

Hallituksen esitys eduskunnalle lastensuojelulaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan annettavaksi uusi lastensuojelulaki. Nykyinen lastensuojelulaki kumotaisiin. Lisäksi esityksessä muutettaisiin opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia, sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettua lakia, oppilas- ja opiskelijahuoltolakia, terveydenhuoltolakia sekä lakia lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä. Lisäksi esitys sisältää teknisluonteisia muutoksia useisiin muihin lakeihin.

Pääministeri Petteri Orpon hallitus uudistaa lastensuojelulainsäädännön. Tämä esitys toteuttaa uudistamisen toista vaihetta. Esitys kytkeytyy samanaikaisesti eduskunnalle annettavaan hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi sosiaalihuoltolain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi. Sosiaalihuoltolaissa säädettäisiin jatkossa uudesta perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuesta ja osa nykyisistä lastensuojelun avohuollon tukitoimista yhdistettäisiin kyseiseen palveluun. Muutoksilla edistetään hallitusohjelman mukaista varhaista tukea, moniammatillista lapsiperhetyötä ja lastensuojelun avopalveluja painottavaa palvelurakennetta.

Tällä esityksellä nykyinen lastensuojelulain rakenne ja sääntely selkiytettäisiin kokonaisuutena. Lastensuojelun asiakkuuden alkamista sekä huostaanoton ja sijaishuollon järjestämiseen velvoittavaa sääntelyä muutettaisiin. Tavoitteena on selkiyttää sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välistä rajapintaa sekä hallitusohjelman mukaisesti tukea hyvinvointialueita uudistamaan palvelujaan perustuen palvelujen tarkoituksenmukaiseen porrastukseen sekä siirtämään painopistettä perustasolle. Esityksellä myös kevennettäisiin lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän velvoitteita sekä mahdollistettaisiin lastensuojelulaitosten nykyistä joustavampi henkilöstön käyttö.

Esityksellä mahdollistettaisiin turvahenkilöiden käyttö lastensuojelulaitoksissa sekä selkiytettäisiin Suomen viranomaisten toimivaltaa eräissä rajat ylittävissä tilanteissa. Lisäksi uudistettaisiin lastensuojelun edunvalvontaa koskevaa sääntelyä.

Esitys liittyy esitykseen valtion vuoden 2027 talousarvioksi ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.7.2027.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	8
1 Asian tausta ja valmistelu	8
1.1 Tausta	8
1.2 Valmistelu	9
2 Nykytila ja sen arviointi.....	12
2.1 Lastensuojelun tilannekuva	12
2.1.1 Lastensuojelu kansallisen tilastotiedon valossa	14
2.1.2 Lastensuojelun kustannukset.....	22
2.1.3 Lastensuojelun kehittäminen.....	25
2.2 Perus- ja ihmisoikeussäännökset ja lastensuojelu	25
2.3 Lastensuojelulaki	29
2.3.1 Yleiset säännökset.....	29
2.3.2 Lastensuojelun järjestäminen ja kustannusvastuu	30
2.3.3 Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmat	33
2.3.4 Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä.....	35
2.3.5 Lapsen osallisuus ja kuuleminen.....	38
2.3.6 Lastensuojelun edunvalvonnan kokonaisuus	40
2.3.7 Lastensuojeluasiakkuuden alkaminen	43
2.3.8 Tuomioistuimen lupa lapsen tutkimiseen.....	46
2.3.9 Menettelysäännökset	46
2.3.10 Lastensuojelun avohuollon tukitoimet	48
2.3.11 Kiireellinen sijoitus	54
2.3.12 Huostaanottoa ja sijaishuoltoon sijoittamista koskeva päätöksenteko ja muutoksenhaku	56
2.3.13 Sijaishuolto.....	59
2.3.14 Rajoitukset sijaishuollossa	63
2.3.15 Jälkihuolto	64
2.3.16 Itsenäistymisvarat.....	67
2.3.17 Valvonta	68
2.3.18 Asian käsittely hallinto-oikeudessa ja muutoksenhaku.....	71
2.4 Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus (TUVA).....	72
2.5 Lastensuojelu ja vammaispalvelut	73
2.6 Lastensuojelu ja terveydenhuollon palvelut	74
3 Tavoitteet	75
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	76
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	76
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	81
4.2.1 Taloudelliset vaikutukset	81
4.2.1.1 Vaikutukset hyvinvointialueiden ja valtion kustannuksiin	84
4.2.1.2 Vaikutukset yrityksiin	86
4.2.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	86
4.2.3 Vaikutukset hyvinvointialueiden toimintaan	87
4.2.4 Vaikutukset Ahvenanmaan maakuntaan	89

4.2.5	Vaikutukset valvontaan.....	90
4.2.6	Vaikutukset tiedonhallintaan.....	91
4.2.7	Muut ihmisiin kohdistuvat yhteiskunnalliset vaikutukset	93
4.2.7.1	Vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksiin	93
4.2.7.2	Vaikutukset lastensuojelun asiakkuudessa oleviin lapsiin	94
4.2.7.3	Vaikutukset jälkihuoltoon oikeutettuihin lapsiin ja nuoriin	99
4.2.7.4	Vaikutukset lastensuojelun työntekijöihin ja perhehoitajiin	99
4.2.7.5	Vaikutukset yhdenvertaisuuteen, tasa-arvoon ja kielellisiin oikeuksiin.....	100
4.2.8	Vaikutukset työllisyyteen.....	102
4.2.9	Vaikutukset turvallisuuteen.....	103
4.2.10	Yhteisvaikutukset.....	103
4.2.11	Yhteenveto keskeisistä yhteisvaikutuksista ja ehdotuksiin liittyvistä riskeistä...	107
4.3	Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	107
4.3.1	Sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välisen rajapinnan ratkaisuvaihtoehdot....	107
4.3.2	Edunvalvonta	109
4.3.3	Lastensuojelulaitosmitoitukset	109
4.3.4	Valvonta	109
4.4	Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot	110
4.4.1	Ruotsi	110
4.4.2	Norja.....	115
4.4.3	Tanska	118
4.4.4	Islanti.....	121
5	Lausuntopalaute	122
5.1	Johdanto	122
5.2	Keskeinen lausuntopalaute ja sen perusteella tehdyt muutokset	123
6	Säännöskohtaiset perustelut.....	135
6.1	Lastensuojelulaki	135
6.2	Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 29 §:n muuttamisesta ..	224
6.3	Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta	224
6.4	Laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain 13 ja 13 a §:n muuttamisesta	226
6.5	Laki terveydenhuoltolain 15 ja 69 §:n muuttamisesta	227
6.6	Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain muuttamisesta.....	227
6.7	Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 1 ja 38 §:n muuttamisesta.....	228
6.8	Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun 7 b §:n muuttamisesta	228
6.9	Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain 17 §:n muuttamisesta.....	228
6.10	Laki vammaisetuksista annetun lain 15 ja 27 §:n muuttamisesta	228
6.11	Laki perusopetuslain 36 a §:n muuttamisesta	228
6.12	Laki passilain muuttamisesta	228
6.13	Laki sairausvakuutuslain 9 luvun 8 §:n muuttamisesta.....	229
6.14	Laki tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja kansainvälisestä	

lapsikaappauksesta annetun neuvoston asetuksen soveltamisesta annetun lain 15 §:n muuttamisesta.....	229
6.15 Laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 45 §:n muuttamisesta	229
6.16 Laki yleisestä asumistuesta annetun lain 4 §:n muuttamisesta.....	229
6.17 Laki kansaneläkelain 51 §:n muuttamisesta.....	229
6.18 Laki tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa annetun neuvoston asetuksen soveltamisesta annetun lain 6 §:n muuttamisesta.....	229
6.19 Laki henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain 9 §:n muuttamisesta.....	229
6.20 Laki varhaiskasvatuslain 6 ja 60 §:n muuttamisesta	229
6.21 Laki hallinto-oikeuslain 12 b §:n muuttamisesta	230
6.22 Laki toimeentulotukilain 11 §:n muuttamisesta	230
6.23 Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 11 a §:n muuttamisesta	230
6.24 Laki rikoslain 6 luvun 9 §:n muuttamisesta	230
6.25 Laki Euroopan unionin tilapäisestä matkustusasiakirjasta annetun lain 6 §:n muuttamisesta.....	230
6.26 Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain 49 §:n muuttamisesta.....	230
6.27 Laki kotoutumisen edistämisestä annetun lain 4 §:n muuttamisesta.....	230
6.28 Laki valvotusta koevapaudesta annetun lain 3 §:n muuttamisesta.....	230
6.29 Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 75 §:n muuttamisesta	231
6.30 Laki yhdistelmärangaistuksen täytäntöönpanosta annetun lain 10 §:n muuttamisesta	231
6.31 Laki henkilökorttilain 12 §:n muuttamisesta.....	231
6.32 Laki tuomioistuinmaksulain 5 §:n muuttamisesta.....	231
6.33 Laki Valtion lastensuojelulaitoksesta ja sen yhteydessä toimivasta koulusta annetun lain muuttamisesta.....	231
6.34 Laki sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 321 §:n muuttamisesta	231
7 Voimaantulo	232
8 Toimeenpano ja seuranta	232
9 Suhde muihin esityksiin.....	233
9.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä.....	233
9.2 Suhde talousarvioesitykseen	234
10 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	234
LAKIEHDOTUKSET	249
1. Lastensuojelulaki	249
2. Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain 29 §:n muuttamisesta	298
3. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta	299
4. Laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain 13 ja 13 a §:n muuttamisesta	301
5. Laki terveydenhuoltolain 15 ja 69 §:n muuttamisesta	302
6. Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain muuttamisesta.....	303

7. Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 1 ja 38 §:n muuttamisesta	304
8. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 7 b §:n muuttamisesta.....	305
9. Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain 17 §:n muuttamisesta.....	306
10. Laki vammaisetuksista annetun lain 15 ja 27 §:n muuttamisesta	307
11. Laki perusopetuslain 36 a §:n muuttamisesta	308
12. Laki passilain muuttamisesta	309
13. Laki sairausvakuutuslain 9 luvun 8 §:n muuttamisesta.....	310
14. Laki tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta annetun neuvoston asetuksen soveltamisesta annetun lain 15 §:n muuttamisesta.....	311
15. Laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 45 §:n muuttamisesta	312
16. Laki yleisestä asumistuesta annetun lain 4 §:n muuttamisesta.....	313
17. Laki kansaneläkelain 51 §:n muuttamisesta.....	314
18. Laki tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa annetun neuvoston asetuksen soveltamisesta annetun lain 6 §:n muuttamisesta.....	315
19. Laki henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain 9 §:n muuttamisesta.....	316
20. Laki varhaiskasvatuslain 6 ja 60 §:n muuttamisesta	317
21. Laki hallinto-oikeuslain 12 b §:n muuttamisesta	318
22. Laki toimeentulotuesta annetun lain 11 §:n muuttamisesta	319
23. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 11 a §:n muuttamisesta	320
24. Laki rikoslain 6 luvun 9 §:n muuttamisesta	321
25. Laki Euroopan unionin tilapäisestä matkustusasiakirjasta annetun lain 6 §:n muuttamisesta.....	322
26. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain 49 §:n muuttamisesta.....	323
27. Laki kotoutumisen edistämisestä annetun lain 4 §:n muuttamisesta.....	324
28. Laki valvotusta koevapaudesta annetun lain 3 §:n muuttamisesta.....	325
29. Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 75 §:n muuttamisesta	326
30. Laki yhdistelmärangaistuksen täytäntöönpanosta annetun lain 10 §:n muuttamisesta	327
31. Laki henkilökorttilain 12 §:n muuttamisesta.....	328
32. Laki tuomioistuinmaksulain 5 §:n muuttamisesta.....	329
33. Laki Valtion lastensuojelulaitoksesta ja sen yhteydessä toimivasta koulusta annetun lain muuttamisesta.....	330
34. Laki sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 321 §:n muuttamisesta	331
LIITTEET	332
RINNAKKAISTEKSTIT	332
2. Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain 29 §:n muuttamisesta	332

3. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta	333
4. Laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain 13 ja 13 a §:n muuttamisesta	335
5. Laki terveydenhuoltolain 15 ja 69 §:n muuttamisesta	336
6. Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain 2 ja 5 c §:n muuttamisesta	338
7. Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 1 ja 38 §:n muuttamisesta	340
8. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 7 b §:n muuttamisesta.....	342
9. Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain 17 §:n muuttamisesta.....	343
10. Laki vammaisetuksista annetun lain 15 ja 27 §:n muuttamisesta	344
11. Laki perusopetuslain 36 a §:n muuttamisesta	346
12. Laki passilain muuttamisesta	347
13. Laki sairausvakuutuslain 9 luvun 8 §:n muuttamisesta.....	349
14. Laki tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta annetun neuvoston asetuksen soveltamisesta annetun lain 15 §:n muuttamisesta.....	350
15. Laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 45 §:n muuttamisesta	351
16. Laki yleisestä asumistuesta annetun lain 4 §:n muuttamisesta.....	352
17. Laki kansaneläkelain 51 §:n muuttamisesta.....	353
18. Laki tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa annetun neuvoston asetuksen soveltamisesta annetun lain 6 §:n muuttamisesta.....	354
19. Laki henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain 9 §:n muuttamisesta.....	355
20. Laki varhaiskasvatuslain 6 ja 60 §:n muuttamisesta	356
21. Laki hallinto-oikeuslain 12 b §:n muuttamisesta	357
22. Laki toimeentulotuesta annetun lain 11 §:n muuttamisesta	358
23. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 11 a §:n muuttamisesta	359
24. Laki rikoslain 6 luvun 9 §:n muuttamisesta	360
25. Laki Euroopan unionin tilapäisestä matkustusasiakirjasta annetun lain 6 §:n muuttamisesta.....	361
26. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain 49 §:n muuttamisesta.....	362
27. Laki kotoutumisen edistämisestä annetun lain 4 §:n muuttamisesta.....	362
28. Laki valvotusta koevapaudesta annetun lain 3 §:n muuttamisesta.....	364
29. Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 75 §:n muuttamisesta	365
30. Laki yhdistelmärangaistuksen täytäntöönpanosta annetun lain 10 §:n muuttamisesta	366
31. Laki henkilökorttilain 12 §:n muuttamisesta.....	367
32. Laki tuomioistuinmaksulain 5 §:n muuttamisesta.....	368

33. Laki Valtion lastensuojelulaitoksesta ja sen yhteydessä toimivasta koulusta annetun lain muuttamisesta.....	369
34. Laki sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 321 §:n muuttamisesta	371
ASETUSLUONNOS	373
Valtioneuvoston asetus lastensuojelun edunvalvojan palkkiosta ja kulujen korvaamisesta	373

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Pääministeri Orpon hallitus toteuttaa lastensuojelulain kokonaisuudistuksen kaksivaiheisesti. Uudistuksen ensimmäisen vaiheen hallituksen esitys (hallituksen esitys laiksi lastensuojelulain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi HE 149/2025 vp) on hyväksytty (laki lastensuojelulain muuttamisesta 523/2006) ja muutokset tulevat voimaan 1.10.2026. Kuntouttavaa suljettua laitospalvelua koskeva sääntely tulee voimaan kuitenkin 1.1.2027. Tämä hallituksen esitys toteuttaa uudistamisen toista vaihetta. Esityksessä toteutetaan hallitusohjelman kirjaus, jonka mukaisesti edistetään varhaista tukea, moniammatillista lapsiperhetyötä ja lastensuojelun avopalveluja painottavaa palvelurakennetta. Hallitusohjelman mukaan uudistetaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelulainsäädäntöä ja ohjataan alueita uudistamaan palvelujaan perustuen palvelujen tarkoituksenmukaiseen porrastukseen. Palvelujärjestelmän toimivuutta parannetaan ja menokasvua hillitään vahvistamalla muun muassa ennaltaehkäisyä, palveluketjuja ja palveluohjausta. Palveluihin pääsyä ja palvelujärjestelmän kustannusvaikuttavuutta parannetaan painottamalla perustason palveluja ja tukemalla tätä lainsäädännöllä. Hallitusohjelman mukaan uudistetaan sosiaalihuoltolaki ja lastensuojelulainsäädäntö sekä varmistetaan palvelulainsäädännön ja järjestämislain (sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 612/2021; *järjestämislaki*) yhteen toimivuus. Hallitusohjelman mukaisesti kevennetään sitä yksityiskohtaista palvelujen sisältöjä koskevaa sääntelyä, joka on tullut tarpeettomaksi hyvinvointialueiden aloittamisen ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain kansallisen ohjauksen myötä. Sosiaalihuoltolain ja siihen liittyvien lakien muuttamiseen on kohdistettu yhteensä 100 miljoonan euron säästötavoite.

Esitys sisältää myös ehdotuksia, jotka liittyvät hallitusohjelman kirjaukseen tarvittavista, lapsia turvaavista lainsäädäntömuutoksista, joilla alle rikosvastuun olevien lasten rikoskierre saadaan katkaistua. Valtioneuvoston 24.5.2024 antama periaatepäätös nuoriso- ja jengirikollisuuden ehkäisemisen ja torjumisen toimenpideohjelmaksi vuosille 2024–2027 (OM/2024/74) sisältää toimenpiteitä, jotka liittyvät lastensuojelulainsäädännön uudistamiseen. Tässä esityksessä toteutetaan esimerkiksi toimenpideohjelman tavoitteita, joilla pyritään tukemaan vanhempien kasvatusvastuuta ja vanhemmuutta sekä sitouttamaan lapsi tai hänen huoltajansa osallistumaan lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteisiin.

Sisäministeriö (SM) on asettanut ajalle 12.2.2025–30.6.2027 nuoriso- ja jengirikollisuuden ehkäisyn ja torjunnan yhteistyö- ja koordinaatioryhmän, jonka keskeisenä tehtävänä on tuottaa valtioneuvostolle valtakunnallinen tilannekuva nuorisorikollisuuden ja jengiytymisen ilmiöstä. Tilannekuva muodostetaan laatimalla ensin alueelliset tilannekuvat kuudessa suurimmassa kaupungissa. Tilannekuvat täydennetään lopuksi valtakunnallisella informaatiolla yhdeksi kokonaiseksi valtakunnalliseksi tilannekuvaksi.¹

Esitys toteuttaa hallituksen säästötavoitteita siten, että lastensuojelua koskevien ehdotusten arvioidaan vähentävän hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin menoja yhteensä noin 1,5 miljoonalla eurolla vuonna 2027 ja noin 3 miljoonalla eurolla vuodesta 2028 lähtien.

¹ SM005:00/2025

1.2 Valmistelu

Hallituksen esitys on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä (STM) virkatyönä. Valmistelussa on hyödynnetty aiempia lastensuojelulain uudistamiseen tähdänneitä aineistoja, kuten lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän raporttia² ja kokonaisuudistusta pohjustaneen visiotyön aineistoja³. Lisäksi on hyödynnetty STM:n asettaman poikkihallinnollisen virkavalmisteluryhmän (14.3.2024–31.12.2024) raporttia⁴ ja sen yhteydessä syntyneitä aineistoja.

Esityksen lastensuojelulakia koskevaan ehdotukseen on sisällytetty muutokset joko sellaisenaan tai hieman muutettuna, jotka sisältyvät 1.10.2026 voimaan tulevaan lastensuojelulain muuttamisesta annettuun lakiin (523/2026). Mainitun lain säännöskohtaisia perusteluja on sisällytetty soveltuvin osin lakiehdotuksen säännöskohtaisiin perusteluihin. Kuntouttavaa suljettua laitospalvelua koskeva sääntely tulee voimaan 1.1.2027 (laki lastensuojelulain muuttamisesta 523/2026 ja laki Valtion lastensuojelulaitoksesta ja sen yhteydessä toimivasta koulusta 526/2026).

Osa esityksen keskeisistä ehdotuksista pohjaa sosiaalihuollon palvelu-uudistusta valmistelleen työryhmän ehdotuksiin. STM asetti 9.7.2025 työryhmän valmistelemaan sosiaalihuollon palvelu-uudistusta ja alatyöryhmän valmistelemaan työllistymistä edistävien sosiaalipalvelujen uudistamista. Työryhmien toimikausi oli 15.8.2025–31.1.2026. Päätyöryhmän kokoonpanoa täydennettiin sekä tehtiin eräitä henkilömuutoksia 27.10.2025. Päätyöryhmä kokoontui toimikaudellaan 10 kertaa ja alatyöryhmä 11 kertaa. Työryhmien loppuraportit ehdotuksista palvelu-uudistuksen tekemiseksi julkaistiin 20.2.2026⁵. Valmistelua on jatkettu samanaikaisesti sosiaalihuoltolain muuttamista koskevan valmistelun kanssa, koska esityksillä on kiinteä yhteys toisiinsa.

Valmistelussa on hyödynnetty myös osana sosiaalihuoltolain uudistusta toteutettuja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteen ja erityisesti sosiaalihuollon kehittämiseen liittyviä selvityksiä. Näitä ovat sosiaalihuollon sisältöohjaukseen⁶ ja porrasteisuuden edistämiseen liittyneet

² Lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmä (2020): Lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2020:28. Saatavana: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-7164-6>.

³ Hoikkala S., Muinonen T., Palola E., Väisänen A., & Rosberg J. (2023): Lastensuojelun kokonaisuudistuksen valmistelu: Visiovaiheen raportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja julkaisuja 2023:27. Saatavana: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8469-1>.

⁴ Vakavasti päihteitä ja väkivaltaa käyttäviä sekä rikoksia tekeviä alaikäisiä nuoria koskevan lastensuojelulainsäädännön uudistamisen valmisteluryhmä (2025): Vakavasti päihteitä ja väkivaltaa käyttäviä sekä rikoksia tekeviä alaikäisiä nuoria koskevan lastensuojelulainsäädännön uudistaminen. Valmisteluryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2025:4. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8677-0>.

⁵ Sosiaalihuollon palvelu-uudistus: Työryhmän ehdotukset 2026. STM 2026:05. Saatavana: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/389df939-b2ec-410e-979c-b4fe6e41d1ba>. Työ- ja toimintakykyä edistävät sosiaalipalvelut: Työryhmän ehdotukset 2026. STM. 2026:6. Saatavana: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/389df939-b2ec-410e-979c-b4fe6e41d1ba>.

⁶ Muuri A. & Pohjola A. (2024): Sosiaalihuollon sisältöohjaus hyvinvointialuerakenteessa. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja 2024:3. Saatavana: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5416-8>

erilliset selvitykset⁷ sekä sosiaalihuollon oikeudellinen selvitys⁸. Lisäksi valmistelussa on hyödynnetty aiemmin toteutettua selvitystä sosiaalityössä käytettävästä julkisesta vallasta⁹.

Valmistelun yhteydessä on keskusteltu myös muun muassa hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin lapsiperhepalvelujen ja lastensuojelun, Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy:n, Lupa- ja valvontaviraston (LVV), tuomioistuinlaitoksen ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) edustajien kanssa. Hyvinvointialueet ja Hyvinvointialue Hali Ry toimittivat STM:n pyynnöstä materiaaleja valmistelun tueksi. Valmistelua on tehty yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) kanssa ennen muuta tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen (TUVA) rahoitusasiassa sekä turvahenkilöiden kelpoisuusedellytyksiä koskevan asian osalta. Yhteistyötä on tehty myös oikeusministeriön (OM) kanssa. Työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) kanssa on käyty keskusteluja lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain muutoksiin liittyen. Niin ikään valtiovaraministeriön (VM) kanssa on käyty keskusteluja ehdotettujen muutosten taloudellisten vaikutusten arviointiperiaatteista ja vaikutusmekanismeista.

Yhdessä kansallisen lapsistrategian kanssa toteutettiin lasten ja nuorten kuuleminen sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain uudistamisesta toimeksiantona ajalla 7.1.–31.3.2026¹⁰. Kuuleminen kohdistui lakien yhdyspintojen selkeyttämiseen osana sosiaalihuollon palvelu-uudistusta sekä huostaanottoa koskevan päätöksenteon kehittämiseen. Kuuleminen toteutettiin kahdella verkkokyselyllä ja kahdessa keskustelutilaisuudessa tammi–maaliskuussa 2026. Verkkokyselyihin saatiin yhteensä 390 vastausta.

Hallituksen esityksessä eduskunnalle laiksi vankeuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (OM 085:00/2024) on esitetty muutoksia lastensuojelulakiin. Muutoksien mahdollistettai- siin alaikäisen vangin sijoittaminen myös lastensuojelulaitoksiin kuten nykyisinkin, mutta sääntelyä selvennettäisiin ja täsmennettäisiin sekä vankeuslaissa että lastensuojelulaissa. Vankeuslain ja sitä koskevien lakien muuttamista koskeva hallituksen esitys (HE 120/2026 vp) on parhaillaan eduskunnan käsiteltävänä. Tähän esitykseen ei ole sisällytetty kyseisiä muutoksia, koska ehdotusten yhteensovittaminen lastensuojelulakiin tehdään eduskunnassa.

Lastensuojelun asiakasmaksuja ja itsenäistymisvarojen kertymistä on selvitetty lastensuojelulainsäädännön kokonaisuudistuksen toisen vaiheen osana, mutta kokonaisuuden uudistaminen siirtyy valmisteluajan riittämättömyyden vuoksi. Kokonaisuudesta on kuitenkin toteutettu taustamateriaalia jatkovalmistelun tueksi¹¹.

⁷ Heikkilä M. & Marjamäki P. (2024): Sosiaalihuollon porrasteisuus uusissa sote-rakenteissa; Nykytila ja ehdotukset. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja julkaisuja 2024:5. Saatavana: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5432-8>

⁸ Kalliomaa-Puha L. & Nykänen E. (2025): Subjektiiiviset ja määrärahasidonnaiset oikeudet sekä ennalta ehkäisevät palvelut sosiaalihuollossa. Oikeudellinen arviointi. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2025:24. Saatavana: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5682-7>

⁹ Nykänen E. & Liukko E. (2019): Sosiaalityön tulevaisuus; sosiaalityö julkisena hallintotehtävänä. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:47. Saatavana: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4091-8>

¹⁰ Kuulemisen toteutti OTM Reetta Peltonen. Peltonen R (2026): Lasten ja nuorten kuuleminen sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain muutosten valmistelussa. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2026:5. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-9832-2>

¹¹ Julkaisuprosessissa.

Eduskunnan lausumat

Eduskunta on antanut lausuman (EV 80/2019 vp – HE 71/2019 vp), jossa se edellyttää, että hallitus käynnistää lastensuojelun päätöksenteko- ja muutoksenhakujärjestelmän uudistamistarpeen arvioinnin sekä ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntötoimiin. Lausumalla oli suora yhteys lastensuojelulain muuttamiseen johtaneessa hallituksen esityksessä (HE 71/2019 vp) ehdotettuihin muutoksiin, jotka koskivat lastensuojelun muutoksenhakujärjestelmää, samoin kuin siihen, miten eduskunnan perustuslakivaliokunta lausunnossaan (PeVL 16/2019 vp) ja sosiaali- ja terveysvaliokunta mietinnössään (StVM 18/2019 vp) näitä ehdotuksia arvioivat. Molemmissa on todettu tarve lastensuojelun päätöksentekojärjestelmän kokonaisvaltaiselle uudelleenarvioinnille.

Lastensuojelun päätöksenteko- ja muutoksenhakujärjestelmän muuttamista valmisteltiin epävirallisessa työryhmässä, jossa oli edustettuina STM:n lisäksi OM, VM, tuomioistuinvirasto, hallinto-oikeus sekä hyvinvointialueet yhteistyöaluetasoisesti (YTA). Uudistus siirtyi kuitenkin tältä osin riittämättömän valmisteluajan takia. Uudistamisen taustamateriaaliksi on myös laadittu oikeudellinen arvio lastensuojelun huostaanottoa koskevasta päätöksenteko- ja muutoksenhakujärjestelmästä. Arvion laati sosiaali- ja terveysministeriön toimeksiannosta julkisoikeuden professori emerita Raija Huhtanen.¹² STM asettaa työryhmän jatkamaan valmistelutyötä. Työryhmän on tarkoitus aloittaa valmistelutyö syyskuussa 2026. Työryhmän tehtävänä on arvioida, mitä lainsäädäntömuutoksia lastensuojelun päätöksenteko- ja muutoksenhakujärjestelmän uudistaminen edellyttää ja valmistella ehdotukset tarvittaviksi lainsäädäntömuutoksiksi.

Eduskunta on antanut lausuman (EV 200/2021 vp – HE 170/2021 vp), jossa se edellyttää, että hallitus seuraa ja arvioi lastensuojelun henkilöstömitoituksen vaikutuksia lastensuojelupalvelujen ja muiden sosiaalihuollon palvelujen saatavuuteen ja toteuttamiseen sekä lapsen edun toteutumiseen ja ryhtyy arvioinnin pohjalta tarvittaessa toimenpiteisiin lainsäädännön muuttamiseksi. STM osoitti THL:lle vuosille 2022–2023 määrärahan lapsen asioista vastaavan sosiaalitoimikunnan asiakasmäärän seuraamiseksi ja arvioimiseksi. Suojelu Nyt -hankkeessa kehitettiin sosiaalitoimikunnan asiakasmäärän toteutumista koskeva tiedonkeruu, jota on toistettu puolivuosisittain. Tiedot julkaistaan Lastensuojelun sosiaalitoimikunnan henkilöstömitoitus -tilastossa, joka on osa Suomen virallinen tilasto -sarjaa. Kanta-palvelujen ja rakenteiden asiakirjojen käytönoton myötä tilastossa voidaan osin siirtyä hyödyntämään asiakastietoja. Lisäksi arviointia tehtiin laadullisin aineistoin¹³.

Eduskunta on antanut lausuman (EV 79/2023 vp – HE 56/2023 vp), jossa se edellyttää, että valtioneuvosto seuraa jälkihuollon ikärajan alentamisen vaikutuksia ja palvelujärjestelmän

¹² Huhtanen, R. (2025): Lapsen huostaanottoa ja kiireellistä sijoitusta koskeva päätöksenteko- ja muutoksenhakujärjestelmä. Oikeudellinen arvio. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2025:2. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8665-7>

¹³ Tilastollinen seuranta: <https://thl.fi/tilastot-ja-data/ohjeet-tietojen-toimittamiseen/lastensuojelun-henkilostomitoitus>. Keskeiset julkaisut: Yliruka L., Harrikari T., Forsell M., Kuoppala T., Purhonen E. & Salmela, M. (2022): Lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalitoimikunnan organisoiminen sekä lastensuojelulain mukaisen henkilöstömitoituksen toteutuminen: Kuntakyselyjen tulokset. Työpäperi 44/2022. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-928-3>; Yliruka L., Ristolainen T. & Weckroth N. (2023): Lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalitoimikunnan organisoiminen ja henkilöstömitoituksen toteutuminen osa 2: Hyvinvointialuekyselyjen tulokset. Työpäperi 37/2023. Saatavissa: <https://www.julkari.fi/items/d5138525-8393-49d9-9c72-c1b05c300c2b>.

kykyä ja resursseja vastata sen kohteena olevien nuorten yksilöllisiin tarpeisiin. THL toteutti jälkihuollon tilannekuvaseurannan vuonna 2024.¹⁴

Eduskunta on vastikään antanut viisi lausumaa (EV 61/2026 vp – HE 149/2025 vp) liittyen lastensuojelulain kokonaisuudistuksen ensimmäiseen vaiheeseen. Eduskunta edellyttää, että lastensuojelulain kokonaisuudistuksen toisessa vaiheessa valtioneuvosto uudistaa lastensuojelulakia sääntelyn sovellettavuuden, päätöksenteko- ja muutoksenhakujärjestelmän ja valvonnan selkeyttämiseksi sekä vahvistaa painopistettä ennaltaehkäiseviin lasta ja perhettä tukeviin palveluihin raskaampien lastensuojelun palvelujen tarpeen vähentämiseksi. Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto varaa lastensuojelulain toimeenpanoon ja valvontaan riittävät resurssit sekä varmistaa henkilöstön riittävän koulutuksen ja osaamisen. Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto seuraa lastensuojelun ja nuorisopsykiatrian yhteensovitettyjen yksiköiden perustamista, riittävyyttä, toimintaa ja sektorien välistä yhteistyötä sekä ryhtyy tarvittaessa toimiin lainsäädännön tarkentamiseksi ja muuttamiseksi. Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto seuraa kuntouttavan suljetun laitospalvelun vaikuttavuutta ja sen vaikutuksia lapsen oikeuksien ja hyvinvoinnin toteutumiseen ja tarvittaessa tarkentaa sääntelyä. Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto varmistaa, että lapsen sivistykselliset oikeudet turvataan kuntouttavan suljetun laitospalvelun aikana mukaan lukien toisen asteen koulutus. THL tulee seuraamaan ja arvioimaan hyväksytyn lain (523/2026) vaikutuksia STM:n toimeksiannosta.

Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa <https://stm.fi/hanke?tunnus=STM057:00/2025> tunnuksella STM057:00/2025.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Lastensuojelun tilannekuva

Nykyinen lastensuojelulaki (417/2007) tuli voimaan 1.1.2008. Sitä on muutettu sen jälkeen lukuisia kertoja. Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu muodostuu avo-, sijais- ja jälkihuollosta. Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun tarve on kasvanut lain voimassaolon ajan. Palvelujärjestelmän kipupisteet ovat olleet tiedossa pitkään, ja tavoitteena on ollut painopisteen siirtäminen raskaista korjaavista palveluista hyvinvointia ja pärjäämistä varhaisessa vaiheessa tukeviin peruspalveluihin. Tätä kehityssuuntaa pyrittiin vahvistamaan myös sosiaalihuoltolain (1301/2014) uudistuksella vuonna 2015 (HE 164/2014 vp). Muutoksen jälkeen lastensuojelun asiakkuudesta siirtyi merkittävä määrä lapsia sosiaalihuoltolain mukaiseen asiakkuuteen. Avohuollon asiakkuudet ovat vähentyneet 10 vuodessa puoleen. Kiireelliset sijoitukset ja uudet huostaanotot painottuvat teini-ikäisiin: palvelujärjestelmä pettää etenkin heidän kohdallaan. Pyrkimyksistä huolimatta korjaavien lastensuojelupalvelujen tarve on säilynyt ja kodin ulkopuolisten sijoitusten määrä on pysynyt korkeana. Samalla on tunnistettu, että lapset, nuoret ja perheet eivät saa tarvitsemiaan palveluja riittävästi. Tämä lisää osaltaan sekä yhteiskunnallista syrjäytymistä että ylisukupolvisia huono-osaisuuden ketjuja.

Sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain väliseen rajapintaan liittyy haasteita esimerkiksi sosiaalihuoltolain mukaisen sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen eli niin sanotun perhesosiaalityön ja lastensuojelun työskentelyn sekä erityisen tuen tarpeessa olevan ja lastensuojelun avohuollon asiakkuuden suhteen. Lastensuojelun sosiaalityön asiakasmitoituksen myötä lastensuojelun asiakkuuden kriteerit ovat mahdollisesti kiristyneet, jolloin lastensuojelun ja perhesosiaalityön välillä

¹⁴ Hirschovits-Gerz T. & Weckroth N. (2024): Lastensuojelun jälkihuollon tilannekuva 2024. Tutkimuksesta tiiviisti 47/2024. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-422-2>.

saattaa tapahtua väliinputoamisia.¹⁵ Lastensuojelun kehittäjäverkostossa¹⁶ haasteeksi on tunnistettu tuen saamisen oikea-aikaisuus. Siirrot sosiaalihuollosta lastensuojeluun saattavat tapahtua liian myöhään, jolloin sijaishuollon ratkaisut jäävät lastensuojelun ainoaksi keinoksi auttaa. Tämä nostaa osaltaan myös lastensuojelun kustannuksia. Haasteeksi lastensuojelussa puolestaan tunnistetaan se, että lastensuojelun asiakkuuteen tullaan muun palvelujärjestelmän toimimattomuuden vuoksi. Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi, jos lapsi ei ole saanut tarvitsemaansa terveydenhuollon palveluja. Lastensuojelussa haasteena on edelleen kodin ulkopuolisten sijoitusten suuri määrä, joista noin puolet on sijoituksia laitoshoitoon.

Lastensuojelun palvelujen järjestäminen, henkilöstöresurssit, palvelurakenteet ja käytännöt vaihtelevat hyvinvointialueittain. Alueelliset erot heijastavat palvelujärjestelmän sisäisiä tekijöitä, kuten palvelutarpeen, henkilöstöresurssien, ennaltaehkäisevien palvelujen saatavuuden ja organisatoristen ratkaisujen vaihtelua, mutta myös laajempia sosioekonomisia ja rakenteellisia olosuhteita, jotka muovaavat eri hyvinvointialueiden toimintaympäristöä.¹⁷

Lastensuojelun avohuollon tarve näyttää kasautuvan erityisesti alueille, joissa yhteisölliset rakenteet ovat hauraita, taloudelliset resurssit niukat ja sosiaalinen kontrolli vähäistä; keskeisiä rakenteellisia selittäjiä ovat muun muassa yksinhuoltajaperheiden suuri osuus, pienituloisuus, heikko huoltosuhde ja matala koulutustaso. Lisäksi on havaittu, että alueilla, joilla sosiaalityöntekijöitä on enemmän, lastensuojelun tarve näkyy tilastoissa selvemmin, mikä voi kertoa sekä palvelujärjestelmän paremmasta kyvystä tunnistaa tuen tarpeita että väestön kuormittuneisuudesta. Lastensuojelun kysyntä ei siten näytä johtuvan pelkästään perhekohtaisista ongelmista.¹⁸

Lastensuojelu ei yksin pysty vastaamaan paljon tukea tarvitsevien lasten, nuorten ja perheiden tarpeisiin. Esimerkiksi alaikäisten päihteitä käyttävien lasten tarpeisiin ei ole saatavilla riittävästi tarvittavia palveluja.¹⁹ Palvelujärjestelmän eri sektoreiden tulisi toimia nykyistä paremmin yhteen, jotta lapset, nuoret ja perheet saisivat tarvitsemansa palvelut mahdollisimman varhain ja oikea-aikaisesti.

Kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista vain alle puolet suorittaa toisen asteen tutkinnon. Tutkinnon puuttuminen vaikeuttaa merkittävästi itsenäistä selviytymistä aikuisena. Sijoitettujen lasten koulutukselliset puutteet ovat tulleet selkeästi esiin vuosina 1987 ja 1997 syntyneiden kohorttitutkimuksissa. Etenkin teini-ikäisinä lastensuojelun laitoshoitoon sijoitetut ja sieltä itsenäistyneet nuoret siirtyvät ikätovereitaan harvemmin koulutuksen ja työllisyyden uralle (38 %

¹⁵ Yliruka L, Harrikari T, Forsell M, Kuoppala T, Purhonen E & Salmela M (2022): Lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityön organisoiminen sekä lastensuojelulain mukaisen henkilöstömitoituksen toteutuminen. Kuntakyselyn tulokset. Työpaperi 44/ 2022 THL,32–33. Saatavana: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/145350/URN_ISBN_978-952-343-928-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

¹⁶ Leivo H., Hedman J. Hirschovits-Gertz T. & Kalliola S. (2026): Lastensuojelua yhdessä kehittäen. Työpaperi 26/2026. THL. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-642-4>.

¹⁷ Yliruka, L., & Niemi, M. (2025): Lastensuojelu. Teoksessa Tynkkynen L.-K., Paatela S., Aalto A.-M., Keskimäki I., Nykänen E., Peltola, M., Sinervo T., Tammi T. & Viita-aho M. (toim.): Tilannekuvia hyvinvointialueilta – muutokset palvelujärjestelmässä sote-uudistuksen alkuvuosina. Raportti 3/2025. THL, s. 249–254. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-459-8>

¹⁸ Sosiaali- ja terveysministeriö (2023): Lasten ja perheiden sosiaaliturvan nykytila, haasteet ja tulevaisuus: Lasten ja perheiden sosiaaliturva ja palvelut -työryhmän loppuraportti. Sosiaaliturvakomitean julkaisuja 2023:2, s. 59. Saatavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstreams/512fc922-dca7-49cf-be6f-5572b7fc75ba/download>

¹⁹ OTKES (2024): Nuorten tapaturmaiset huumekuolemat vuonna 2023. T2023-S1. S-julkaisu 1/2024.

vähemmän ikäryhmään verrattuna). Sen sijaan heillä on pitkäaikaisia taloudellisen tuen ja työttömyyden ketjuja (21 %).²⁰

Syntymäkohortti 1997 aineiston mukaan 18 prosenttia neurokehityksellisen diagnoosin (kuten ADHD, autismikirjo tai erilaiset oppimishäiriöt) erikoissairaanhoidossa saaneista lapsista oli ollut sijoitettuna kodin ulkopuolelle. ADHD oli sijoitetuilla kaksi kertaa yleisempää verrattuna ei-sijoitettuihin. Sijoitettujen neurokehityksellisen häiriön omaavien lasten joukossa olevilla oli usein lisäksi myös muita psykiatrisia diagnooseja, kuten käytös-, päihde-, masennus- tai ahdistuneisuushäiriö. Erityisesti toimeentulotuen saanti, vanhempien erillään asuminen sekä vanhempien mielenterveys- ja päihdehäiriöt olivat yhteydessä sijoituksiin.²¹ Sijoitetun lapsen ja nuoren voi olla entistäkin vaikeampaa saada lasten- ja nuorisopsykiatrian palveluja, kun hänen katsotaan saavan apua lastensuojelusta. Tämä tilanne ei toteuta lapsen oikeuksia ja on kestävä myös palvelujärjestelmälle.

2.1.1 Lastensuojelu kansallisen tilastotiedon valossa

Lastensuojeluasiasia²² tulee tällä hetkellä vireille lastensuojeluilmoituksena, yhteydenottona sosiaalihuoltoon tai muulla tavoin, kuten esimerkiksi lapsen kiireellisenä sijoituksena. Viranomaiset, viranomaisessa työskentelevät sekä ilmoitusvelvollisen palveluksessa tai luottamustoimessa olevat henkilöt ovat velvollisia salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan hyvinvointialueen sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttävät lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Tilastoon vuonna 2024 saatujen tietojen mukaan hyvinvointialueilla tehtiin 40 000 palvelutarpeen arviointia, joiden yhteydessä selvitettiin lastensuojelun tarve. Vuonna 2024 lastensuojelutarpeen tai erityistä tukea tarvitsevan lapsen palvelutarpeen arvioinnin käsittely alkoi 93 prosentissa vireilletuloista seitsemän arkipäivän määräajassa, mutta 7 prosentissa määräaika ylittyi. Arvioinneista 80 prosenttia valmistui lain edellyttämässä kolmessa kuukaudessa ja 20 prosenttia sen jälkeen. Hyvinvointialueilta saatu tieto on kuitenkin paikoin puutteellinen.

Lastensuojeluilmoitusten lukumäärä on kaksinkertaistunut vuosikymmenen aikana (kuvio 1). Ilmoituksia tehtiin vuonna 2025 yhteensä 246 000, kun vastaava luku oli 107 000 vuonna 2014.²³ Lastensuojeluilmoitusten määrä kasvoi 7 prosentin (+16 000) vuodesta 2024. Ilmoitukset koskivat vuonna 2025 yhteensä 116 500 lasta. Vuodesta 2010 ilmoitusten kohteena olevien

²⁰ Kääriälä A., Haapakorva P., Pekkarinen E. & Sund R. (2019): From care to education and work? Education and employment trajectories in early adulthood by children in out-of-home care. *Child Abuse & Neglect* 98. Saatavissa: <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2019.104144>

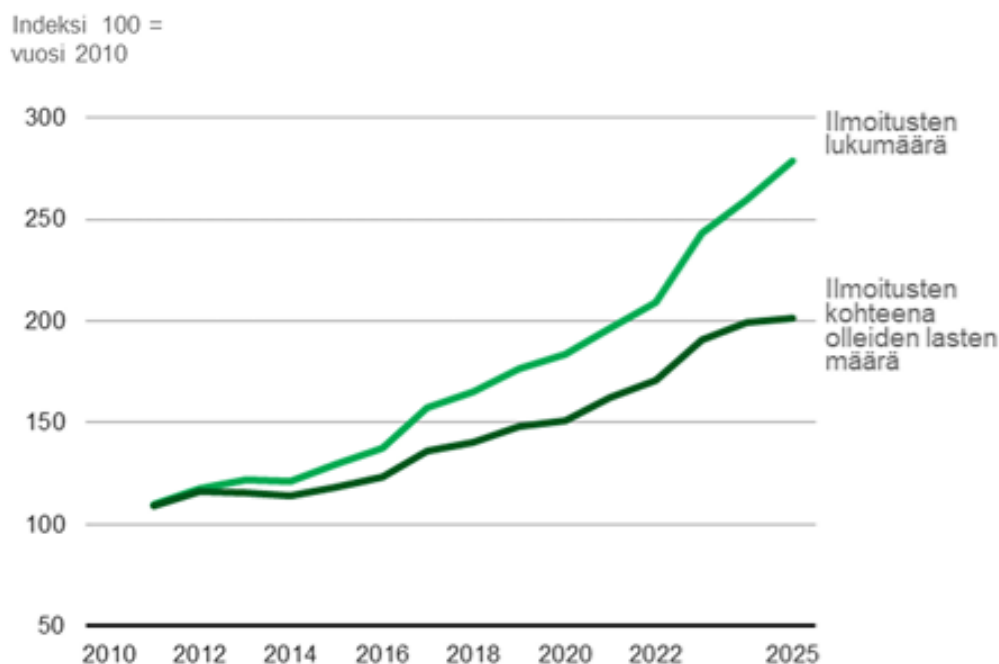
²¹ Penttilä S., Niemelä M., Hakko H., Keski-Säntti M., Ristikari T. & Räsänen S. (2024): Child- and parent-related determinants for out-of-home care in a nationwide population with neurodevelopmental disorders: a register-based Finnish birth cohort 1997 study. *European Child & Adolescent Psychiatry* (2024) 33:3459–3470. Saatavissa: <https://doi.org/10.1007/s00787-024-02406-w>

²² Alaluku perustuu keskeisesti seuraaviin THL:n lastensuojelun tilastotietoja koskeviin julkaisuihin: Forsell M. & Inget-Leinonen S. (2025): Lastensuojelu 2024. Tilastoraportti 23/2025. THL. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2025042831818>; Forsell M. & Klutas A. (2026): Lastensuojelun asiakkaat. Tilastoraportti 12/2026. THL. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2026051847983>; Forsell M. & Klutas A. (2026): Lastensuojeluilmoitukset. Tilastoraportti 13/2026. THL. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2026051344746>; Forsell M. & Klutas A. (2026): Sijoitukset kodin ulkopuolelle 2025. Tilastoraportti 14/2026. THL. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2026051345006>.

²³ Forsell M. & Klutas A. (2026): Lastensuojeluilmoitukset 2025, s. 1–3; Forsell M. & Inget-Leinonen S. (2025): Lastensuojelu 2014, s. 24.

lasten määrä on kaksinkertaistunut, mutta kasvu on viime vuosina hidastunut. Vuonna 2025 yhdestä lapsesta tehtiin keskimäärin 2,1 lastensuojeluilmoitusta. Ilmoitukset kohdistuivat useimmin 13–15-vuotiaisiin lapsiin. Tässä ikäryhmässä lastensuojeluilmoituksia tehtiin 16,4 prosentista lapsista.

Kuvio 1. Lastensuojeluilmoitusten lukumäärä ja niiden kohteena olleiden lasten kehitys vuodesta 2010.

Lähde: Lastensuojeluilmoitukset 2025, s. 1.

Lastensuojeluilmoitus voidaan tehdä ennakkollisena, jo ennen lapsen syntymää. Ennakollisia lastensuojeluilmoituksia tehtiin 2 300 vuonna 2025, Määrä pysyi edellisen vuoden tasolla.

Tällä hetkellä lastensuojelussa asiakkaana on lapsi (0–17 vuotta) tai nuori (18–22 vuotta). Tarkkaa valtakunnallista lastensuojelun asiakasmäärää ei ole käytettävissä tilastointitavasta johtuen²⁴. Henkilötunnuksia sisältävän sijoitettujen lasten ja nuorten rekisteritietojen lisäksi kerätään tilastotieto lastensuojelun avohuollon asiakkaista. Eri tietojen yhdistämiseksi THL on arvioinut maaliskuussa STM:lle sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain muutosvalmistelua varten, että lastensuojelun asiakkaana oli 0–17-vuotiaita talvella 2024–2025 arviolta 39 000 eli 4,0 %

²⁴ Ennen Kanta-palveluiden käyttöönottoa THL:n sosiaalihuollon seurantarekisterissä oli kattavat ja laadukkaat tiedot vain muutaman hyvinvointialueen lastensuojelun asiakasmääristä. Tämän lisäksi THL on kerännyt tietoa lastensuojelun alle 18-vuotiaiden asiakkaiden asiakasmäärästä kahtena seurantapäivänä vuodessa sekä lukumäärään avohuollon asiakkaista vuoden aikana. Eri lähteisiin perustuviin tietoihin liittyy ominaispiirteitä.

lapsista. Lukumäärä on suurempi kuin päiväkohtainen asiakasmäärä, mutta pienempi kuin sosiaalihuollon seurantarekisterin sen hetkinen asiakasmääräarvio.

Lastensuojelun asiakkuuksien taustalla olevat syyt jaotellaan vanhempiin sekä lapseen ja nuoriin liittyviin syytekijöihin. Vanhempiin liittyvistä syistä yleisimpiä ovat päihde- ja mielenterveysongelmat, jaksamattomuus, perheristiriidat, avuttomuus ja osaamattomuus. Lapseen liittyviä syitä ovat muun muassa tunne-elämän ja käyttäytymisen ongelmat, koulunkäymättömyys, runsas karkailu ja kiinnittymättömyys, rikoskäyttäytyminen sekä päihde- ja mielenterveysongelmat. Syytietoja ei kuitenkaan kerätä kansallisesti, minkä takia kuva lastensuojelupalveluissa olevien lasten ja nuorten tilanteista on vaillinaisen. Syytietoa aletaan saada Kanta-palveluiden käyttöönottojen myötä vuonna 2027.

Lastensuojelun avohuollon asiakkaana oli 36 100 lasta vuonna 2025, mikä on 3,6 prosenttia väestön 0–17-vuotiaista. Vuonna 2024 väestöosuus oli 3,4 prosenttia eli asiakasmäärä lisääntyi 3 prosenttia. Avohuollon asiakkuus oli yleisintä 16–17-vuotiailla (4,8 % ikäryhmästä). Asiakasmäärä kasvoi edellisestä vuodesta eniten 0–2-vuotiailla lapsilla (+10 %), mutta heidän asiakkuutensa oli kuitenkin harvinaisinta (2,6 % ikäryhmästä). Lastensuojelun avohuollon asiakasmäärät vähenivät lakimuutosten myötä merkittävästi vuosina 2015–2016 ja asiakasmäärän selvä väheneminen jatkui vielä 2017–2020. Vuodesta 2020 lasten asiakasmäärä on kuitenkin ollut melko vakaa. Vuonna 2025 41 % 0–17-vuotiaista asiakkaista oli uusia asiakkaita.²⁵ THL:n tilastoraportissa on arvioitu, että asiakasmäärien laskua vuodesta 2023 vuoteen 2024 voi omalta osaltaan selittää lastensuojelulain mukaisen sosiaalityöntekijäkohtaisen enimmäisasiakasmäärän laskeminen 30 lapseen.

Yli 18-vuotiaita asiakkaita vuonna 2025 oli 13 600 eli 3,5 prosenttia, kun asiakasmäärä suhteutettiin 18–22-vuotiaiden ikäluokkaan. Yli 18-vuotiaiden asiakasmäärä laski 14 prosenttia vuodesta 2024 ollen kuitenkin edelleen enemmän kuin esimerkiksi vuonna 2020, jolloin yli 18-vuotiaita asiakkaita oli 9000. Jälkihuollon asiakkaita oli 30 % 0–22-vuotiaista asiakkaista.²⁶

Vuonna 2025 sijoituksia avohuollon tukitoimena oli 2 971 ja ne kestivät yhteensä 426 570 vuorokautta.²⁷ Tehostettua perhetyötä annettiin 9 800 perheelle ja kotipalvelua annettiin 13 400 perheelle vuonna 2025. Kaikista 0–17-vuotiaista avohuollon asiakkaista jälkihuollon asiakkaita on viime vuosina ollut 4 prosenttia. Vuonna 2025 saatujen tietojen mukaan 0–17-vuotiaille asiakkaille tehtiin 24 100 suunnitelmaa eli laskennallisesti suunnitelma tehtiin 67 prosentille lapsista.²⁸

Kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia ovat huostassa olevat, kiireellisesti sijoitetut, avohuollon tukitoimena sijoitetut sekä jälkihuollon sijoittamat lapset. Suurin osa (noin 67 %) kaikista sijoitetuista lapsista oli huostassa vuonna 2025. Erityisesti sijoitukset avohuollon tukitoimena vähenivät edellisestä vuodesta: väestöosuus laski 4 prosenttia. Muilla perustein sijoitettujen määrät pysyivät suhteellisen samana tai nousivat hieman edeltävään vuoteen verrattuna. Jälkihuoltona sijoitettujen alle 18-vuotiaiden määrä on sen sijaan kääntynyt useiden vuosien jälkeen jälleen kasvuun (+26 %).²⁹

²⁵ Forsell M. & Klutas A. (2026): Lastensuojelun asiakkaat 2025, s. 1, 5.

²⁶ Forsell M. & Klutas A. (2026): Lastensuojelun asiakkaat 2025, s. 1, 6.

²⁷ Forsell M. & Klutas A. (2026): Sijoitukset kodin ulkopuolelle 2025, s. 12.

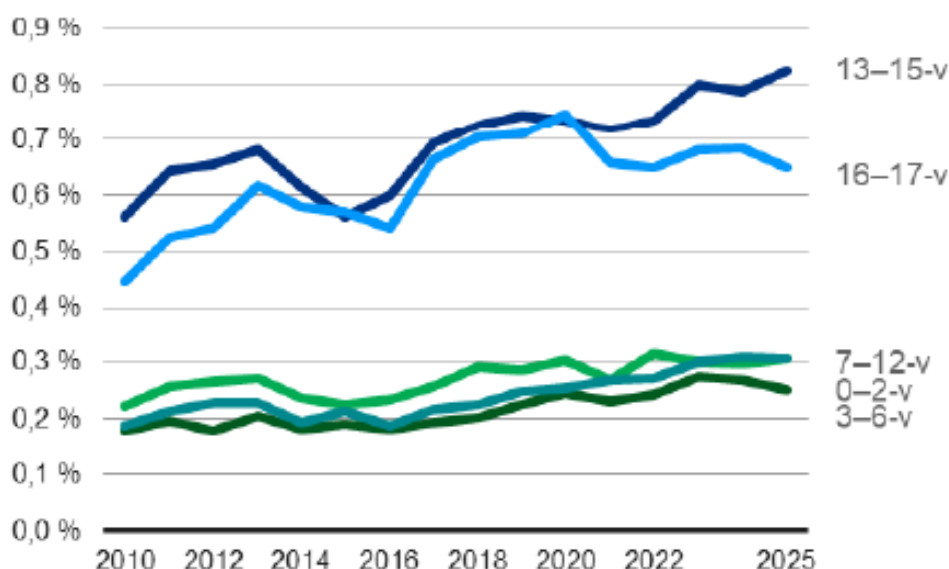
²⁸ Forsell M. & Klutas A. (2026): Lastensuojelun asiakkaat 2025, s. 1, 6–7, 10.

²⁹ Forsell M. & Klutas A. (2026): Sijoitukset kodin ulkopuolelle 2025, s. 13.

Edellisen sosiaalihuoltolain uudistuksen (HE 164/2014 vp) yhteydessä lapsen kiireellisen sijoituksen ehtoja tiukennettiin. Lapsi voidaan sijoittaa kiireellisesti vain, jos huostaanoton edellytykset täyttyvät ja lapsi on välittömässä vaarassa. Lapsen kodin ulkopuolelle tapahtuvan kiireellisen sijoittamisen lisäksi hyvinvointialueen tulee tarjota muita kiireellisesti järjestettyjä tukimuotoja. Niitä voidaan kuitenkin käyttää vain, jos ne ovat lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseksi sopivia tai mahdollisia. Vuoden 2025 aikana sijoitettiin kiireellisesti yhteensä 4 800 lasta, mikä vastasi suunnilleen edellisen vuoden määrää (-1 %). Ikävuosittain tarkasteltuna tyypillisintä kiireellinen sijoitus oli 13–15-vuotiailla (0,8 % ikäryhmästä). Vuonna 2025 kiireellisesti sijoitetuista lapsista otettiin huostaan samana vuonna 28 prosenttia. Osuus vastaa aiempien vuosien tasoa.³⁰

Vuodesta 2015 vuoden aikana kiireellisesti sijoitettujen määrä on kasvanut 34 prosenttia. Suurin kasvu sijoittamisen tapahtui vuosina 2016–2020.³¹

Kuvio 2. Kiireellisesti sijoitetut, 2010–2025, väestöosuus.³²

Huostaanottoja puretaan harvoin. Vuoden 2025 aikana huostassa olleista 0–6-vuotiaista huostaanotto lopetettiin 3 prosentilla, 7–12-vuotiaista 4 prosentilla ja 13–17-vuotiaista 7 prosentilla. Huostassa 31.12.2022 olleista 0–15-vuotiaista lapsista 90 prosenttia oli huostassa vielä kaksi vuotta myöhemmin 31.12.2025.³³

Vuonna 2025 yhteensä 3 750 lasta sijoitettiin ensimmäistä kertaa elämässään kodin ulkopuolelle. Määrä väheni 4 prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna. Heidän ensimmäinen sijoituksensa oli yleisemmin kiireellinen sijoitus (56 %). Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten

³⁰ Forsell M. & Klutas A. (2026) Sijoitukset kodin ulkopuolelle 2025, s. 6.

³¹ Forsell M. & Klutas A. (2026): Lastensuojelu 2024, s. 6.

³² Forsell M. & Klutas A. (2026): Sijoitukset kodin ulkopuolelle, s. 6.

³³ Forsell M. & Klutas A. (2026): Sijoitukset kodin ulkopuolelle 2025, s. 15–16.

sijoitusten kestot vaihtelevat suuresti. Sijoitetulla lapsella saattaa vuoden aikana olla useita erilaisia sijoituksia ja sijoituspaikkoja. Vuonna 2025 ensimmäistä kertaa elämässään sijoitetuista lapsista (3 750) 48 prosenttia (1800 lasta) oli sijoitettuna myös vuoden viimeisenä päivänä. Neljännes vuonna 2025 sijoitetuina olleista lapsista oli sijoitettuna alle 7 kuukautta ja neljännes lapsista oli ollut sijoitettuna yli 6 vuotta. Kolmasosa (30 %, 5 200 lasta) vuonna 2025 sijoitetuina olleista on ollut sijoitettuna vähintään puolet elämästään. Edellä kuvatut sijoitusten tunnusluvut pysyvät vuosittain varsin vakaina.³⁴

Muut sijoitukset kuin huostaanotot ovat luonteeltaan selvästi väliaikaisia. Näin ollen muita sijoituksia loppui vuoden aikana noin kahdella kolmasosalla lapsista. Pitkään jatkuneet kiireelliset sijoitukset tai sijoitukset avohuollon tukitoimena johtavat usein huostaanottoon. Päättynyt sijoitus voi myös johtaa myöhempään sijoitukseen. Joissain tapauksissa useampi sijoitusjakso voi kertoa suunnitelmallisesta kokonaisuudesta ja jossain tapauksessa siitä että, lapsen, nuoren tai perheen tilanne kriisiytyy uudelleen.³⁵

Sijoitusvuorokausia oli vuoden 2025 aikana 4,1 miljoonaa. Sijoitusvuorokausien määrä laski hieman edellisen vuoden tasolta (-200 000). Viimeisimmän sijoituspaikan mukaan katsottuna kaikista kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista ja nuorista 42 prosenttia (7 100) oli perhehoitossa, 5 prosenttia (800) ammatillisessa perhehoidossa, 49 prosenttia (8 400) laitoksiin sijoitetuina ja loput 5 prosenttia (800) muussa sijoituspaikassa vuonna 2025. Jos osuuksia tarkastellaan vuorokausina lasten lukumäärien sijaan, perhehoidon osuus on suurempi (49 %) kuin laitoshoidon (43 %). Perhehoitoon vuoden aikana sijoitetuista lapsista 1 000 (6 %) oli sijoitettu sukulais- tai läheisperheisiin. Huostassa olleista lapsista (9 700) 53 prosenttia oli vuoden 2025 lopussa sijoitettuna perheisiin. Sukulaisten ja läheisten perheisiin oli vuoden aikana sijoitettu 1 000 lasta (6 % vuoden lopussa huostassa olleista). Hyvinvointialueilla oli vuonna 2025 toimeksiantosopimus 4 800 perheen kanssa. Ammatillisessa perhehoidossa oli 6 prosenttia ja laitoshoidossa 38 prosenttia lapsista. Alle 6-vuotiaista lähes kaikki olivat sijoitettuna perhehoitoon, kun vastaavasti laitokseen oli sijoitettuna yli puolet 16–17-vuotiaista.³⁶

Vuoden 2024 aikana sijoitetuista alle 18-vuotiaita oli 17 111. Vuoden 2025 aikana sijoitettuna oli 696 nuorta, jotka olivat täyttäneet 18 vuotta.³⁷ Jälkihuollossa asiakkaina olevia lapsia ja nuoria oli yhteensä 14 866 vuonna 2025, mikä oli 30 prosenttia kaikista avohuollon asiakkuuksista.³⁸

Kaikista sijoitetuista lapsista oli poikia 52 prosenttia (8 938) ja tyttöjä 48 prosenttia (8 173). Poikien osuus kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista on pysytellyt tyttöjen vastaavaa osuutta suurempana 1990-luvulta lähtien.³⁹

Lastensuojelussa olevien lasten ja nuorten määrissä ja muissa tunnusluvuissa on alueellista vaihtelua. Taulukossa 1 on tiedot 0–17-vuotiaista avohuollon asiakkaista, kiireellisesti sijoitetuista, huostassa olleista ja kodin ulkopuolelle sijoitetuista suhteutettuna vastaavan ikäiseen väestöön. Lisäksi taulukossa on tiedot lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän asiakaskeskusteluvuorosta keväällä 2026 pois lukien Ahvenanmaa. Avohuollon asiakkuuksissa vaihteluväli on Lapin hyvinvointialueen 8 prosentista Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueen 0,8 prosenttiin.

³⁴ Forsell M. & Klutas A. (2026): Sijoitukset kodin ulkopuolelle 2025, s. 14–15.

³⁵ Forsell M. & Klutas A. (2026): Sijoitukset kodin ulkopuolelle 2025, s. 18.

³⁶ Forsell M. & Klutas A. (2026): Sijoitukset kodin ulkopuolelle 2025, s. 8, 10, 19.

³⁷ Forsell M. & Klutas A. (2026): Sijoitukset kodin ulkopuolelle 2025, s. 21.

³⁸ Forsell M. & Klutas A. (2026): Lastensuojelun asiakkaat 2025, s. 6.

³⁹ Forsell M. & Klutas A. (2026): Lastensuojelun asiakkaat 2025, s. 12.

Kiireellisesti sijoitettuja on suhteessa vastaavan ikäiseen väestöön eniten Pohjois-Karjalan ja Päijät-Hämeen hyvinvointialueilla ja vähiten Etelä-Karjalan ja Itä-Uudenmaan hyvinvointialueilla. Huostassa vuoden aikana olleita oli vähiten Etelä-Karjalan, Itä-Uudenmaan ja Pohjanmaan hyvinvointialueilla ja eniten Kymenlaakson hyvinvointialueella. Kaikkien kodin ulkopuolelle sijoitettujen määrä suhteessa vastaavan ikäiseen väestöön oli suurinta Etelä-Savon ja matalinta Itä-uudenmaan hyvinvointialueilla.

Taulukko 1. Keskeisiä tunnuslukuja: Ahvenanmaa ja hyvinvointialueet vuonna 2025 ja 2026.

Hyvinvointi- alue	Lastensuojelun avohuollon asiakkaat, 0–17-vuotiaat vuoden aikana, % vastaavanikäisestä väestöstä (THL) info ind. 1245 vuosi 2025	Kiireellisesti vuoden aikana sijoitettuna olleet 0–17-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä (THL) info ind. 1078 vuosi 2025	Huostassa vuoden aikana olleet 0–17-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä (THL) (ind. 1077) vuosi 2025	Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0–17-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä (THL) info ind. 191 vuosi 2025	Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden asiakas-keskiarvo (THL) info ind. 3587 keivät 2026
Ahvenanmaa	1,6	0,3	0,7	0,9	-
Etelä-Karjala	2,0	0,3	0,5	0,8	19
Etelä-Pohjanmaa	12,4	0,5	1,2	1,7	29
Etelä-Savo	5,8	0,5	1,7	2,4	24
Helsingin kaupunki	3,4	0,5	1,0	1,5	26
Itä-Uusimaa	2,5	0,2	0,5	0,7	25
Kainuu	3,1	0,4	1,0	1,7	28
Kanta-Häme	4,1	0,4	1,3	1,7	28
Keski-Pohjanmaa	0,8	0,4	0,8	1,3	13
Keski-Suomi	4,1	0,6	1,3	2,1	28
Keski-Uusimaa	2,9	0,3	0,9	1,3	25
Kymenlaakso	2,8	0,4	1,8	2,2	26

Hyvinvointi- alue	Lastensuojelun avohuol- lon asiak- kaat, 0–17- vuotiaat vuo- den aikana, % vastaa- vanikäisestä väestöstä (THL) info ind. 1245 vuosi 2025	Kiireelli- sesti vuoden aikana sijoit- tettuna ol- leet 0–17- vuotiaat, % vastaa- vanikäisestä väestöstä (THL) info ind. 1078 vuosi 2025	Huostassa vuoden ai- kana olleet 0– 17-vuotiaat, % vastaa- vanikäisestä väestöstä (THL) (ind. 1077) vuosi 2025	Kodin ulkopuo- lle sijoitetut 0–17-vuotiaat, % vastaavanikäi- sestä väestöstä (THL) info ind. 191 vuosi 2025	Lastensuojelun sosiaali- työntekijöi- den asiakas- keskiarvo (THL) info ind. 3587 ke- vät 2026
Lappi	8	0,6	1,2	1,9	28
Länsi-Uusi- maa	3,2	0,4	0,9	1,2	24
Pirkanmaa	3,2	0,4	0,9	1,3	22
Pohjanmaa	2,6	0,2	0,5	0,9	27
Pohjois-Kar- jala	4,6	0,7	1,5	2,2	26
Pohjois-Poh- janmaa	3,4	0,4	1,1	1,6	28
Pohjois-Savo	4,8	0,6	1,6	2,3	25
Päijät-Häme	2,1	0,7	1,4	2,3	29
Satakunta	3,4	0,6	1,3	2,1	24
Vantaa-Ke- rava	3,8	0,5	1,2	1,8	29
Varsinais- Suomi	4,8	0,4	1,1	1,6	27

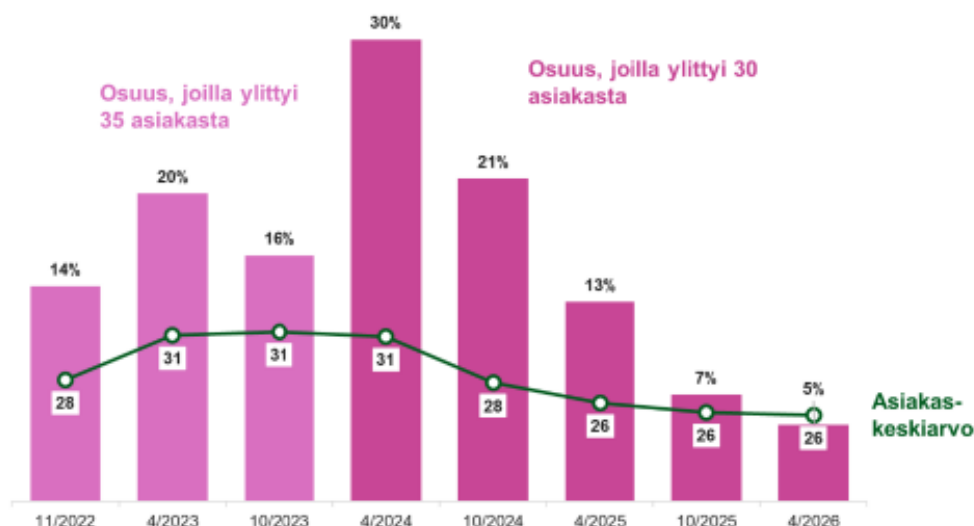
Vuoden 2025 tilastoon saatujen tietojen mukaan sosiaalihuoltoon tuli yhteensä 26 000 yhteydenottoa lapsen tuen tarpeen arvioimiseksi. Yhteydenotot koskivat kaikkiaan 21 400 lasta ja nuorta. Kaikkiaan 18 000 perhettä sai perhetyötä. Luku vastaa 3,3 prosenttia kaikista lapsiperheistä. Sosiaalihuoltolain mukaista kotipalvelua sai 13 374 perhettä. Luku vastaa 2,4 prosenttia kaikista lapsiperheistä. Lastensuojelun asiakkaista kotipalvelua käytti 0,2 prosenttia (1 193

perhettä) lapsiperheistä ja tehostettua perhetyötä puolestaan 1,8 prosenttia (9 817 perhettä) lapsiperheistä.⁴⁰

Lastensuojelun sosiaalityön henkilöstömitoitus

Lastensuojelun sosiaalityön henkilöstömitoitusta koskeva sääntely tuli voimaan vuoden 2022 alusta. Tilanne on kehittynyt tavoiteltuun suuntaan. Huhtikuussa 2026 enimmäisasiakasmäärä ylittyi 5 prosentilla sosiaalityöntekijöistä (aiemmin 7 %). Keskimääräinen asiakasmäärä oli 26 lasta/sosiaalityöntekijä. Sosiaalityöntekijöiden vakansseista oli 3 prosenttia avoinna ja 13 prosenttia sijaispätevien hoidossa.

Kuvio 3. Lastensuojelun sosiaalityön henkilöstötilanne.

Lähde: Forsell, Klutas & Seppälä 2026, s. 1.⁴¹

Alla olevaan taulukkoon on koottu keskeisiä sosiaalityön henkilöstömitoitusta koskevia tunnuslukuja mitoitussääntelyn seurannan ajalta. Tunnusluvut kuvaavat myönteistä kehitystä. Esimerkiksi niiden sosiaalityöntekijöiden määrä on vähentynyt, joilla enimmäisasiakasmäärä on ylittynyt seuranta-ajankohtana. Avointen sosiaalityöntekijöiden vakanssien määrä on selvästi vähentynyt.

⁴⁰ Forsell M. & Klutas A. (2026): Lastensuojeluilmoitukset 2025, s. 5.; Forsell, M. & Klutas, A. (2026): Lastensuojelun asiakkaat 2025, s. 9.

⁴¹ Forsell M., Klutas A. & Seppälä, K. (2026): Lastensuojelun sosiaalityön henkilöstömitoitus huhtikuussa 2026. Tilastoraportti 23/2026. THL. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2026061570007>

Taulukko 2. Keskeisten sosiaalityön henkilöstömitoitusta koskevien tunnuslukujen kehitys 05/2022–4/2026.

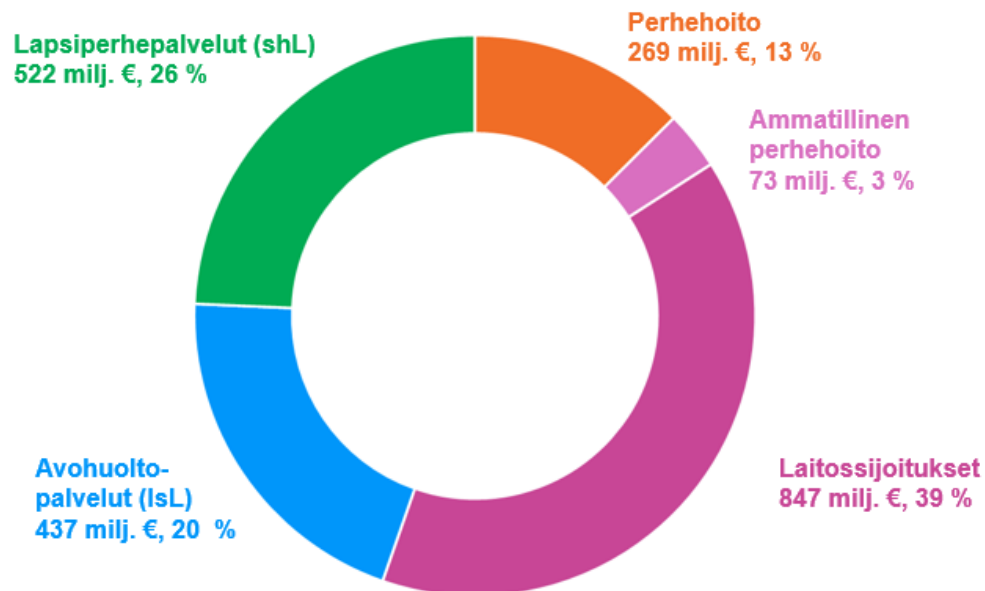
Koko maa	05/ 2022	11/ 2022	04/ 2023	10/ 2023	04/ 2024	10/ 2024	04/ 2025	10/ 2025	04/ 2026
Yli 30 asiakasta per sosiaalityöntekijä, lkm	0	176	226	181	347	254	168	85	72
Asiakaskeskiarvo	30	28	31	31	31	28	26	26	26
Lastensuojelun 0–17-vuotiaat asiakas- määrä	23 645	34 649	35 500	35 338	34 911	33 281	33 111	33 635	33 862
Sosiaalityöntekijäresurssi, htv	783	1 242	1 154	1 141	1 138	1 203	1 257	1 304	1 322
Sosiaalityöntekijät (vain pätevät), htv	574	920	854	823	870	950	1 004	1 074	1 154
Sijaispätevät sosiaalityöntekijät, htv	210	322	300	318	268	253	252	229	168
Avoimet sosiaalityöntekijän vakanssit, lkm	120	170	168	175	191	127	71	42	34
Täysien vakanssien sosiaalityöntekijä- resurssi, htv	903	1 412	1 322	1 315	1 329	1 330	1 328	1 346	1 356
Asiakaskeskiarvo, jos täydet vakanssit	26	25	27	27	26	25	25	25	25

Lähde: THL, https://raportointi.thl.fi/t/public/views/Henkilstmitoitus/db_Tiivistelma?%3Aembed=y&%3AisGuestRedirectFromVizportal=y

2.1.2 Lastensuojelun kustannukset

Kodin ulkopuolelle sijoittamisen kokonaiskustannukset ovat kasvaneet selvästi 2000-luvulla. Laitos- ja perhehoidon kustannukset ovat nousseet vuodesta 2014 vuoteen 2024 yhteensä 73 prosenttia: 686 miljoonasta 1,118 miljardiin. Vuonna 2014 lastensuojelun avohuoltopalvelujen käyttökustannukset olivat 253 miljoonaa euroa ja 437 miljoonaa vuonna 2024.

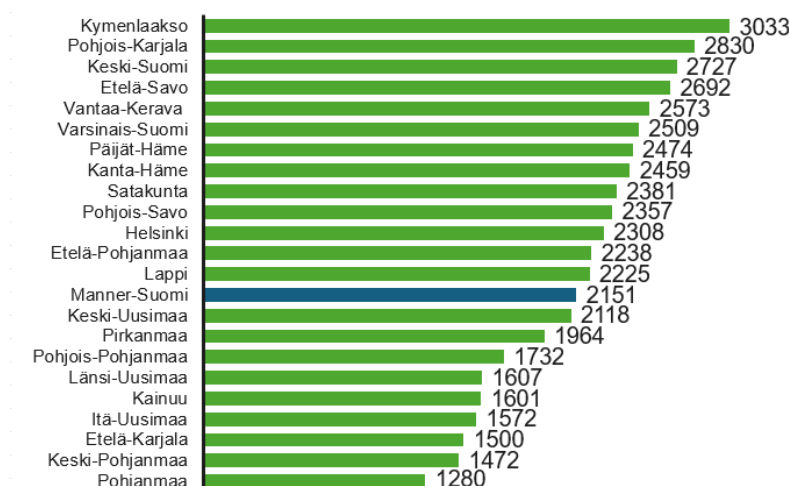
Kuvio 4. Lastensuojelun ja lapsiperheiden sosiaalipalveluiden kustannusten jakaantuminen vuonna 2024, miljoonaa euroa.

Lähde: Sosiaalihuollon kustannukset 2024, s. 12..⁴²

⁴² Forsell M. (2026): Sosiaalihuollon kustannukset 2024. Työpaperi 21/2026. THL. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-692-9>.

Kuvio 5. Lastensuojelun ja lapsiperheiden sosiaalipalveluiden kustannukset hyvinvointialueittain vuonna 2024. Kustannukset euroina per 0–17-vuotiaat. Suhteutettuna lasten määrään, kustannukset olivat suurimmat Kymenlaaksossa ja pienimmät Pohjanmaalla.

Lähde: Sosiaalihuollon kustannukset 2024.⁴³

Seppälä ym. ovat tarkastelleet kuntatason analyysia lapsiperheiden sosiaalihuollon peruspalvelujen ja lastensuojelun erityispalvelujen yhteydestä. Tutkimuksessa analysoitiin sosiaalihuoltolain mukaisen kotipalvelun yhteyttä lapsiköyhyyden ja lastensuojelun avohuollon suhteeseen ja sosiaalihuoltolain mukaisen perhetyön yhteyttä lapsiköyhyyden ja kodin ulkopuolisten sijoitusten suhteeseen. Lapsiperhepalveluina perhetyö ja kotipalvelu näyttävät toimivan keskenään eri tavoin, toinen suhteessa lastensuojelun avohuoltoon ja toinen suhteessa kodin ulkopuolisiin sijoituksiin. Kunnan panostukset kotipalvelun tarjontaan ovat yhteydessä vähäisempään avohuollon asiakkaiden osuuteen kunnan koosta riippumatta. Tämä tukee ajatusta, että resurssien kohdentaminen lapsiperheiden perustason palveluihin voi toimia puskurina korjaavan lastensuojelun tarpeelle.

Analyysissä lapsiperheiden perhetyö oli yhteydessä suurempaan kodin ulkopuolisten sijoitusten osuuteen kunnan koosta riippumatta. Tulosta voi osaltaan selittää sosiaalihuoltolain uudistuksen myötä syntynyt perhetyön painopisteen siirtyminen lastensuojelun avohuollon palvelusta perustasolle. Palvelujärjestelmän uudistamisen myötä lastensuojelun avohuollon perhetyön toimintatavat ovat saattaneet siirtyä organisaatiossa perustason perhetyöhön. Tässä on siis mahdollista, että sosiaalihuoltolain mukaisessa perhetyössä tehdään vahvasti korjaavia toimia, vaikka kyse on perustason palvelusta. Tämä on palvelujärjestelmän logiikan vastaista, jossa tulisi siirtyä asteittain intensiivisempään tukeen, jos palvelut arvioidaan riittämättömiksi.

Tämän analyysin valossa lapsiperhepalvelujen perustason palvelujen yhteys lapsiköyhyyden ja lastensuojelun väliseen suhteeseen ei kuitenkaan ole merkittävää, ja tulos osoittaa sosiaalihuoltolain uudistuksen ennaltaehkäisevän tavoitteen heikkoa toteutumista. Jossain määrin järjestelmä toimii, kuten on tarkoituskin eli siten, että ennaltaehkäisevämmät perhepalvelut ehkäisi-

⁴³ Taulukkona julkaisussa Forsell M. (2026): Sosiaalihuollon kustannukset 2024, s. 15.

sivät raskaampien interventtioiden tarvetta. Tämä pätee kuitenkin vain kevyemmässä tilanteessa, mutta ei enää tilanteessa, jossa on tarve sosiaalihuoltolain mukaiselle perhetyölle.

2.1.3 Lastensuojelun kehittäminen

Sosiaaliset innovaatiot lastensuojelussa -koordinaatiohanke (SOILA) on ESR+ rahoituksella toimiva hanke (toimintalinja 5, erityistavoite 5.1), jonka pääkoordinaatiovastuu on THL:lla⁴⁴. Hanke vauhdittaa sosiaalisten innovaatioiden syntymistä lastensuojelun uudistamiseksi ja palvelujen parantamiseksi valtakunnallisesti. Koordinaatiohankkeen toimikausi on 1.2.2023–31.5.2029.

THL koordinoi Terveiden edistämisen määrärahalla toteutettavaa Turvalliset kadut -hankekonaaisuutta (Nuorten katuväkivallan ehkäisy ja turvallisuuden lisääminen), jossa kehitetään poikkihallinnollista yhteistyötä mukaan lukien lastensuojelu.⁴⁵

Lastensuojelun ja psykiatrian osaamisen yhteensovittavia lastensuojelun palveluyksiköitä kehitetään valtionavustushankkeilla. Eduskuntakäsittelyssä oleva HE 149/2025 vp sisältää ehdotuksen lastensuojelulakiin ja terveydenhuoltolakiin lisättävistä informatiivisista viittauksista, joilla korostettaisiin voimassa olevia velvoitteita. Järjestämislaissa on velvoite yhteensovittaa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut sekä sopia YTA-tasoisesti vaativimpien palvelujen varmistamisesta. Tämän velvoitteen varmistamista tuetaan yhteistyöalueita koskevalla sopimusohjeella. Vuoden 2025 ja 2026 rahoitusta (0,5 milj. e/vuosi) on myönnetty Pirkanmaan hyvinvointialueen SISULA-hankkeelle (270 000 e ajalle 1.1.–31.12.2026) ja Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen Lastensuojeluyksikkö Kajo -hankkeelle (522 000 e ajalle 1.1.2026–31.12.2027, osatoteuttajana myös Oulun kaupunki).

Hyvän työn ohjelma (2024–2027) sisältää sekä pitkän että lyhyen aikavälin toimenpiteitä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön riittävyyden varmistamiseksi tulevaisuudessa. Ohjelman sosionomien ja sosiaalityöntekijöiden työnjakoa koskevissa piloteissa tehtiin laaja-alaisesti kehittämistyötä edellä mainittujen ammattiryhmien työnjaon kehittämiseksi niin, että erityisesti pyrittiin hyödyntämään parhaalla mahdollisella tavalla sekä sosiaalityöntekijöiden että sosionomien osaamista nykylainsäädännön puitteissa. Valtakunnallisesta näkökulmasta haasteena on hyvinvointialueiden heterogeeninen henkilöstörakenne, joten yhtenäistä ohjeistusta on haastavaa tehdä. Alueellisesti työnjakoa kehitetään laajasti.

2.2 Perus- ja ihmisoikeussäännökset ja lastensuojelu

Sääntely YK:n tasolla

Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (SopS 6/1976; TSS-sopimus) edistää sopimuksessa mainittujen oikeuksien toteutumista sopimusvaltioissa. Suomessa TSS-sopimus on ollut voimassa vuodesta 1976 saakka. Sopimuksella turvataan muun muassa oikeus sosiaaliturvaan (9 artikla), perheiden, äitien ja lasten oikeus suojeluun (10 artikla) sekä jokaisen oikeus tyydyttävään elintasoon (11 artikla) ja korkeimpaan saavutettavissa olevaan ruumiin- ja mielenterveyteen (12 artikla). TSS-sopimuksen lisäksi Suomessa on vuodesta 1976 alkaen ollut voimassa myös kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia

⁴⁴ <https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosiaaliset-innovaatiot-lastensuojelussa-koordinaatiohanke-soila->

⁴⁵ <https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/turvalliset-kadut-nuorten-katuväkivallan-ehkaisy-ja-turvallisuuden-lisaaminen>

koskeva kansainvälinen yleissopimus (SopS 7–8/1976; KP-sopimus). KP-sopimus turvaa muun muassa oikeuden elämään (6 artikla) ja kieltää julman, epäinhimillisen ja halventavan kohtelun tai rankaisemisen sekä kiduttamisen (7 artikla). Sopimuksen mukaan jokaisella on myös oikeus vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen (9 artikla) sekä yksityiselämän suojaan (17 artikla). Perheellä on sopimuksen mukaan oikeus saada yhteiskunnan ja valtion suojelua (23 artikla) ja lapsella on syrjimätön oikeus alaikäisyytensä edellyttämään suojeluun perheensä, yhteiskunnan ja valtion taholta (24 artikla).

Keskeisimpänä lapsen oikeuksia turvaavana instrumenttina voidaan kuitenkin pitää YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista (SopS 59–60/1991; lapsen oikeuksien sopimus; LOS), joka turvaa kaikille yhtäläisesti kuuluvien perus- ja ihmisoikeuksien rinnalla nimenomaisesti lapsen oikeuksia. Sopimus on ollut Suomessa lain tasoisena voimassa vuodesta 1991 alkaen, ja se takaa sopimuksen mukaiset oikeudet kaikille Suomen lainkäyttövallan alaisille lapsille. LOS turvaa niin lasten perustarpeisiin liittyviä oikeuksia kuin laajemmin lapsiin ihmisyksilöinä liittyviä oikeuksia, kuten lapsen oikeuden suojeluun kaikenlaiselta huonolta kohtelulta. Sopimus korostaa lapsen itsenäistä asemaa oikeuksien haltijana, mutta samalla se myös tunnustaa, että lasten tarpeet ovat erilaisia kuin aikuisten, ja siksi lapsilla on oikeus erityiseen suojeluun¹. Lapsen oikeuksien sopimuksen kautta lapsen itsenäinen oikeussubjektius tunnustettiin, eikä lapsia enää nähdä vain suojelun kohteena.

Lapsen oikeuksien sopimuksen toteutumista valvova Yhdistyneiden kansakuntien (YK) lapsen oikeuksien komitea on nimennyt yleisperiaatteiksi neljä sopimuksen määräystä: syrjinnän kieltö (2 artikla), lapsen edun ensisijaisuus (3 artikla 1 kohta), lapsen oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen (6 artikla) sekä lapsen oikeus saada näkemyksensä huomioon otetuiksi (12 artikla). Yleisperiaatteet tulee huomioida myös muiden sopimuksessa taattujen oikeuksien tulkinnassa, ja sopimusvelvoitteita on syytä tulkita kokonaisuutena.

Keskeinen lapsen oikeuksien toteutusta turvaava artikla on LOS 3 artikla, jonka 1 mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Artiklan 2 kohdan mukaan sopimusvaltiot sitoutuvat takaamaan lapselle hänen hyvinvoinnilleen välttämättömän suojelun ja huolenpidon ottaen huomioon hänen vanhempiansa, laillisten huoltajiensa tai muiden hänestä oikeudellisessa vastuussa olevien henkilöiden oikeudet ja velvollisuudet. Tähän pyrkiessään sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin tarpeellisiin lainsäädäntö- ja hallintotoimiin. Artiklan 3 kohdan mukaan sopimusvaltiot takaavat, että lasten huolenpidosta ja suojelusta vastaavat laitokset ja palvelut noudattavat toimivaltaisten viranomaisten antamia määräyksiä, jotka koskevat erityisesti turvallisuutta, terveyttä, henkilökunnan määrää ja soveltuvuutta sekä henkilökunnan riittävää valvontaa. LOS 4 artiklan mukaan sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin tarpeellisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin ja muihin toimiin yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien toteuttamiseksi. Edelleen artiklassa todetaan, että taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien toteuttamiseksi sopimusvaltioiden on ryhdyttävä mahdollisimman täysimääräisesti tällaisiin toimiin käytettävissä olevien voimavarojensa mukaan ja tarvittaessa kansainvälisen yhteistyön puitteissa.

Lapsen suojelemisen kannalta erityisen merkityksellisenä artiklana voidaan pitää erityisesti LOS 19 artiklaa, jonka mukaan lasta on suojeltava kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta ja pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä tai välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta tai hyväksikäytöltä, mukaan lukien seksuaalinen hyväksikäyttö, silloin kun hän on vanhempansa, muun laillisen huoltajansa tai kenen tahansa muun hoidossa. Velvollisuuteen suojella lasta kuuluu huolehtiminen tehokkaista menetelmistä, joiden avulla on mahdollista

ennalta estää, tunnistaa, raportoida, käsitellä ja seurata riskitilanteita. YK:n lapsen oikeuksien komitea on antanut yleiskommentin artiklan täytäntöönpanosta.⁴⁶

Edellä mainitun lisäksi lapsen oikeuksien sopimuksessa turvataan erikseen myös lapsen oikeus suojeluun taloudelliselta hyväksikäytöltä (32 artikla), huumeilta (33 artikla), seksuaaliselta hyväksikäytöltä (34 artikla), lapsikaupalta (35 artikla), muilta hyväksikäytön muodoilta (36 artikla) sekä kidutukselta ja kuolemantuomiolta (37 artikla). Muina keskeisinä lapsen suojelua turvaavina oikeuksina sopimuksesta voidaan mainita myös lapsen oikeus elämään sekä henkiinjäämisen ja kehittymisen edellytysten takaaminen mahdollisimman täysimääräisesti (6 artikla), sekä lapsen oikeus yksityisyyteen ja perhe-elämään (16 artikla). LOS 18 artiklan mukaan sopimusvaltiot antavat vanhemmille ja muille laillisille huoltajille asianmukaista apua heidän hoidaessaan lastenkasvatustehtävänsä sekä huolehtivat lastensuojelulaitosten ja -palvelujen kehittämisestä. Lisäksi sopimuksessa turvataan lapsen oikeus terveyden- ja sairaanhoitoon (24 artikla), sosiaaliturvaan (26 artikla) sekä riittävään elintasoon (27 artikla). Edellä mainittujen lisäksi artikkelissa 23 turvataan vammaisten lasten erityistarpeiden toteutumista.

Lastensuojelun kannalta merkittäviä ovat lisäksi LOS 9 artikla, jonka mukaan sopimusvaltioiden on taattava, ettei lasta eroteta vanhemmistaan heidän tahtonsa vastaisesti muuta kuin silloin, kun lapsen etu sitä vaatii, ja LOS 20 artikla, jonka mukaan lapsella, joka on tilapäisesti tai pysyvästi vailla perheen turvaa tai jonka edun mukaista ei ole antaa hänen pysyä perhepiirissä, on oikeus valtion antamaan erityiseen suojeluun ja tukeen. Sopimusvaltiot takaavat lapselle vaihtoehtoisen hoidon kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti. Kodin ulkopuolisessa sijoituksessa on kunnioitettava jatkuvuutta lapsen kasvatuksessa ja kiinnitettävä huomiota lapsen etniseen, uskonnolliseen, sivistykselliseen ja kielelliseen taustaan.

Lisäksi sopimuksessa turvataan mm. lapsen oikeus terveyden- ja sairaanhoitoon (24 artikla), sosiaaliturvaan (26 artikla) sekä riittävään elintasoon (27 artikla). Edellä mainittujen lisäksi artikkelissa 23 turvataan vammaisten lasten erityistarpeiden toteutumista.

Lapsen oikeuksia ei voida turvata yksin lastensuojelullisin keinoin, vaan niiden toteuttaminen on edelleen myös muuta lainsäädäntöä ja muita viranomaisia sekä laajemmin koko yhteiskuntaa koskeva tehtävä.

Sääntely Euroopan tasolla

Euroopan neuvoston puitteissa laadittu yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi (SopS 18–19/1990; Euroopan ihmisoikeussopimus) on ollut Suomea sitovana voimassa vuodesta 1990 alkaen. Euroopan ihmisoikeussopimus takaa oikeudet yhtäläisesti kaikille Suomen lainkäyttövallan piiriin kuuluville. Sopimuksessa ei ole nimenomaisia lapsia koskevia määräyksiä, mutta sopimuksen toteutumista valvova Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT) on kehittänyt vahvaa oikeuskäytäntöä myös lapsioikeudellisissa asioissa.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen lisäksi Euroopan neuvoston puitteissa on laadittu Euroopan sosiaalinen peruskirja, joka on tullut Suomessa voimaan vuonna 1991, ja uudistettuna vuonna 2002 (SopS 78–80/2002). Uudistettu Euroopan sosiaalinen peruskirja turvaa ja edistää sosiaalisia oikeuksia, kuten oikeutta terveyden suojeluun (11 artikla), sosiaaliturvaan (12 artikla), sosiaaliavustukseen ja lääkinnälliseen apuun (13 artikla) sekä sosiaalipalvelujen käyttöön (14

⁴⁶ Ks. CRC/C/GC/13. Lapsen oikeus olla joutumatta minkäänlaisen väkivallan kohteeksi.

artikla). Lisäksi Euroopan sosiaalisessa peruskirjassa turvataan perheiden (16 artikla) sekä lasten ja nuorten (17 artikla) oikeutta sosiaaliseen ja taloudelliseen suojeluun.

Edellä mainittujen lisäksi Euroopan tasolla lapsen oikeutta suojeluun turvaa myös Euroopan unionin (EU) perusoikeuskirja (2016/C 202/02), johon on koottu unionin kansalaisten sekä kaikkien EU:n alueella asuvien henkilöiden kansalaisoikeudet sekä poliittiset, taloudelliset ja sosiaaliset oikeudet. Myös YK:n puitteissa on tehty useita kansainvälisiä sopimuksia, joilla turvataan lapsen oikeuksia ja lapsen oikeutta suojeluun.

Kansallinen sääntely

Lastensuojelun tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun.

Lastensuojelu asemoituu osaksi perustuslain 19 §:n 1 ja 3 momentin tarkoittamaa sosiaaliturvaa. Perustuslain 19 §:n 1 momentin mukaan jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Momentti on kirjoitettu subjektiivisen oikeuden muotoon. Kyse on julkiseen valtaan kohdistuvasta yksilöä koskevasta vastuusta. Lastensuojelun osalta välttämättömään huolenpitoon kuuluvat ainakin kiireelliset toimet kuten kiireellinen sijoitus. Perustuslain 19 §:n 3 mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä. Julkisen vallan on myös tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu. Perusoikeusuudistuksen esitöiden mukaan palveluiden riittävyttä arvioitaessa voidaan lähtökohtana pitää sellaista palvelujen tasoa, joka luo jokaiselle ihmiselle edellytykset toimia yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä (HE 309/1993 vp, s. 71). Tämä edellyttää viime kädessä yksilökohtaista arviointia palvelujen riittävydestä (esim. PeVL 30/2013 vp ja PeVL 26/2017 vp). Sinänsä perustusvaliokunta on pitänyt hyväksyttävänä, että 19 §:n 3 momentin alaan kuuluvia tukimuotoja suunnataan ja kehitetään yhteiskunnan taloudellisten voimavarojen mukaisesti (PeVL 32/2014 vp, s. 2/I). Poiketen 19 §:n 1 momentista, 3 momentin mukainen oikeus riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin ei ole subjektiivinen oikeus, vaan se on kirjoitettu julkisen vallan turvaamisvelvollisuuden muotoon.

Lastensuojelun osalta keskinä erityisesti lapsen suojelua turvaavina perusoikeuksina voidaan pitää ainakin perustuslain 7, 10 ja 19 §:ää. Perustuslain 7 §:ssä turvataan oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Julkisen vallan on pidättäydyttävä loukkaamasta näitä oikeuksia, mutta sen on myös luotava olosuhteet, joissa nämä perusoikeudet nauttivat suojaa yksityisiä loukkauksia vastaan. Yksilön oikeus elämään kytkeytyy erityisen läheisesti myös perustuslain 19 §:n 1 momenttiin, jossa turvataan oikeus välttämättömään huolenpitoon jokaiselle, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa. Perusoikeusuudistuksen taustalla olevan hallituksen esityksen mukaan ihmisarvoisen elämän perusedellytyksiä turvaavat erityisesti oikeus kiireelliseen sairaanhoitoon sekä eräät muut lasten, vanhusten, vammaisten ja kehitysvammaisten henkilöiden huoltoon kuuluvat tukitoimet

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Säännös ulottaa täten julkisen vallan turvaamisvelvollisuuden niin perusoikeuksiin kuin Suomea velvoittavissa kansainvälisissä sopimuksissa turvattuihin ihmisoikeuksiin. Lisäksi säännös velvoittaa julkista valtaa aktiivisiin toimenpiteisiin perusoikeuksien tosiasialliseksi toteutumiseksi, esimerkiksi yksilön perusoikeuksien suojaamiseksi ulkopuolisilta loukkauksilta tai tosiasiallisten edellytysten luomiseksi perusoikeuksien käyttämiselle. Julkisen

vallan positiiviset toimintavelvoitteet ulottuvat kaikkiin ihmisiin, mutta erityisen korostuneita ne ovat haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden (kuten lähtökohtaisesti ainakin sijaishuollossa olevat lapset) kohdalla.

2.3 Lastensuojelulaki

2.3.1 Yleiset säännökset

Lastensuojelulain tarkoituksena on sen 1 §:n mukaan turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvu-ympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lain 2 §:n mukaan vastuu lapsen hyvinvoinnista on ensisijaisesti lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla. Lapsen hyvinvointia ja kasvatusta koskevista periaatteista säädetään lapsen huollosta ja tapaa-misoikeudesta annetun lain (361/1983) 1 §:ssä. Myös LOS velvoittaa julkista valtaa tukemaan vanhempia ja muita huoltajia heidän huolenpito- ja kasvatustehtävässään. Lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava ja autettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä kasvatustehtävässä.

Lastensuojelulla on velvollisuus tukea vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasva-tuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa järjestämällä tarvittavia palveluja ja tukitoimia. Lisäksi lastensuojelun tehtävä on tukea vanhempia heidän kasvatusteh-tävässään. Vanhemmuuden tuki perustuu ensisijaisesti sosiaalihuoltolain mukaisiin yleisiin per-hepalveluihin, kuten kotipalveluun, perhetyöhön, kasvatus- ja perheneuvontaan sekä muihin lapsiperheiden arkea tukevin palveluihin, joista säädetään sosiaalihuoltolain 18, 19 ja 27 c py-kälissä. Näillä palveluilla tuetaan vanhempien kykyä vastata lapsen hoidosta, kasvatuksesta ja arjen sujumisesta, ja ne ovat käytettävissä ennen lastensuojelun asiakkuutta sekä sen aikana. Lapsi- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa vanhemmuuden tukea voidaan toteuttaa avohuollon tukitoimin, joihin kuuluvat erityisesti perhetyö, tukihenkilö- ja tukiperhetoiminta sekä muut lap-sen ja perheen tarpeisiin räätälöidyt palvelut.

Lastensuojelun käsitettä selkiytettiin vuonna 2010 voimaan tulleella muutoksella (HE 225/2009 vp). Samassa yhteydessä lakiin lisättiin uusi ehkäisevää lastensuojelun koskeva 3 a §. Lasten-suojelu kohdistuu tilanteisiin, joissa lapsi on lastensuojelun asiakkuudessa. Viimesijainen vas-tuu lapsen hyvinvoinnin turvaamisesta on lapsi- ja perhekohtaisella lastensuojelulla, jota toteu-tetaan asiakassuunnitelman mukaisesti. Lastensuojelu tarkoittaa avohuollon tukitoimia sekä si-jais- ja jälkihuoltoa.

Ehkäisevää lastensuojelua koskevan 3 a §:n tavoitteena on edistää ja turvata lapsen kasvua, ke-hitystä ja hyvinvointia sekä tukea vanhemmuutta esimerkiksi neuvoloissa, kouluissa ja sosiaa-lihuollon tukitoimin ilman lastensuojelun asiakkuutta.

Lastensuojelulain 4 §:ssä säädetään lastensuojelun yleisistä periaatteista ja asioista, jotka tulee huomioida lasta koskevia ja lapsen edun mukaisia ratkaisuvaihtoehtoja punnittaessa ja ratkai-suja tehtäessä. Huomioonotettavia asioita ovat: tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi sekä lähei-set ja jatkuvat ihmissuhteet; mahdollisuudet saada ymmärtämystä ja hellyyttä sekä iän ja kehi-tystason mukainen valvonta ja huolenpito; taipumuksia ja toivomuksia vastaava koulutus; tur-vallinen kasvuympäristö ja ruumiillinen sekä henkinen koskemattomuus; itsenäistyminen ja kasvaminen vastuullisuuteen; mahdollisuus osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asiois-saan; sekä kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioiminen. Kyseinen säännös on erittäin keskeinen lastensuojelulain soveltamisen kannalta, koska se tulee huomioida kaikissa lasta koskevissa ratkaisuissa.

Lastensuojelun keskeisiä periaatteita ovat lapsen etu, koko perheen ja vanhempien tukeminen, osallisuus, yhdenvertaisuus, suhteellisuus, suunnitelmallisuus ja oikea-aikaisuus.

Lapsen oikeudesta tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin säädetään 1.1.2020 voimaan tullessa 4 a §:ssä. Pykälän tarkoituksena on ollut selkeyttää tavanomaisen kasvatuksen ja perusoikeuksiin kajoavien rajoitusten välistä eroa.

Lapsen ja nuoren mielipiteen ja toivomusten huomioon ottamisesta ja oikeudesta saada tietoa lastensuojelussa säädetään 5 §:ssä.

Lastensuojelulain 6 §:n mukaisesti lapsella tarkoitetaan alle 18-vuotiasta ja nuorella 18–22-vuotiasta henkilöä. Nuoren määritelmä noudattaa jälkihuolto-oikeuden yläikärajaa. Se on muuttunut lain voimassaolon aikana 20 ikävuodesta ensin 24 ikävuoteen (1.1.2020 lähtien) ja sen jälkeen 22 ikävuoteen (1.1.2024 lähtien).

Nykytilan arviointi

Lastensuojelulain tarkoitus on ulotettu tällä hetkellä kaikkiin lapsiin. Ehkäisevän ja lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun täsmentämisellä on pyritty erottamaan lastensuojelun asiakkuudessa ja siten tarkemman sääntelyn piirissä olevat lapset ja nuoret. Ehkäisevää lastensuojelua koskeva sääntely ei ole kaikilta osin toimivaa, koska etenkin muiden hallinnonalojen ammattilaiset eivät välttämättä tunnista toimintaansa lastensuojelulain mukaiseksi ehkäiseväksi lastensuojeluksi. Esimerkiksi sosiaalihuoltolaissa sekä varhaiskasvatusta ja esi- ja perusopetusta koskevassa lainsäädännössä on sääntelyä, jolla velvoitetaan lasten, nuorten ja perheiden tukemiseen. Lastensuojelu on määritelty koskemaan lapsia, mutta myös täysi-ikäiset jälkihuollossa olevat nuoret ovat lastensuojelun asiakkaita. Sääntelyä on näiltä osin tarkoituksenmukaista täsmentää ja rajata lastensuojelun tehtävää.

Voimassa oleva 4 a § ja sen otsikko on ehdotettu muutettavaksi osana paraikaa eduskuntakäsittelyssä olevassa HE 149/2025 vp. Ehdotuksen mukaan se koskisi nimenomaisesti kodin ulkopuolelle perhe- tai laitoshoitoon sijoitettuja lapsia, koska lastensuojelun tosiasialliset keinot vanhempien ja muiden huoltajien vastuulla olevien lasten hyvinvoinnin toteutumisen varmistamiseksi ympärivuorokautisesti ovat rajalliset. Tämä esitys sisältää myös eduskuntakäsittelyssä olevat ehdotukset uusista 4 b–c §.

2.3.2 Lastensuojelun järjestäminen ja kustannusvastuu

Järjestämislain 8 §:n mukaan hyvinvointialue vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä alueellaan ja on järjestämisvastuussa asukkaidensa sosiaali- ja terveydenhuollosta. Hyvinvointialueiden järjestämisvastuu kattaa keskeisesti perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon ja sosiaalihuollon. Hyvinvointialueiden tehtävistä ja järjestämisvastuusta säädetään myös hyvinvointialueesta annetussa laissa (611/2021; 6 ja 7 §). Sosiaalihuoltolain 14 §:n 1 momentissa säädetään, että hyvinvointialueen järjestämisvastuulle kuuluvina sosiaalipalveluina on järjestettävä sen sisältöisenä ja siinä laajuudessa kuin sosiaalihuoltolaissa tai muussa laissa säädetään muun muassa sosiaalityötä, sosiaaliohjausta, perhetyötä, lapsiperheen kotipalvelua, päihde- ja riippuvuustyötä, mielenterveystyön palveluja, kasvatus- ja perheneuvontaa ja opiskeluhoollon kuraattoripalveluja. Lisäksi sosiaalihuoltolain 14 §:n 2 momentin mukaan hyvinvointialueen järjestämisvastuulle kuuluvina sosiaalipalveluina on huolehdittava myös muun muassa lastensuojeluun liittyvien tehtävien järjestämisestä sen mukaan kuin lastensuojelulaissa erikseen säädetään.

Lastensuojelulain 16 §:ssä säädetään lastensuojelun (mukaan lukien jälkihuollon) järjestämisestä vastuussa olevasta hyvinvointialueesta. Pääsääntöisesti järjestämisestä vastaa se hyvinvointialue, jonka alueella lapsen tai nuoren kotikunta on. Jos lapsi tai nuori asuu muualla kuin kotikunnassaan, vastaa järjestämisestä lapsen tai nuoren asuinkunnan hyvinvointialue. Jos lapsen tai nuoren asumisesta ei saada selvyyttä, järjestämisestä vastaa pääsäännön mukaisesti lapsen tai nuoren kotikunnan hyvinvointialue. Kotikunnan määräytymisestä säädetään kotikuntalaissa (201/1994). Lastensuojelulain 16 §:n 2 momentissa säädetään erikseen järjestämisvastuusta kiireellisen sijoituksen tilanteissa, joissa lapsi oleskelee kiireellistä sijoitusta tehtäessä muualla kuin kotikunnassaan. Tällöin järjestämisestä vastaa se hyvinvointialue, jonka alueella lapsen tilapäinen oleskelukunta on, jos hyvinvointialue, jonka alueella lapsen koti- tai asuinkunta on, ei ole päätöstä tehtäessä tiedossa tai päätöksen tekemistä ei voida viivyttää vaarantamatta kiireellisen sijoituksen tarkoituksen toteutumista. Pykälän 3 momentissa on säädetty siitä, että hyvinvointialueen voivat sopia lastensuojelun järjestämisestä toisin kuin 16 §:ssä säädetään, jos se on lapsen edun mukaista.

Lastensuojelulain 16 a §:ssä säädetään lastensuojelun kustannuksista vastaavasta hyvinvointialueesta. Pääsäännön mukaan kustannuksista vastaa järjestämisvastuussa oleva lapsen tai nuoren kotikunnan hyvinvointialue. Pääsäännöstä poiketen lapsen tai nuoren asuinkunnan hyvinvointialue vastaa kuitenkin avohuollon tukitoimena järjestetyn laitoshuollon tai perhehoidon kustannuksista, jos avohuollon sijoitus kestää alle 14 vuorokautta ja 14 vuorokauden ylittävän tilanteen osalta kustannuksista vastaa lapsen tai nuoren kotikunnan hyvinvointialue. Pykälässä todetaan myös, että lapsen sijaishuollon kustannuksista vastaa se hyvinvointialue, jossa lapsen sijaishuollon järjestämisen tarve on syntynyt. Tämä yleensä on sama kuin lapsen kotikunta, mutta ei aina. Jälkihuollon kustannuksista puolestaan vastaa se hyvinvointialue, joka on vastaanottanut sijaishuollon kustannuksista. Jos jälkihuolto järjestetään 75 §:n 1 momentissa tarkoitetun yli puoli vuotta kestäneen avohuollon tukitoimena tapahtuneen sijoituksen perusteella, vastaa jälkihuollon kustannuksista se hyvinvointialue, jonka alueella on lapsen kotikunta sijoituksen päättyessä.

Lastensuojelulain 16 b §:ssä säädetään sijoitushyvinvointialueen järjestämisvastuusta. Sen mukaan lapsen tai nuoren sijoitushyvinvointialueella on velvollisuus yhteistyössä sijoittajahyvinvointialueen kanssa järjestää lapsen tai nuoren huollon ja hoidon tarpeen edellyttämät palvelut ja tukitoimet. Palvelujen järjestämisestä vastaa käytännössä sijoitushyvinvointialue, mutta vastuu siitä, että lapsi tai nuori saa tarvitsemansa palvelut ja tukitoimet, on viimekädessä sijoittajahyvinvointialueella. Sijoitushyvinvointialueella on velvollisuus järjestää sijoitetun lapsen tai nuoren tarvitsemat terveydenhuollon palvelut siten kuin terveydenhuoltolaissa säädetään. Terveydenhuoltolain 69 §:ssä säädetään sijoitushyvinvointialueen velvollisuudesta terveydenhuollon palveluiden järjestämiseen sekä hyvinvointialueiden kustannusvastuusta. Sijoittajahyvinvointialueen on maksettava hoidon järjestämiselle sijoitushyvinvointialueelle aiheutuneita kustannuksia vastaava korvaus. Lastensuojelulain 16 b §:ssä todetaan lisäksi, että lapsen sijoituspaikan sijaintikunnan ja jälkihuollossa olevan lapsen asuinkunnan velvollisuudesta järjestää avohuollon tukitoimena tai sijaishuoltoon sijoitetun taikka jälkihuollossa olevan lapsen esi- ja perusopetus säädetään perusopetuslaissa (628/1998) ja siitä aiheutuvien kustannusten korvaamisesta puolestaan kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain (618/2021) 38 §:ssä. Ja avohuollon tukitoimena tai sijaishuoltoon sijoitetun taikka jälkihuollossa olevan lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisestä ja siitä aiheutuvien kustannusten korvaamisesta puolestaan säädetään varhaiskasvatuslaissa (540/2018).

Lastensuojelulain 17 §:ssä säädetään lastensuojelun järjestämisvastuussa olevasta hyvinvointialueesta tilanteissa, kun lapsen sijoittamista perhehoitoon tai laitoshuoltoon koskeva asia on Bryssel II a-asetuksen tai Suomea sitovan valtiosopimuksen nojalla ratkaistava Suomessa. Järjestämis- ja päätösvalta asiassa on ensisijaisesti sen hyvinvointialueen viranomaisilla, jonka

alueella lapsi on viimeksi Suomessa oleskellut. Jos lapsi ei ole koskaan asunut eikä oleskellut Suomessa, päätösvalta kuuluu sen hyvinvointialueen viranomaiselle, jossa vanhemmat tai toinen heistä asuu tai oleskelee. Jos kumpikaan vanhemmista ei asu eikä oleskele Suomessa, päätösvalta kuuluu sen hyvinvointialueen viranomaisille, jonka alueella vanhempien tai toisen heistä asuin- tai oleskelukunta viimeksi on ollut. Jos kummallakaan vanhemmista ei ole ollut asuin- eikä oleskelukuntaa Suomessa, päätösvalta kuuluu Helsingin kaupungin viranomaisille. Kustannuksista vastaa se hyvinvointialue, jonka viranomainen on edellä sanotun mukaisesti päättänyt asiasta.

Pykälässä säädetään myös, että lastensuojelun järjestäminen sellaiselle lapselle, jonka vanhemmat tai toinen heistä on tai on ollut Suomen kansalainen, mutta jolla ei ole sosiaali- ja terveysministeriön selvityksen mukaan asuin- tai oleskelukuntaa Suomessa ja jonka sosiaali- ja terveysministeriö saamiensa alustavien tietojen perusteella ei katso saavan asianmukaista huoltoa asuin- tai oleskelumaassaan, kuuluu edellä kerrottujen perusteiden mukaan määräytyvälle hyvinvointialueelle. Lastensuojelua voidaan kuitenkin järjestää vain, jollei Bryssel II a-asetuksesta tai Suomea sitovasta valtiosopimuksesta muuta johdu.

Lisäksi pykälässä säädetään hyvinvointialueen mahdollisuudesta pyytää ulkoministeriön välityksellä virka-apua lastensuojelutarpeen selvittämiseksi ulkomailla.

Lastensuojelulain 14 §:ssä säädetään moniammatillisen asiantuntemuksen turvaamisesta. Hyvinvointialueen tulee asettaa sosiaali- ja terveydenhuollon edustajista, lapsen kasvun ja kehityksen asiantuntijoista sekä muista lastensuojelutyössä tarvittavista asiantuntijoista koostuva lastensuojelun asiantuntijaryhmä. Moniammatilliset asiantuntijaryhmät on tarkoitettu tukemaan etenkin lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää vaativassa tehtävässään. Vastuusosiaalityöntekijän käytettävissä on oltava myös oikeudellista asiantuntemusta. Asiantuntijoiden tehtävänä on avustaa sosiaalityöntekijää lapsen huostaanottoa sekä sijaishuoltoa koskevien asioiden valmistelussa ja muussa lastensuojelun toteuttamisessa.

Nykytilan arviointi

Lastensuojelun järjestämis- ja kustannusvastuun määräytymisen peruseriaatteissa ei ole todettu esiintyneen merkittäviä ongelmia. Sijoitetun lapsen aamu- ja iltapäivätoiminnan maksujen kustannusvastuun osalta on kuitenkin epäselvyyttä hyvinvointialueen ja kunnan välillä. Aamu- ja iltapäivätoiminnasta säädetään perusopetuslaissa. Toiminta ei kuitenkaan ole kunnille pakollista. Jos kunta järjestää toimintaa, siitä saa perusopetuslain nojalla periä perheeltä maksun, joka määräytyy aamu- ja iltapäivätoiminnan laajuuden mukaan. Perusopetuslain 48 f mukaan maksu on jätettävä perimättä tai sitä on alennettava, jos huoltajan elatusvelvollisuus, toimeentuloedellytykset tai huollolliset näkökohdat huomioon ottaen siihen on syytä. Osa kunnista on esittänyt sijoitettujen lasten osalta aamu- ja iltapäivätoiminnan laskuja hyvinvointialueiden maksettavaksi ja hyvinvointialueet eivät ole katsoneet olevansa niistä kustannusvastuussa. Aamu- ja iltapäivätoiminta ei kuulu kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain (618/2021) ja sen korvaussäännösten piiriin. Jos kunta järjestää toimintaa, toiminnan valtionosuus kuitenkin maksetaan aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestävälle kunnalle myös sijoitustilanteissa.

Nykyinen 17 §:n säännös on koettu vaikeaselkoiseksi ja osin puutteelliseksi samalla, kun rajat ylittävien tilanteiden määrä on noussut ja perheiden avustamistapaukset monimutkaistuneet. Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisukäytännössä (EOAK/3173/2019 s. 9) on katsottu, että lastensuojelulain 17 § ei nykyisellään ongelmitta jäsenny osaksi Suomen kansainvälistä lastensuojelua ja sen soveltamista ylipäätään voidaan pitää melko haasteellisena. Säännös on vaikeaselkoinen osittain kansainvälis-yksityisoikeudellisen sääntelyn monitasaisuuden myötä, ja sen

viittausta STM:n toimivaltaan asiassa voidaan pitää jossain määrin vanhentuneena. Lapsen edun näkökulmasta olisi tärkeää, että lastensuojelulaki on tältä osin selkeä ja määrittelee Suomen viranomaisen toimivallan riittävällä tarkkuudella. Sekä Bryssel II a -asetuksessa että Haagin lastensuojelusopimuksessa viranomaisten kansainvälinen yleinen toimivalta määräytyy ensisijaisesti lapsen vakituisen asuinpaikan (habitual residence) mukaan. Unionin tuomioistuin on todennut, että Bryssel II a -asetuksen mukainen asuinpaikka on unionin oikeuden itsenäinen käsite ja sen tulkinnassa on otettu huomioon muut säännökset, joissa käsite mainitaan, sekä erityisesti asetuksen johdanto-osan perustelukappaleesta 12 ilmenevä tavoite, jonka mukaan asetuksessa vahvistetut toimivalta-säännökset on muotoiltu lapsen edun perusteella ja niin, että etusija on annettu läheisyyden periaatteelle. Bryssel II a -asetuksessa yleisestä toimivallasta säädetään 7 artiklassa ja sen valinnan edellytyksistä 10 artiklassa (mm. lapsen kiinteät siteet jäsenvaltioon). Artiklan 11:1 mukaan, jos lapsen asuinpaikkaa ei kyetä ratkaisemaan eikä toimivaltaa voida määrittää 10 artiklan nojalla, toimivalta on sen jäsenvaltion tuomioistuimilla, jossa lapsi on.⁴⁷ Nykyinen sääntely ei riittävällä selkeydellä osoita Bryssel II a -asetuksen ja Suomea sitovien valtiosopimusten ensisijaisuutta toimivaltakysymyksissä.

Lisäksi nykyinen ulkoministeriön (UM) virka-apua koskevan säännöksen soveltaminen on käytännössä aiheuttanut haasteita muun muassa siksi, ettei ulkoministeriön tai edustuston toimivallan rajat lastensuojeluasioissa ole olleet selvät.

Hyvinvointialueet ovat organisoineet lastensuojelun ja lastensuojelun sosiaalityön eri tavoin riippuen siitä, miten sosiaalihuoltolain mukainen lapsiperheiden sosiaalityö ja lastensuojelun avo-, sijais- ja jälkihuollon palvelut on järjestetty. Lastensuojelun sosiaalityö on saatettu organisoida yhdennettynä siten, että sosiaalityöntekijät tekevät esimerkiksi avo- ja sijaishuollon tai avo-, sijais- ja jälkihuollon sosiaalityötä. Eriytetty organisoitintapa tarkoittaa, että avo-, sijais- ja jälkihuollon sosiaalityö toimivat erillisinä kokonaisuuksina. Eriytetyn mallin etuina pidetään esimerkiksi mahdollisuutta keskittyä tehtäväalueeseen ja työskennellä rajatun asiakaskunnan kanssa. Asiakkaiden näkökulmasta se tarkoittaa kuitenkin siirtymistä työntekijältä toiselle eli katkoksia asiakkuuteen. Yhdennetyssä mallissa sen sijaan tavoitteena on lisätä asiakastyön jatkuvuutta ja vähentää tarpeettomia siirtymiä asiakkuuden aikana.

Organisoitintavat vaihtelevat muun muassa laajempaan palvelurakenteeseen ja henkilöstöressursseihin liittyvien ratkaisujen takia. Hyvinvointialueilta saadun tiedon mukaan yleisin organisoitintapa on eriytetty malli eli perhesosiaalityö ja lastensuojelu toimivat eriytettyinä. Lisäksi lastensuojelun avo-, sijais- ja jälkihuolto toimivat usein eriytettyinä. Jälkihuolto on organisoitu useilla hyvinvointialueilla joko omaksi kokonaisuudekseen tai osaksi aikuissosiaalityön palveluja. Yhdennettyä organisoitintapaa toteutetaan ainoastaan muutamilla alueilla.

2.3.3 Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmat

Järjestämislain 6 §:n mukaan kunnan on valmisteltava valtuustolle valtuustokausittain hyvinvointisuunnitelma ja -kertomus. Suunnitelman tulee sisältää tiedot kuntalaisten elinoloista, hyvinvoinnista sekä niihin vaikuttavista tekijöistä alueittain ja väestöryhmittäin. Suunnitelmaan kirjataan myös kunnan ja sen yhteistyökumppaneiden toimet kuntalaisten terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Hyvinvointialuetta koskevat vastaavat velvoitteet on kirjattu järjestämislain 7 §:ään.

Kunnan ja hyvinvointialueen velvoitetta seurata alueensa lasten ja nuorten hyvinvointia ja terveyttä sekä suunnitella, toteuttaa ja arvioida toimia lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin

⁴⁷ Ks. KHO 30.6.2009 T1681.

edistämiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi tarkennetaan edelleen lastensuojelulain 12 §:ssä. Pykälän 2 ja 3 momentin mukaan kunnan on laadittava lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi kunnan tai kuntien toimintaa koskeva lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. Suunnitelma hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa ja se tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. Pykälän mukaan suunnitelma on osa kunnan hyvinvointisuunnitelmaa ja se otetaan huomioon talousarviota ja -suunnitelmaa sekä kuntastrategiaa laadittaessa. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tulee sisältää tiedot lasten ja nuorten kasvuoloista sekä hyvinvoinnin tilasta, lasten ja nuorten hyvinvointia edistävästä sekä ongelmia ehkäisevistä toimista ja palveluista kunnassa, yhteistyön järjestämisestä eri viranomaisten sekä lapsille ja nuorille palveluja tuottavien yhteisöjen ja laitosten välillä sekä lisäksi tiedot suunnitelman toteuttamisesta ja seurannasta.

Hyvinvointialuetta koskevat velvoitteet hyvinvointialueen toimintaa koskevan alueellisen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laatimiseksi on kirjattu lastensuojelulain 12 §:n 3 ja 4 momenttiin. Alueellisen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tulee sisältää tiedot alueen lasten ja nuorten kasvuoloista sekä hyvinvoinnin tilasta, lasten ja nuorten hyvinvointia edistävästä sekä ongelmia ehkäisevistä toimista ja palveluista alueella sekä myös yhteistyön järjestämisestä eri viranomaisten ja lapsille ja nuorille palveluja tuottavien yhteisöjen ja laitosten välillä. Tämän lisäksi suunnitelmaan tulee kirjata alueen lasten ja nuorten lastensuojelun tarve, lastensuojeluun varattavat voimavarat sekä tiedot lastensuojelulain mukaisten tehtävien hoitamiseksi käytettävissä olevasta lastensuojelun palvelujärjestelmästä. Suunnitelma hyväksytään hyvinvointialueen aluevaltuustossa, tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa ja se otetaan huomioon talousarviota ja -suunnitelmaa sekä palvelustrategiaa laadittaessa. Lasten ja nuorten alueellinen hyvinvointisuunnitelma on osa hyvinvointialueen hyvinvointisuunnitelmaa.

Lastensuojelulain 12 §:n 5 momentin mukaan kunnan ja hyvinvointialueen on tehtävä yhteistyötä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmiansa laadinnassa noudattaen, mitä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 6 ja 7 §:ssä säädetään. Momenttia ei sovelleta Helsingin kaupunkiin.

Nykytilan arviointi

Strategisella suunnittelulla on tärkeä rooli kunnan johtamisessa ja toiminnan ohjaamisessa. Pääministeri Orpon hallitus on tarkastellut kuntien ja hyvinvointialueiden suunnitteluvetoa. Osana tätä työtä valmistui VM:n selvitys hyvinvointiin, toimintakykyyn, sukupuolten tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen kytkeytyvistä kuntien suunnitteluvetoista⁴⁸. Selvityksen mukaan hyvinvointisuunnitelma ja -kertomus on koettu kunnissa tärkeäksi suunnitelma- ja raportointivetoiseksi. Hyvinvointisuunnitelman todettiin toimivan kunnissa kokoavana asiakirjana, johon on voitu sisällyttää myös muita lakisääteisiä suunnitelmia, kuten esimerkiksi lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä suunnitelma toimenpiteistä ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi. Suunnitelmien linkittäminen on koettu kunnissa järkeväksi, koska niissä on paljon toisiinsa lomittuvaa sisältöä. Yhdistämistä on kuitenkin vaikeuttanut se, että osasta suunnitelmia on säädelty tarkemmin ja osasta yleisluontoisemmin. Osa kunnista piti myös ongelmallisena sitä, että suunnitteluvetoiset perustuvat useisiin eri lakeihin, joita kaikkia kunnissa ei välttämättä tunnisteta. Esimerkiksi

⁴⁸ Valtiovarainministeriö (2026): Hyvinvointiin, toimintakykyyn, sukupuolten tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen kytkeytyvät kuntien suunnitteluvetoiset. Miten hallita kokonaisuutta? Valtiovarainministeriön julkaisuja 2026:5. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-429-5>

sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaissa ja lastensuojelulaissa on suoraan kuntia koskevia hyvinvoinnin edistämistä koskevia velvoitteita.

Hyvinvointialueen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmia on valmisteltu alueilla monialaisesti eri toimijoiden yhteistyössä. Yhteistyötä on tehty kuntien sekä muiden lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimijoiden, kuten kolmannen sektorin kanssa. Hyvinvointialueiden välillä on vaihtelua siinä, miten laajasti sidosryhmät osallistuvat ja millaisin yhteistyömallein suunnitelmaa valmistellaan. Valtakunnallisen asiantuntija-arvion⁴⁹ mukaan rakenteet kuntien ja järjestöjen kanssa tehtävään yhteistyöhön on alueilla pääosin luotu, mutta monilla alueilla erityisesti kuntayhteistyön syventäminen vaatii edelleen kehittämistä. Myös kuntien näkökulmasta yhteistyön hyvinvointialueiden kanssa nähdään olevan vielä jäsentymätöntä ja yhteistyö vaatii vielä työtä, jotta välttyttäisiin muun muassa päällekkäisiltä prosesseilta⁵⁰. Kohdennettujen toimien kehittäminen edellyttää tiivistä ja tavoitteellista yhteistyötä kuntien kanssa, jotta palvelut ja ennaltaehkäisevät toimet saavuttavat kohderyhmänsä tehokkaasti. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmien tulisi toimia työkaluina, jotka priorisoivat toimenpiteitä todellisen palvelutarpeen ja hyvinvointivajeiden perusteella. STM:n selvityksen mukaan hyvinvointisuunnitelmien ohjausvaikutuksen on todettu olevan osin vielä riittämätöntä.⁵¹

2.3.4 Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä

Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun asiakkuudessa olevalle lapselle tulee nimetä hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä 13 b §:n mukaisesti. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän keskeinen tehtävä on olla lapsen puolella ja lasta varten koko lapsen asiakasprosessin ajan. Lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle on säädetty useita kymmeniä tehtäviä (esimerkiksi HE 170/2021 vp). Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän keskeisiä tehtäviä ovat muun ohella lapsen tiedollisten oikeuksien valvominen (5, 20 ja 53 §), asiakkuuden alkamista koskevien edellytysten arvioiminen (26 ja 27 §), lapsen osallisuuden toteutumisesta huolehtiminen (29 ja 53 §), asiakassuunnitelman laatiminen, muutostyöskentely ja avohuollon tukitoimista päättäminen (30, 36, 37 ja 37b §), kiireellisestä sijoituksesta ja sen lakkaamisesta päättäminen (38 ja 39 §) sekä lapsen huostaanottoa ja sijaishuoltoon sijoittamista ja huostassapidon jatkamista koskevien asioiden valmisteleminen (41, 43 ja 47 §). Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtäviin kuuluu myös lapsen sijaishuollon aikana toteutettavien rajoitustoimenpiteiden valmisteleminen ja päätöksenteko (63, 69, 72 §).

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän enimmäisasiakasmäärää koskeva säännös (13 b § 2 momentti) tuli voimaan 1.1.2022. Vuosina 2022 ja 2023 yhdellä lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä sai olla vastuullaan enintään 35 lasta ja enintään 30 lasta vuodesta 2024. Asteittain kiristyneen vähimmäishenkilöstömitoituksen tavoitteena oli vahvistaa lapsen oikeuksien toteutumista lastensuojelussa sekä turvata lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun tavoitteiden toteutuminen. Enimmäisasiakasmäärän rajaamisen tavoitteena oli lisäksi vähentää sosiaalityöntekijän työkuormitusta ja siten parantaa sosiaalityöntekijän mahdollisuuksia perehtyä lapsen asioihin ja sosiaalityön tekemiseen lapsen etua parhaalla mahdollisella tavalla toteuttaen.

⁴⁹ Knappe N., Leipälä J., Louet-Lehtoniemi T., Nieminen J., Oksanen P., Ridanpää H., Savolainen N., Syrjä V. & Syrjänen T. (2025): Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäminen Suomessa, Valtakunnallinen asiantuntija-arvio, syksy 2025. Päätösten tueksi 40/2025. THL. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-600-4>

⁵⁰ Valtiovarainministeriö (2026).

⁵¹ Sosiaali- ja terveysministeriö (2026): Selvitys hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun toteutumisesta 2025. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2026:9. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-7510-1>

Lapsen vastuusosiaalityöntekijän työ on vaativaa muutokseen tähtäävää asiantuntijatyötä lukuisine lakisääteisine velvoitteineen ja tehtävineen.

Lastensuojelulain 13 b §:n mukaan sosiaalityöntekijän tulee olla sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (817/2015) tarkoitettu sosiaalihuollon ammattihenkilö. Vuonna 2016 voimaan tullut laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (815/2015) korvasi aiemman lain sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (272/2005). Ammattihenkilölain 7 §:ssä säädetään oikeudesta harjoittaa sosiaalityöntekijän ammattia Suomessa suoritettun koulutuksen perusteella ja 12 §:ssä oikeudesta toimia tilapäisesti sosiaalihuollon laillistetun ammattihenkilön tehtävissä.

Sosiaalityöntekijän tehtävien tilapäistä hoitamista koskeva sääntely on uudistettu 1.1.2025 voimaan tulleella lakimuutoksella (laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 12 ja 16 §:n muuttamisesta 740/2024). Tuolloin sääntelyä väljennettiin. Aiemmin oikeus toimia tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä oli rajattu terveydenhuollon opiskelijoita vastaavasti vain sosiaalityöntekijän ammattiin opiskeleviin henkilöihin, jotka olivat suorittaneet hyväksytysti sosiaalityön aineopinnot ja käytännön harjoittelun. Sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 12 §:n 1 momentin tulkinta- ja soveltamiskäytäntöä on kuvattu muutoksen esitöissä (HE 132/2024, luku 2.1.2.). Lakimuutoksen voimaantulon jälkeen sosiaalityöntekijän tehtävissä voi tilapäisesti toimia enintään vuoden ajan sosiaalityöntekijän ammattiin opiskeleva henkilö, joka on suorittanut hyväksytysti sosiaalityön perus- ja aineopinnot sekä käytännön harjoittelun. Muutetun säännöksen mukaan oikeus toimia tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä enintään vuoden ajan on myös henkilöllä, joka on suorittanut sellaisen soveltuvan yliopistossa suoritettun yhteiskuntatieteellisen alan korkeakoulututkinnon tai sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinnon, johon on sisältynyt tai jonka lisäksi on suoritettu hyväksytysti sosiaalityön perus- ja aineopinnot sekä käytännön harjoittelu taikka jolla on soveltuvan yliopistossa suoritettun yhteiskuntatieteellisen alan korkeakoulututkinnon tai sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinnon ja sosiaalityön perus- ja aineopintojen lisäksi riittävä käytännön kokemus ja ammattitaito. Tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä toimiva henkilö toimii laillistetun sosiaalityöntekijän johdon ja valvonnan alaisena. Tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä toimivalla henkilöllä ei ole sosiaalityöntekijälle säädettyä oikeutta päättää kiireellisissä tapauksissa tahdosta riippumattoman huollon antamisesta tai siihen liittyvistä toimenpiteistä.

Nykytilan arviointi

Lapsen asioista vastaavien sosiaalityöntekijöiden asiakasmäärissä, sosiaalityöntekijöiden ja tilapäisten sosiaalityöntekijöiden määrässä tapahtunutta muutosta on kuvattu aiemmin tilannekuvan kohdassa 2.1.1. Tilapäistä sosiaalityöntekijää koskevan sääntelyn väljentämistä koskenutta muutosta perusteltiin työvoimapulaan liittyvillä tekijöillä. Lain esitöiden mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön riittävyys ja saatavuus oli heikentynyt merkittävästi, mikä uhkasi hyvinvointiyhteiskunnan sosiaali- ja terveyspalvelujen riittävyttä ja laatua sekä asiakas- ja potilasturvallisuutta. Esitöissä on todettu hyvinvointialueilla olleen vakava sosiaalityöntekijöitä koskeva henkilöstöpula, erityisesti lastensuojelussa, jossa sosiaalityöntekijöiden viroista lähes joka viides oli siihen aikaan täyttämättä. Esityksen tarkoituksena oli parantaa sosiaalityöntekijöiden sijaisena toimivien saatavuutta ja sitä kautta turvata riittävät ja laadukkaat sosiaalihuollon palvelut sekä varmistaa sosiaalihuollon asiakkaan oikeus hyvään sosiaalihuoltoon. Muutoksella oli lisäksi tarkoitus tukea sosiaalihuollon henkilöstön työnjaon joustavuutta ja selkeyttää kyseisen pykälän 1 momentin tulkinta- ja soveltamiskäytäntöä säätämällä täsmällisemmin siitä, kennellä on lain nojalla oikeus toimia tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä. Muutosta perusteltiin myös taloudellisilla vaikutuksilla. Esitöissä todettiin, että ehdotettu muutos parantaisi hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin edellytyksiä järjestää lakisääteisiä sosiaalipalveluja ja

että tällä olisi kokonaisuutena tarkasteltuna kustannuksia pienentävä vaikutus. Lisäksi todettiin, että tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä toimiville työntekijöille olisi mahdollista käyttää alempaa palkkatasoa, josta voisi olla jatkossa aikaisempaa suurempi säästöhyöty hyvinvointialueille. Hyvinvointialueille tehdyn kyselyn tietojen perusteella kaikilla hyvinvointialueilla ei ole kuitenkaan sovellettu eriävää palkkausta ammattipätevyyden omaavien sosiaalityöntekijöiden ja tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä toimivien välillä.

Sosiaalityöntekijöiden saatavuus on parantunut edellä kuvattujen lakiuudistusten jälkeen. Sosiaalityöntekijät sisältyvät työ- ja elinkeinoministeriön työvoimabarometrissä luokkaan sosiaalityön erityisasiantuntijat. Kyseisessä luokassa työttömyysaste oli 0,2 prosenttia helmikuussa 2023 ja 5,7 prosenttia helmikuussa 2026.⁵²

Vaikka lapsen asioista vastaavien sosiaalityöntekijöiden asiakasmäärä on kehittynyt myönteiseen suuntaan, ylityksiä tapahtuu edelleen useilla hyvinvointialueilla. Myös valvontaviranomaiset ovat seuranneet asiakasmitoituksen toteutumista osana lastensuojelun valvontaa ja esimerkiksi asettaneet uhkasakkoja mitoituksen saattamisesta lain edellyttämälle tasolle. Mitoituksen joustamattomuus on johtanut myös ei-toivottuihin vaikutuksiin. Mitoituksen toteutumisen seuranta on myös vaikeuttanut poikkileikkauspäivän mukainen tiedonkeruu. Asiakasmäärän tarkastelu pidemmällä aikavälillä antaa todennäköisesti realistisemman kuvan kuin poikkileikkauspäivään perustuva tieto, koska asiakkuuksia alkaa ja päättyy. Pidemmän aikavälin tarkastelu osoittaa, että asiakasmäärä on todennäköisesti suurempi.

Luonnos hallituksen esitykseksi laeiksi terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain, sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain sekä Lupa- ja valvontavirastosta annetun lain (15 ja 20 §) muuttamisesta on lausuttavana 24.6.–17.8.2026. Esitys sisältää muun muassa ehdotuksen, jonka mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon säänneltyyn ammattiin opiskelevien mahdollisuuksia toimia laillistetun ammattihenkilön tehtävissä yhdenmukaistettaisiin. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi lain 12 §:n 1 momenttia siten, että sosiaalityöntekijän tehtävissä voisi tilapäisesti toimia yliopistolaissa (558/2009) tarkoitetussa yliopistossa sosiaalityötä pääaineena opiskeleva tutkinto-opiskelija, joka olisi suorittanut hyväksytysti sosiaalityön perus- ja aineopinnot sekä käytännön harjoittelun. Tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä toimiva opiskelija toimisi laillistetun sosiaalityöntekijän johdon ja valvonnan alaisena kuten nykyisinkin.

THL:n toteuttamien kyselyjen (2022 ja 2023) mukaan johtavista viranhaltijoista pääosa (82 %) arvioi lastensuojelun ja sosiaalihuoltolain mukaisen perhesosiaalityön väliset yhteistyökäytännöt toimiviksi, kun vastaava osuus käytännössä tätä yhteistyötä tehneistä sosiaalityöntekijöistä oli vain 23,9 %. Kaksi kolmesta sosiaalityöntekijästä (61,1 %) mutta vain joka viides (21,7 %) johtaja arvioi, että sosiaalihuoltolain mukaisen ja lastensuojelulain mukaisen sosiaalityön väliin putoaa asiakkaita. Sosiaalityöntekijät kertoivat asiakasmitoituksen tuoneen runsaammin aikaa lapsen kohtaamiseen, suunnitelmallista työtettä sekä eettisyyttä. Kyselyvastauksissa kuvattiin myös tukitoimien olevan mitoituksen myötä harkitumpaa ja mahdollistavan tehostetumpaa työskentelyä.⁵³ Lastensuojelun kansallisen kehittämisen työskentelyssä rajattu asiakasmäärä

⁵² Työ- ja elinkeinoministeriön työvoimabarometri. Saatavissa: <https://www.tyovoimabarometri.fi/ammatti#taulukko>.

⁵³ Yliruka L., Harrikari T., Forsell M. & Kuoppala T. (2022): Lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityön organisoiminen sekä lastensuojelulain mukaisen henkilöstömitoituksen toteutuminen: Kuntakyselyjen tulokset. THL Työpaperi 44/2022. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-928-3>; Yliruka L., Ristolainen T-P. & Weckroth N. (2023) Lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityön organisoiminen ja henkilöstömitoituksen toteutuminen osa 2: Hyvinvointialuekyselyjen tulokset. Työpaperi 37/2023. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-172-6>.

nähtiin edellytyksenä vaikuttavalle työskentelylle, mutta samalla todettiin, että pelkkä mitoitus ei ratkaise työn kuormittavuutta, ellei työn sisältöä ja organisointia tarkastella kokonaisvaltaisesti.⁵⁴

Lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle säädettyjen velvoitteiden ja tehtävien määrä sekä virkavastuu on suuri.

2.3.5 Lapsen osallisuus ja kuuleminen

Perustuslain 6 §:n 3 momentin mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Samansisältöinen säännös sisältyy lapsen oikeuksien yleissopimuksen 12 artiklaan. Velvollisuudesta selvittää ja ottaa huomioon alaikäisen asiakkaan toivomukset ja mielipide hänen ikänsä ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla säädetään myös sosiaalihuollon asiakaslain 10 §:n 1 momentissa. Lapsen oikeus osallistua ja vaikuttaa omiin asioihinsa on turvattu kattavasti lastensuojelulaissa, jossa on lukuisia säännöksiä lapsen osallisuudesta, kuten mielipiteen selvittämisestä, kuulemisesta, puhevallan käytöstä, edunvalvonnasta ja tapaamisista sekä erilaisista tietojen antamiseen liittyvistä viranomaisen velvollisuuksista. Lapsen mielipiteen ja näkemysten selvittäminen onkin lastensuojelussa keskeinen periaate.

Lastensuojelulain 5 §:n mukaan lapselle on hänen ikäänsä ja kehitystasoaan vastaavalla tavalla turvattava oikeus saada tietoa häntä koskevassa lastensuojeluasiassa ja mahdollisuus esittää siinä mielipiteensä. Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa, lasta tai nuorta koskevaa päätöstä tehtäessä ja lastensuojelua toteutettaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota lapsen tai nuoren mielipiteisiin ja toivomuksiin. Viranomaisella on velvollisuus antaa lapselle riittävästi tietoja, jotta lapsi voisi muodostaa oman näkemyksensä asiassa.

Lastensuojelulain 20 §:n mukaan lastensuojelua toteutettaessa on selvitettävä lapsen toivomukset ja mielipide sekä otettava ne huomioon lapsen iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla. Mielipiteen selvittämiseksi ei ole ikäraja. Lapsen mielipide on selvitettävä hienovaraisesti sekä siten, että tästä ei aiheudu tarpeettomasti haittaa lapsen ja hänen vanhempiensa tai muiden läheisten ihmisten välisille suhteille. Lapsen mielipiteen selvittämisen tapa ja pääasiallinen sisältö on kirjattava lasta koskeviin asiakasasiakirjoihin. Lapsen mielipide voidaan jättää selvittämättä vain, jos selvittäminen vaarantaisi lapsen terveyttä tai kehitystä tai jos se on muutoin ilmeisen tarpeetonta. Mielipiteen selvittämisen ja kuulemisen yhteydessä lapselle ei saa antaa sellaisia tietoja, jotka vaarantavat hänen kehitystään tai ovat vastoin lapsen muuta erittäin tärkeää yksityistä etua.

Kaksitoista vuotta täyttäneelle lapselle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi hallintolain (434/2003) 34 §:n mukaisesti häntä itseään koskevassa lastensuojeluasiassa. Lasta on kuultava asianosaisena. Asianosaisuuteen liittyy erityisesti asianosaisen oikeus tietoihin, joiden perusteella viranomaisen ratkaisu tai päätös tehdään, sekä oikeus hakea muutosta viranomaisen tekemään ratkaisuun. Lastensuojelulain 42 §:ssä on lisäksi erityissäännös tiettyjä päätöksiä koskevasta kuulemisesta. Pykälän 1 momentin mukaan ennen 43 §:n 1–3 momentissa tarkoitettuja päätöksiä lapsen huostaanotosta ja sijaishuollosta sekä 47 §:n 1 momentissa tarkoitettua

⁵⁴ Raikio J., Rosberg J., Moisio S., Ruusunen A. & Haliseva A. (2026): Lastensuojelun ovi – tulisiko sitä leventää vai kaventaa? Teoksessa Leivo H., Hedman J., Hirschovits-Gerz T. & Kalliola S. (toim.) Lastensuojelua yhdessä kehittäen. Kansallisen verkoston näkökulmia ja ratkaisuja vuosien 2024–2025 työskentelyn perusteella. THL Työpaperi 2/2026. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-642-4>.

päätöstä huostassapidon lopettamisesta on selvitettävä lapsen oma mielipide ja varattava hänelle mahdollisuus tulla kuulluksi 20 §:n mukaisesti. Lapsi voidaan jättää kuulematta vain, jos 42 §:n 3 momentissa säädetyt edellytykset täyttyvät. Muissa lastensuojeluasioissa, esimerkiksi rajoitustoimenpiteitä koskevassa päätöksenteossa, noudatetaan hallintolain kuulemista ja kuulematta jättämistä koskevia säännöksiä. Lasta koskeviin asiakirjoihin on kirjattava syyt kuulemisen suorittamatta jättämiselle.

Lastensuojelulain 21 §:n mukaan 12 vuotta täyttäneellä lapsella on oikeus käyttää huoltajan tai muun laillisen edustajan ohella erikseen puhevaltaansa itseään koskevassa lastensuojeluasiassa. Puhevalta tarkoittaa henkilön oikeutta tehdä hakemus, oikeutta tulla kuulluksi ennen päätöksentekoa ja oikeutta hakea itsenäisesti muutosta viranomaisen häntä koskevaan päätökseen. Siten 12 vuotta täyttänyt lapsi voi toimia huoltajan rinnalla omassa asiassaan. Lastensuojelulain säännös poikkeaa hallintolain 14 §:n 3 momentissa säädetyistä lähtökohdasta, jonka mukaan puhevalta edellyttää 15 vuoden ikää. Alle 12-vuotiaan lapsen puhevaltaa käyttää yleensä hänen huoltajansa tai muu laillinen edustajansa.

Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 4 §:n 4 momentin mukaan huoltaja edustaa lasta tämän henkilöä koskevissa asioissa, jollei laissa ole toisin säädetty. Jos huoltaja ei pysty puolueettomasti valvomaan lapsen edun toteutumista, lapselle voidaan määrätä ulkopuolinen edunvalvoja. Lastensuojelulain 24 §:n 1 momentin mukaan lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on valvottava lapsen edun toteutumista ja avustettava virkansa puolesta lasta tai nuorta puhevallan käytössä sekä tarvittaessa ohjattava lapsi tai nuori oikeusavun piiriin taikka huolehdittava siitä, että lapselle haetaan 22 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa edunvalvojaa.

Lastensuojelulain 29 §:ssä säädetään lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän velvollisuudesta tavata lasta. Lastensuojelulain 53 §:ssä säädetään lisäksi tiettyjen tietojen antamisesta lapselle ja mahdollisuudesta henkilökohtaiseen tapaamiseen ja keskusteluun hänen asioistaan vastaavan sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän kanssa. Lapselle on turvattava riittävä mahdollisuus tavata henkilökohtaisesti hänen asioistaan vastaavaa sosiaalityöntekijää tai muuta lastensuojelun työntekijää muiden läsnä olematta, jolloin lapsi voi keskustella häntä itseään ja sijaishuollon toteuttamista koskevista asioista. Yhteydenpito sosiaalityöntekijään on lapsen oikeus ja toteuttaa osaltaan lapsen osallisuutta.

Nykytilan arviointi

Lapsen oikeus osallistua ja vaikuttaa omiin asioihinsa ei käytännössä aina toteudu lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Puutteita esiintyy etenkin nuorempien lasten mielipiteen selvittämisessä tai huomioon ottamisessa, eikä mielipiteen vaikutus asiassa tehtyyn ratkaisuun välttämättä käy ilmi asiakirjoista. Myöskään lapsen oikeus saada tietoja mielipiteensä muodostamisen perustaksi ei aina toteudu. Sijaishuollossa olevan lapsen osallistaminen ja tiedollisten oikeuksien turvaaminen on toistuva teema paitsi lasten eduskunnan oikeusasiamiehelle tekemissä kanteluissa, myös oikeusasiamiehen lastensuojelulaitoksiin tekemillä tarkastuskäynneillä.⁵⁵

Lapsen osallisuudesta on kerätty näkemyksiä lapsilta ja nuorilta osana Tulevaisuuden lastensuojelu -hanketta ja osana kansallisen lapsistrategian valmistelua. Aineistojen perusteella lastensuojelun piirissä elävien lasten ja nuorten kokemuksissa nousi esiin epätietoisuuden ja

⁵⁵ Saastamoinen K. (2021): Lasten oikeuksien toteutuminen sijaishuollossa vuosina 2018–2020: Lasten eduskunnan oikeusasiamiehelle tekemien kantelujen näkökulmasta. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimusraportteja ja muistioita 2021:6.

sivuuttamisen kokemuksia, jotka liittyivät erityisesti heidän huomioimiseensa palveluja järjestettäessä. Heillä oli myös kokemuksia siitä, että asioihin vaikuttaminen oli liian monimutkaista. Lapset pitivät aikuisia liian kiireisinä ja toivat esiin, että omia oikeuksia pitää osata vaatia. Oikeuksien toteutumisen suurimpana esteenä he pitivät sitä, ettei lapsen oikeutta tietoon aina noudateta.⁵⁶

Voimassa olevan lastensuojelulain sääntelyssä korostuu jo nykyisellään lapsen oikeus osallisuuteen kaikissa lastensuojeluprosessin vaiheissa. Lasten osallisuuden vahvistaminen palvelujen suunnittelussa, toteuttamisessa ja kehittämisessä edellyttääkin ennen kaikkea toimintakäytäntöjen kehittämistä ja muuttamista. THL on julkaissut vuonna 2022 lastensuojelun monitoimijaista kehittämistä koskevan työpaperin⁵⁷, jonka tavoitteena on tukea lastensuojelun monitoimijaista järjestämistä ja tuottamista hyvinvointialueilla ja antaa konkreettisia ideoita ja välineitä asiakastyöhön lasten, nuorten ja vanhempien osallisuuden vahvistamiseksi. Myös Lastensuojelun laatusuosituksessa⁵⁸ annetaan suosituksia osallisuuden lasten vahvistamiseen.

Vaikka lastensuojelulaissa on säännösten avulla nykyisellään turvattu kattavasti lapsen oikeutta osallisuuteen, lastensuojelun edunvalvontaa koskevassa sääntelyssä on säännösmuutoksia edellyttäviä korjaustarpeita. Edunvalvontaan joudutaan turvautumaan tilanteissa, joissa lapsen huoltaja ei omalta osaltaan pysty turvaamaan lapsen osallisuutta lastensuojeluasiassa, vaan hänelle on määrättävä sijainen käyttämään lapsen puhevaltaa. Hallituksen esityksen valmistelun aikataulussa ei kuitenkaan ole mahdollista uudistaa edunvalvontaa koskevia säännöksiä kokonaisuudessaan, vaan siihen voidaan tehdä vain lapsen edun kannalta keskeisimmät tarkennukset.

2.3.6 Lastensuojelun edunvalvonnan kokonaisuus

Lastensuojeluasiassa lapsen henkilöön liittyvän edunvalvonnan hakeminen perustuu lastensuojelulakiin. Lain 22 §:n mukaan lapselle tulee lastensuojeluasiassa määrätä edunvalvoja käyttämään huoltajan sijasta lapsen puhevaltaa, jos on perusteltu syy olettaa, ettei huoltaja voi puolueettomasti valvoa lapsen etua asiassa, ja edunvalvojan määrääminen on tarpeen asian selvittämiseksi tai muutoin lapsen edun turvaamiseksi. Säännös on tuomioistuinta velvoittava.

Hakemuksen edunvalvojan määräämiseksi voi tehdä holhoustoimesta annetussa laissa (442/1999, *holhoustoimilaki*) tarkoitettu holhousviranomainen, hyvinvointialue tai huoltaja itse. Lapsen asioista vastaava sosiaaliohjaaja on lastensuojelulain 24 §:n 1 momentin perusteella velvollinen huolehtimaan, että lapselle haetaan 22 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa edunvalvojaa. Hyvinvointialueella on lisäksi sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) 10 §:n 3 momentin perusteella säännöksen tarkoittamissa tilanteissa velvollisuus tehdä holhoustoimilain mukainen hakemus tai ilmoitus holhousviranomaiselle.

⁵⁶ Yliruka L., Eriksson P., Jokinen L. & Pasanen K. toim. (2022): Kohti monitoimijaista lastensuojelua hyvinvointialueilla. Työpaperi 52/2022. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-984-9>;
Stenvall E. (2021) Lasten ja nuorten osallisuus kansallisessa lapsistrategiassa. Osa 3: Lasten ja nuorten näkökulmia osallisuudesta. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2021:19. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5438-0>.

⁵⁷ Yliruka L., Eriksson P., Jokinen L. & Pasanen K. toim. (2022): Kohti monitoimijaista lastensuojelua hyvinvointialueilla. Työpaperi 52/2022. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-984-9>

⁵⁸ Malja M., Puustinen-Korhonen A., Petrelius P. & Eriksson P. (2019): Lastensuojelun laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:8, s. 20. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4067-3>

Holhousviranomainen voi määrätä edunvalvojan, jos huoltaja ja hyvinvointialue hakevat edunvalvojaa yhdessä. Muussa tapauksessa edunvalvojan määrää tuomioistuin. Edunvalvojan määräämiseen sovelletaan, mitä holhoustoimesta annetussa laissa tai muussa laissa säädetään sijaisen määräämisestä edunvalvojalle. Edunvalvojan toimivallan laajuus määritellään tuomioistuimen määräyksessä. Jos edunvalvoja on määrätty yleisesti lastensuojeluasiaan, hän voi toimia lastensuojelulain 22 §:n nojalla lastensuojeluasiassa siitä riippumatta, onko asia vireillä hyvinvointialueen viranomaisessa vai tuomioistuimessa (HE 252/2006 vp, s. 134). Edunvalvoja voidaan määrätä myös rajoitetusti tiettyyn lastensuojeluasiaan ja tietyksi ajaksi esimerkiksi huostaanottoa ja sijaishuoltoa koskevan asian käsittelyyn. Jos asia on vireillä hallintotuomioistuimessa, tuomioistuin voi määrätä edunvalvojan oikeudenkäyntiä varten myös oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain (808/2019) 28 §:n perusteella.

Lastensuojelulain 21 §:n mukaisesti 12-vuotiaalla lapsella on itseään koskevassa lastensuojeluasiassa rinnakkainen puhevalta huoltajan tai muun laillisen edustajan kanssa. Huoltajalla säilyy puhevalta asianosaisena, mutta huoltajan sijaiseksi määrätty edunvalvoja syrjäyttää huoltajan puhevallan lapsen puolesta niissä asioissa, joihin edunvalvoja on määrätty. Edunvalvojan määräämisellä ei voida ohittaa huoltajan oikeuksia asianosaisena.

Lastensuojelulain 23 §:ssä säädetään edunvalvojan palkkiosta ja kustannuksista. Lastensuojelun järjestämisestä vastaava hyvinvointialue vastaa näistä palkkioista ja kustannuksista, mukaan lukien edunvalvojan määräämisestä aiheutuneista kustannuksista. Tämä hyvinvointialue on lähtökohtaisesti lastensuojelulain 16 §:n mukaisesti se, jonka alueella lapsen kotikunta on. Tiettyissä lastensuojelun järjestämisen erityistilanteissa edunvalvojan palkkioiden ja kustannusten maksamisesta vastuussa oleva hyvinvointialue määräytyy lastensuojelulain 17 §:n perusteella.

Nykytilan arviointi

Edunvalvojan tehtävänä on huolehtia lapsen edusta ja osallisuudesta lastensuojelussa. Nykyisin tuomioistuimen tulee määrätä lapselle edunvalvoja, jos on perusteltu syy olettaa, ettei huoltaja voi puolueettomasti valvoa lapsen etua asiassa, ja edunvalvojan määrääminen on tarpeen asian selvittämiseksi tai muutoin lapsen edun turvaamiseksi. Lain esitöiden mukaan perusteltu syy huoltajan sivuuttamiseen on olemassa silloin, kun voidaan objektiivisesti arvioiden olettaa, että huoltaja joutuu lojaliteettiristiriitaan tai on ilmeinen eturistiriita niin, että hänen puolueettomuutensa vaarantuu. Lisäksi käytännössä esiintyy tilanteita, joissa huoltajaan ei saada yhteyttä tai huoltaja ei halua osallistua lapsen asioiden käsittelyyn. Laissa olisi perusteltua säätää edunvalvojan määräämisestä myös huoltajan passiivisuuden perusteella, jos huoltajan passiivisuus vaarantaa lapsen edun toteutumisen sekä asian selvittämisen.

Lastensuojelulain 22 §:n 2 momentin säännös tahoista, jotka voivat hakea edunvalvojaa, ei nykyisin ole hyvinvointialuetta velvoittava, mutta sitä täydentävät lastensuojelulain 24 §:n 1 momentissa ja sosiaalihuollon asiakaslain 10 §:n 3 momentissa säädetyt velvollisuudet. Selvyiden vuoksi lastensuojelulain sääntelyä olisikin tarpeen täsmentää siten, että siitä kävisi suoraan ilmi hyvinvointialueen velvollisuus ryhtyä edunvalvojan hakemismenettelyyn säädettyjen edellytysten täytyessä. Käytännössä edunvalvojia ei kaikilla hyvinvointialueilla haeta lainkaan. Syynä tähän voi olla tietämättömyys edunvalvojan roolista ja merkityksestä lapsen oikeusturvan kannalta, jolloin edunvalvojan hakemisen tarvetta ei tunnisteta, tai osaamisen puutteet, jolloin edunvalvojaa ei osata hakea. Joskus edunvalvojan tehtävä rinnastetaan lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävään valvoa lapsen etua. Edunvalvojan hakematta jättämisen taustalla voi olla myös hyvinvointialueen haluttomuus joutua kustannusvastuuseen edunvalvojan palkkiosta ja kulukorvauksista.

Edunvalvojan kelpoisuudesta ja sopivuudesta ei ole lastensuojelulaissa säännöksiä, eikä myöskään hallintolain esteellisyysääntely sovellu lastensuojelun edunvalvojan toimintaan. Lain esitöiden mukaan edunvalvojan sijaisena lastensuojeluasiassa voi toimia joko lapsen asioihin perehtynyt asiantuntija tai asianajaja tai muu lainopillisen koulutuksen saanut henkilö. Edunvalvojaa valittaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota asian laatuun ja sen merkitykseen lapsen kannalta. Sopivuutta arvioitaessa on otettava huomioon myös edunvalvojaksi esitetyn henkilön taito ja kokemus. (HE 252/2006 vp, s. 134–135.) Holhoustoimilain 5 §:n mukaan edunvalvojaksi voidaan määrätä tehtävään sopiva henkilö, joka antaa tähän suostumuksensa. Tuomioistuimella ei kuitenkaan useinkaan ole mahdollisuuksia selvittää tarkemmin henkilön sopivuutta. Käytännössä määräys annetaan yleensä sen perusteella, ketä hakemuksessa on esitetty edunvalvojaksi. Lapsen edun ja lapsen suojelemisen kannalta olisikin tarpeen säätää tarkemmin siitä, millainen henkilö voi toimia edunvalvojana.

THL:n koordinoiman Barnahus-hankkeen toimeksiannosta valmistui vuonna 2022 suunnitelma lapsen edunvalvonnan kehittamisestä valtakunnallisesti rikosasioissa ja lastensuojeluasioissa. Keskeisenä ongelmakohtana nostettiin esille, että edunvalvojien koulutuksen sisältöä ei ole kansallisesti määritelty eikä millään taholla ole vastuuta koulutuksen järjestämisestä. Edunvalvojien osaamisessa on ollut puutteita esimerkiksi oman toimivallan tunnistamisessa ja lapsen kohtaamisessa. Koulutusta olisi tarpeen järjestää sekä edunvalvojiksi ryhtyville että hakijana toimiville hyvinvointialueiden edustajille. Mahdollisia edunvalvojien osaamisvaatimuksia ja tarvittavan koulutuksen järjestämistä ei ollut mahdollista selvittää ja valmistella hallituksen esityksen valmistelun aikataulussa, vaan asia edellyttäisi jatkovalmistelua.⁵⁹

Edunvalvojia ei nykyisin valvota riittävästi ennakollisesti eikä toiminnan aikana. Lastensuojelun edunvalvonnan valvontaan sovelletaan holhoustoimilakia, jonka mukaan vastuu kuuluu Digi- ja väestötietovirastolle (DVV). Se on kuitenkin keskittynyt taloudellisten asioiden edunvalvojien valvontaan. Valvontavastuu on osaltaan lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä, mutta myös muulla taholla olisi syytä olla mahdollisuus kyseenalaistaa edunvalvojan soveltuvuus ja toiminta. Edunvalvojat toimivat usein eri hyvinvointialueilla, eikä tieto mahdollisista epäkohdista välity toisille alueille. Lastensuojelun edunvalvonnan kehittämistä koskevassa suunnitelmassa ehdotetaan edunvalvontalautakunnan perustamista lapsen henkilöön kohdistuvan edunvalvonnan koordinointiin, valvontaan ja rekisteröintiin. Asian selvittäminen edellyttäisi yhteistyötä oikeusministeriön kanssa, koska oikeusministeriö vastaa holhoustoimea koskevan lainsäädännön valmistelusta ja toiminnan yleisestä ohjauksesta. Tällainen laajempi selvittäminen ja valmistelu ei ollut mahdollista hallituksen esityksen valmistelun aikataulussa.

Edunvalvojiin ei nykyisin sovelleta lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annettua lakia (504/2002, rikostaustalaki), eikä muussakaan laissa ole sääntelyä, joka mahdollistaisi rikostaustan selvittämisen. Ensi vaiheessa tulisi voida asettaa edunvalvojaksi määräämisen edellytykseksi, että henkilö esittäisi tuomioistuimelle rikosrekisterilain (770/1993) 6 §:n 2 momentissa tarkoitetun otteen rikosrekisteristä. Muut kuin juristitaustaiset henkilöt tekevät edunvalvontaa usein oman työnsä ohella ja heidän rikostaustansa on saatettu tehtävästä riippuen selvittää siinä tehtävässä.

Voimassa olevassa lainsäädännössä ei ole säännöksiä edunvalvojien palkkioiden määräytymisestä tai enimmäismääristä, mitä on pidetty ongelmana lastensuojelun edunvalvonnan kustannusten näkökulmasta. Edunvalvojien palkkioista ja edunvalvojamääräysten lukumääristä ei ole

⁵⁹ Heikkilä M. & Rantaeskola S. (2002): Suunnitelma lapsen edunvalvonnan kehittamisestä valtakunnallisesti rikosasioissa ja lastensuojeluasioissa. THL, Työpaperi 19/2022. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-862-0>

kansallisen tason tietoja. Edunvalvonnan kustannuksissa on kuitenkin suurta vaihtelua, mihin voivat osaltaan vaikuttaa myös edunvalvojen hakemisessa ja käytännöissä olevat erot. Erityisesti juristitaustaiset edunvalvojat voivat käyttää palkkion perusteena määrää, jonka he perivät oikeusavustajana toimimisesta. Siten palkkio voi olla suuruudeltaan vastaava kuin oikeusapupalkkio, mutta myös sitä suurempi. Sosiaalityötaustaisilla edunvalvojilla palkkio on yleensä pienempi, noin 80–100 euroa per tunti. Sääntelyä olisikin tarpeen tarkentaa palkkioiden ja kustannusten maksamisen yhdenmukaistamiseksi.

2.3.7 Lastensuojeluasiakkuuden alkaminen

Lastensuojelulain 5 luvussa säädetään lastensuojeluasian vireilletulosta ja lastensuojelun asiakkuuden alkamisesta. Lain 25 §:ssä säädetään velvollisuudesta tehdä lastensuojeluilmoitus sekä tietyissä tilanteissa rikosilmoitus. Useiden viranomaisten ja julkisia palveluja tuottavien toimijoiden henkilöstö on velvollinen salassapitosäännösten estämättä ilmoittamaan hyvinvointialueelle, jos tehtävässä saadut tiedot viittaavat mahdolliseen lastensuojelun tarpeeseen. Ilmoitus voidaan tehdä myös muiden henkilöiden toimesta. Lisäksi ilmoitus poliisille on tehtävä, jos on syytä epäillä lapsen kohdistunutta seksuaalirikosta tai vakavaa henkeen tai terveyteen kohdistuvaa rikosta. Rippi- ja sielunhoitosalaisuuteen liittyvät erityissäännökset rajaavat ilmoitusvelvollisuutta.

Lastensuojelulain 25 a § mahdollistaa sen, että ilmoitusvelvollisuus voidaan toteuttaa myös sosiaalihuoltolain 35 §:n mukaisena yhteydenottona tuen tarpeen arvioimiseksi yhdessä lapsen tai vanhemman kanssa, jos yhteydenotto tehdään viipymättä ja sen syyt tuodaan esiin.

Pykälän 25 b §:n mukaan lastensuojeluilmoitukset tallennetaan sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista annetussa laissa tarkoitettuun sosiaalihuollon asiakasrekisteriin osana sosiaalihuollon lakisääteistä asiakasasiakirjajärjestelmää.

Lastensuojelulain 25 c §:ssä säädetään ennakkollisesta lastensuojeluilmoituksesta, joka on tehtävä ennen lapsen syntymää, jos on perusteltua syytä epäillä lapsen tarvitsevan tukitoimia välittömästi syntymän jälkeen. Kiireellisissä tilanteissa sosiaaliviranomaisen on arvioitava viipymättä ilmoituksen kohteena olevien sosiaalipalvelujen tarve. Varsinainen lastensuojeluasiakkuus alkaa lapsen syntymän jälkeen lain 26 ja 27 §:n mukaisesti.

Pykälän 25 d §:ssä säädetään lastensuojeluviranomaisen velvollisuudesta ilmoittaa lapsen muutosta toisen hyvinvointialueen alueelle kesken lastensuojelutarpeen selvityksen tai asiakkuuden sekä toimittaa tarvittavat asiakirjat uuden hyvinvointialueen käyttöön. Uuden hyvinvointialueen on jatkettava asian käsittelyä lain 16 §:n mukaisesti. Lisäksi kiireellisestä sijoituksesta tai sijaishuoltopaikan muuttamisesta on ilmoitettava viipymättä hallinto-oikeudelle tai korkeimmalle hallinto-oikeudelle, jos huostaanotto- tai sijaishuoltoasia on vireillä tuomioistuimessa.

Lain 26 §:n nojalla lastensuojeluasia tulee vireille hakemuksesta tai kun sosiaalityöntekijä tai muu lastensuojelun työntekijä on saanut muutoin tietää mahdollisesta lastensuojelun tarpeesta olevasta lapsesta. Lastensuojeluasian vireille tulon jälkeen sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän on arvioitava välittömästi lapsen mahdollinen kiireellinen lastensuojelun tarve. Lisäksi sosiaalityöntekijän on tehtävä sosiaalihuoltolain 36 §:n mukainen palvelutarpeen arviointi, jollei arvioinnin tekeminen ole ilmeisen tarpeetonta. Palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä selvitetään lastensuojelun tarve, ellei asia ole selvästi luonteeltaan sellainen, ettei lastensuojelun tukitoimia tarvita.

Lastensuojelulain 26 §:n mukaan sosiaalityöntekijän on arvioitava lapsen kasvuolosuhteita, huoltajien tai muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta tällöin vastaavien henkilöiden

mahdollisuuksia huolehtia lapsen hoidosta ja kasvatuksesta sekä lastensuojelutoimenpiteiden tarvetta. Selvitys tehdään kyseessä olevan tapauksen olosuhteiden edellyttämässä laajuudessa. Selvityksen tekemiseksi sosiaalityöntekijä voi tarvittaessa olla tarkemmin säädetyin edellytyksin yhteydessä lapselle läheisiin henkilöihin sekä eri yhteistyötahoihin ja asiantuntijoihin. Arvio on tehtävä ilman aiheetonta viivytystä. Arvio on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä asian vireille tulosta ja sen on valmistuttava viimeistään kolmen kuukauden kuluessa lastensuojeluasian vireille tulosta. Lastensuojelutarpeen selvittämisen aikana lapsi on sosiaalihuollon asiakas, mutta lastensuojelulain 27 §:n edellytysten täytyessä lastensuojelun asiakkuus voi alkaa jo ennen palvelutarpeen arvioinnin valmistumista.

Lastensuojelun asiakkuus alkaa lastensuojelulain 27 § mukaisesti, kun sosiaalityöntekijä toteaa palvelutarpeen arvioinnin perusteella, että lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä; taikka lapsi käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään ja kehitystään; ja lapsi tarvitsee lastensuojelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia. Lastensuojelun asiakkuus alkaa myös silloin, kun lastensuojeluasian vireille tulon johdosta ryhdytään kiireellisesti lastensuojelutoimenpiteisiin lapsen terveyden ja kehityksen turvaamiseksi tai kun lapselle tai hänen perheelleen muutoin annetaan lastensuojelulaissa tarkoitettuja palveluja tai muuta tukea ennen palvelutarpeen arvioinnin valmistumista.

Lastensuojelulain 27 a §:n mukaan THL seuraa palvelutarpeen arviointia koskevien määräaikojen toteutumista pyytämällä hyvinvointialueilta tiedot kaksi kertaa vuodessa. Hyvinvointialueet luovuttavat tiedot THL:lle maksutta ilman henkilötunnisteita, ja THL toimittaa ne edelleen Lupa- ja valvontavirastolle valtakunnallisen ohjauksen ja valvonnan tarpeisiin.

Nykytilan arvio

Sekä lastensuojeluilmoitusten että lasten, joita ilmoitukset koskevat, määrä on jatkanut kasvuaan (katso luku 2.1.1). Määrät voivat viitata siihen, että ilmoituskynnys on matala ja ilmoitusvelvollisuutta noudatetaan aktiivisesti. Kasvun voi kertoa viranomaisten herkästä puuttumisesta lasten tilanteisiin tai esimerkiksi siitä, että perheiden tarpeisiin ei kyetä vastaamaan riittävän varhain.

Ilmoitusten määrät vaihtelevat alueellisesti. Erot voivat johtua esimerkiksi ilmoituskynnyksestä, alueellisista toimintakulttuureista tai palvelujen saatavuudesta. Alueiden väliset erot voivat heikentää lasten ja perheiden yhdenvertaisia mahdollisuuksia päästä palvelujen piiriin.

Yhteydenotto sosiaalihuoltoon tehdään usein yhteistyössä perheen kanssa. Menettely mahdollistaa huolen käsittelyn avoimesti ja yhteisymmärryksessä perheen kanssa. Yhteistyöhön perustuva toimintatapa voi tukea sitä, että ilmoitusvelvollinen ja perhe voivat jatkaa luottamuksellista yhteistyötä myös yhteydenoton jälkeen. Menettely mahdollistaa myös sen, että lapsi tai vanhemmat voivat itse pyytää tukea.

Ennakollisten lastensuojeluilmoitusten tekeminen ilmentää sitä, että huoli syntymättömän lapsen tilanteesta tunnistetaan. Tämä voi kuvastaa aiempaa tiiviimpää yhteistyötä äitiys- ja lastenneuvolapalveluiden kanssa sekä vanhemmuuden tuen tarpeiden tunnistamista varhaisessa vaiheessa.

Lastensuojelulain 25 b § velvoittaa tallentamaan lastensuojeluilmoitukset sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista annetun lain mukaiseen sosiaalihuollon asiakasrekisteriin. Sääntely on selkeää ja tallentamisvelvoite toteutuu käytännössä hyvin. Haasteena ovat hyvinvointialueiden vaihtelevat rekisteröintikäytännöt ja dokumentaation laatu, mikä heikentää tietojen yhdenmukaisuutta

ja vertailukelpoisuutta. Tämä korostaa tarvetta rakenteisesti tuotetulle tiedolle ja tietojärjestelmien yhteen toimivuudelle. Tilanne muuttuu, kun sosiaalihuollon asiakastiedot siirtyvät viimeistään syksyllä 2026 kansalliseen Kanta-arkistoon. Kanta-järjestelmän käyttöönoton myötä erillisten tietopyyntöjen ja tiedonsiirtojen tarve vähenee, sillä lastensuojeluilmoituksia koskevat tiedot ovat jatkossa keskitetysti saatavilla valtakunnallisessa tietovarannossa.

Lastensuojelulain 25 d § turvaa lapsen asiakkuuden katkeamattomuuden muutettaessa hyvinvointialueelta toiselle. Ilmoitusten tekeminen uudelle hyvinvointialueelle toteutuu pääosin, mutta viiveitä voi syntyä esimerkiksi nopeiden muuttojen yhteydessä tai silloin, kun asiakirjojen siirtämisestä vastaavat käytännöt eivät ole selkeät tai yhdenmukaiset. Myös tulkinnat siitä, mitä tietoja pidetään välttämättöminä, voivat vaihdella. Kokonaisuutena säännöksen tavoitteet tunnetaan ja ne toteutuvat.

Käytännössä lastensuojelussa palvelut eivät useinkaan ole hakemuksenvaraisia, vaan palvelujen tarve arvioidaan palvelutarpeen arvioinnin tai aktiivisen asiakkuuden yhteydessä. Hakemuksia tehdään tästä syystä harvoin aidosti asiakkaan aloitteesta, ja niitä käytetään lähinnä yksittäisissä palveluissa, kuten tukiperhepalvelua koskeissa tilanteissa, sekä muissa sosiaalipalveluissa lastensuojelua useammin. Lastensuojelussa palvelujen myöntäminen perustuu palvelutarpeen arviointiin, eikä hakemusta voida ratkaista ilman sitä.⁶⁰ Tämän vuoksi hakemus ja palvelutarpeen arviointi etenevät rinnakkaisina prosesseina, ja palvelut ovat käytännössä usein työntekijän tarjoamia tukitoimia asiakkaan tilanteeseen.

Vaikka suurin osa lastensuojelutarpeen arvioinneista valmistuu määräaikojen puitteissa (ks. 2.1.1), viivästykset kertovat alueellisista eroista palvelujen saatavuudessa, henkilöstöresursseissa ja toimintakäytännöissä. Havainnot kertovat myös kirjaamiskäytäntöjen ja tiedonkeruun vaihtelevuudesta, mikä hankaloittaa valtakunnallista tilannekuvaa ja arviointia. Samalla ne korostavat tarvetta varmistaa, että lasten palvelutarpeet arvioidaan oikea-aikaisesti ja yhdenmukaisesti kaikilla hyvinvointialueilla.

Lastensuojeluilmoituksia tehdään huomattavasti enemmän kuin lastensuojeluasiakkuuksia alkaa. Tämä viittaa siihen, että huoli lapsen tilanteesta nousee esiin varhaisessa vaiheessa, mutta varsinaiseen lastensuojelun asiakkuuteen ei aina ole tarvetta. Tämä korostaa tarvetta vahvistaa varhaisen tuen saatavuutta.

Varsinainen lastensuojeluasiakkuus alkaa vasta, kun palvelutarpeen arvioinnin perusteella todetaan lapsen tai hänen perheensä tarvitsevan lastensuojelulain mukaisia tukitoimia. Pelkkä lastensuojeluilmoitus tai lastensuojelutarpeen selvittäminen eivät vielä merkitse asiakkuuden alkamista. Käytännössä suuri osa vireille tulleista lastensuojeluasioista päättyy palvelutarpeen arviointiin tai sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin ilman lastensuojeluasiakkuuden syntymistä. Tämä perustelee osaltaan esitykseen sisältyvää ehdotusta, jonka mukaan ilmoitusmenetelyt yhdistettäisiin sosiaalihuoltolakiin.

⁶⁰ Raikio J., Rosberg J., Moisio S., Ruusunen A. & Haliseva A. (2026): Lastensuojelun ovi – tulisiko sitä leventää vai kaventaa? Teoksessa Leivo H., Hedman J., Hirschovits-Gerz T. & Kalliola S. (toim.) Las-tensuojelua yhdessä kehittäen. Kansallisen verkoston näkökulmia ja ratkaisuja vuosien 2024–2025 työskentelyn perusteella. Työpaperi 2/2026.THL, 28–40, s. 34. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-642-4>

2.3.8 Tuomioistuimen lupa lapsen tutkimiseen

Lastensuojelulain 28 §:ssä säädetään mahdollisuudesta hakea tuomioistuimelta lupaa lapsen tutkimiseen, jos tutkimus on lastensuojelun tarpeen selvittämiseksi välttämätön, mutta lapsen huoltaja kieltää tutkimuksen tekemisen. Hallinto-oikeus tekee päätöksen luvan antamisesta lastensuojelulain 13 §:n 1 ja 2 momenttien tarkoittaman viranhaltijan hakemuksesta. Hakemuksen valmistelee lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Vaikka lastensuojelulain 88 §:ssä säädetään, että lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua koskevat asiat on käsiteltävä kiireellisinä, on nykyinen lupamenettely käytännössä osoittautunut hitaaksi eikä lupahakemuksia ole pitkälti prosessin hitaudesta johtuen tehty hallinto-oikeuksiin kuin joitakin vuodessa. Menettely ei näin ole enää toteuttanut sen alkuperäistä tarkoitusta nopeasti saatavissa olevasta avusta.

2.3.9 Menettelysäännökset

Lastensuojelulain 29 § sisältää säännökset lapsen tapaamisesta lastensuojelua toteuttaessa. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän tulee tavata lapsi asiakassuunnitelmaan tarkemmin kirjattavalla tavalla riittävän usein henkilökohtaisesti ja tapaamisten järjestämisessä on pyrittävä tekemään yhteistyötä huoltajan tai muun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavan henkilön kanssa. Lapsi voidaan tavata myös ilman huoltajan suostumusta, jos sen arvioidaan olevan lapsen ikä, kehitys tai olosuhteet muutoin huomioon ottaen lapsen edun mukaista. Jos lapsi on tavattu ilman huoltajan suostumusta, on lapsen asiakirjoihin kirjattava siihen johtaneet syyt ja ilmoitettava myös tapaamisesta huoltajalle, jollei se ole selvästi vastoin lapsen etua.

Lastensuojelulain 30 §:ssä säädetään asiakassuunnitelmasta ja sen sisällöstä, laatimiseen osallistuvista henkilöistä, suunnitelman seuraamisesta ja tarkistamisesta sekä niistä eri tilanteista, joissa suunnitelma on laadittava. Lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle ja hänen perheelleen tulee laatia yhdessä asianomaisten kanssa heidän tuen tarpeeseensa perustuva asiakassuunnitelma, joka tarkistetaan määräajoin, kuitenkin vähintään kerran vuodessa. Lapsen asiakassuunnitelmaan on kirjattava, miten lapsen terveydenhuolto, varhaiskasvatus, perusopetus tai muu opetus järjestetään sijaishuollon aikana. Lisäksi asiakassuunnitelmaan kirjataan myös esimerkiksi yhteydenpidosta sijaishuollon aikana.

Asiakassuunnitelma on lastensuojelun toteuttamisessa keskeinen työväline. Sen avulla suunnitellaan, arvioidaan ja seurataan lapsen sekä hänen perheensä tarvitsemaa tukea ja palveluja. Lisäksi asiakassuunnitelman avulla lapselle ja perheelle avautuu, minkälaisia muutoksia tarvitaan ja miten muutokseen päästään. (HE 252/2006 vp., s. 87.)

Lastensuojelulain 30 a §:ssä säädetään hoito- ja kasvatussuunnitelmasta. Lastensuojelulaitokseen sijoitettuna olevan lapsen asiakassuunnitelmaa on täydennettävä lapsen hoito- ja kasvatussuunnitelmalla sijaishuoltopaikassa, jos lapseen kohdistetaan tai oletetaan kohdistettavan sijaishuollossa rajoituksia.

Lastensuojelulain 31 §:ssä säädetään asiakkaan asiassa pidettävästä neuvottelusta lastensuojelun tarpeen selvittämiseksi ja lastensuojelun järjestämiseksi. Lastensuojelun työntekijä arvioi, ketkä neuvotteluun osallistuvat. Neuvotteluun voivat osallistua tarvittaessa lapsi, vanhemmat ja huoltajat, muut lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavat tai lapsen huolenpitoon keskeisesti osallistuvat henkilöt, muut lapselle tai perheelle läheiset henkilöt sekä viranomais- ja muut yhteistyötahot. Pykälässä lastensuojelun työntekijällä tarkoitetaan lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää.

Lastensuojelulain 32 §:ssä säädetään lapsen läheisverkoston kartoittamisesta, mikä on tehtävä ennen lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle. Ainoastaan lastensuojelulain 37 §:n mukaisen avohuollon sijoituksen osalta huoltaja voi kieltää läheisverkoston kartoittamisen. (HE 164/2014 vp, s. 150.) Läheisverkoston kartoittamisella tulee selvittää lapsen vanhemman, jonka luona lapsi pääasiallisesti asuu, sukulaisten tai muiden lapselle läheisten henkilöiden mahdollisuudet ottaa lapsi luokseen asumaan tai muutoin osallistua lapsen tukemiseen. Selvittäminen voidaan jättää tekemättä vain, jos sitä ei asian kiireellisyyden tai muun perustellun syyn vuoksi ole tarpeen tehdä. Lapsen asumista ja sijoituspaikkaa koskeva asia on ratkaistava aina lapsen edun mukaisella tavalla.

Hyvinvointialueen tulee ryhtyä toimenpiteisiin lapsen huollon järjestämiseksi vanhempien välisellä sopimuksella tai tuomioistuimen päätöksellä, jos tätä on lapsen edun kannalta pidettävä aiheellisenä.

Jos lapsi asuu henkilön luona, jolle on uskottu lapsen huolto vanhempien ohella tai sijasta, tulee hänelle tarvittaessa turvata perhehoitolain (263/2015) 16 §:n 3 momentissa tarkoitetut edellytykset lapsen hoitamiseksi ja kasvattamiseksi. Lapsen oheishuoltoasumisjärjestely voidaan toteuttaa viranomaisen myötävaikutuksella, jolloin lapsi siirtyy asumaan läheisensä luo huostaanoton sijaan ja läheiselle vahvistetaan lapsen oheishuoltajuus. Tällaisessa tilanteessa hyvinvointialueelle syntyy velvollisuus korvata oheishuoltajalle perhehoidon palkkioihin rinnastettavaa hoidonkorvausta. (Esim. KHO 4186/2020.)

Lastensuojelulain 32 a §:ssä säädetään siitä, että lapselle ja hänen lailliselle edustajalleen ja huoltajalleen on viipymättä annettava tietoa päätösten ja toimenpiteiden sisällöstä sekä käytettävissä olevista muutoksenhaku- ja oikeussuojakeinoista sekä oikeusavun saamisesta. Lisäksi vanhemmalle on annettava tieto 89 §:n 1 ja 2 momentin mukaisista muutoksenhakukelpoisista päätöksistä, vanhempaan kohdistuvasta yhteydenpidon rajoituksesta tai muusta päätöksestä, jos siihen on tarve.

Lapsen tai nuoren asiakasasiakirjoihin tulee merkitä 26 §:n 1 momentissa tarkoitettu vireille tulosta lähtien kaikki lapsen tai nuoren tarvitsemien lastensuojelutoimenpiteiden järjestämiseen vaikuttavat tiedot sekä toimenpiteiden suunnittelun, toteuttamisen ja seurannan kannalta tarpeelliset tiedot. Kirjaamisesta säädetään lastensuojelulain 33 §:ssä.

Nykytilan arviointi

Asiakassuunnitelmien osalta ongelmana on, että niitä ei tehdä siinä määrin kuin lainsäädännössä veloitetaan, mikä on tullut myös esiin eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen valvontatoiminnassa. Kaikilla avohuollon asiakkailla ei ole voimassa olevaa asiakassuunnitelmaa.

Lastensuojelulain 32 §:n mukaiseen läheisverkoston kartoittamiseen liittyviin läheisverkostoratkaisuihin ja oheishuoltoasumisjärjestelyihin huostaanoton ja sijaishuoltoon sijoittamisen sijaan liittyy epäselvyyttä sääntelyssä. Lisäksi kokonaisuuteen liittyvät käytännöt hyvinvointialueilla ovat osin jäsentymättömiä ja toimintatavoissa on eroja.⁶¹

⁶¹ Raikio J., Rosberg J., Moisio S., Ruusunen A. & Haliseva A. (2026): Lastensuojelun ovi – tulisiko sitä leventää vai kaventaa? Teoksessa Leivo H., Hedman J., Hirschovits-Gerz T. & Kalliola S. (toim.) Lastensuojelua yhdessä kehittäen. Kansallisen verkoston näkökulmia ja ratkaisuja vuosien 2024–2025 työskentelyn perusteella. Työpäperi 2/2026.THL, 28–40, s. 37–38. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-642-4>.

Voimassa olevaa 30 §:ää on ehdotettu muutettavaksi osana paraikaa eduskuntakäsittelyssä olevassa HE 149/2025 vp. Siinä ehdotetaan, että asiakassuunnitelma tulee tarkistaa vähintään neljän kuukauden välein, jos lapsi on sijoitettuna kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun.

2.3.10 Lastensuojelun avohuollon tukitoimet

Lastensuojelulain 7 luvussa säädetään avohuollosta. Avohuollon tukitoimien tarkoituksena on edistää ja tukea lapsen myönteistä kehitystä sekä tukea ja vahvistaa vanhempien, huoltajien ja lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kasvatuskyyä ja -mahdollisuuksia. Avohuollon tukitoimien pitää olla lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseksi sopivia, mahdollisia ja riittäviä.

Hyvinvointialueella on lastensuojelulain 34 § 1 momentin mukaisesti velvollisuus ryhtyä avohuollon tukitoimiin viipymättä, kun lastensuojelun tarve on todettu. Lain 3 §:n 2 momentin mukaan lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua toteutetaan tekemällä asiakassuunnitelma sekä järjestämällä avohuollon tukitoimia. Avohuollon tukitoimia toteutetaan mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä lapsen ja vanhempien, huoltajien tai muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kanssa.

Lisäksi lastensuojelulain 35 §:ssä säädetään siitä, että mikäli lastensuojelun tarve johtuu riittämättömästä toimeentulosta, puutteellisista asumisololoista tai asunnon puuttumisesta, täytyy hyvinvointialueen viipymättä järjestää taloudellinen tuki ja korjata asumisoloihin liittyvät puutteet. Edellytyksenä on, että riittämätön toimeentulo, puutteelliset asuinolot tai asunnon puuttuminen ovat oleellisenä esteenä lapsen ja perheen kuntoutumiselle. Asumisen ja toimeentulon turvaaminen ovat lastensuojelun asiakkaana olevien lasten ja heidän perheidensä sekä itsenäistymässä olevien nuorien subjektiivisia oikeuksia (HE 252/2006 vp, s. 153).

Avohuollon tukitoimista säädetään lastensuojelulain 36 §:ssä. Pykälän 1 momentissa viitataan sosiaalihuoltolain 3 luvun mukaisiin sosiaalipalveluihin, kuten kotipalveluun, vertaisryhmätoimintaan, tukihenkilöön tai -perheeseen, lapsen päivähoitoon (nykyisin varhaiskasvatus) ja toimeentulotukeen sekä ehkäisevään toimeentulotukeen. Säännöksen mukaan näiden lisäksi lastensuojelun asiakkuudessa olevalle perheelle on tarvittaessa järjestettävä asiakassuunnitelma huomioon ottaen tukitoimina: 1) tukea lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen; 2) lapsen taloudellista ja muuta tukemista koulunkäynnissä, ammatin ja asunnon hankinnassa, työhön sijoittumisessa, harrastuksissa, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämisessä; 3) lapsen kuntoutumista tukevia hoito- ja terapiapalveluja; 4) tehostettua perhetyötä; 5) perhekuntoutusta; sekä 6) muita lasta ja perhettä tukevia palveluja ja tukitoimia

Lastensuojelulain 36 §:n 2 momentin lapsen terveyden tai kehityksen kannalta välttämättömät sosiaalihuollon palvelut ja lasten päivähoito on järjestettävä sen mukaisesti kuin lapsen asioista vastaava sosiaalitoimikunta on arvioinut niiden tarpeen lapsen tai vanhemman asiakassuunnitelmassa.

Perhetyötä koskevaa sääntelyä uudistettiin vuonna 2015 voimaan tulleiden muutosten myötä siten, että niiden jälkeen sosiaalihuoltolaissa on säädetty perhetyöstä ja lastensuojelulaissa tehostetusta perhetyöstä. Muutosta koskevien esitöiden mukaan kyse oli kuitenkin samasta palvelusta, jota koskeva käsite haluttiin muuttaa vastaamaan paremmin palvelun sisältöä (HE 164/2014 vp, s. 148–149). Alun perin perhetyöllä on tarkoitettu esimerkiksi perheen kotona tehtävää työtä (kuten perhetyöntekijän keskusteluapu tai tuki arjen toiminnoissa) ja vanhempien tukea heidän kasvatustehtävässään. (HE 252/2006, s. 154.)

Perhekuntoutuksen käsite tuotiin lastensuojelulakiin sosiaalihuoltolain muutoksen yhteydessä, jolloin se korvasi käsitteellisesti koko perheen sijoituksen perhe- tai laitoshoidon. Esitöiden mukaan kyse oli kuitenkin samasta palvelusta, jota koskeva käsite haluttiin muuttaa vastaamaan paremmin palvelun sisältöä (HE 164/2014 vp, s. 148–149). Tukitoimella on tarkoitettu koko perheen kuntouttavaa hoitoa lyhytaikaisena sijoituksena. Koko perheen sijoitus voi tapahtua perhehoidossa tai laitoksessa. Sijoitus voi myös liittyä vanhemmalle annettavaan hoitoon, jolloin voi olla tarkoituksenmukaista, että lapsi jatkaa asumista yhdessä vanhempiensa kanssa (HE 164/2014 vp, s. 149). Perhekuntoutus on tarkoitettu lisäksi tilanteisiin, joissa on riski kodin ulkopuolisesta sijoituksesta tai perheen jälleenyhdistämistilanteisiin huostaanoton jälkeen.

Lastensuojelulain 37 §:n mukaan lapsi voidaan *sijoittaa avohuollon tukitoimena* joko yksin perhehoitoon tai laitoshuoltoon taikka yhdessä vanhempiensa, huoltajansa tai muun hänen hoidostaan vastaavan henkilön kanssa. Avohuollon sijoitus edellyttää lapsen huoltajan ja 12 vuotta täyttäneen lapsen suostumusta. Lapsi voidaan sijoittaa lastensuojelulain 37 §:n 2 momentin mukaisesti yksin avohuollon tukitoimenpiteenä, jos sijoitus on tarpeen lapsen tuen tarpeen arvioimiseksi, lapsen kuntouttamiseksi tai lapsen huolenpidon järjestämiseksi väliaikaisesti huoltajan tai muun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta tällöin vastaavan henkilön sairauden tai muun vastaavan syyn vuoksi. Avohuollon sijoituksen on tarkoitus olla luonteeltaan tuen tarvetta arvioivaa tai kuntouttavaa.

Lisäksi lastensuojelulain 37 §:n 3 momentin mukaan alle 2-vuotias lapsi voidaan sijoittaa avohuollon tukitoimena vankilan perheosastolle tutkintavankeudessa olevan tai vankeusrangautusta suorittavan vanhempiensa luo. Avohuollon sijoituksen käyttämisen yleisistä edellytyksistä säädetään lastensuojelulain 37 a §:ssä. Sen 1 momentin mukaan lasta ei saa sijoittaa toistuvasti avohuollon tukitoimena, ellei lapsen etu välttämättä vaadi uutta lyhytaikaista sijoitusta. Pykälän 2 momentissa säädetään suostumuksesta avohuollon sijoitukseen. Säännöksen 3 momentin mukaan sijoituksesta päätettäessä on määriteltävä sijoituksen tavoitteet ja arvioitu kesto. Kun lapsi on sijoitettu avohuollon tukitoimenpiteenä yksin, tulee sijoituksen jatkamisen edellytykset ja sen vaihtoehdot arvioida vähintään kolmen kuukauden välein. Arvioinnin yhteydessä on selvitettävä myös mahdollinen huostaanoton tarve.

Sääntelystä poistettiin vuonna 2015 voimaan tulleiden muutosten myötä kielto sijoittaa lapsi avohuollon tukitoimenpiteenä, jos huostaanoton edellytykset täyttyvät. Tällä tavoiteltiin kiireellisten sijoitusten vähentämistä ja suunnitelmallisen työskentelyn vahvistamista yhdessä lasten ja perheiden kanssa (HE 164/2014 vp, s. 149–150).

Kiireellisestä avohuollon tukitoimesta säädetään lastensuojelulain 37 b §:ssä. Säännöksen mukaan, jos lapsi lain 40 §:ssä mainitusta syystä tarvitsee kiireellisesti apua, voidaan avohuollon tukitoimia järjestää kiireellisesti edellyttäen, että tukitoimet ovat lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseksi sopivia, mahdollisia ja riittäviä. Säännös tarkoittaa sitä, että avohuollon sijoituksia voidaan järjestää kiireellisinä palveluina ilman, että tuen tarve olisi todettu lapsen asiakassuunnitelmassa.

Nykytilan arviointi

Muun muassa Lastensuojelun Keskusliiton selvityksen perusteella lastensuojelun avohuollon asema on muuttunut sosiaalihuoltolain vuoden 2015 uudistuksen jälkeen. Sosiaalihuoltolain mukaiset matalan kynnyksen palvelut ovat vahvistuneet, jolloin lastensuojelun avohuolto on asemoitunut selkeämmin erityispalveluksi. Avohuollon asiakkuuksissa korostuvat tilanteet, joissa perheellä on jo merkittävää palvelutarvetta tai vastentahtoisuutta yhteistyöhön. Tämän kehityksen on tulkittu kaventaneen lastensuojelun avohuollon roolia, sillä avohuollon

työskentely painottuu entistä useammin vaativiin asiakastilanteisiin ja toimii käytännössä usein huostaanoton valmistelun kaltaisissa tilanteissa.⁶²

Lastensuojelun avohuollon tukitoimia koskevassa tutkimustiedossa on aukkoja. Tutkimus ei esimerkiksi ole kattanut sitä, kuinka lastensuojelun avohuollon palvelut on tosiasiallisesti järjestetty tai miten ne vaikuttavat. Avohuollon vaikuttavuuden tutkiminen edellyttäisi laajoja asiakirja- ja rekisteriaineistoja. Keskeistä kuitenkin olisi, että lastensuojelun palveluja tarvitsevat lapset ja perheet tunnistettaisiin ajoissa ja että asiakkaat saisivat yhdenvertaisia, tutkittuun tietoon perustuvia palveluja asuinpaikasta riippumatta.⁶³

Sosiaalihuoltolain mukaisen erityistä tukea tarvitsevan lapsen ja lastensuojelulain mukaisen avohuollon asiakkaan välinen rajanveto on nykytilanteessa epäselvä, sillä lakien määritelmät ovat olleet pitkälti päällekkäiset vuoden 2015 sosiaalihuoltolain uudistuksen jälkeen (HE 164/2015 vp⁶⁴). Tämä on hankaloittanut sen arvioimista, milloin lapsen tuen tarpeeseen voidaan vastata sosiaalihuoltolain mukaisin palveluin ja milloin edellytykset lastensuojelun asiakkuudelle täyttyvät. Erona erityistä tukea tarvitsevan lapsen ja lastensuojelua tarvitsevan lapsen määritelmässä on lainsäädännön mukaan se, että lapsen arvioidaan tarvitsevan lastensuojelun palveluja ja tukitoimia. Koska yhtenäisiä arviointimenetelmiä ei ole, asiakkuuden määrittely nojaa pitkälti sosiaalityöntekijän harkintaan, osaamiseen ja organisaatiokohtaisiin linjauksiin.

Epäselvyyttä lisää sosiaalihuoltolain mukaisten kotiin annettavien palvelujen ja lastensuojelun avohuollon tukitoimien sisällöllinen samankaltaisuus. Vaikka lainsäädäntö edellyttää lastensuojelun asiakkuutta silloin, kun tarvitaan nimenomaan lastensuojelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia, käytännössä asiakkuuksien välinen ero on pieni. Konkreettiset eroavaisuudet liittyvät lähinnä mahdollisuuksiin järjestää ympärivuorokautista perhekuntoutusta ja lapsen sijoitus avohuollon tukitoimena lastensuojelulain mukaisina tukitoimina. Päällekkäisyyttä lisää edelleen se, että lastensuojelun asiakkaalla on oikeus myös sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin.

Sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain rajapinnan epäselvyys on johtanut tilanteisiin, joissa lapsi siirtyy toistuvasti erityisen tuen asiakkuudesta lastensuojelun avohuollon asiakkaaksi ja takaisin. Lisäksi palvelutarpeen arviointeja tehdään useita ja tukitoimien käynnistyminen voi viivästyä, mikä voi heikentää tuen oikea-aikaisuutta ja yhdenvertaista saatavuutta.⁶⁵

Kokonaisuutena lastensuojelun avohuollon nykytilaa leimaavat tukitoimien saatavuuden ja niiden sisällön huomattava alueellinen vaihtelu sekä perhetyön eri muotoihin liittyvä

⁶² Lehto-Lundén T. & Nila L. (2026): Mitä kuuluu, lastensuojelun avohuolto? Lastensuojelun Keskusliitto, verkkojulkaisu 1/2026, s. 8. Saatavissa: <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/2026/01/220126MitaKuuluuLastensuojelunAvohuoltoSelvitys2026.pdf>

⁶³ Toivonen V.-M., Kääriäinen A. & Kylmäluoma A. B. (2025): Lastensuojelun avohuolto tutkittuina palveluina. Oikeus 54(2), s. 141–159, s. 153–154. Saatavissa: <https://oikeus.journal.fi/article/view/152566>

⁶⁴ Hallituksen esityksen s. 99 todetaan seuraavasti: ”Erityisen tuen tarpeessa olevalla lapsella tarkoitetaan laissa lapsia, joilla on erityisen tuen tarve, joko 3 kohdassa mainitusta syystä tai sen johdosta, että heidän terveytensä tai kehityksensä vaarantuu joko oman käyttäytymisen tai kasvuolosuhteiden takia. Määrittely vastaa voimassa olevassa lastensuojelulain 34 §:ssä olevaa lastensuojelun avohuollon asiakkuuden määritelmää.”

⁶⁵ Tynkkynen L.-K., Paatela S., Aalto A.-M., Keskimäki I., Nykänen E., Peltola, M., Sinervo T., Tammi T. & Viita-aho M. (toim.) (2025): Johdanto. Teoksessa Tilannekuvia hyvinvointialueilta – muutokset palvelujärjestelmässä sote-uudistuksen alkuvuosina. Raportti 3/2025, s. 15–20, s.15–17. THL. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-459-8>

terminologinen ja toiminnallinen epäselvyys. Viimeksi mainittu näkyy esimerkiksi siinä, ettei perhetyön, kotipalvelun ja lastensuojelun avohuollon tukitoimien rajanveto ole selkeä. Lisäksi moniammatillisen yhteistyön puutteellinen toteutuminen ja katkonaiset palveluketjut kuormittavat palvelujärjestelmää. Puuttuva tutkimustieto vaikeuttaa palvelujen kehittämistä ja ohjausta. Edellä sanottu korostaa tarvetta palvelujen selkeyttämiselle.

Lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen liittyvä tuki painottuu Lastensuojelun Keskusliiton kyselyyn vastanneiden avohuollon työntekijöiden mukaan usein akuutteihin kriiseihin, mikä heikentää mahdollisuuksia perheen tilanteen suunnitelmalliseen arviointiin ja varhaiseen tukeen. Selvityksen perusteella henkilöstön vaihtuvuus, resurssipula ja palvelujen heikko saatavuus hidastavat perheen tilanteen selvittelyä. Avohuolto joutuu usein paikkaamaan muiden palvelujen, erityisesti mielenterveys- ja päihdepalvelujen, puutteita. Lasten ja nuorten näkökulmia ei aina saada riittävästi esiin, mikä heikentää ongelmatilanteen kokonaisvaltaista ymmärtämistä.⁶⁶

Lapsiperheiden köyhyyden on tunnistettu lisäävän lastensuojelun tarvetta. Pitkittäistutkimuksessa vuosilta 1992–2021 havaittiin, että viimesijaisten etuuksien korkea käyttöaste on yhteydessä suurempaan kodin ulkopuolisten sijoitusten osuuteen. Tämä yhteys on vahvistunut viimeisten vuosien aikana.⁶⁷ Täydentävän toimeentulotuen puolestaan on havaittu vähentävän lastensuojelun tarvetta.⁶⁸

Lastensuojelulain 35 §:ssä säädetään siitä, että hyvinvointialueen täytyy viipymättä korjata asumisoloihin liittyvät puutteet, jos ne ovat syynä lastensuojelun tarpeelle. Käytännössä asumisen turvaaminen on hyvinvointialueilla toteutettu siten, että sosiaalityöntekijä kirjoittaa niin sanottuja asuntolausuntoja tai asuntopuoltoja kunnan asuntoviranomaisille. Asuntoviranomaiset eivät kuitenkaan ole sidottuja lastensuojeluviranomaisen kirjoittamiin lausuntoihin.

Taloudellisella tuella on merkittävä rooli lastensuojelun avohuollossa. Taloudellisen tuen korostuminen kertoo ainakin osittain siitä, että lastensuojelu joutuu vastaamaan moniin asiakkaiden arjen perustarpeisiin, kuten taloudelliseen selviytymiseen.⁶⁹ Lastensuojelu voi joutua vastaamaan perheen taloudellisiin vaikeuksiin, asumisen epävarmuuteen tai toimeentulon puutteisiin.

Lastensuojelun avohuollon sosiaalityöntekijöiden mukaan lapsen kuntoutumista tukevat hoito- ja terapiapalvelut näyttäytyvät epäyhtenäisinä, riittämättömästi resursoituina ja alueellisesti eriytyneinä. Erityisesti terapiapalvelut ja neuropsykiatriset tukimuodot ovat puutteellisia ja lastensuojelun avohuolto joutuu usein paikkaamaan muita palvelujen puutteita. Palvelut eivät tällöin muodosta systemaattista kokonaisuutta, vaan ne näyttäytyvät pirstaleisina ja vaikeasti

⁶⁶ Lehto-Lundén T. & Nila, L. (2026): Mitä kuuluu, lastensuojelun avohuolto? Lastensuojelun Keskusliitto, verkkojulkaisu 1/2026, s. 5, 37–38. Saatavissa: <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/2026/01/220126MitaKuuluuLastensuojelunAvohuoltoSelvitys2026.pdf>

⁶⁷ Hiilamo A., Keski-Säntti M., Niemelä M. & Ristikari T. (2023): The increasing association between child poverty and children in out of-home care – an ecological longitudinal analysis of Finnish municipalities in the period 1992–2021. *Child Abuse & Neglect* 145, s. 1–9. Saatavissa: <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2023.106395>

⁶⁸ Toikko T., Seppälä P. & McLaughlin T. (2022): Additional income support buffers the demand for child protection services at the municipality level. *International Journal of Social Welfare* 33(1), 5–17.

⁶⁹ Lehto-Lundén T. & Nila L. (2026): Mitä kuuluu, lastensuojelun avohuolto? Lastensuojelun Keskusliitto, verkkojulkaisu 1/2026, s. 24. Saatavissa: <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/2026/01/220126MitaKuuluuLastensuojelunAvohuoltoSelvitys2026.pdf>

saavutettavina. Ammattilaisten mukaan lapsen kuntoutumista edistävillä hoito- ja terapiapalveluille olisi merkittävä tarve, mutta palvelujen saatavuus monilla hyvinvointialueilla on heikko. Palvelujen puutteet ja niihin pääsemisen viiveet saattavat heikentää lapsen kuntoutumisen edellytyksiä. Tämä johtaa tilanteisiin, joissa lapsen tarpeet kyllä tunnistetaan, mutta tarkoituksenmukaisia hoito- ja terapiapalveluja ei pystytä toteuttamaan riittävän intensiivisesti, oikea-aikaisesti tai pitkäjänteisesti.⁷⁰

Hoito- ja terapiapalvelut kuuluvat lähtökohtaisesti terveydenhuollon järjestämisvastuulle. Esi-merkiksi lasten ja nuorten päihde- ja riippuvuushoito toteutuu pääasiassa terveydenhuollon järjestämänä avohoitona, jota tuotetaan hyvinvointialueilla ja järjestöjen palveluissa. Matalan kynnyksen päihde- ja mielenterveyspalvelujen saatavuudessa ja saavutettavuudessa on alueellisia eroja. Lastensuojelun rooli rajoittuu ainoastaan ohjaukseen, palvelutarpeen esiin nostamiseen ja hoidon vaatimiseen asiakkaan puolesta. Hoitoon pääsyn kriteerit, jonot ja palveluprosessit määräytyvät terveydenhuollon käytäntöjen mukaisesti eivätkä lastensuojelun arvioiman kiireellisuuden perusteella. Tämä vaikuttaa siten, että vaikka lapsen kuntoutuksen tarve tunnistettaisiin sosiaalityössä, lastensuojelu ei pysty vaikuttamaan palvelujen ajoitukseen, intensiteettiin tai toteutustapaan. Tällöin lastensuojelun vastuulle jää lähinnä lapsen arjen tukeminen ja kriisiytyö. Lastensuojelun näkökulmasta palvelujärjestelmä näyttyy tältä osin vaikeasti saavutettavana, mikä heikentää mahdollisuuksia tukea lapsen kuntoutumista oikea-aikaisesti ja tarkoituksenmukaisella tavalla.

Tehostettu perhetyö on intensiivistä, usein perheen kriisitilanteeseen liittyvää tukea, jonka yhtenä elementtinä voidaan pitää myös kontrollia. Tehostettu perhetyö tulee järjestää monialaisena, jos perheen tuen tarve tätä edellyttää. Tarvittaessa tukea tulee olla perheen kanssa ympäri vuorokauden. Sosiaalihuoltolain mukaisen perhetyön ja lastensuojelulain mukaisen tehostetun perhetyön välinen rajanveto on pulmallinen ja epäselvä. Tämä voi johtaa hyvinvointialuekohtaisiin eroihin, yhdenvertaisuuden vaarantumiseen ja palveluiden saatavuuden puutteisiin.⁷¹ Perhetyön ja tehostetun perhetyön lisäksi myös kotiin annettava perhekuntoutus ja avoperhekuntoutus ovat käsitteellisesti ja sisällöllisesti osin päällekkäisiä. Palvelujen järjestämistavat ja vaatimukset vaihtelevat alueittain, mikä vaikeuttaa palvelujen tarkoituksenmukaista kohdentamista ja heikentää sekä asiakkaiden että ammattilaisten mahdollisuutta hahmottaa palvelujen tehtäväjakoa.

Nykyisen tutkimustiedon⁷² perusteella ei tiedetä riittävällä tarkkuudella, mihin tuen tarpeisiin tehostettu perhetyö eri tilanteissa kohdistuu tai millä perusteilla se valitaan suhteessa muihin avohuollon tukitoimiin. Tietoa ei ole myöskään siitä, mitä avohuollon tukitoimet, joista tehostettua perhetyötä voi pitää keskeisenä, konkreettisesti sisältävät eri hyvinvointialueilla ja miten toteutustavat vaihtelevat. Ei myöskään tiedetä, millaisia lyhyen ja pitkän aikavälin vaikutuksia tehostetulla perhetyöllä on lapsen, vanhempien ja perheen kokonaistilanteeseen ja miten tehostettu perhetyö suhteutuu lapsen aiempiin ja rinnakkaisiin palveluihin kuten peruspalveluihin, sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin tai terveydenhuollon mielenterveyspalveluihin. Myöskään se, millaiset asiakaspolut johtavat tehostettuun perhetyöhön ja mitä tapahtuu perheille

⁷⁰ Lehto-Lundén T. & Nila L. (2026): Mitä kuuluu, lastensuojelun avohuolto? Lastensuojelun Keskusliitto, verkkojulkaisu 1/2026, s. 5, 27. Saatavissa: <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/2026/01/220126MitaKuuluuLastensuojelunAvohuoltoSelvitys2026.pdf>

⁷¹ Seppälä P., Jaakola A.-M. & Toikko T. (2025): Kuntatason analyysi lapsiperheiden sosiaalihuollon peruspalveluiden ja lastensuojelun erityispalveluiden yhteydestä. Yhteiskuntapolitiikka 90(3), s. 291–292. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2025061166771>

⁷² Toivonen V.-M., Kääriäinen A. & Kylmäluoma A. B. (2025): Lastensuojelun avohuolto tutkittuina palveluina. Oikeus 2/2025. Saatavissa: <https://oikeus.journal.fi/article/view/152566/118668>

palvelun päättymisen jälkeen, ei ole tutkitusti tiedossa. Lisäksi tutkimus painottuu vahvasti työntekijöiden näkemyksiin ja laadullisiin haastatteluaineistoihin. Lasten ja vanhempien omat kokemukset avohuollon tukitoimista sekä rekisteri- ja asiakirja-aineistoihin perustuva tieto ovat niukkoja. Myöskään ammatillisen osaamisen, menetelmällisen laadun tai intensiivisen työn vaatimien resurssien merkitystä ei ole juuri tutkittu, vaikka lasten ja perheiden tilanteet ovat tutkimusten mukaan monimutkaistuneet ja vaativat yhä erikoistuneempaa osaamista.

Perhekuntoutus on lastensuojelun avohuollon yksi keskeinen tukimuoto, jonka tavoitteena on vahvistaa perheen toimintakykyä ja vähentää sijaishuollon tarvetta. Perhekuntoutusta on saatavilla sekä laitospalveluna että kotiin vietävänä, perheen arkeen integroituvana tukena. Kansaneläkelaitoksen (Kela) kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain (566/2005) 18 §:n mukaan Kelan kuntoutusrahaa voidaan myöntää laitospalvelun perhekuntoutuksen ajalta, mikä helpottaa lapsiperheiden halukkuutta ja mahdollisuutta osallistua perhekuntoutukseen. Sen sijaan kotona toteutettavasta perhekuntoutuksesta ei nykyisen soveltamiskäytännön mukaan makseta etuutta, vaikka siihen osallistuminen estäisi vanhemman työssäkäynnin vastaavalla tavalla.

Perhetyön, tehostetun perhetyön ja perhekuntoutuksen käsitteisiin liittyvä sisällöllinen epäselvyys on aiheuttanut hämmennystä palvelun muodossa ja sisällössä. Kentällä on ollut hankala ymmärtää, mitä eroja liittyy esimerkiksi henkilöstön menetelmälliseen osaamiseen eri palvelumuodoissa.⁷³ Hyvinvointialueilla on erilaisia ja kirjavia kotiin vietävän lastensuojelun tuen järjestämisen tapoja.⁷⁴

Muihin lasta ja perhettä tukeviin palveluihin ja tukitoimiin sisältyvät hyvinvointialueilla kehitetyt tai paikallisesti vakiintuneet toimintamallit, jotka eivät sijoitu selkeästi yksittäiseen laissa nimettyyn palvelukokonaisuuteen. Tällaisia tukitoimia voivat olla esimerkiksi erilaiset ryhmämuotoiset tukipalvelut, matalan kynnyksen yksilöllinen tuki, vanhemmuuden ja arjen hallinnan tukemiseen perustuvat interventiot sekä kolmannen sektorin kanssa toteutetut palvelukokonaisuudet. Palvelut vaihtelevat merkittävästi hyvinvointialueittain.

Avohuollon tukitoimena toteutuvat sijoitukset ovat luonteeltaan lyhytkestoisia ja niiden tarkoituksena on tukea lasta ja perhettä siten, että kotiin palaaminen olisi mahdollista. Avohuollon sijoituksen aikana vanhemmat vastaavat lapsen kustannuksista, mikä erottaa avohuollon sijoituksen huostaanotosta. Kelan nykyinen perustoimeentulotuen soveltamiskäytäntö rinnastaa kuitenkin avohuollon sijoituksen huostaanottoon, jolloin lapsen perusosa poistetaan laskelmasta ja lapsi poistetaan talouden henkilömäärästä, mikä voi johtaa esimerkiksi asumismenojen alentamisvaatimuksiin.⁷⁵ Tämä voi olla vanhemmalle kohtuutonta, koska hänen vastuunsa kustannuksista ei vähene. Tilannetta voidaan paikata täydentävällä toimeentulotuella tai lastensuojelun taloudellisella tuella, mutta tämä lisää hallinnollista kuormitusta jo valmiiksi kuormittavassa elämäntilanteessa.

Kiireellisen avohuollon tukitoimen asema suhteessa muihin avohuollon tukitoimiin ja kiireelliseen sijoitukseen on käytännössä osin epäselvä. Monilla hyvinvointialueilla tukimuotoa

⁷³ Alatalo M., Lappi K. & Petrelius P. (2017): Lapsikeskeinen suojelu ja perheen toimijuuden tukeminen lastensuojelun perhetyössä ja perhekuntoutuksessa. Kohti monitoimijaista, yhteistä perhetyötä. Työpaperi 17/2017. THL, s. 17. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-859-3>.

⁷⁴ Alatalo M., Lappi K. & Petrelius P. (2017): Lapsikeskeinen suojelu ja perheen toimijuuden tukeminen lastensuojelun perhetyössä ja perhekuntoutuksessa. Kohti monitoimijaista, yhteistä perhetyötä. Työpaperi 17/2017. THL, s. 18. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-859-3>.

⁷⁵ Kela (2026): Etuusohje: Toimeentulotuki (27.03.2026), s. 125–126. Saatavissa: [Toimeentulotuki](https://www.kela.fi/toimeentulotuki)

käytetään vain rajallisesti. Tukitoimi ei ole vakiintunut osaksi lastensuojelupalveluja, eikä sen soveltamiselle ole kehittynyt yhtenäisiä toimintakäytäntöjä. Tämä vaikeuttaa kyseisen sääntelyn käytön arviointia.

Sosiaalihuoltolain mukaisilla palveluilla on tutkimuksissa havaittu yhteys lastensuojelun tarpeen määrään. Kotipalvelu on yhteydessä avohuollon asiakkaiden pienempään osuuteen. Sen sijaan sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö tukevampana palveluna on havaittu olevan yhteydessä kodin ulkopuolisten sijoitusten suurempaan määrään.⁷⁶ Niin ikään järjestämisvastuisten toimijan ongelmat laadukkaiden lastensuojelun avohuollon palveluiden tuottamisessa tai vaikeudet toteuttaa palvelutarpeen arvioinnit ajallaan on yhteydessä lisääntyneisiin kiireellisten sijoitusten määriin. Lastensuojelujärjestelmän rakenteelliset ongelmat voivat näin ollen tuottaa suuremman tarpeen kiireellisille sijoituksille.⁷⁷

Sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välinen rajapinta on tunnistettu haastavaksi. Vaaraksi on tunnistettu, että lasten palvelujen tarvetta arvioidaan toistuvasti, jolloin lapsi on pidempään turvattomissa oloissa ja konkreettiset tukitoimet voivat jäädä vähäisiksi. Lasta saatetaan myös siirtää useamman kerran sosiaalihuoltolain mukaisesta asiakkuudesta lastensuojelun asiakkuuteen ja toisinpäin.⁷⁸

2.3.11 Kiireellinen sijoitus

Lastensuojelulain 38 §:n mukaan lapsi voidaan sijoittaa kiireellisesti, jos lapsi on 40 §:ssä mainituista syistä välittömässä vaarassa. Kiireellisen sijoituksen perusteena voi olla lapsen terveyden ja kehityksen vakava vaarantuminen lapsen huolenpidossa tai muissa kasvuolosuhteissa olevien puutteiden vuoksi. Lisäksi perusteena voi olla lapsen päihteiden käyttö, rikollinen teko, jota ei ole pidettävä vähäisenä, tai muu vastaava käyttäytyminen, joka vaarantaa vakavasti lapsen terveyttä tai kehitystä. Suhteellisuusvaatimus kuitenkin edellyttää, että huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen voidaan ryhtyä vain, jos 7. luvussa tarkoitetut avohuollon toimet ovat osoittautuneet riittämättömiksi tai ne eivät ole lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseksi sopivia tai mahdollisia ja sijaishuollon arvioidaan olevan 4 §:n mukaisesti lapsen edun mukaista. Kiireellinen sijoitus on vakava puuttuminen ihmisten elämään ja yksityisyyteen. Kiireellinen sijoitus on viimesijainen toimenpide, kun ei ole mitään muita mahdollisuuksia turvata lapsen tilannetta. Välittömän vaaran tulkintaa on avattu tarkemmin sosiaali- ja terveysministeriön kuntainfossa.⁷⁹

Kiireelliseen sijoitukseen voi olla monia erilaisia syitä. Tällaisia syitä voivat esimerkiksi olla: kodin olosuhteet tai puutteet lapsen huolenpidossa, jotka vaarantavat välittömästi lapsen

⁷⁶ Seppälä P., Jaakola A.-M. & Toikko T. (2025): Kuntatason analyysi lapsiperheiden sosiaalihuollon peruspalveluiden ja lastensuojelun erityispalveluiden yhteydestä. Yhteiskuntapolitiikka 90(3), s. 291. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2025061166771>

⁷⁷ Hietamäki J., Seppälä P., Häkkinen L. & Toikko T. (2023): The Quality of Child Protection Buffers the Need for Emergency Child Removals—An Analysis of the Finnish Child Protection System. Journal of Social Service Research, 49(5), 582–594. Saatavissa: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/01488376.2023.2247015>

⁷⁸ Seppälä P., Jaakola A.-M. & Toikko T. (2025): Kuntatason analyysi lapsiperheiden sosiaalihuollon peruspalveluiden ja lastensuojelun erityispalveluiden yhteydestä. Yhteiskuntapolitiikka 90(3), s. 291. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2025061166771>

⁷⁹ Sosiaali- ja terveysministeriön kuntainfo: Mitä tarkoittaa välitön vaara kiireellisen sijoituksen edellytyksenä? https://stm.fi/documents/1271139/1427058/Kuntainfo_8_2015.pdf/ce4381e3-f413-4c06-945e-73ede882b565/Kuntainfo_8_2015.pdf?t=1443512197000

terveyden tai kehityksen. Lapsen vanhemmat ovat kykenemättömiä väliaikaisesti huolehtimaan lapsestaan päihteidenkäytön tai akuutin mielenterveysongelman vuoksi. Lapsen vanhemmat ovat väliaikaisesti kykenemättömiä hoitamaan lastaan, mikä välittömästi vaarantaa lapsen terveyden tai kehityksen. Lapsi on jätetty heitteille tai häntä on kohdeltu kaltoin, ja hänen terveytensä ja hyvinvointinsa on välittömässä vaarassa. Lapsi itse vaarantaa käyttäytymisellään välittömästi terveyttään ja kehitystään käyttäytymällä itsetuhoisesti, käyttämällä päihteitä tai tekemällä rikoksia tai rikollisia tekoja. Kiireellinen sijoitus on luonteeltaan turvaamistoimenpide. Kiireellisen sijoituksen perusteena voivat tämän takia olla ainoastaan päätöksentekohetkellä ja välittömästi sitä ennen vallinneet olosuhteet.⁸⁰

Kiireellinen sijoitus on aina sijaishuoltoa. Jos lapsi sijoitetaan kiireellisesti, hänet voidaan sijoittaa perhehoitoon, lastensuojelulaitokseen, tai järjestää muulla tavoin hänen tarvitsemansa hoito. Kiireellinen sijoitus myös lapsen läheisverkostoon on mahdollinen.

Kiireellisestä sijoituksesta päättää hyvinvointialueen määräämä virkasuhteessa oleva sosiaalityöntekijä, jonka päätöksen perusteella kiireellinen sijoitus voi kestää korkeintaan 30 päivää, mutta se on lopetettava heti, kun sille ei ole enää edellytyksiä. Kiireellisen sijoituksen jatkopäätöksen voi tehdä johtava viranhaltija. Kiireellinen sijoitus voi jatkua ilman uutta päätöstä yli 30 päivää, jos 30 päivän kuluessa tehdään huostaanottohakemus hallinto-oikeuteen tai ennen kiireellistä sijoitusta lapsen huostaanottoa koskeva asia on jo vireillä hallintotuomioistuimessa. Kiireellisen sijoituksen aikana hyvinvointialueella on oikeus päättää lapsen asioista kiireellisen sijoituksen tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa siten kuin 45 §:ssä säädetään. Ottaen huomioon hallinto-oikeuden käsittelyajat, voi kiireellinen sijoitus jatkua samalla päätöksellä jopa noin vuoden ajan.

Lastensuojelulain 38 a §:ssä säädetään kiireellisen sijoituksen jatkamisesta. Jos 30 päivää ei ole riittävä aika lapsen huostaanoton tarpeen selvittämiseksi tai riittävien tukitoimien kartoittamiseksi, voidaan kiireellistä sijoitusta jatkaa enintään 30 päivällä edellyttäen, että: tarvittavista lastensuojelutoimenpiteistä ei ole mahdollista päättää ilman lisäselvityksiä; välttämättömiä lisäselvityksiä ei ole mahdollista saada 30 päivässä kiireellisen sijoituksen alkamisesta ja jatkopäätös on lapsen edun mukainen.

Ennen kuin tehdään päätös kiireellisestä sijoituksesta, sen jatkamisesta ja lopettamisesta täytyy selvittää lapsen, vanhemman, huoltajan sekä muun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavan henkilön mielipide ja käsitys asiasta. Selvittäminen voidaan jättää tekemättä, jos selvittämisestä aiheutuva asian käsittelyn viivästyminen aiheuttaa haittaa lapsen terveydelle, kehitykselle tai turvallisuudelle. Jos lapsen, vanhemman, huoltajan tai muun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavan mielipidettä ei ole selvitetty ennen kiireellistä sijoitusta, on henkilölle tiedotettava kiireellisestä sijoituksesta mahdollisimman pian tapahtuman jälkeen. Tiedottamisen yhteydessä henkilölle on varattava mahdollisuus esittää käsityksensä asiasta ja saada tietoa oikeudesta saada apua siten kuin lastensuojelulaissa ja muussa laissa säädetään. Mielipiteen selvittämisestä säädetään lastensuojelulain 39 a §:ssä.

Jos kiireellisen sijoituksen täytäntöönpanoa ei voida lapsen terveyttä tai kehitystä vaarantamatta siirtää päätöksen lainvoimaiseksi tuloon saakka, voidaan päätöksessä määrätä se heti täytäntöön pantavaksi mahdollisesta muutoksenhausta huolimatta lastensuojelulain 91 §:n 1 momentin perusteella.

⁸⁰ Rätty T. (2022): Lastensuojelulaki – Käytäntö ja soveltaminen. 5. uudistettu painos, s. 412.

Nykytilan arviointi

Kiireellisen sijoituksen tarve tunnustetaan aiempaa laajemmin lisääntyneiden ilmoitusten ja lakisääteiseksi vakiintuneen sosiaalipäivystyksen avulla. Näin ollen lapsen kiireellinen sijoittaminen on mahdollista kaikkina vuorokauden aikoina. Sen lisäksi, että kiireellisten sijoitusten määrä on viime vuosikymmeninä lisääntynyt, myös toimenpiteen käyttöalassa on tapahtunut muutoksia. Painopiste on siirtynyt äkillisistä terveyttä ja turvallisuutta vaarantavista tilanteista osaksi laajempaa toimenpidekokonaisuutta. Sijoituksia tehdään pitkissä asiakasprosesseissa, ja niillä haetaan käännettä juuttuneeseen tilanteeseen. Kiireellisyys on harvoin täysin yllättävää, se on enemmänkin mekanismi, joka tuotetaan ja otetaan käyttöön ammatillisen harkinnan tuloksena. Käyttöalan laajeneminen on yhteydessä siihen, että toimenpiteestä on tullut ennen kaikkea teini-ikäisten sijoitus. Kiireellisellä sijoituksella on keskeinen tehtävä monessa huostaanotto-prosessissa, sillä huostaanoton valmistelu on yleisin jatkotoimenpide. Esimerkiksi vuonna 2023 kiireellisesti sijoitetuista lapsista otettiin vuoden 2024 loppuun mennessä huostaan lähes puolet (44 %). Sijoitustyypinä jollain tavalla ennakoitu kiireellinen sijoitus on yleisempi kuin täysin yllättävä ja äkillinen interventio. Tilanteet ovat usein varsin pitkälle komplisoituneita, ja ollaan lähellä huostaanottoa, kun kiireellinen sijoitus otetaan keinovalikoimasta käyttöön.⁸¹ Nykyinen kiireellistä sijoitusta koskeva säännös nimenomaisesti edellyttää välitöntä vaaraa 40 §:ssä mainituista syistä eli kriteerit ovat samat, kun huostaanottoa koskien, mikä on saattanut osaltaan ohjata kiireellisen sijoituksen käyttöalan laajenemista juuttuneisiin ja pitkityneisiin ongelmatilanteisiin ja huostaanottoa edeltäväksi interventioksi. Useat lapset ovat myös huostaanottoa koskevan hallinto-oikeuskäsittelyn aikana kiireellisesti sijoitettuina, mikä osaltaan saattaa ilmentää sitä, että lapsen kasvuolosuhteissa on ollut vaarantavia tekijöitä jo pidempään ilman suoraa yhteyttä hetkeen, kun kiireellinen sijoitus tehdään. Kiireellisen sijoituksen käyttöala on viranomaiskäytännössä muotoutunut ainakin osin erilaiseksi kuin mitä lakia säädettäessä on tarkoitettu.

Välittömän vaaran käsitteeseen liittyy myös osin epäselvyyttä ja tulkinnallista väljyyttä, koska käsitettä ei ole avattu kiireellistä sijoitusta koskevassa säännöksessä, eikä myöskään lain esitoissa.

2.3.12 Huostaanottoa ja sijaishuoltoon sijoittamista koskeva päätöksenteko ja muutoksenhaku

Lastensuojelulain 40 §:n mukaisesti huostaanottoon ja sijaishuoltoon sijoittamiseen tulee ryhtyä, mikäli puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä; tai lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihkeitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään. Lisäksi edellytetään, että avohuollon tukitoimet eivät ole lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseksi sopivia tai mahdollisia taikka ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi ja että sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista.

Lapsen huostaanottoa ja sijaishuoltoon sijoittamista koskevat asiat valmistelee 41 §:n 1 momentin mukaan lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä yhteistyössä toisen sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojeluun perehtyneen työntekijän kanssa. Valmistelutyön tukena tulee olla käytettävissä oikeudellista asiantuntemusta ja muuta lastensuojelun toteuttamisessa tarvittavaa asiantuntemusta siten kuin lastensuojelulain 14 §:ssä säädetään.

⁸¹ Lähde, A. (2024): Pelkistettyä todellisuutta: Kiireellinen sijoitus ja asiakasprosessin johtaminen. Turun yliopisto. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-9621-6>, s. 255–258.

Lastensuojelulain 40 §:n mukaista huostaanottoa ja sijaishuoltoon sijoittamista koskeva päätöksenteko on kaksijakoinen. Päätöksenteosta säädetään 43 §:ssä. Lastensuojelulain 42 §:ssä säädetään asianosaisten kuulemisesta huostaanottoa ja sijaishuoltoon sijoittamista koskevassa asiassa. Ennen päätöstä tulee kuulla hallintolain 34 §:n mukaisesti asianosaisia. Mikäli kukaan asianosainen ei vastusta huostaanottoa ja sijaishuoltoon sijoittamista, tekee päätöksen lastensuojelulain 13 §:n 2–3 momenttien mukainen johtava viranhaltija lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän valmisteltua asian.

Mikäli kyseessä on tahdonvastainen huostaanotto eli joku asianosainen vastustaa huostaanottoa ja sijaishuoltoon sijoittamista, siirtyy päätöksenteko hakemusasiana hallinto-oikeuteen. Lastensuojelulain 44 §:n mukaisen hakemuksen hallinto-oikeuteen tekee 13 §:n 2–3 momenttien mukainen johtava viranhaltija lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän valmisteltua asian.

Muutoksenhaku huostaanotosta on hallinto-oikeuteen lastensuojelulain 90 §:n mukaisesti ja hallinto-oikeuden tekemästä päätöksestä ilman valituslupaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen 92 §:n 2 momentin mukaisesti. Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (jäljempänä hallintoprosessilaki) tuli voimaan 1.1.2020 ja korvasi entisen hallintolainkäyttölain (586/1996). Hallintoprosessilain 107 §:n vahvistaman pääsäännön mukaan valittaminen hallinto-oikeuden päätöksestä korkeimpaan hallinto-oikeuteen edellyttää lähtökohtaisesti korkeimman hallinto-oikeuden myöntämää valituslupaa.

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on 47 §:n 2 momentin mukaisesti arvioitava huostassapidon jatkamisen edellytykset asiakassuunnitelman tarkistamisen yhteydessä, lapsen tai huoltajan hakiessa huostassapidon lopettamista tai kun se muutoin osoittautuu tarpeelliseksi. Asianosaiset voivat aina hakea lastensuojeluviranomaiselta huostassapidon lopettamista 47 §:n 1 momentin mukaisesti ja halutessaan valittaa kielteisestä päätöksestä hallinto-oikeuteen. Kun harkitaan huostassapidon lopettamista tulee arvioida lapsen etua ja ottaa 47 §:n 3 momentin mukaisesti huomioon sijaishuollon kesto aika, lapsen ja sijaishuoltoa antavan välillä vallitsevan kiintymyssuhteen laatu, lapsen ja hänen vanhempiansa välinen kanssakäyminen sekä lapsen mielipide.

Tahdonvastaisia huostaanottoja koskeva päätöksenteko siirtyi kunnallisilta sosiaalilautakunnilta hallinto-oikeuksille vuonna 2008 edellisen lastensuojelulain kokonaisuudistuksen yhteydessä. Tähän asti sekä tahdonvastaisista että suostumukseen perustuvista huostaanotoista oli päättänyt kunnallinen sosiaalilautakunta.

Nykytilan arviointi

Lastensuojelulain mukainen huostaanotto ja sijaishuoltoon sijoittaminen on perustuslain 10 §:n yksityiselämän suojan ja 7 §:n henkilökohtaiseen vapauteen voimakkaasti puuttuva toimenpide. Perustuslain 21 §:ssä säädetään oikeusturvasta perusoikeutena, oikeudesta tulla kuulluksi ja oikeudesta saada asiansa käsitellyksi ilman aiheetonta viivytystä toimivaltaisessa tuomioistuimessa.

Huostaanottoa ja sijaishuoltoon sijoittamista koskevan päätöksenteon ja muutoksenhaun haasteiksi on tunnistettu suostumuksen rooli kaksipuolisessa päätöksenteon järjestelmässä. Haasteena on suostumuksen ilmaisemisen ristiriitaisuus lastensuojelun valtasuhteiden kontekstissa ja perhesuhteiden vaikutus suostumukseen. Kaksijakoisen huostaanoton päätöksenteon ongelma koskee rajanvetoa pakon ja vapaaehtoisuuden välillä. Rajan liukuvuus aiheuttaa

epätietoisuutta ja johtaa helposti epäyhtenäiseen soveltamiskäytäntöön.⁸² Tutkimuksen mukaan vapaaehtoisuus voi olla näennäistä, muodollista tai voidaan puhua vapaaehtoisesta pakosta.⁸³ Oikeudellisesti pätevän suostumuksen edellytykset täyttyvät suostumukseen perustuvan huostaanoton kohdalla puutteellisesti. Pätevä suostumus edellyttää myös riittävän tiedon saamista ja suostumuksen kannalta merkityksellisen tiedon ymmärtämistä. Lastensuojelulain säännökset koskien viranomaisen informointivelvollisuutta ja velvollisuutta varmistaa, että henkilö on ymmärtänyt asian kannalta merkityksellisen tiedon, eivät ole tähän nähden riittäviä.⁸⁴

Tuomioistuintilastojen mukaan vuonna 2024 hallinto-oikeuksiin saapui yhteensä 2 275 lastensuojeluasiain käsiteltäväksi. Ratkaisuja lastensuojeluasioissa tehtiin 2 398 ja vuoden lopussa asioita oli vireillä 1 485. Huostaanottoja koskevista ratkaisuista vain hyvin pieni osa muuttuu korkeimmassa hallinto-oikeudessa ja korkeimman hallinto-oikeuden rooli tahdonvastaisia huostaanottoja koskevissa asioissa on jäänyt pieneksi. Hallinto-oikeuksien päätöksiä on kumottu korkeimmassa hallinto-oikeudessa erityisesti prosessuaalisista syistä ja ajoittain myös muista syistä.⁸⁵ Rajoittamatonta valitusoikeutta korkeimpaan hallinto-oikeuteen on puoltanut huostaanoton luonne suuresti perus- ja ihmisoikeuksiin puuttavana päätöksenä sekä tähän liittyvä korostunut oikeusturvan tarve. Tuomioistuinlaitosta on vuosia haluttu kehittää kohti suuntaa, jossa korkein hallinto-oikeus on valituslupatuomioistuin, joka ohjaa päätöksillään oikeus- ja hallintokäytäntöä, valvoo hallinnon lainalaisuutta ja pitää yllä oikeusvaltiota koskevaa luottamusta yhteiskunnassa.⁸⁶

Haasteena on prosessien käsittelyn viivytyksettömyyden haasteet ja korkeimman hallinto-oikeuden rooli ensisijaisena muutoksenhaun tuomioistuimena tahdonvastaisia huostaanottoja koskevissa asioissa. Lastensuojelulain 88 §:n mukaisesti lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua koskevat asiat on käsiteltävä tuomioistuimissa kiireellisinä. Vuonna 2023 hallinto-oikeuksien keskimääräinen käsittelyaika huostaanottoa ja sijaishuoltoon sijoittamista koskevissa asioissa oli 8,6 kuukautta. Korkeimmassa hallinto-oikeudessa keskimääräinen käsittelyaika huostaanottoa ja sijaishuoltoon sijoittamista koskevissa asioissa oli 11,8 kuukautta vuonna 2019. Huostaanottoasian käsittelyaika voi aiheuttaa lapselle ja perheelle epävarmuutta sekä hidastaa sijaishuollon aikaisen työskentelyn tavoitteellista käynnistymistä. Hallinto-oikeuden päätöksen odotusaika on lapsen elämässä kiistatta pitkä ja vastaa käytännössä yhtä koulun lukuvuotta.

Huostaanoton päätöksentekoon ja tilanteeseen liittyy monen suuntaisia valta- ja tunnesuhteita. Lapsen ilmaisemaan näkemykseen vaikuttavat myös lojaliteetti perheenjäseniään kohtaan sekä

⁸² Huhtanen, R. (2025): Lapsen huostaanottoa ja kiireellistä sijoitusta koskeva päätöksenteko- ja muutoksenhakujärjestelmä. Oikeudellinen arvio. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2025:2. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8665-7>, s. 42.

⁸³ Pösö, T. (2024): Suostumus ja vastustus lastensuojelun päätöksenteossa. Teoksessa Jahnukainen M. & Harrikari T. (toim.) Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa. Helsinki: Vastapaino, s. 153–172.

⁸⁴ Pösö, T. (2024): Suostumus ja vastustus lastensuojelun päätöksenteossa. Teoksessa Jahnukainen M. & Harrikari T. (toim.) Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa. Helsinki: Vastapaino, s. 153–172.; Enroos R., Korpinen J. & Pösö T. (2021): ‘Informed consent’ in consensual child welfare: some reflections on its controversial nature, *European Journal of Social Work* 24(5), 852–863. <https://doi.org/10.1080/13691457.2021.1901658>.

⁸⁵ Kuusiniemi, K. (2022): Lastensuojelun päätöksentekojärjestelmän uudistaminen ja korkein hallinto-oikeus. *Lakimies* 120(3–4), s. 680–683, s. 682. <https://journal.fi/lakimies/article/view/156536>

⁸⁶ Kuusiniemi, K. (2022): Lastensuojelun päätöksentekojärjestelmän uudistaminen ja korkein hallinto-oikeus. *Lakimies* 120(3–4), s. 680–683. <https://journal.fi/lakimies/article/view/156536>

tähän liittyvät ristiriidat. Lastensuojelulain suostumus perustuu ajatukselle itsemääräämiseen kykenevistä yksilöistä ja tunnistaa huonosti haavoittuvassa asemassa olevat ihmiset sekä erityisesti lapset.⁸⁷ Haasteeksi tunnistetaan myös se, että huostaanottoa ja sijaishuoltoon sijoittamista koskeva päätöksentekoprosessi perustuu nimenomaisesti kaksijakoiselle mielipiteen ilmaisemiselle hyväksymisestä tai vastustamisesta. Asianosaisen mielipide voi kuitenkin olla moninainen ja sekavakin, sillä mielipiteeseen vaikuttavat epävarmuudet, tunteet ja haavoittuvuudet.⁸⁸

Huostaanotto ja sijaishuoltoon sijoittaminen ovat viimesijaisia interventioita. Huostaanotto ja sijaishuoltoon sijoittaminen ei kuitenkaan kaikissa tilanteissa paranna lapsen tilannetta eikä sijaishuolto välttämättä vastaa lapsen tarpeisiin. Kiireelliset toimenpiteet ja uudet huostaanotot kohdistuvat etenkin teini-ikäisiin. Huostaanottoja puretaan Suomessa harvoin, vaikka sijaishuollossa ei saataisi aikaan toivottuja muutoksia lapsen tilanteessa. Etenkin teini-ikäisten kohdalla voisi olla tarpeen pohtia vaihtoehtoisia tapoja vastata lapsen ja perheen tarpeisiin esimerkiksi räätälöimällä tehostettua avohuollon työskentelyä.⁸⁹

Sijoitetut lapset pärjäävät aikuisuudessa keskimääräistä heikommin. Kääriälä ja Hiilamo⁹⁰ vertailivat kodin ulkopuolelle sijoitettuja sisaruksiinsa keskiarvoihin perustuvassa tilastollisessa tutkimuksessa. Tutkimuksen mukaan sijoitetut lapset pärjäsivät selvästi heikommin kaikilla tarkastelluilla mittareilla kuin heidän sisaruksensa, joita ei sijoitettu kodin ulkopuolelle. Heidän mukaansa sijaishuolto onnistuu turvaamaan heikosti lasten hyvinvoinnin verrattuna lapsiväestöön keskimäärin mutta myös sellaisiin samasta perheestä tuleviin sisaruksiin, joita ei sijoitettu kodin ulkopuolelle lapsuudessa. Sijoitus lastensuojelulaitokseen ja vaihtuvat sijaishuoltopaikat lisäävät riskiä myöhemmille vaikeuksille.

2.3.13 Sijaishuolto

Sijaishuollosta säädetään lastensuojelulain 49–60 §:ssä. Lain 49 §:n mukaan lapsen sijaishuollossa tarkoitetaan huostaanotetun, kiireellisesti sijoitetun tai lain 83 §:ssä tarkoitetun väliaikaisen määräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Lapsen sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona, laitoshuoltona taikka muulla lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla (49 §:n 2 mom.). Lain 49 §:n 3 momentissa säädetään mahdollisuudesta sijoittaa lapsi väliaikaisesti enintään kuudeksi kuukaudeksi vanhempansa tai muun huoltajansa hoidettavaksi ja kasvatettavaksi silloin, kun valmistellaan lapsen kotiin palaamista kodin ulkopuolisen sijoituksen jälkeen tai kun se on lapsen edun kannalta muusta syystä perusteltua. Mainitun pykälän 4 momentissa säädetään lapsen sijoittamisesta vankilan perheosastolle vankeusrangaistustaan suorittavan tai tutkintavankeudessa olevan vanhempansa hoidettavaksi ja kasvatettavaksi enintään siihen saakka, kun lapsi täyttää kaksi vuotta. Alle kolmivuotiaan lapsen sijoitus voi jatkua perheosastolla, jos lapsen etu sitä välttämättä vaatii.

⁸⁷ Enroos R., Korpinen J. & Pösö T. (2021): 'Informed consent' in consensual child welfare: some reflections on its controversial nature, *European Journal of Social Work* 24(5), 852–863.
<https://doi.org/10.1080/13691457.2021.1901658>

⁸⁸ Enroos R., Korpinen J. & Pösö T. (2021): 'Informed consent' in consensual child welfare: some reflections on its controversial nature, *European Journal of Social Work* 24(5), 852–863.
<https://doi.org/10.1080/13691457.2021.1901658>

⁸⁹ Aiheesta on myös kansainvälistä tutkimusta. Esimerkiksi Helénsdotter R. (2024): *Court-Ordered Care*. University of Gothenburg. Saatavissa: <https://hdl.handle.net/2077/80362>.

⁹⁰ Kääriälä A. & Hiilamo H. (2023): Sijaishuollon laatua ja vaikuttavuutta on parannettava. *Yhteiskuntapolitiikka* 88(2), 195–199, s. 197. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023041937691>

Sijaishuoltopaikan valinnassa tulee lain 50 §:n mukaisesti kiinnittää erityistä huomiota huostaanoton perusteisiin ja lapsen tarpeisiin sekä sisarussuhteiden ja muiden läheisten ihmissuhteiden ylläpitämiseen ja hoidon jatkuvuuteen. Mahdollisuuksien mukaan tulee ottaa huomioon myös lapsen kielellinen, kulttuurinen sekä uskonnollinen tausta. Laitoshuoltoa järjestetään, jos lapsen sijaishuoltoa ei voida järjestää lapsen edun mukaisesti riittävien tukitoimien avulla perhehoidossa tai muualla. Sijoituksen tulee aina olla lapsen edun mukainen (lastensuojelulain 4 §). Sijaishuollon käytännön toteuttaminen perustuu keskeisesti lapsen asiakassuunnitelmaan ja sitä täydentävään hoito- ja kasvatussuunnitelmaan.

Perhehoito on laitoshuoltoon nähden ensisijainen sijaishuollon muoto. Lain 50 §:n mukaan laitoshuoltoa järjestetään, jos lapsen sijaishuoltoa ei voida järjestää lapsen edun mukaisesti riittävien tukitoimien avulla perhehoidossa tai muualla. Lain 56 §:n mukaan perhehoitoon sovelletaan perhehoitolain (263/2015) säännöksiä. Perhehoitoa toteutetaan toimeksiantosuhteisena ja ammatillisena perhehoitona. Perhehoito tarkoittaa lapsen ympärivuorokautisen hoidon ja huolenpidon järjestämistä perhehoitajan yksityiskodissa tai hoidettavan kotona. Pitkäkestoisessa lastensuojelun perhehoidossa tavoitteena on kodinomaisen hoidon lisäksi läheisten ihmissuhteiden rakentaminen. Lastensuojelun perhehoidossa lähtökohtana on aina lapsen tarpeet eli lapselle etsitään sopivaa perhehoitoperhettä.

Hyvinvointialue tekee toimeksiantosopimuksen perhehoitajan kanssa tai sopimuksen perhehoidon järjestämisestä yksityisen perhehoidon tuottajan kanssa perhehoitolain 3 §:n mukaisesti. Toimeksiantosopimuksella siirretään julkisen hallintotehtävän tosiasiallinen toteuttaminen perhehoitajalle. Hyvinvointialueen tulee tehdä toimeksiantosopimus perhehoitajan kanssa myös niissä tapauksissa, jossa hyvinvointialue hankkisi ostopalveluna perhehoidon yksityiseltä palveluntuottajalta. Perhehoitaja ei ole työsuhteessa hyvinvointialueeseen.

Perhehoitolain 11 §:ssä säädetään asioista, joista hyvinvointialueen ja yksityisen perhehoidon tuottajan välisessä sopimuksessa perhehoidon antamisesta tulee sopia. Toimeksiantosopimuksessa tulee sopia muun muassa perhehoitajalle maksettavan palkkion määrästä ja suorittamisesta sekä kustannusten korvaamisesta. Lisäksi siinä on sovittava hoidettavan yksilöllisistä tarpeista johtuvien erityisten kustannusten korvaamisesta. Perhehoito voi keskeytyä eri tekijöistä johtuen, jolloin lapsi voidaan joutua sijoittamaan esimerkiksi toiseen perheeseen tai lastensuojelulaitokseen. Sijoitukset voivat päättyä yllättäenkin.

Tämän vuoden alusta voimaan tulleen lakimuutoksen myötä hyvinvointialueiden on maksettava osalle perhehoitajista irtisanomisajan hoitopalkkioiden lisäksi ylimääräinen korvaus, jos perhehoito päättyy ennakoimattomasti ja perhehoitajasta riippumattomasta syystä. Kyseinen korvaus vastaa suuruudeltaan yhden kuukauden hoitopalkkiota. (HE 110/2025 vp.) Tällä esityksellä ei ehdoteta isompia muutoksia perhehoitoon, mutta lastensuojelun perhehoitoa ja perhehoitajia koskevia sääntelyn uudistaminen on tunnistettu tärkeäksi.

Ammatillinen perhehoito on perhehoitoa, jota annetaan yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain 7 §:ssä tarkoitetun luvan perusteella ammatillisessa perhekodissa. Yksityisistä sosiaalipalveluista annettu laki on kumottu sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetulla lailla (741/2023; *valvontalaki*). Valvontalain mukainen uusi rekisteröintimenettely korvaa entisen lupa- ja ilmoitusmenettelyn. Perhehoitolain 10 §:ssä säädetään, että perhehoitolaissa tarkoitetun toimeksiantosopimuksen tehnyt ei ole työsopimuslaissa (55/2001) tarkoitetussa työsuhteessa sopimuksen tehneeseen hyvinvointialueeseen. Toimeksiantosopimuksen sisällöstä säädetään perhehoitolain 10 §:ssä.

Perhehoitajan kelpoisuudesta säädetään perhehoitolain 6 §:ssä. Sen mukaan perhehoitajaksi voidaan hyväksyä henkilö, joka koulutuksensa, kokemuksensa tai henkilökohtaisten

ominaisuuksiensa perusteella on sopiva antamaan perhehoitoa. Perhehoitajaksi aikovan henkilön on suoritettava tehtävän edellyttämä ennakkovalmennus. Erityisistä syistä ennakkovalmennus voidaan suorittaa vuoden kuluessa sijoituksen alkamisesta. Ammatillisessa perhehoidossa edellytetään lisäksi olevan vähintään kaksi perhehoitajaa, joista ainakin yhdellä perhehoidon hoito- ja kasvatustehtäviin osallistuvista on tehtävään soveltuva koulutus ja riittävä kokemus hoito- tai kasvatustehtävistä. Ammatillisessa perhekodissa voi työskennellä myös palkattuja työntekijöitä.

Lapsen terveydentilan tutkimisesta sijaishuoltoon sijoittamisen yhteydessä säädetään lastensuojelulain 51 §:ssä. Sen mukaan lapsen terveydentila on tutkittava, ellei terveydentilaa ole ollut mahdollista tutkia aikaisemmin tai muusta syystä ei ole käytettävissä riittäviä tietoja lapsen hoidon järjestämiseksi sijaishuollon aikana.

Lain 52 §:ssä säädetään yhteistyöstä sijaishuollon aikana ja 52 a §:ssä lapsen sivistyksellisten oikeuksista sijaishuollon aikana.

Lapsen asemasta sijaishuollossa säädetään lain 53–55 §:ssä. Sääntely koskee tietojen antamista lapselle ja mahdollisuutta keskusteluun, ihmissuhteita ja yhteydenpitoa sekä käyttövaroja.

Laitoshuoltoon liittyen lastensuojelulaissa säädetään lastensuojelulaitoksista (57 §), kasvuoloja toimitiloja (58 §), yhdessä hoidettavien lasten ja nuorten määrää (59 §) sekä henkilöstöä (60 §). Lain 59 §:n mukaan lastensuojelun sijaishuollon asuinyksikössä saadaan hoitaa yhdessä enintään 7 lasta tai nuorta. Samassa rakennuksessa voi olla enintään 24 lasta tai nuorta. Asuinyksikössä tulee olla vähintään 7 hoito- ja kasvatustehtävissä toimivaa työntekijää. Jos samassa rakennuksessa on useampi asuinyksikkö, asumisyksikköä kohden tulee olla vähintään kuusi hoito- ja kasvatustehtävissä toimivaa työntekijää.

Lain 60 §:n mukaan lastensuojelulaitoksessa on oltava lasten ja nuorten hoitoon ja kasvatukseen nähden riittävä määrä sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 3 §:ssä tarkoitettuja sosiaalihuollon ammattihenkilöitä ja muuta henkilöstöä. Laitoksen hoito- ja kasvatustehtävistä vastaavan johtajan tulee täyttää sosiaalihuoltolain 46 a §:n 3 momentissa säädetyt edellytykset. Hoito- ja kasvatustehtävissä olevan henkilöstön henkilörakenteessa on otettava huomioon toimintayksikön asiakaskunnan erityistarpeet ja toiminnan luonne.

Sosiaalihuollon henkilöstön kelpoisuudesta säädetään sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetussa laissa (817/2015).

Nykytilan arviointi

Perhehoito on ensisijainen sijaishuollon muoto ja valtaosa alle 12-vuotiaista sijoitetaankin perhehoitoon. Suomessa perhehoito on kuitenkin vähemmän käytetty kuin muissa Pohjoismaissa. Perhehoidon suhteellisen määrän kasvattamista kannatetaan Suomessa laajasti, mutta samalla tunnustetaan perhehoitoon liittyvät kehittämistarpeet, kuten yhtenäistämisen tarpeet sisällöissä, tuessa ja osaamisen vahvistamisessa. Perhehoidon valvontaan ja ohjaukseen toivotaan vahvempaa kansallista koordinaatiota.⁹¹

⁹¹ Holmi L., Niemi M., Lehto-Lundén T. & Hedman J. (2026) Perhehoidon järjestäminen Pohjoismaissa. Tutkimuksesta tiiviisti 16/2026. THL, s. 2. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-669-1>

Lapsen sivistyksellisten oikeuksien toteuttamisessa sijaishuollossa on tunnistettu jossain määrin puutteita esimerkiksi tilanteissa, joissa lapsen osallistumista tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen (TUVA) ei voida taata yksityisissä tai Valtion koulukodeissa kustannuksiin liittyvien epäselvyyksien takia (ks. jäljempänä kohta 2.4).

Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu on julkinen hallintotehtävä, jossa käytetään pääsääntöisesti myös julkista valtaa. Julkisen vallan käyttöä on lastensuojelulaissa tällä hetkellä annettu myös yksityiselle toimijalle. Lastensuojelun sijaishuoltoa, etenkin lastensuojelun laitospalveluja, tuottavat tällä hetkellä merkittävässä määrin yksityiset palveluntuottajat.

Lastensuojelun laitospalvelut ovat jakautuneet hyvinvointialueiden järjestämis- ja hankintakäytännöissä perus-, erityis- ja vaativan tason sekä erityisen huolenpidon palveluiksi. Lupa- ja rekisteröintikäytännössä erotetaan ainakin perus- ja erityistason laitokset. Ne eroavat laitosten asuinyksiköissä työskentelevän hoito- ja kasvatushenkilökunnan määrän, tarjottavan laitospalvelun sisällön ja hoitovuorokausihintojen osalta. Perustason lastensuojelupalveluilta edellytetään yleensä lastensuojelulain 59 §:n mukainen vähimmäishenkilöstömäärä, kun taas erityisen ja vaativan tason palveluilta edellytetään runsaampaa mitoitusta suhteessa asiakaspaikkamäärään esimerkiksi siten, että hoito- ja kasvatustehtävissä olevia työntekijöitä tulee olla 1,3 tai 1,8 per lapsi. Erityisen ja vaativan tason palveluilta edellytetään myös erikoistumistaan sisällöltään tietyn tyyppisen palvelun tuottamiseen. Erityisen tai vaativan tason sijaishuollosta ei ole säädetty lastensuojelulaissa pois lukien erityinen huolenpito (EHO). THL:n kyselyyn⁹² vastanneista (N=224) kolmannes määritteli toimivansa perustasolla, ja näiden joukossa oli paljon perhekohteja. Yli puolet asuinyksiköistä määritteli kuuluvansa erityistasolle ja noin 7 prosenttia vaativalle erityistasolle.

Sijaishuollon henkilöstön saatavuudessa ja pysyvyydessä on ollut haasteita, mutta työntekijätilanne näyttää muuttuneen. Sijaishuollossa työskentelee sosiaalihuollon ammattihenkilöiden lisäksi terveydenhuollon ammattihenkilöitä ja muun soveltuvan ammatillisen koulutuksen suorittaneita. Lastensuojelulaitospalvelujen hankinnoissa edellytetään, että esimerkiksi toiminnasta vastaavan henkilön lisäksi vaativan tason yksikön henkilöstömitoitukseen laskettavasta hoito- ja kasvatustehtävissä olevasta henkilökunnasta vähintään 50 %:lla tulee olla sosiaali-, terveys- tai kasvatustutkinto tai entinen vastaava opistoasteen tutkinto tai muu lupaviranomaisen hyväksymä soveltuva korkeakoulututkinto. Heistä vähintään kahdella (2) on sosiaalialan AMK- tutkinto tai entinen vastaava opistoasteen tutkinto (laillistettu ammattihenkilö). Muulla hoito- ja kasvatustehtävissä olevalla henkilökunnalla tulee lähtökohtaisesti olla vähintään sosiaali-, terveys- tai kasvatustutkinto.

Sijaishuollon henkilöstöresursseilla, henkilöstön osaamisella ja vaihtuvuudella on usein yhteys työsuojeluun ja työturvallisuuteen. Työ on kuormittavaa ja siihen sisältyy muun muassa psykososiaalisia kuormitustekijöitä, joita ei ole välttämättä kattavasti tunnistettu. Valtaosalla väkivallan ja käytöshäiriön vuoksi sijaishuollossa olevista lapsista on runsaasti haitallisia lapsuusajan kokemuksia (ACEs) ja varsin suurella osalla todennäköisesti myös traumaperäisiä oireita. Traumahistoria altistaa taipumukselle kokea sekä vuorovaikutustilanteet että ympäristö uhkaavina, ja toiset ihmiset epäluotettavina. Tämä lisää arkistenkin tilanteiden väkivaltaisen eskalaation riskiä. Hyvän traumainformoidun sijaishuollon keskeisiä tekijöitä ovat lapsista huolehtivien aikuisten ymmärrys traumaattisten kokemusten mahdollisista vaikutuksista, lasten osallisuuden tukeminen, työntekijöiden hyvinvoinnista huolehtiminen laadukkaalla koulutuksella ja

⁹² Heino T., Lappalainen E., Ranta H. & Weckroth N. (2021): Lastensuojelun 24/7-yksiköt. Palvelutuo-
tannon moninaisuus ja haasteet. Raportti 6/2021. THL, s. 114–115. Saatavissa:
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-666-4>

työnohjauksen, työntekijöiden sijaistraumatisoitumisen ehkäisy ja sopiva asiakasmäärä. Näillä keinoilla voidaan vaikuttaa myös työturvallisuuteen.

Lastensuojelulaitoksissa joudutaan käyttämään ajoittain vartijoita turvallisuuden takaamiseksi. Vartijoiden toimivalta rajautuu yksityisistä turvallisuuspalveluista annetussa laissa (1085/2015) säädettyihin toimivaltuuksiin. Lastensuojelulaitosten turvallisuuden varmistamiseksi tilanteeseen on toivottu tarkoituksenmukaisempaa ratkaisua. On ehdotettu, että lastensuojelulaitosten henkilöstöön voisi kuulua turvallisuusalan ammattilaisia, jotka lastensuojelulaitoksen toimintaympäristön tuntevina voisivat vastata laitoksen ja siellä olevien henkilöiden turvallisuudesta niin, että vaihtuvista yksityisten vartijoiden käytöstä voitaisiin luopua ainakin niissä laitoksissa, joissa vartijoihin joudutaan turvautumaan tällä hetkellä toistuvasti. Tämä edellyttäisi, että tällaisten henkilöiden tehtävistä ja toimivaltuuksista ainakin säädettäisiin laissa.

2.3.14 Rajoitukset sijaishuollossa

Lastensuojelulain 11 luvussa säädettyjä rajoituksia ovat yhteydenpidon rajoittaminen, aineiden ja esineiden haltuunotto, henkilöntarkastus ja henkilönkatsastus, omaisuuden ja lähetysten tarkastaminen ja lähetysten luovuttamatta jättäminen, kiinnipitäminen, liikkumisvapauden rajoittaminen, eristäminen ja erityinen huolenpito sekä lapsen palauttamisen aikainen autossa toteutettava lyhytaikainen kiinnipito ja henkilöntarkastus. Kuten todettua, yhteydenpidon rajoitusta voidaan käyttää myös perhehoitoon sijoitetun lapsen kohdalla. Muita 11 luvussa mainittuja rajoituksia (rajoitustoimenpiteitä) voidaan käyttää vain laitoshuoltona järjestettävässä sijaishuollossa.

Lastensuojelulaitoksen johtajalle tai muulle henkilöstölle annettua rajoitustoimivaltaa koskevia säännöksiä sovelletaan kaikissa julkisissa ja yksityisissä lastensuojelulaitoksissa riippumatta siitä, kuuluuko mainittu henkilöstö virkasuhteeseen tai muuhun henkilökuntaan, jollei erikseen lailla toisin säädetä. Lastensuojelulailla on voimassa olevan perustuslain aikana säädetty perustuslain 124 §:n mukaisilla edellytyksillä julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä muulle kuin viranomaiselle (mm. PeVL 5/2006 vp.). Tuolloin perustuslakivaliokunta katsoi, että julkisen vallan käyttöä sisältäviin rajoitustoimenpiteisiin, jotka sinänsä mahdollistavat varsin voimakkaan puuttumisen yksilön perusoikeuksiin, voi olla lapsen edun kannalta välttämätöntä turvautua siitä riippumatta, onko lapsi yksityisessä vai julkisessa laitoksessa. Valtiosääntöoikeudellisessa arvioinnissa oli otettava huomioon sääntelyn lastensuojeluun liittyvät erityispiirteet. Lisäksi kun otettiin huomioon, että päätökset pisimmälle menevistä rajoitustoimenpiteistä on osoitettu viranomaiselle, ei sääntelyssä valiokunnan mielestä ollut tällaisessa erityisessä asiayhteydessä kysymys merkittävän julkisen vallan käytön antamisesta muulle kuin viranomaiselle perustuslain 124 §:ssä tarkoitettussa mielessä. Kun sääntely lisäksi huomioi asianmukaisesti perustuslain 124 §:n säännöksen perusoikeuksien, oikeusturvan ja hyvän hallinnon vaatimuksista, ei se muodostunut myöskään tarkkuuden tai täsmällisyyden taikka oikeusturvan näkökulmasta ongelmalliseksi. Yksityisen laitoksen henkilöstö on säännösten perusteella myös rikosoikeudellisessa virkavastuussa, ja laitoksessa tehtyyn päätökseen rajoitustoimenpiteistä on säädetty muutoksenhakuoikeus. Lisäksi on säännökset muista oikeusturvan kannalta tärkeistä seikoista, kuten toimenpiteiden kirjaamisesta.

Lastensuojelulain 61 a §:ssä säädetään rajoitusten käytön yleisistä edellytyksistä. Rajoituksen on oltava viimesijainen keino ja käytetyn toimenpiteen on oltava oikeassa suhteessa lapsen käyttäytymiseen liittyvään terveys-, turvallisuus- tai omaisuusvaaraan nähden. Lapsen mielipide ja näkemys rajoituksesta on aina selvitettävä lain 20 §:n mukaisesti, ellei se ole ilmeisen mahdollonta. Rajoitusta ei saa käyttää rangaistuksena tai kurinpitokeinona, eikä sen käytöllä saa aiheuttaa lapselle tarpeettomasti vahinkoa tai haittaa. Rajoitus ei myöskään koskaan oikeuta lapsen alistamista, kurittamista eikä muulla tavoin loukkaavaa tai nöyryyttävää kohtelua. Jos lapseen

kohdistetaan useita rajoituksia yhtä aikaa tai useita tai samaa rajoitusta peräkkäin, on aina arvioitava kunkin rajoituksen kohdalla kyseisen rajoituksen edellytykset erikseen.

Lastensuojelulaitosten on lain 74 §:n nojalla kirjattava kaikki lastensuojelulain 11 luvun mukaiset rajoitustoimenpiteet seurannan ja valvonnan turvaamiseksi. Jos kyseessä on määräajaksi tehtävä rajoitus, päätöksestä on käytävä ilmi rajoituksen kesto. Jos rajoitustoimenpide lopetetaan päätettyä aikaisemmin, rajoituksen lopettamisesta on tehtävä erillinen päätös. Useimmista rajoitustoimenpiteistä tehdään lisäksi päätös ja osaan näistä päätöksistä saa hakea muutosta siten kuin muutoksenhausta lain 15 luvussa erikseen säädetään.

Lastensuojelulain 74 a §:ssä säädetään lisäksi rajoituksen lapsikohtaisesta arvioinnista. Sen mukaan sijaishuoltopaikassa on arvioitava rajoituksen käyttöä yhdessä lapsen kanssa heti, kun hän kykenee ymmärtämään asian merkityksen. Tavoitteena on, että aikuiset ja lapsi arvioisivat omaa toimintaansa yhdessä toisiaan kuullen. Arvioinnissa on käytävä lapsen kanssa läpi rajoitukseen johtanutta tilannetta, rajoituksen käytön tarvetta ja perusteita, rajoituksen toteuttamistapaa ja toimenpiteeseen osallistuneen henkilöstön toimintaa tilanteessa, rajoituksen vaikuttavuutta sekä muutoksenhakuoikeutta ja oikeussuojakeinoja. Rajoitus ja sen toteuttamistapa on käytävä läpi myös huoltajien kanssa, jollei se ole mahdotonta tai ilmeisen tarpeetonta.

Nykytilan arviointi

Tämän esityksen painopiste ei ole rajoituksia koskevassa sääntelyssä. Lastensuojelulain 11 lukuun on ehdotettu useita muutoksia lastensuojelulainsäädännön kokonaisuudistuksen ensimmäisen vaiheen esityksessä HE 149/2025 vp. Esitys on paraikaa eduskunnassa eikä ehdotusten sisältö ole vielä tiedossa. Tässä esityksessä ehdotettuun uuteen lakiin on sisällytetty HE 149/2025 vp säännökset siinä muodossa missä esitys on eduskunnalle annettu.

Yhteydenpidon rajoitusta koskien nykyinen säännös ei mahdollista yhteydenpidon rajaamista lapsen sosiaaliseen verkostoon kuuluviin henkilöihin. Lapsen sosiaalisessa verkostossa voi olla henkilöitä, joihin lapsen oikeutta pitää yhteyttä tulisi voida lain 62 §:n 1 momentin edellytysten ollessa käsillä rajata yhtälailla kuin nyt voidaan rajata lapsen oikeutta pitää yhteyttä vanhempiinsa tai muihin hänelle läheisiin henkilöihin. Tällaisia voivat olla esimerkiksi aikuisille tuntemattomat lapsen tuttavapiiriin kuuluvat henkilöt, joilla on yhteyksiä huumausainekuvioihin, ohjaavat tai painostavat lasta riskikäyttäytymiseen tai rikolliseen toimintaan tai joilla on selvästi jollain muulla tavalla vahingollinen vaikutus lapseen. Eduskunnassa paraikaa vireillä olevassa hallituksen esityksessä HE 149/2025 vp. tätä asiaa ei ollut huomioitu ehdotuksissa. HE 149/2025 vp. on ehdotettu sallittavaksi voimakeinojen käyttö aineiden ja esineiden poisottamiseksi, mutta ei henkilöntarkastuksessa sekä omaisuuden, lähetysten ja tilojen tarkastamisen yhteydessä. Poisotettavaa ainetta tai esinettä ei välttämättä saada lapselta pois, jos aine tai esine on esimerkiksi lapsen mukana olevassa laukussa tai takin taskussa eikä lapsi luovuta ainetta tai esinettä vapaaehtoisesti. Myöskään tätä ei eduskunnassa paraikaa vireillä olevassa hallituksen esityksessä HE 149/2025 vp ollut ehdotuksissa huomioitu.

2.3.15 Jälkihuolto

Lastensuojelulain 75 §:n mukaan jälkihuoltoa on järjestettävä sijaishuollon päättymisen jälkeen sekä avohuollon tukitoimena tapahtuneen sijoituksen jälkeen, jos sijoitus on kestänyt yhtäjaksoisesti vähintään puoli vuotta ja kohdistunut lapseen yksin. Jälkihuoltoa voidaan järjestää myös sellaiselle nuorelle, jota ei ole aiemmin sijoitettu kodin ulkopuolelle tai jonka sijoitus ei ole kestänyt puolta vuotta. Näin voidaan tukea nuorta itsenäistymisessä, vaikka ehdotonta jälkihuoltovelvollisuutta ei olisikaan.

Jälkihuollolla tarkoitetaan kokonaisvaltaista tukea lapselle tai nuorelle sijoituksen jälkeen. Sen tarkoituksena on tukea lapsen kotiutumista tai auttaa nuorta saavuttamaan riittävät valmiudet itsenäisen elämän aloittamiselle. Enemmistö jälkihuollon asiakkaista on täysi-ikäisiä. Jälkihuolto turvaa tukea asumisen, koulutuksen, sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn, terveydenhuollon sekä toimeentulon suhteen. Jälkihuollon toteuttaminen perustuu yksilölliseen jälkihuollon suunnitelmaan. Palveluja on järjestettävissä yksilöllisen tarpeen perusteella. Jälkihuoltovielvointteeseen kuuluu myös lapsen tai nuoren vanhempien tai muiden kasvatukselta vastaa-
vien henkilöiden tukeminen erityisesti sijaishuollon jälkeisessä kotiuttamistilanteessa.

Hyvinvointialueen velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy viiden vuoden kuluttua siitä, kun lapsi on ollut 75 §:n 1 momentissa tarkoitetun kodin ulkopuolisen sijoituksen päättymisen jälkeen viimeksi lastensuojelun asiakkaana. Viiden vuoden laskenta aloitetaan siitä, kun avo-
huollon tai jälkihuollon tukitoimet päättyvät ja lapsi ei ole ollut sen jälkeen enää lastensuojelun asiakkaana. Määräajan laskeminen ei siten ala vielä silloin, kun esimerkiksi sijoitus päättyy lap-
sen täyttäessä 18 vuotta, mutta nuori saa edelleen lastensuojelun jälkihuoltoa ja on siten lasten-
suojelun asiakkaana. Velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy kuitenkin viimeistään, kun nuori täyttää 23 vuotta. Lastensuojelun jälkihuollon ikäraja nostettiin 21 vuodesta 25 vuo-
teen 1.1.2020 voimaan tulleella lastensuojelulain muutoksella (542/2019). Jälkihuollon ikärajaa laskettiin (HE 56/2023 vp) 1.1.2024 alkaen 23 ikävuoteen pääministeri Orpon hallituksen oh-
jelman mukaisesti.

Jälkihuollon päättyessä sosiaalityöntekijän on tarvittaessa laadittava nuoren kanssa yhdessä suunnitelma, jossa kuvataan jälkihuollon jälkeen nuoren käytettävissä olevat palvelut. Tällä var-
mistetaan, ettei itsenäistyvä nuori jää ilman tukea jälkihuoltovielvollisuuden päättyessä, vaan
sosiaalityöntekijä ohjaa ja saattaa hänet tarvittaessa käyttämään muita hyvinvointialueen ja kun-
nan järjestämiä yleisiä palveluja ja tukitoimia sekä etuuksia.

Tuen tarvetta arvioidaan jälkihuollon työskentelyn aikana. Sosiaalihuoltolain 45 §:n mukaisesti
asiakkaalla on oikeus saada kirjallinen päätös sosiaalipalveluiden järjestämisestä. Jälkihuollosta
annetaan erilaisia hallintopäätöksiä, jotka koskevat esimerkiksi pelkkää jälkihuolto-oikeutta,
yksilölliseen tarpeeseen perustuvaa yksittäistä tukitoimea (kuten sosiaalityö, sosiaaliohjaus, tu-
ettu asuminen tai taloudellinen tuki) tai näiden yhdistelmiä (jälkihuolto-oikeutta turvaava pää-
tös sisältää myös esimerkiksi jälkihuollon sosiaalityön).

Jälkihuoltoa saavat nuoret eivät useinkaan asu sillä hyvinvointialueella, joka on ollut kustan-
nusvastuussa sijaishuollosta ja on näin ollen kustannusvastuussa myös jälkihuollosta. Järjestä-
misvastuu jälkihuollosta on sillä alueella, jolla lapsi tai nuori asuu. Alueen tulee järjestää lapsen
tai nuoren tarpeiden edellyttämät jälkihuollon palvelut ja tukitoimet yhteistyössä sijoittaneen
hyvinvointialueen kanssa (lastensuojelulain 16 b §). Erityisesti kunta-aikana oli haasteita kun-
tien välisessä yhteistyössä jälkihuollon järjestämisessä ja erityisesti täysi-ikäisten nuorten koh-
dalla saattoi olla epäselvää, kuka hänen asioistaan vastaa ja jälkihuollon tuen järjestää ja toteut-
taa. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira antoi 2.12.2022 ohjeen jälkihuollon
järjestämisestä hyvinvointialueiden välisenä yhteistyönä. Ohjeessa täsmennettiin jälkihuollon
järjestämistä ja toteuttamista koskevia menettelytapoja tilanteissa, joissa nuori asuu sijaishuol-
lon jälkeen muualla kuin sijoittajahyvinvointialueella. Ohjeessa edellytettiin, että hyvinvointi-
alueiden pitää tehdä yhteistyötä koko nuoren jälkihuollon ajan, eikä nuoren palvelujen saaminen
saa vaarantua yhteistyöhön liittyvien epäselvyyksien vuoksi. Ohje edellyttää, että molemmilla
hyvinvointialueilla on nimetty työntekijä, joka tuntee nuoren tilanteen ja toteuttaa yhteistyötä.
Nuoren asiakassuunnitelma tulee laatia ja tarkistaa yhteistyössä. Valvontaviranomaisten näke-
myksen mukaan keskeisenä yhteistyötä ohjaavana asiana tulee olla jälkihuollon järjestäminen
ja toteuttaminen nuoren edun mukaisesti.

Nykytilan arviointi

Jälkihuollon järjestämisessä on viime vuosina tapahtunut merkittäviä muutoksia, joista keskeisin on jälkihuollon yläikärajan muuttaminen lyhyellä aikavälillä. Jälkihuollon toteutumisessa on alueellisesti vaihtelua. Täysi-ikäisten jälkihuoltopalvelut on organisoitu hallinnollisesti eri tavoin: joillakin alueilla ne ovat osa muita lastensuojelupalveluja ja joillakin osana aikuisten palveluja. Jälkihuollon järjestämisen haasteita ovat esimerkiksi työntekijäresurssien riittävyys sekä siirtymävaiheisiin liittyvät epäselvät käytännöt. Siirtymävaiheessa vain pieni osa nuorista saa kokonaisvaltaisen tuen erittäin hyvin, ja riskinä on erityisesti paljon tukea tarvitsevien nuorten putoaminen palveluiden ulkopuolelle.

Hyvinvointialueilta saatujen tietojen mukaan harkinnanvaraista jälkihuoltoa käytetään vähän. Sitä myönnetään pääosin yksittäistapauksissa ja osa hyvinvointialueista ei käytä sitä lainkaan. Hyvinvointialueilta saatujen tietojen mukaan harkinnanvaraista jälkihuoltoa sai alle 50 lasta ja nuorta vuoden 2026 alkupuolella.

Jälkihuollossa olevat olisivat jatkossa pääsääntöisesti sosiaalihuoltolain mukaisessa asiakkuudessa ja siten omatyöntekijä määrittäisi sosiaalihuoltolain säännösten perusteella.

Jälkihuollossa on ainakin kolmenlaista taloudellista tukea: ehkäisevä ja täydentävä toimeentulotuki, jälkihuollon taloudellinen tuki ja itsenäistymisvarat. Toimeentulotuki toteutuu toimeentulotukilain mukaan eli se edellyttää perustoimeentulotukioikeutta. Jos perustoimeentulotukioikeutta ei ole tai asiakas tarvitsee jotain, mitä ei toimeentulotukena voi saada, voidaan myöntää jälkihuollon taloudellista tukea tai käyttää itsenäistymisvaroja.

Jälkihuollon perustehtävään kuuluu hyvinkin erilaisiin tuen tarpeisiin vastaaminen. Esimerkiksi jälkihuollon tuettua asumista järjestetään intensiteetiltään eri tavoin. Kevyemmin tuettu malli voi tarkoittaa esimerkiksi vuokra-asunnossa asuvan jälkihuoltonuoren tukemista sosiaaliohjauksen keinoin kerran tai kahdesti kuukaudessa. Vahvasti tuetussa asumispalvelussa tuki on huomattavasti intensiivisempää ja voi toteutua erillisessä asumisyksikössä. Se voi olla ratkaisu nuorille, jotka eivät pärjää muissa palveluissa muun muassa käyttäytymisensä vuoksi. Heillä voi olla samaan aikaan esimerkiksi päihde- ja mielenterveysongelma ja autismikirjon häiriö.

THL selvitti lastensuojelun jälkihuollon ikärajan alentamisen vaikutuksia STM:n toimeksiantosta syksyllä 2024.⁹³ Selvityksen mukaan jälkihuollosta siirtyvistä nuorista 38,5 prosenttia pärjää universaaleilla peruspalveluilla, 31,5 prosenttia tarvitsee lisäksi kohdennettuja intensiivisiä palveluja ja tukea ja 30 prosenttia nuorista tarvitsee vahvaa, monialaista ja räätälöityä tukea. Käytännössä he ovat sosiaalihuollon ja terveydenhuollon palvelujen piirissä.

Aiemmin on arvioitu, että 40 prosenttia jälkihuoltonuorista on työn, koulutuksen ja varusmiespalveluksen ulkopuolella (NEET). Heillä on enemmän päihde- ja mielenterveyden haasteita sekä asunnottomuutta kuin ikätovereillaan, ja he saavat usein lapsia ikätovereitaan nuorempina.⁹⁴ Kodin ulkopuolelle sijoitetuilla lapsilla on aikuisiässä muuta väestöä todennäköisemmin

⁹³ Hirschovits-Gerz T. & Weckroth N. (2024): Lastensuojelun jälkihuollon tilannekuva 2024. Tutkimuksesta tiiviisti 47/2024. THL. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-422-2>

⁹⁴ Heino T., Hirschovits-Gerz T., Weckroth N. & Sevola, S. (2022): Väliytteen veto – lastensuojelun jälkihuolto. Teoksessa Hirschovits-Gerz T., Weckroth N. & Heino T. (toim.) Ikkuna aikuistumiseen: Selvitys lastensuojelun jälkihuollon ja ilman huoltajaa maahan alaikäisenä tulleiden nuorten tuesta ja palveluista. Raportti 2/2022. THL, s. 112–116. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-815-6>

pitkäkestoisia haasteita kouluttautumisessa ja työllistymisessä. Pojat kohtaavat pitkäkestoisia vaikeuksia useammin kuin tytöt.⁹⁵

Kokonaisuudessaan aikuistuvien nuorten jälkihuollon palvelut ovat usein pirstaleisia kuten muukin nuorten palvelujärjestelmä. Kouluttautumisen ja työllistymisen polut ja jälkihuollon tukipalvelut ovat hajallaan eri hallinnonaloilla, jonka takia osa nuorista putoaa palvelujärjestelmän ulkopuolelle. Erityisesti koulutus ja vähintään toisen asteen tutkinnon suorittaminen, jossa oppivelvollisuuden laajentamisella ja riittävän yksilöllisen oppimisen ja opiskelun tuen takaamisella on suuri merkitys, suojaavat lapsia ja nuoria monilta sosiaalisilta ja terveydellisiltä ongelmilta. Monet tarvitsisivat myös intensiivisempää apua terveydenhuollosta.⁹⁶

Lapsen oikeuksien komitea on 2.6.2023 Suomelle antamissaan yhdistettyjä viidettä ja kuudetta raporttia koskevissa loppupäätelmissä⁹⁷ tuonut esiin huolensa siitä, että sijaishuollon päättymisen jälkeen lapsia ei tueta riittävällä toimenpiteillä (26. e-kohta). Komitea suosittelee sopimusvaltiota varmistamaan, että lapsille suunnitellaan sijaishuollon jälkeiset yksilölliset jatkopolut tarkoituksena tarjota heille sosiaalista, koulutuksellista ja muuta asianmukaista tukea, jotta he sopeutuisivat onnistuneesti uudelleen perheeseen ja yhteiskuntaan (27. f-kohta).

Jälkihuollon järjestämiseen ja kustannuksiin liittyvät kysymykset ovat selkeytyneet vuonna 2023 voimaan tulleen hyvinvointialueuudistuksen ja Valviran joulukuussa 2022 antaman ohjeistuksen myötä. Ohjeistus on kuitenkin koettu ainakin osalla alueista liian yksityiskohtaisena, ja siitä on seurannut uusia käytännön haasteita. Kahden eri hyvinvointialueen työntekijän vaatimus on resurssien kannalta raskas, eikä se vuonna 2024 ollut toteutunut kuin 13 hyvinvointialueella.⁹⁸ Lisäksi vaatimus siitä, että asiakassuunnitelman laatimiseen osallistuu työntekijät kahdelta eri hyvinvointialueelta, on aiheuttanut jatkuvaa neuvottelu- ja sopimistarvetta. Joidenkin nuorien kohdalla on tarve poiketa lastensuojelulain 16 §:n mukaisesta pääsäännöstä säilyttäen asiakkuus kuitenkin vain sijoittajahyvinvointialueella. Tämä koskee erityisesti nuoria, joiden tarvitsema jälkihuollon tuki liittyy lähinnä sijoittajahyvinvointialueen hallinnoimiin itenäistymisvaroihin tai nuoriin, joiden asuinpaikka muuttuu taajaan tai on vakiintumaton.

2.3.16 Itenäistymisvarat

Itenäistymisvarat ovat lapselle ja nuorelle itselle varattavia ja maksettavia erillisiä varoja, joilla on tarkoitus tukea kodin ulkopuolelle sijoitettuna olleen lapsen tai nuoren itsenäistymistä, kuten opiskelua ja työelämään siirtymistä. Itenäistymisvarat maksetaan lapselle tai nuorelle lähtökohtaisesti jälkihuollon päätyttyä, mutta ne voidaan maksaa myös osin tai kokonaan

⁹⁵ Kääriälä A., Haapakorva P., Pekkarinen E. & Sund, R. (2019): From care to education and work? Education and employment trajectories in early adulthood by children in out-of-home care. *Child Abuse & Neglect* 98 (2019) 104144. Saatavissa: <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2019.104144>. Tutkimus perustui Kansalliseen syntymäkohortti 1987-aineistoon. Nuorten koulutus- ja työelämäpolkuja seurattiin 25 ikävuoteen asti.

⁹⁶ Havaintoja jälkihuollon nykytilasta esim. Hirschovits-Gerz T., Heino T., Laine T. & Weckroth N. toim. (2023): Kohti laadukasta aikuistumisen tukea. Yhdessä aikuisuuteen – Elämässä eteenpäin -hankkeen loppuraportti. Raportti 5/2023. THL. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-078-1>

⁹⁷ Loppupäätelmät Suomen yhdistetyistä viidennestä ja kuudennesta raportista. YK:n lapsen oikeuksien komitea. CRC/C/FIN/CO/5–6. 2. kesäkuuta 2023 (epävirallinen suomennos). Saatavissa: https://um.fi/documents/35732/0/CRC_C_FIN_CO_5-6_fi+%281%29.pdf/f8e9c156-5172-0834-d6c7-201066cbc9f2?t=1691047057189

⁹⁸ Hirschovits-Gerz T. & Weckroth N. (2024): Lastensuojelun jälkihuollon tilannekuva 2024. Tutkimuksesta tiiviisti 47/2024. THL. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-422-2>

jälkihuollon aikana. Hyvinvointialue ja Helsingin kaupunki voi päättää itsenäistymisvarojen maksamisesta ja luovuttamisen ajankohdasta. Itsenäistymisvaroista säädetään lastensuojelulain 77 §:ssä, jonka mukaan lapselle tai nuorelle, joka on sijoitettu kodin ulkopuolelle avohuollon tukitoimena tai 40 §:ssä tarkoitettua sijaishuoltoa tai jälkihuoltoa koskevien säännösten mukaisesti, on varattava hänen itsenäistymistään varten kalenterikuukausittain määrä, joka vastaa vähintään 40 prosenttia hänen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 14 §:ssä tarkoitetuista tuloistaan, korvauksistaan tai saamisistaan. Lapsilisä ei kerrytä itsenäistymisvaroja. Hyvinvointialueen ja Helsingin kaupungin oikeudesta periä ja nostaa lapsen ja nuoren tuloja, korvauksia ja saamia säädetään asiakasmaksulain 14 §:n 1 momentissa. Hyvinvointialueen ja Helsingin kaupungin oikeudesta maksua vahvistamatta periä ja nostaa lapselle tulevat elatusavut säädetään asiakasmaksulain 7 §:n 2 momentissa. Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen ratkaisukäytännössä (EOAK/695/2018, EOAK/2723/2020) on todettu, että itsenäistymisvarojen kerryttämisen turvaamiseksi sijoittajahyvinvointialueen tulee aktiivisin toimin pyrkiä lapsen elatusavun vahvistamiseen, ellei sitä ole aiemmin vahvistettu ja ellei siihen ole erityisiä vastasyitä.

Sijoituksen kesto vaikuttaa siihen, kuinka paljon lapselle tai nuorelle kertyy sijoituksen aikana itsenäistymisvaroja. Itsenäistymisvarojen määrät vaihtelevat nolasta eurosta useisiin kymmeneen tuhansiin ja tavanomaiset summat vaihtelevat noin 2000–30 000 euron välillä. Hyvinvointialueiden tulee tukea sijoituksen päättyessä itsenäistymässä olevaa nuorta asumiseen, koulutukseen ja muuhun itsenäistymiseen liittyvissä menoissa tarpeellisilla itsenäistymisvaroilla, mikäli hänelle ei ole kertynyt riittäviä itsenäistymisvaroja. Näiden harkinnanvaraisten itsenäistymisvarojen myöntämisessä saattaa olla hyvinvointialuekohtaisia eroja. Tästä ei kuitenkaan ole valtakunnallista tilastotietoa.

Nykytilan arviointi

Itsenäistymisvaroihin liittyvään sääntelyyn liittyy epäselvyyttä ja ongelmia esimerkiksi itsenäistymisvarojen kerryttämisen osalta. Nykysääntelyn monimutkaisuus on johtanut myös siihen, ettei kaikille lapsille ja nuorille ole kertynyt itsenäistymisvaroja. Tunnistettuja ongelmia liittyy myös elatusavun vahvistamiseen ja siihen, etteivät asiakasmaksut kerrytä lapselle itsenäistymisvaroja, harkinnanvaraisiin itsenäistymisvaroihin, itsenäistymisvarojen ja toimeentulotuen suhteeseen, itsenäistymisvarojen maksamiseen ja käyttötarkoitukseen. Hyvinvointialueilla on myös erilaisia käytäntöjä itsenäistymisvaroihin liittyen, jonka johdosta itsenäistymisvarojen kertyminen on epäyhtenäistä. Itsenäistymisvaroihin liittyvät sääntelyongelmat on tunnistettu muun muassa jälkihuollon uudistamisen työryhmässä⁹⁹ ja vuonna 2025 toteutetussa oikeudellisessa selvityksessä¹⁰⁰. Itsenäistymisvaroihin liittyvä sääntelyn uudistaminen jää kuitenkin myöhempään vaiheeseen.

2.3.17 Valvonta

Lastensuojelulain 78 §:n mukaan lain 16 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa, joissa lapsi on sijoitettu jonkin muun kuin sijoituksen tehneen hyvinvointialueen alueelle, sijoittajahyvinvointialueen tulee ilmoittaa tarvittavien lapsen palvelujen ja tukitoimien järjestämiseksi sekä

⁹⁹ Lastensuojelun jälkihuollon uudistamistyöryhmä (2019): Lastensuojelun jälkihuollon uudistamistyöryhmän loppuraportti. Lastensuojelun jälkihuollon uudistamistyöryhmä. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:43. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4084-0>

¹⁰⁰ Julkaisuprosessissa.

sijaishuoltopaikan valvonnan toteuttamiseksi lapsen sijoituksesta ja sen päättymisestä sijoitus-
hyvinvointialueelle, jonka on pidettävä rekisteriä alueelleen sijoitetuista lapsista.

Sijaishuollon valvonnasta säädetään lastensuojelulain 79 §:ssä. Pykälän mukaan sijoittajahyvin-
vointialueen tehtävänä on valvoa, että lapsen sijoitus perhehoitoon tai laitoshuoltoon toteutuu
lastensuojelulain mukaisesti ja lapsi saa sijoituksen aikana tarvitsemansa palvelut ja tukitoimet,
jotka sijoitushyvinvointialueen on 16 b §:n mukaisesti järjestettävä. Sijaishuoltopaikan toimin-
taa valvovat lisäksi sijoitushyvinvointialue ja Lupa- ja valvontavirasto. Ahvenanmaan maakun-
nassa Ahvenanmaan valtionvirasto valvoo sijaishuoltopaikan toimintaa siltä osin, kun on kyse
Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 27 §:n 24 kohdan mukaan valtakunnan lainsäädän-
tövaltaan kuuluvasta hallinnollisesta puuttumisesta henkilökohtaiseen vapauteen. Valvontaa to-
teuttaessaan sijoitushyvinvointialueen, Lupa- ja valvontaviraston sekä Ahvenanmaan valtionvi-
raston tulee toimia yhteistyössä sijoittajahyvinvointialueen kanssa.

Edelleen saman pykälän mukaan, jos sijoittajahyvinvointialue havaitsee sijaishuoltopaikan toi-
minnassa sellaisia epäkohtia tai puutteita, jotka voivat vaikuttaa sijoitettujen lasten hoitoon tai
huolenpitoon, sen tulee salassapitovelvoitteiden estämättä ilmoittaa asiasta viipymättä sijoitus-
hyvinvointialueelle, LVV:lle, tiedossaan oleville muille lapsia samaan sijaishuoltopaikkaan si-
joittaneille hyvinvointialueille ja Ahvenanmaan maakunnassa Ahvenanmaan valtionvirastolle.
Sosiaalipäivystyksen tulee kiireellisessä tilanteessa ryhtyä sosiaalihuoltolain 29 §:n ja 29 a §:n
ja 29 b §:n mukaisesti välttämättömiin toimiin asiakasturvallisuuden varmistamiseksi riippu-
matta siitä, onko hyvinvointialue itse järjestämisvastuussa alueelleen sijoitettujen lasten asiassa.

Sijaishuollon valvontaan sovelletaan muutoin valvontalakia. Ennen valvontalakia valvonnasta
säädettiin yksityisistä sosiaalipalveluista annetussa laissa (922/2011). Mainitun lain 34 §:n mu-
kaan hyvinvointialueen tuli ohjata ja valvoa alueellaan tuotettuja yksityisiä sosiaalipalveluja
noudattaen, mitä hyvinvointialueesta annetussa laissa ja järjestämislaissa säädetään. Laki yksi-
tyisistä sosiaalipalveluista kumottiin valvontalalla.

Valvontalain mukainen hyvinvointialueen valvontavastuu rajautuu vain sen järjestämisvas-
tuulle kuuluvaan palveluntuotantoon. Lain 23 §:n mukaan palvelunjärjestäjän omavalvontaan
kuuluu valvoa oman palvelutuotannon lisäksi eri palveluntuottajien kanssa tekemiensä sopi-
musten noudattamista sekä ohjata ja valvoa yksityisiä palveluntuottajia ja näiden alihankkijoita
jatkuvasti palveluja tuottaessa. Edelleen valvontalain 24 §:n mukaan palvelunjärjestäjän on
ohjattava ja valvottava sen järjestämisvastuulle kuuluvaa palvelutuotantoa. Palvelunjärjestäjän
on varmistettava, että sen järjestämisvastuulle kuuluvia palveluja tuottavalla palveluntuottajalla
on riittävät ammatilliset, toiminnalliset ja taloudelliset edellytykset huolehtia palvelujen tuotta-
misesta. Pykälä sisältää informatiivisen viittauksen hyvinvointialueesta annettuun lakiin, jonka
10 §:ssä säädetään hyvinvointialueen velvollisuudesta ohjata ja valvoa sen järjestämisvastuulle
kuuluvaa palvelutuotantoa, oikeudesta saada palveluntuottajalta ja tämän alihankkijalta valvon-
nan toteuttamista varten välttämättömät tiedot ja selvitykset sekä oikeudesta tarkastaa palvelun-
tuottajan ja tämän alihankkijan tiloja ja laitteita.

Muusta valvontaa koskevasta sääntelystä poiketen lastensuojelulaissa haluttiin säilyttää sijo-
itushyvinvointialueen tehtävä valvoa sen alueellaan sijaishuoltopaikan toimintaa. Sijoitushyvin-
vointialue voi sopimukseen perustuen valvoa sijaishuoltopaikkaa ennen kuin lapsi sijoitetaan
yksikköön. Sijoitushyvinvointialue voi myös tehdä yleistä lastensuojelulain 79 §:n 2 momentin
mukaista valvontaa esimerkiksi osana mahdollista itsensä sijoittaman lapsen sijoittamisen val-
vontaa ja yhteistyössä aluehallintoviraston ja sijoittajahyvinvointialueen kanssa. Sillä ei kuiten-
kaan ole erityisiä valvonnan toimivaltuuksia kuten tarkastusoikeutta tai tiedonsaantia muuten
kuin sijoittamiensa lasten suhteen. Oikeustilaa on pidetty tältä osin epäselvänä ja osin ristiriitai-
sena.

Valvontaviranomaisten vuonna 2025 antaman ohjeistuksen mukaan hyvinvointialueiden velvollisuus on valvoa toimintayksiköitä, joihin se on sijoittanut lapsen. Valvontaviranomaisten mukaan hyvinvointialue ei lähtökohtaisesti valvo alueellaan toimivia yksiköitä, jos se ei ole sijoittanut tai sijoittamassa yksikköön asiakkaita. Asiassa tulee kuitenkin valvontaviranomaisten mukaan huomioida lastensuojelulaki, jonka mukaan toimintayksikön sijainti hyvinvointialue osallistuu tarvittaessa valvontaan yhteistyössä lapsia yksikköön sijoittaneiden hyvinvointialueiden kanssa.

Hyvinvointialueilta saatujen tietojen mukaan hyvinvointialueiden käytännöt sellaisten yksiköiden valvonnassa, joihin hyvinvointialue ei ole sijoittanut asiakkaita tai joiden kanssa sillä ei ole sopimusta, ovat vaihdelleet. Hyvinvointialueet ovat ennen valvontaviranomaisten ohjeistusta valvoneet kuitenkin jossain määrin myös sellaisia yksiköitä.

Hyvinvointialueet vaihtavat keskenään tietoa sijaishuoltopaikoista, mikäli niissä havaitaan puutteita tai epäkohtia. Mikäli sijaishuoltopaikkaan kohdistuu useamman alueen valvontatarpeita, pyritään valvontaa toteuttamaan mahdollisuuksien mukaan yhteistyönä. Myös selvityspyyntöjä ja epäkohtailmoituksia valmistellaan yhteistyössä muiden hyvinvointialueiden kanssa. Lastensuojelun valvontaan yleisesti liittyvistä asioista, muutoksista ja hyvistä käytännöistä käydään keskustelua säännöllisesti kokoontuvassa kansallisessa lastensuojelun valvonnan verkostossa. Verkostossa ei kuitenkaan käsitellä palveluntuottaja- tai asiakaskohtaisia asioita.

Lastensuojelun sijaishuollon valvonnan selkeyttämistä sekä sijoitushyvinvointialueen valvontaan liittyvien toimivaltuuksien täsmentämistä on pidetty tarpeellisena, jotta valvonnan toteuttaminen hyvinvointialueilla olisi yhdenmukaista.

Ottaen huomioon kodin ulkopuolelle ja toisen hyvinvointialueen alueelle sijoitetun lapsen haa-voittuva asema, on sijoitushyvinvointialueen valvontatehtävä katsottu perustelluksi. Sijoitushyvinvointialueelle tulisi säätää tehtävän hoitamiseksi välttämättömät toimivaltuudet.

Toimeksiantosuhteisen perhehoidon valvonta eroaa lastensuojelulaitosten valvonnassa siten, että keskeisin valvova taho on lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin tulee valvoa perhehoidon järjestämisen toteutumista omavalvonnan keinoin. Lupa- ja valvontavirasto valvoo perhehoidon järjestämisen toteutumista käytännössä hyvinvointialueiden valvonnan kautta. Toimeksiantosuhteisen perhehoidon osalta perhekoti on yksityiskoti. Valvontaa toteutettaessa on otettava näin huomioon perustuslain 10 §:ssä turvattu yksityiselämän suoja. Käytännössä tästä on aiheutunut haasteita perhekotien valvonnalle.

Hyvinvointialueet ja Helsingin kaupunki ovat usein keskittäneet lastensuojelulaitosten ja ammatillisten perhekotien valvonnan tiettyyn yksikköön. Hyvinvointialueiden välistä yhteistyötä tehdään valvontaa toteutettaessa.

Useat valvontaviranomaisen ratkaisut osoittavat, että sijaishuollon lainmukaisessa toteutumisessa on edelleen puutteita. Lupa- ja valvontaviraston valvontaresurssit ovat rajalliset. Sijaishuollon valvonnan rajalliset resurssit voivat vaarantaa lasten oikeuksien toteutumisen seurannan lastensuojelulaitoksissa. Etenkin toimeksiantosuhteisen perhehoidon valvonnan riittämättömyys on nostettu esiin esimerkiksi HE 149/2025 vp käsittelyn yhteydessä eduskunnassa. THL

on tuottanut sijaishuollon lapsikohtaisen valvonnan malli, jonka tavoitteena on tukea lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää valvonnan toteuttamisessa.¹⁰¹

2.3.18 Asian käsittely hallinto-oikeudessa ja muutoksenhaku

Hallinto-oikeuden menettelytavoista ja päätösvaltaisuudesta säädetään yleisesti hallinto-oikeuslaissa, hallintoprosessilaissa ja lastensuojelun osalta myös lastensuojelulaissa. Lastensuojelulaissa säädetään myös erikseen lapsen kuulemisesta hallinto-oikeudessa. Hallinto-oikeudessa lastensuojelua koskevat asiat on käsiteltävä kiireellisinä.

Lastensuojelulain 83 §:ssä säädetään väliaikaisesta määräyksestä. Se tarkoittaa, että huostaanottoa tai sijaishuoltoa koskevaa asiaa käsitellessään hallinto-oikeus tai KHO voi antaa väliaikaisen määräyksen lapsen olinpaikasta ja siitä, miten lapsen hoito ja kasvatusta on asian tuomioistuinkäsittelyn aikana järjestettävä. Hallinto-oikeus tai KHO voi antaa määräyksen omasta aloitteestaan tai lapsen taikka hänen vanhempansa tai huoltajansa vaatimuksesta. Väliaikainen määräys on voimassa, kunnes hallinto-oikeus tai KHO antaa huostaanottoasiassa päätöksen, hallinto-oikeus tai KHO peruuttaa väliaikaisen määräyksen tai muuttaa sitä tai väliaikaisen määräyksen aikana tehdään päätös lapsen kiireellisestä sijoituksesta. Määräys voidaan antaa asianosaisia kuulematta, jos asiaa ei voida viivyttää. Hallinto-oikeuden annettua väliaikaista määräystä koskevan päätöksen kiireellinen sijoitus raukeaa. Väliaikaisesta määräyksestä ei voi erikseen valittaa.

Lastensuojelulain 89 §:ssä säädetään muutoksenhakuoikeudesta lastensuojeluasiassa. Lain 90 §:ssä puolestaan säädetään, missä lastensuojeluasioissa saa hakea valittamalla muutosta suoraan hallinto-oikeudelta, kun on kyse sosiaalihuollon viranhaltijan tekemästä päätöksestä. Muissa lastensuojeluasioissa tehdyistä hallintopäätöksistä haetaan ensin oikaisua (oikaisuvaatimus) hyvinvointialueelta.

Lain 91 §:ssä säädetään lainvoimaa vailla olevan päätöksen täytäntöönpanosta. Sen mukaan huostaanottoa ja huostassapidon lopettamista, sijaishuoltoa, kiireellistä sijoitusta, yhteydenpidon rajoittamista sekä eräitä rajoitustoimenpiteitä koskeva päätös voidaan muutoksenhausta huolimatta panna heti täytäntöön, jos täytäntöönpanoa ei voida lapsen terveyttä tai kehitystä vaarantamatta siirtää ja viranomainen tai tuomioistuin on määrännyt päätöksen heti täytäntöön pantavaksi.

Lastensuojelulain 43 §:n 2 momentissa tarkoitettua lapsen huostaanottoa ja sijaishuoltoa koskevasta hallinto-oikeuden päätöksestä (tahdonvastainen huostaanotto) saa hakea valittamalla muutosta KHO:lta ilman valituslupaa. Tämä perustuu lastensuojelulain 92 §:n 2 momenttiin. Saman pykälän 1 momentissa puolestaan on lueteltu asiat, joissa muutosta hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea valittamalla KHO:lta, jos korkein oikeus myöntää valitusluvan. Kun muutosta on haettu, muutoksenhakuviranomainen voi myös kieltää päätöksen täytäntöönpanon tai määrätä sen keskeytettäväksi.

Nykytilan arviointi

Lastensuojelun päätöksenteko- ja muutoksenhakujärjestelmää ja sen nykytilan haasteita on avattu tarkemmin nykytilaa ja sen arviointia koskevassa luvussa (2.2.1.3 huostaanottoa ja

¹⁰¹ Eriksson P. & Korhonen P. (2022): Sijaishuollon lapsikohtaisen valvonnan malli. Työpaperi 4/2022. THL. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-808-8>.

sijaishuoltoon sijoittamista koskeva päätöksenteko ja muutoksenhaku). Kohdassa 1.2 on kuvattu valmistelua tämän asian osalta sekä asiaan liittyvä eduskunnan lausuma.

2.4 Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus (TUVA)

Oppivelvollisuuslaki (1214/2020) tuli voimaan 1.8.2021. Sen tavoitteena on muun muassa turvata kaikille elämässä ja yhteiskunnassa tarpeellinen perusosaaminen ja sivistys sekä mahdollistaa jokaiselle nuorelle toisen asteen tutkinto. Oppivelvollisen on osallistuttava perusopetuslain (628/1998) mukaisesti järjestettyyn perusopetukseen tai saatava muulla tavalla perusopetuksen oppimäärää vastaavat tiedot. Perusopetuksen oppimäärän suorittamisen jälkeen oppivelvollisuutta suoritetaan lukiokoulutuksessa taikka ammatillisessa koulutuksessa. Oppivelvollisuutta voi suorittaa myös muun muassa tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa (TUVA-koulutus), joka on nivelvaiheen koulutus. TUVA-koulutus tukee tutkintokoulutukseen siirtymistä ja tarvittavien koulutuksen edellyttämien valmiuksien hankkimista sekä jatkosuunnitelmien tekemistä. Oppivelvollisuus päättyy, kun oppivelvollinen täyttää 18 vuotta tai kun oppivelvollinen on tätä ennen hyväksytysti suorittanut ylioppilastutkinnosta annetussa laissa tai ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitetun tutkinnon taikka niitä vastaavan Ahvenanmaalla suoritettun tai ulkomaisen koulutuksen.

Yksityisillä koulukodeilla (Perhekuntoutuskeskus Lauste ja Pohjolan koulu) ja Valtion koulukodeilla on TUVA-koulutuksen järjestämislupa. Valtion koulukodeilla lupa on myönnetty perusopetuksen järjestämisluvan yhteyteen. Lupapäätöksen mukaan TUVA-koulutusta järjestävän koulutuksen järjestäjän on noudatettava, mitä koulutuksen järjestäjän perusopetuksen järjestämisluvassa ja siihen mahdollisesti myöhemmin tehdyin muutoksin on määrätty opetuskielystä, toiminta-alueesta sekä koulutuksen järjestämismuodosta. TUVA-koulutus on tarkoitettu opiskelijoille, joiden tavoitteena on perusopetuksen jälkeen siirtyä tutkintotavoitteiseen koulutukseen. TUVA-koulutuksen opiskelijaksi voidaan ottaa hakija, joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärän tai sitä vastaavan aikaisemman oppimäärän. Perustellusta syystä opiskelijaksi voidaan ottaa myös hakija, joka ei ole suorittanut edellä tarkoitettua oppimäärää, jos koulutuksen järjestäjä katsoo hakijalla muutoin olevan riittävät edellytykset opinnoista suoriutumiseen. Sellaisen opiskelijan opetusta, jolla ei ole perusopetuksen päättötodistusta tai hänen tarvitsee jatko-opintojen vuoksi korottaa arvosanoja, voidaan toteuttaa koulukotisijoituksen aikana.

TUVA-opetuksen rahoitukseen ei ole olemassa korvaussäännöstä, sillä se ei ole kunnille lakisääteinen tehtävä. Yksityisten koulukotien osalta TUVA-opetuksen rahoituskysymystä korjasi osittain 1.1.2024 voimaan tullut koulukotikorotus (laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta 1049/2023; HE 66/2023 vp).

Nykytilan arviointi

Yksityisissä koulukodeissa on ollut 20.9.2025 TUVA-koulutuksessa 4 opiskelijaa ja Valtion koulukodeissa 18 opiskelijaa. Rahoituksen säädöspohjan puutteellisuus vaikuttaa käytännössä koulukoteihin sijoitettujen lasten peruskoulun jälkeisen opetuksen turvaamiseen. Ongelma korostuu erityisen huolenpidon jaksojen aikana, jolloin lapsi ei voi poistua yksiköstä osallistuakseen opetukseen koulukodin ulkopuolisen opetuksen järjestäjän opetustiloissa eivätkä itsenäisesti suoritettavat opinnot useinkaan onnistu. Tässä tilanteessa sijoitetun lapsen sivistyksellisten oikeuksien turvaaminen voi vaarantua. Tilanne on epäselvä. Kunnilla ja hyvinvointialueilla on vaihtelevia käytäntöjä kustannusten korvaamisen suhteen.

2.5 Lastensuojelu ja vammaispalvelut

Uusi vammaispalvelulaki tuli voimaan 1.1.2025. Laissa säädetään vammaisille henkilöille järjestettävistä erityispalveluista eli vammaispalveluista. Vammaisen henkilön palvelut järjestetään ensisijaisesti sosiaali- ja terveydenhuollon yleislainsäädännön perusteella. Vammaispalveluja järjestetään vain, jos muussa laissa tarkoitetut palvelut eivät ole vammaisen henkilön yksilöllisen palvelutarpeen ja edun kannalta sopivia ja riittäviä. Yleislakien perusteella järjestettävien palvelujen lisäksi olisi myönnettävä tarvittavat vammaispalvelut siten, että eri lakien perusteella myönnettävät palvelut muodostavat lapsen edun kannalta toimivan ja koko perhettä tukevan kokonaisuuden. Vammaisen lapsen ja nuoren palvelujen tarvetta arvioitaessa sekä asiakassuunnitelmaa laadittaessa ja päivitettyä tehtävällä monialaisella yhteistyöllä ja palvelujen yhteensovittamisella on tässä tärkeä rooli.

Lastensuojelun tarpeessa olevan lapsen palvelut järjestetään lastensuojelulain perusteella. Vammaisella lapsella on muiden lasten kanssa yhdenvertainen oikeus lastensuojelun palveluihin silloin, kun edellytykset lastensuojelun palveluiden järjestämiselle tai toimenpiteiden toteuttamiselle täyttyvät. Jos tuen tarve johtuu esimerkiksi siitä, että lapsen terveys tai kehitys vaarantuu kasvuolosuhteiden tai lapsen oman käyttäytymisen vuoksi, on tuen tarpeeseen vastattava lastensuojelulain mukaisilla palveluilla ja tukitoimilla.

Nykytilan arviointi

Ennen uutta vammaispalvelulakia syntyi tilanteita, joissa lastensuojelun asiakkaiksi päätyi vammaisia lapsia ja heidän perheitään, vaikka varsinaista lastensuojelun tarvetta ei ollut. Kysymys oli tilanteista, joissa perhe ei vahvasti tuettunakaan pystynyt vastaamaan lapsen edun mukaisesta huolenpidosta lapsen vammaisuudesta johtuvista syistä. Lainsäädännön puutteellisuuden vuoksi kodin ulkopuolella asumista ei kuitenkaan yleensä voitu järjestää muille kuin erityis- huollon piirissä oleville vammaisille lapsille muuten kuin lastensuojelulain mukaisena avohuollon lyhytaikaisena sijoituksena tai huostaanotona. Uuden vammaispalvelulain myötä tilanne on korjaantunut sekä säännösten avulla että käytännössä. Uudessa vammaispalvelulaissa säädetään erikseen lapsen asumisen tuesta. Tarkoituksena on turvata lapsen mahdollisuus asua oman perheensä kanssa. Lapsen asumisen tukea koskevan vammaispalvelulain 19 §:n mukaan vammaiselle lapselle ja hänen perheelleen on järjestettävä sellainen asumisen tuki, joka mahdollistaa lapselle hänen ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa nähden tarpeellisen hoidon ja huolenpidon, osallisuuden sekä turvallisen kasvuympäristön. Lapsen ja perheen tarvitsemia palveluita on järjestettävä tarvittaessa vuorokaudenajasta riippumatta. Lapsen asumisen tuki voidaan järjestää vammaispalveluna kodin ulkopuolella vain, jos lapsen ei ole mahdollista asua kotona oman perheensä kanssa lapselle ja hänen perheelleen järjestetystä yksilöllisestä avusta ja tuesta huolimatta. Silloin, kun lapsen huostaanoton ja sijaishuollon edellytykset täyttyvät, lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle tehdään lastensuojelulain perusteella.

Uuden vammaispalvelulain toimeenpano ja seuranta on käynnissä. Sosiaali- ja terveysministeriö on käynnistänyt hankkeen, jolla seurataan uuden vammaispalvelulain tavoitteiden toteutumista. Tärkeimpiä seurattavia asioita ovat vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutuminen (vammaispalvelujen saaminen), vammaispalvelulain säilyminen erityislakina sekä vammaispalvelujen kustannusten muutokset ja niiden syyt. Seurantahanketta toteuttaa THL vuoden 2027 loppuun asti.

2.6 Lastensuojelu ja terveydenhuollon palvelut

Lastensuojeluviranomaisten yhteistyö terveydenhuollon viranomaisten kanssa on usein välttämätöntä yksittäisen lapsen edun ja tarpeiden kokonaisvaltaiseksi turvaamiseksi. Lastensuojelulain 15 §:ssä säädetään terveydenhuollon erityisistä velvollisuuksista antaa lastensuojelulle asiantuntija-apua ja järjestää tarvittaessa lapselle tutkimusta, hoitoa ja terapiaa. Tutkimuksilla tarkoitetaan esimerkiksi 28 §:ssä ja 51 §:ssä mainittuja tilanteita, mutta myös muita lastensuojelutoimenpiteisiin liittyviä tutkimuksia. Ensin mainitussa on kysymys tilanteesta, jossa hallintotuomioistuin on antanut luvan lapsen tutkimiseen ja jälkimmäinen koskee lapsen terveydentilan tutkimista sijaishuoltoon sijoittamisen yhteydessä. Lastensuojelulain 15 §:n säännös velvoittaa lisäksi järjestämään lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tai pahoinpitelyn epäilyn selvittämiseen liittyvät tutkimukset kiireellisinä.

Lastensuojelulain 15 §:n sääntelyn tarkoituksena on korostaa terveydenhuollon ja sosiaalihuollon viranomaisten velvollisuutta toimia yhteistyössä silloin, kun lapsen hoito ja kasvatusta edellyttävät samanaikaisesti terveydenhuollon ja sosiaalihuollon palveluja. Yhteistyön tarve korostuu esimerkiksi tilanteissa, jossa lapsi tulee lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun piiriin mielenterveydellisistä syistä. (HE 252/2006 vp., s. 125–126) Säännöksen tarkoituksena on myös vahvistaa lapsen oikeutta saada tarvitsemansa palvelut ja tukitoimet tarpeensa mukaisesti ja vähentää lastensuojelun kuormittumista tilanteissa, jossa lapsen ja perheen tuen tarpeet liittyvät ensisijaisesti lapsen terveydentilaan.

Terveydenhuoltolain (1326/2010) 69 §:ssä säädetään hyvinvointialueen velvoitteista terveydenhuollon järjestämiseksi sijoitetulle lapselle. Jos lastensuojelun tarve johtuu riittämättömistä terveydenhuollon palveluista, lapselle ja hänen perheelleen on järjestettävä lapsen terveyden ja kehityksen kannalta välttämättömät terveydenhuollon palvelut viipymättä. Säännös merkitsee, että tavanomaisia hoitoon pääsyn määräaikoja koskevia säännöksiä ei tällöin sovelleta, vaan lapsen terveystalvet tulevat järjestää nopeammin mahdollisista hoitajoina riippumatta.

Lapsen huostaanotto ja sijaishuoltoon sijoittaminen on viimesijainen toimenpide. Lastensuojelulain 15 §:n ja terveydenhuoltolain 69 §:n säännökset merkitsevät, että silloin, kun lapsen tarpeenmukainen hoito on turvattavissa terveydenhuollon toimin, palvelujen järjestämisvastuu on terveydenhuollolla, eikä huostaanottoon tule ryhtyä. Terveydenhuollon ja lastensuojelun välisessä lapsen hoidon järjestämisestä koskevassa yhteistyössä tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, että esimerkiksi psyykkisesti sairaan lapsen hoito järjestetään ensisijaisesti terveydenhuollon toimesta. Lastensuojelutoimenpiteisiin ja erityisesti huostaanottoon voidaan ryhtyä vasta, jos huoltaja ei esimerkiksi suostu viemään lasta välttämättömäksi arvioituun hoitoon tai kun lapsen psyykkisiin ongelmiin liittyy muita lapsen kasvuoloihin liittyviä ongelmia, jotka uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen kehitystä ja terveyttä, eikä terveydenhuollon järjestämä hoito yksinään turvaa lapsen terveyttä ja kehitystä. (HE 252/2006 vp., s. 126)

Nykytilan arviointi

Lastensuojelulain ja terveydenhuoltolain velvoittavista säännöksistä huolimatta lastensuojelun asiakkaina olevien lasten hoitoon pääsyssä on jatkuvasti ongelmia. Vastuu lapsen mielenterveyden häiriöiden hoitamisen järjestämisestä jää usein ensisijaisesti lastensuojelulle ja lapsen hoidon toteuttaminen erityisesti sijaishuoltopaikkojen työntekijöille. Osa lapsista joudutaan jopa sijoittamaan kodin ulkopuolelle riittämättömien terveystalvet takia. Kodin ulkopuolelle sijoittamisen taustalla voi usein olla riittämättömän tuen saaminen neuropsykiatriasiin oireisiin tai mielenterveysongelmiin.

Tarve mielenterveyden hoitoon tai päihdehoitoon voi syntyä myös lapsen sijaishuollon aikana. Näissäkin tilanteissa lasten- ja nuorisopsykiatrian palvelujen osalta terveydenhuollon tuki lastensuojelun asiakaslapsille ei toteudu aina lainsäädännön edellyttämällä tavalla, vaan lastensuojelun asiakkailla on merkittäviä haasteita psykiatrisen hoidon saamisessa. Kodin ulkopuolelle sijoitetaan lapsia, joiden pääasiallinen sijoituksen syy on heikentynyt psyykkinen vointi, joka on lisännyt lasta itseään tai muita ihmisiä vaarantavaa käyttäytymistä, ja jonka kanssa vanhemmat eivät jaksavat. Tällaisia lapsia voisi auttaa intensiivinen lastensuojelun ja psykiatrisen hoitojärjestelmän yhteistyö. Jos psykiatrisen hoidon saaminen viivästyy, katkeilee tai jää harvajaksoiseksi, lastensuojelu viimesijaisena toimijana joutuu silti toimimaan niin avo- kuin sijaishuollossa, mutta ilman tarvittavaa psykiatrian asiantuntemusta.

Vastuun jääminen lastensuojelulle ja lastensuojeluyksiköille voi johtaa siihen, että lapsi jää kokonaan ilman tarvitsemaansa terveydenhoitoa tai lapsen saaman hoidon tulokset jäävät heikoiksi, jolloin lapsen oireet voivat pahentua ja ongelmat alkavat kasautua. Lastensuojeluyksiköiden työntekijöillä ei pääsääntöisesti ole sellaista terveydenhuollon erityisosaamista, että heidän olisi mahdollista antaa lapsille näiden tarpeisiin vastaavaa hoitoa. Tämä ei myöskään kuulu lastensuojeluyksiköiden tehtäviin riippumatta niiden henkilöstön koulutuksesta tai ammattitaidosta.

Eduskunnan oikeusasiamies on tuonut esiin useissa perättäisissä vuosikertomuksissaan, että etenkin lastensuojelun sijaishuollon ja psykiatrisen hoidon välisessä yhteistyössä on esiintynyt pitkään ongelmia. Oikeusasiamies on todennut, että lapset, jotka huonokuntoisuutensa tai vaikeiden oireidensa vuoksi tarvitsevat väliaikaisesti sellaista vaativaa sijaishuoltoa, johon kuuluu paljon erilaisia integroituja palveluja ja tukea, tai lapset, jotka tarvitsevat muuta erityistä yksilöllistä sijaishuoltoa, voivat joutua jonottamaan EHO-jaksolle tai muuhun erityisen tarpeensa mukaiseen sijaishuoltopaikkaan useiden kuukausien, jopa vuoden ajan. Oikeusasiamies on nostanut viime vuosien vuosikertomuksissaan esiin myös vaikeudet puuttua tehokkaasti lapsilla esiintyviin vakaviin päihdeongelmiin. Myös apulaisoikeuskansleri on laillisuusvalvonnassaan havainnut tilanteita, joissa lastensuojelu on joutunut paikkaamaan terveydenhuollon antamisessa olleita puutteita (Dnro OKV/657/1/2018).

Lapsen pääsyä hoitoon voivat viivästyttää myös lastensuojelun ja terveydenhuollon ammattilaisten eriävät näkemykset siitä, mistä lapsen oireilu johtuu ja millä keinoilla siihen voitaisiin puuttua. Terveydenhuollon ammattilainen saattaa esimerkiksi katsoa, että lapsi ei hyötyisi hoidosta kasvuympäristönsä epävakaudesta tai sieltä saatavissa olevan tuen puutteellisuuden vuoksi, kun taas lastensuojeluviranomaisen näkemyksen mukaan lapsen olosuhteissa tai huolenpidossa ei ole huostaanottoa edellyttäviä puutteita. Tarkemmat perusteet hoidon epäämiselle eivät kuitenkaan usein tule lastensuojeluviranomaisen tietoon sillä tarkkuudella, että se voisi alkaa työkennellä ongelman poistamiseksi tai vähentämiseksi.

3 Tavoitteet

Esityksen toteuttaa pääministeri Orpon hallituksen hallitusohjelman kirjausta lastensuojelulainsäädännön kokonaisuudistuksesta. Tavoitteena on vahvistaa painopisteen siirtoa perustason palveluihin esimerkiksi yhdenmukaistamalla lapsille ja lapsiperheille suunnattuja palveluja siten, että sosiaalihuoltolain uuteen perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tukea koskevaan säännökseen sisältyisivät jatkossa voimassa olevan lastensuojelulain avohuollon tukitoimia koskeva 36 §:stä tehostettu perhetyö ja kotiin annettava tai ryhmämuotoisena toteutettava perhekuntoutus. Tässä esityksessä ehdotetun lain mukaisiin avohuollon tukitoimiin kuuluisi jatkossa subjektiivisen oikeuden piiriin kuuluva toimeentulon ja asumisen turvaaminen sekä sen lisäksi sosiaalityö ja sosiaaliohjaus, sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut, ympärivuorokautinen perhekuntoutus ja taloudellinen tuki.

Lisäksi tavoitteena on selkiyttää lastensuojelua 0–17-vuotiaiden viimesijaisena palveluna tilanteissa, joissa lapsen todetaan olevan erityisen suojelun tarpeessa. Tätä tavoitetta konkretisoidaan selkiyttämällä sosiaalihuoltolain mukaisen erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen ja lastensuojelun asiakkuuden käynnistymisen välistä rajapintaa. Tämä tehdään muuttamalla ja nostamalla lastensuojelun asiakkuuden kriteeristöä ja kynnystä. Samalla muutetaan osittain huostaanoton ja sijaishuoltoon sijoittamisen edellytyksiä. Näiden muutosten tavoitteena on, että hyvinvointialueet ja Helsingin kaupunki tarjoaisivat tukea ja tarvittavia palveluja mahdollisimman matalalla kynnyksellä jo ennen lastensuojelun asiakkuutta ja lastensuojelun asiakkuuden aikana ensisijaisesti avohuollon keinoin. Tavoitteena on myös parantaa lastensuojelulaitosten turvallisuutta mahdollistamalla lastensuojelun laitospalvelua tuottavalle palveluntuottajalle turvahenkilöiden palkkaamisen osaksi laitoksen pysyvää henkilökuntaa. Turvahenkilöt eivät osallistuisi hoito- ja kasvatushenkilökuntaan eikä heitä laskettaisi mukaan mitoituksiin.

Tavoitteena on koko laki uudelleen antamalla selkiyttää samalla lain rakenne ja tätä kautta helpottaa lain soveltamista. Muun muassa päätöksentekotoimivaltaa koskevan sääntelyn kokoamisella saman luvun alle pyritään helpottamaan lain lukemista ja tätä kautta lain soveltamista. Tavoitteena on keventää lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän velvoitteita ja joustavoittaa hyvinvointialueiden mahdollisuuksia hyödyntää delegointisäännöksiä päätöksentekomenetelyissä. Lisäksi tavoitteena on joustavoittaa lastensuojelulaitosten henkilöstöä koskevaa sääntelyä ja sitä kautta parantaa julkisen talouden kestävyyttä.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Uusi lastensuojelulaki

Esityksessä ehdotetaan annettavaksi kokonaan uusi lastensuojelulaki. Lailla kumottaisiin nykyinen lastensuojelulaki. Vaikka osa nykyisen lain pykälistä on asiasisällöltään siirretty miltei vastaavan sisältöisinä uuteen lakiin, on nykyistä lain rakennetta ja pykälien sijaintia uuden lain antamisen myötä pyritty selkiyttämään ja tätä kautta helpottamaan lain luettavuutta ja soveltamista. Osa uuteen lakiin sisällytetyistä pykälistä on kesäkuussa 2026 hyväksytty lailla 523/2026 (HE 149/2025 vp). Osa näistä vastikään hyväksytyistä säännöksistä on siirretty ehdotettavaan lakiin sisällöllisesti sellaisena, mitä eduskunta ne on hyväksynyt, mutta osaan säännöksistä on ollut välttämätöntä tehdä lakiteknisiiä muutoksia ja eräitä muita muutoksia, jotka on tullut esiin jatkovalmistelussa.

Keskeisenä rakenteellisena muutoksena tässä lakiesityksessä on se, että edellä mainitulla lailla hyväksytyt 4 a–4 c §:t on sijoitettu tässä esityksessä uuden lain 10 luvun alle, joka koskee kodin ulkopuolisia sijoituksia. Lisäksi uuteen lakiin ehdotetaan uutta määritelmäpykälää, jossa määriteltäisiin laissa käytettävät keskeiset käsitteet. Käsitteiden määrittely selkiyttää ja yhdenmu-kaistaa lakitekstiä ja lain soveltamista.

Sosiaalihuollon palvelu-uudistus sekä lastensuojelun avo- ja jälkihuolto

Esitys kytkeytyy keskeisiltä osin samanaikaisesti valmistelussa olevaan sosiaalihuollon palvelu-uudistukseen, jonka osana on tarkoitus selkiyttää sosiaalihuollon ja lastensuojelun epäselväksi koettua rajapintaa. Epäselvyys liittyy ennen muuta sosiaalihuoltolain mukaisen erityistä tukea tarvitsevan lapsen määritelmän ja lastensuojelun asiakkuuden kriteereiden samankaltaisuuteen. Lisäksi sosiaalihuoltolain mukaisissa palveluissa ja lastensuojelun avohuollon

tukitoimissa on hyvin samankaltaisia ja osin päällekkäisiä palveluja. Lisäksi asioiden vireilletuloreittejä on useita.

Osana sosiaalihuoltolain uudistusta ehdotetaankin yhdistettäväksi nykyiset ilmoituskäytännöt ja vireilletulo siten, että jatkossa kaikki asiakkuudet käynnistyisivät sosiaalihuoltolain mukaisina asiakkuuksina. Lastensuojelulain 5 luvun säännöksiä lastensuojeluilmoituksesta, yhteydenotosta sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi sekä säännöstä ennakollisesta lastensuojeluilmoituksesta ei enää sisällytettäisi ehdotettuun lakiin. Sosiaalihuoltolaissa säädettäisiin jatkossa lastensuojeluilmoituksesta sekä ennakollisesta lastensuojeluilmoituksesta.

Lastensuojelun asiakkuuden kynnystä uudistettaisiin niin ikään ja sitä nostettaisiin lähemmäs nykyistä huostaanottokriteeriä. Tavoitteena on siirtää palvelujärjestelmän painopistettä viimeisijaisesta lastensuojelusta varhaisempaan tukeen. Lastensuojelun asiakkuutta ei jatkossa tulisi käynnistää, jos lapsen ja hänen perheensä tuen tarpeisiin voidaan vastata varhaisemman vaiheen tuella ja palveluilla. Lastensuojelun asiakkuus alkaisi jatkossa, kun hyvinvointialueen toimivaltainen sosiaalityöntekijä toteaisi, että lapsen kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä taikka lapsi vaarantaa käyttäytymisellään terveyttään tai kehitystään ja lapsen erityinen suojelun tarve edellyttää tämän lain mukaisia toimenpiteitä. Lisäksi lastensuojelun asiakkuus voisi alkaa myös silloin, jos lapsi tai hänen huoltajansa tai vanhempansa ei ota vastaan sosiaalihuoltolain mukaista tukea tai palveluja lapsen ilmeisestä suojelun tarpeesta huolimatta ja lapsi tarvitsee tämän lain mukaisia toimenpiteitä. Edelleen asiakkuus alkaisi myös silloin, kun ryhdytään kiireellisiin toimiin lapsen terveyden ja kehityksen turvaamiseksi lapsen asian tultua vireille jatkossa sosiaalihuoltolaissa tarkoitetulla tavalla.

Asiakkuuden päättymisestä säädettäisiin erikseen. Asiakkuus päättyisi, kun hyvinvointialueen toimivaltainen sosiaalityöntekijä toteaa, että lastensuojelun järjestämiselle ei ole perustetta. Lastensuojelun asiakkuus päättyisi viimeistään silloin, kun lapsi täyttää 18 vuotta.

Osana sosiaalihuollon palvelu-uudistusta yhdistettäisiin nykyiset sosiaalihuoltolain mukaiset perhetyön ja kasvatus- ja perheneuvonnan palvelut sekä lastensuojelulain avohuollon tukitoimista tehostettu perhetyö sekä kotiin vietävä perhekuntoutus. Sosiaalihuoltolakiin säädettäisiin uusi perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuki -niminen palvelu, jota voidaan myöntää myös lastensuojelun asiakkuudessa olevalle lapselle.

Nykyisistä avohuollon tukitoimista ehdotettuun lakiin jäisivät nykyistä 35 §:ää vastaava säännös toimeentulon ja asumisen turvaamisesta. Laissa säädettäisiin jatkossa avohuollon työskentelystä, mikä tarkoittaisi lapsen ja häneen perheensä tuen tarpeisiin vastaamista sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin. Tämä olisi ensisijainen tuen muoto sosiaalihuoltolakiin ehdotettua vastaavasti. Lastensuojelun asiakkuudessa olevalle lapselle olisi järjestettävä tarvittaessa avohuollon tukitoimena sosiaalihuoltolain 3 luvussa tarkoitettuja sosiaalipalveluja. Ehdotettavassa sosiaalihuoltolain 18 §:ssä tarkoitettua perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tukea olisi järjestettävä lastensuojelun asiakkuudessa olevalle lapselle tarvittaessa erityisen tehostetusti. Lisäksi avohuollon tukitoimena olisi tarvittaessa järjestettävä myös ympärivuorokautista perhekuntoutusta avohuollon sijoituksena kuten tälläkin hetkellä.

Lastensuojelun asiakkuudessa olevan lapsen ja perheen tuen tarpeisiin perustuen avohuollon tukitoimena olisi järjestettävä jatkossakin myös lapsen taloudellista ja muuta tukemista koulunkäynnissä, ammatin ja asunnon hankinnassa, työhön sijoittumisessa, harrastuksissa, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämisessä.

Lakiin jäisi edelleen jälkihuoltoa koskeva sääntely tarkoittaen muun muassa säännöksiä koskien jälkihuolto-oikeutta ja -jälkihuollon sisältöä. Jälkihuollon sisältösääntelyyn toteutettaisiin

edellä lastensuojelun avohuoltoa vastaavat muutokset. Jälkihuoltoon oikeutetut, myös alaikäiset, olisivat jatkossa sosiaalihuollon asiakkuudessa. Jos lapsen arvioidaan täyttävän lastensuojelun asiakkuuden kriteerit, silloin hän olisi lastensuojelun asiakkaana.

Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtäväkokonaisuudesta säädettäisiin yhdessä pykälässä. Samalla tehtäviä kevennettäisiin poistamalla joitakin nykyisiä tehtäviä ja lisäämällä joustomahdollisuuksia esimerkiksi päätöksenteko-oikeuksiin ja -velvollisuuksiin. Lisäksi lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtäviä ehdotetaan kevennettäväksi siten, että nimenomaisesti lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle nykyisin säädettyjä tehtäviä olisi hyvinvointialueen mahdollista jatkossa hallintosäännöllä osoittaa muunkin sosiaalihuollon viranhaltijan tehtäväksi. Laissa säädettäisiin, kun toimivaltaisen viranhaltijan tulisi olla nimenomaisesti sosiaalityöntekijä. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän enimmäisasiakasmäärää ei ehdoteta muutettavaksi, mutta esityksessä ehdotetaan, että poikkeustilanteissa asiakasmäärä voitaisiin tilapäisesti ylittää, jos se olisi välttämätöntä lapsen edun turvaamiseksi.

Suomen viranomaisten kansainvälinen toimivalta

Esityksessä ehdotetaan uudistettavaksi nykyinen 17 §:n sääntely, joka koskee rajat ylittäviä lastensuojelutilanteita. Nykyisen yhden pykälän sijaan sisällöistä säädettäisiin kolmessa eri pykälässä, joista ensimmäisessä säädettäisiin Suomen viranomaisen toimivallasta ja sen perusteista silloin, kun toimivalta ei perustu Bryssel II a -asetukseen tai Suomea sitovaan kansainväliseen sopimukseen. Omassa pykälässään säädettäisiin nykyistä vastaavasti siitä, miten lastensuojelun järjestämisvastuu kansallisesti näissä tilanteissa määräytyisi, joissa Suomen lastensuojeluviranomaisella olisi toimivalta. Lisäksi rajat ylittäviin tilanteisiin liittyvää virka-apusääntelyä täsmennettäisiin niin ikään omassa pykälässään.

Päätöksenteko

Lastensuojelun päätöksentekotoimivaltaa koskevat säännökset koottaisiin omaan lukuunsa, joka selkiyttäisi sääntelyä. Luvussa tunnistettaisiin eri tasot, joilla lastensuojelussa on päätöksentekovaltaa. Säännökset koskisivat viranhaltijan päätöstoimivaltaa, lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän päätöstoimivaltaa sekä päätöstoimivaltaa lastensuojelulaitoksessa. Lisäksi uudistettaisiin nykyinen lastensuojelulain 28 §:n säännös, joka koskee tuomioistuimen lupaa lapsen tutkimiseen. Jatkossa lupa-asiasta päätettäisiin viranomaistasolla eikä enää hakemus-asiana hallinto-oikeudessa.

Lastensuojelun edunvalvonta

Lastensuojelun edunvalvontaa koskeva sääntely uudistettaisiin. Hyvinvointialueiden velvollisuudesta hakea lapselle lastensuojelun edunvalvoja säädettäisiin nykyistä selkeämmin. Laissa säädettäisiin jatkossa myös, että huoltajan passiivisuus lapsen puhevallan käytössä voisi olla syy hakea edunvalvojaa, jos lapsen edun toteutuminen ja asian selvittäminen muutoin vaarantuisivat. Laissa myös nimenomaisesti säädettäisiin siitä, että edunvalvojaksi ei voisi määrätä henkilöä, jolla on tai voisi olla eturistiriita lapsen kanssa tai suhteessa lapsen etuun. Hakijan tulisi esittää hakemuksessaan selvitys siitä, onko edunvalvojaksi esitettävä henkilö puolueeton.

Lisäksi jatkossa edunvalvojaksi määräämisen edellytyksenä olisi, että henkilö on toimittanut tuomioistuimen nähtäväksi rikosrekisterilaissa tarkoitetun rikosrekisteriotteen, mikä mahdollistaisi henkilön rikostaustan selvittämisen ennen kuin hänet määrätään tehtävään.

Laissa säädettäisiin jatkossa, että edunvalvojalla olisi oikeus saada tehtävään käyttämäänsä aikaa ja suorittamiinsa toimenpiteisiin sekä tehtävän laatuun ja laajuuteen nähden kohtuullinen palkkio. Hänellä olisi lisäksi oikeus saada korvaus tarpeellisista kuluistaan. Palkkiosta ja kulu- jen korvaamisesta säädettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Säännös ja asetus olisi- vat uusia ja tavoitteena on, että sääntelyn myötä palkkiot määräytyisivät nykyistä yhdenmukai- semmin. Voimassa olevassa lainsäädännössä ei ole säännöksiä palkkioiden määräytymisestä tai enimmäismääristä, mitä on pidetty ongelmana myös lastensuojelun edunvalvonnan kustannus- ten hallinnan näkökulmasta.

Kiireellinen sijoitus

Kiireellisen sijoituksen sääntelyä uudistettaisiin siten, että laissa säädettäisiin täsmällisesti siitä, että kiireellisellä sijoituksella turvattaisiin lasta ja hänen hyvinvointiaan, terveyttään tai turval- lisuutta välittömästi uhkaavalta vaaralta eli välittömän vaaran uhkaa painotettaisiin. Lisäksi sää- dettäisiin nimenomaisesti laissa, että kiireellistä sijoitusta ei saa tehdä takautuvasti eikä ennalta.

Huostaanottoa koskeva sääntely

Nykyistä lastensuojelulain 40 §:n säännöstä velvollisuudesta ryhtyä huostaanottoon ja sijais- huollon järjestämiseen muutettaisiin siten, että säännöksessä todettaisiin, että huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen voitaisiin (kriteerien täyttymisestä huolimatta) ryhtyä vain, jos lap- sen ja huoltajan ensisijaisesti tarvitsemat sosiaali- tai terveydenhuollon palvelut ja ehdotetun lain 7 luvussa tarkoitettu avohuollon työskentely ja tukitoimet eivät olisi lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseksi sopivia tai mahdollisia taikka, jos ne ovat osoittautuneet riittämät- tömiksi. Tulisi myös olla selvitettyä, ettei lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 7 §:ssä tarkoitettua lapsen huoltoa koskevan sopimuksen vahvistamiselle ole edellytyksiä ja, että sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista. Huostaanottokriteerit olisivat edelleen samat kuin nykyisessä sääntelyssä eli puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä taikka lapsi vaarantaa vakavasti ter- veyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikol- lisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään.

Lisäksi huostassapidon lopettamista koskien täsmennettäisiin, että jos huostassapito ei enää edistäisi huostaanoton tarkoituksen toteutumista eikä olisi lapsen edun mukainen, laissa sää- detty viranhaltija voisi tehdä päätöksen huostassapidon lopettamisesta lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän valmisteltua asian edellyttäen, että lapsen edun mukaisen huolenpidon to- teuttamiseen voitaisiin vastata riittävästi tämän lain mukaisella tuella tai muilla sosiaali- ja ter- veyspalveluilla.

Laitosmitoitukset

Esityksessä mahdollistettaisiin joustavuutta lastensuojelulaitoksen henkilöstömitoituksiin eh- dottamalla kahdenlaista mitoitusta: laissa säädettäisiin edelleen asuinyksikkökohtaisesta mini- mimitoituksesta, mutta sen lisäksi säädettäisiin lapsikohtaisesta mitoituksesta. Esityksessä lisät- täisiin säännös, jonka mukaan asuinyksikössä tulisi olla 1 hoito- ja kasvatustehtävissä toimiva työntekijä lasta kohden. Tätä niin sanottua lapsikohtaista mitoitusta voitaisiin soveltaa minimi- mitoituksen ylittävissä tilanteissa. Asuinyksikössä saataisiin jatkossakin hoitaa yhdessä enin- tään seitsemää lasta tai nuorta ja asuinyksikössä tulisi olla vähintään seitsemän hoito- ja kasva- tustehtävissä toimivaa työntekijää. Edelleen, jos samassa rakennuksessa olisi useampi asuinyk- sikkö, asuinyksikköä kohden tulisi olla vähintään kuusi hoito- ja kasvatustehtävissä toimivaa työntekijää. Uutta olisi, että jos yhdestä asuinyksiköstä koostuvaan lastensuojelulaitokseen olisi

muutoin kuin tilapäisesti sijoitettu vähemmän kuin 7 lasta, laitoksessa tulisi olla vähintään 6,5 hoito- ja kasvatustehtävissä toimivaa työntekijää nykyisen 7 sijaan. Lisäksi ehdotetaan, että asuinyksikön ollessa tilapäisesti tyhjä, rinnakkaisen asuinyksikön henkilöstö voisi hoitaa tyhjänä olevan asuinyksikön päivystämisen.

Turvahenkilöt

Esityksessä mahdollistettaisiin lastensuojelun laitospalvelun tuottajalle turvahenkilön palkkaaminen osaksi lastensuojelulaitoksen pysyvää henkilökuntaa. Turvahenkilön keskeinen tehtävä olisi sijoitettujen lasten, laitoksen henkilökunnan ja muiden laitoksessa olevien henkilöiden suojeleminen, laitoksen järjestyksen ylläpito sekä laitoksen omaisuuden suojaaminen. Turvahenkilö ei olisi laitoksen hoito- ja kasvatushenkilöstöä eikä heitä näin laskettaisi laitospaikoituksiin. Turvahenkilöllä tulisi olla tehtävään soveltuva tutkinto sekä tarpeellinen koulutus voimakeinojen käytöstä sekä perehtyneisyys lastensuojeluun ja laitoksen erityispiirteisiin. Turvahenkilön tulisi lisäksi olla soveltuva tehtävään. Turvahenkilön tehtävässä noudatettavista yleisistä periaatteista, toimivaltuuksista, voimankäytöstä sekä velvollisuudesta laatia tapahtumailmoitus säädettäisiin ehdotetussa laissa. Työnantajan tulisi myös järjestää turvahenkilölle tarpeellinen täydennyskoulutus voimankäyttöön liittyen.

Ammattipätevyyden tunnustamista koskeva Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2005/36/EY (jäljempänä ammattipätevyysdirektiivi) on annettu vuonna 2005. Direktiivi on pantu täytäntöön Suomessa ammattipätevyyden tunnustamisesta annetulla lailla (1384/2015). Ammattipätevyysdirektiivin 1 artiklan mukaan direktiivissä vahvistetaan säännöt, joiden mukaisesti jäsenvaltion, joka vaatii säännellyn ammatin harjoittamisen aloittamiseksi tai sen harjoittamiseksi alueellaan määrättyä ammattipätevyyttä (jäljempänä vastaanottava jäsenvaltio), on tunnustettava kyseisen ammatin harjoittamisen aloittamiseen ja sen harjoittamiseen ammattipätevyys, joka on hankittu yhdessä tai useammassa muussa jäsenvaltiossa (jäljempänä kotijäsenvaltio) ja joka antaa kyseisen pätevyuden haltijalle oikeuden harjoittaa siellä samaa ammattia. Turvahenkilösääntelyllä ei ole tarkoitus synnyttää uutta säänneltyä ammattia. Näin ollen esityksessä ei ole ote huomioitu ammattipätevyysdirektiivistä seuraavia hallinnollisia velvoitteita, kuten uudesta säännelystä ammatista ilmoittaminen komissiolle (notifiointi), ammatin sääntelyn suhteellisuusarviointi, ammatin vieminen säänneltyjen ammattien tietokantaan ja menettelyjen luominen ulkomaisten tutkintojen tunnustamiselle.

Rajoitukset

Yhteydenpidon rajoitusta koskevaa sääntelyä muutettaisiin siten, että lapsen yhteydenpitoa olisi jatkossa mahdollista rajoittaa myös lapsen sosiaaliseen verkostoon kuuluviin henkilöihin. Henkilöntarkastuksessa sekä omaisuuden, lähetysten ja tilojen tarkastamisen yhteydessä sallittaisiin välttämätön ja oikeasuhtainen voimankäyttö, mikäli lapsi koettaa vastarintaa tekemällä välttää toimenpiteen tekemisen. Voimakeinojen tulisi aina olla puolustettavia lapsen ikä ja käyttäytymisen sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen. Voimakeinojen käyttö olisi sallittu vain lapsen mukana olevien tavaroiden ja päällisin puolin hänen vaatteidensa tarkastuksen yhteydessä. Vaatteiden päällisin puolin tarkastaminen tarkoittaisi esimerkiksi lapsen taskujen tarkastamisen.

Valvonta

Esityksessä ehdotetaan selkeytettäväksi sijoitushyvinvointialueen toimivaltuuksia sen alueella toimivan sijoituspaikan valvonnassa.

TUVA-rahoitus

Esityksessä ehdotetaan lisärahoitusta TUVA-koulutuksen turvaamiseksi koulukodeissa. Yksityisten koulukotien perusopetuksen yhteydessä järjestämä TUVA-koulutus rahoitetaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain mukaisella rahoituksella, jonka vuoksi lakia muutettaisiin rahoituksen lisäämiseksi. Valtion koulukotien järjestämä TUVA-koulutus rahoitetaan valtion yleissivistävän koulutuksen toimintamenomomentilta, johon esityksessä ehdotetaan kohdennettavan lisärahoitusta.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset

Esityksen taloudelliset vaikutukset muodostuvat muutoksista lastensuojelulaitosten henkilöstömitoitusta koskevaan nykyiseen sääntelyyn sekä päivystystilanteisiin liittyvästä uudesta säädösehdotuksesta. Ehdotusten arvioidaan vähentävän hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin menoja yhteensä noin 1,5 miljoonalla eurolla vuonna 2027 ja noin 3 miljoonalla eurolla vuodesta 2028 lähtien.

Lastensuojelulaitosten ja niiden asuinyksiköiden määrää selvitettiin maaliskuussa 2025. Tiedot yksityisistä lastensuojelulaitoksista saatiin LVV:n (silloisen Valviran) Soteri-rekisteristä ja julkisia lastensuojelulaitoksia koskevat tiedot koottiin manuaalisesti. Asuinyksiköiden kokonaismääräksi arvioitiin tuolloin 849 yksikköä.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi nykyistä lastensuojelulain 59 § mukaista asuinyksikössä työskentelevien työntekijöiden vähimmäismäärää siten, että jatkossa lastensuojelulaitoksessa, jossa on vain yksi asuinyksikkö ja yksikössä hoidettavien lasten määrä on kuusi tai vähemmän, tulisi yksikössä olla vähintään 6,5 hoito- ja kasvatustehtävissä toimivaa työntekijää aiemman seitsemän sijaan.

Vuonna 2025 kerättyjen tietojen mukaan lastensuojelulaitoksia, joissa samassa rakennuksessa on vain yksi asuinyksikkö, oli yhteensä 362. Näistä yhteensä 80:ssä oli kuusi tai vähemmän hoidettavaa lasta.

Tilastokeskuksen palkkarakenneilaston¹⁰² mukaan lähihoitajan keskimääräinen kuukausipalkka oli 3427 euroa vuonna 2024. Kun tähän lisätään vuosien 2025 ja 2026 yleiskorotukset (2,5 prosenttia ja 2,27 prosenttia), 24 prosentin työnantajan sivukulut sekä 0,5 kuukauden lomarahat, muodostuu yhden lähihoitajan henkilötyövuoden kustannukseksi keskimäärin 55 680 euroa. Muutoksen myötä 80 asuinyksiköstä vähenee 0,5 henkilötyövuotta, eli koko maan tasolla yhteensä 40 henkilötyövuotta. Tämä vastaa hyvinvointialueille ja Helsingin kaupungille yhteensä noin 2,2 miljoonan euron menovähennystä. Lain on määrä tulla voimaan 1.7.2027, joten muutos vähentäisi vuoden 2027 menoja noin 1,1 miljoonalla eurolla ja vuodesta 2028 täysimääräisesti noin 2,2 miljoonalla eurolla.

Esityksessä lastensuojelulain 59 §:ään lisättäisiin säännös, jonka mukaan lastensuojelulaitoksen hoito- ja kasvatustyöntekijät voisivat toimia rinnakkaisissa asuinyksiköissä niin, että rinnakkaiden asuinyksikkö voisi päivystää toisen asuinyksikön ollessa tilapäisesti tyhjä. Laitoshoidossa

¹⁰² Tilastokeskus, Palkkarakenne, 2024, viitattu 5. maaliskuuta 2026, https://pxdata.stat.fi/PxWeb/Pxweb/fi/StatFin/StatFin__pra/statfin_pra_pxt_15au.px/table/table-ViewLayout1/.

oli 3638 lasta¹⁰³ 31.12.2025, kun laitoksissa arvioidaan olevan noin 5600 asumispaikkaa. Lisäksi vuoden 2025 aikana lastensuojelulaitoksissa oli lapsia sijoitettuna 1 775 116 vuorokauden ajan, kun 5600 asumispaikalla lastensuojelulaitosten kapasiteetti olisi 2 044 000 vuorokautta. Lastensuojelulaitosten käyttöasteen arvioidaan siten olevan noin 87 prosenttia vuoden aikana.

Muutoksen seurauksena arvioidaan, että joka kolmas asuinyksikkö olisi tyhjillään kahden viikon ajan vuoden aikana. Arvio perustuu Hyvinvointialue Heli ry:n STM:lle toimittamaan asiantuntija-arvioon. Hyvinvointialueet ovat tuoneet esille, että niiden omassa palveluntuotannossa asuinyksiköt eivät ole vastaavalla tavalla tyhjillään. Tyhjillään olojaksojen arvioidaan ajoittuvan erityisesti loma-aikoihin, jolloin sijoitettujen lasten kotikäynnit osuvat samoille viikoille, vaikka tähän liittyy epävarmuutta, sillä kansallista tilastotietoa kotikäyntijaksojen pituuksista tai niiden ajoittumisesta ei ole saatavilla. Taloudellisten vaikutusten arviossa oletetaan, että tällaisessa tilanteessa menovähennys vastaa lähihoitajan ilt-, yö-, lauantai-, ja sunnuntaityöstä maksettavia lisiä siltä ajalta, jolloin tyhjässä yksikössä ei ylläpidettäisi työntekijäresurssia.

Lähihoitajan säännöllisen työajan ansio oli Tilastokeskuksen palkkarakennetilaston mukaan 3161 euroa kuukaudessa vuonna 2024¹⁰⁴. Tähän lisätään 2,5 ja 2,27 prosentin yleiskorotukset, jolloin säännöllisen työajan ansio on vuoden 2027 tasolla 3313 euroa. Tuntipalkka saadaan jakamalla tämä 163 kuukausittaisella työtuntimäärällä, jolloin tuntipalkaksi muodostuu noin 20,33 euroa. Kun tähän lisätään työnantajan sivukuluiksi 24 prosenttia, työnantajan tuntikustannukseksi muodostuu noin 25 euroa. Koska suuri osa lastensuojelun laitospalveluista tuotetaan ostopalveluna, laskelmassa käytetään yksityisen sosiaalipalvelualan työehtosopimuksen mukaisia lisiä, jotka vastaavat suurinta osaa palveluntuotannosta. Iltatyölisä on 15 prosenttia, yötyölisä 40 prosenttia, lauantaiyölisä 20 prosenttia ja sunnuntaityökorvaus 100 prosenttia tuntipalkasta.

Arki-iltojen ja -öiden osalta arvioidaan, että tyhjässä yksikössä olisi aiemman lainsäädännön mukaisesti yksi työntekijä. Viikon aikana lisään oikeuttavaa työaikaa kertyy yhden vuorokauden osalta kolme tuntia iltatyötä ja yhdeksän tuntia yötyötä. Yhden vuorokauden ilt- ja yötyölisistä kertyy noin 102 euroa, jolloin arkipäivistä kertyy yhteensä 510 euroa. Lauantain osalta lisään oikeuttavaa työaikaa kertyy kuusi tuntia yötyötä, neljätoista tuntia lauantaiyötä, kolme tuntia iltatyötä, kolme tuntia yötyötä sekä lisäksi toiminen kahdentoista tunnin lauantaiyöpäivä toisen työntekijän osalta. Lauantaivuorokauden lisistä muodostuu yhteensä noin 331 euroa. Sunnuntain osalta lisään oikeuttavaa työaikaa kertyy 24 tuntia sunnuntaityötä, yhdeksän tuntia yötyötä, kolme tuntia iltatyötä sekä näiden lisäksi toinen 12 tunnin työpäivä sunnuntaille. Sunnuntaivuorokauden lisien kustannus on yhteensä noin 1010 euroa. Samanaikaisesti lastensuojelulaitoksissa, joissa on ainoastaan yksi yksikkö, arvioidaan yhden työntekijän olevan muutoksen jälkeen varalla koko viikon ajan, eli 168 tuntia 25 prosentin varallaolokorvauksella, jolloin varallaolosta muodostuisi 1050 euron kustannus yhden viikon osalta.

Yhden viikon osalta säästövaikutus on yhteensä 1851 euroa yksiköissä, joissa samassa rakennuksessa on useampi kuin yksi asuinyksikkö ja 801 euroa yksittäisissä yksiköissä. Koska yksikön arvioidaan olevan tyhjillään kahden viikon ajan vuodessa, vuotuinen säästö on yhteensä 3702 tai 1602 euroa tyhjillään olevaa yksikköä kohden. Joka kolmannen lastensuojelun 849 yksiköstä, eli 283 yksikön, arvioidaan olevan tyhjillään kaksi viikkoa vuodessa. Näistä 128

¹⁰³ THL, Sijoitukset kodin ulkopuolelle 2025. Suomen virallinen tilasto. Tilastoraportti 14/2026, <https://www.julkari.fi/items/ed93d115-f2ff-4a40-8cb7-b4748bb1540c>

¹⁰⁴ Laskelmassa käytetään säännöllisen työajan ansiota keskimääräisen kuukausipalkan sijaan, koska säästövaikutus muodostuu henkilöstölle maksettavista lisistä, joita maksetaan säännöllisen työajan palkan perusteella ja keskipalkka yliarvioisi tämän vaikutuksen.

arvioidaan olevan yksittäisiä yksiköitä ja 155 yksiköitä, joissa samassa rakennuksessa on useampi yksikkö. Tällöin koko maan tasolla hyvinvointialueille ja Helsingin kaupungille muodostuu noin 800 000 euron vuotuinen menovähennys. Lain on määrä tulla voimaan 1.7.2027, joten muutos vähentäisi vuoden 2027 menoja noin 400 000 eurolla ja vuodesta 2028 täysimääräisesti noin 800 000 eurolla.

Arvioihin liittyy epävarmuutta erityisesti asuinyksiköiden käyttöasteen, henkilöstön todellisen sijoittumisen sekä työaikajärjestelyjen osalta.

Läheisverkostosijoituksista maksettava palkkio ja korvaukset

Lastensuojelulain annetun lain 38 §:ssä (läheisverkoston kartoittaminen), sen 3 momentissa säädetäisiin, että henkilölle, jolle on uskottu lapsen huolto lapsen vanhempien ohella tai sijasta ja jonka luona lapsi asuu, tulisi turvata perhehoitolain 16 §:n 3 momentissa tarkoitetut edellytykset lapsen hoitamiseksi ja kasvattamiseksi. Säännöksessä viitatuilla edellytyksillä tarkoitetaan perhehoitolain mukaista hoitopalkkiota, lain 17 §:n mukaista kulukorvausta sekä 18 §:n mukaista käynnistämiskorvausta. Lasta hoitavalle henkilölle olisi myös tarvittaessa järjestettävä perhehoitolain 10 §:ssä tarkoitettuja palveluja ja tukitoimia. Sääntely vastaisi muilta osin nykyistä lastensuojelulain 32 §:n 3 momenttia, mutta säännös olisi uuteen lakiin kirjoitettu ehdottomamman muotoon. Muutoksen taloudellisia vaikutuksia hyvinvointialueille on vaikea arvioida, koska perhehoitolain 16 §:n 3 momentin säännös on jo nykyisellään kirjoitettu ehdottomaan muotoon toisin kuin lastensuojelulain säännös. Säännökset ovat tällä hetkellä keskenään eripariset ja hyvinvointialueet ovat voineet soveltaa säännöksiä eri tavoin. KHO on myös antanut asiassa ratkaisun (KHO 2020:144), jonka mukaan lastensuojelulain 32 §:ssä tarkoitettussa tilanteessa, jossa kodin ulkopuolinen sijoitus oli vältetty läheisverkoston kartoituksen perusteella oheishuoltajuusmääräyksellä, tuli oheishuoltajalle, jonka luona lapsi asui, maksaa perhehoitolain mukainen hoitopalkkio, kulukorvaus ja käynnistämiskorvaus. Taloudellisten vaikutusten arvioinnin näkökulmasta merkityksellistä on se, että edelleenkin lastensuojelulaissa ei säädetäisi oheishuoltajalle muun lainsäädännön perusteella maksettavien etuuksien yhteensovittamisesta. Esimerkiksi elatusavut ja -tuet ja muut tuloerät voidaan huomioida maksettavassa hoitopalkkiossa ja kulukorvausten määrässä, kuten tälläkin hetkellä.

Turvahenkilöt

Esityksessä mahdollistettaisiin turvahenkilöiden palkkaaminen osaksi lastensuojelulaitoksen pysyvää henkilöstöä. Säännös ei ole velvoittava vaan mahdollistava. Turvahenkilöt eivät olisi osa laitoksen hoito- ja kasvatushenkilöstöä eikä heitä luettaisi näin mitoituksiin. Todennäköisesti vain sellaisiin laitoksiin tähän mahdollisuuteen tartuttaisiin, jossa on ollut toistuvasti turvallisuuteen liittyviä haasteita. Jos laitoksessa on tilanteita harvakseltaan, laitokset todennäköisesti käyttäisivät jatkossakin kustannussyistä yksityisiä vartijapalveluita. Turvahenkilöiden palkkaamisesta aiheutuneet kustannukset sisällytettäisiin hoitovuorokausihintoihin ja sitä kautta ne tulisivat hyvinvointialueiden maksettavaksi kuten vartijapalveluihin tällä hetkellä käytettävät kustannukset. On mahdollista, että turvahenkilöiden palkkaaminen osaksi henkilöstöä kasvat- taisi lapsen laitokseen sijoittaneen hyvinvointialueen kustannuksia nykyisestä johtuen keskei- sesti turvahenkilön palkka- ja sivukuluista.

Lastensuojelun edunvalvonta

Lastensuojelun edunvalvojamääräysten lukumääriä ja toimintaa ei seurata kansallisesti, joten edunvalvonnan kustannuksista ei nykyisin ole olemassa kansallisen tason tietoja. Hyvinvointi- alueiden välillä on kuitenkin eroja siinä, millaisissa tilanteissa edunvalvojaa ryhdytään

hakemaan. Edunvalvojien palkkioiden määräytymisestä tai enimmäismäärästä ei ole sääntelyä, vaan ne vaihtelevat hyvinvointialueittain. Palkkioiden määrästä ei ole käytettävissä koottuja tietoja. Ehdotettavan palkkioita koskevan sääntelyn, kuten palkkion enimmäismäärästä sääntämisen, myötä palkkiot määräytyisivät nykyistä yhdenmukaisemmin, jolloin edunvalvonnasta aiheutuvat kustannukset olisivat helpommin ennakoitavissa hyvinvointialueilla. Lastensuojelun edunvalvontaa koskevan sääntelyn selkeyttämisen ja ehdotettavan uuden palkkioita koskevan sääntelyn voidaan toisaalta odottaa jossain määrin lisäävän lastensuojelun edunvalvojien määräämistä, mikä saattaa jonkin verran lisätä hyvinvointialueiden kustannuksia palkkioiden ja kulkorvausten muodossa. Niillä hyvinvointialueilla, joissa edunvalvojamääräysten hakeminen on nykyisin ollut vähäisempää, kustannusten nousun voidaan odottaa olevan jonkin verran suurempaa. Sääntelyn tavoitteet kuitenkin liittyvät lapsen osallisuuden ja oikeuksien varmistamiseen ja ehdotettu sääntely toisaalta mahdollistaa hyvinvointialueille nykyistä paremmat keinot kustannustenhallintaan.

TUVA-koulutuksen rahoitus

TUVA-koulutukseen ei ole olemassa korvaussäännöstä, sillä se ei ole kunnille lakisääteinen tehtävä. Yksityisten koulukotien perusopetuksen yhteydessä järjestämä TUVA-koulutus rahoitetaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain (1705/2009) mukaisella rahoituksella. Valtion koulukotien järjestämä TUVA-koulutus rahoitetaan puolestaan valtion yleissivistävän koulutuksen toimintamenomomentilta. Kunnat ja hyvinvointialueet eivät ole aina halunneet korvata TUVA-koulutuksesta aiheutuneita edellä mainitun rahoituksen yli meneviä kustannuksia opetuksen järjestäneille koulukodeille ilman nimenomaista korvaussäännöstä. TUVA-opetuksen kustannus on sen vuoksi jäänyt valtion koulukodeille siltä osin, kuin Opetushallituksen rahoitus ei ole riittänyt. Yksityisissä koulukodeissa on ollut 20.9.2025 TUVA-koulutuksessa 4 opiskelijaa ja valtion koulukodeissa 18 opiskelijaa.

Esityksessä ehdotetaan edellä mainituista syistä, että koulukotien valtion rahoitusta korotetaan. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain mukaisesti valtionosuuksiin lisätään yksityisille koulukodeille momentille 29.10.30 lisärahoitusta 147 000 euroa (4 lasta * 193 euroa/opetuspäivä * lukuvuoden 190 koulupäivää). Laskukaavassa näkyvä 193 euroa on vuoden 2023 valtion koulukotien hinnaston mukaisesti kunnilta laskutettava kuntien maksuosuus per opetuspäivä. Lisäksi ehdotetaan, että valtion koulujen momentille 29.10.01 lisätään 660 000 euroa. Koska valtion rahoitus kattaisi jatkossa laskennallisesti tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestämisen, koulukodeilla ei lähtökohtaisesti olisi enää tarvetta laskuttaa opiskelijan kotikuntaa koulutuksesta.

4.2.1.1 Vaikutukset hyvinvointialueiden ja valtion kustannuksiin

Menojen vähentymiseen perustuen hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin rahoituksesta vähennettäisiin yhteensä 3 miljoonaa euroa hyvinvointialueiden rahoituslain 9 §:n nojalla. Rahoituksen arvioidaan vähenevän täysimääräisesti vuodesta 2028 lähtien ja 1,5 miljoonalla eurolla vuonna 2027. Alla olevassa taulukossa kuvataan rahoituksen alustava jakautuminen hyvinvointialueittain valtiovarainministeriön vuoden 2027 ennakkollisen rahoituslaskelman perusteella. Arvio voi muuttua vuoden 2027 lopullisen rahoituslaskelman perusteella.

Taulukko 3. Rahoituksen vähentymisen jakautuminen hyvinvointialueille ja Helsingin kaupungille.

Hyvinvointialue	Vaikutus rahoitukseen 2027 (1000 euroa)	Vaikutus rahoitukseen 2028 lähtien (1000 euroa)
Helsinki	160	310
Vantaa ja Kerava	70	140
Länsi-Uusimaa	100	200
Itä-Uusimaa	20	40
Keski-Uusimaa	50	90
Varsinais-Suomi	140	270
Satakunta	60	120
Kanta-Häme	40	90
Pirkanmaa	140	280
Päijät-Häme	60	110
Kymenlaakso	50	100
Etelä-Karjala	30	60
Etelä-Savo	40	80
Pohjois-Savo	80	160
Pohjois-Karjala	50	110
Keski-Suomi	80	150
Etelä-Pohjanmaa	60	120
Pohjanmaa	40	80
Keski-Pohjanmaa	20	40
Pohjois-Pohjanmaa	130	270
Kainuu	20	50
Lappi	60	130
Manner-Suomi yhteensä	1500	3000

Lupa- ja valvontavirasto on arvioitunut lastensuojelulaitosten henkilöstömitoituksen muutosta koskevan esityksen vaikutuksia. Jos muutos pystytään toteuttamaan suoramuukslomakkeella, muutos ei lisää rekisteröintihakemuksia. Jos näin ei pystytä toimimaan, muutokset tulisi toteuttaa hakemuksella. Siitä aiheutuisi mahdollisesti henkilöstöresurssin lisäystarve. Lupa- ja valvontaviraston arvion mukaan sosiaalihuoltolain muuttamista koskevan hallituksen esityksen ja tämän hallituksen esityksen vaikutukset Soteri-rekisteriin olisivat yhteensä 30 000–35 000 euroa.

4.2.1.2 Vaikutukset yrityksiin

Esityksellä arvioidaan olevan suoria ja välillisiä vaikutuksia yrityksiin, jotka tuottavat sosiaalihoillon ja lastensuojelun avo-, sijais- ja jälkihuollon palveluja tällä hetkellä hyvinvointialueille. Palvelukysyntä voi kohdentua uudella tavalla palvelujärjestelmän painopisteen siirtyessä varhaisempaan tukeen ja lastensuojelun asiakkuuden rajautuessa vakavampiin tilanteisiin. Tällä olisi vaikutuksia palvelujen sisällöllisiin laatuvaatimuksiin, kuten henkilöstön osaamiseen ja sen ylläpitoon. Vaikutukset ulottuisivat myös palvelutuotannon kustannusrakenteeseen. Palveluntuottajiin kohdistuvat vaikutukset ovat yhteydessä siihen, miten hyvinvointialueet jatkossa kilpailuttavat ja hankkivat palveluja, määrittelevät erilaisia palvelutasoja ja mahdollisia uusia palvelusisältöjä ja rakentavat sopimusehtoja. Yritysten tulisi muun muassa päivittää palvelukuvauksensa ja omaavalvonta-asiat, tarkistaa sopimukset, kouluttaa henkilöstöä sekä mukauttaa tietojärjestelmät ja kirjaaminen. Muutokset vaikuttaisivat myös yritysten ja palvelujen johtamiseen ja esihenkilötyöhön.

Esityksellä arvioidaan olevan suoria vaikutuksia lastensuojelun laitospalveluja tuottaviin yrityksiin. Valtaosa lastensuojelulaitospalveluista tuotetaan yksityisesti. Henkilöstö on erittäin merkittävä yksittäinen kustannuserä lastensuojelulaitospalveluissa. Henkilöstömitoituksen keventämisellä ja rinnakkaispäivystyksen sallimisella olisi mahdollisesti palveluntuottajien kustannuksia alentava vaikutus. Tällä saattaa olla erilaisia vaikutuksia myös hoitovuorokausihinnoitteluun. Henkilöstömitoitusehdotukset tulisivat toteutuessaan vaikuttamaan kilpailutuksiin ja hankintasopimuksiin. Ehdotetut muutokset voivat vahvistaa palveluntuottajien toimintaedellytyksiä. Ehdotettujen muutosten mahdollisia vaikutuksia palvelujen rekisteröintiin tai muutoshakemuksiin on avattu kohdassa 5.3.1.1.

Ehdotus, joka mahdollistaa jatkossa turvahenkilöiden palkkaamisen lastensuojelulaitoksiin, voi vähentää yksityisten vartiointipalveluihin keskittyvien yritysten käyttöä. Turvahenkilöehdotukset vaikuttaisivat lastensuojelulaitoksiin siten, että niiden tulisi suunnitella turvahenkilöitä koskevat käytännöt.

4.2.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Esityksessä ehdotetaan, että luvasta lapsen tutkimiseen voisi jatkossa päättää sosiaalihoillon viranhaltija eikä lupa-asiaa vietäisi enää viranhaltijan hakemuksesta hallinto-oikeuden päätettäväksi. Muutos keventäisi ja jouduttaisi ennen muuta lupa-asian prosessia. Muutos saattaisi myös jonkin verran vähentää hallinto-oikeuksien työmäärää. Lupa-asioita on kuitenkin hallintotuo- mioistuimissa ollut vuosien varrella niin vähän, että mistään merkittävästä työmäärän vähenyksestä hallinto-oikeuksissa ei olisi kysymys. On huomioitava, että viranhaltijan lupa-asiaassa antamasta päätöksestä olisi valitusoikeus hallinto-oikeuteen eli työmäärän mahdollista vähentymistä todennäköisesti jonkin verran tasaasi työmäärä, joka tulisi hallinto-oikeuksille valitusasioiden muodossa. Hallinto-oikeuden päätösvaltaisuutta koskevaan nykyiseen sääntelyyn ei esitetä muutoksia eli hallinto-oikeus olisi päätösvaltainen myös lupa-asiaa koskevassa valitusasiassa yhden lainoppineen jäsenen kokoonpanossa. Hallinto-oikeuden antamasta päätöksestä voisi nykyiseen tapaan valittamalla hakea muutosta korkeimmalta oikeudelta, jos korkein oikeus myöntää valitusluvan.

Kun lastensuojelun asiakkuuden kynnystä esitetään nostettavaksi ja sosiaalihoillon roolia varhaisen tuen järjestäjänä vahvistettavaksi, jatkossa korostuu entisestään eri viranomaisten vastuu ohjata lapsi ja perhe oikea-aikaisesti ensisijaisesti sosiaalihoitolain mukaisten palvelujen piiriin. Lastensuojelulakiin ja sosiaalihoitolakiin ehdotettavat esitykset palvelujärjestelmän muutoksista ja asiakkuuksien osittaisesta uudelleenmäärittelystä vaikuttavat todennäköisesti eri viranomaisten toimintakäytäntöjen uudelleenmuotoutumiseen, jonka takia alkuvaiheessa saattaa

ilmetä epäselvyyksiä. Toisaalta esimerkiksi ilmoituskäytäntöihin ei esitetä sisällöllisiä muutoksia, jolloin vaikutukset kohdistuvat lähinnä sosiaalihuollon prosessuaalisiin muutoksiin. Mahdollisiin epäselvyyksiin liittyviä riskejä voidaan vähentää riittävällä tiedottamisella ja toimeenpanon tuella. Riskien vähentäminen edellyttää selkeitä toimintamalleja ja yhteistä ymmärrystä eri toimijoiden rooleista.

Vaikutuksia valvontaviranomaisten toimintaan käsitellään luvussa 5.3.5.

4.2.3 Vaikutukset hyvinvointialueiden toimintaan

Esityksellä arvioidaan olevan merkittäviä vaikutuksia hyvinvointialueiden sosiaalihuollon viranomaisten toimintaan, tehtävien sisältöön sekä palvelujärjestelmän rakenteeseen. Esitetty uudistus sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain rajapinnan selkiyttämisestä vaikuttaisi erityisesti asiakkuuksien vireilletuloon, lastensuojelun asiakkuuden alkamisen kynnykseen, työskentelyn painopisteisiin sekä viranomaisten väliseen työnjakoon ja yhteistyöhön. Ehdotukset vaikuttaisivat myös jälkihuollon organisointiin, koska jatkossa jälkihuollossa olevien lasten ja nuorten asiakkuudet olisivat sosiaalihuoltolain mukaisia. Jälkihuollossa oleville lapsille ja nuorille järjestettäisiin kuitenkin lastensuojelulaissa säädettyjä jälkihuollon tukea ja palveluja.

Ilmoituskäytäntöjen ja asiakkuuksien vireilletulon yhdistäminen sosiaalihuoltolakiin selkeyttäisi ja yhdenmukaistaisi hyvinvointialueiden toimintaprosesseja. Lastensuojeluilmoitusta ja ennakkollista lastensuojeluilmoitusta koskevien säännösten siirtäminen sosiaalihuoltolakiin todennäköisesti vahvistaisi sosiaalihuollon ensisijaisuutta ja vähentäisi päällekkäisiä menettelyjä. Tämä edellyttäisi muutoksia etenkin hyvinvointialueiden sisäisiin ohjeistuksiin ja käytännön työprosesseihin.

Lastensuojelun asiakkuuden alkamisen kynnyksen nostamisen vaikutukset olisivat todennäköisesti erilaiset riippuen hyvinvointialueen tavasta organisoida perhesosiaalityö ja lastensuojelu. Valtaosalla hyvinvointialueita ne on organisoitu eriytettyinä. Jos sosiaalityöntekijä tekee ainoastaan lastensuojelua, on mahdollista, että työntekijälle ohjautuisi enemmän vaativaa tukea tarvitsevia lapsia kuin aiemmin. Toisaalta, jos hyvinvointialueella toteutetaan yhdennettyä työskentelyä, voisi työntekijäkohtaista tasapainoa hallita todennäköisesti paremmin. Kynnyksen muuttaminen voisi tätä kautta lisätä lastensuojelutyön vaativuutta, mutta samalla selkeyttää lastensuojelun roolia viimesijaisena erityispalveluna. Samanaikaisesti työmäärä ja vastuu todennäköisesti lisääntyisivät sosiaalihuoltolain mukaisissa lapsiperheiden palveluissa. Toisaalta vaikutukset vaihtelisivat hyvinvointialueittain, koska sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain mukainen sosiaalityö sekä niiden nojalla järjestettävät palvelut on jo nyt organisoitu alueilla eri tavoin. Myös jälkihuolto on organisoitu hyvinvointialueilla eri tavoin, jolloin sitä koskevien muutosehdotusten vaikutukset vaihtelisivat. Osalla alueista se toimii osana lastensuojelua, osalla omana kokonaisuutenaan ja osalla esimerkiksi osana aikuisten palveluja.

Muutoksella arvioitaisiin olevan vaikutuksia hyvinvointialueiden resurssien kohdentamiseen, henkilöstörakenteeseen ja johtamiseen. Painopisteen siirtäminen edellyttäisi todennäköisesti myös organisatorisia muutoksia. Vaikka esityksessä painotetaan resurssien suuntaamista varhaisempaan tukeen, kokonaisvaikutukset resurssien määrään ja henkilöstötarpeeseen riippuvat pitkälti toimeenpanosta ja hyvinvointialueiden valitsemista palvelujen järjestämistavoista. Muutokset liittyisivät mahdollisesti muun muassa henkilöstön työnkuviin, osaamistarpeisiin ja työsuhteisiin. Niiden toteuttaminen ehdotetussa aikataulussa voi osoittautua hankalaksi. Hyvinvointialueilla on käynnissä myös palkkausjärjestelmän uudistus, ja ehdotettujen muutosten vaikutuksia siihen on vaikea arvioida. Ehdotettuihin muutoksiin sisältyvät säästöt haastavat hyvinvointialueiden edellytyksiä tarkoituksenmukaisessa painopisteen siirrossa. Toisaalta

esimerkiksi asiakkuuksien mahdolliselle siirtämiselle ei ehdoteta aikarajaa, mikä mahdollistaa joustavuutta muutosten toimeenpanolle.

Lastensuojelun asiakkuuden päättämistä koskevan sääntelyn täsmentäminen selkeyttäisi hyvinvointialueen viranomaisen toimivaltaa ja vastuuta. Muutos edellyttäisi sosiaalityöntekijältä huolellista arviota siitä, ovatko lastensuojelun asiakkuuden perusteet edelleen olemassa, ja korostaisi asiakkuuden päättämiseen liittyvän ammatillisen arvioinnin ja päätöksenteon huolellista dokumentointia.

Koska kaikki asiakkuudet käynnistyisivät jatkossa sosiaalihuoltolain mukaisina asiakkuuksina ja lastensuojelun asiakkuuden kynnystä nostettaisiin, hyvinvointialueiden muiden palvelujen merkitys kasvaisi ja lastensuojelu asemoituisi selkeämmin viimesijaiseksi erityispalveluksi. Hyvinvointialueiden olisi huolehdittava siitä, että lapsille ja perheille tarkoitetut sosiaalihuoltolain ja terveydenhuoltolain mukaiset palvelut olisivat riittävän kattavia ja oikea-aikaisia. Niiden olisi huolehdittava myös siitä, että lastensuojelun asiakkuuden alkamista ja päättymistä koskevat arviointi- ja päätöksentekokäytännöt olisivat alueella yhdenmukaisia.

Ehdotetut muutokset vaikuttaisivat todennäköisesti avohuollon aikaiseen työskentelyyn ja tukitoimiin siten, että niissä painotettaisiin entistä selkeämmin sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta keskeisinä tuen muotoina. Sen lisäksi käytettävissä olisivat sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut mukaan lukien uusi ehdotettu perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuen palvelu. Avohuollon tukitoimiin sisältyisi edelleen taloudellinen tuki ja ympärivuorokautinen perhekuntoutus. Kokonaisuutena muutoksilla tavoitellaan palvelujärjestelmän selkiyttämistä. Nykyisen 36 §:n mukaisen tehostetun perhetyön sekä kotiin vietävän tai ryhmämuotoisen perhekuntoutuksen kokoaminen perhetyön ja kasvatusta- ja perheneuvonnan kanssa yhteen sosiaalihuoltolain mukaiseen palveluun olisi merkittävä muutos. Muutoksen arvioidaan edesauttavan hyvinvointialueiden mahdollisuuksia organisoida palvelut siten, että asiakkaiden tuen tarpeisiin voitaisiin vastata nykyistä joustavammin ja oikea-aikaisemmin sekä säätelämällä palvelun intensiteettiä. Muutoksella arvioidaan olevan myönteisiä vaikutuksia myös viranomaisten toimintaan, koska heillä olisi käytettävissään eheämpi ja selkeämpi palvelu nykyisten yksittäisten ja eri laeissa säädettyjen palvelujen sijaan. Tällä arvioidaan olevan myönteisiä vaikutuksia myös lastensuojelun asiakkaisiin.

Tavoitteena ei kuitenkaan olisi se, että nykyisistä onnistuneista käytännöistä tai eri palvelujen sisällöistä luovuttaisiin. Sen sijaan tavoitteena on mahdollistaa hyvinvointialueille järjestämislain 4 §:n mukaisesti parempia edellytyksiä vastata palvelujen sisällöstä, laajuudesta ja laadusta asiakkaiden tarpeen mukaisesti. Vastaavasti hyvinvointialueilla olisi edelleen vastuu palvelujen yhdenvertaisesta toteuttamisesta ja niiden saavutettavuudesta. Ehdotetulla muutoksella pyritäisiin selkiyttämään hyvinvointialueiden järjestämisvastuuta ja luomaan joustavuutta palvelujen organisointitapoihin esimerkiksi siten, että hyvinvointialueiden ei jatkossa tarvitsisi ylläpitää erillisiä lakisääteisiä palvelu- ja tiimirakenteita.

Uuden sosiaalihuoltolain mukaisen perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuen palvelun muodostamiseen kuluvalle ajalle saattaa olla joitakin kielteisiä vaikutuksia palvelujen saatavuuteen, jos muutosprosessi vaikeuttaisi asiakastyötä ja heikentäisi asiakkaiden tarpeisiin vastaamista. Vaikutukset ja mahdolliset riskit vaihtelisivat todennäköisesti hyvinvointialueittain, koska niiden palvelurakenteet ovat erilaisia ja siten valmiudet uuden palvelun muodostamiseen olisivat erilaiset. Vaikutukset niin asiakkaisiin kuin työntekijöihin olisivat siten hyvinvointialuekohtaisia.

Hyvinvointialueille ehdotetaan nykyistä enemmän liikkumavaraa siinä, miten ne voisivat delegoida päätöksentekoa eri viranhaltijoille. Tällä arvioidaan olevan myönteisiä vaikutuksia

lastensuojelun järjestämiseen ja päätöksentekoprosessien sujuvoittamiseen. Joustavuus päätöksentekoprosessien osalta mahdollistaisi hyvinvointialueiden paikallisten tarpeiden huomioon ottamisen.

Esityksessä ehdotetaan säilytettäväksi voimassa olevassa laissa sijoitushyvinvointialueelle säädetty sijoituspaikan valvontatehtävä. Sijoitushyvinvointialueen tehtävään liittyviä toimivaltuuksia selkeytettäisiin lastensuojelulakiin sekä valvontalakiin samanaikaisesti valmisteilla olevilla muutoksilla. Muutoksilla ei ole hyvinvointialueiden tehtäviä lisäävää vaikutusta, sillä kyseessä on valvontatehtävä, joka on jo nykyisin kuulunut hyvinvointialueiden vastuulle. Selkeämmät toimivaltuudet kuitenkin helpottavat tehtävän hoitamista ja tukevat valvonnan vaikuttavuutta. Lastensuojelusta järjestämisvastuussa oleva hyvinvointialue olisi kuitenkin edelleen ensisijaisesti vastuussa sijoittamansa lapsen sijoituspaikan valvonnasta. Lainsäädäntö myös velvoittaa sijoitushyvinvointialuetta tekemään valvontaa toteuttaessaan yhteistyötä sijoittajahyvinvointialueen sekä valvontaviranomaisen kanssa. Näin voidaan välttää päällekkäiseltä työltä. Mikäli sijaishuoltopaikkaan kohdistuu useamman alueen valvontatarpeita, pyrkivät hyvinvointialueet jo nykytilassa toteuttamaan valvontaa yhteistyönä. Myös selvityspyyntöjä ja epäkohtailmoituksia valmistellaan yhteistyössä muiden hyvinvointialueiden kanssa.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmia koskeva sääntely siirrettäisiin järjestämislakiin. Muutos selkeyttäisi ja keventäisi kuntien ja hyvinvointialueiden suunnitteluvaihtoehtoja pääministeri Orpon hallituksen ohjelman mukaisesti kokoamalla kuntia ja hyvinvointialueita koskevat lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen säännökset järjestämislakiin. Muutos vahvistaisi lasten ja nuorten tarpeiden huomioimista kunnan ja hyvinvointialueen toiminnan suunnittelussa. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmat olisivat jatkossa aiempaa selkeämmin osa koko väestön hyvinvointisuunnitelmaa.

Lastensuojelulaitosten henkilöstömitoituksiin ehdotettavilla muutoksilla olisi todennäköisesti erilaisia vaikutuksia hyvinvointialueisiin. Ehdotukset saattaisivat tuoda ainakin jossain määrin joustoa niiden omaan palvelutuotantoon ja mahdollistaa resurssien tehokkaampaa käyttöä. Toisaalta ehdotuksilla olisi vaikutuksia yksityisten palvelujen hankintamenettelyihin ja lain voimaantulohetkellä voimassa oleviin ja tuleviin sopimuksiin. Tästä saattaa aiheutua lisätyötä hyvinvointialueille. Ehdotuksista aiheutuvien säästöjen vaikutukset voivat heijastua hoitovuorokausihinnoittelua alentavasti tai nostavasti. Ehdotetuilla muutoksilla on todennäköisesti vaikutuksia hyvinvointialueen vastuulle kuuluvaan lastensuojelulaitospalvelujen valvontaan.

Huoltajuus- ja oheishuoltajuusmääräyksen painottamisen voidaan arvioida vaikuttavan myös läheisverkostojen systemaattisempaan ja tehokkaampaan selvittämiseen sekä huoltajuus- ja oheishuoltajuusmääräystä koskevan vaihtoehdon perusteellisempaan arviointiin ja huostaanoton viimesijaisuuden korostumiseen. Tällä on mahdollisesti vaikutuksia sosiaalityön käytäntöihin ja siihen, miten hyvinvointialueet ohjeistavat ammattilaisia tässä tehtävässä.

Kiireellisen sijoitusta koskevien kriteerien rajautuminen tilanteisiin, jossa lapsi on välittömässä vaarassa, voi vähentää kiireellisten sijoitusten käyttöä pitkittyneisiin ja kumuloituneisiin ongelmiin ja näin ollen se saattaa vähentää myös kiireellisten sijoitusten määrää, erityisesti teini-ikäisten lasten osalta. Muutoksella saattaa olla vaikutuksia myös avohuollon työskentelyn korostumiseen ja huostaanoton tarpeen arviointiin, koska kiireellinen sijoitus ei olisi mahdollinen lapsen pitkittyneissä ongelmissa.

4.2.4 Vaikutukset Ahvenanmaan maakuntaan

Ahvenanmaan itsehallintolain mukaan Ahvenanmaan maakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluu sosiaalihuolto, jonka osa lastensuojelu on. Maakunnassa on voimassa maakuntalaki

lastensuojelulain soveltamisesta Ahvenanmaan maakunnassa, jonka mukaan lastensuojelulakia sovelletaan Ahvenanmaan maakunnassa maakuntalaissa säädetyin poikkeuksin. Ahvenanmaan maakunnassa lastensuojelusta huolehtii Kommunal socialtjänst -niminen kuntaliittymä (maakuntalaki 3 §). Nyt ehdotetuilla muutoksilla saattaa olla vaikutuksia maakunnassa jo pelkästään sen vuoksi, että nykyinen lastensuojelulaki ehdotetaan kumottavaksi uudella lastensuojelulailla.

Valtakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluu itsehallintolain 27 §:n 24 kohdan mukaan hallinnollinen puuttuminen henkilökohtaiseen vapauteen, jollaista on esimerkiksi rajoitusten käyttö sijaishuoltona toteutettavassa lastensuojelussa. Rajoitusten käytöstä sijaishuollossa säädettäisiin jatkossa ehdotettavan lain 12 luvussa. Rajoituksia koskevassa luvussa säädetään muun muassa siitä, millä edellytyksillä henkilökohtaiseen vapauteen voidaan lastensuojelun sijaishuollossa puuttua. Kysymys on menettelysääntelystä, jota sovelletaan suoraan sellaisen maakunnan lainsäädäntövaltaan piiriin kuuluvan hallintotehtävän suorittamiseen, joka on annettu maakunnan lainsäädännön nojalla maakunnan viranomaiselle. Kyseisiä säännöksiä sovelletaan näin siinä maakunnan viranomaisessa, joka maakunnan toimivaltaan kuuluvista palveluista (lastensuojelu ja sijaishuolto) vastaa. Kuten todettua voimassa olevan lastensuojelulain 11 luvun rajoituksia koskevaan sääntelyyn ehdotetaan paraikaa eduskunnassa olevassa hallituksen esityksessä (HE 149/2025 vp) useita muutoksia, joiden lopullinen sisältö ei ole vielä tiedossa. Ehdotettujen muutosten mahdollisia vaikutuksia maakuntaan on selostettu mainitussa esityksessä. Tässä esityksessä rajoituksiin ehdotetaan muutoksia ainoastaan yhteydenpidon rajoittamista ja henkilöntarkastusta koskevilta osin. Kuten todettua sääntely kuuluu tältä osin valtakunnan lainsäädäntövaltaan.

4.2.5 Vaikutukset valvontaan

Esityksessä ehdotetaan säilytettäväksi voimassa olevassa laissa sijoitushyvinvointialueelle säädetty sijoituspaikan valvontatehtävä. Sijoitushyvinvointialueen tehtävään liittyviä toimivaltuuksia selkeytettäisiin lastensuojelulakiin sekä valvontalakiin samanaikaisesti valmisteilla olevilla muutoksilla. Muutosten myötä sijoitushyvinvointialueella olisi paremmat edellytykset hoitaa sille lastensuojelulaissa jo säädettyä valvontatehtävää. Kyse on sijaishuollosta järjestämisvastuussa olevan hyvinvointialueen valvontatehtävän kanssa osin päällekkäisestä tehtävästä, jota voidaan kuitenkin kodin ulkopuolelle ja toisen hyvinvointialueen alueelle sijoitetun lapsen erityisen haavoittuvan aseman vuoksi pitää perusteltuna.

Lastensuojelusta järjestämisvastuussa oleva hyvinvointialue olisi kuitenkin edelleen ensisijaisesti vastuussa sijoittamansa lapsen sijoituspaikan valvonnasta. Lainsäädäntö myös velvoittaa sijoitushyvinvointialuetta tekemään valvontaa toteuttaessaan yhteistyötä sijoittajahyvinvointialueen sekä valvontaviranomaisen kanssa. Mikäli sijaishuoltopaikkaan kohdistuu useamman alueen valvontatarpeita, pyrkivät hyvinvointialueet jo nykytilassa toteuttamaan valvontaa yhteistyönä. Sijoitushyvinvointialue osallistuu tarvittaessa ja mahdollisuuksien mukaan sijoituspaikan valvontaan yhteistyössä lapsia yksikköön sijoittaneiden hyvinvointialueiden kanssa. Myös selvityspyynnöitä ja epäkohtailmoituksia valmistellaan yhteistyössä muiden hyvinvointialueiden kanssa.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi, että lastensuojelulaitoksen henkilökuntaan voisi laitoksen hoito- ja kasvatushenkilöstön lisäksi kuulua jatkossa myös turvahenkilöitä, jos se on laitoksen asiakas- ja työturvallisuuden takaamiseksi välttämätöntä. Turvahenkilön tulisi olla palvelussuhteessa palveluntuottajaan. Turvahenkilö olisi osa valvontalaissa säädettyä palveluntuottajan henkilöstöä. Turvahenkilön valvonta toteutuisi ensisijaisesti palveluntuottajan ja sijoittajahyvinvointialueen omavalvonnan kautta. Palveluntuottajan tulisi palveluuyksikön rekisteröintiä varten ilmoittaa myös mahdolliset henkilöstöön kuuluvat turvahenkilöt sekä niiden koulutus valvontalain 16 §:n 2 momentin 5 kohdan mukaisesti. Turvahenkilöiden toimintaa valvottaisiin

osana muuta palveluntuottajan toimintaa eikä niiden valvonnasta arvioida aiheutuvan varsinaisesti lisätöitä omavalvontaan tai viranomaisvalvontaan.

Turvahenkilöt tulisi lisätä palveluntuottajien rekisteriin muuna kuin hoito- ja kasvatushenkilöstönä. Turvahenkilöiden merkitsemisen ei arvioida edellyttävän järjestelmämuutoksia eikä siltä osin aiheuttaisi lisäkustannuksia valvontaviranomaiselle. Valvontaviranomaisen tulisi kuitenkin ohjata palveluntuottajia ja palvelunjärjestäjiä turvahenkilöitä koskevien tietojen ilmoittamisessa, minkä voidaan arvioida aiheuttavan valvontaviranomaiselle jonkin verran lisätöitä.

SOTE-ammattihenkilövalvonta ei koskisi turvahenkilöitä, kuten se ei koske myöskään laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvia muun kuin sote-alan tutkinnon suorittaneita ohjaajia (esimerkiksi yhteisöpedagogit). Myös näille henkilöille on lailla annettu rajoitustoimivaltaa mukaan lukien voimankäyttötoimivaltuudet tietyissä tilanteissa. Turvahenkilön osalta toimivaltuudet ovat kuitenkin laajemmat. Ammattihenkilövalvonta jää jatkovalmisteluun ja tässä yhteydessä olisi hyvä arvioida kysymystä turvahenkilöitä laajemminkin. Yksityisissä vartijoita valvoo poliisi ja yksi ratkaisu olisi sisällyttää turvahenkilöiden valvonta poliisin tehtäviin. Tämä edellyttäisi kuitenkin uutta sääntelyä ja vaikutusten arviointia, mitä tässä yhteydessä ei ole ollut aikataulusyistä mahdollista toteuttaa.

Muuttuviksi ehdotetuilla lastensuojelulaitosmitoituksilla saattaa olla vaikutuksia LVV:n toimintaan rekisteröintimenettelyjen ja henkilöstömitoituksen valvonnan osalta, kuten aiemmin kohdassa 4.2.1.1 on kuvattu. Ehdotetut joustomahdollisuudet todennäköisesti muuttaisivat nykytilaa ja sillä voi olla suoria vaikutuksia valvontaan ja mitoituksen toteutumisen seurantaan. Myös lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän enimmäisasiakasmäärään ehdotettu joustomahdollisuus muuttaisi nykytilaa ja tulisi vaikuttamaan valvontakäytäntöihin.

4.2.6 Vaikutukset tiedonhallintaan

Esitykseen sisältyvillä ehdotuksilla on vaikutuksia tiedonhallintaan, kuten kansallisiin sosiaalihuollon asiakastietojen kirjaamista ja tietorakenteita koskeviin määrittelyihin ja ohjeisiin sekä sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmiin ja valtakunnallisiin sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmäpalveluihin eli Kanta-palveluihin. Ehdotukset liittyvät tiedonhallinnan osalta sosiaalihuoltolain uudistuksen yhteydessä toteutettaviin kansallisiin tietojärjestelmämuutoksiin. Vaikutukset ovat siten yhteydessä samoihin valtakunnallisiin asiakirjarakenteisiin, luokituksiin ja järjestelmäratkaisuihin. Tämän esityksen kannalta keskeiset muutokset liittyvät vireilletulon yhtenäistämiseen, sosiaalihuoltolakiin ehdotetun tuen tarpeen arvion ja tämän ehdotuksen lastensuojelun tarpeen selvittämisen kokonaisuuteen sekä jälkihuollon toteuttamiseen osana sosiaalihuoltolain mukaisia palveluita. Lisäksi tämän ehdotuksen mukaiset muutokset vaikuttavat sosiaalihuollon asiakasasiakirjojen tietorakenteisiin, esimerkiksi voimassa olevan lastensuojelulain mukainen hakemus hallinto-oikeuteen lapsen tutkimiseksi olisi jatkossa viranomaisen lupa lapsen tutkimiseksi.

Sosiaalihuoltoon ehdotettujen esitysten tiedonhallintavaikutuksia on selvitetty yhteistyössä THL:n kanssa. THL toteutti sosiaalihuollon palvelu-uudistusta koskevia ehdotuksia valmistelleen työryhmän raportin ehdotusten perusteella selvityksen, jonka tavoitteena oli tuottaa arvio sosiaalihuoltolain muutokseen liittyvistä tietojärjestelmämuutoksista ja niiden kustannuksista. Selvitys toteutettiin haastattelemalla kolmen hyvinvointialueen ja kolmen tietojärjestelmätoimittajan edustajia. Tietojärjestelmätoimittajat kattavat yhteensä 19 hyvinvointialuetta, haastateltavia oli yhteensä 16. Sosiaalihuollon palveluihin esitetään kuitenkin selvästi pienempää muutosta verrattuna sosiaalihuollon palvelu-uudistustyöryhmän raportin mukaiseen ehdotukseen, jonka pohjalta THL:n selvitys on tehty. Tietojärjestelmämuutoksia koskevia arvioita on

tarkennettu asiantuntijatyönä suhteessa siihen, mitä työryhmän ehdotuksista sisältyi sosiaali-huoltolain muutoksia koskeneeseen esitykseen.

Kirjaamista koskevat muutokset tehdään THL:n Sosmeta-palvelussa julkaistaviin valtakunnallisesti hyödynnettäviin asiakirjarakenteisiin ja sen myötä Kanta-palvelujen Sosiaalihuollon asiakastietovarantoon ja sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmiin. Tämän jälkeen ne ovat hyödynnettävissä palvelunantajien toiminnassa. Tietojärjestelmien kehittäminen ja käyttöönotot vievät THL:n selvityksen perusteella vähintään 1,5 vuotta aikaa. Toimeenpanoon tarvittavaan aikaan vaikuttavat esimerkiksi useat samanaikaiset muutokset, organisaatiomuutokset, budjetoinnin aikataulut sekä tietojärjestelmien julkaisuaikataulut. Tänä aikana voidaan kuitenkin soveltuvien osin käyttää nykyisiä asiakirjarakenteita. Lisäksi tämä tulotisiin huomioimaan koulutuksessa ja lainsäädännön toimeenpanon tuessa.

Sosmeta-palvelun asiakirjarakenteiden käyttö asiakastietojärjestelmissä muuttuu velvoittavaksi syyskuussa 2026 sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain (703/2023, *asiakastietolaki*) ja asiakasasiakirjamääräyksen (määräys sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista 1/2026, THL/5041/4.05.00/2025¹⁰⁵) mukaisesti. Sosmetassa julkaistut rakenteet on jo toteutettu suurimpaan osaan sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmiä.

Sosmetaan päivitetty asiakirjarakenteet ja Koodistopalvelimelle päivitetty luokitukset julkaistaan lain hyväksymisen jälkeen. Tämän jälkeen Kela toteuttaa tarvittavat muutokset Sosiaalihuollon asiakastietovarantoon, jotta se voi ottaa vastaan uusien versioiden mukaisia asiakirjoja. Tietojärjestelmätoimittajat toteuttavat Sosmetassa julkaistut rakenteet ja Koodistopalvelimella julkaistut luokitukset asiakastietojärjestelmiinsä. Vaikka tämän prosessin loppuun vieminen ei ole mahdollista lain voimaantuloon mennessä eikä sosiaalihuollon ammattilaisilla näin ollen olisi asiakastietojärjestelmissään käytettävissä hyväksytyn lain mukaisia asiakirjarakenteita, kirjaaminen olisi mahdollista toteuttaa soveltuvilla tavoilla käyttäen nykyisiä asiakirjarakenteita ja luokituksia.

Sosiaalihuoltolakiin ehdotetut muutokset kirjaamista koskeviin säännöksiin koskevat keskeisesti tuen tarpeen arviointia ja asiakassuunnitelmaa, ja sitä kautta muutosvaikutus ulottuisi hyvin laajasti sosiaalihuoltoa toteuttavaan henkilöstöön kaikkiin eri palvelutehtäviin kuten lastensuojeluun.

Käyttöönotto edellyttää lastensuojelun ammattilaisten kouluttamista uusiin kirjaamiskäytäntöihin ja asiakkuuslogiikkaan sekä yhtenäistä kansallista ohjausta. Siirtymävaiheessa kirjaamista on mahdollista toteuttaa soveltuvien käytännöin myös ennen kuin kaikki päivitetty asiakirjarakenteet ovat käytettävissä tietojärjestelmissä.

Koska asiakastietolakea sovelletaan myös Ahvenanmaan maakunnassa, koskevat asiakastietolain ja tietorakenteiden muutokset myös maakunnan sosiaalihuollon palvelunantajat.

¹⁰⁵ Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen määräys sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista. Määräys 1/2026, THL/5041/4.05.00/2025: Saatavissa: <https://thl.fi/documents/155392151/190361269/THL%201-2026%20m%C3%A4%C3%A4r%C3%A4ys%20sosiaalihuollon%20asiakasasiakirjoista.pdf/3bc2fe39-49fc-ad46-6fa0-6655d3ee728e?t=1776081947298>

4.2.7 Muut ihmisiin kohdistuvat yhteiskunnalliset vaikutukset

4.2.7.1 Vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksiin

Sosiaalihuoltolakiin ehdotetut muutokset ovat yhteydessä tämän esityksen perus- ja ihmisoi-
keusvaikutuksiin esitysten kiinteän yhteyden takia. Sosiaalihuoltolakiin ehdotetuilla muutok-
silla on tunnistettu olevan useita asiakkaan oikeutta perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaisesti
riittäviä sosiaalipalveluja edistäviä vaikutuksia. Kuitenkin esitykseen sisältyy julkisen talouden
tasapainottamiseen tähtääviä taloudellisia vaikutuksia, joten kyseisillä ehdotuksilla on väistä-
mättä myös joitakin negatiivisia vaikutuksia sosiaalihuollon saatavuuteen ja laatuun sekä tiet-
tyjä perus- ja ihmisoikeuksiin liittyviä riskejä. Sosiaalihuoltolakiin ehdotetuilla muutoksilla on
arvioitu olevan vaikutuksia oikeusturvaan, perustuslain 19 §:n 1 momentin mukaiseen välttä-
mättömään toimeentuloon ja huolenpitoon, 19 §:n 3 momentin mukaiseen perheen ja muiden
lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksiin turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen
kasvu, yksityiselämän suojaan ja yhdenvertaisuuteen sekä 19 §:n 3 momentin mukaisesti riittä-
viin sosiaalipalveluihin.

Lastensuojelun asiakkuuden kynnyksen nosto ja palvelujärjestelmän painopisteen siirtäminen
varhaisempaan sosiaalihuollon tukeen voivat edistää lapsen oikeutta saada apua oikea-aikaisesti
ja vähemmän puuttuvien keinoin. Ehdotus tukee myös LOS 5 ja 9 artiklan toteutumista. Asiak-
kuudet käynnistyvät jatkossa ensisijaisesti sosiaalihuoltolain mukaisina asiakkuuksina ja tavoite-
teena on, että lapsen ja perheen tuen tarpeisiin voidaan vastata sosiaalihuoltolain mukaisilla
palveluilla. Tämä voi vahvistaa luottamusta viranomais toimintaan, jos lapset, nuoret ja perheet
kokevat tulevaisuuden autetuksi oikea-aikaisesti. Oikea-aikainen tuki voi myös vahvistaa lapsen
oikeutta hyvinvointiin sekä perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia
turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu, kun mahdollisiin tuen tarpeisiin saa tukea mah-
dollisimman varhaisessa vaiheessa.

Esitys voi vahvistaa lasten oikeutta saada riittävää ja oikeasuhteista suojelua tilanteissa, joissa
lastensuojelun kynnys ylittyy. Samalla korostuu viranomaisten velvollisuus tunnistaa lapsen
suojelun tarve riittävän ajoissa, jotta lasten perus- ja ihmisoikeudet eivät vaarannu. Tätä riskiä
voidaan ehkäistä kansallisella toimeenpanon tuella, koulutuksella ja osaamisen vahvistamisella.
Lastensuojelun menettelyprosessien osalta on kaikkien tärkeitä, että PL 14.4. §:n mukainen
oikeus osallistua toteutuu ja lapset ja lapsen vanhemmat ja muut huoltajat ymmärtävät päätösten
merkityksen ja perustelut ja kokevat ne hyväksyttävänä, oikeasuhteisina ja tarkoituksenmukai-
sina. Toimenpiteiden hyväksyttävyyden kannalta tilannetta voi hankaloittaa, jos lapsi tai van-
hemmat eivät tunnista hyötyvänsä lastensuojelun toimista. Esitys sisältää ehdotuksen, jonka
mukaan lastensuojelun asiakkuus voisi käynnistyä tilanteissa, jossa lapsi tai hänen vanhem-
pansa tai muut huoltajat eivät ota vastaan heille tarjottavaa tukea tunnistetusta lapsen suojelu-
tarpeesta huolimatta. Tällaisissa tilanteissa ja muutoin vastentahtoisesti toteutettavissa toimissa
on tärkeää, että lapselle ja hänen vanhemmilleen tai muille huoltajille perustellaan toimenpitei-
den syyt ja tavoitteet sekä se, miten toimenpiteillä pyritään turvaamaan lapsen edun ensisijai-
suuden toteutumista.

LOS:ssa on tunnistettu lastensuojelun asiakkuudessa ja kodin ulkopuolelle sijoitettuna olevien
lasten erityisen suojelun ja tuen tarve. Esityksen ehdotukset turvaisivat tämän oikeuden toteu-
tumista sopimuksen yleisperiaatteiden tarkoittamalla tavalla. Lapsen edun ensisijaisuus olisi jat-
kossakin lastensuojelun kantava periaate (LOS artikla 3). Lapsen osallisuus oikeuden (LOS ar-
tikla 12) toteutumista tuetaan ehdotettavalla sääntelyllä. Lastensuojelulain uudistamisella voi-
taisiin turvata lapsen oikeutta elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen (LOS artikla 6) eten-
kin 1.10.2026 voimaantulevalla sääntelyllä.

Oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen on turvattu perustuslain 7.1 §:ssä. Perustuslain 7.2 §:n mukaan ketään ei saa tuomita kuolemaan, kiduttaa eikä muutoinkaan kohdella ihmisarvoa loukkaavasti. Myöskään henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua eikä vapautta riistää mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta ja vapauden menettäneen oikeudet turvataan lailla (PL 7.3 §). Tähän esitykseen sisältyy säännöksiä, jotka mahdollistavat lapsen itsemääräämisoikeuteen ja muihin perus- ja ihmisoikeuksiin kajoamisen, kuten kajoamisen vapauteen, oikeuteen yksityis- ja perhe-elämään, omaisuuden suojaan ja koskemattomuuteen. Esityksen sisältämissä ehdotuksissa huomioitavia perus- ja ihmisoikeusvelvoitteita on käsitelty säätämisyjärjestystä koskevassa luvussa 12.

4.2.7.2 Vaikutukset lastensuojelun asiakkuudessa oleviin lapsiin

Osana lapsivaikutusten arviointia toteutettiin lasten ja nuorten kuuleminen kahdessa kasvokkain järjestetyssä keskustelutilaisuudessa ja kahdella sähköisellä verkkokyselyllä tammi-maaliskuun 2026 aikana. Kuuleminen kohdistui sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain yhdyspintaan sekä huostaanottoa koskevaan päätöksentekoprosessiin. Tavoitteena oli saada lasten ja nuorten näkemyksiä lainvalmistelun tueksi. Keskustelutilaisuudet tuottivat syventävää laadullista aineistoa huostaanottopäätöksentekoa koskien.

Sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain yhdyspintakyselyyn saatiin yhteensä 225 vastausta ja huostaanoton päätöksentekoa koskevaan kyselyyn 165 vastausta. Kyselyihin vastanneista alakäisistä suurimman vastaajaryhmän muodostivat 15–17-vuotiaat (44 % ja 45 %). Yli 18-vuotiaita vastaajia oli 45 prosenttia. Suurin osa vastaajista (77 ja 73 %) ilmoitti sukupuolekseen tytön.

Vastauksissa korostuivat lapsen aidon kuulemisen ja osallisuuden merkitys sekä pysyvien, luotamuksellisten aikuissuhteiden tärkeys. Työntekijöiden vaihtuvuuden ja koetun kiireen todettiin heikentävän avun vastaanottamista. Vastaajat toivat esiin puutteita tiedonsaannissa ja palveluprosessien ymmärrettävyydessä. Huostaanottotilanteessa he pitivät tärkeänä moniammatillista ja huolellista päätöksentekoa. Lastensuojelu nähtiin positiivisena ja hyödyllisenä etenkin silloin, kun tarjottu tuki oli vastannut lapsen todellisia tarpeita. Vastaajat liittivät kielteisiä näkemyksiä etenkin leimautumiskokemuksiin sekä esimerkiksi tilanteisiin, joissa lapsen näkemykset eivät välittyneet suoraan päätöksentekoon tai tilanteisiin, joissa pitkät huostaanotto prosessit aiheuttivat epävarmuutta. Vastaajat korostivatkin avun ja tuen saamisen tärkeyttä jo ennen lastensuojelun asiakkuutta.

Lastensuojelun asiakkuuden kynnyksen muuttaminen ja lastensuojeluun ohjautuminen

Tämän esityksen vaikutukset ovat yhteydessä sosiaalihuoltolakiin ehdotettujen muutosten kanssa etenkin lastensuojeluun ohjautumisen ja asiakasprosessin etenemisen osalta. Esityksessä ehdotetaan lastensuojelulakiin tällä hetkellä sisältyvän ilmoitus- ja yhteydenottosääntelyn siirtämistä sosiaalihuoltolain mukaiseksi sääntelyksi. Tavoitteena on yhdenmukaistaa voimassa olevaa sääntelyä ja käytäntöä. Samalla sosiaalihuoltolaissa pyritään selkeyttämään yhteyden saantiin liittyviä säännöksiä. Lastensuojeluilmoituksen ja ennakollisen lastensuojeluilmoituksen käsitteet säilyisivät eikä niitä koskevaan sääntelyyn ehdoteta sisällöllisiä muutoksia. Tavoitteena on, että kaikkien yhteydenottojen ja ilmoitusten käsittely yhdenmukaistuu, kun niitä koskeva sääntely on koottu yhteen.

Sosiaalihuoltolakiin ja lastensuojelulakiin ehdotettavien muutosten yhteisenä tavoitteena on, että useampi lapsi saisi jatkossa tukea ilman lastensuojelun asiakkuutta sosiaalihuoltolain mukaisina palveluina, jolloin lastensuojelu asemoituisi palvelujärjestelmässä nykyistä selkeämmin viimesijaiseksi erityispalveluksi. Esityksen tavoitteena on selkiyttää lastensuojelun

asiakkuuden suhdetta erityisesti sosiaalihuoltolain mukaiseen erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen asiakkuuteen ja määrittelyyn. Niiden suhde on todettu epäselväksi. Selkiyttäminen tehtäisiin nostamalla lastensuojelun asiakkuuden kynnystä. Näin ollen jatkossa lastensuojelun toimenpiteet kohdentuisivat entistä selkeämmin lapsiin, joiden suojelun tarve on vakava ja lähellä voimassa olevaa huostaanoton kynnystä.

Kokonaisuutena näillä esityksillä arvioidaan olevan myönteisiä vaikutuksia avun hakemisen ja vastaanottamisen kynnykseen, kun lastensuojeluun liittyvää leimautumisen kokemusta voidaan vähentää niissä tilanteissa, joissa tukea voidaan tarjota muilla palveluilla. Tämä näkökulma tuli vahvasti esiin lasten ja nuorten kuulemisessa. Ehdotetut muutokset voivat vahvistaa perheiden kokemusta siitä, että viranomaisen tarjoama apu perustuu ensisijaisesti vapaaehtoisuuteen ja yhteistyöhön. Esityksellä arvioidaan olevan myönteisiä vaikutuksia lasten hyvinvointiin varhaisen tuen vahvistumisen kautta.

Tuen tarpeen arviointiin sosiaalihuoltolaissa ehdotetut muutokset eivät vaikuttaisi kriittisiin lapsen suojelua koskeviin arviointeihin, sillä nykytilaa vastaavasti kiireelliset tilanteet käsiteltäisiin jatkossakin viipymättä ja lastensuojelun asiakkuus avattaisiin heti, kun tarve sille todetaan. Ehdotettu muutos tarkoittaisi arvioinnin painopisteen siirtymistä erillisistä, usein raskaista ja laajoista palvelutarpeen arvioinneista kohti oikea-aikaisia kohtaamisia, joissa lapsen ja perheen tilanteeseen voitaisiin tarttua välittömästi sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin, tai mikäli ne eivät sovellu tilanteeseen, palvelujen avulla. Pitkät ja laajat palvelutarpeen arvoinnit ovat korostuneet lapsilla ja lapsiperheillä.

Tuen tarpeen arvioinnin joustavoittamiseen ja arviointiin liittyvien määräaikojen poistumiseen liittyväksi riskiksi on tunnistettu se, että arvioinneissa aletaan kiirehtiä liikaakin, jolloin tuen tarpeita voi jäädä tunnistamatta. Tuen tarpeen arvioimisessa tulisi kuitenkin aina huomioida asiakkaan lapset ja muu lähipiiri sekä tunnistaa ne läheiset, joihin asiakkaan tilanne mahdollisesti vaikuttaa. Myös lasten osallisuus tulisi varmistaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Hyvinvointialueiden tulisi varmistaa riittävä lastensuojelun osaaminen tuen tarpeen arvioinnin prosesseissa, jotta lapset ja perheet saavat tarvitsemansa tuen ja palvelut mahdollisimman oikea-aikaisesti.

Lastensuojelun asiakkuuden kriteerit voivat muuttaa lastensuojelun asiakkuuteen liitettäviä merkityksiä. Lasten kuulemisen perusteella lastensuojelun asiakkuus voi vahvistaa lapsen myönteistä kokemusta siitä, että hänen tilanteensa otetaan vakavasti, mutta toisaalta se voi lisätä poikkeavaksi leimautumisen riskiä. Lasten kuulemisessa nousi esiin, että lasten kokemukset lastensuojelun asiakkuudesta ovat usein ristiriitaisia ja ne voivat ilmetä samanaikaisesti sekä myönteisinä että kielteisinä. Myönteiset kokemukset liittyvät usein ammattilaisten kohtaamiseen, kun taas kielteiset kokemukset ulkopuolisten reaktioihin ja pelkoon siitä, miten asiakkuus tai etenkin laitostausta vaikuttavat siihen, miten lasta kohdellaan koulussa, harrastuksissa tai myöhemmin aikuisuudessa. Osa lapsista kokee häpeää tai pelkoa avun hakemisesta. Lapset korostivat, että apua tulisi saada ajoissa, ennen tilanteiden kriisiytymistä ja jo ennen lastensuojelun asiakkuutta.¹⁰⁶ Esityksellä on kokonaisuutena mahdollista vahvistaa varhaisemman tuen ja avun saamista ja toisaalta selkiyttää lastensuojelun asiakkuuteen liittyviä mielikuvia. Vaikka tavoitteena on painottaa erityisen suojelun näkökulmaa, riskinä on, että yksittäiset asiakkaat saattavat kokea lastensuojelun asiakkuuden entistä leimaavampana.

¹⁰⁶ Peltonen R (2026): Lasten ja nuorten kuuleminen sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain muutosten valmistelussa. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2026:5. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-9832-2>

Lastensuojelun asiakkuuden käynnistyminen liittyisi jatkossa todennäköisesti myös entistä selkeämmin tilanteisiin, joissa palveluja ei voida toteuttaa lasten tai vanhempien vapaaehtoisuuteen perustuen. Tämä voi vahvistaa käsityksiä siitä, että lastensuojelu on todella viimesijainen sosiaalihuollon interventio lapsen ja perheen yksityisyyteen silloin, kun lapsen suojeleminen sitä edellyttäisi. Tämä korostaa lastensuojelua viranomaisen suojelutehtävänä silloin, kun se arvioidaan välttämättömäksi lapsen edun mukaiseksi menettelyksi. Samalla korostuvat viranomaisen vuorovaikutusosaaminen sekä se, että lapsen edun mukaisen toiminnan perusteleminen niin lapselle itselleen kuin hänen läheisilleen. Toisaalta tätä riskiä lieventää se, että asetelma vastaa pitkälti nykytilaa.

Lastensuojelun asiakkuudessa oleva lapsi kuuluu lastensuojelun sosiaalityön henkilöstömitoituksen piiriin, ja hänelle nimetään vastuusosiaalityöntekijä, jolla on laskennallisesti enemmän työaikaa lasta kohden kuin sosiaalihuoltolain mukaisessa sosiaalityössä olisi. Lastensuojelun asiakkuuteen jatkossa tulevilla lapsilla on intensiivisen tuen tarve, jolloin sosiaalityöntekijällä tulisi olla riittävästi aikaa työskennellä lapsen kanssa. Säännös lapsen asioista vastaavien sosiaalityöntekijöiden enimmäisasiakasmäärästä tukee lapsen mahdollisuutta tulla kohdatuksi ja kuulluksi, vahvistaa suunnitelmallista työskentelyä sekä lisää lapsen tosiasiallisia vaikutusmahdollisuuksia omaan asiaansa.

Lapset ovat itse pitäneet edellä mainittuja asioita tärkeinä kuulemisen yhteydessä. Lapsille on keskeistä, että he tulevat aidosti kuulluiksi ja ymmärretyiksi heitä koskevilla asioilla. Lasten ja nuorten näkemysten mukaan pysyvien ja tuttujen työntekijäsuhteiden merkitys on olennainen lapsen turvallisuuden ja luottamuksen rakentumiselle, kun taas työntekijöiden vaihtuvuus ja kokemus kiireestä heikentävät lapsen luottamusta viranomaisiin ja voivat vaikeuttaa avun vastaanottamista.¹⁰⁷

Osallisuus ja tietoisuus asiakasprosesseista

Lapset ja nuoret toivat esiin kuulemisessa, että heillä ei aina ole riittävästi ymmärrystä siitä, mitä heidän asiassaan tapahtuu, missä asiakkuuden vaiheessa ollaan tai mitä seuraavaksi tapahtuu. Epäselvää voi myös olla se, millä perusteilla päätöksiä tehdään ja mitä mahdollisuuksia heillä on vaikuttaa asioihinsa tai hakea muutosta päätöksiin. Lapset kuvasivat esimerkiksi pitkät huostaanottojen käsittelyajat kuormittavina. Lapsille on etenkin huostaanottomenettelyssä tärkeää, että heitä koskevat päätökset tehdään siten, että päätöksentekijöillä on riittävä ymmärrys lapsen yksilöllisestä tilanteesta ja lapsen omat näkemykset välittyvät mahdollisimman suoraan päätäjälle. Päätöksenteon etäisyys lapsesta ja hänen arjestaan sekä pohjautuminen vain asiakirja-aineistoon koettiin ongelmalliseksi erityisesti vaativissa tilanteissa, kuten huostaanottoa koskevissa ratkaisuissa.¹⁰⁸

Lastensuojelun edunvalvontaa koskevan sääntelyn selkeyttämisen voidaan odottaa lisäävän tietoisuutta edunvalvonnan tarkoituksesta ja määäämismenettelystä sekä siten jossain määrin lisäävän menettelyn käyttöä. Ehdotus vahvistaisi näin lasten edun ja osallisuuden toteutumista lastensuojelussa. Edunvalvojaksi esitettävän velvollisuus esittää rikosrekisteriote ennen

¹⁰⁷ Peltonen R (2026): Lasten ja nuorten kuuleminen sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain muutosten valmistelussa. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2026:5. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-9832-2>

¹⁰⁸ Peltonen R (2026): Lasten ja nuorten kuuleminen sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain muutosten valmistelussa. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2026:5. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-9832-2>

edunvalvojaksi määräämistä edistäisi niiden lasten etua ja turvallisuutta, joille määrättäisiin edunvalvoja ehdotettavan lain perusteella lain voimaantulon jälkeen.

Avohuollon aikaista työskentelyä koskevat muutokset

Ehdotetut muutokset vaikuttaisivat lapsen asemaan siten, että lastensuojelun asiakkuus alkaisi nykyistä myöhemmässä vaiheessa ja tukea järjestettäisiin aiempaa useammin sosiaalihuoltolain mukaisina palveluina. Muutos voisi vahvistaa varhaista tukea ja ehkäistä ongelmien kasautumista, mikäli sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut olisivat oikea-aikaisia ja riittävän vaikuttavia.

Tehostetun perhetyön ja perhekuntoutuksen sisällyttäminen sosiaalihuoltolain mukaiseen perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuen palveluun voisi vahvistaa varhaista tukea ja ennaltaehkäistä tarvetta lastensuojelun avohuollon asiakkuuteen. Mikäli sosiaalihuollon palvelut eivät kuitenkaan olisi riittävästi resursoituja, intensiivisiä ja oikea-aikaisia, olisi riski, että lasten tuen tarpeisiin vastattaisiin liian kevyesti. Tällöin lapsen tilanne voisi heikentyä ja raskaampien lastensuojelutoimenpiteiden tarve lisääntyä, erityisesti jos tuki käynnistyisi vasta ongelmien jo vaikeuduttua.

Avohuollossa asiakkuudessa oleville lapsille ja heidän perheilleen annetaan ensisijaisesti sosiaalityötä ja sosiaalihojausta. Lisäksi voidaan myöntää erilaisia tukitoimia ja palveluja niin sosiaalihuoltolain kuin lastensuojelulainkin perusteella. Muutoksen myötä lastensuojelun avohuolto painottuisi entistä selvemmin vaativimpiin asiakkuuksiin. Tämä voisi tarkoittaa, että avohuollon asiakkaina olevien lasten tilanteet olisivat keskimäärin aiempaa kuormittavampia ja edellyttäisivät intensiivisempää ja pitkäkestoisempaa tukea.

Avohuollon keskittyminen entistä vaativampiin asiakkuuksiin merkitsisi, että yksittäisten lasten tilanteet edellyttävät aiempaa intensiivisempää ja laaja-alaisempaa tukea. Vaikka sosiaalityöntekijöiden asiakasmäärää on rajoitettu, asiakkuuksien vaativuuden kasvu voisi käytännössä vähentää yksittäistä lasta kohden käytettävissä olevaa työpanosta. Tämä voisi heikentää suunnitelmallista työskentelyä, lapsen osallisuutta ja tuen oikea-aikaisuutta. Ilman riittäviä resursseja ja toimivia tukirakenteita olisi riski, että työ painottuisi korjaaviin ja kiireellisiin toimenpiteisiin suunnitelmallisen työn sijaan. Työn kuormittavuuden kasvu voisi lisätä työntekijöiden vaihtuvuutta, mikä voisi heikentää lapsen mahdollisuuksia pysyvään ja luottamukselliseen asiakassuhteeseen.

Vaikutukset lapseen riippuvat keskeisesti siitä, kuinka hyvin sosiaalihuollon palvelut kykenisivät vastaamaan kasvavaan ja vaativampaan tuen tarpeeseen. Onnistuneesti toteutettuna muutos voisi vahvistaa varhaista tukea ja lapsen edun toteutumista. Puutteellisesti resursoituna tai toimeenpantuna se voisi kuitenkin heikentää lasten oikea-aikaisen ja riittävän tuen toteutumista sekä lisätä raskaampien toimenpiteiden tarvetta.

Kodin ulkopuolisia sijoituksia koskevat muutokset

Kiireellisen sijoituksen kohdentuminen vain välittömän vaaran tilanteisiin saattaa vähentää kiireellisiä sijoituksia pitkittyneissä ongelmissa. Tällä saattaa olla välitön vaikutus esimerkiksi teini-ikäisten kiireellisiin sijoituksiin, koska kiireellistä sijoitusta ei olisi mahdollista käyttää enää lapsen tilanteen pysäytysinterventiona, esimerkiksi kun lapsen oma käyttäytyminen on pitkään heikentänyt lapsen hyvinvointia. Jos lapsi ei saa apua avohuollon työskentelyn ja tukitoimien avulla, saattaa kiireellistä sijoitusta koskevan sääntelyn muutoksella olla kielteisiä vaikutuksia.

Huoltajuus- ja oheishuoltajuusmääräysten ensisijaisuuden korostaminen huostaanottoa ja sijaishuoltoon sijoittamista arvioitaessa voi muuttaa huostaanottojen ja sijaishuollon käyttöä ja korostaa ennen muuta huostaanoton viimesijaisuutta. Mikäli lapsen hoito, kasvatus ja huolenpito voidaan järjestää läheisverkostossa huoltajuus- tai oheishuoltajusratkaisuin, tämä voi tukea lapsen sijoittumista hänelle tuttuihin olosuhteisiin ja vähentää huostaanottojen ja sijaishuollon tarvetta.

Lastensuojelulaitosten henkilöstön mitoitusta ja ns. päivitysvelvoitteen keventämistä koskevat ehdotukset voisivat vaikuttaa hoito- ja kasvatushenkilöstön pysyvyyden heikkenemiseen ja sitä kautta lapsiin vaihtuvina työntekijöinä. Tällä saattaisi olla ei-toivottuja vaikutuksia lasten kokemuksiin pysyvyydestä ja turvallisista aikuisista. Esimerkiksi neurokirjon lasten hyvinvointiin vaikuttavat sijoituspaikan turvallisuus, henkilöstön osaaminen, ennakoitavuus ja ympäristön kuormitustekijät. Henkilöstöä koskevat muutokset voivat vaikuttaa myös esimerkiksi luvatta sijaishuoltopaikastaan poissaolevien lasten etsimiseen ja palauttamiseen, jos hoito- ja kasvatushenkilöstöä ei ole riittävästi saatavilla. Riskinä saattaisi olla myös se, että riittämätön henkilöstöresurssi vaikuttaisi rajoitustoimenpiteiden käytön lisääntymiseen, jos henkilöstöä ei ole riittävästi työskentelemään lasten kanssa.

Ehdotettu palvelurakenteen muutos ja lastensuojelun asiakkuuden kynnyksen nostaminen saattaa vaikuttaa siten, että sijaishuollon arki muuttuu mahdollisesti vaikeutuvien lasten tuen tarpeiden takia. Tämä voi esimerkiksi nostaa henkilöstön osaamisvaatimuksia.

Ehdotukseen sisältyy esitykset etenkin yhteydenpidon rajoittamista ja henkilöntarkastusta koskevan sääntelyn muuttamisesta. Mahdollisuus rajoittaa lapsen yhteydenpitoa hänen sosiaaliseen verkostoonsa kuuluviin henkilöihin voi turvata mahdollisuuksia vastata lapsen tuen tarpeisiin tilanteissa, joissa yhteydenpidon arvioidaan vaarantavan lapsen edun toteutumisen.

Henkilöntarkastukseen ehdotettujen muutosten vaikutukset riippuvat keskeisesti lastensuojelulaitosten henkilöstön toimintatavoista ja osaamisesta, koska kyseessä on voimakas puuttumien lapsen henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Riskinä ovat mahdolliset ylilyönnit.

Vaikutukset lasten vanhempiin ja muihin läheisiin

Ehdotetut muutokset vaikuttavat todennäköisesti lastensuojelun asiakkuudessa olevien lasten vanhempiin ja muihin läheisiin eri tavoin. Esimerkiksi huoltajuus- ja oheishuoltajuusmääräyksen painottamisen voidaan arvioida vaikuttavan myös läheisverkostojen systemaattisempaan ja tehokkaampaan selvittämiseen sekä huoltajuus- ja oheishuoltajuusmääräystä koskevan vaihtoehdon perusteellisempaan arviointiin ja huostaanoton viimesijaisuuden korostumiseen. Ehdotus voi vaikuttaa myönteisesti lapsen perhe- ja läheissuhteisiin. Niitä voitaisiin myös edistää kiinnittämällä huomiota perheen jälleenyhdistämistyöskentelyyn.

Kodin ulkopuolisten sijoitusten aikana toteutettavat kasvatukselliset käytännöt ja esimerkiksi yhteydenpidon rajoitus voivat rajata yhteydenpitomahdollisuuksia jossain määrin. Toisaalta esityksessä korostetaan yhteydenpito-oikeuden turvaamisen tärkeyttä vaihtoehtoisin keinoin, jos esimerkiksi lapsen oman yhteydenpitovälineen käyttöä joudutaan rajaamaan.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmat

Ehdotuksen mukaan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmia koskeva sääntely siirrettäisiin järjestämislakiin. Tällöin kuntia ja hyvinvointialueita koskevat keskeiset lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen säännökset olisivat koottuna yhteen säädökseen, mikä

selkeyttäisi erilaisten lapsia ja nuoria koskevien suunnitelmien ja palvelujen yhteensovittamista. Muutos nivoisi lapsia ja nuoria koskevat suunnitelmat aiempaa selkeämmin osaksi koko väestön hyvinvointisuunnitelmaa ja vahvistaisi lasten ja nuorten tarpeiden huomioimista kunnan ja hyvinvointialueen toiminnan suunnittelussa.

4.2.7.3 Vaikutukset jälkihuoltoon oikeutettuihin lapsiin ja nuoriin

Esityksellä arvioidaan olevan erilaisia vaikutuksia jälkihuoltoon oikeutettujen lasten ja nuorten asemaan ja oikeuksien toteutumiseen. Jatkossa jälkihuollossa olevien lasten ja nuorten asiakkuudet olisivat sosiaalihuoltolain mukaisia. Tällä voi olla myönteisiä vaikutuksia lasten ja nuorten kokemuksiin omasta asemastaan palvelujärjestelmässä. Vaikka lapselle tai nuorelle järjestettäisiin edelleen ehdotetussa uudessa laissa säädetty jälkihuollon tuki ja palvelut, asiakkuuden luonteen muuttuminen voi vähentää leimaavuutta ja tukea myönteisesti lapsen tai nuoren hyvinvointia ja itsenäistymistä.

Harkinnanvaraista jälkihuoltoa koskevan sääntelyn poistaminen vähentää tulkinnanvaraisuutta sekä vahvistaa sääntelyn ennakoitavuutta sekä lasten ja nuorten yhdenvertaista asemaa jälkihuollossa. Harkinnanvaraista jälkihuoltoa on myönnetty käytännössä vähän eikä sen poistamisella arvioida olevan kielteisiä vaikutuksia palvelujen saatavuuteen, koska lapsen tai nuoren tuen tarpeisiin tulee joka tapauksessa vastata tarkoituksenmukaisin keinoin.

Jälkihuollon tarkoitusta ja sisältöä koskevan sääntelyn täsmentyminen voi vahvistaa sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen roolia jälkihuollon ensisijaisina työmuotoina. Tämä voi parantaa lasten ja nuorten mahdollisuuksia saada suunnitelmallista tukea arjen hallintaan, asumiseen, toimeentuloon ja itsenäistymiseen liittyvissä kysymyksissä. Samalla mahdollisuus järjestää jälkihuollon aikana yksilölliseen tarpeeseen perustuvia tukitoimia ja palveluja tukee sitä, että nuoren tuen tarve voidaan huomioida joustavasti elämäntilanteen muuttuessa.

Lasten kuulemisessa esiin nousseet kokemukset luottamuksellisista aikuissuhteista, työntekijöiden pysyvyydestä ja lastensuojelutaustaan liittyvästä leimautumisesta koskevat usein myös lapsia ja nuoria, joiden asiakkuus jatkuu jälkihuollossa tai on päättynyt hiljattain, vaikka muutosehdotusten vaikutuksia jälkihuollossa oleviin lapsiin ja nuoriin ei nimenomaisesti kysytty.¹⁰⁹

Esityksen ei arvioida muuttavan jälkihuollon taloudellisia peruselementtejä, kuten asumisen ja toimeentulon turvaamista tai itsenäistymisvaroja koskevaa sääntelyä. Näiden säännösten säilyminen ennallaan tukee nuorten taloudellista perusturvaa itsenäistymisvaiheessa ja osaltaan vahvistaa jatkuvuuden tunnetta jälkihuollossa olevien nuorten näkökulmasta.

4.2.7.4 Vaikutukset lastensuojelun työntekijöihin ja perhehoitajiin

Sosiaalihuoltolain uudistus vahvistaa sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen ensisijaisuutta. Sama koskee myös lastensuojelun avohuollon työskentelyä. Muutoksella on vaikutuksia lastensuojelun viranomaistoimintaan, kun sosiaalityö ja sosiaaliohjaus määritellään entistä selkeämmin sosiaalihuollon ydintoiminnaksi. Muutos vahvistaa sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen roolia palvelujärjestelmässä ensisijaisina työmuotoina ja vähentää tarvetta ohjata asiakkaita ensisijaisesti

¹⁰⁹ Peltonen R (2026): Lasten ja nuorten kuuleminen sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain muutosten valmistelussa. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2026:5. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-9832-2>

erillisiin palveluihin silloin, kun tuen tarpeisiin voidaan vastata suoraan viranomaisen omalla työskentelyllä.

Esityksellä arvioidaan olevan vaikutuksia lastensuojelun työntekijöiden työn sisältöön ja painopisteisiin. Lastensuojelun sosiaalityö kohdentuu jatkossa entistä selkeämmin vaativiin ja vakavaa suojelun tarvetta koskeviin tilanteisiin, mikä voi lisätä työn vaativuutta mutta samalla selkeyttää lastensuojelun perustehtävää.

Sosiaalityöntekijöiden enimmäisasiakasmäärän joustavoittamista koskevalla ehdotuksella voi olla vaikutuksia työntekijöiden kuormittuneisuuteen etenkin, jos asiakasmäärä ylittyy toistuvasti.

Ehdotukseen sisältyvä läheisverkostosijoituksen ensisijaisuuden painottaminen huostaanoton ja sijaishuollon vaihtoehtona voi lisätä sukulais- ja läheisperhehoidon osuutta sijaishuollossa. Tämä voi pidemmällä aikavälillä heijastua perhehoitoon ohjautuviin asiakkuuksiin siten, että ne saattavat olla aiempaa vaativampia.

Jälkihuoltonuorten asiakkuuden järjestäminen sosiaalihuoltolain mukaisena asiakkuutena vaikuttaa lastensuojelun työntekijöiden työhön erityisesti työn kohdentumisen ja vastuunjaon näkökulmasta. Lastensuojelun sosiaalityö rajautuu jatkossa selvemmin alaikäisiin lapsiin, joilla on ajankohtainen ja vakava suojelun tarve, kun taas jälkihuollon aikainen itsenäistymistyöskentely jäsentyy osaksi sosiaalihuollon asiakkuuksia. Toisaalta jälkihuollon aikainen työskentely on jo nyt organisoitu eri tavoin hyvinvointialueilla, jolloin vaikutukset todennäköisesti vaihtelevat hyvinvointialueittain.

Laitoshenkilöstöön liittyvät muutosehdotukset voivat vaikuttaa henkilöstöresurssien tarkoituksenmukaiseen kohdentamiseen. Toisaalta vaikutukset voivat konkretisoida henkilöstön vähentämisenä sekä määräaikaisten ja esimerkiksi nollatuntisopimuksilla töitä tekevien määrän lisääntymisenä. Riskinä on, että pysyvän hoito- ja kasvatushenkilöstön määrä vähenee ja sijaisten määrä kasvaa. Tällä voi olla ei-toivottuja vaikutuksia etenkin pitkäaikaista sijaishuoltoa tarjoavissa lastensuojelulaitoksissa. Mahdollinen työntekijöiden lisääntyvä vaihtuvuus saattaa myös heikentää palvelun laatua ja lisätä työn kuormitusta sekä vaarantaa asiakas- ja työturvallisuuden. Henkilöstöresursseilla on merkittävä yhteys työsuojeluun ja työturvallisuuteen.

4.2.7.5 Vaikutukset yhdenvertaisuuteen, tasa-arvoon ja kielellisiin oikeuksiin

Esityksellä arvioidaan olevan vaikutuksia lasten ja perheiden yhdenvertaiseen asemaan. Vaikutukset riippuvat osaltaan siitä, miten kattavasti ja yhdenmukaisesti sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut ovat jatkossa saatavilla eri hyvinvointialueilla. Jos palvelujen saatavuudessa tai esimerkiksi tuen tarpeen arviointikäytännöissä on alueellisia eroja, voivat myös esityksen vaikutukset lasten ja perheiden asemaan toteutua eri tavoin. Sosiaalihuoltolain muuttamista koskevassa esityksessä on ehdotettu palvelujen yhdistämistä, jolla olisi vaikutusta myös lastensuojelun aikaisen työskentelyn ja palvelujen järjestämiseen. Palvelujen yhdistämisellä ja sääntelyn joustavoittamisella voitaisiin poistaa keinotekoisia palvelurakenteiden siiloja ja joustavoittaa ja sujuvoittaa asiakasprosesseja. Toisaalta joustavampi sääntely ja hyvinvointialueiden erilaiset resurssit yhdistettynä etenkin sosiaalihuoltolain lakiesitykseen sisältyviin säästöodotuksiin voivat johtaa tuen tason ja intensiteetin sekä toimintamallien vaihteluun, mikä saattaa heikentää asiakkaiden alueellista yhdenvertaisuutta ja erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden mahdollisuuksia saada oikea-aikaista ja riittävää tukea.

Lastensuojelun edunvalvontaa koskevilla ehdotuksilla voi olla myönteisiä vaikutuksia lastensuojelun asiakkuudessa olevien lasten osallisuuden nykyistä yhdenvertaisempaan

toteutumiseen, koska hyvinvointialueen velvollisuudesta hakea lapselle lastensuojelun edunvalvoja säädettäisiin nykyistä selkeämmin. Sääntelyn selkeyttämisen voidaan odottaa lisäävän jos-sain määrin edunvalvojamääräysten hakemista. Laissa myös nimenomaisesti säädettäisiin siitä, että edunvalvojaksi ei voitaisi määrätä henkilöä, jolla on tai voisi olla eturistiriita lapsen kanssa tai suhteessa lapsen etuun. Toisaalta ehdotuksen mukaan rikostaustaotteen tarkastaminen kos-kisi vain ehdotettavan lain perusteella määrättävää edunvalvojaa. Näin ollen esimerkiksi tilan-teet, joissa lapselle määrätään edunvalvoja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain (808/2019) perusteella, jäisivät sääntelyn ulkopuolelle. Tämä asettaisi jossain määrin vastaa-vanlaisissa tilanteissa olevia lapsia keskenään eri asemaan.

Kodin ulkopuolisia sijoituksia koskevilla ehdotuksilla on todennäköisesti enemmän vaikutuksia poikiin kuin tyttöihin, koska poikien osuus kaikista kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista on tyttöjä hieman suurempi (vuonna 2025 poikia oli 52 % ja tyttöjä 48 %). Poikien osuus kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista on pysytellyt tyttöjen vastaavaa osuutta suurempana 1990-lu-vulta lähtien. Näin ollen on mahdollista, että poikiin kohdistuu esimerkiksi rajoitustoimenpiteitä tyttöjä enemmän. Muun sukupuolisia ei tällä hetkellä raportoida lastensuojelutilastossa.

Sijoitetuilla lapsilla voi olla taustallaan sukupuolittuneeseen väkivaltaan, seksuaaliväkivaltaan tai hyväksikäyttöön liittyviä kokemuksia, joiden huomioon ottaminen sijoituspaikan hoito- ja kasvatuskäytännöissä, kuten lapsen luottamuksellisessa kohtaamisessa ja turvallisuuden ylläpi-tämisessä, on tärkeää. Esimerkiksi luvattomasti lastensuojelulaitoksesta poissa olevien lasten, etenkin tyttöjen, on todettu kokevan hatkojen aikana hälyttävän usein seksuaaliväkivaltaa. Vä-kivallan tunnistaminen asiakasprosessissa ja tuen saamisen oikea-aikaisuus ovat erityisesti tyt-töihin kohdistuvien vaikutusten kannalta keskeisiä. Sijaishuollossa tapahtuvaa vertaissuhdevä-kivaltaa koskevista tutkimuksista on löydetty useita riskitekijöitä vertaissuhdeväkivallan uh-riksi joutumiselle. Lapsen sukupuoli on yksi yksilöllisistä riskitekijöistä. Kansainvälisissä tut-kimuksissa on todettu, että pojat ja tytöt kokevat sijaishuollossa yhtä paljon vertaissuhdeväki-valtaa, mutta koetun väkivallan muodot ja tasot vaihtelevat sukupuolten välillä. Pojat kokevat useammin (vakavampaa) fyysistä väkivaltaa, kun taas tytöt kokevat useammin epäsuoraa väki-valtaa ja seksuaalista väkivaltaa.¹¹⁰ Esitykseen sisältyvillä ehdotuksilla voidaan osaltaan vähen-tää väkivaltariskejä sekä sijoituspaikoissa että niiden ulkopuolella. Esimerkiksi lastensuojelu-laitosten henkilöstön toimivaltuuksien selkeydellä voidaan vahvistaa toiminnan läpinäkyvyyttä ja mahdollistaa turvallista arkea.

Syntymäkohorttitutkimuksen mukaan kodin ulkopuolelle tehdyt sijoitukset olivat lähes kaksi kertaa yleisempiä lapsilla, joiden vanhemmista toinen tai molemmat ovat syntyneet ulko-mailla.¹¹¹ Esitetyn uuden lastensuojelulain toimeenpanossa tulisi huomioida lastensuojelun asi-akkuudessa olevien lasten kielellisen, kulttuuriseen ja uskonnolliseen taustaan liittyvät asiat.

Lastensuojelun toteuttamisessa tulisi varmistaa saavutettavuus ja syrjimättömyys siten, että tuki ja palvelut olisivat esteettömiä, kielellisesti ja kulttuurisesti tarpeisiin sopivia sekä tarpeen mu-kaan mukautettavissa erilaisiin kommunikointitapoihin, jotta lastensuojelun asiakkuudessa ole-vien lasten oikeus yhdenvertaisuuteen toteutuisi. Näin edistettäisiin YK:n vammaissopimuksen

¹¹⁰ Mononen R., Hakovirta M., Rasinkangas J. & Ikonen R. (2021) Lasten vertaissuhdeväkivalta lasten-suojelun sijaishuollossa. Yhteiskuntapolitiikka 86 (3), s. 277. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021060936126>

¹¹¹ Kääriälä, Keski-Säntti, Aaltonen, Haikkola, Huotari, Ilmakunnas, Juutinen, Kiilakoski, Merikukka, Pekkarinen, Rask, Ristikari, Salo, Gissler. (2020) Suomi seuraavan sukupolven kasvuympäristönä – Seuranta Suomessa vuonna 1997 syntyneistä lapsista, joilla on ulkomailla syntynyt vanhempi. Raportti 15/2020. THL. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-582-7>

esteettömyyttä ja saavutettavuutta koskevan 9 artiklan ja osallisuutta yhteisössä koskevan 19 artiklan toteutumista käytännössä.

Esitetyn lainsäädännön vaikutuksia tulee arvioida kielellisiä oikeuksia koskevan lainsäädännön toimeenpanon näkökulmasta. Esityksellä ei olisi lähtökohtaisesti merkittäviä vaikutuksia kielellisten oikeuksien toteutumiseen kansalliskielten osalta, koska sillä ei muutettaisi palvelujen käyttäjien oikeutta saada palveluja omalla äidinkielellään. Kielellisten oikeuksien toteutuminen on usein edellytys muiden perusoikeuksien toteutumiselle.

Kielellinen tausta tulee huomioida lapsen edun mukaisia toimenpidevaihtoehtoja ja ratkaisuja punnittaessa sekä lastensuojelua toteutettaessa, samoin kuin lapsen kulttuurinen ja uskonnollinen. Lastensuojelun asiakkuudessa on vähemmistökielisiä lapsia, joiden kielelliset erityistarpeet tulee huomioida esimerkiksi tulkkipalvelujen keinoin. Lastensuojelupalvelujen järjestämisvastuussa olevien hyvinvointialueiden on varmistettava palvelujen kielellinen saavutettavuus ja lastensuojelun asiakkaiden kielellisten oikeuksien tosiasiallinen toteutuminen. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sijaishuollossa olevan lapsen omankielisen yhteydenpito-oikeuden toteutumista perheen ja muiden läheisten kanssa. Järjestämislain 5 §:n mukaisesti hyvinvointialueilla on velvollisuus huomioida asiakkaiden kielelliset oikeudet ja niiden toteutuminen. Myös hyvinvointialueiden yhteistyösopimus on sovitettava 39 §:ssä tarkoitetun kaksikielisten hyvinvointialueiden yhteistyösopimuksen kanssa.

Saamenkielisten lastensuojelupalvelujen saatavuus on heikko. Saamelaisten kotiseutualueella ei ole lastensuojeluyksikköä ja sijais- ja tukiperheistä on merkittävä pula. Sijoitusratkaisuihin tulisi turvata lapsen kielellinen ja kulttuurinen jatkuvuus ja mahdollisuus kasvaa omassa kulttuuriympäristössään.

Perustuslain 17 § 3 momentin mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana sekä romaneilla ja muilla ryhmillä on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Saamen kielilain mukaisesti asian käsitteleminen viranomaisessa on pyrittävä antamaan saamen kielen taitoisen henkilön hoidettavaksi ja viranomaisen on huolehdittava, että sen henkilöstö pystyy palvelemaan asiakkaita myös saameksi. Tulkkauksen on toissijainen keino kielellisten oikeuksien toteuttamisessa. Viittomakieltä käyttävien sekä vammaisuuden vuoksi tulkitsemis- ja käännösapua tarvitsevien oikeudet turvataan lailla. Näiden velvoitteiden toteutumiseen on kiinnitettävä huomiota myös sijaishuollon aikana.

4.2.8 Vaikutukset työllisyyteen

Esityksellä arvioidaan olevan mahdollisesti jonkin verran suoria vaikutuksia lastensuojelussa toimiviin ammattilaisiin ja siten työllisyyteen. Vaikutukset liittyvät erityisesti lastensuojelulaitosten henkilöstömitoituksen ja päivystysvelvoitteen keventämiseen, joiden seurauksena yksittäisissä laitoksissa ja asuinyksiköissä voi hoito- ja kasvatustehtävissä toimivien tehtävät vähentyä. Lisäksi vaikutukset saattavat konkretisoida työsuhteiden luonteessa. On mahdollista, että määräaika- ja nollatuntisopimukset lisääntyvät. Sijaishuollossa vaikutukset kohdistuvat todennäköisesti sekä nais- että miestyöntekijöihin. Sosiaalityöntekijöihin mahdollisesti kohdistuvat vaikutukset sen sijaan kohdistunevat enemmän naisiin, koska sosiaalityö on naisvaltainen ala.

Koska valtaosa sijaishuollon laitospalveluista tuotetaan yksityisten palveluntuottajien toimesta, henkilöstöä koskeviin ehdotuksiin liittyvät vaikutukset ja mahdolliset henkilöstövähennykset eivät kohdistu suoraan hyvinvointialueiden omaan henkilöstöön, eivätkä vaikutukset ole riippuvaisia hyvinvointialueiden palvelurakennemuutoksista. Työllisyysvaikutusten toteutuminen

riippuu muun muassa palveluntuottajien tekemistä henkilöstö- ja työaikatarkoituksista sekä asuin- yksiköiden käyttöasteesta.

Työpaikkojen mahdollisella vähentymisellä voi lisäksi olla heijastevaikutuksia työn kuormittavuuteen ja henkilöstön pysyvyyteen niissä toiminnoissa, jotka jatkavat toimintaansa aiempaa suppeammilla resursseilla, mikä voi lisätä henkilöstön vaihtuvuutta.

4.2.9 Vaikutukset turvallisuuteen

Esityksellä arvioidaan olevan vaikutuksia lasten turvallisuuteen. Varhaisemman vaiheen tuen vahvistaminen voi tukea lapsen turvallista kasvuympäristöä ja ehkäistä tilanteiden kärjistymistä. Vaikutukset riippuvat kuitenkin siitä, kuinka kattavasti ja oikea-aikaisesti sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut ovat tosiasiallisesti saatavilla.

Ehdotukset mahdollistaisivat turvahenkilöiden palkkaamisen lastensuojelulaitoksiin osaksi laitoksen pysyvää henkilöstöä. Palkattavien turvahenkilöiden avulla on mahdollista parantaa laitoksen järjestystä ja laitoksissa olevien työntekijöiden ja lasten turvallisuutta nykyistä pysyvämmällä tavalla. Turvahenkilöillä tulee olla tehtävään soveltuva tutkinto eli pelkkä vartijan koulutus ei riittäisi. Käytännössä turvahenkilöiksi todennäköisesti hakeutuu kuitenkin vartijan tehtävissä työskennelleitä vartijoita, mutta heillä tulee olla kuitenkin suoritettuna soveltuva tutkinto esimerkiksi turvallisuusalan tutkinto. Lisäksi työnantajan tulee varmistua, että turvahenkilö on tehtävään sopiva ja hänellä on tarpeellinen koulutus voimakeinojen käytöstä sekä perehtyneisyys lastensuojeluun ja laitoksen erityispiirteisiin. Turvahenkilöitä ei ennen tehtävään ottamista turvaselvitettäisi, mutta palvelunantajan olisi muilla tavoin osana rekrytointiprosessia varmistettava hakijan soveltuvuus tehtävään. Henkilön olisi myös esitettävä rikosrekisteriote. Vartijan tehtävissä olleen henkilön taustat on vartijaksi hyväksymisen prosessin aikana selvitetty. Vartijaksi hyväksyminen on voimassa viisi vuotta. Työnantajan tulee järjestää turvahenkilölle tarpeellinen voimakäytön täydennyskoulutus sekä huolehtia, että koko henkilökunta tiedostaa omaan tehtäväänsä liittyvät toimivaltuudet. Muutoin on riski, että tehtävät ja toimivaltuudet sekoittuvat ja turvahenkilön tehtävien ja toimivallan suhde hoito- ja kasvatushenkilökunnalle mahdollistettuun rajoitustoimivaltaan hämärtyy. Myös lasten täytyy olla tietoisia tehtävien ja toimivaltuuksien eroista. Tällä hetkellä laitoksissa on turvauduttu vaihtuviin yksityisiin vartijapalveluihin. Turvahenkilöiden käytöllä on mahdollista ehkäistä esimerkiksi väkivaltatilanteiden eskaloitumista ja voimankäyttötilanteiden syntymistä, kun turvahenkilöt ovat osa laitoksen henkilöstöä ja näin sekä lapsille että hoito- ja kasvatushenkilöstölle tuttuja henkilöitä toisin kuin vaihtuvat vartijat nykytilanteessa. Turvahenkilöille säädettyjen toimivaltuuksien avulla voitaisiin myös ehkäistä esimerkiksi päihdyttävien aineiden taikka vaarallisten esineiden kulkeutuminen laitokseen tarkastamalla esimerkiksi lasta tapaamaan tulevat vieraat. Turvahenkilöllä olisi myös toimivalta estää laitokseen ilman asiallista syytä saapuva ulkopuolinen henkilö. Myös tämän tavoitteena on suojella sijoitettuja lapsia ja muita laitoksessa olevia henkilöitä.

4.2.10 Yhteisvaikutukset

Lastensuojelu on osa sosiaalihuoltoa, jolloin sosiaalihuoltoon kohdistuvat samanaikaiset lainsäädäntöhankkeet vaikuttavat myös lastensuojelulain ja lastensuojelukäytännön uudistamiseen. Uudistuksia on valmisteltu osittain samaan aikaan ja osittain peräkkäin. Eri hankkeiden vaikutuksia pyritään tunnistamaan myös kokonaisuutena. Pyrkimyksenä on arvioida ja kuvata eri hallituksen esitysten samoilta ihmisryhmille tai elämäntilanteisiin kasautuvia vaikutuksia. Esityksillä voi olla myös mahdolliset ristikkäisiä vaikutuksia. Tällaisen kokoavan ja kokonaisuutta arvioivan valmistelun edellytykset eivät ole vielä olleet täysmääräisesti olemassa lastensuojelulain uudistamisen valmisteluvaiheessa, koska sosiaalihuoltolain ja monen muun samanaikaisen hallituksen esityksen muutosten yksityiskohdat ovat tarkentuneet vasta viime vaiheissa.

Lastensuojelulain uudistamisen vaikutusten arvioinnissa on huomioitu mahdollisuuksien mukaan vastikään eduskunnassa hyväksytyt lastensuojelulain ja siihen liittyvien lakien muutokset, jotka tulevat voimaan 1.10.2026. Kuntouttavaa suljettua laitospalvelua koskeva sääntely tulee voimaan 1.1.2027. Lisäksi eduskunnassa on käsiteltävänä hallituksen esitys laiksi vankeuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 120/2026 vp), joka sisältää muutosehdotuksia alaikäisen vankeusvangin sijoittamisesta lastensuojelulaitokseen.

Lastensuojelulain ja sosiaalihuoltolain muutokset ulottuvat lapsiperheisiin ja nuoriin, joihin on jo aiemmilla hallituksen päätöksillä kohdennettu sosiaaliturvan tasoa alentavia toimia. Kertautuvat vaikutukset ovat kriittisimpiä pienituloisilla ja muutoin haavoittuvassa asemassa olevilla. Aiemmissa sosiaali- ja terveysministeriön yhteisvaikutusten arvioinneissa on päädytty siihen, että työikäisten sosiaaliturvan tasoa heikentävät muutokset ovat olleet suurimpia. Nämä muutokset kohdistuvat myös lapsiperheisiin. Ne voivat konkretisoitua toimeentulovaikeuksina ja siten vaikuttaa perheiden hyvinvointia heikentävästi. Tämä voi näkyä lisääntyvinä sosiaalihuollon ja lastensuojelun tuen ja palvelujen tarpeina.

Lainsäädännön vaikutukset eivät kohdistu kaikkiin samalla tavalla, vaan ne vaihtelevat esimerkiksi yksilön iän, sukupuolen, terveydentilan, sosiaalisen ja taloudellisen aseman, asuinalueen, kulttuurisen taustan sekä muiden henkilökohtaisten lähtökohtien mukaan. Tämän vuoksi vaikutusten tarkastelussa on tärkeää huomioida esitysten seuraukset eri ihmisryhmien näkökulmasta. Samakin säädös voi tuottaa erilaisia vaikutuksia eri ryhmille riippuen heidän senhetkisistä kyvystään, voimavaroista ja taloudellisista resursseistaan.

Eduskunnassa on paraikaa vireillä hallituksen esitys laeiksi sosiaalihuoltolain, ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta (HE 113/2025 vp) eli niin sanottu sosiaalihuollon teknologia esitys. Esitykseen sisältyy myös taloudellisia säästötavoitteita, jotka kohdentuvat pääosin iäkkäiden ympärivuorokautiseen palveluasumiseen ja pienemmässä määrin teknologian lisäämiseen yleisesti sosiaalihuollossa arvioimalla asiakassuunnitelman valmistelun yhteydessä mahdollisuudet hyödyntää teknologisia ratkaisuja asiakkaan palvelussa. Esityksen säästövaikutukset eivät kuitenkaan suoraan kohdistu asiakkaisiin, vaan ovat seurausta henkilöstötarpeita vähentävän teknologian hyödyntämisestä sosiaalipalveluissa ja sosiaalihuollon toiminnassa sekä sitä kautta saatavasta taloudellisesta hyödystä. Esityksessä ei ollut rajattu lastensuojelua säännösten soveltamisalasta, mutta eduskuntakäsittelyn aikana myös sääntelyn suhdetta lastensuojeluun on pohdittu uudestaan. Esityksen käsittely eduskunnassa on edelleen kesken. Osana lastensuojelulainsäädännön ensimmäisen vaiheen uudistamista lastensuojelua koskien on jo hyväksytty lastensuojelulain muutos (523/2026), joka sallii jatkossa kamaravalvonnan erityksen yhteydessä tietyin edellytyksin.

Samanaikaisesti tämän esityksen kanssa valmisteltavalla sosiaalihuoltolain uudistuksella, mikäli se toteutuisi esitetyssä muodossaan, olisi merkittäviä vaikutuksia sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain lapsiin, nuoriin ja perheisiin kohdentuvien palvelujen uudelleenmuotoiluun. Ehdotuksen mukaan lastensuojelun asiakkuus alkaisi nykyistä myöhemmässä vaiheessa. Jälkihuollon asiakkuudet siirtyisivät sosiaalihuoltolain piiriin, vaikka jälkihuolto-oikeutta ja jälkihuollon aikaisia tukitoimia ja palveluja koskeva sääntely jäisivätkin lastensuojelulakiin. Näiden muutosten myötä lasten, nuorten ja perheiden tuen tarpeet kohdentuisivat aiempaa useammin sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin. Tämä lisäisi todennäköisesti sosiaalihuollon asiakkuuksien määrää ja vaativuutta samalla, kun lastensuojelun asiakkuuksien määrä mahdollisesti vähenisi ja painottuisi nykyistä selkeämmin enemmän tukea tarvitsevien asiakkuuksiin, mikä korostaisi muutokselle asetetun tavoitteen mukaisesti lastensuojelun viimesijaisuutta. Muutos voisi tukea palvelujärjestelmän painopisteen siirtymistä varhaiseen tukeen, mutta sen tarkoituksenmukainen toteutuminen edellyttäisi sosiaalihuollon palvelujen riittävyyttä ja toimivuutta.

Varhaisen tuen vahvistamista tukisi osaltaan se, että lastensuojelulain mukainen tehostettu perhetyö ja kotiin vietävä tai ryhmämuotoinen perhekuntoutus sisällytettäisiin uuteen sosiaalihuoltolain mukaiseen perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuen palveluun. Mikäli sosiaalihuoltolain mukainen tuki ei toteutuisi riittävän saavutettavana, intensiivisenä ja oikea-aikaisena, korostuisi riski siitä, että palvelut jäisivät käytännössä liian yleisluonteisiksi tai kevyiksi suhteessa lasten ja perheiden tuen tarpeisiin. Tällöin olisi riskinä raskaampien lastensuojelutoimien tarpeen kasvu. Ilman selkeitä toimintamalleja olisi riski, että sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain väliseen rajapintaan jäisi epäselvyyksiä ja asiakkaiden saama tuki voisi viivästyä. Vaikutukset ovat siten riippuvaisia erityisesti sosiaalihuollon palvelujen resursoinnista, osaamisesta ja käytännön toimeenpanon onnistumisesta.

Sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain uudistamisen yhteydessä on arvioitu, että lastensuojelusta siirtyisi noin 5 300 lasta sosiaalihuoltolain mukaiseen asiakkuuteen palvelujen uudistamiseen ja lastensuojelun asiakkuuden edellytysten muuttumisen myötä. Ehdotettua siirtymistä ei tehtäisi automaattisesti tai tietyn säädetyn aikarajan puitteissa, vaan se toteutettaisiin lapsikohitaiseen arviointiin perustuen. Lastensuojelulakiin ehdotetulla siirtymäsäännöksellä turvattaisiin lain voimaantulon hetkellä voimassa olevat palvelupäätökset. Sosiaalihuoltolain 13 §:n nojalla lapsella ja hänen perheellään on oikeus saada viipymättä lapsen terveyden tai kehityksen kannalta välttämättömät sosiaalipalvelut. Oikeus vastaa lastensuojelulain mukaista subjektiivista oikeutta palveluihin (HE 164/2014 vp). Näiden lasten asemaan voi kuitenkin vaikuttaa se, että he siirtyvät pois lastensuojelulain 13 b §:n mukaisen sosiaalityöntekijäkohtaisen asiakasmitoituksen piiristä. Tämän mahdollisena seurauksena on riski siitä, että lapsen omatyöntekijällä ei olisi enää vastaavalla tavalla mahdollisuuksia työskentelyyn lapsen kanssa potentiaalisesti isomman asiakasmäärän takia. Toisaalta tätä riskiä voidaan pienentää esimerkiksi sosiaalityöntekijäresurssin tarkoituksenmukaisella kohdentamisella ja sosiaalityön organisointitavoilla. Siirtyviksi arvioitujen lasten määrää tarkennettiin lausuntopalautteen perusteella.

Erityisesti lapsiin ja perheisiin kohdistuvien uudistusten yhteisvaikutusten kannalta on keskeistä, että sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain muutokset tulisivat voimaan samanaikaisesti. Ehdotukset muodostavat tältä osin tiiviin ja toisiaan täydentävän kokonaisuuden, eikä niitä ole tarkoitettu toimimaan toisistaan irrallisina. Jos säädösmuutokset toteutetaan eri aikaan, saattaisi se aiheuttaa epäselvyyttä sääntelyn soveltamisessa sekä vaarantaa palvelujärjestelmän toimivuuden.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluvalikoiman periaatteita koskeva hallituksen esitys on sekin paraikaa eduskunnan käsittelyssä (HE 90/2026 vp). Esityksen yhtenä keskeisenä tavoitteena on kustannusten kasvun hillitseminen pitkällä aikavälillä. Taloudellisia vaikutuksia pyritään saamaan aikaiseksi ensisijaisesti palvelujen vaikuttavuuden ja kustannusvaikuttavuuden edistämisen avulla ja samaan aikaan saatavalla palveluntarpeen kasvun hidastamisella. Siltä osin, kuin sosiaalihuollon palveluja koskeva lainsäädäntö jättää harkinnan tilaa palvelunjärjestäjälle, sosiaalihuollon järjestämisen ja toteuttamisen suunnittelua sekä palvelujen ja työmuotojen käyttönottoa, käyttöä ja käytöstä poistamista koskevassa päätöksenteossa tulisi jatkossa soveltaa palveluvalikoiman periaatteita. Periaatteet ovat tarveperiaate, turvallisuus, vaikuttavuus, kustannusvaikuttavuus sekä läpileikkaavina periaatteina yhdenvertaisuus ja ihmisarvon loukkamattomuus.

Palveluvalikoiman periaatteita koskevan hallituksen esityksen mukaan sosiaalihuollon sisältöohjauksesta vastaa hyvinvointialueen johto sen mukaan, miten asiasta on päätetty hyvinvointialueen hallintosäännössä. Sosiaalihuoltolain uudistus sisältää ehdotuksen, jonka mukaan 48 §:ssä säädettävällä sosiaalihuollosta vastaavalla viranhaltijalla olisi jatkossa keskeinen rooli sosiaalihuollon palveluvalikoiman soveltamisessa ja määrittelyssä hyvinvointialueella.

Palveluvalikoiman periaatteita koskevassa esityksessä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen, työmuotojen ja menetelmien käyttöönottoa, käyttöä ja käytöstä poistamista koskevaan päätöksentekoon liittyen on tunnistettu myös toimeenpanoa koskevia riskejä. Palveluvalikoiman periaatteiden soveltamisessa tulisi tunnistaa eri väestöryhmien sekä eri asiakas- ja potilasryhmien ominaisuudet ja tarpeet, asiakas- tai potilasryhmiin kuuluvien ryhmien erityistarpeet sekä palvelujen, työmuotojen ja menetelmien erityiset vaikutukset ja merkitys näille ryhmille. Siten palvelujen ja työmuotojen käyttöönottoa, käyttöä ja käytöstä poistamista koskevassa päätöksentekossa tulisi kiinnittää huomiota eri ryhmien erityistarpeisiin myös silloin, kun palvelua tai työmuotoa käytettäisiin yleisissä palveluissa.

Palveluvalikoiman määrittelyssä kaikkia väestöryhmiä koskeva riski puolestaan liittyy tilanteeseen, jossa joillakin hyvinvointialueilla periaatteita ei sovellettaisi lainsäätäjän tarkoittamalla tavalla kokonaisharkintaan perustuen, vaan sen sijaan yksinomaan kustannukset alkaisivat määrittää palvelujen, työmuotojen tai menetelmien kuulumista palveluvalikoimaan. Palveluvalikoiman periaatteiden toimeenpanoa tulee ohjata niin, että periaatteita sovelletaan tasapainoisesti kokonaisharkintaan perustuen. Parhaimmillaan palveluvalikoiman periaatteet voivat tukea sosiaalihuollon sisältöohjausta niin, että yhdessä esitettävien sosiaalihuoltolain muutosten kanssa ne mahdollistavat asiakkaiden ja väestön tarpeisiin vastaamisen vaikuttavasti, sujuvasti ja oikea-aikaisesti. Palveluvalikoiman periaatteista säätämisellä ei ole suoria vaikutuksia valtion talousarvioesitykseen eikä siten hyvinvointialueiden rahoitukseen.

Palveluvalikoiman periaatteita koskevien ehdotuksien vaikutukset lapsiin olisivat lähtökohtaisesti samansuuntaiset kuin muuhun väestöön. Palveluvalikoiman periaatteista säätämällä edistetään lapsen oikeutta terveyteen sekä lapsen oikeuksien kannalta keskeisten sosiaalipalvelujen ja hyvinvoinnin edistämisen toteuttamista. Periaatteiden soveltamisessa olisi huomioitava lapsen edun periaatteen ensisijaisuus, esimerkiksi siten, että kokonaisharkinnassa lapsiasiakkaisiin ja -potilaisiin liittyvät erityispiirteet ja -vaikutukset arvioidaan osana periaatteita.

Lasten ja nuorten sosiaali- ja terveydenhuollon riittävyys vaikuttaa oleellisesti se, miten arkiympäristö tukee lapsen kasvua, kehitystä, mielenterveyttä ja päihteettömyyttä, ja miten perusterveydenhuollon palvelut ja yleiset sosiaalihuollon palvelut tukevat lapsia, nuoria ja heidän läheisiään. Palveluvalikoiman periaatteet painottavat perheen tilanteen kokonaisvaltaista arviointia ja vaikuttavien palvelujen oikea-aikaisuutta. Siten pitkällä aikavälillä lakiehdotuksen vaikutuksena ennaltaehkäisy ja varhaisen tuen vaikuttavampi toteuttaminen edistää lapsen oikeuksien toteutumista sekä lapselle että tämän huollosta vastuussa oleville kohdennettavien palvelujen kautta. Lakiehdotuksella voi olla lapsiin kohdistuvia välillisiä vaikutuksia lapsen huoltajien kautta. Lapsen huollosta vastaavalle aikuiselle tarjottavat sosiaali- ja terveystalvet vaikuttavat aikuisen terveyteen, hyvinvointiin ja toimintakykyyn, mikä osaltaan vaikuttaa myös lapseen oikeuksien toteutumiseen sekä lapsen hyvinvointiin ja terveyteen.

Parhaillaan lausunnoilla olevassa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain ja terveydenhuoltolain muutoksista (niin sanottu monituottajuus II) ehdotetussa esitysluonnoksessa ehdotetaan muutettavaksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettua lakia ja terveydenhuoltolakia. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetussa laissa muutettaisiin hyvinvointialueen järjestämisvastuuseen ja johtamiseen liittyvää sääntelyä sekä sosiaali- ja terveystalvet hankintaan liittyvää sääntelyä. Terveystalvetlaissa muutettaisiin vastaavan lääkärin vastuisiin ja tehtäviin liittyvää sääntelyä sekä sääntelyä koskien hyvinvointialueen menettelyä tilanteessa, jossa hoidon lakisäateiset enimmäisajat ovat vaarassa ylittyä.

Esityksen tavoitteena on parantaa hyvinvointialueiden mahdollisuuksia toteuttaa järjestämisvastuunsa edellyttämä palvelujen tarkoituksenmukainen tuotantorakenne. Esityksellä poistettaisiin eräitä palvelujen hankintakieltoja sekä selkiytettäisiin hyvinvointialueen riittävään omaan

palvelutuotantoon liittyvää sääntelyä ja siten mahdollistettaisiin hyvinvointialueille aiempaa laajempi liikkumavara palvelutarpeeseen vastaamisessa hyvinvointialueen parhaaksi katsomalla palvelujen tuotantorakenteella. Tavoitteena on myös selkeyttää hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon johtamiseen liittyvää sääntelyä. Luonnos on lausunnoilla 3.7.2026 asti ja lakien olisi tarkoitus tulla voimaan 1.1.2027 lukien.

Erityisesti ehdotukseen sisältyvä järjestämislain 8 §:n ehdotus hyvinvointialueen johtamiseen, toiminnan ohjaukseen ja valvontaan jatkossa edellytettävästä sosiaalitieteiden asiantuntemuksesta tukee osaltaan sosiaalihuoltolain 48 §:ään ehdotettua sosiaalihuollon johtavasta viranhaltijasta säättämistä. Sosiaalihuoltolain säätämisehdotus tarkentaisi osaltaan järjestämislakiin ehdotettua sosiaalihuollon näkökulmasta. Myös terveydenhuoltolakiin ehdotetut muutokset vastaavan lääkärin tehtävästä ovat osin rinnasteisia sosiaalihuoltoon ehdotetun kanssa, huomioiden kumpaankin tehtävään liittyvän osin erilaisen toimintaympäristön ja tehtäviin liittyvät erityistarpeet, mutta huomioiden myös yhteiset tehtävät ja roolin hyvinvointialueen kokonaisuudessa. Esitysten voi tältä osin siten arvioida tukevan toinen toisiaan ja edistävän sosiaalihuollon sisällöllisen johtamisen kehittämistä.

4.2.11 Yhteenveto keskeisistä yhteisvaikutuksista ja ehdotuksiin liittyvistä riskeistä

Monet esityksen keskeisistä ehdotuksista ovat yhteydessä sosiaalihuoltolain uudistamista koskeviin ehdotuksiin, koska lakiehdotuksissa esitetään muutoksia nykyiseen palvelujärjestelmään ja siten esimerkiksi lastensuojelun asiakkuuden kynnyksen uudelleenmuotoiluun. Mahdollinen ja tunnistettu riski liittyy näiden ehdotusten toimeenpanoon.

Esitykseen liittyvien yhteisvaikutuksista aiheutuvien riskien ehkäiseminen edellyttää vahvaa toimeenpanon tukea, jossa huomioidaan erityisesti samanaikaisesti uudistettavat sosiaalihuollon lainsäädännön kokonaisuudet. Riskien ehkäiseminen edellyttää myös kouluttamista, tiedottamista ja seurantaa.

Muut toteuttamisvaihtoehdot

4.3 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

4.3.1 Sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välisen rajapinnan ratkaisuvaihtoehdot

Ensimmäinen vaihtoehtoinen toteuttamistapa olisi ollut tehdä se sosiaalihuollon palvelu-uudistusta käsitelleen työryhmän ehdotusten mukaisesti. Sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välisen rajapinnan selkiyttämiseksi työryhmä esitti, että lastensuojelulaista siirrettäisiin sosiaalihuoltolakiin lastensuojelun avohuollon tukitoimet mukaan lukien avohuollon sijoituksia koskeva sääntely, jälkihuolto kokonaisuudessaan, lastensuojelulain 32.3 §:ssä tarkoitettu huoltajuusjärjestelyihin liittyvä sääntely ja lastensuojelulain 81 §:n mukainen yksityisesti sijoitettujen lasten hoidon valvonta. Lastensuojelulain sisältöjä koskevia säännöksiä ei kuitenkaan olisi siirretty sosiaalihuoltolakiin sellaisenaan, vaan ne olisi uudistettu samalla tarkoituksenmukaisilta osin ja integroitaisiin osaksi sosiaalihuoltolain mukaisten palvelujen kokonaisuutta. Työryhmä ehdotti, että lastensuojelulailla säädettäisiin jatkossa lähinnä lapsen sijaishuollosta ja sijaishuollon aikaisista rajoitustoimenpiteistä, mutta sosiaalihuoltolain mukainen omatyöntekijä pystyisi kuitenkin valmistelevaan lapsen kiireellistä sijoitusta, sen jatkamista ja lopettamista koskevat päätökset sekä valmistelevaan lapsen huostaanoton ja sijaishuoltoon sijoittamisen. Päätöksentekoa koskevan sääntelyn olisi tarkoitus mahdollistaa hyvinvointialueille erilaiset tavat organisoida lapsiperheiden sosiaalityö ja delegoida päätöksenteko hyvinvointialueen sisällä tarkoituksenmukaisella tavalla. Lastensuojelun sijaishuollossa olevilla lapsilla olisi myös oikeus sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin. Sosiaalihuoltolailla ja lastensuojelulailla ei säädettäisi

sosiaalityön organisointitapaa ja sama työntekijä voisi tarvittaessa jatkaa lapsen vastuutyöntekijänä myös sijaishuollon aikana.

Työryhmä ehdotti, että nykyiset erityisen tuen tarpeessa olevat lapset ja lastensuojelun avohuollon asiakkuudessa olevat lapset tulisivat jatkossa sisältymään erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen määritelmään eli näin ollen avohuollon ja erityisen tuen tarpeessa olevien lasten sosiaalihuolto yhdistettäisiin. Tämä edellyttäisi työryhmän mukaan sitä, että olisi välttämätöntä ottaa kantaa lastensuojelulain 13 b §:n 2 momentin mukaiseen sosiaalityöntekijäkohtaiseen asiakasmitoitukseen, jolloin vaihtoehtoina voisivat olla esimerkiksi uuden ja väljemmän mitoituksen säätäminen sosiaalihuoltolakiin, sosiaalihuoltolaissa ei olisi jatkossakaan mitoitusta tai mitoituksen purkaminen kaikilta lasten sosiaalityöntekijöiltä. Työryhmän ehdotuksena oli myös, että lasten osalta voitaisiin luopua kategoriisiin määritelmiin sidotuista tehtävärakesteista samalla huomioiden, että erityisen tuen tarpeessa olevien lasten tilanteet edellyttävät usein nimenomaisesti sosiaalityöntekijän osaamista.

Työryhmä ehdotti myös, että nykyisin lastensuojelulain 35 §:ssä ja 76 a §:ssä säädettävistä lapsen ja jälkihuoltoon oikeutetun nuoren subjektiivisista oikeuksista riittävään taloudelliseen tukeen ja asumisen turvaamiseen tietyissä tilanteissa tulisi jatkossa vastata laissa säädetyillä sosiaalipalveluilla ja näistä säädettäisiin myös jatkossa sosiaalihuoltolaissa. Jälkihuollon osalta työryhmä ehdotti, että jälkihuolto toteutettaisiin jatkossa sosiaalihuoltolain sekä tarvittaessa muiden yleislakien kuten esimerkiksi toimeentulolain mukaisilla palveluilla, joihin jälkihuoltoon oikeutetulla nuorella olisi subjektiivinen oikeus. Harkinnanvaraista jälkihuoltoa koskeva sääntely poistettaisiin.

Työryhmän edellä mainituilla ehdotuksilla sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välinen rajapinta selkiytyisi ja keinotekoinen rajapinta erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen ja lastensuojelun avohuollon asiakkuudessa olevan lapsen väliltä poistuisi. Lisäksi päällekkäiset palvelurakenteet purettaisiin. Nämä vähentäisivät asiakkaiden siirtelyä, työntekijävaihdoksia, hallinnollista työtä ja työntekijöiden kuormitusta. Muutokset saattaisivat parantaa myös asiakkaiden oikea-aikaista palveluihin pääsyä ja hyvinvointialueilla olisi mahdollisuus myös kohdennetummin räätälöidä lapsille ja heidän perheilleen tukea sekä tarvittaessa myös siirtää ja kohdentaa resurssia tarkoituksenmukaisemmin varhaisen vaiheen palveluihin. Hallinnollisen työn ja työntekijävaihdosten vähentymisellä olisi myös kustannuksia hillitsevä vaikutus. Palveluiden yhdistäminen on nähty vahvuutena, joka mahdollistaisi hyvinvointialueille joustavamman ja asiakaslähtöisemmän palvelurakenteen ja palveluvalikon rakentamisen alueelliset erityispiirteet huomioiden taloudellisesti kestäväällä tavalla. Hyvinvointialueilla olisi mahdollisuus etsiä uusia tapoja järjestää riittävät palvelut nykyistä kustannusvaikuttavammin. Lisäksi ehdotettujen muutosten myötä sekä lapsia että nuoria koskeva sosiaalihuollon sääntely muodostaisi johdonmukaisen kokonaisuuden asiakaslähtöisyys ja kustannusvaikuttavuus huomioon ottaen. Työryhmä on tunnistanut avohuollon ja erityisen tuen tarpeessa olevien lasten sosiaalihuollon yhdistämisen mahdollisina riskeinä esimerkiksi huostaanottojen määrän lisääntymisen, ja työntekijöiden riittävään osaamiseen liittyvät kysymykset. Lisäksi sääntelyn purkamisella voisi olla lapsen oikeusturvaa ja ennaltaehkäisevien palveluiden saatavuutta heikentäviä vaikutuksia. Työryhmän mukaan muutos voisi heikentää palvelun hakemista riittävän ajoissa, mikä voisi aiheuttaa myöhemmin suurempia kustannuksia.

Työryhmän ansiokasta ehdotusta lapsiperhepalvelujen kokonaisuudesta ei ollut mahdollista toteuttaa valmisteluun varatussa aikataulussa. Myös lapsivaikutukset olisi pitänyt silloin arvioida nyt esitettyä laajemmin.

Toisena vaihtoehtona olisi ollut, että sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välistä rajapintaa olisi uudistettu nyt ehdotettua vähemmän esimerkiksi vain yhtenäistämällä ilmoituskäytäntöjä

ja selkiyttämällä prosesseja, jolloin rajapintaan liittyvät ongelmat ja epäselvyydet säilyisivät pääosin täysin ennallaan. Arviointiprosessin selkiyttämällä olisi kuitenkin asiakaskeskeyttä, vuorovaikutteisuutta, välitöntä auttamista ja tuen tarpeisiin vastaavaa toimintatapaa vahvistava vaikutus sekä päällekkäisen työn määrää ja käytettävää työaikaa vähentävä vaikutus.

Kolmantena vaihtoehtona olisi myös ollut, että lastensuojelulaista olisi siirretty jälkihuoltoon koskeva palvelulainsäädäntö sosiaalihuoltolakiin. Jälkihuoltoon oikeutetulla nuorella olisi näihin palveluihin subjektiivinen oikeus. Tämä olisi selkiyttänyt jälkihuoltoon nuorten sosiaalihuoltoa, mutta ei olisi ratkaissut muilta osin sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain väliseen rajapintaan liittyviä ongelmia.

Neljäntenä vaihtoehtona olisi ollut myös se, ettei sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain rajapintaa olisi ehdotettu selkiytettäväksi lainkaan. Näin ollen sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain väliset epäselvyydet ja päällekkäisyydet säilyisivät ennallaan. Sosiaalihuoltolain erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen määritelmä ja lastensuojeluasiakkuuden kriteerit säilyisivät lähes päällekkäisinä aiheuttaen jatkossakin asiakkaiden siirtelyä asiakkuusstatuksen perusteella, vaikeuttaen palvelujen koordinaatiota ja aiheuttaen mahdollisesti katkoksia asiakkaan sosiaalihuollon järjestämisessä. Näiden lisäksi sosiaalihuoltolain mukainen perheiden kanssa työskentelyn kokonaisuus ja lastensuojelulain 36 §:n mukaiset avohuollon tukitoimet pysyisivät sisällöllisesti hajanaisina ja epäselvinä. Sosiaalihuoltolain mukaisen ja lastensuojelulain mukaisen asiakkuuden keskinäinen suhde pysyisi edelleen jäsentymättömänä.

4.3.2 Edunvalvonta

Lastensuojelun edunvalvonnan kustannuksista vastaa nykyisin hyvinvointialue, eikä sääntelyä muutettaisi tältä osin. Lapsen oikeuksien kannalta on kuitenkin ongelmallista, että sama taho vastaa edunvalvojan hakemisesta ja kustannuksista. Tällöin on mahdollista, että lapsen edun ohella kustannustekijät saattavat vaikuttaa hakemisprosessiin ryhtymiseen. Vaihtoehtona olisi ollut selvittää, olisiko lastensuojelun edunvalvonnan kustannusvastuu ollut syytä siirtää hyvinvointialueilta valtiolle siten, että siitä vastaisivat jatkossa esimerkiksi Oikeuspalveluviraston alaiset edunvalvontatoimistot. Asiaa ei ollut mahdollista selvittää ja valmistella hallituksen esityksen valmistelun aikataulussa, mutta jatkossa tämäkin vaihtoehto tulisi selvittää.

4.3.3 Lastensuojelulaitosmitoitukset

Lastensuojelulaitosten henkilöstöä koskevan mitoitussääntelyn vaihtoehtona olisi ollut asuin-yksikkökohtaisesta minimimitoituksesta luopuminen kokonaan. Tällöin sääntelyvaihtoehtona olisi ollut ainoastaan lapsikohtainen mitoitus. Virkavalmistelussa tätä vaihtoehtoa ei kuitenkaan pidetty mahdollisena lapsen edun turvaamisen näkökulmasta: lapsikohtainen mitoitus olisi saatanut johtaa tilanteisiin, joissa sijoitettujen lasten hoito- ja kasvatustehtävistä huolehtisi ainoastaan muutama vakituinen henkilö ja muutoin lastensuojelulaitos käyttäisi sijaistyövoimaa. Valmistelussa arvioitiin, että tämä saattaisi johtaa sijoitettujen lasten kannalta epäsuotuisiin tilanteisiin.

4.3.4 Valvonta

Vaihtoehtoisesti olisi voitu harkita sijoitushyvinvointialueen valvontatehtävästä luopumista siltä osin kuin on kyse sijoituspaikan valvonnasta. Tätä ei ole pidetty kuitenkaan kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen haavoittuvan aseman vuoksi perusteltuna vaan tehtävälle asianmukaisine toimivaltuuksineen katsotaan edelleen olevan tarve.

Turvahenkilöiden osalta turvahenkilöksi hyväksyminen ja valvonta, olisi voitu vaihtoehtoisesti säätää poliisin tehtäväksi kuten vartijoiden osalta laissa yksityisistä turvallisuuspalveluista (1085/2015). Myös ydinenergialaissa (990/1987), missä säädetään turvahenkilöistä lain 2 a luvussa, luvun 8 m §:n mukaan turvahenkilönä voi toimia ainoastaan henkilö, jolla on voimassa oleva yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain 10 §:ssä tarkoitettu hyväksyntä. Aikataulusyistä tätä vaihtoehtoa ei ole ehditty tarkemmin arvioida eikä vaihtoehtoon liittyviä vaikutuksia selvittää.

4.4 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

Tarkastelu on rajattu Pohjoismaihin ja etenkin palveluja koskevaan sääntelyyn ja käytäntöihin. Pohjoismaissa lapsiin ja lasten suojeluun liittyvää lainsäädäntöä on uudistettu vastikään: Islannissa lasten hyvinvointia koskeva laki tuli voimaan vuonna 2022, Norjassa uusi lastensuojelulaki vuonna 2023, Ruotsissa uusi sosiaalihuoltolaki vuonna 2025 ja Tanskassa uusi lastensuojelulaki vuonna 2023. Lastensuojelukäytännöissä on sekä yhtäläisyyksiä että eroja. Kaikissa maissa painotetaan mahdollisimman varhaista tukea lapsille, nuorille ja perheille. Kaikissa Pohjoismaissa huostaanoton ydinperusteet ovat samankaltaiset: lapsen terveyteen ja kehitykseen kohdistuu vakava riski, kotiin annettu tuki ei riitä turvaamaan lapsen hyvinvointia ja toimenpiteen tulee olla lapsen edun mukainen. Maiden käytännöissä näiden periaatteiden painotus ja toteutus kuitenkin vaihtelevat. Esimerkiksi Norja poikkeaa muista maista selvästi siinä, että siellä vauvoihin kohdistuvaa lastensuojelua ohjaa erillinen lainsäädäntö ja korkeamman riskin tilanteisiin suunnattu järjestelmä, mikä näkyy vauvojen muita yleisempinä huostaanottoina. Sen sijaan Suomi, Ruotsi ja Tanska noudattavat ikäneutraalia sääntelyä, jossa vauvoja ei mainita erikseen, vaan päätökset perustuvat samoihin yleisiin kriteereihin kuin muissa ikäryhmissä.

4.4.1 Ruotsi

Ruotsissa kunnat (yhteensä 290) vastaavat sosiaalipalvelujen ja lastensuojelun järjestämisestä. Uusi sosiaalihuoltolaki (*Socialtjänstlag 2025/400:400, SoL*) ja sitä täydentävä sosiaalipalveluasetus (*Socialtjänstförordning 2025/468:468*) tulivat voimaan 1.7.2025. Sosiaalipalvelulaissa säädetään sosiaalipalvelujen toiminnan (*socialtjänst*) järjestämisestä ja toteuttamisesta yleisellä tasolla ja kohdennetummin erityisesti lasten ja nuorten suojelusta ja tuesta (lain 6. osa, luvut 18–24). Sosiaalipalvelulaissa sosiaalipalvelun määritellään tarkoittavan sosiaalipalvelulain nojalla suoritettavaa toimintaa sekä toimintaa, jota suoritetaan muun muassa nuoren huoltoa koskevista erityissäännöksistä annetun lain (*Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga 1990/52:52, LVU*) ja lasten turvakotiasumisesta annetun lain (*Lag om placering av barn i skyddat boende 2024/79:79*) nojalla. Sosiaalipalvelulla tarkoitetaan myös toimia, joita sosiaalilautakunta tai Valtion laitoshallitus (*Statens institutionsstyrelse, SiS*) suorittaa jonkin muun lain tai asetuksen nojalla.

Kunnassa tulee olla lautakunta, joka huolehtii sosiaalihuollon tehtävistä. Kunnanvaltuusto päättää, kuinka monta poliittisesti valittua jäsentä sosiaalilautakunnassa tai vastaavassa lautakunnassa on oltava. Hoidon ja huolenpidon tarkastusvirasto (*Inspektionen för vård och omsorg, IVO*) valvoo sosiaalipalvelujen toiminnan lainmukaisuutta ja antaa valvontatehtävänsä nojalla neuvoja ja ohjausta kunnille sekä tarkistaa, että puutteet ja väärinkäytökset korjataan. (*SoL 27 luku.*)

Sosiaalilautakunta vastaa neuvonnan, hoidon, hoivan, tuen ja muun avun tarjoamisesta niitä tarvitseville henkilöille (*SoL 10 luku 1 §*). Tukitoimien tulee vahvistaa yksilön kykyä elää itsestä elämää (*SoL 10 luku 5 §*). Tukitoimet suunnitellaan ja toteutetaan yhdessä asiakkaan kanssa ja tarvittaessa yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa (*SoL 10 luku 3 §*). Jos yksilö tarvitsee sekä sosiaali- että terveydenhuollon palveluja, kunnan ja alueen (*region*) on laadittava

hänelle yksilöllinen suunnitelma, jos se arvioidaan tarpeelliseksi ja jos yksilö suostuu suunnitelman laatimiseen. Suunnitelmassa on tuotava esille, mitä toimia tarvitaan, mikä taho vastaa kustakin toimesta ja millä taholla on kokonaisvastuu suunnitelman toteutuksesta (SoL 10 luku 8 §).

Sosiaalipalvelulain 13 luvussa säädetään tukitoimista, joita kunnan tulisi tarjota. Niihin kuuluvat esimerkiksi perheneuvonta (familjerådgivning), jota tulee tarjota pariskunnille ja perheille ristiriitojen käsittelemistä varten. Henkilölle tai perheelle voidaan määrätä yhteyshenkilö tai yhteysperhe antamaan tukea henkilökohtaisten asioiden hoidossa, mikäli henkilö sitä pyytää tai suostuu siihen. Jos alle 21-vuotias henkilö tarvitsee erityistä tukea ja ohjausta päihde- tai riippuvuusongelman, rikollisen toiminnan tai muun sosiaalisesti vahingollisen käyttäytymisen vuoksi, nuorelle voidaan nimetä erityispätevyyden omaava yhteyshenkilö (särskilt kvalificerad kontaktperson), jos nuori sitä pyytää tai suostuu siihen.

Henkilökohtaisilla tarpeilla tarkoitetaan tarpeita, jotka koskevat yksilön jokapäiväistä elämää tai liittyvät muutoin häneen henkilönä. Tukitoimia voidaan lapselle, nuorelle, vanhemmille tai läheisille. Tukitoimet voivat olla esimerkiksi kotipalvelua, tuettua asumista, päivätoimintaa tai matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja. Tukitoimien tarjoaminen voi edellyttää yksilöllistä tarvearviointia. Kun arvioidaan, mitä tukitoimia voidaan tarjota, tulee punnita esimerkiksi tukitoimen soveltuvuutta ja kustannuksia verrattuna muihin tukitoimiin ja yksilön toiveisiin. Tukitoimien on myös oltava tieteen ja todennetun kokemuksen (vetenskap och beprövad erfarenhet) mukaisia sekä laadukkaita.

Yksilöllistä tarvearviointia edellytetään aina esimerkiksi ennen yhteyshenkilön, tukiperheen tai pätevän yhteyshenkilön myöntämistä, hoitoa perhekodissa, LVM-kodissa (LVM = Lag om vård av missbrukare i vissa fall), erityisnuorisokodissa sekä lasten ja 18–20-vuotiaiden nuorten hoitoa oman kodin ulkopuolella, esimerkiksi kriisiasunnossa, tukiasunnossa tai turvakodissa (skyddat boende). (SoL 11 luku 5 §.)

Kunta voi tarjota henkilökohtaisiin tarpeisiin liittyviä tukitoimia ilman yksilöllistä tarvearviointia (SoL 11 luku 5 §). Helposti saatavilla olevien matalan kynnyksen tukitoimien katsotaan voivan edistää kuntalaisten yhteydenottoja sosiaalipalveluihin ja avun saamista varhaisessa vaiheessa. Tämä voi lisätä luottamusta sosiaalipalvelujen toimintaan ja saada ihmisiä tarvittaessa hakeutumaan tuen piiriin. Tällä tavoin saadaan myös uusia keinoja tavoittaa henkilöitä, joihin voi muutoin olla vaikea saada yhteyttä, kuten lapset ja nuoret, jotka ovat vaarassa ajautua rikollisuuteen, sekä väkivallasta tai päihde- ja riippuvuusongelmista kärsivät ihmiset. Ihmiset voivat lisäksi hakeutua suoraan tukitoimien piiriin silloin, kun heillä on siihen motivaatiota sen sijaan, että he tekisivät ensin hakemuksen, jonka jälkeen tehtäisiin tarvearviointi ja päätös tukitoimesta.

Kunta voi järjestää tukitoimet omana toimintanaan, yhteistyössä yhden tai useamman muun kunnan kanssa tai jonkin yksityisen tai kolmannen sektorin toimijan toteuttamana. Tukitoimet voivat olla maksuttomia tai maksullisia kunnan päätöksen perusteella ja sen mukaan, mitä sosiaalipalvelulaissa on säädetty (32 luku). Alle 15-vuotiaille lapsille tukitoimien tarjoaminen ilman yksilöllistä tarvearviointia edellyttää huoltajan suostumusta. Jos sosiaalilautakunta tarjoaa tukitoimia ilman yksilöllistä tarvearviointia 15–18-vuotiaille lapsille, sen on lisäksi arvioitava tukitoimen soveltuvuus kyseille kohderyhmälle. (SoL 21 luku 2 §.) Mahdollisuus saada tukitoimia ilman yksilöllistä tarvearviointia ei rajoita yksilön oikeutta hakea ja saada tarvearvioituja tukitoimia.

Kunnan on tehtävä päätös tukitoimista, joita se tarjoaa ilman yksilöllistä tarvearviointia. Julkisen vallan käyttöä ei voida siirtää yksityiselle palveluntarjoajalle. Ilman yksilöllistä tarvearviointia tarjottavia tukitoimia voivat olla esimerkiksi neuvonta ja ohjaus, nuorille ja perheille

suunnatut kohtaamispaikat, vanhemmille eri tavoin tarjottava tuki (mm. yksilökohtainen tuki, ryhmätoiminta, neuvonta ja ohjaus lasten huoltajuuteen, asumiseen ja tapaamisoikeuksiin liittyvissä asioissa), erityisesti lapsille ja nuorille suunnattuina koulun oppilashuollon tuki, nuorisoklinikan toiminta ja sovittelutoiminta rikokseen syyllistyneille nuorille.

Tarvearviointia edellyttävistä palveluista ja tukitoimista tehdään valituskelpoinen hallintopäätös. Kunta voi siirtää päätösvaltaa viranhaltijoille kuntalaissa säädetyllä tavalla. Kuntalaki myös rajoittaa mahdollisuuksia siirtää päätösvaltaa muun muassa yksityishenkilöihin kohdistuvissa asioissa, jotka ovat luonteeltaan periaatteellisia tai muutoin huomattavan tärkeitä. (Kommunal-lag 2017/725:725 6 luku 37–38 §.) Sosiaalipalvelulaissa säädetään tietyistä poikkeuksista kuntalain rajoituksiin päätösvallan siirtomahdollisuuksista (SoL 30 luku 6–10 §).

Sosiaalipalvelulain perusteella tehtyihin päätöksiin voi hakea muutosta valittamalla päätöksestä hallinto-oikeuteen. Hallinto-oikeuden päätöksestä voi valittaa kamarioikeuteen (kammarrätt), mutta se edellyttää valituslupaa. (SoL 35 luku.) Sosiaalipalvelulain mukaan sosiaalilautakunta voi muuttaa tukitoimesta annettua toistaiseksi voimassa olevaa päätöstä yksilölle epäedullisella tavalla, jos yksilön olosuhteet ovat olennaisesti muuttuneet (SoL 14 luku 9 §). Yksilön olosuhteissa tapahtuneen muutoksen tulee olla konkreettinen ja pysyvä.

Lähtökohtaisesti kaikki sosiaalipalvelulain mukainen yksilöä koskevien asioiden käsittely, tukitoimien toteuttaminen, henkilön tosiasialliset olosuhteet ja merkittävät tapahtumat on dokumentoitava. (SoL luvut 14–17.) Lapsia koskevat huolenaiheilmoitukset ja suojeluarviot on dokumentoitava lapsen henkilökohtaiseen tiedostoon (20 luku 1 §), jotta sosiaalilautakunnalla on paremmat edellytykset tunnistaa suojelua ja tukea tarvitsevat lapset.

Laki on tavoitesuuntautunut puitelaki, jossa määritellään sosiaalipalveluille yleisiä sääntöjä, periaatteita ja tavoitteita. Kuntien edellytykset tarjota sosiaalipalveluja vaihtelevat. Sosiaalipalvelujen, terveydenhuollon ja muiden viranomaisten välisen yhteistyön ja toiminnan koordinoinnin tarve on tunnistettu. Haavoittuvassa asemassa olevien lasten suojelua ja tukea pidetään tärkeänä vahvistaa. Yhteistyö koulujen, terveydenhuollon ja muiden asiaankuuluvien sosiaalisten toimijoiden kanssa nähdään olennaisena, jotta lapset saavat tarvitsemansa tuen.

Uutena säännöksenä lakiin on tuotu sosiaalilautakunnan tehtävä ennaltaehkäistä ja torjua rikollisuutta. (SoL 6 luku.) Laissa säädetään alle 21-vuotiaille tarjottavasta erityisestä tuesta ja ohjauksesta rikollisen toiminnan tai sen riskin torjumiseksi (SoL 13 luku 7 §), sosiaalilautakunnan erityisestä tehtävästä edistää ja tehdä aloitteita lasten ja nuorten rikollisuuden ehkäisemiseksi ja torjumiseksi (18 luku 4 §), tukitoimista lapsille, jotka ovat joutuneet rikoksen uhriksi (18 luku 7 §) sekä nuorisotyöorangaistuksesta ja sovittelusta rikoksia tehneiden lasten ja nuorten kohdalla (18 luku 8–9 §).

Laissa säädetään myös päihde- ja riippuvuusongelmiin liittyvistä asioista, kuten esimerkiksi alle 21-vuotiaille tarjottavasta erityisestä tuesta ja ohjauksesta (SoL 13 luku 7 §) sekä sosiaalilautakunnan erityisestä tehtävästä edistää ja tehdä aloitteita lasten ja nuorten päihde- ja riippuvuusongelmien ehkäisemiseksi ja torjumiseksi (18 luku 3 §).

Sosiaalipalvelulain luvussa 18 säädetään lasten ja nuorten suojelusta ja tuesta. Lasten oikeuksien vahvistamiseksi tiettyjä säännöksiä on muotoiltu YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen mukaisesti.

Sosiaalilautakunnan tehtävänä on pyrkiä varmistamaan, että lapset ja nuoret kasvavat turvallisissa ja hyvissä oloissa (SoL 18 luku 1 §). Sosiaalilautakunta pyrkii ehkäisemään ja torjumaan lasten ja nuorten päihde- ja riippuvuusongelmia ja rikollisuutta sekä suojelemaan ja tukemaan

riskiryhmään kuuluvia lapsia ja nuoria. Rikoksen kohteeksi joutuneelle lapselle ja hänen läheisilleen tulee järjestää tarvittavat tukitoimet. (SoL 18 luku 3–8 §.)

Jos sosiaalilautakunnalle on tehty ilmoitus, joka koskee lasta tai nuorta, sosiaalilautakunnan on välittömästi tehtävä arvio siitä, tarvitseeko lapsi tai nuori välitöntä suojelua (välitön suojeluarvio). Lapsia koskevat huolenaihe ilmoitukset ja suojeluarviot on dokumentoitava lapsen henkilökohtaiseen tiedostoon (personakt). (SoL 20 luku 1 §.) Tarkoituksena on, että sosiaalilautakunnan on siten mahdollista saada kattava kuva lapsen tilanteesta, aikaisemmista tapahtumista ja mahdollisesti jo tarjotuista tukitoimista. Sosiaalilautakunta voi tällöin paremmin tunnistaa lapset, jotka tarvitsevat sosiaalilautakunnan suojelua tai tukea.

Sosiaalilautakunta voi päättää, että lapsen tilannetta tulee seurata sen jälkeen, kun lapsen suojelun ja tuen tarvetta koskeva selvitys on päättynyt, eikä päätöstä tilanteeseen puuttumisesta ole tehty. Myös silloin, kun lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle on päättynyt, sosiaalilautakunta voi päättää lapsen tilanteen seurannasta. Päätös voidaan tehdä ilman huoltajan ja lapsen suostumusta, jos lapsen katsotaan olevan lautakunnan suojelun tai tuen erityisessä tarpeessa ilman, että kyseessä ovat LVU:ssa mainitut olosuhteet. Seuranta-aika voi olla korkeintaan kuusi kuukautta siitä päivästä, kun lapsen suojelun tai tuen tarvetta koskeva selvitys tai sijoitus on päätynyt. (SoL 23 luku.)

Niin sanotuista avohuollon palveluista tai tukitoimista säädetään sosiaalihuoltolaissa¹¹². Avohuollon palveluissa korostetaan varhaisia, kevyitä tukitoimia ilman tarvearviointia sekä nopeaa reagointia tilanteissa, joissa perhe tarvitsee kiireellisesti tukea. Avohuollon palvelujen tulee olla helposti saavutettavia, perustua tutkittuun näyttöön ja vahvistaa lapsen oikeutta oman mielipiteen ilmaisuun ja tietoon omassa asiassaan. Kunnilla on vastuu lasten kasvuolojen seuraamisesta sekä lapsen tilanteen jälkikäteisestä seuraamisesta esimerkiksi tilanteessa, jossa lapsen tuen tarpeen selvitys on päättynyt ilman päätöstä tukitoimesta.

Ruotsissa lapsi voidaan sijoittaa osana sosiaalihuoltoa kodin ulkopuolelle sosiaalipalvelulain tai LVU:n (Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga) nojalla. Sosiaalipalvelulain nojalla tehtävät sijoitukset perustuvat huoltajien ja 15 vuotta täyttäneen lapsen suostumukseen. Lapsi voidaan sijoittaa suostumuksesta riippumatta LVU:n nojalla. LVU:n mukaisen sijoituksen perusteena voi olla puutteet lapsen huolenpidossa (LVU 2 §) tai lapsen oma käyttäytyminen (LVU 3 §). Lapsen omaan käyttäytymiseen liittyvien perusteiden taustalla saattaa olla riippuvuutta aiheuttavien aineiden väärinkäyttö, rikollinen toiminta tai muu sosiaalista vahinkoa aiheuttavan käyttäytyminen. Lapset voidaan sijoittaa perhekotiin (familjehem), vastaanottokotiin (jourhem), tuettuun asumiseen (stödboende), lastenkotiin (hem för vård eller boende, HVB) tai Valtion laitoshallituksen erityisnuorisokotiin (särskilt ungdomshem). Viimeksi mainitut laitokset ovat etenkin LVU:n 3 §:n mukaan sijoitetuille lapsille, jotka tarvitsevat erityistä valvontaa. Ruotsissa sijoittamisen oikeudellisesta perusteesta tarkasteltuna palvelujärjestelmä nojaa pääasiassa vapaaehtoiisiin sijoituksiin. Kun haetaan tahdonvastaista huostaanottoa, taustalla on yleisemmin pitkäaikaisia väkivallan, laiminlyönnin ja kaltoinkohtelun tilanteita tai vakavia käyttäytymisongelmia. Ruotsissa on tunnistettu aukko siinä, että kaikki apua tarvitsevista lapsista

¹¹² Höjer I. & Pösö T. (2023): Child protection in Finland and Sweden. Teoksessa J. D. Berrick, N. Gilbert & M. Skivenes (toim.), International handbook of child protection systems (ss. 156–173). Oxford University Press. Artikkelin saatavissa: https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/225124/Child_Protection_in_Finland_and_Sweden_Handbook.pdf?sequence=1

eivät täytä tahdonvastaisen huostaanoton kriteerejä. Näissä tilanteissa vanhemmat eivät välttämättä anna suostumusta vapaaehtoiseen sijoitukseen, mikä voi pahentaa lapsen tilannetta¹¹³.

Sosiaalilautakunnan on pyrittävä varmistamaan, että kodin ulkopuolelle sijoitetuilla lapsilla on mahdollisuus olla yhteydessä vanhempiinsa, sisaruksiinsa ja muihin läheisiinsä (SoL 22 luku 9 §). Lapsen toiveiden ja yhteydenpitotarpeiden tulee olla ohjaava periaate, eikä lasta saa painostaa yhteydenpitoon. Lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä itseään koskevista asioista.

Ruotsissa perhehoito on ollut keskeinen lastensuojelun osa jo lähes vuosisadan ajan, ja sen juuret ulottuvat vuoteen 1926, jolloin lastenhuoltolautakunnat tulivat kunnissa pakollisiksi.¹¹⁴ Sijoituksissa priorisoidaan läheisverkostoa, ja ellei tämä ole mahdollista, lapsi sijoitetaan ennakkovalmennuksen saaneeseen sijaisperheeseen.¹¹⁵ Perhehoidon osuus laski 1990-luvulla ja laitoshoidon lisääntyi, mutta perhehoitoon panostamisen myötä sen suhteellinen määrä on jälleen noussut.¹¹⁶ Vuonna 2024 perhehoidossa oli 70 prosenttia sijoitetuista lapsista¹¹⁷. Perhehoidolle yleistä on kodinomaisuuden arvostaminen, pysyväisluontoisuus ja lapsen edun puolivuositainen arviointi. Sijoitukset ovat usein monivuotisia, vaikka ne ovat muodollisesti toistaiseksi voimassa olevia.¹¹⁸ Pysyvyyttä voidaan vahvistaa huollon siirrolla tai adoptiolla, mutta näitä käytetään harvoin.¹¹⁹ Yksityiset toimijat ovat vahvasti mukana perhehoidossa, sillä kunnista 90 prosenttia käyttää niitä ja noin 25 prosenttia sijoituksista tapahtuu yksityisten palveluiden kautta.¹²⁰ Perhehoitajien korvaukset vaihtelevat ja ovat veronalaisia, mutta eivät oikeuta työttömyysturvaan tai työeläkkeeseen¹²¹.

¹¹³ Rajesh T., Straatmann V. S. & Almquist Y. B. (2025): Out-of-home care placement patterns of children within the Swedish child welfare system: Findings from group-based trajectory modelling. *International Journal of Social Welfare* 34(2), e12719. <https://doi.org/10.1111/ijsw.12719>

¹¹⁴ Järkestig Berggren U., Engwall K., Bask M., & Bergman A.-S. (2025): Matching the general or the specific child with a foster home? *The British Journal of Social Work* 55(2), 839–857. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcae203>

¹¹⁵ Höjer I. & Pösö T. (2023): Child protection in Finland and Sweden. Teoksessa J. D. Berrick, N. Gilbert & M. Skivenes (toim.), *International handbook of child protection systems* (ss. 156–173). Oxford University Press. Artikkelin saatavissa: https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/225124/Child_Protection_in_Finland_and_Sweden_Handbook.pdf?sequence=1

¹¹⁶ Rajesh T., Straatmann V. S. & Almquist Y. B. (2025): Out-of-home care placement patterns of children within the Swedish child welfare system: Findings from group-based trajectory modelling. *International Journal of Social Welfare* 34(2), e12719. <https://doi.org/10.1111/ijsw.12719>

¹¹⁷ Socialstyrelsen. (2025): Statistik om socialtjänstinsatser till barn och unga 2024 (Art.nr. 2025-10-9726). <https://www.socialstyrelsen.se/publikationer/statistik-om-socialtjanstinsatser-till-barn-och-unga-2024-2025-10-9726/>

¹¹⁸ Wissö T., Melke A. & Josephson I. (2021): Social workers' constructions of parents to children in foster care. *Qualitative Social Work* 21(4), 748–764. <https://doi.org/10.1177/14733250211019455>

¹¹⁹ Lind J., Lindgren C. & Annerbäck J. (2024): Adoption from care, the reunification principle and consensual placements: The political pro motion of a controversial child protection measure in Sweden. *European Journal of Social Work*. <https://doi.org/10.1080/13691457.2024.2407865>

¹²⁰ Fridell Lif E. (2025): Social work professionals' perspectives on using independent foster care: A contested way to compensate for organisational failure? *Adoption & Fostering*, 49(1), 102–119. <https://doi.org/10.1177/03085759251316575>

¹²¹ Socialstyrelsen (2026).

4.4.2 Norja

Norjassa on kaksitasoinen paikallishallinto, joka muodostuu 356 kunnasta (kommuner) ja 15 maakunnasta (fylker). Kunta vastaa sosiaalipalvelulaissa (Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen 2009/131) säädetyistä tehtävistä ja palvelujen järjestämisestä, jollei niitä ole määrätty valtion toimielimen tehtäväksi. Lain mukaisten palvelujen tulee olla saatavilla kaikille kunnassa asuville. (2 luku 3 §.) Kunnilla on oikeus mukauttaa palvelujen tarjoamista kunnan tarpeita ja toiveita vastaavalla tavalla. Sosiaalipalvelujen yleislakia täydentävät erityislait.

Kunnat tuottavat palvelut pääosin itse tai yhteistyössä muiden kuntien kanssa mutta myös ostamalla palveluja yksityisiltä, vapaaehtoisjärjestöiltä tai voittoa tavoittelemattomilta säätiöiltä. Palvelutuotanto vaihtelee kuntien välillä, mikä johtuu kuntien erilaisista tarpeista ja painopisteistä ja osin joskus myös eroista esimerkiksi tehokkuudessa, asiantuntemuksessa tai taloudellisissa toimintaedellytyksissä.

Sosiaalipalvelulain säännöksiä sovelletaan kaikkiin Norjassa asuviin henkilöihin. Lain tarkoituksena on parantaa heikommassa asemassa olevien ihmisten elinoloja, edistää sosiaalista ja taloudellista turvallisuutta, työelämään hakeutumista sekä sosiaalista osallisuutta ja aktiivista osallistumista yhteiskuntaan. Lain tarkoituksena on myös auttaa varmistamaan, että heikossa asemassa olevat lapset ja nuoret sekä heidän perheensä saavat kattavat ja koordinoitut palvelut. Lisäksi lain tarkoituksena on edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisia mahdollisuuksia sekä ehkäistä sosiaalisia ongelmia. (1 luku 1 §.)

Sosiaalipalvelulaki sääntelee viittä yksilökohtaista palvelua: (1) tiedotusta, neuvontaa ja ohjausta, (2) taloudellista tukea, (3) tilapäistä asumista, (4) yksilöllistä suunnitelmaa ja (5) pätevyitysohjelmia. Palvelut ovat pitkälti tarveharkintaisia oikeuksia, ja palvelun myöntäminen tai epääminen tehdään aina yksilöllisen arvioinnin perusteella. Erityistä painoarvoa asetetaan lasten ja nuorten tarpeille. Palvelut tulee toteuttaa siten, että ne edistävät lain tarkoitusta ja tukevat palvelun saajan omatoimisuutta, toimintakykyä ja omavaraisuutta. Käyttäjälle on annettava mahdollisuus aktiivisesti osallistua palvelutarjonnan suunnitteluun.

Norjan nykyinen lastensuojelulaki (Lov om barnevern 18.6.2021/ nr. 97; *barnevernsloven, lastensuojelulaki*) tuli voimaan vuoden 2023 alussa. Lastensuojelun järjestäminen on kuntien tehtävä, mutta kunnat voivat tehdä myös kuntien välistä yhteistyötä. Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lasten hyvinvointi, turvallisuus ja kehitys sekä varmistaa, että lapsen etu on ensisijainen kaikessa päätöksenteossa. Lapsen mielipiteellä on keskeinen merkitys lapsen etua arvioitaessa. (1 luku 1–3 §.) Kunnallinen lastensuojelu vastaa pääasiallisesti lastensuojelun toteuttamisesta lukuun ottamatta tehtäviä, jotka on määrätty valtiolliselle toimijalle (15–16 luvut).

Lastensuojelulaissa säädetään kattavasti sekä vapaaehtoisuuteen että pakkoon perustuvista lastensuojelupalveluista ja muista lastensuojelutoimista. Lapsen omaan käyttäytymiseen liittyvistä sijoitusperusteista säädetään Norjan lastensuojelulain 6 luvussa. Lapsi voidaan sijoittaa lastensuojelulaitokseen Barneverns- og helsenemnda -toimielimen päätöksellä. Sijoittamisesta voidaan päättää vakavina tai toistuvina rikoksina ilmenevien vakavien käyttäytymisongelmien, päihteiden jatkuvan vakavan käytön tai muun selvästi rajattoman käyttäytymisen vuoksi. Sijoittamisesta voi samoin edellytyksin päättää myös kunnan lastensuojelu huoltajien suostumuksella tai, jos lapsi on täyttänyt 15 vuotta, lapsen omalla suostumuksella. Norjassa on Pohjoismaisen vertailun mukaan eniten vauvoihin kohdistuvia huostaanottoja erillistä lainsäädännöstä

johtuen¹²². Muutoin Norjassa huostaanoton perusteet ovat pitkälti yhteneviä muiden Pohjoismaiden kanssa.

Oikeus yksilölliseen suunnitelmaan (28 §) koskee henkilöitä, jotka tarvitsevat pitkäaikaisia ja koordinoituja palveluja. Yksilöllisen suunnitelman tarkoituksena on tarjota palvelun saajalle kattavat, yhteensovitettut ja yksilöllisesti toteutetut palvelut. Suunnitelma toimii yhteistyön ja koordinoinnin työvälineenä tilanteissa, joissa palvelun saaja saa samanaikaisesti palveluja eri sektoreilta.

Yksilöllisistä suunnitelmista säädetään useissa laeissa, muun muassa sosiaalipalvelulaissa, lastensuojelulaissa sekä terveys- ja hoitopalvelulaissa. Terveys- ja hoitopalveluilla sekä lastensuojelulla on kullakin itsenäinen velvollisuus varmistaa, että yksilöllisen suunnitelman laatiminen aloitetaan riippumatta siitä, onko palvelun saaja saanut tai saako hän parhaillaan apua muilta toimijoilta.

Kunnanvaltuusto päättää päätösvallan delegoinnista kuntalain 5 luvun 3 § mukaisesti (Lov om kommuner og fylkeskommuner 2018/83, *kommuneloven*). Sosiaalipalvelulain perusteella myönnettävistä palveluista tehdään kirjallinen päätös (5 luku 41 §). Esimerkiksi neuvonta ja ohjaus on palvelu, josta on tehtävä päätös tai joka on sisällytettävä osaksi päätöstä. Päätöksessä on mainittava oikeus palveluun, mutta ei neuvonnan yksityiskohtaista sisältöä. Päätöksessä on myös mainittava neuvonnan ajankohta tai määräaika palvelun suorittamiselle. Jos neuvonta ja ohjaus -palvelua annetaan jonkin muun palvelun yhteydessä, se on tuotava esille.

Päätöksistä voi valittaa valtionhallintoviranomaiselle (Statsforvalteren). Päätöksessä on tuotava esille valitusoikeus, valitusmenettely ja valitusaike.

Kunnan on toteutettava kuntalain mukaisella tavalla sisäistä valvontaa sen varmistamiseksi, että palvelut ja muu toiminta on sille asetettujen vaatimusten mukaista. Sisäisen valvonnan on oltava systemaattista ja riskiperusteista ja se tulee mukauttaa kunnan erityisolosuhteisiin ja tarpeisiin.

Norjassa niin sanotuista avohuollon palveluista tai tukitoimista säädetään tarkimmin sosiaalipalvelulaissa. Lastensuojelulaissa (3. luku, 3–1 §) todetaan, että lastensuojelupalvelun on huolehdittava ja toteutettava lapselle ja vanhemmille tukitoimia, kun lapsella on erityistä avuntarvetta hoitotilanteensa vuoksi tai koska lapsi vaarantaa oman kehityksensä. Tukitoimien tulee olla riittävät ja tarkoituksenmukaiset vastaamaan lapsen ja perheen tuen tarpeita.

Norjalaisten rekisteritutkimusten perusteella on havaittu, että pelkästään avopalveluilla pärjäävät asiakkaina olleet lapset pärjäsivät aikuisina todennäköisesti paremmin verrattuna

¹²² Hestbæk A.-D., Höjer I., Pösö T. & Skivenes M. (2020): Child welfare removal of infants: Exploring policies and principles for decision making in Nordic countries. *Children and Youth Services Review*, 108, 104572. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2019.104572>

sijoitettuihin, kun otettiin huomioon koulutustaso, etuuksien tarve ja terveyteen liittyvät tekijät.¹²³ Perheisiin sijoitetut pärjäsivät laitoksiin sijoitettuja todennäköisesti paremmin.¹²⁴

Avohuollon tukitoimet ovat ensisijaisia suhteessa raskaampiin toimenpiteisiin ja huostaanottoon. Toimet ovat pääsääntöisesti vapaaehtoisia ja vanhemman suostumusta edellyttäviä, ellei lapsi ole välittömässä vaarassa. Tukitoimet voivat olla hyvin laajoja ja yksilöllisesti räätälöityjä. Avohuoltoa tulee toteuttaa lapsen osallisuus, etu ja mielipide huomioon ottaen, perhekeskeisyyttä korostaen, varhain puuttuen ja monialaista yhteistyötä tehden. (Barnevernloven, 3.luku.) Tuore tutkimus osoitti, että yleinen neuvonta on lastensuojelun avopalveluiden selvästi yleisin tukimuoto, kun taas esimerkiksi tutkimusperustaisia vanhemmuusohjelmia hyödynnetään harvoin työntekijöiden myönteisistä asenteista huolimatta etenkin resurssi- ja koulutusesteiden vuoksi.¹²⁵

Perhehoidon ensisijaisuus on historiallisesti vahva periaate, ja sen vahvistamista tukeneet poliittiset päätökset ulottuvat 1940-luvulta nykypäivään¹²⁶. Vuoden 2018 tarkennukset velvoittivat kartottamaan lasten läheisverkot aiempaa systemaattisemmin¹²⁷. Kunnat valmistelevat vapaaehtoisuuteen perustuvat lastensuojelupäätökset ja valmistelee tahdonvastaisia sijoituksia koskevat asiakasasiat, joista alueelliset lastensuojelulautakunnat tekevät päätökset. Valitukset osoitetaan käräjäoikeudelle. Keskushallinto vastaa valvonnasta ja tukijärjestelmistä.¹²⁸

Vuonna 2024 Norjassa oli 11 869 sijoitettua lasta, joista 9 251 oli perhehoidossa. Perhehoidossa olevista 33 prosenttia asui läheissijoituksessa ja 10 hätä- tai erityistason perhehoidossa¹²⁹. Huostaanotto on pääsääntöisesti toistaiseksi voimassa oleva, ja sen purkaminen on mahdollista vain, jos perusteet poistuvat. Perhehoito on pitkäkestoista, ja lasten yhteys biologisiin vanhempiinsa yleensä säilyy, erityisesti äiteihin¹³⁰.

¹²³ Borgen N., Frønes I. & Oddbjørn R. (2023): Every tenth child: Heterogeneity in characteristics and life-course patterns among children in contact with child welfare services. *Children and Youth Services Review* 155, 107308. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2023.107308>; Paulsen V., Thoresen S.H. & Wendelborg C. (2023): Outcomes in adulthood among former child welfare services recipients: findings from a Norwegian registry study covering two decades. *European Journal of Social Work* 26(3), 411–427. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13691457.2021.2016646>

¹²⁴ Borgen N., Frønes I. & Oddbjørn R. (2023): Every tenth child: Heterogeneity in characteristics and life-course patterns among children in contact with child welfare services. *Children and Youth Services Review* 155, 107308. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2023.107308>

¹²⁵ Lauritzen C., Reedtz C., & Vis S. A. (2025): General counselling and evidence-based interventions in Norwegian child welfare and protection services: A study of practices and perceptions. *Journal of Evidence-Based Social Work*. <https://doi.org/10.1080/26408066.2025.2553839>

¹²⁶ Skoglund J., Thørnblad R. & Holtan A. (2022): Childhood in kinship care: A longitudinal investigation. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003231363>

¹²⁷ Rasmussen B. M., Skoglund J. & Thørnblad R. (2024): The proportion and utilisation of formal kinship and network care in Norway and Denmark. *European Journal of Social Work*, 28(6), 1306–1317. <https://doi.org/10.1080/13691457.2024.2423381>

¹²⁸ Hestbæk A.-D., Skivenes M. & Falch-Eriksen A. (2023): The child protection systems in Denmark and Norway. Teoksessa J. D. Berrick, N. Gilbert, & M. Skivenes (toim.), *Oxford handbook of child protection systems*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780197503546.013.5>

¹²⁹ Statistics Norway, 2025; 2025a.

¹³⁰ Skoglund J., Mabilie G. & Thørnblad R. (2023): Contact with parents from childhood to adulthood. *European Journal of Social Work*. <https://doi.org/10.1080/13691457.2023.2208768>

Paikalliset viranomaiset tukevat sijaisperheitä kunnallisilla palveluilla, kun taas valtion viranomaiset vastaavat sijoitusten valvonnasta ja tarjoavat erikoistunutta tukea, kuten konsultaatiota, perheterapiaa ja psykologista neuvontaa.¹³¹ Uusi lastensuojelulaki on lisännyt perhehoitajien päätösvaltaa lapsen arkea koskevissa asioissa. Perhehoitoa on kehitetty standardoiduin toimintatavoin erityisesti sijoituksen alkuvaiheessa. Valvonta sisältää vähintään neljä kotikäyntiä ja vuosittaiset tapaamiset lapsen kanssa sekä muuta yhteydenpitoa ja asiakirjaseurantaa.¹³²

Norjassa perhehoidon osuus kaikista sijoituksista on korkea, noin 90 %. Vuoden 2022 reformi vahvisti kuntien vastuuta, tukea ja valvontaa, minkä katsotaan vähentäneen sijoitusten katkeamisia. Yksityisiä palveluntarjoajia rajoitetaan, ja julkinen viranomainen kantaa päätöksen teon vastuun.¹³³ Perhehoitajien palkkiot ovat vakiomääräisiä ja määräytyvät lapsen iän mukaan. Heillä on oikeus palkalliseen hoitovapaaseen, lomaan ja vuodesta 2025 alkaen myös eläke-etuuksiin. Perhehoitajille voidaan korvata myös ansiotyöstä perhehoitotehtävään jäädessä palkkaa vastaava summa tapauskohtaisesti.¹³⁴

4.4.3 Tanska

Tanska on jaettu viiteen alueeseen (region) ja 98 kuntaan (kommune). Alueet vastaavat pääosin terveydenhuollosta, mutta kunnilla on kuitenkin vastuu muun muassa ennalta ehkäisevästä terveydenhuollosta sekä sairaalan ulkopuolella annettavasta kuntoutuksesta. Alueet vastaavat myös erityistarpeita omaaville väestöryhmille tarkoitetuista sosiaali- ja erityisopetuksen laitoksista. Kunta vastaa sosiaalipalveluista ja ikääntyneiden hoidosta, vammaispalveluista, päihdepalveluista, työllisyyspalveluista ja lisäksi muun muassa päivähoidosta, esi- ja peruskoulusta sekä kulttuuripalveluista. Tanskan sosiaalipalvelujen yleislaki on laki sosiaalipalveluista (lov om social service 2018/1114), jossa säädetään kuntien ja alueiden vastuista sosiaalipalvelujen järjestämisessä. Lapsen laki (Barnets lov, LBK nr 94 83 af 25/01/2024)) tuli voimaan pääosin 1.1.2024, ja lakiin siirrettiin sosiaalipalvelulain säännökset lasten ja nuorten palveluista. Tanskassa lastensuojelun järjestämisvelvollisuus on kunnilla.

Kunnat voivat järjestää sosiaalipalvelut itse tai yhteistyössä muiden kuntien, alueiden tai yksityisten palveluntuottajien kanssa. Alueliitto (regionsrådet) ja alueen kunnanvaltuustot laativat kahden vuoden välein puitesopimuksen tiettyjen alueella sijaitsevien, sosiaalipalvelulain mukaisten palvelujen ammatillisesta kehittämisestä, hallinnoinnista ja yhteensovittamisesta.

Sosiaalivalvontalain (Socialtilsynsloven 1377 af 21/09/2020) mukaisesti kullakin alueella (region) on nimettynä jokin kunnanvaltuusto, joka on vastuussa laissa säädettyjen sosiaalipalvelujen hyväksymisestä ja toiminnan valvonnasta sekä tiettyjen yhdistysten ja yksityisten yritysten

¹³¹ Solvi A., Råbu M. & Røseth I. (2025): 'It Isn't the Child Wearing Us Out, It's the System': Navigating Support Systems When Struggling as Foster Parents in Norway." *Child & Family Social Work* 30, no. 4: 871–881. <https://doi.org/10.1111/cfs.13225>

¹³² Hornset N. & Smedsvik B. (2024): Can increased support to foster care families reduce the number of moves for children in out-of home care? Evidence from Norway. *International Journal of Social Welfare*, 33(3), 745–756. <https://doi.org/10.1111/ijsw.12644>

¹³³ NOU 2024:17. (2024): Kommersielle og ideelle aktørers rolle. Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet.

¹³⁴ Hornset N. & Smedsvik B. (2024): Can increased support to foster care families reduce the number of moves for children in out-of home care? Evidence from Norway. *International Journal of Social Welfare*, 33(3), 745–756. <https://doi.org/10.1111/ijsw.12644>; Thørnblad R. & Skoglund J. (2025): The professionalisation of foster care in Norway. *Social Inclusion*, 13, Article 10604. <https://doi.org/10.17645/si.10604>

hyväksymisestä ja valvonnasta. Tätä tehtävää hoitavia kunnanvaltuustoja kutsutaan sosiaalivalvonnaksi (socialtilsyn). Jos kunta havaitsee epäkohtia tai puutteita palvelussa, joka kuuluu sosiaalivalvonnan piiriin, sen on ilmoitettava tästä sosiaalivalvonnalle. (148 §.)

Sosiaali- ja asuntonministeriö vastaa valtakunnallisesta verkkopalvelusta (tilbudsportalen), joka kokoaa ja tarjoaa tietoa palveluista ja sijaisperheistä. Verkkopalvelun kohderyhmiä ovat lapset, nuoret ja aikuiset, joilla on erityistarpeita tai sosiaalisia haasteita. Palvelu on suunnattu erityisesti kuntien sosiaalityöntekijöille, jotka etsivät sopivia palveluja tai sijaisperheitä henkilöille, joilla on toimintarajoitteita tai sosiaalisia ongelmia. Palveluntarjoajien ja sijaisperheiden on laakisääteisesti ilmoitettava tietonsa verkkopalvelussa. (14 §.)

Tanskassa niin sanotuista avohuollon palveluista säädetään lapsilaissa. Tanskassa kunnat vastaavat Tanskan lapsilain mukaisen erityisen tuen antamisesta alle 18-vuotiaille lapsille ja nuorille sekä heidän perheilleen. Kunnilla on myös yleinen velvollisuus seurata lasten ja nuorten elinoloja kunnassa (9 §).

Erityistarpeita omaavien lasten ja nuorten auttamisen tarkoituksena on tarjota näille lapsille ja nuorille samat mahdollisuudet henkilökohtaiseen kehitykseen, terveyteen ja itsenäiseen aikuiselämään kuin muillekin lapsille ja nuorille. Tuella on varmistettava muun muassa lapsen tai nuoren kasvatuksen jatkuvuus ja turvallinen hoitoympäristö esimerkiksi tukemalla lapsen tai nuoren perhesuhteita ja muuta verkostoa. On tärkeää, että tukea annetaan varhaisessa vaiheessa ja jatkuvasti, jotta lapseen tai nuoreen kohdistuvat alkuvaiheen ongelmat voidaan mahdollisuuksien mukaan korjata kotona tai lähiympäristössä. Viranomaisen on aina otettava huomioon lapsen tai nuoren mielipide ja annettava sille lapsen tai nuoren iän ja kehitystason mukainen asianmukainen merkitys (2 ja 5 §).

Tuesta ja lapsen edun turvaamisesta päätetään pääsääntöisesti yhteistyössä lapsen tai nuoren perheen kanssa. Jos tämä ei ole mahdollista, tukitoimia voidaan toteuttaa ilman huoltajan suostumusta, jos tietyt edellytykset täyttyvät. Tällöin huoltajalle sekä lapselle tai nuorelle on selvitettävä toimenpiteen tausta, tarkoitus ja tunnuspiirteet.

Jos valtuustolla on aihetta olettaa, että lapsi tai nuori tarvitsee erityistä tukea, valtuuston on tehtävä lapsen tai nuoren tarpeiden selvittämiseksi joko olosuhdekartoitus tai lastensuojelun selvitys lapsesta annetun lain 19 tai 20–22 §:n mukaisesti. Kun selvitys on tarpeen, selvityksessä on otettava huomioon kaikki lapsen tai nuoren elämän kannalta oleelliset seikat, kuten lapsen tai nuoren kehitys ja terveys, perhesuhteet jne. sekä selvitettävä lapsen tai nuoren ja perheen ongelmat ja voimavarat. Lastensuojelun selvitys on suoritettava neljän kuukauden kuluessa. Selvityksen on johdettava perusteltuun päätökseen siitä, onko erityistukitoimenpiteiden toteuttamiselle perusteita ja niiden luonnetta.

Valtuusto päättää erityisistä tukitoimista, joiden on katsottava olevan lapsen tai nuoren erityisen tuen tarpeen kannalta välttämättömiä (32 §). Tukitoimenpiteet voivat olla seuraavia: 1) pääsy päiväkodeihin, iltapäiväkerhoihin jne., 2) käytännöllinen, koulutuksellinen tai muu tuki kotona, 3) perheterapia tai lapsen tai nuoren ongelmien erityishoito, 4) huoltajan, lapsen tai nuoren että muiden sijaisperheen perheenjäsenten ympärivuorokautinen laitoshoidon hyväksytyssä hoitopaikassa, ympärivuorokautisessa laitoksessa tai laitoshuoneissa paikassa, 5) tukipalvelun järjestäminen läheisverkoston sijaisperheessä, sijaisperheessä hyväksytyssä hoitopaikassa tai ympärivuorokautisessa laitoksessa, 6) lapsen tai nuoren sekä koko perheen pysyvän yhdyshenkilön nimeäminen, 7) työharjoittelu/täydennyskoulutus työnantajan kanssa nuorelle ja siten korvauksen maksaminen hänelle, sekä 8) muut tukitoimet, joiden tarkoituksena on tarjota neuvontaa, hoitoa sekä käytännön ja koulutuksen tukea.

Tanskassa avohuoltoa toteutetaan ennaltaehkäisevää ja varhaista tukea lapsen kotiin tai lähiympäristöihin toteuttaen, lapsen oikeuksia ja osallisuutta tukien (mm. 10 vuotta täyttäneillä lapsilla on asianosaisasema ja oikeus valittaa päätöksistä), lapsen ja perheen tilannetta koskevaan yksilölliseen arvioon perustuen sekä yhteistyötä perheen kanssa tehden. Avohuollon tukitoimien tavoitteena on välttää tarpeettomia sijoituksia. Avohuollon tukitoimet koostuvat kotiin tarjottavista perhettä tukevista palveluista, joista keskeisiä ovat neuvonta ja ohjaus, varhain tarjottavat tuen muodot, perhettä tukevat palvelut (esim. perhetyö, vanhemmuuden tukeminen), taloudellinen ja sosiaalinen tuki, varhaiskasvatukseen, vapaa-aikaan ja koulunkäyntiin liittyvä tuki (esim. harrastustoiminnan mahdollistaminen), tuki lapsen sisaruksille ja perheen kaikille lapsille sekä lyhytaikaiset sijoitukset avohuollon tukena.

Lapsen kodin ulkopuolelle sijoittamisesta säädetään 1.1.2024 voimaan tullessa lapsilaissa. Lapsi voidaan kunnanvaltuuston päätöksellä sijoittaa kodin ulkopuolelle huoltajien ja 15 vuotta täyttäneen lapsen suostumuksin, jos lapsen erityisen tuen tarve sitä edellyttää. Ilman suostumusta lapsi voidaan sijoittaa lasten ja nuorten asioiden lautakunnan päätöksellä, jos lapsen kehitys tai terveys on ilmeisessä riskissä vaarantua puutteellisen huolenpidon tai kaltoinkohtelun vuoksi taikka lapsen oman päihdeongelman, rikollisen käyttäytymisen tai muiden vakavien käyttäytymis- tai sosiaalisten vaikeuksien takia, ja on perusteltua olettaa, ettei tilannetta voida ratkaista lapsen asuessa kotona. Tanskassa vauvojen huostaanoton kriteerit ovat samat kuin muidenkin lasten. Kynnys huostaanotolle on määriteltä siten, että lapsen terveyteen tai kehitykseen tulee kohdistua selkeä, vakava riski ja tilanteen katsotaan olevan sellainen, ettei kotiin annettava tuki turvaa lasta riittävästi¹³⁵.

Sijoituspaikkoina toimivat muun muassa eri asteisia valmiuksia omaavat sijaisperheet ja lastensuojelulaitokset. Valtaosa vakaviin rikoksiin syyllistyneistä 15–17-vuotiaista ohjataan Tanskassa lastensuojelulaitoksiin. Tanskassa on myös osittain suljettuja lastensuojelulaitoksia, joissa osa osastoista on suljettuja ja osa avoimia. Tanskassa vuonna 2019 tehdyillä nuoriso-oikeusjärjestelmän uudistuksilla pyrittiin nopeuttamaan ja tehostamaan alaikäisten rikoksiin reagoimista. Tuolloin oikeus- ja rikosseuraamusjärjestelmät integroituivat vahvemmin sosiaalihuoltoon ja toimenpiteet ulotettiin myös 10–14-vuotiaisiin. Nykyisin alle 15-vuotiaiden rikoksia käsitellään tuomioistuimen kaltaisissa rakenteissa.

Tanskassa sijoitukset kodin ulkopuolelle ovat olleet pitkäkestoisia ja päättyneet yleisesti nuorten aikuistumiseen¹³⁶. Kaikilta sijaishuoltopaikoilta ja sijaisperheiltä edellytetään alueellista lupaa, jota vuosittain vahvistaessa hyödynnetään kansallista laatumallia¹³⁷. Vuonna 2024 Tanskassa oli 11 629 sijoitettua lasta, joista 61 prosenttia oli perhehoidossa. Näistä läheissijoitusten osuus oli 14 prosenttia ja erikoistuneen perhehoidon kolme prosenttia.¹³⁸ Tutkimuksen mukaan

¹³⁵ Hestbæk A.-D., Höjer I., Pösö T. & Skivenes M. (2020): Child welfare removal of infants: Exploring policies and principles for decision making in Nordic countries. *Children and Youth Services Review*, 108, 104572. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2019.104572>

¹³⁶ Boddy J., Statham J., Danielsen I., Geurts E., Join Lambert H. & Euillet S. (2014): Beyond contact? Policy approaches to work with families of looked after children in four European countries. *Children & Society*, 28, 152–161. <https://doi.org/10.1111/chso.12068>

¹³⁷ Lausten M. (2022): Residential care for children and youth in Denmark. In *Revitalizing residential care for children and youth: Cross national trends and challenges*. Oxford Academic. <https://doi.org/10.1093/oso/9780197644300.003.0016>

¹³⁸ Statistics Denmark n.d. Children and young persons placed outside own home.

läheissijoitusten vähäinen määrä selittyy muun muassa sosiaalityöntekijöiden varovaisuudella puuttua perheen sisäisiin suhteisiin ja verkoston myöhäisellä kartoittamisella¹³⁹.

Vastasyntynyt on mahdollista sijoittaa perhehoitoon välittömästi tai perhekuntoutuksen jälkeen. Laki mahdollistaa myös kolmen vuoden sijoitukset alle 1-vuotiaille, mutta käytäntö on harvinaisen.¹⁴⁰ Adoption mahdollisuutta voidaan harkita, jos vanhempien tilanteen arvioidaan pysyvän muuttumattomana.¹⁴¹

4.4.4 Islanti

Islannissa sovelletaan lakia nimeltä Act on the Integration of Services in the Interest of Children's Prosperity (No 86/2021/86, *Prosperity Act*), jonka tarkoituksena on varmistaa, että kaikki lasten ja perheiden tarvitsemat palvelut (mukaan lukien sosiaalihuolto, terveydenhuolto, koulu ja harrastustoiminta) toimivat saumattomasti yhteen. Laki velvoittaa viranomaisia, kuntia ja palveluntarjoajia tekemään tiivistä yhteistyötä, jotta lapsen hyvinvointi toteutuu mahdollisimman varhain ja tehokkaasti.

Lain päätavoitteena on edistää lasten hyvinvointia varmistamalla, että palvelut ovat yhdenmuukaisia, helposti saavutettavia ja integroituneita. Eri ammattilaistahoilla on matala kynnys puuttua lapseen kohdistuvaan huoleen. Laki määrittää lapsen tarpeiden mukaiset palvelut kolmeen tasoon: 1) perustaso sisältää kaikille lapsille ja vanhemmille tarjottavat peruspalvelut ja varhaisen tuen, 2) toinen taso yksilöllisemmän ja systemaattisemman tuen, ja 3) kolmas taso vaativat ja erikoistuneet palvelut silloin, kun lapsen hyvinvointi on vaarassa. (*Prosperity Act*, 10–12 §.)

Islannissa avohuollon toteuttamisen keskeiset periaatteet ovat ennaltaehkäisy ja varhainen tuki, lapsen hyvinvoinnin kokonaisvaltainen edistäminen, perhekeskeisyys, monialainen yhteistyö sekä yhdenvertaisuus ja oikeus palveluihin asuinpaikasta riippumatta. Työtä tehdään lisäksi palvelujärjestelmän kaikilla tasoilla. Tarkoituksena on turvata lapsille ja perheille oikea-aikainen tuki ja vähentää ongelmien kasautumista.

Lain toimeenpanossa noudatetaan seuraavia rakenteita. Ensinnäkin jokaisella lapsella on oikeus palvelukoordinaattoriin, joka auttaa yhdistämään eri palvelut (kuten neuvola, koulu ja sosiaalipalvelut). Toiseksi voidaan nimetä case manager, jos lapsi tarvitsee pitkäkestoista ja monialaista tukea aiemmin mainituilla tasoilla 2 ja 3. Kolmanneksi voidaan koota tukitiimi eri palveluntarjoajien ryhmäksi, joka laatii ja seuraa lapsen tukisuunnitelmaa. (*Prosperity Act*, 17–18, 20 §.)

Tukitiimin on laadittava lapselle mahdollisimman pian kirjallinen suunnitelma, jossa lapsen hyvinvointia edistävät palvelut integroidaan. Suunnitelman tulee sisältää soveltuvin osin arvio lapsen tarvitsemasta tuesta, palvelun hyödyistä, jokaisen palveluntuottajan ja muiden tahojen rooleista sekä siitä, kuinka työskentelyn onnistumista arvioidaan ja kuinka kauan suunnitelma on voimassa. (*Prosperity Act*, 18 § 1 mom.) Näin ollen monialainen yhteistyö on lailla velvoitettua,

¹³⁹ Rasmussen B. M. & Jæger S. (2024): The emotional and other barriers to kinship care in Denmark. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 38, 201–209. <https://doi.org/10.1007/s10560-021-00743-2>

¹⁴⁰ Hestbæk A.-D., Höjer I., Pösö T. & Skivenes M. (2020): Child welfare removal of infants: Exploring policies and principles for decision making in Nordic countries. *Children and Youth Services Review*, 108, 104572. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2019.104572>

¹⁴¹ Mørk A., Sandberg K., Schultz T. & Hartoft H. (2022): A conflict between the best interests of the child and the right to respect for family life? Non-consensual adoption in Denmark and Norway as an example. *International Journal of Law, Policy and the Family*, 36(1), Article ebac019. <https://doi.org/10.1093/lawfam/ebac019>

valvottua ja rakenteistettua. Tarkoituksena on varmistaa, ettei lapset perheineen tipahda eri viranomaisverkoston väliin.

Lastensuojelukomitea (child protection committee) laatii yhdessä vanhempien ja yli 15-vuotiaiden lasten kanssa suunnitelman tarvittavista tukitoimista/palveluista, kun komitea on arvioinut laissa säädettyjen erityisten toimenpiteiden olevan tarpeen (Child Protection Act 2002/80, 23 §). Kun toimitaan yhteistyössä vanhempien kanssa, tukitoimet voivat olla muun muassa seuraavia: kasvatus- ja olosuhdeneuvonta, lapsen sopivan tuen tai hoidon järjestäminen, yhteistyö viranomaisten kanssa muiden lakien mukaisten toimenpiteiden toteuttamiseksi, tukihenkilön, tukiperheen tai henkilökohtaisen ohjaajan tarjoaminen ja vanhempien auttaminen hakeutumaan tarvittavaan hoitoon (sairaus, päihteiden väärinkäyttö, muut henkilökohtaiset ongelmat) (24 §). Jos lastensuojelukomitea arvioi edellä kuvatut tukitoimet riittämättömiksi tai vanhemmat eivät toimi yhteistyössä komitean kanssa, seuraavat tahdosta riippumattomat tukitoimet ovat mahdollisia: kodin valvonta, toimenpiteet lapsen olosuhteisiin (päiväkotit, koulunkäynti, terveydenhuolto, tutkimukset, hoito tai terapia), tietojen välittäminen lapsen kanssa työskenteleville tai poliisille, kun lapsen edun kannalta tarpeellista, ja määrääminen, että lasta ei saa viedä pois maasta (26 §).

Yhteys edellä kuvattujen lakien (lastensuojelulain ja Prosperity Act:n) välillä linkittyy ennaltaehkäisevän ja varhaisen tuen vaatimuksen kautta. Prosperity Act:n tarkoitus on toimia ennaltaehkäisevänä ja varhaisena tukena sekä velvoittaa palvelujen integraatiota pyrkien vähentämään lastensuojelun tarvetta. Lastensuojelulain tehtävä on taas suojelussa sekä puuttumisessa.

Islannissa kunnat vastaavat lastensuojelun järjestämisestä. Lastensuojelulain mukaan lapsi voidaan sijoittaa joko vanhemman ja vähintään 15-vuotiaan lapsen suostumuksella tai heidän vastustuksestaan huolimatta. Huostaanoton perusteet vastaavat pitkälti muiden Pohjoismaiden käytäntöjä. Sijoitus voidaan tehdä, jos lapsi kärsii laiminlyönnistä tai hoivan puutteesta, vanhemmat eivät kykene huolehtimaan hänestä, tai jos lapsi vaarantaa omaa tai muiden turvallisuutta. Perusteita ovat myös vakava vaara omaisuudelle, lapsen hallitsematon tai muiden lasten hoitoa vaarantava käyttäytyminen, päihteiden käyttö tai huumeisiin liittyvät riskit. Lisäksi huostaanotto voi olla tarpeen, jos rikokseen syyllistynyt lapsi tarvitsee hoitoa tai sijaishuoltoa; tämä koskee sekä alle rikosoikeudellisen vastuun ikäisiä että 15–18vuotiaita tuomittuja nuoria.

Perhehoitoa tarjotaan tilapäisenä (3 kuukaudesta 2 vuoteen) tai pysyvänä ratkaisuna. Pysyvissä sijoituksissa tavoitteena on, että sijaisvanhemmat muodostavat pysyvän suhteen lapseen ja lapsen laillinen kotipaikka siirtyy sijaisvanhemmille. Perhehoidossa ei voida rajoittaa perusoikeuksia, vaan vain laitoksilla on lupa rajoittaa perusoikeuksia. Lastensuojelulaitosten kohderyhmänä ovat lähinnä teini-ikäiset, joilla on taustalla useita riskikäyttäytymiseen liittyviä tekijöitä, kuten päihde- ja väkivaltakäyttäytymistä.

5 Lausuntopalaute

5.1 Johdanto

Hallituksen esityksen suomenkielisestä luonnoksesta järjestettiin lausuntokierros ajalla 27.4.–8.6.2026 ja ruotsinkielisen materiaalin osalta 11.5.–15.6.2026. Lausuntoa pyydettiin yhteensä 154 taholta, minkä lisäksi kaikilla halukkailla oli mahdollisuus antaa lausuntonsa Lausuntopalvelu.fi-palvelussa. Lausuntoja saatiin yhteensä 130 kappaletta. Lausunnonantajista edusti hyvinvointialueita 22 (hyvinvointialueet, Helsingin kaupunki ja Hyvil), kuntia 6 (ml. KT Kuntatyönantajat ja Suomen Kuntaliitto ry), valtion viranomaisia 27 (ml. ministeriöt ja niiden alaiset laitokset, Oikeuskanslerinvirasto (OKV), EOA, LVV, tuomioistuimet, lapsiasiavaltuutettu, tasa-arvovaltuutettu, Valtion koulukodit), ammatillisia järjestöjä tai edunvalvojia 11, järjestöjä

38, yrityksiä 6, sosiaalialan osaamiskeskuksia 2 ja muita lausunnonantajia 18, joihin sisältyi muun muassa Ahvenanmaan maakuntahallitus, Saamelaiskäräjät, korkeakoulujen edustajia, Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet ja yksityishenkilöitä.

5.2 Keskeinen lausuntopalaute ja sen perusteella tehdyt muutokset

Lain nimi, yleisiä huomioita ja voimaantulo

Lausunnonantajista etenkin OKV, EOA ja OM esittivät kritiikkiä lastensuojelulainsäädännön kokonaisuudistuksen vaiheistamisen toteutustavasta. Lausunnoissa tuotiin esiin, että kokonaisuudistus on pilkottu useisiin, mutta toisiinsa kiinteästi liittyviin hallituksen esityksiin. Lausujat eivät pitäneet valittua toteutustapaa onnistuneena, koska se on kaikille osapuolille paitsi työläs se myös vaikeuttaa kokonaisuuden hahmottamista. OKV piti ongelmallisena muutosten tekemistä jo eduskunnan vastikään hyväksymiin säännöksiin. Esityksen perusteluita tulisi täydentää etenkin, kun kokonaisuudistus hajautuu useampaan esitykseen. OKV totesi, että vaikutusarviointeja sekä säätämisyjärjestysjaksoa tulisi merkittävästi parantaa. Sekä OKV että OM pitivät perusteltuna, että esityksestä pyydetäisiin perustuslakivaliokunnan lausunto.

Esimerkiksi lapsiasiavaltuutettu, THL, OM esittivät uudelleenharkittavaksi lastensuojelulain nimen muuttamista esityksessä ehdotetulla tavalla. Jatkovalmistelussa päädyttiin säilyttämään lastensuojelulain nimi.

OM:n lausunnossa todettiin, että sääntelyssä ei lähtökohtaisesti tulisi ennakoida muiden esitysten ehdotuksia ja esitti, että STM selvittää eduskunnasta, miten tämä esitys ja OM:n valmisteluvastuulla oleva vankeuslainsäädännön uudistamista koskeva esitys ehdotuksineen tarkoituksenmukaisesti yhteensovitetaan. Jatkovalmistelussa on täydennetty esityksen vaikutusosiota, säännöskohtaisia perusteluita sekä säätämisyjärjestyslukua. Esityksestä on poistettu vankeuslainsäädännön uudistamista koskevassa esityksessä lastensuojelulakiin ehdotetut muutokset, jotka kokonaisuuden hahmottamiseksi lausujille oli lisätty lakiehdotukseen lausuntokierrosta varten. Vankeuslainsäädännön uudistamista koskevien ehdotusten poistamisessa esityksestä on tehty yhteistyötä oikeusministeriön kanssa.

Lausuntopalauteessa sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain rajapinnan selkeyttämistä ja sääntelyn täsmentämistä pidettiin lähtökohtaisesti kannatettavana, mutta osan mielestä uudistus jäi tältä osin vielä keskeneräiseksi. Erityisen myönteisinä nähtiin tavoite varhaisen tuen vahvistamisesta ja palvelurakenteen porrastuksesta, jossa lastensuojelun asema viimesijaisena palveluna selkeytyisi. Myös LVV piti lastensuojelun painopisteen muuttamista varhaista tukea korostavaksi lähtökohtaisesti kannatettavana.

Lausunnoissa kuitenkin esitettiin laajasti huolta tämän tavoitteen saavuttamisesta, jos riittävää rahoitusta, resurssointia ja toimeenpanon tukea ei turvata. Lausujat korostivat, että uudistuksen onnistuminen edellyttää vahvaa kansallista ohjausta, riittäviä resursseja sekä perustason palvelujen saatavuuden varmistamista. Lausuntopalautteen mukaan esityksen vaikutukset riippuvat pitkälti siitä, kuinka kattavasti ja oikea-aikaisesti sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut ovat tosiasiallisesti saatavilla. Muun muassa lapsiasiavaltuutetun mukaan palvelujärjestelmän toimimattomuus voi johtaa tuen viivästymiseen ja lapsen oikeuksien heikkenemiseen. Jotta palvelujärjestelmä säilyy yhtenäisenä ja toimivana, sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain uudistusten tulisi edetä samanaikaisesti. Lisäksi esimerkiksi LVV:n mukaan rahoituksen nopea vähentäminen voi heikentää hyvinvointialueiden edellytyksiä toteuttaa uudistus asianmukaisesti. Talentian mukaan tähän liittyy riski, että asiantuntijatyön edellytykset heikkenevät ja viimesijaisen lastensuojelun tarve kasvaa, mikä on esityksen tavoitteiden vastaista. Myös lapsiasiavaltuutettu

korosti, että sääntelyn tulee olla riittävän täsmällistä ja toimeenpanon riittävästi resursoitua, jotta lapsen oikeus oikea-aikaiseen suojeluun ja aitoon osallisuuteen toteutuu käytännössä.

Etenkin hyvinvointialueiden lausuntopalautteessa korostettiin, että lastensuojelulain uudistuksen toimeenpanolle tulee varata riittävä siirtymäaika, joka mahdollistaisi tarvittavien muutosten toteuttamisen esimerkiksi toimintamallien ja tietojärjestelmien osalta sekä osaamisen varmistamisen. Ehdotettua voimaantuloajankohtaa pidettiin liian aikaisena myös muissa lausunnoissa. Voimaantuloajankohta on kuitenkin kytköksissä sosiaalihuollon palvelu-uudistuksen ehdotettuun voimaantuloon. Koska lakiehdotusten voimaantulon samanaikaisuus on tärkeää, tämän esityksen voimaantuloon ei ehdoteta muutosta.

Vaikutusarviointien puutteellisuutta nostettiin esiin useissa lausunnoissa. Etenkin esityksen taloudellisia ja pitkäaikaisia vaikutuksia, lapsivaikutuksia sekä sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain uudistusten yhteisvaikutuksia pidettiin puutteellisesti arvioituina. Osa lausujista nosti esiin myös puutteet eri ihmisryhmiin kohdistuvissa vaikutuksissa ja muun muassa vaikutuksissa yhdenvertaisuuteen. Esitykseen sisältyneiden säästötavoitteiden toteutumista ja realistisuutta kyseenalaistettiin valtaosassa lausuntoja.

KL kommentoi lausunnossaan hallituksen esitysluonnoksen liitteenä ollutta STM asetusta Valtion lastensuojelulaitoksen ja sen yhteydessä toimivan koulun maksullisista suoritteista, joka annettaisiin valtion maksuperustelain (150/1992) 8 §:n nojalla. KL mukaan esityksessä ehdotettu maksuperustelain ja -asetuksen liiketaloudellinen hinnoittelu ja laskutus tulisi perusopetuksen osalta poistaa. KL mukaan on epäselvää, mihin kuntien maksuperustelain ja -asetuksen mukainen liiketaloudellisin perustein määräytyvä laskuttaminen perustuu ja miksi se on tarpeellista. Valtion koulukodit voivat perusopetuksen järjestäjänä laskuttaa oppilaan kotikuntaa opetuksesta aiheutuneista kustannuksista kunnan peruspalveluiden valtionosuudesta annetun lain 38 §:n 4 momentissa säädetyn kaavan mukaisesti. KL toteaa, että perusopetuksesta aiheutuneiden kustannusten tulee olla perusopetuslain mukaisia kustannuksia. Jatkovalmistelun yhteydessä on päädytty irrottamaan ehdotettu STM asetusta tästä esityksestä ja asetusta tullaan valmistelevaan erikseen syksyllä 2026. Valmistelun yhteydessä tullaan ottamaan KL lausunto huomioon.

Keskeiset määritelmät ja lain soveltamisala

Keskeisten määritelmien kokoamista yhteen kannatettiin laajasti, mutta samalla toivottiin joitakin sisällöllisiä täsmennyksiä ja käsitteiden käytön yhdenmukaistamista. Etenkin jälkihuoltoon liittyviä ehdotuksia toivottiin selkiytettävän. LVV ehdotti käsitteiden yhdenmukaistamista valvontalain kanssa. Lain soveltamisalaan ehdotettujen muutosten osalta näkemykset osin jakautuivat. OKV esitti täydennettäväksi lain soveltamisalaa koskevia perusteluja vammaispalveluiden ja lastensuojelulain rajapinnan osalta sekä Ahvenanmaan maakunnan lainsäädäntövallan avaamisen osalta.

Jatkovalmistelussa määritelmäsäännöstä on täsmennetty. Lisäksi on täydennetty lain soveltamisalaa koskevia perusteluja.

Sosiaalihuoltolain palvelu-uudistus ja ehdotettujen muutosten suhde lastensuojeluun, lastensuojelun asiakkuus

Sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välistä rajapintaa koskevaa ehdotusta pidettiin useissa lausunnoissa lähtökohtaisesti kannatettavana tai mahdollisena ratkaisuna, mutta palautteessa korostui rajapinnan käytännön toimivuuteen liittyvä epävarmuus. Lausunnoissa tuotiin laajasti

esiin huoli siitä, että rajapinta voi jäädä tulkinnanvaraiseksi erityisesti tilanteissa, joissa lapsen tuen ja suojelun tarpeet limittyvät, mikä voi johtaa palveluiden viivästymiseen, siirtymiseen toimijalta toiselle tai siihen, että lapsi jää palvelujärjestelmän väliin. Lausunnoissa pidettiin riskinä sitä, että tuki painottuu aiempaa enemmän sosiaalihuollon yleisiin palveluihin ilman riittävää toimivuutta tai resursointia, jolloin lastensuojelun tarpeessa olevien lasten tilanteet saattetaan tunnistaa liian myöhään. Rajapinnan toimivuuden nähtiin riippuvan etenkin sosiaalihuollon ja lastensuojelun osaamisesta, yhteistyörakenteista ja riittävistä resursseista, sekä siitä, kuinka selkeästi vastuunjako eri toimijoiden välillä määritellään. Esimerkiksi EOA korosti, että sääntely voi johtaa tilanteisiin, joissa lapsen tarvitsemista palveluista ei vastaa selkeästi mikään taho.

Lastensuojelun asiakkuuden kynnystä koskevat muutosehdotukset jakoivat näkemyksiä. Riskeiksi tunnistettiin muun muassa avun saannin viivästyminen, väliinputoaminen, korjaavien palvelujen tarpeen ja kustannusten kasvu. Esimerkiksi EOA totesi, että jo nykytilanteessa lapsia on pidetty sosiaalihuollon asiakkuudessa liian pitkään, ja uudistus voi lisätä tätä riskiä. Asiakkuuden kriteereihin ehdotettiin täsmennystoiveita ja jatkovalmistelussa kriteereitä on täsmennetty. Asiakkuuden päättymistä koskevaa ehdotusta kannatettiin, mutta päätöksenteon (kirjallinen päätös vai ei ja päätöksentekijä) toivottiin.

Osa lausujista, kuten THL ja LVV, eivät kannattaneet tuen tarpeen arvioinnin käynnistämisen ja loppuunsaattamisen määräaikojen poistoa.

THL toi esiin, että ehdotetun 8 §:n 5 momentissa on huomioitu asiakastietolain (703/2023) 51 §:n mukainen lapsen kielto-oikeus, mutta ei julkisuuslain (621/1999) 11 §:n 2 momentin mukaisia asianosaisen tiedonsaantioikeuden rajoittamisen perusteita. Jatkovalmistelussa asia on korjattu.

Lapsen asioista vastaavat sosiaalityöntekijän tehtävät ja mitoituksen joustavoittaminen

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän enimmäisasiakasmäärän ehdotettua joustavoittamista kannatti kokonaan tai osittain noin kaksi kolmasosaa monivalintakysymykseen vastanneista. Joustoa pidettiin hyödyllisenä erityisesti tilanteissa, joissa kyse on monilapsisista perheistä, asiakkuuden päättymis- tai siirtymävaiheissa sekä tilanteissa, joissa asiakas voisi palata aiemmalle työntekijälleen. Toisaalta useat lausijat korostivat, että ”tilapäisyyden” kesto, enimmäisylitys ja soveltamiskriteerit tulisi määritellä tarkemmin joko laissa tai valtakunnallisessa ohjauksessa käytännön soveltamisen yhdenmukaistamiseksi. Riskeiksi tunnistettiin muun muassa työn laadun heikkeneminen, kuormituksen kasvaminen, mitoituksen seurannan vaikeutuminen sekä se, että tilapäisestä ylityksestä tulee pysyvä ratkaisu. Esimerkiksi OKV pitää tärkeänä sitä, ettei ylittämistä käytetä puuttuvien henkilöstöresurssien paikkaamiseen. EOA ehdotti seurantavelvoitetta hyvinvointialueille, jotta poikkeuksesta ei muodostu käytännössä pysyvää toimintatapaa. VM:n mukaan sääntelyä tulisi tämentää etenkin tilanteissa, joissa sosiaalityö on järjestetty yhdenmukaisesti.

Ehdotusta sosiaalityöntekijän keskeisistä tehtävistä pääosin kannatettiin. Esimerkiksi THL piti kannatettavana tehtävistä säätämistä samassa säännöksessä, mutta katsoi, että sääntelyyn tulisi lisätä lapsikohtainen valvonta ja sosiaalityöntekijän velvollisuus valvoa lapsen edun toteutumista. SM esitti, että lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävää tulisi laajentaa siten, että sosiaalityöntekijällä olisi toimivalta varmistaa lapsen viivytyksetön pääsy tarvitsemiinsa palveluihin ja se, että lapsi tosiasiallisesti osallistuu niihin. Lisäksi sosiaalityöntekijän tulisi voida tarvittaessa arvioida huostaanoton edellytykset uudelleen ilman, että lapsen tilanne jää uusien lastensuojeluilmoitusten varaan. Tämän vuoksi sisäministeriö ehdottaa harkittavaksi 10 §:n 1 momentin 3 kohdan täydentämistä.

Oikeusturvan näkökulmasta palautteessa korostettiin, että sääntelyn tulee turvata sosiaalityöntekijän itsenäinen ammatillinen harkinta ja lapsen yksilölliseen tilanteeseen perustuva päätöksenteko. Useat vastaajat arvioivat, että jos päätöksenteko tai tehtävät etääntyvät lapsen tilanteen parhaiten tuntevasta sosiaalityöntekijästä, vaarana on, että ratkaisuja ohjaavat liiaksi organisatoriset tai taloudelliset näkökohdat. Tämän arvioitiin voivan heikentää lapsen oikeusturvaa, yhdenvertaisuutta ja mahdollisuutta saada oikea-aikaista tukea.

Lausuntopalautteen perusteella lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä tulisi säilyä selkeä kokonaisvastuu lapsen tilanteesta, moniammatillinen yhteistyö ja muiden palvelujen yhteensovittaminen turvataan, lasten erityiset tarpeet, kuten vammaisuus, neurokirjo, kommunikaation tuki ja osallisuus, huomioidaan käytännössä sekä sääntelyä täsmennetään tarvittaessa erityisesti asiakassuunnitelman ja muiden palvelujen hakemisen vastuiden osalta.

OKM piti ehdotettua sääntelyä liian tulkinnanvaraisena. OKM:n mukaan pykälä voi kaventaa muiden ammattiryhmien, erityisesti sosionomien, mahdollisuuksia toimia lastensuojelussa ja lisätä sosiaalityöntekijöiden koulutus- ja rekrytointitarvetta. OKM ehdotti vertailun tekemistä lapsen asioista vastaaville sosiaalityöntekijälle aiemmin säädettyjen tehtävien ja uuden ehdotusten välillä. Vertailun tulisi kattaa myös sosiaalihuoltolakiin ehdotettavat muutokset. OKM esitti myös lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kelpoisuuden määrittelyä osaamisperustaisesti siten, että kelpoisuus voisi rakentua osaamisperustaisesti esimerkiksi erilaisten korkeakoulututkintojen tai soveltuvan korkeakoulututkinnon jälkeisen koulutuksen kautta nyky-mallin sijaan.

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän keskeisiä tehtäväkokonaisuuksia koskevaa sääntelyä ja perusteluja on täsmennetty. Mitoituksen joustavoittamista koskevan sääntelyn perusteluja on täydennetty.

Lastensuojelun järjestämis- ja kustannusvastuu

Lausuntopalautteessa säännöksiä pidettiin tarpeellisina ja pääosin oikeansuuntaisina, erityisesti järjestämis- ja kustannusvastuun selkeyttämisen osalta. Myös uudistettuja, rajat ylittäviä tilanteita koskevia säännöksiä pidettiin hyvänä, joskin OM nosti pykäliin ja perusteluihin liittyen eräitä täsmennyksiä, jotka on jatkovalmistelussa huomioitu.

Moniammatillisen asiantuntemuksen ja terveydenhuollon velvoitteiden vahvistamista pidettiin kannatettavana, mutta niiden toteutumisen nähtiin edellyttävän riittäviä resursseja, selkeitä vastuunmäärittelyjä ja toimivia yhteistyörakenteita. Ilman näitä on riskinä, että yhteistyö jää muodolliseksi eikä tue lapsen tilanteen kokonaisvaltaista arviointia.

Lausuntopalautteissa tuotiin esiin pettymystä siitä, ettei hallituksen esitys ratkaise epäselvyyksiä sijoitettujen lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan kustannusten jakautumisessa kuntien ja hyvinvointialueiden välillä. Tämän asian osalta poikkihallinnollista (STM, OKM, VM) valmistelutyötä asian ratkaisemiseksi on tehty, mutta asia ei ole vielä ratkennut kaikkia osapuolia tyydyttävällä tavalla. valmistelutyötä tämän osalta tuleekin jatkaa.

Päätöksentekoa koskeva toimivalta

Päätöksentekotoimivaltaa koskevien säännösten kokoamista yhteen saman luvun alle pidettiin pääsääntöisesti onnistuneena ja lain soveltamista helpottavana ratkaisuna. Useissa lausunnoissa kannatettiin, että hyvinvointialueille annetaan mahdollisuus delegoida päätösvaltaa avohuollon tukitoimien osalta joustavammin, mikä nähtiin keinona parantaa toiminnan sujuvuutta ja

resurssien käyttöä. Toisaalta lausunnoissa esitettiin huoli siitä, että päätöksenteko voi tällöin etäännyä liiaksi asiakastyöstä ja lapsen tilanteen tuntemuksesta, mikä voi heikentää päätösten laatua ja yksilöllistä harkintaa. Osassa launustoja kuitenkin tunnistettiin, että itse päätöksentekoa koskeva sääntely on edelleen melko mutkikasta ja monitasoista.

Lapsiasiavaltuutettu kiinnitti huomiota päätöksentekovallan siirtämiseen myös muille viranhaltijoille ja katsoi, ettei esitysluonnoksesta käy riittävän selvästi ilmi, millaista koulutusta, osaamista tai asemaa päätöksentekijältä edellytetään. Perusteluja tulisi täydentää tältä osin ja kuvata selkeämmin, millaista lastensuojelun erityisosaamista päätöksentekijältä edellytetään. Esitystä on tältä osin täsmennetty siten, että säännöksessä toimivaltainen viranhaltija on toimivaltainen sosiaalityöntekijä.

Osa lausunnonantajista nosti esiin uudistamistarpeet koskien lastensuojelun huostaanottoa ja sijaishuoltoon sijoittamista koskevaa päätöksenteko- ja muutoksenhakusääntelyä. Etenkin KHO ja OKV toivat lausunnoissaan asiaa esille. Lausunnoissa nostettiin esiin myös eräitä yksittäisiä säännöksiä koskevia muutostarpeita. Kuten esityksessä on todettu, lastensuojelun päätöksenteko- ja muutoksenhakusääntelyn uudistamista ei valmisteluajan niukkuuden vuoksi ollut mahdollista toteuttaa tämän esityksen puitteissa. STM tulee asettamaan työryhmän valmistelemaan uudistamista ja sen edellyttämiä säädösmuutoksia. Työryhmän on tarkoitus aloittaa työnsä syksyllä 2026. Työn yhteydessä tullaan myös käymään läpi nykyisen lain säännökset asian käsittelystä hallintotuomioistuimessa, joihin eräissä lausunnoissa kiinnitettiin huomiota. Myös OM:n esille nostama 125 §:n 4 momentin säännös muutoksenhakukiellosta kuuluu tarkasteltavaan kokonaisuuteen.

Ehdotusta, jossa viranomaisen jatkossa antaisi luvan lapsen tutkimiseen hallinto-oikeuden sijaan kannatettiin varsin laajasti. Ehdotuksen keskeiseksi myönteiseksi vaikutukseksi arvioitiin päätöksenteon nopeutuminen. Useissa vastauksissa todettiin, että nykyinen hallinto-oikeusmenettely on ollut hidas tai sitä on käytetty hyvin vähän, minkä vuoksi vaikutusten arvioitiin olevan käytännössä rajallisia, mutta lapsen yksittäisen tilanteen kannalta mahdollisesti merkittäviä. Hallinto-oikeudet toivat esiin, että lupa-asioita on ollut heillä käsittelyssä harvakseltaan. Lausuntopalautteissa todettiin, ettei muutoksella olisi vaikutuksia menettelyn ja tuomioistuinten työmäärän näkökulmasta asioiden vähäisen määrän vuoksi Järjestöjen vastauksissa painottuivat sääntelyn oikeusturvariskit. Useat järjestöt pitivät välttämättömänä, että päätöksenteossa turvataan riittävät oikeussuojakeinot, huolellinen arviointi, lapsen ja huoltajien kuuleminen sekä päätöksenteon asiantuntemus ja riippumattomuus. Kielteisesti suhtautuneissa vastauksissa katsottiin, että muutos lisäisi lastensuojeluviranomaisen valtaa ja voisi mahdollistaa väärinkäytöksiä. OM totesi, että sääntely on oikeasuuntaista mahdollistaen hallinto-oikeuksien keskittymisen valitusasioiden käsittelyyn. OM kuitenkin totesi, että asiaa tulisi käsitellä myös säätämisyjärjestysperusteluissa sillä säännös on merkityksellinen usean eri perusoikeuden kannalta. Jatkovalmistelun yhteydessä säätämisyjärjestysperusteluita on asian osalta täydennetty. Myös itse pykälään on tehty lähinnä teknisluonteisia muutoksia mielipiteen selvittämistä ja kuulemista koskevien edellytysten yhdistämiseksi saman momentin alle.

Lastensuojelun edunvalvonta

Lausuntopalautteissa ehdotusta edunvalvojien palkkioiden ja kulukorvausten rajaamisesta ja yhdenmukaistamisesta pidettiin lähtökohtaisesti kannatettavana yhdenvertaisuuden ja kustannusten ennakoitavuuden kannalta. Hyviltä arvioitiin ehdotuksen vähentävän kustannuksia jonkin verran. Hyvinvointialueiden arviot ehdotuksen taloudellisista vaikutuksista vaihtelivat. Edunvalvojien palkkioiden ja kulukorvausten rajaamiseen ja yhdenmukaistamiseen arvioitiin toisaalta liittyvän merkittäviä edunvalvojien saatavuuteen ja edunvalvonnan laadun heikkenemiseen

liittyviä riskejä. Useissa lausunnoissa katsottiin, että palkkiotaso voi jäädä liian matalaksi suhteessa tehtävien vaativuuteen, jolloin osaavista edunvalvojista voi tulla pulaa.

Edunvalvojan määräämistä koskevan sääntelyn täsmentäminen sai jossain määrin lausunnoissa kannatusta. Erityisesti hyvinvointialueiden lausunnoissa esitettiin kuitenkin huolta siitä, että ehdotettu sääntely voi lisätä edunvalvojan määräämistä etenkin tulkinnanvaraisissa tilanteissa ja siten aiheuttaa tarpeettomia kustannuksia. Tällaisen riskin nähtiin liittyvän erityisesti siihen ehdotukseen, että huoltajan passiivisuus lisättäisiin yhdeksi perusteeksi edunvalvojan määräämiselle.

Hallinto-oikeudet kiinnittivät lausunnoissaan huomiota siihen, että ehdotettavan edunvalvojan määräämistä koskevan sääntelyn suhdetta hallintoprosessilain sääntelyyn tulisi selkeyttää. Kolme hallinto-oikeutta toi esiin, että nykyisin lastensuojelulain 22 §:ää ja hallintoprosessilain 28 §:ää on voitu soveltaa rinnakkain. Yksi hallinto-oikeus puolestaan katsoi, että lapselle ei tulisi lainkaan määrätä edunvalvojaa hallintoprosessiin.

Lausunnoissa kannatettiin edunvalvojan puolueettomuuden vahvistamista ja rikostaustaotteen tarkastamista koskevaa ehdotusta. Joissakin hallinto-oikeuksien lausunnoissa katsottiin rikostaustaotteen tarkastamista koskevan sääntelyn tarvitsevan eräitä tarkennuksia. OKV kiinnitti launnossaan huomiota tarpeeseen tarkentaa edunvalvonnan palkkiota ja kustannusten korvaamista koskevaa asetuksenantovaltuutta ja käsitellä sitä esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa.

Useissa lausunnoissa tuotiin esiin edunvalvonnan kokonaisuuden jatkokehittämistarpeita. Tärkeäksi nähtiin, että edunvalvonnan kustannusvastuu siirrettäisiin pois hyvinvointialueilta. LVV:n näkemyksen mukaan tämä olisi perusteltua siitäkin näkökulmasta, ettei lapsen puhevalan käytössä ole kyse sosiaalipalvelusta. Lisäksi useissa lausunnoissa pidettiin tarpeellisenä sääntää edunvalvojen pätevyysvaatimuksista, koulutuksesta ja valvonnasta. EOA katsoi, että nykytilannetta ei voida pitää hyväksyttävänä lasten yhdenvertaisen kohtelun näkökulmasta, vaan koulutuksen ja valvonnan kehittämistä tulisi käsitellä esityksen jatkovalmistelussa tai vähintäänkin tehdä suunnitelma niihin liittyviin haasteisiin vastaamiseksi. Myös lapsiasiavaltuutettu korosti kansallisen ohjauksen ja osaamisen vahvistamisen merkitystä. Oikeuspalveluvirasto kiinnitti launnossaan huomiota siihen, että esityksessä ei ole suunniteltu mekanismeja edunvalvojan palkkiotason korjaamiseen mahdollisen inflaation tai kustannusnousun myötä. Yksittäisissä lausunnoissa esitettiin palkkiotason sitomista indeksiin.

Lausuntopalautteen perusteella jatkovalmistelussa korotettiin edunvalvojan palkkion enimmäismäärää 100 eurosta 120 euroon, jolloin se vastaisi suuruudeltaan oikeusavun palkkioperusteista annetun valtioneuvoston asetuksen (290/2008) mukaista oikeusavustajan tuntipalkkiota. Lisäksi lisättiin joustoa palkkion ylärajalle mahdollistamalla palkkion korottaminen myös muusta erityisestä syystä. Samalla edunvalvojan määräämistä huoltajan passiivisuuden perusteella koskevaa edellytystä tiukennettiin ja säännöksen perusteluja täsmennettiin tulkinnanvaraisten tilanteiden vähentämiseksi. Jatkovalmistelussa tarkennettiin myös ehdotettavan lain ja hallintoprosessilain suhdetta edunvalvojan määräämistilanteissa ja mahdollistettaisiin siten jatkossakin hallinto-oikeuksille lastensuojelulain säännösten soveltaminen edunvalvojan määräämisessä. Niin ikään rikostaustaotteen tarkastamista koskevaan sääntelyyn ja asetuksenantovaltuuteen tehtiin tarkennuksia ja säätämisyjärjestysperusteluja täydennettiin asetuksenantovaltuuden osalta.

Lausunnoissa mainittuja edunvalvonnan kokonaisuuden jatkokehittämisen tarpeita (kustannusvastuu, edunvalvojen koulutus ja pätevyysvaatimukset sekä valvonta) oli tuotu esiin lausunnoille lähteneessä hallituksen esitysluonnoksessa. Näiltä osin esitysluonnoksessa oli todettu, että muutosten toteuttamiseksi tarvittavia selvityksiä ja valmistelua ei ollut mahdollista tehdä

hallituksen esityksen valmistelun aikataulussa, vaan ne jäisivät myöhempään valmisteluun. Näitä pääosin mittavaa selvittämistä ja valmistelua edellyttäviä muutostarpeita ei ole ollut mahdollista tarkastella esityksen jatkovalmistelussa lausuntokierroksen jälkeenkään. Myös lausunnoissa esitetyt palkkion ajantasaistamista tai indeksiin sitomista koskevat ehdotukset edellyttäisivät laajempaa valmistelua kuin mihin esityksen valmistelun aikataulussa on ollut mahdollisuus.

Menettelysäännökset

Lausuntopalautteessa menettelysäännöksiä kannatettiin. Lausuntopalautteessa tuli joitakin yksittäisiä huomioita säännöksiä koskien. Hyvinvointialueiden lausunnoissa nousi esiin huoli siitä, että ehdotettu uusi säännös 38 §:n 3 momentti ei enää mahdollistaisi oheishuoltajalle muun lainsäädännön nojalla maksettavien etuuksien ja muiden tuloerien huomioimista maksettavan hoitopalkkion ja korvausten määrässä. Tämä lisäisi hyvinvointialueiden kustannuksia sekä asettaisi oheishuoltajan perhehoitajaa parempaan asemaan. THL ehdotti lausuntopalautteessaan, että ehdotettuun 37 §:ään lisätään huoltajan lisäksi ”muu laillinen edustaja”. THL ehdotti myös arvioitavaksi, että lapsen kasvokkainen tapaaminen tulisi tapahtua vähintään kerran vuodessa ja, että asiakassuunnitelma tulisi tarkistaa vähintään kaksi kertaa vuodessa. OKV huomautti, että lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän roolin kaventaminen hoito- ja kasvatussuunnitelmaa koskien on ongelmallinen huomioon ottaen, että hoito- ja kasvatussuunnitelma liittyy lapseen sijaishuollossa kohdistettaviin rajoituksiin. LVV piti myönteisenä esitysluonnoksen yksityiskohtaisissa perusteluissa korostuvaa lapsen kasvokkaiseen tapaamiseen perustuvaa kohtaamisen ensisijaisuutta suhteessa etätapaamiseen. LVV:n mukaan esitystä olisi tarpeen tarkentaa siltä osin, että missä palveluissa ja kenen vastuulla vanhemman suunnitelman laatiminen, toimeenpano ja seuranta ovat.

Lausuntopalautteen perusteella 38 §:n 3 momentin säännöskohtaisia perusteluja on täydennetty niin että oheishuoltajalle muun lainsäädännön perusteella maksettavat etuudet (esim. elatusavut ja -tuet) ja muut tuloerät voidaan huomioida maksettavassa hoitopalkkiossa ja kulukorvausten määrässä. Lausuntopalautteen perusteella 37 §:n 1 momenttiin lisättiin ”muu laillinen edustaja”.

Lastensuojelun avohuolto

Lausuntopalautteen mukaan palvelujärjestelmän painopisteen siirtämistä varhaiseen tukeen pidettiin oikeansuuntaisena ja kannatettavana. Lausuntopalautteessa tuotiin kuitenkin esiin muun muassa LVV:n taholta, että esitysluonnoksen perusteella lastensuojelun avohuollon työskentelyn ero suhteessa sosiaalihuoltolain mukaiseen työskentelyyn jää edelleen osin epäselväksi.

Lausuntopalautteessa sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen ensisijaisuuden korostamista pidettiin pääosin kannatettavana. Samalla kuitenkin korostettiin, ettei se saa viivästyttää tarvittavien palvelujen oikea-aikaista saamista. Lausuntopalautteessa huomautettiin lisäksi, että muutos lisää vaatimuksia henkilöstön resursoinnille, osaamiselle ja johtamiselle, ja nykyisellä lastensuojelun sosiaalityön mitoituksella tuen tarpeisiin vastaaminen voi osoittautua haasteelliseksi.

Osa lausujista piti avohuollon työskentelyn ja tukitoimien määrittelyä jossain määrin suppeana ja sellaisena, ettei sääntely tunnista riittävästi lastensuojelun avohuollon työskentelyn erityispiirteitä. Ehdotukseen liitettiin myös riski siitä, että avohuollon työskentely käynnistyisi liian myöhään lapsen ja perheen tuen tarpeisiin nähden. Avohuollon asiakkuuksien vaativuuden kasvu asiakkuuskynnyksen kiristymisen seurauksena nostettiin esiin useissa lausunnoissa. Hyvinvointialueiden lisäksi muun muassa LVV katsoi, että lastensuojelun avohuollon rooli saattaa kaventua käytännössä laitosperehekuntoutusten ja muiden sijoitusten valmisteluun ja

toteutukseen. Huolta esitettiin myös siitä, että muutos saattaa lisätä henkilöstön kuormitusta sekä heikentää sen saatavuutta ja pysyvyyttä.

Lausuntopalautteessa esitettiin, että uudistuksen yhteydessä olisi ollut hyvä tarkastella ja selkeyttää eri taloudellisten tukimuotojen välistä suhdetta. Samalla painotettiin, että lastensuojelun roolin tulee säilyä viimesijaisena turvana myös näissä tilanteissa, kun muut keinot eivät riitä turvaamaan lapsen hyvinvointia.

Lisäksi lausuntopalautteessa nostettiin esiin useampia lakitekknisiä täsmennystarpeita. VM huomautti, että erityisen tehostetusta palvelumuodosta säättäminen lastensuojelussa ei edistä tavoitetta selkeyttää sosiaalihuoltolain ja lastensuojelun välistä rajapintaa, vaan sosiaalihuoltolain 18 §:n mukaisen uuden lapsiperheille suunnatun palvelun tulisi soveltua myös vahvan tuen järjestämiseen.

Jatkovalmistelussa on tarkistettu ehdotuksia ja täsmennetty perusteluja.

Kiireellinen sijoitus

Lausuntopalautteessa kannatettiin laajasti kiireellisen sijoituksen kohdentamista välittömän vaaran tilanteisiin. Osa hallintotuomioistuimista ja EOA toivat esiin, että ehdotettu säännös kaipasi täsmenmistä soveltamisalan osalta, ettei se olisi sääntelyn tavoitteiden ja säänneltävän toimenpiteen luonne huomioon ottaen liian väljä. EOA korosti myös, että ehdotettu muutos tulee toteutukseen vaatimaan hyvinvointialueiden kattavaa koulutusta.

Lausuntopalautteessa suhtauduttiin pääsääntöisesti varauksellisesti kiireellisen sijoituksen jatkoston keston laskemiseen 30 päivästä 14 päivään, mutta osa lausunnonantajista kuitenkin kannatti ehdotusta tai kannatti sitä osittain. Lausuntopalautteen mukaan hyvinvointialueet korostivat, että lyhyempi kesto saattaisi johtaa muun ohella puutteelliseen arviointityöhön, huostaanoton valmistelun laadun ja oikeusturvan heikkenemiseen ja hyvinvointialueiden kustannusten kasvun. OKV korosti, että säännöksellä tavoiteltu joutuisuus edellyttäisi riittäviä henkilöstöresursseja ja riskinä olisi epätäydelliset huostaanottohakemukset hallinto-oikeuteen, mikäli huostaanoton tarpeen selvittämistä ja riittävien tukitoimien tarpeen selvittämistä ei resurssien niukkuuden takia ehditä tehdä. LVV piti mahdollisena, että ehdotettu sääntely voisi osaltaan edistää työskentelyn joutuisuutta, mutta samalla siihen liittyisi merkittäviä oikeusturvaan ja lapsen tilanteen riittävää selvittämistä koskevia riskejä. THL:n mukaan kiireellisen sijoituksen jatkoston määrärajan lyhentäminen voi parantaa lapsen oikeusturvaa nopeuttamalla päätöksentekoa, mutta se lisää riskiä puutteellisiin ratkaisuihin. Lausuntopalautteen perusteella esimerkiksi Hyvil ja VM kannattivat ehdotettua sääntelyä, koska se ohjaisi lapsen tilanteen ripeään selvittämiseen. VM nosti esiin, että keston lyhentäminen edellyttäisi kuitenkin hyvinvointialueilta toimintaprosessien kehittämistä.

Lausuntopalautteen perusteella jatkovalmistelussa on täsmennetty kiireellistä sijoitusta koskevaa säännöstä.

Lausuntopalautteen perusteella jatkovalmistelussa on päädytty siihen, että kiireellisen sijoituksen kesto ei lyhennetä 30 päivästä 14 päivään, vaan jatkossakin kiireellistä sijoitusta olisi mahdollista jatkaa enintään 30 päivällä lastensuojelulaissa säädetyin edellytyksin.

Huostaanotto

Lausuntopalautteen perusteella huostaanottosäätelyyn ehdotettuja muutoksia lähtökohtaisesti kannatettiin. Läheisverkostosijoituksen ensisijaisuutta suhteessa huostaanottoon pidettiin laajalti kannatettavana, mutta terminologian täsmentämistarpeeseen esitettiin huomioita. Lapsiasiavaltuutetun toimisto nosti esiin, että käytännössä muutos läheisverkostosijoituksen ensisijaisuudesta voi johtaa siihen, ettei lapsi pääse irtautumaan vahingollisista läheissuhteista. Lausuntopalautteessa kritiikkiä tuli siitä, että käytännössä terveydenhuollon ensisijaisuuden varmistaminen tulee olemaan haasteellista, koska sosiaalihuollon viranomaisella ei ole päätäntävaltaa terveydenhuollon palveluihin.

Hyvinvointialueiden lausuntopalautteessa kannatettiin lähtökohtaisesti esitettyjä muutoksia, mutta osa hyvinvointialueista tunnisti, että käytännössä terveydenhuollon ensisijaisuuden varmistamiseen voi liittyä ongelmia. OKV piti kannatettavana, että säädettäisiin avohuollon työskentelyn ja tukitoimien ja läheisverkoston kartoittamisen ensisijaisuudesta. EOA nosti lausuntopalautteessaan esiin, että terveydenhuollon palvelujen tarpeesta ja palvelujen sisällöstä päättää lääketieteellisin perustein terveydenhuollon ammattihenkilö, lähtökohtaisesti lääkäri. Tähän peilaten pykälän käytännön soveltaminen on jossain määrin ongelmallinen, että sosiaalihuollon viranomaisen ratkaisu on sidottu toisen hallinnonalan viranomaisen arvioitavaksi ja päätettäväksi kuuluvaan asiaan. THL nosti lausuntopalautteessaan esiin, että huostaanoton kriteerien nostaminen voi johtaa tilanteeseen, että lapsi jää vaille apua ja, että terveydenhuollon palvelujen ensisijaisuuden osalta on otettava huomioon, että sosiaalityöntekijä ei voi arvioida terveydenhuollon tarvetta. LVV pitää sinänsä perusteltuna, että huostaanottoa koskevaan säännökseen on lisätty edellytys siitä, että huostaanottoon ei voida ryhtyä, jos lapsi tai huoltaja tarvitsee ensisijaisesti muita sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja. LVV:n mukaan edellytyksen toteutuminen kuitenkin edellyttää sosiaali- ja terveydenhuollon tosiasiallista, oikea-aikaista ja riittävän intensiivistä yhteistyötä lapsen ja perheen tuen tarpeisiin vastaamisessa avohuollon aikana ja tarvittaessa jo ennen sitä.

Lausuntopalautteen perusteella on täsmennetty pykälän 2 momentin 2 kohtaa niin, että huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen voidaan kuitenkin ryhtyä vain, jos lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 7 §:ssä tarkoitetun lapsen huoltoa koskevan sopimuksen vahvistamiselle ei ole edellytyksiä.

Kodin ulkopuolinen sijoitus ja valvonta

Kodin ulkopuolisia sijoituksia ja sijoituspaikkojen valvontaa ja vastuunjakoa koskevien säännösten täsmentämistä pidettiin pääosin kannatettavana. Luvun 10 muuttamista siten, että se sisältäisi jatkossa kaikki kodin ulkopuoliset sijoitukset, kannatettiin laajasti. Perhehoidon ensisijaisuutta korostava ehdotus sai kannatusta. Lausuntopalaute kohdistui suurelta osin valvonnan selkiyttämistä ja etenkin sijoitushyvinvointialueen valvontaa koskeviin ehdotuksiin. Keskeisenä pidettiin sitä, että valvonnasta vastaavien tahojen vastuut määritellään nykyistä selkeämmin, erityisesti tilanteissa, joissa lapsi on sijoitettu muualle kuin sijoittajahyvinvointialueelle. Valtaosa kannatti sijoitushyvinvointialueen valvontaan liittyvien toimivaltuuksien selkiyttämistä, mutta esimerkiksi LVV ja Hyvil vastustivat ehdotettua. Ehdotukseen kielteisesti suhtautuneet perustelivat näkemyksiään keskeisesti ristiriitaisuuksilla muun lainsäädännön velvoitteiden kanssa ja valvontatehtävien päällekkäisyydellä. Useissa lausunnoissa kritisoitiin sitä, ettei perhehoidon valvonnan puutteisiin ehdotettu muutoksia eikä perhehoidon valvontavastuisiin esitetty selkiytystä.

Jatkovalmistelussa on pitäyditty ehdotetussa sääntelyssä sijoitushyvinvointialueen valvontaa koskien, keskeisesti siksi, että tehtävä on jo voimassa olevassa laissa ja sille on edelleen arvioitu olevan tarvetta. Esitystä on kuitenkin täsmennetty ja täydennetty nykytilan kuvausta koskevilta osin sekä myös säännöskohtaisten perusteluiden ja vaikutusten osalta. Myös muita valvontaa koskevia ehdotuksia on täsmennetty, mutta lastensuojelun perhehoidon valvontaa koskevat muutosehdotukset jäävät jatkovalmisteluun Perhehoitolain osalta on tunnistettu muitakin muutostarpeita ja muutostarpeita pitäisi arvioida laajemmin osana koko lain uudistamista.

Laitosmitoitukset

Henkilöstömitoituksen täsmentämiseen ja henkilöstön käytön joustavoittamiseen suhtauduttiin jossain määrin ristiriitaisesti. Ehdotuksen joustavuus nähtiin osassa vastauksista käytännön toiminnan kannalta hyödyllisenä, erityisesti tilanteissa, joissa asuinyksikön lapsimäärä vaihtelee. Samalla kuitenkin korostettiin, että jousto ei saa johtaa henkilöstön alimitoitukseen, lasten turvallisuuden heikentymiseen, palvelun laadun laskuun tai yksilöllisten tarpeiden sivuuttamiseen. Kriittisissä vastauksissa painottui erityisesti se, että lastensuojelulaitoksiin sijoitettujen lasten tarpeet voivat olla vaativia ja monimuotoisia, jolloin henkilöstön määrällä, osaamisella ja läsnäololla on keskeinen merkitys. Useat vastaajat pitivät tärkeänä, että mitoituksen soveltaminen perustuu lasten tosiasiallisiin tarpeisiin eikä taloudellisiin säästötavoitteisiin. Etenkin järjestöjen keskeinen huoli oli, että henkilöstömitoituksen joustavoittaminen heikentää sijoitettujen lasten turvallisuutta, hoidon laatua ja mahdollisuutta saada yksilöllistä tukea, erityisesti vaativissa tilanteissa. Lausunnoissa nostettiin esille myös ehdotusten kielteisiä vaikutuksia henkilöstön kuormitukseen ja työturvallisuuteen. Monet tutkimusta edustaneet tahot, kuten THL, totesivat, ettei ehdotus perustu lapsen edun näkökulmaan tai tutkimustietoon, vaan kustannussäästötavoitteisiin.

LVV ei pitänyt vähimmäishenkilöstömitoituksen alentamista seitsemästä kuuteen ja puoleen kannatettavana. Viraston mukaan ehdotus on epäohdonmukainen suhteessa huostaanoton kynnyskäynnin mahdolliseen korottamiseen ja siihen, että sijoitettujen lasten oireilu voi jatkossa olla entistä vaativampaa. LVV katsoi myös, että muutosta on perusteltu lähinnä julkisen talouden kestävyysparantamisella, mikä ei sen näkemyksen mukaan ole riittävä peruste henkilöstömitoituksen keventämiselle. Virasto korosti, että lastensuojelulaitoksen henkilöstön tehtävänä on turvata sijaishuollon tavoitteiden toteutuminen niin, että kyse ei ole pelkästä ylläpidosta, vaan aktiivisesta hoidosta, kasvatuksesta ja kuntoutuksesta. Tässä korostuvat henkilöstön riittävä määrä, jatkuva läsnäolo sekä ammatillinen tuki erityisesti tilanteissa, joissa lasten tarpeet ja oirekuva ovat monimuotoisia ja vaativia.

Valtaosa lausujista piti esitettyä säästötavoitetta epärealistisena ja sen toteutumista ehdotetussa ajassa epätodennäköisenä. VM yhtyi esitysluonnoksen arvioon siitä, että laitoshoidon osalta taloudellisiin vaikutusarvioihin liittyy epävarmuutta muun muassa asuinyksiköiden käyttöasteen, henkilöstön todellisen sijoittumisen ja työaikajärjestelyjen osalta. VM arvioi, että sääntelyn keventäminen voisi alentaa laitoshoidon tuottamisen kustannuksia jossain määrin, mutta ostopalvelujen hintojen realisoitumiseen hyvinvointialueilla liittyy epävarmuutta markkinatilanteen vuoksi.

Jatkovalmistelussa on täsmennetty laitosmitoituksiin liittyviä taloudellisia vaikutuksia, ehdotusten perusteluja ja ehdotusten vaikutuksia.

Turvahenkilöt

Lausuntopalautteessa turvahenkilöä koskevaa sääntelyä pidettiin pääosin kannatettavana, erityisesti toimivaltuuksien sekä turvallisuuteen liittyvien tehtävien erottamisen osalta hoito- ja kasvatustehtävistä. Toisaalta lausunnoissa tunnistettiin riskejä siihen, että tehtävät ja toimivallat käytännössä sekoittuvat ja turvahenkilöt ajautuvat käyttämään rajoitustoimivaltaa. Etenkin EOA ja OKV lausunnoissa todettiin, että ehdotusten vaikutuksia perus- ja ihmisoikeuksiin sekä perustuslakiin tulisi arvioida laajemmin. Ehdotettujen säännösten perustelut todettiin myös liian suppeiksi.

EOA ja OM totesivat lausunnossaan, että esityksessä ei ole arvioitu turvahenkilöiden suhdetta perustuslain 124 §:ssä säädettyyn merkittävän julkisen vallan käyttöön ja sitä koskevaan perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntöön. Myös perustuslain 124 §:n edellyttämää tarkoituksenmukaisuusvaatimusta tulisi arvioida suhteessa ehdotettuun sääntelyyn. EOA totesi myös, että turvahenkilön palkkaamisen välttämättömyyden kynnys näyttäytyy varsin matalalta ja jättää näin varsin väljän harkintavallan. SM esitti lausunnossaan useita asioita, joilla sääntelyä pitäisi täydentää. Nämä liittyvät keskeisesti toimivaltuuksiin, voimakäyttökoulutukseen, henkilön soveltuvuuteen ja sen arviointiin sekä valvontaan. Turvahenkilön tehtävässä noudatettavista yleisistä periaatteista tulisi myös säätää ehdotetussa laissa eikä viittaussäännöksiin toiseen lakiin. Ammattihenkilövalvonnan puuttuminen nostettiin heikkoutena useassa lausunnossa. Poliisihallituksen lausunnossa todettiin, että turvahenkilöiden valvonnan näkökulmasta tulisi selkeämmin määritellä, milloin henkilö ei enää voisi toimia turvahenkilönä.

OKM korosti lausunnossaan erityisesti turvahenkilöiden osaamisen ja koulutuksen merkitystä. Ministeriö myös totesi, että esityksessä tulisi vielä täsmentää, onko sääntelyllä tarkoitus muodostaa uusi säännelty ammatti, jolla on merkitystä ammattipätevyyksiä koskevan direktiivin hallinnollisten velvoitteiden näkökulmasta. Muun muassa LVV:n ja SM:n lausunnossa nostettiin esiin turvaamisen käsitteen epäselvyys toimivaltasääntelyssä. LVV myös totesi, että turvahenkilön rooli tulisi rajautua vain henkilöiden suojaamiseen tilanteissa, joissa esiintyy välitöntä vaaraa henkilöiden turvallisuudelle. LVV myös totesi näkemyksensä, että turvahenkilön valvonnan tulisi kuulua poliisihallitukselle yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain 84 §:n mukaisesti samoin turvahenkilön hyväksyminen tulisi olla poliisin tehtävä. LVV:llä oli myös eräitä huomioita tapahtumailmoitukseen.

VM:n mukaan on mahdollista, että turvahenkilöiden palkkaaminen kasvattaisi lapsen laitokseen sijoittaneen hyvinvointialueen kustannuksia. VM totesi, että kyseessä ei kuitenkaan ole hyvinvointialueelle uusi velvoite, joten sitä ei ole perusteltua huomioida rahoituslain edellyttämällä tavalla.

Jatkovalmistelussa pykäliin, säännöskohtaisiin perusteluihin sekä säätämisyjärjestyslukuun on tehty useita muutoksia, joissa on otettu huomioon lausunnoissa esitetyt puutteet. Sääntelyyn on lisätty kokonaan säännös, jossa säädettäisiin turvahenkilön tehtävissä noudatettavista periaatteista. Lisäksi turvahenkilön soveltuvuudesta on lisätty säännös sekä kirjoitettu toimivaltasäännös käytännössä miltei uudestaan huomioon ottaen myös lausuntopalautteen huolet turvahenkilön ja hoito- ja kasvatushenkilökunnan toimivaltuuksien sekoittumisesta. Turvahenkilöllä ei olisi enää toimivaltaa ”turvata” hoito- ja kasvatushenkilöstöä heidän tehtävissään, jotka liittyvät luvatta laitoksesta poistuneen lapsen kiinniottoon ja palauttamiseen laitokseen. Tämän myötä ongelmalliseksi koettu turvaamisen käsite poistuisi myös sääntelystä. Virkavastuusäännös on muotoiltu uudestaan OM:n lausunto huomioon ottaen.

Rajoitukset

Lain 12 lukuun oli lausuntokierrokselle sisällytetty suurelta osin voimassa olevan lain rajoitussääntely lisättynä uudistuksen ensimmäisen vaiheen esityksessä ehdotetuilla muutoksilla, jotka tuolloin olivat vielä eduskunnan käsittelyssä. Lisäksi sääntelyyn lisättiin lausunnoille yhteydenpidon rajoitusta koskevaan sääntelyyn uusi rajoitettavien tahojen joukko eli lapsen sosiaalinen verkosto sekä lisättiin laitoksen johtajan sijaisen päätösvaltaa koskeva mahdollisuus. Voimankäyttöä koskeva toimivaltuus lisättiin henkilöntarkastuksen toteuttamiseksi. Edellä mainitut lisäykset eivät sisällyneet ensimmäisen vaiheen esityksen ehdotuksiin. Eduskunta on sittemmin hyväksynyt ensimmäisen vaiheen esitykseen sisältyvät lait sisältäen myös rajoitussääntelyyn eduskunnassa tehdyt muutokset (EV 61/2026 vp – HE 149/2025 vp).

Lausuntopalautteessa pääosin kannatettiin yhteydenpidon rajoittamista koskevia muutoksia. Joissakin lausunnoissa (esimerkiksi EOA ja OM) nostettiin esiin sääntelyn tarve, koska voimassa olevan säännöksen perustella sijaishuollossa olevan lapsen oikeutta pitää yhteyttä voidaan rajata myös muihin lapselle läheisiin henkilöihin. Toisaalta esimerkiksi LVV:n lausunnossa sääntelyn tarkistamista pidettiin asianmukaisena ja perusteltuna. Jatkovalmistelussa sääntely on päätetty säilyttää, koska lapsen sosiaalisessa verkostossa oleva henkilö, johon yhteydenpitoa olisi välttämätöntä rajata ei välttämättä ole lapselle läheinen henkilö.

Lausuntopalaute voimankäyttöä koskevan toimivaltuuden lisäämiseksi laitoshenkilöstölle henkilöntarkastuksen toimittamiseksi jakoi mielipiteitä niiden lausujien osalta, jotka asiasta ylipäänsä lausuivat. Osa lausujista vastusti lähtökohtaisesti voimakäyttövaltuuksien antoa laitoshenkilöstölle. Jatkovalmistelussa ehdotus voimankäyttövaltuudesta on säilytetty, koska se mahdollistaa viimekädessä sellaisten aineiden ja esineiden poisoton, joista on säädetty 68 §:ssä.

Yleisesti ottaen laillisuusvalvojat (OKV ja EOA) pitivät huonona tapana, että vastikään eduskunnan hyväksymiin pykäliin tehdään jo uusia muutoksia. Myös ehdotettujen muutosten säännöskohtaisia perusteluita ja säätämisyjärjestysperusteluita tulisi täydentää. Jatkovalmistelussa perusteluita on täydennetty.

Jälkihuolto

Lausuntopalautteessa korostettiin, että jälkihuolto on keskeinen elämänvaihe, johon panostaminen on välttämätöntä, jotta sijaishuoltoon tehty investoinnit eivät mene hukkaan ja lapsen tai nuoren kotiotuminen tai itsenäistyminen onnistuu. Muun muassa Talentia korosti, että jälkihuollon merkitys nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä on erittäin suuri. THL korosti, että jälkihuollon onnistuneen toteutumisen kannalta on tärkeää, että työntekijällä on riittävästi aikaa nuorelle.

Hyvinvointialueet kannattivat pääsääntöisesti jälkihuollon siirtämistä sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin. Täsmennyksenä toivottiin, että jälkihuollon sisältöä koskevassa sääntelyssä viitattaisiin nimenomaisesti sosiaalihuoltolakiin lastensuojelun avohuollon tukitoimien ohella. Hyvänä pidettiin, ettei muutoksella ole tarkoitus muuttaa jälkihuollon sisältöä. Tärkeää lausuntopalautteen mukaan on varmistaa, että jälkihuolto voidaan toteuttaa siten, että vastuunjako sosiaalihuollon ja lastensuojelun välillä on selkeä eikä asiakkaan palveluissa synny katkoksia.

Lausuntopalautteen mukaan harkinnanvaraisen jälkihuollon poistamista pidettiin hyvinvointialueilla perusteltuna ja sääntelyä selkeyttävänä muutoksena. Sillä ei arvioitu olevan merkittäviä vaikutuksia, koska sitä on käytetty käytännössä hyvin harvoin ja tuen tarpeisiin voidaan vastata muilla sosiaalipalveluilla.

Osa lausujista oli huolissaan siitä, että sosiaalihuoltolain mukaisesti työskentelevillä työntekijöillä ei ole samaa ymmärrystä jälkihuollon asiakkaiden taustoista ja jälkihuollon ilmiöistä kuin mitä lastensuojelussa on. Tällöin olisi olemassa riski, että jälkihuollon asiakkaiden erityiset tuen tarpeet eivät tulisi riittävästi tunnistetuiksi ja huomioituiksi, mikä voisi heikentää tuen vaikutavuutta. Lisäksi lausuntopalautteessa tuotiin esiin epäselvyyksiä siitä, miten jälkihuollon asema sosiaalihuoltolain mukaisena palveluna vaikuttaa asiakkaan oikeuksiin.

Lausuntopalautteessa kiinnitettiin huomiota jälkihuolto-oikeuden muodostumista ja sosiaalihuollon asiakkuutta koskeviin ehdotuksiin. Lausuntopalautteessa esitettiin jälkihuolto-oikeuden määräytymisen täsmentämistä myös kiireellisen sijoituksen ja jälkihuollon välisen suhteen osalta, jotta oikeuden syntyminen olisi sääntelyssä nykyistä selkeämpää.

LVV esitti, että jälkihuollossa olevien asiakkaiden haavoittuvan aseman ja sijaishuollon vaikutavuuden varmistamisen vuoksi asiakassuunnitelman laatimisesta tulisi säätää velvoittavasti.

Jatkovalmistelussa on täsmennetty jälkihuoltoa koskevaa sääntelyä ja perusteluja.

6 Säännöskohtaiset perustelut

6.1 Lastensuojelulaki

1 luku Yleiset säännökset

1 §. Lain tarkoitus. Pykälään sisältyisi säännös niistä tavoitteista, joihin lastensuojelulaille pyritään. Voimassa olevan lain 1 §:ää muutettaisiin siten, että säännös täsmennettäisiin koskemaan lastensuojelun asiakkuudessa olevia lapsia. Pykälän mukaan lain tarkoituksena olisi siten turvata lastensuojelun asiakkaana olevan lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun.

Voimassa olevan lastensuojelulain 1 § koskee kaikkia lapsia. Tarkoituksena on kohdentaa lastensuojelulain sääntelyä erityisen suojelun tarpeessa oleviin lapsiin muussa lainsäädännössä ja palvelujärjestelmässä tapahtuneiden muutosten takia. Sosiaalihuoltolaki ja sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamiseen liittyvä lainsäädäntö ovat painottaneet lasten yleisiä hyvinvointipalveluja ja varhaista tukea. Myös muussa lainsäädännössä on vahvistettu lasten tarpeisiin vastaamista. Tämä on perusteltua huomioida myös lain tarkoitusta koskevassa säännöksessä. Lastensuojelulakiin ehdotetaan jäljempänä sellaisia sisällöllisiä muutoksia, jotka rajaavat lastensuojelun tehtävää nimenomaisesti asiakkuudessa oleviin.

2 §. Määritelmät. Pykälä on uusi. Pykälässä määriteltäisiin lain soveltamisen kannalta keskeisimmät käsitteet.

Pykälän 1 kohdassa lastensuojelulla tarkoitettaisiin lapselle ja hänen perheelleen annettavaa tukea, joka alkaisi, kun lapsesta tulee lastensuojelun asiakas. Lastensuojelun asiakkuus päättyisi viimeistään silloin, kun lapsi täyttää 18 vuotta. Kohdassa määriteltäisiin myös tuen käsite. Sillä tarkoitettaisiin avohuollon ja sijaishuollon aikaisia tukitoimia ja palveluja. Ehdotetulla määritelmällä selkiytettäisiin nykytilaa. Lastensuojelu koskisi jatkossa selkeästi alaikäisiä eikä täysikäisten jälkihuolto jatkossa sisältyisi lastensuojelun määritelmään. Samassa yhteydessä luovutettaisiin voimassa olevan lain käsitteistä ehkäisevä lastensuojelu ja lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu. Voimassa olevassa laissa ehkäisevällä lastensuojelulla on viitattu peruspalveluissa, kuten varhaiskasvatuksessa ja neuvolassa, tapahtuvaan työskentelyyn. Tästä sääntelystä ehdotetaan luovuttavan, koska muissa palveluissa tapahtuvan työskentelyn periaatteista säädetään niitä koskevassa lainsäädännössä. Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun käsite ehdotetaan

yksinkertaistettavaksi pelkällä lastensuojelun käsitteellä. Lastensuojelun asiakkuudessa on aina vain lapsi. Lastensuojelun aikainen työskentely rajattaisiin avo- ja sijaishuollon aikaiseksi työskentelyksi.

Pykälän 2 kohdan mukaisesti lapsella tarkoitetaan voimassa olevan lain mukaan alle 18-vuotiaasta henkilöä.

Pykälän 3 kohdan mukaan nuorella tarkoitetaan 18–22-vuotiaasta henkilöä. Määritelmä vastaisi voimassa olevan lain 6 §:ää. Määritelmä olisi yhteydessä jälkihuolto-oikeuden enimmäiskeskeeseen. Täysi-ikäiset jälkihuoltoon oikeutetut nuoret olisivat jatkossa sosiaalihuoltolain mukaisessa asiakkuudessa, vaikka jälkihuoltoon oikeutettujen tukitoimista ja palveluista säädettäisiin tässä laissa.

Pykälän 4 kohdassa kodin ulkopuolinen sijoitus määriteltäisiin siten, että se käsittäisi avohuollon tukitoimena tai sijaishuoltona sijoitetun lapsen tai jälkihuoltona sijoitetun nuoren hoidon ja kasvatuksen järjestämisen kodin ulkopuolella. Lisäksi sillä tarkoitettaisiin tilannetta, jossa lapsi sijoitetaan väliaikaisesti enintään kuudeksi kuukaudeksi vanhempansa tai muun huoltajansa luokse. Määritelmä vastaisi asiallisesti nykytilaa.

Pykälän 5 kohta vastaisi voimassa olevan lain 49 §:n 1 momentin mukaista määritelmää, jonka mukaan sijaishuollolla tarkoitetaan huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai väliaikaismääräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella.

Pykälän 6 kohdassa määriteltäväksi ehdotettava sijoituspaikka kattaisi jatkossa eri sijaishuolto-työmuodot ja eri perustein tapahtuvat kodin ulkopuoliset sijoitukset. Sijoituspaikalla tarkoitettaisiin tässä laissa tarkoitettua lastensuojelulaitosta tai perhehoitolaissa (263/2015) tarkoitettua perhekotia, jonne kodin ulkopuolelle sijoitettu lapsi tai nuori on sijoitettu. Voimassa olevassa laissa on käytetty sijaishuolto- ja sijoituspaikan käsitteitä. Käsitteistön yhdenmukaistamiseksi ja yksinkertaistamiseksi ehdotetaan, että sijaishuolto- ja sijoituspaikan käsitteistä luovuttaisiin. Avohuollon tukitoimena tehty sijoitus ei sisälly sijaishuollon käsitteeseen jatkossakaan, jonka takia sijaishuolto- ja sijoituspaikan käsite ei sisältäisi kyseisiä sijoituksia.

Pykälän kohdan 7 mukaan perhekodilla tarkoitettaisiin yksityiskotia, jossa voidaan toteuttaa perhehoitolain 3 §:ssä tarkoitettua toimeksiantosuhteista perhehoitoa tai 4 §:ssä tarkoitettua ammatillista perhehoitoa. Määritelmä vastaisi asiallisesti nykytilaa.

Pykälän 8 kohdassa lastensuojelulaitoksella tarkoitettaisiin toimintayksikköä, jossa voidaan toteuttaa kodin ulkopuolisia sijoituksia. Lastensuojelulaitos olisi yleiskäsite eikä ehdotetussa laissa jatkossa mainittaisi esimerkiksi lastenkotia tai koulukotia. Käytännössä lastensuojelulaitoksilla on lukuisia erilaisia ja muuttuvia nimiä eikä niistä säätäminen ole tarkoituksenmukaista.

Toimintayksikkö on sosiaalihuollossa vakiintuneesti käytetty käsite, jolla tarkoitetaan sosiaalihuoltolain 3 §:n 7 kohdan mukaan julkisen tai yksityisen palveluntuottajan ylläpitämää toiminnallista kokonaisuutta, joka toteuttaa sosiaalipalveluja palveluntuottajan tiloissa tai asiakkaan kotona. Valvontalain myötä on otettu käyttöön uusi palveluyksikön käsite, jolla tarkoitetaan mainitun lain 4 §:n 5 kohdan mukaan julkisen tai yksityisen palveluntuottajan ylläpitämää toiminnallista ja hallinnollisesti järjestettyä kokonaisuutta, jossa tuotetaan sosiaali- tai terveyspalveluja. Palveluyksikkö ei ole sitä koskevan määritelmäsäännöksen perustelujen mukaan sidottu välttämättä fyysisiin toimitiloihin. Palveluyksikkö voisi perustelujen mukaan muodostua palveluntuottajan oman päätöksen mukaisesti yhdestä tai useammasta sosiaali- tai terveydenhuollon palvelusta ja useammasta fyysisestä toimipaikasta, tai se voisi olla kokonaan ilman fyysisiä toimipaikkoja. Siten palveluyksikkö ei enää olisi sidottu ainoastaan nykyisen lainsäädännön

mukaiseen toimintayksikön tai toimipaikan käsitteeseen taikka fyysiseen sijaintiin. Tarkoitus on ollut, että palveluyksikön määritelmä sisältäisi myös sosiaalihuollon palveluja koskevassa lainsäädännössä käytetyn, fyysiseen sijaintiin viittaavan toimintayksikön käsitteen. Sen tarkoitus on ollut selkiyttää nykyistä sosiaali- ja terveystalvveluja koskevaa lainsäädäntöä ottamalla huomioon, että palveluja ei nykyisin anneta välttämättä fyysisestä toimipaikasta käsin. Tarkoitus on ollut, että palveluntuottaja päättäisi itse toimintansa hallinnollisesta ja toiminnallisesta organisoinnista palveluyksiköiksi, ja ilmoittaisi ne rekisteröitäväksi tämän mukaisesti. (HE 299/2022 vp, s. 72–73.) Valvontalaissa otettiin niin ikään uutena käyttöön vaativaa sosiaalihuoltoa tuottavan palveluyksikön käsite, jolla tarkoitetaan muun muassa palveluyksikköä, jossa tuotetaan palveluja sosiaalihuoltolain 3 §:n 1 momentin 6 kohdassa määritellyn mukaisesti erityistä tukea tarvitseville lapsille. Tällaisia ovat muun muassa lastensuojelulaitokset.

Sosiaalipalveluja koskevassa lainsäädännössä, mukaan lukien voimassa olevassa lastensuojelulaissa käytetään kuitenkin edelleen toimintayksikön käsitettä. Lain sisäisen johdonmukaisuuden vuoksi myös ehdotetussa lastensuojelulaitoksen määritelmäsäännöksessä käytettäisiin toimintayksikön käsitettä. Lastensuojelulaitoksessa voisi ehdotetun 72 §:n mukaan olla yksi tai useampi asuinyksikkö.

Pykälän 9 kohdan mukaan perhehoidolla tarkoitettaisiin perhekodissa toteutettavaa hoitoa ja kasvatusta kodin ulkopuolelle sijoitetuille lapsille tai nuorille. Määritelmä vastaisi asiallisesti nykytilaa.

Pykälän 10 kohdassa laitoshoidolla tarkoitettaisiin lastensuojelulaitoksessa toteutettavaa hoitoa ja kasvatusta kodin ulkopuolelle sijoitetuille lapsille tai nuorille. Nykyinen laitoshuollon käsite ehdotetaan muutettavaksi laitoshoidon käsitteeksi. Laitoshoido kuvaaisi paremmin sisällöllisesti sijoituksen aikaista työskentelyä lastensuojelulaitoksessa. Hoidon käsitteellä ei jatkossakaan tarkoitettaisi terveydenhuollossa toteutettavaa terveyden- tai sairaanhoitoa.

Pykälän 11 kohdan mukaan jälkihuollon käsite kattaisi tukitoimet ja palvelut, joihin lapsella tai nuorella olisi oikeus ja joita järjestetään lapselle tai nuorelle jälkihuoltona. Oikeudesta jälkihuoltoon säädettäisiin tämän lain 111 §:ssä, jälkihuollon tarkoituksesta ja sisällöstä 112 §:ssä, asumisen ja toimeentulon turvaamisesta jälkihuollossa 113 §:ssä ja itsenäistymisvaroista 114 §:ssä. Jälkihuollossa oleva lapsi tai nuori olisi jatkossa sosiaalihuoltolain mukaisessa asiakkuudessa, mutta hänelle järjestettäisiin jälkihuoltona tukitoimia ja palveluja tämän lain nojalla. Jos täysi-ikäiseksi tulevan lapsen sijoitusta kodin ulkopuolelle jatketaan hänen tultuaan täysi-ikäiseksi nuoreksi, sijoitus voi jatkua jälkihuoltona.

Pykälän 12 kohdan mukaan sijoitushyvinvointialueella tarkoitettaisiin hyvinvointialuetta, jonne lapsi tai nuori on sijoitettu kodin ulkopuolista sijoitusta koskevalla päätöksellä. Määritelmä vastaisi asiallisesti nykytilaa.

Pykälän 13 kohdan mukaisesti sijoittajahyvinvointialue tarkoittaisi lapsen tai nuoren kodin ulkopuolisesta sijoituksesta tämän lain 11 §:n 1 momentin ja 18 §:n (nyk. 16.1 ja 17 §:n) mukaan järjestämisvastuussa olevaa hyvinvointialuetta. Määritelmä vastaisi asiallisesti nykytilaa.

Pykälän 14 kohdassa tarkoitettu lastensuojeluviranomainen olisi tämän lain 11 ja 18 §:ssä tarkoitettu hyvinvointialue.

Pykälän 15 kohdassa johtavalla viranhaltijalla tarkoitettaisiin hyvinvointialueen määräämää sosiaalihuollon toimivaltaista viranhaltijaa.

Pykälän 16 kohdan mukaan lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä olisi sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain (817/2015) tarkoittama sosiaalityöntekijä, joka on nimetty lastensuojelun asiakkuudessa olevalle lapselle vastuutyöntekijäksi. Määritelmä vastaisi asiallisesti nykytilaa.

Pykälän 17 kohdan mukaan muulla lastensuojelun työntekijällä tarkoitettaisiin henkilöä, joka työskentelee lastensuojelun asiakkuudessa olevan lapsen tai hänen perheensä kanssa ja toimii lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa tai työparina. Tällaisen henkilön tulisi olla virkasuhteessa. Määritelmä vastaisi asiallisesti nykytilaa.

3 §. *Lain soveltamisala ja suhde muuhun lainsäädäntöön.* Pykälässä säädettäisiin tämän lain soveltamisalasta sekä suhteesta muuhun lainsäädäntöön. Vastaavaa pykälää ei ole voimassa olevassa laissa. Ehdotettu lastensuojelulaki olisi nykyisen lastensuojelulain tapaan toissijainen sosiaalihuollon erityislaki. Ehdotetun lain 1 momentissa todettaisiin, että tämän lain perustella järjestettäisiin tukea lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle ja hänen perheelleen sekä jälkihuoltona jälkihuoltoon oikeutetulle lapselle ja nuorelle. Jälkihuollossa olevan lapsen tai nuoren asiakkuus olisi sosiaalihuoltolain mukainen, mutta hänelle järjestettäisiin tukea ja palveluja lastensuojelulain nojalla. Selvyiden vuoksi momentissa todettaisiin, että ensisijaisesti lapsen ja perheen tuen tarpeeseen tulisi vastata sosiaalihuoltolain, terveydenhuoltolain, oppilas- ja opiskelijahuoltolain, varhaiskasvatuslain, perusopetuslain tai muun lain mukaisilla toimilla. Tämä selkiyttäisi ehdotetun lain mukaisen tuen toissijaisuutta ja toisaalta myös sen viimesijaisuutta. Etenkin lapsen huostaanotto ja sijaishuoltoon sijoittaminen on vahva interventio perheen autonomiaan eikä tähän tai kodin ulkopuolisiin sijoituksiin ylipäänsä tulisi ryhtyä, jos lapsen tai perheen tilanteeseen voidaan vaikuttaa lastensuojelutoimiin nähden ensisijaisten muiden toimien avulla. Esimerkiksi lapsen terveydenhuollon tarpeisiin tulisi vastata ensisijaisesti terveydenhuollollisin keinoin. Ehdotettuun lakiin tehtävillä muutoksilla lastensuojelun asiakkuuden kynnystä nostettaisiin nykyisestä sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain asiakkuuden rajapinnan selkiyttämiseksi. Myös tämä muutos vahvistaa sosiaalihuoltolain mukaisen työskentelyn ja palveluiden ensisijaisuutta.

Momentissa olisi informatiivinen viittaus myös vammaispalvelulakiin, missä säädetään vammaisille henkilöille järjestettävistä erityispalveluista. Vammaispalvelulaki on tämän lain tapaan sosiaalihuollon erityislaki.

Vammaispalvelulain perusteella järjestetään palveluita vammaiselle henkilölle, joka tarvitsee pitkäaikaisen toimintarajoitteen johdosta välttämättä apua tai tukea tavanomaisessa elämässä.

Kun vammaisen lapsen toimintakyky poikkeaa saman ikäisten lasten toimintakyvystä, lapsella on oikeus saada vammaispalvelulain perusteella apua ja tukea niihin asioihin, joita hän ei pysty vammansa tai sairautensa vuoksi tekemään ikäistensä lasten tavoin. Nuoren toimintakykyä tulee arvioida samoin perustein ottaen kuitenkin huomioon nuoren mahdollisesti erilainen rooli perheessä ja itsenäistymiseen liittyvät tarpeet.

Uuden vammaispalvelulain tavoitteena on edistää ja tukea lapsen yhdenvertaisia mahdollisuuksia elää ikäistensä lasten tavoin. Jos ensisijaisen lainsäädännön mukaisilla palveluilla ei voida turvata vammaiselle lapselle riittävää ja sopivaa sekä lapsen edun mukaista apua ja tukea, palveluita on täydennettävä tarvittavilta osin vammaispalveluilla.

Merkittävin säännös arvioitaessa vammaispalvelulain suhdetta lastensuojelulakiin on vammaispalvelulain uusi lapsen asumista koskeva 19 §. Lähtökohtana on turvata aina ensisijaisesti lapsen asuminen kotona oman perheensä kanssa siitä riippumatta, kuinka suuri lapsen avun ja tuen tarve on. Vammaisen lapsen muutto pois oman perheen luota olisi aina viimesijainen ratkaisu,

kun kaikesta mahdollisesta lapselle ja perheelle annetusta tuesta huolimatta vanhemmat arvioivat, että vammaisen lapsen asuminen kotona ei ole mahdollista.

Ehdotettu säännös turvaa vammaisen lapsen oikeuden saada vammansa vuoksi tarvitsemansa asumisen tuki myös muualle kuin lapsuudenkotiin ilman, että se edellyttäisi lastensuojelun asiakkuutta. Tarvetta asumisen järjestämiseen kodin ulkopuolella arvioidaan lapsen yksilöllisen avun, tuen ja huolenpidon sekä koko perheen elämäntilanteen perusteella. Edellytyksenä vammaisen lapsen asumisen järjestämiselle kodin ulkopuolelle olisi, että ratkaisun arvioitaisiin olevan lapsen huolenpidon, tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin toteuttamiseksi taikka lapsen terveyden tai turvallisuuden kannalta lapsen edun mukainen. Lapsen asuminen kodin ulkopuolella olisi järjestettävä vammaispalvelulain perusteella silloin, kun lapsella ei ole lastensuojelun tarvetta. Vammaisella lapsella on kuitenkin oikeus lastensuojelun palveluihin silloin, kun lastensuojelun edellytykset täyttyvät.

Vammaisen lapsen oman kodin ulkopuolella järjestettävä asumisen tuki olisi huoltajien hakema vapaaehtoinen sosiaalipalvelu lapselle. Palvelua ei voitaisi toteuttaa kodin ulkopuolella ilman huoltajien suostumusta. Vammaisen lapsen huoltajat voivat osallistua lapsen hoitoon ja kasvatukseen, vaikka lapsi asuu muualla kuin lapsuudenkodissa avun, tuen, hoidon ja huolenpidon tarpeen vuoksi. Toisin kuin huostaanottotilanteessa huoltajuus ja samalla päätösvalta lapsen asioista säilyy aina vanhemmilla, vaikka lapsi muuttaa pois kotoa.

Asumisen tuen palveluiden ja tuen toteuttamisen eri vaihtoehtoja olisi selvitettävä yhdessä lapsen ja hänen perheensä kanssa. Erityisesti olisi arvioitava sitä, millä tavoin lapsen edun ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti voidaan parhaiten turvata lapsen hyvä hoito ja kasvatusta, turvallisuus sekä lapsen ikään ja kehitysvaiheeseen nähden tarpeellinen huolenpito.

Lapsen asuminen muualla kuin oman perheensä kanssa voitaisiin järjestää perhehoitona tai vammaisille lapsille tarkoitetussa ryhmäkodissa.

Pykälän 2 momentti sisältäisi sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden järjestämisvastuuseen liittyvän informatiivisen viittaussäännöksen.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain ja kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun soveltamisesta lastensuojelun järjestämiseen. Säännös vastaisi sisällöllisesti voimassa olevan lastensuojelulain 18 §:n säännöstä.

4 §. Lain soveltaminen Ahvenanmaan maakunnassa. Säännös vastaisi sisällöllisesti voimassa olevan lastensuojelulain 93 a §:n säännöstä. Pykälän 1 momentin mukaan mitä tässä laissa säädetään hyvinvointialueista, sovelletaan Ahvenanmaan maakunnan osalta Ahvenanmaan kuntiin, jos kyseessä on Ahvenanmaan itsehallintolain 27 §:n mukaan valtakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvat 4 kohdassa tarkoitettu suhde ulkovaltoihin, 7 kohdassa tarkoitettu lapsen oikeudellinen asema tai 24 kohdassa tarkoitettu hallinnollinen puuttuminen henkilökohtaiseen vapauteen.

Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991; itsehallintolaki) 18 §:n 13 kohdan mukaan Ahvenanmaan maakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluu sosiaalihuolto, jonka osa lastensuojelu on. Maakunnassa on voimassa maakuntalaki lastensuojelulain soveltamisesta Ahvenanmaan maakunnassa (ÅFS 2008:97). Sen 1 §:n mukaan lastensuojelulakia sovelletaan maakuntalaissa säädettyin poikkeuksin Ahvenanmaan maakunnassa. Säädöshierarkkisesti maakuntalaki on verrattavissa eduskunnan säätämään lakiin. Ahvenanmaan maakunnassa lastensuojelusta huolehtii Kommunal socialtjänst -niminen kuntaliittymä (maakuntalaki 3 §).

Itsehallintolain 27 §:n 24 kohdan mukaan hallinnollinen puuttuminen henkilökohtaiseen vapauteen, jollaista on esimerkiksi rajoitusten käyttö sijaishuoltona toteutettavassa lastensuojelussa. Rajoitusten käytöstä sijaishuollossa säädetään tämän lain 12 luvussa. Luvussa säädetään muun muassa siitä, millä edellytyksillä henkilökohtaiseen vapauteen voidaan lastensuojelun sijaishuollossa puuttua, toisin sanoen millä edellytyksillä rajoituksia voidaan sijaishuollossa käyttää. Kysymys on menettelysääntelystä, jota sovelletaan suoraan sellaisen maakunnan lainsäädäntövallan piiriin kuuluvan hallintotehtävän suorittamiseen, joka on annettu maakunnan lainsäädännön nojalla maakunnan viranomaiselle. Kyseisiä tämän lain säännöksiä sovelletaan näin siinä maakunnan viranomaisessa, joka maakunnan toimivaltaan kuuluvista palveluista (lastensuojelu ja sijaishuolto) vastaa.

Pykälän 2 momentin mukaan mitä 1 momentissa tarkoitetuissa asioissa säädetään lastensuojelutoimenpiteistä päättävästä viranhaltijasta ja muusta toimivaltaisesta virkasuhteessa olevasta henkilöstä, sovelletaan Ahvenanmaan maakunnan kunnan vastaavaan virkasuhteessa olevaan henkilöön. Ahvenanmaan maakunnassa lastensuojelusta huolehtii Kommunal socialtjänst -niminen kuntaliittymä (maakuntalaki 3 §). Koska Ahvenanmaalla ei ole hyvinvointialueita laissa on tarpeen säätää itsehallintolain säännösten soveltamisesta Ahvenanmaalla.

5 §. Vastuu lapsen hyvinvoinnista. Pykälä vastaisi asiallisesti osittain voimassa olevan lain 2 §:ää. Pykälän 1 momentin mukaan lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla olisi ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista. Momentti sisältäisi viittauksen lakiin lapsen huollosta ja tapausmisoikeudesta (361/1983), jossa säädetään vanhemman tai muun huoltajan velvollisuuksista. Säännöksen tarkoituksena olisi korostaa vanhemman tai muun huoltajan ensisijaista velvollisuutta turvata lapselle lapsenhuoltolain mukaisesti tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi. Pykälän 1 momenttiin ehdotettaisiin lisättäväksi informatiivinen viittaus ehdotetun lain 55 §:ään, jossa säädettäisiin huostaanotetun lapsen huollosta.

Voimassa olevan lain 2 §:n 2 momentti ehdotetaan poistettavaksi. Poistoa ehdotetaan, koska lastensuojelulain soveltamisalaa ehdotetaan selkiytettäväksi.

Pykälän 2 momentti vastaisi asiallisesti voimassa olevan lain 2 §:n 3 momenttia ja siinä säädettäisiin lastensuojelun velvollisuudesta tukea huoltajia, vanhempia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa järjestämällä tarvittavia tukitoimia ja palveluja. Säännös huomioi siten sekä perustuslain että YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen velvoitteen siitä, että valtion ja lastensuojelun julkisen vallan edustajana tulee tukea vanhempien ja perheiden mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja kehitys sekä auttaa heitä tässä tehtävässä. Lisäksi momentissa säädettäisiin voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti lapsen sijoittamisesta kodin ulkopuolelle tai muihin toimenpiteisiin ryhtymisestä lapsen hoidon ja huollon järjestämiseksi.

6 §. Lastensuojelun keskeiset periaatteet. Ehdotettu pykälä vastaisi asiallisesti osittain voimassa olevaa 4 §:ää. Pykälän rakennetta selkiytettäisiin. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin lastensuojelun keskeisestä periaatteesta, jonka mukaan lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja lastensuojelua toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Lapsen edun tulee olla kaikkea lastensuojelua lävistävä periaate. Lapsen edusta säädetään myös sosiaalihuoltolain 5 §:ssä. LOS 3 artiklan 1 kohdan mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelinten toimissa, jotka koskeva lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Lapsen oikeuksien komitean mukaan lapsen edussa

on kysymys hänen ihmisoikeuksiaan parhaalla mahdollisella tavalla toteuttavasta tulkinnasta. Komitean yleiskommentti nro 14¹⁴² täsmentää lapsen edun ensisijaisuuden tulkintakäytäntöä.

Pykälän 1 momentista poistettaisiin sääntelyä, jolla tarkoitetaan voimassa olevan lain mukaista ehkäisevää työskentelyä ja joka olisi päällekkäinen ehdotetun 5 §:n kanssa. Lisäksi momentin ensimmäinen virke ehdotetaan siirrettäväksi pykälän 3 momenttiin. Pykälän 2 momentti vastaisi voimassa olevan lain 4 §:n 2 momenttia ja siinä säädettäisiin tarkemmin lapsen edun arviointiperusteista. Ehdotetun pykälän 2 momentin kohdat 1—5 koskisivat lapsen huollosta ja tapaa-misoikeudesta annetun lain 1 §:ssä mainittuja seikkoja. Kohdassa 6 mainittaisiin lapsen mahdollisuus osallistumiseen ja vaikuttamiseen omista asioistaan sekä kohdassa 7 lapsen kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioiminen. Kaikilla säännöksessä mainituilla eri kohdilla tulisi olla merkitystä lapsen etua koskevaa kokonaisarviota tehtäessä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin lastensuojelulle vastaava velvollisuus edistää lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia kuin voimassa olevan lain 4 §:n 1 momentissa. Virkkeeseen ehdotettaisiin lisättäväksi, että lastensuojelun on myös ehkäistävä lapsen ja perheen ongelmien syvenemistä. Momenttiin tehtäisiin lisäksi teknisluonteisia täsmennyksiä.

2 luku Lastensuojelun asiakkuus

7 §. Lastensuojelun tarpeen selvittäminen. Pykälä vastaisi tarkoitukseltaan osittain voimassa olevan lain 26 §:ää. Sosiaalihuoltolakiin ja tässä ehdotettavaan lakiin esitettävien muutosten myötä myös lastensuojelun tarpeessa olevan lapsen asian vireilletulosta säädettäisiin jatkossa sosiaalihuoltolain 34 §:ssä. Näin ollen ehdotetun 7 §:n sääntely ei sisältäisi enää vireilletuloa, vaan se koskisi ainoastaan lapsen mahdollisen kiireellisen lastensuojelun tarpeen arviointia. Ehdotuksen tavoitteena on yksinkertaistaa nykytilaa. Nykyisin vireilletuloissa käytetään sekä lastensuojelulain että sosiaalihuoltolain menettelyjä, mikä on johtanut alueelliseen vaihteluun sekä päällekkäisiin prosesseihin. THL:n rekisteriseurantojen mukaan vireilletulojen käsittelyssä on huomattavaa vaihtelua: vuoden 2024 kolmannella neljänneksellä hyvinvointialueista osa käsiteli vain noin 25 % ilmoituksista lastensuojelussa, kun toisilla vastaava osuus oli jopa 66 %. Ilmoitusten käsittelystä ei ole muodostunut yhdenmukaista käytäntöä, ja asiakkaiden kohtelu voi erota merkittävästi asuinpaikan mukaan.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin hyvinvointialueen toimivaltaisen sosiaalityöntekijän velvollisuudesta arvioida viipymättä lapsen mahdollinen kiireellisen lastensuojelun tarve silloin, kun asia tulee vireille sosiaalihuoltolain 35 §:n tai 35 a §:n mukaisen ilmoituksen perusteella tai kun sosiaalihuollon työntekijä saa tehtävässään muuten tietää mahdollisesti lastensuojelun tarpeesta olevasta lapsesta. Säännöksen tarkoituksena olisi varmistaa, että mahdollinen välitön lastensuojelun tarve tunnistettaisiin ja arvioitaisiin ilman aiheutonta viivytystä osana sosiaalihuoltolain 36 §:ssä tarkoitettua tuen tarpeen arviointia. Momenttiin sisältyvä arviointivelvollisuuden raja-
us ehkäisisi tarpeettoman hallinnollisen työn syntymistä ja mahdollistaisi resurssien suuntaamisen tosiasiallisesti riskialttiisiin ja kiireellistä arviointia edellyttäviin tilanteisiin.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin arvioinnin sisällöstä. Momentin mukaan sosiaalityöntekijän tulisi arvioida lapsen kasvuolosuhteita sekä huoltajien tai muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden mahdollisuuksia huolehtia lapsen hoidosta ja kasvatuksesta. Arvioinnin tekemiseksi sosiaalityöntekijällä olisi tarvittaessa oikeus olla yhteydessä lapselle läheisiin henkilöihin sekä eri yhteistyötahoihin ja asiantuntijoihin sosiaalihuoltolain 41 §:ssä

¹⁴² YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 14 (2013). Lapsen oikeudesta saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon, CRC/C/GC/14.

säädetyllä tavalla. Momentin tarkoituksena olisi varmistaa, että arviointi muodostuisi kokonaisvaltaiseksi, monialaiseksi ja tosiasioihin perustuvaksi, jotta lapsen etu voitaisiin varmistaa.

8 §. Lastensuojeluasiakkuuden alkaminen ja päättyminen. Ehdotettu pykälä on uusi. Se vastaisi osin voimassa olevan lastensuojelulain 27 §:n tarkoitusta, mutta sitä tarkennettaisiin monelta osin ja lisäksi siihen lisättäisiin asiakkuuden päättymistä koskeva sääntely.

Pykälän tarkoituksena olisi määritellä, milloin lastensuojeluasiakkuus alkaa ja milloin se päättyy, ja varmistaa, että nämä tehdään lapsen suojelutarpeen perusteella sekä kirjataan ja ilmoitetaan asianmukaisesti. Uusi 8 § nostaisi asiakkuuden aloituskynnyksen korostamalla lapsen vakavaa vaarantumista ja suojelun tarvetta.

Pykälän 1 momentissa asiakkuuden alkamisen edellytykseksi asetettaisiin tilanteet, joissa lapsen kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä taikka lapsi vakavasti vaarantaa omalla käyttäytymisellään terveyttään tai kehitystään. Lisäksi asiakkuuden alkaminen edellyttää, että lapsella todetaan olevan sellainen suojelun tarve, johon vastaaminen edellyttää ehdotetun lain mukaisia toimenpiteitä. Näin ollen lastensuojelun toimenpiteet kohdistuisivat vain tilanteisiin, joissa lapsen hyvinvointia ei voida turvata esimerkiksi muilla sosiaali- ja terveystaloudellaisilla. Tällä varmistettaisiin, että lastensuojelu puuttuu lapsen ja perheen tilanteeseen vasta edellä mainituissa tilanteissa. Pykälä rajaisi asiakkuuden alkamisen selkeästi tilanteisiin, joissa lapsella on aidosti korostunut suojelun tarve. Tämä ehkäisisi perusteettomia tai liian varhaisia asiakkuuksia ja ohjaisi lievemmat tilanteet ensisijaisesti varhaisemman tuen ja muiden palvelujen piiriin.

Pykälän 2 momentilla täsmennettäisiin asiakkuuden alkamista tilanteissa, joissa lapsen ilmeinen suojelun tarve ei toteudu, koska lapsi, huoltaja tai vanhempi ei ota vastaan sosiaali- ja terveystaloudellain mukaista tukea tai palveluja. Säännöksellä korostettaisiin, että pelkkä palveluista kieltäytyminen ei vielä loisi lastensuojeluasiakkuutta, mutta se voisi johtaa asiakkuuden alkamiseen silloin, kun kieltäytyminen estää lapsen tarvitseman tuen toteutumisen ja lapsi tämän vuoksi tarvitsisi lastensuojelulain mukaisia toimenpiteitä.

Säännös ei kuitenkaan tarkoittaisi sitä, että pelkkä eriävä mielipide, epäröinti tai palveluista kieltäytyminen olisi peruste lastensuojeluasiakkuuden alkamiselle. Ihmisillä voi luonnollisesti olla erilaisia näkemyksiä ehdotetuista tukitoimista tai palveluista, ja heidän mielipiteensä voi myös muuttua saadun lisätiedon tai harkinta-ajan myötä. Säännöksellä korostettaisiin, että asiakkuus voisi alkaa vain silloin, kun palveluista kieltäytyminen tosiasiallisesti estäisi arvioidun ilmeisen suojelutarpeen toteutumisen ja lapsi tämän vuoksi tarvitsisi tämän lain mukaisia toimenpiteitä. Näin varmistettaisiin, että lastensuojelun asiakkuus ei perustuisi vanhemman tai lapsen näkemyseroihin, vaan ainoastaan tilanteisiin, joissa lapsen edun toteutuminen edellyttäisi objektiivisesti arvioidun lastensuojelun puuttumista.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että lastensuojelun asiakkuus alkaisi automaattisesti silloin, kun lapsen suojelemiseksi on välttämätöntä ryhtyä kiireellisiin lastensuojelutoimiin lapsen asian tultua vireille sosiaali- ja terveystaloudellain 35 §:ssä tai 35 a §:ssä tarkoitetulla tavalla. Säännöksellä korostettaisiin, ettei sosiaali- ja terveystaloudellain mukainen vireilletulo estä lastensuojeluasiakkuuden välitöntä alkamista silloin, kun lapsen terveyden tai kehityksen turvaamiseksi on ryhdyttävä kiireellisiin toimiin. Näin varmistettaisiin, että lapsi saa kiireellisissä tilanteissa tarvitsemansa suojelun ilman hallinnollista viivettä.

Ehdotetussa pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että lastensuojelun asiakkuus päättyisi silloin, kun hyvinvointialueen toimivaltainen sosiaalityöntekijä arvioi, ettei lastensuojelun järjestämiselle ole enää lain edellyttämiä perusteita. Säännös korostaisi, että lastensuojelu on luonteeltaan

määräaikainen palvelu, jonka tulee jatkua vain niin kauan kuin lapsen suojelutarve sitä edellyttää. Asiakkuuden päättymisen tulisi perustua ammatilliseen arvioon, jonka mukaan lapsen hyvinvointi saadaan turvattua muilla palveluilla tai ilman lastensuojelun toimenpiteitä. Lastensuojelun asiakkuus päättyisi viimeistään lapsen täyttäessä 18 vuotta. Vastaavaa sääntelyä ei ole voimassa olevan lastensuojelulain 27 §:ssä.

Pykälän 5 momentilla varmistettaisiin, että lastensuojeluasiakkuuden alkaminen ja päättymisen dokumentoidaan asianmukaisesti ja että tieto muutoksista välittyy viivytyksettä lapselle ja huoltajille. Kirjaamisvelvollisuus edistäisi oikeusturvaa ja läpinäkyvyyttä, sillä asiakkuuden vaiheiden dokumentointi on keskeistä sekä päätöksenteon perustelemissa että lapsen edun toteutumisen seurannassa. Momentissa säädettäisiin myös siitä, että menettelyssä olisi huomioitava asiakastietolain 51 §:n ja viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain 11 §:n 2 momentin säännökset. Tietojenluovutuksen tulisi tapahtua tietosuojavaatimusten mukaisesti ja lapsen yksityisyyden suojaa toteuttaen.

9 §. *Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä.* Pykälä vastaisi asiallisesti osin voimassa olevan lain 13 b §:ää. Pykälän 1 momentin muotoilua yksinkertaistettaisiin. Lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää koskeva määrittely olisi jatkossa ehdotetun 2 §:n 1 momentin kohdassa 16, jossa säädettäisiin myös häneltä edellytettävästä kelpoisuudesta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän henkilöstömitoituksesta, jonka mukaan lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä saa olla enintään 30 lasta asiakkaanaan.

Pykälän lisättäisiin uusi 3 momentti, joka mahdollistaisi poikkeamisen 2 momentissa tarkoitusta enimmäisasiakasmäärästä. Jatkossa kyseinen enimmäisasiakasmäärä voitaisiin tilapäisesti ylittää poikkeustilanteissa, jos se olisi välttämätöntä lapsen edun turvaamiseksi. Tällainen poikkeustilanne voisi tulla kyseeseen esimerkiksi silloin, kun lapsi on kiireellisten lastensuojelun toimenpiteiden tarpeessa. Myös esimerkiksi silloin, kun perheen lapset eivät mahtuisi yhdelle sosiaalityöntekijälle enimmäisasiakasmäärän takia, mitoitus voitaisiin tilapäisesti ylittää. Säännös muuttaisi tältä osin nykytilaa. Enimmäisasiakasmäärän tilapäisen ylittämisen mahdollistaminen lailla olisi tarpeellista, jotta lapsen edun toteutuminen voitaisiin varmistaa nykyistä joustavammin. Lastensuojelun sosiaalityön henkilöstömitoitus on ollut voimassa vuodesta 2022 lähtien. THL on seurannut sen toteutumista kahdesti vuodessa toteutettavalla tiedonkeruulla. Seuranta osoittaa, että hyvinvointialueet pystyvät entistä paremmin toteuttamaan lain edellyttämää mitoitusta ja mitoituksen säätämisellä on ollut useita myönteisiä vaikutuksia. Samalla on kuitenkin käynyt selväksi, että ehdottomalla mitoituksella on myös ei-toivottuja vaikutuksia. Poikkeusmahdollisuudesta säätämisen tavoitteena olisi vaikuttaa näihin tilanteisiin ja varmistaa näin lapsen edun toteutumista sekä tuoda lastensuojelun järjestämisvastuussa oleville hyvinvointialueille tarvittavaa joustoa.

Sääntelyssä huomioitaisiin ajallinen kesto siten, että ylittäminen olisi mahdollista tehdä ainoastaan tilapäisesti. Tiettyä aikarajaa ei kuitenkaan ehdoteta säädettäväksi, koska tilanteet vaihtelevat ja ehdoton aikaraja voisi muodostua lapsen edun vastaiseksi. Ylitys ei saisi olla pitkäaikainen eikä pysyvä. Lisäksi sen tulisi olla välttämätöntä lapsen edun näkökulmasta. Joustomahdollisuudella ei tulisi paikata esimerkiksi resurssivajetta. Hyvinvointialueiden olisi hyvä seurata enimmäisasiakasmäärän ylityksiä ja niiden ajallista kestoja.

10 §. *Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtäväkokonaisuudet.* Ehdotettu pykälä olisi uusi. Pykälään koottaisiin lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän keskeiset ydintehdävät.

Pykälän 1 momentin1 kohta selkeyttäisi sosiaalityön roolia lapselle annettavan tuen keskeisimpänä ja ensisijaisena muotona. Se korostaisi lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän ammatillista vastuuta lapsen kokonaistilanteen arvioinnissa ja tuen toteuttamisessa.

Kohta 2 täsmentäisi sosiaalityöntekijän velvollisuutta toimia lapsen asiassa kokonaisuudesta vastaavana viranhaltijana. Lapsen edun ensisijaisuus ja osallisuus ovat lastensuojelun keskeisiä periaatteita, ja niiden nimenomainen kirjaaminen tehtävään pyrki varmistaamaan, että periaatteet ohjaisivat kaikkea päätöksentekoa ja työskentelyä.

Kohdan 3 mukaan lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävänä olisi huolehtia, että lapselle haettaisiin muutkin kuin ehdotetun lain mukaiset tukitoimet ja palvelut. Lastensuojelun asiakkuudessa olevalla lapsella on usein laaja ja eri hallinnonalojen vastuulla olevien palvelujen tarve. Sosiaalityöntekijällä ei kuitenkaan ole toimivaltaa niihin. Säännöksessä korostettaisiin tarkoituksenmukaisten palvelujen hakemisen tärkeyttä, jotta lapsi ei jäisi ilman tarpeenmukaisia palveluja. Käytännössä sosiaalityöntekijän tehtävänä olisi auttaa ja tukea lapsen vanhempia ja huoltajia tässä tehtävässä.

Kohdassa 4 korostettaisiin monialaisen yhteistyön keskeytyä. Yhteistyötä tulisi tehdä tarvittaessa yhdessä muun lastensuojelun työntekijän kanssa. Kirjauksella pyritäisiin varmistamaan, että yhteistyö tarvittavien muiden toimijoiden kanssa lapsen asioissa olisi suunnitelmallista, aktiivista ja vastuullista. Lastensuojelun asiakkaana olevien lasten tilanteet ovat usein monimutkaisia ja edellyttävät eri asiantuntijoiden yhteistyötä ja yhteisen ymmärryksen rakentamista lapsen ja perheen kanssa.

Kohdassa 5 korostettaisiin huoltajien tai vanhempien taikka muiden lapsen kasvatuksesta vastaavien henkilöiden tukemista lastensuojelulle kuuluvana tehtävänä, jossa lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän ja muiden lastensuojelun työntekijöiden rooli on tärkeä. Lapsen tukemisessa onnistuminen edellyttää usein myös edellä mainittujen henkilöiden tilanteen vahvistamista muilla palveluilla. Lastensuojelu ei välttämättä pysty vastaamaan heidän tuen tarpeeseensa yksin, vaan on tärkeää edesauttaa mainittuja henkilöitä esimerkiksi sosiaalihuoltolain mukaisen tuen ja palvelujen sekä muiden mahdollisesti tarvittavien palvelujen äärelle. Tätä tehtävää lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä voisi hoitaa tarvittaessa yhdessä muun lastensuojelun työntekijän kanssa.

Kohdassa 6 säädettäisiin lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän roolista kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen sijoituksen toteutumisen ja lainmukaisuuden varmistamisessa. Näin pyritäisiin vahvistamaan sijoitetun lapsen oikeusturvan toteutumista. Kohta kattaisi sijoituksen aikaisen lapsikohtaisen valvonnan tehtävän. Kodin ulkopuolelle sijoitettu lapsi on usein erityisen haavoittuvassa asemassa, ja lapsen lainmukaisen ja muutoinkin asiallisen kohtelun valvonta on lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän keskeinen tehtävä julkisen vallan käyttäjänä. Lapsikohtainen valvonta on keskeinen osa sijoitetun lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän työtä. Lapsikohtainen valvonta ei kuitenkaan tarkoittaisi sitä, että sosiaalityöntekijän vastuulle jäisi hyvinvointialueiden vastuulle kuuluva sijoituspaikkojen valvonta. Osana lapsikohtaista valvontaa lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tulisi tehdä yhteistyötä hyvinvointialueen ja tarvittaessa valvontaviranomaisten kanssa sekä tuoda esimerkiksi esiin mahdollisia havaittuja epäkohtia.

Kohta 7 korostaisi sijoitetun lapsen perheen jälleenyhdistämisen tärkeyttä. Perheen jälleenyhdistäminen on keskeinen päämäärä. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän olisi pyrittävä luomaan edellytyksiä jälleenyhdistämiselle silloin kun sen arvioidaan olevan lapsen edun mukainen ratkaisu. Jälleenyhdistämistyöskentelyssä tulee huomioida lapsen edun arviointiperusteet siten kuin ehdotetussa 6 §:ssä säädetään. Ehdotus painottaisi osaltaan muutokseen tähtäävän

sosiaalityön ja sijoituksen aikaisen tavoitteellisen työskentelyn tärkeyttä, jotta lapsen tai perheen tilanne voisi korjaantua ja sijoitus voitaisiin päättää. On kuitenkin huomioitava, että sosiaalityöntekijän tehtävänä olisi jatkossakin tukea lapsen vakaan ja ennakoitavan arjen toteutumista. Perheen jälleenyhdistämistavoitteen edistämisen intensiivisyydessä tulisi huomioida lapsen ja perheen tilanne. On mahdollista, että jälleenyhdistäminen ei ole lapsen edun mukaista eikä sille ole ilmeisiä edellytyksiä. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävänä olisi tuoda näkemyksensä esiin kaikille asianosaisille vastuullisesti ja ymmärrettävästi. Jos arvioidaan, ettei perheen jälleenyhdistäminen ole mahdollista eikä lapsen edun mukaista, silloin tavoitteeseen ei voida pyrkiä. Kohdan muotoilu pyrkii luomaan huomioi myös nämä tilanteet.

Pykälän 2 momentissa olisi informatiivinen viittaus 25 §:ään, jossa säädetään lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän päätösvallasta.

3 luku Lastensuojelun järjestäminen ja kustannusvastuu

11 §. Lastensuojelun ja jälkihuollon järjestämisestä vastuussa oleva hyvinvointialue. Ehdotettu pykälä vastaisi pääosin voimassa olevan lain 16 §:ää. Pykälän otsikkoon lisättäisiin jälkihuolto.

Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin niin ikään jälkihuolto, jotta lastensuojelun ja jälkihuoltoon oikeutetun lapsen tai nuoren tuen ja palvelujen järjestämisvastuu olisi nykyistä selkeämpi. Jatkossa jälkihuollon asiakkaat voisivat olla sosiaalihuoltolain mukaisessa asiakkuudessa ilman lastensuojelun asiakkuutta.

Pykälän 2 momentti vastaisi asiallisesti nykyistä 16 §:n 2 momenttia. Siinä säädettäisiin kiireellistä sijoitusta koskien järjestämisvastuun määräytymisestä eri tilanteissa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti, että hyvinvointialueet voivat sopia lastensuojelun järjestämisestä toisin kuin pykälässä on säädetty, jos tämä on lapsen edun mukaista. Pykälään lisättäisiin kuitenkin maininta myös jälkihuollosta, mitä ei ole mainittu voimassa olevassa pykälässä. Täysi-ikäisten jälkihuollossa on tärkeä voida tehdä poikkeuksia järjestämisvastuuseen esimerkiksi tilanteissa, joissa nuoren jälkihuolto on hyvin vähäistä ja toteutuu lähinnä itsenäistymisvarojen hallinnoinnin kautta, josta vastuussa on joka tapauksessa sijoittajahyvinvointialue. Tällöin ei välttämättä ole nuoren edun kannalta perusteltua jakaa jälkihuoltoa eri hyvinvointialueille. Toisaalta myös tilanteissa, joissa nuoren elämä on erittäin levotonta ja nuoren asuinhyvinvointialue vaihtuu taajaan tai on vakiintumaton, voi olla perusteltua sopia palvelun järjestämisestä sijoittajahyvinvointialueella nuoren saaman tuen jatkuvuuden takaamiseksi. Keskeistä on, että nuori tietää, kuka hänen omatyöntekijänsä on ja hyvinvointialueet sopivat asiasta.

12 §. Moniammatillisen asiantuntemuksen turvaaminen. Pykälä vastaisi asiallisesti pääasiassa voimassa olevan lain 14 §:ää. Sen 1 momenttia täydennettäisiin siten, että myös muulla hyvinvointialueen toimivaltaisella sosiaalihuollon viranhaltijalla kuin lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä tulisi olla mahdollisuus pykälässä tarkoitetun moniammatillisen asiantuntemuksen käyttämiseen.

Pykälän 2 momentin säännös vastaisi nykyistä 14 §:n 2 momenttia sisällöllisesti. Momentissa säädettäisiin hyvinvointialueen velvoitteesta asettaa moniammatillinen asiantuntijaryhmä sekä edustajista ja asiantuntijoista, joita ryhmässä vähintään tulee olla. Lisäksi momentissa säädetään ryhmän tehtävistä.

13 §. Terveystenhuollon erityiset velvollisuudet. Pykälä vastaisi asiallisesti pääasiassa voimassa olevan lain 15 §:ää. Pykälää täsmennettäisiin vastaamaan ehdotettua lastensuojelun ja

lastensuojelun asiakkuuden määritelmää, jonka takia maininta lapsi- ja perhekohtaisesta lastensuojelusta poistettaisiin.

14 §. Lastensuojelun ja jälkihuollon kustannuksista vastaava hyvinvointialue. Ehdotettu pykälä vastaisi pääosin asiasisällöltään voimassa olevan 16 a §:n lastensuojelun kustannuksia koskevaa sääntelyä. Pykälän otsikkoa muutettaisiin kuvaamaan paremmin pykälän sisältöä lisäämällä siihen myös jälkihuolto.

Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin myös jälkihuolto, jota nykyisessä sääntelyssä ei ole. Eli lastensuojelun ja jälkihuollon kustannuksista vastaisi se hyvinvointialue, jonka alueella lapsen tai nuoren kotikunta on, ellei muualla laissa toisin säädetä.

Pykälän 2 momenttiin muutettaisiin viittaussäännös kotikuntalakiin yksinkertaisemmaksi. Säännöksen mukaan, jos se kunta, jossa lapsi tai nuori pääasiallisesti asuu, ei kotikuntalain mukaan ole hänen kotikuntansa, vastaa lastensuojelun avohuollon tukitoimena tai jälkihuollon tukitoimena järjestetyn laitoshoidon tai perhehoidon kustannuksista se hyvinvointialue, jonka alueella lapsen tai nuoren asuinkunta on lukuun ottamatta yli 14 vuorokautta kestävää laitoshoidoa tai perhehoitoa, jonka kustannuksista vastaisi puolestaan se hyvinvointialue, jonka alueella lapsen tai nuoren kotikunta on.

Pykälän 3 momentti vastaisi muutoin sisällöllisesti nykyistä 16 a §:n 3 momenttia, mutta nykyisestä momentista poistettaisiin harkinnanvaraisen jälkihuollon kustannuksia koskeva kohta, koska harkinnanvaraista jälkihuoltoa koskeva nykyinen säännöskin (lastensuojelulain 75 §:n 2 mom.) ehdotetaan poistettavaksi

15 §. Sijoitushyvinvointialueen järjestämisvastuu. Pykälä vastaa voimassa olevan lain 16 b §:ää ja lastensuojelulain muuttamisesta annettuun lakiin (523/2026) sisältyviä muutoksia.

Pykälän 1 momenttiin selvennettäisiin sijoitushyvinvointialueen velvollisuus huolehtia siitä, että sijoitettu tai jälkihuollossa oleva lapsi tai nuori saa tarvitsemansa tukitoimet ja palvelut yhteistyössä järjestämisvastuussa olevan hyvinvointialueen ja sijaintikunnan kanssa. Muutoin momentissa säädettäisiin nykyiseen tapaan siitä, että hyvinvointialueen, jossa lapsi sijoituksen aikana tai nuori jälkihuollon aikana asuu, tulee järjestää nuoren tarpeiden edellyttämät tukitoimet ja palvelut yhteistyössä sijoittaneen hyvinvointialueen kanssa. Nuoren tulisi saada palvelut ja tukitoimet yhdenvertaisesti muiden hyvinvointialueella asuvien nuorten kanssa. Yhteistyövelvoite korostaisi palvelujen jatkuvuutta ja asiakkaan edun ensisijaisuutta riippumatta hallinnollisista rajoista. Säädöksessä esitetty yhteistyövelvoite ei kuitenkaan edellyttäisi, että lapsella tai jälkihuoltoa saavalla nuorella tulisi olla omatyöntekijä molemmilla hyvinvointialueilla tai, että asiakassuunnitelma tulisi aina laatia yhteistyössä hyvinvointialueiden kesken, vaan hyvinvointialueet voisivat sopia toimintatavoista myös toisin. Sijoitetun lapsen tai jälkihuoltoa saavan nuoren tulisi kuitenkin tietää, kuka toimii hänen omatyöntekijänään. Edelleen momentissa säädettäisiin, että sijoitushyvinvointialue olisi oikeutettu perimään järjestetyistä tukitoimista ja palveluista aiheutuneet kustannukset sijoittajahyvinvointialueelta. Jälkihuollossa olevan nuoren osalta hänen asuinhyvinvointialueensa voisi periä mainitut kustannukset sijoitushyvinvointialueelta.

Pykälän 2 momentissa olisi informatiivinen viittaus voimassa olevaan sääntelyyn koskien vaativan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutuotannon järjestämisvastuuta (sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettu laki 10 §; 36 §:n 3 momentin 6 kohta ja 36 §:n 5 momentti). Vastaava muutos ehdotetaan tehtäväksi myös terveydenhuoltolain 69 §:n 2 momenttiin. Viitauksilla korostetaan voimassa olevan sääntelyn mukaista hyvinvointialueen velvollisuutta yhteensovittaa asiakkaiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut kokonaisuuksiksi sekä järjestää

vaativia erityispalveluja tarvitsevien lasten palvelut hyvinvointialueiden välisenä yhteistyönä sekä sopia niistä hyvinvointialueiden yhteistyösopimuksissa. Lastensuojelun ja psykiatrian yhteensovitetut yksiköt olisivat tällaisia sääntelyssä tarkoitettuja vaativia erityispalveluja, joiden osalta hyvinvointialueiden ja erikoissairaanhoidon tulisi tehdä yhteistyötä. Järjestämislain 57 §:ssä säädetään hyvinvointialueiden välisestä kustannusten korvauksista. Kustannusten jaon osalta ehdotetussa momentissa kuitenkin todettaisiin, että vaativimman lastensuojelun palvelun järjestänyt hyvinvointialue olisi oikeutettu perimään aiheutuneet kustannukset sijoittajahyvinvointialueelta. Näin siksi, että palvelun järjestänyt hyvinvointialue varmuudella saisi kustannukset, jos ne pitää periä yhteistyöalueen ulkopuoliselta hyvinvointialueelta, kun varsinaista sisällöllistä säännöstä vaativan palvelun järjestämisestä ei ole.

Pykälän 3 momentti vastaisi sisällöllisesti voimassa olevan 16 b §:n 2 momentin ensimmäistä virkettä sisältäen informatiivisen viittauksen terveydenhuoltolain 69 §:ään siltä osin kuin on kysymys sijoitushyvinvointialueen velvollisuudesta järjestää 1 momentissa tarkoitettussa tilanteessa avohuollon tukitoimena tai sijaishuoltoon sijoitetun taikka jälkihuollossa olevan lapsen tai nuoren tarvitsemia terveydenhuollon palveluita sekä terveydenhuollon palveluista aiheutuvien kustannusten korvaamisesta.

Pykälän 4 momentti vastaisi sisällöllisesti voimassa olevan 16 b §:n 2 momentin kahta viimeistä virkettä. Momentti pitäisi sisällään informatiiviset viittaussäännökset perusopetuslakiin ja kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettuun lakiin sikäli, kun on kysymys lapsen sijoituspaikan sijaintikunnan ja jälkihuollossa olevan lapsen asuinkunnan velvollisuudesta järjestää avohuollon tukitoimena tai sijaishuoltoon sijoitetun taikka jälkihuollossa olevan lapsen esi- ja perusopetus ja siitä aiheutuvien kustannusten korvaamisesta. Lisäksi momentissa viitattaisiin varhaiskasvatuslakiin avohuollon tukitoimena tai sijaishuoltoon sijoitetun taikka jälkihuollossa olevan lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisestä ja siitä aiheutuvien kustannusten korvaamisen osalta.

16 §. Lastensuojeluviranomaisen ilmoitusvelvollisuus. Pykälä vastaisi asiasisällöltään voimassa olevan lain 25 d §:ää. Pykälää täsmennettäisiin teknisillä muutoksilla. Ehdotetun pykälän tarkoituksena olisi varmistaa, että lapsen muuttaessa hyvinvointialueelta toiselle lastensuojelun tarpeen selvittäminen tai käynnissä olevat lastensuojelutoimenpiteet jatkuisivat katkeamatta. Lisäksi pykälällä turvattaisiin tuomioistuimen tiedonsaanti kiireellistä sijoitusta tai sijoituspaikan muutosta koskevista päätöksistä silloin, kun asia on tuomioistuimessa vireillä. Samankaltainen ilmoitusvelvollisuus sisältyy myös vuoden 2019 Bryssel II a-asetuksen 80 (2) artiklaan ja Haagin vuoden 1996 yleissopimukseen sen 36 artiklaan tietyissä tilanteissa.

Pykälän 1 momentin tarkoituksena olisi täsmentää hyvinvointialueiden välistä yhteistyötä ja turvata tiedonkulun jatkuvuus lapsen muuttaessa. Sosiaalihuoltolakiin ehdotettavien muutosten myötä jatkossa sosiaalityöntekijä arvioisi sosiaalihuoltolain 37 §:ssä säädetyn tuen tarpeen arvioinnin yhteydessä välittömästi myös lapsen mahdollisen kiireellisen lastensuojelun tarpeen, ellei se ole ilmeisen tarpeeton. Mikäli lastensuojelun tarpeen arviota tehtäessä tunnistetaan vakava huoli lapsen tai perheen tilanteesta ja perhe muuttaa selvityksen ollessa kesken toiselle hyvinvointialueelle, tulee muutosta ilmoittaa uudelle hyvinvointialueelle, jonka alueella lapsen uusi kotikunta on. Mikäli vakavaa huolta ei ole tunnistettu sosiaalihuoltolain mukaisen tuen tarpeen arvioinnin tai sen sisältämän lastensuojelutarpeen arvion yhteydessä, ei ilmoituksen tekeminen ole tarpeen. Lapsen muutosta tulisi ilmoittaa uudelle hyvinvointialueelle, jos lapsi on lastensuojelun asiakkaana. Hyvinvointialueen tulee toimittaa salassapitosäännösten estämättä uudelle hyvinvointialueelle ne tiedot ja asiakirjat, jotka ovat välttämättömiä lastensuojelun tarpeen selvittämiseksi tai tukitoimien jatkamiseksi. Uusi hyvinvointialue voi tarvittaessa pyytää lisätietoja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain mukaisesti. Vastuu selvityksen loppuunsaattamisesta ja mahdollisten lastensuojelutoimenpiteiden jatkamisesta

siirtyy uudelle hyvinvointialueelle. Hyvinvointialueiden väliset mahdolliset ensisijaista kustannus- ja järjestämisvastuuta koskevat erimielisyydet ratkaistaan lain 14 §:n mukaisesti.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että jos kiireellistä sijoitusta tai sijoituspaikan muuttamista koskeva päätös tehdään samaan aikaan, kun lapsen huostaanottoa tai sijaishuoltoa koskeva asia on vireillä hallinto-oikeudessa tai korkeimmassa hallinto-oikeudessa, päätöksentekijän on ilmoitettava tekemästään päätöksestä viipymättä asiaa käsittelevälle tuomioistuimelle.

17 §. *Suomen viranomaisten toimivalta eräissä kansainvälisissä tilanteissa.* Nykyisen lain 17 §:n sisältö ehdotetaan jaettavaksi selkeyden vuoksi kolmeen eri pykälään (17 §, 18 § ja 19 §).

Viranomaisten kansainvälinen toimivalta määräytyy ensisijaisesti ehdotetussa 17 §:n 2 momentissa viitattujen instrumenttien nojalla, joissa lähtökohtana on se, että toimivalta on lapsen asuinvaltion viranomaisilla. Ehdotetussa 17 §:n 1 momentissa säädettäisiin Suomen viranomaisten toimivaltaperusteista eräissä poikkeuksellisissa kansainvälisissä tilanteissa. Käsité viranomaiset kattaisi myös tuomioistuimet Suomessa, koska tuomioistuimilla tulee olla toimivalta esimerkiksi huostaanottoa ja sijaishuoltoon sijoittamista koskevassa hakemusasiassa ja lastensuojelua koskevassa valitusasiassa. Ehdotetun 1 momentin mukaan Suomen viranomaiset olisivat säännöksessä todettujen edellytysten täytyessä toimivaltaisia, jos lapsella ei ole asuinpaikkaa Suomessa tai lapsi ei oleskele Suomessa. Lapsella voi esimerkiksi olla väestötietojärjestelmässä merkintä, että lapsen asuinkunta on Suomessa, mutta lapsi tästä huolimatta oleskelee ulkomailla. Säännöksen mukaisena edellytyksenä toimivallalle näissä tilanteissa kuitenkin olisi, että puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet valtiossa uhkaavat välittömästi ja vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä sekä kehitystä. Lapsi voi myös syntyä sota-alueella tai pakolaisleirillä, missä lapsen oikeus suojeluun saattaa vakavasti vaarantua muun muassa perusturvallisuuden tai ravinnon puutteen tai kulkutautien vuoksi. Toisena edellytyksenä toimivallalle olisi se, että lapsella on kiinteät siteet Suomeen erityisesti sen vuoksi, että a) lapsella on ollut asuinpaikka Suomessa tai b) lapsella tai ainakin toisella lapsen vanhemmista on Suomen kansalaisuus. Kiinteän yhteyden käsillä olo on harkittava aina tapauskohtaisesti kokonaisharkintaa käyttäen, mutta harkinnassa erityisesti huomioon otettavia (joskaan ei siis ainoita mahdollisia) olisivat säännöksessä erikseen a ja b kohdissa mainitut seikat. Harkinnassa huomioon voidaan ottaa lapsen elämän keskeisiä näkökohtia kuten esimerkiksi lapsen läheiset sukulaissuhteet taikka lapsen käyttämä kieli. Kolmas säännöksessä mainittu edellytys olisi, että lastensuojelun järjestämisen Suomessa tulisi aina olla myös lapsen edun mukaista. Lapsen edun arviointi edellyttää kokonaisharkintaa. Säännöksen soveltamisalaan voi kuulua myös lapsi, jolla ei ole lastensuojelun asiakkuutta, siksi säännös on kirjoitettu koskemaan viranomaisista eikä lastensuojeluviranomaisista. Tästä johtuen myös momentin alussa on todettu yhteys lain soveltamisalaa koskevaan 3 §:n 1 momenttiin, jossa todetaan, että lain perusteella järjestettäisiin tukea vain lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle. Tässä siis lapsella ei välttämättä olisi lastensuojelun asiakkuutta. Säännös ei tarkoita tilanteita, joissa lapsella on asuinpaikka Suomessa ja mahdollisesti jo lastensuojelun asiakkuus, mutta lapsi ei vain syystä tai toisesta oleskele Suomessa esimerkiksi perheen lomamatkan takia. Näissä tilanteissa Suomen viranomaisen toimivalta määräytyy asuinpaikkaa koskevan pääsäännön mukaisesti.

Lastensuojelua koskevissa asioissa Suomen viranomaisen toimivalta perustuu ensisijaisesti vuoden 2019 Bryssel II a -asetukseen (EU 2019/1111). Jos lastensuojeluasiaan ei sovelleta mainittua Bryssel II a -asetusta, Suomen viranomaisen toimivalta määräytyy Suomea sitovien kansainvälisten sopimusten perusteella, jollainen on ennen muuta Haagin vuoden 1996 lastensuojelusopimus. Sekä vuoden 2019 Bryssel II a -asetuksessa että Haagin vuoden 1996 lastensuojelusopimuksessa tärkein toimivaltaperuste on lapsen kansainvälis-yksityisoikeudellinen asuinpaikka eli valtio, jossa lapsi asuu ja, jossa ovat hänen elämänsä tärkeimmät kiinnkohdat. Vasta silloin, jos vuoden 2019 Bryssel II a -asetuksesta tai Suomea sitovista

kansainvälisyksityisoikeudellisista sopimuksista ei muuta johdu, sovellettaisiin mitä 1 momentissa säädetään. Ehdotetun 1 momentin säännösten toissijaisuus todetaan ehdotetussa 2 momentissa.

18 §. *Lastensuojelun järjestämis- ja kustannusvastuu eräissä kansainvälisissä tilanteissa.* Pykälä vastaisi sisällöllisesti pitkälti nykyistä 17 §:n säännöstä Suomen viranomaisten alueellisesta järjestämis- ja kustannusvastuusta. Ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan, jos lastensuojeluviranomaiset (eli tämän lain nojalla lastensuojelusta järjestämisvastuussa oleva hyvinvointialue) ovat toimivaltaisia 17 §:n 1 momentin nojalla tai, jos lapsen sijoittamista perhehoitoon tai laitoshoidon koskeva asia on ratkaistava Suomessa vuoden 2019 Bryssel II a -asetuksen tai Suomea sitovan valtiosopimuksen nojalla, mutta mikään hyvinvointialue ei ole 11 §:n nojalla velvollinen järjestämään lastensuojelua, vastaisivat lastensuojelun järjestämisestä ja päätöksenteosta sen hyvinvointialueen viranomaiset, jonka alueella lapsen asuin- tai oleskelukunta viimeksi on ollut. Jos lapsella ei ole ollut asuin- tai oleskelukuntaa Suomessa, järjestämisvastuu ja päätöksenteko kuuluisi sille hyvinvointialueelle, jossa lapsen vanhemmat tai toinen heistä asuu tai oleskelee. Jos kumpikaan vanhemmista ei asu eikä oleskele Suomessa, järjestämisvastuu ja päätöksenteko kuuluisi sen hyvinvointialueen viranomaisille, jonka alueella vanhempien tai toisen heistä asuin- tai oleskelukunta viimeksi on ollut. Jos kummallakaan vanhemmista ei ole ollut asuin- eikä oleskelukuntaa Suomessa, kuuluisi järjestämisvastuu ja päätöksenteko edelleen Helsingin kaupungille. Tämä koskisi esimerkiksi tilanteita, joissa lapsi oleskeli Suomessa tilapäisesti, lapsi sijoitettaisiin kiireellisesti lentokentältä läpikulkumatkallaan tai ulkomailla asuva Suomen kansalaisen lapsi sijoitettaisiin Suomeen, eikä lapsella tai hänen vanhemmillaan olisi tai olisi ollut asuin- eikä oleskelukuntaa Suomessa. Kysymys olisi yksittäisistä tai yksittäin Suomeen saapuvista lapsista ja perheistä. Säännös ei koskisi tilanteita, jolloin Suomeen saapuisi useita eri perhekuntiin kuuluvia lapsia taikka tilannetta, jossa on kysymys laajemmasta maahantulosta Suomeen.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin kustannusvastuusta liittyen 1 momentissa tarkoitettuihin tilanteisiin. Järjestämislain 52 §:n säännöstä valtion korvauksista valmiuden ylläpitämiseen ja häiriötilanteiden hoitamiseen on mahdollista soveltaa esimerkiksi laajamittaisen maahantulon tilanteisiin.

19 §. *Virka-apu lastensuojelun tarpeen ja lapsen olosuhteiden selvittämiseksi ulkomailla.* Voimassa olevassa lastensuojelulaissa 1 momentin asiasta säädetään 17 §:n 3 momentissa. Ehdotetun pykälän 1 momentissa olisi kysymys siitä, että toimivaltainen Suomen sosiaalihuollon viranomainen voisi pyytää UM:n välityksellä virka-apua lastensuojelun tarpeen selvittämiseksi ulkomailla. Lastensuojelun tarve selvitettäisiin osana sosiaalihuoltolain mukaista asian vireilletuloa. Lastensuojelun tarpeen selvittämisestä säädettäisiin ehdotetun lain 7 §:ssä. Lisäksi tämän lain nojalla järjestämisvastuussa oleva lastensuojeluviranomainen voisi pyytää virka-apua lastensuojelun asiakkuudessa olevan lapsen olosuhteiden selvittämiseksi ulkomailla. Näin säännös olisi yhdensuuntainen konsulipalvelulain 29 §:n kanssa, jossa säädetään lapsen olosuhteista koskevasta tiedustelusta. UM toimisi asiassa pyynnön välittäjänä. Vastauksen saaminen virka-apupyynnöön käytännössä edellyttää, että kohdemaassa on toimiva lastensuojelujärjestelmä ja sellaisia virananomaisia, jotka virka-apua tosiasiallisesti voisivat antaa. Toissijaisesti selvitys voitaisiin tehdä kuten tälläkin hetkellä edustuston toimesta. Selvittäminen edellyttää käytännössä suostumusta ja yhteistyötä selvityksen kohteena olevien tahojen kanssa. Edelleen säädettäisiin nykyistä sääntelyä vastaavasti, että pyydetyn selvityksen voi ulkomailla tehdä myös sellainen henkilö, joka konsulipalvelulain 33 §:n mukaan voi antaa notaaripalveluja edustustossa. Mikäli virka-apua pyydetäisiin tilanteessa, että lapsi on Suomessa (esimerkiksi ulkomailla olevan lapsen vanhemman tilanteen selvittäminen huostaanoton yhteydessä), virka-apua voidaan pyytää sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 22 §:n perusteella.

Pykälän 2 momentin säännös koskee kustannustenjakoa ja sen mukaan 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa lastensuojelun järjestämisestä aiheutuvista kustannuksista vastaa tämän lain mukaan lastensuojelun järjestämisvastuussa oleva hyvinvointialue. Säännös vastaa sisällöllisesti voimassa olevan lain 17 §:n 4 momenttia.

20 §. *Hyvinvointialueen ilmoitus sijoitettavasta lapsesta.* Pykälä vastaisi voimassa olevan lain 78 §:ää. Pykälä siirrettäisiin ehdotetun uuden lain rakenteessa kohtaan, jossa säädetään hyvinvointialueen velvollisuuksista.

Nykyiseen tapaan, säännöksen tarkoituksena olisi edesauttaa lapsen tarvitsemien palvelujen ja tukitoimien järjestämistä sekä sijoituspaikan valvontaa tilanteissa, joissa lapsi on sijoitettu muun kuin sijoituksen tehneen hyvinvointialueen alueelle.

Pykälässä säädettäisiin edelleen myös rekisterin pitämisen velvoitteesta koskien sijoitushyvinvointialuetta, vaikka jatkossa sosiaalihuollon asiakasasiakirjat tallennetaan valtakunnalliseen asiakastietovarantoon. Velvoitteen säilyttämistä perustelee kuitenkin se, ettei mainittu asiakastietovaranto ole vielä täysin toiminnassa eikä ole varmuutta esimerkiksi siitä, miten sijoitushyvinvointialue saisi herätteen lapsesta, jonka toinen hyvinvointialue sijoittaa sen alueelle. Lapsen kodin ulkopuolinen sijoitus on voimakas puuttuminen ja tarvittavien tietojen siirtymisen tulee olla hyvin varmistettu.

21 §. *Hyvinvointialueiden keskinäiset korvaukset.* Pykälä vastaisi voimassa olevan lain 16 c §:ää. Pykälään muutettaisiin laitoshuollon käsite laitoshoidoksi.

22 §. *Yksityisesti sijoitettujen lasten hoidon valvonta.* Ehdotettu pykälä vastaisi tarkoitukseltaan voimassa olevan lain 81 §:ää. Pykälän 1 momenttiin tarkennettaisiin, että ilmoitus olisi tehtävä sille hyvinvointialueelle, jonka alueelle lapsi olisi sijoitettu. Tämä vastaa nykyistä käytäntöä. Lisäksi momentista poistettaisiin asetuksenantovaltuutus tarpeettomana.

Pykälän 2 momentti vastaisi sisällöllisesti voimassa olevaa 81 §:n 2 momenttia. Siinä säädettäisiin hyvinvointialueen velvollisuudesta ilmoituksen saatuaan selvittää yksityiskodin olosuhteita ja sitä kykeneekö lapsen luokseen ottanut henkilö huolehtimaan lapsesta. Lisäksi hyvinvointialueen olisi varmistuttava, että yksityinen sijoitus on lapsen edun mukainen. Sijoituksen hyväksymisestä olisi edelleen tehtävä päätös.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin nykyiseen tapaan hyvinvointialueen velvollisuudesta selvittää lapsen hoitoonsa ottaneelle henkilölle hänen oikeutensa ja velvollisuutensa. Säännöksessä aiemmin ollut viittaus lastensuojelulain 7 luvun avohuollon tukitoimiin korvattaisiin sosiaalihuoltolain 3 luvun mukaisilla palveluilla. Muutoksen tarkoituksena olisi yhtenäistää lainsäädäntö siten, että lapsen hoidon ja kasvatuksen tukeminen perustuu ensisijaisesti sosiaalihuollon yleisiin palveluihin.

Pykälän 4 momentti vastaisi sisällöllisesti voimassa olevaa sääntelyä ja siinä säädettäisiin hyvinvointialueen velvollisuudesta tarpeen mukaan seurata jatkossakin yksityiskodin olosuhteita ja lapsen luokseen ottaneen henkilön kykyä huolehtia lapsesta. Hyvinvointialueen tulisi myös seurata avohuollon tukitoimien tarvetta. Hyvinvointialueen olisi edelleen myös pidettävä rekisteriä sen alueelle yksityisesti sijoitetuista lapsista.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin hyvinvointialueen velvollisuudesta yrittää saada korjauspuutteisiin, joita se lapsen hoidon ja kasvatuksen osalta on todennut ja, jos näitä saada korjattua, hyvinvointialue voi kieltää lapsen pitäminen yksityiskodissa. Sääntely vastaisi sisällöllisesti

voimassa olevaa sääntelyä, mutta momenttiin lisättäisiin, että kiellosta pitää lapsi yksityiskodissa tulisi antaa päätös.

23 §. Asiakasmaksut. Pykälä vastaisi voimassa olevan lain 19 §:ää. Pykälässä säädettäisiin asiakasmaksulain soveltamisesta lastensuojelussa perittäviin maksuihin.

4 luku **Päätöksentekoa koskeva toimivalta**

Lukuun koottaisiin selvytyden vuoksi päätöksentekotoimivaltaa koskevat säännökset. Rajoituksia koskevan päätösvallan osalta viitattaisiin lain 12 lukuun, missä säädettäisiin lapsen erityistä suojelua turvaavista rajoituksista sijaishuollon aikana.

24 §. Lastensuojelutoimenpiteistä päättävä viranhaltija. Pykälässä säädettäisiin lastensuojelutoimista päättävästä viranhaltijasta. Pykälän 1 momentti vastaisi nykyistä 13 §:n 1 momenttia ja sen mukaan hyvinvointialueen määräämä virkasuhteessa oleva sosiaalityöntekijä käyttää päätöksentekovaltaa asioissa, jotka koskevat kiireellistä sijoitusta ja kiireellisen sijoituksen lopettamista.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin nykyistä vastaavasti johtavan sosiaalityöntekijän tai hänen määräämänsä muun virkasuhteessa olevan sosiaalityöntekijän päätösvallasta kuitenkin sillä erotuksella, että luvasta lapsen tutkimiseen tekisi päätöksen jatkossa niin ikään johtava viranhaltija tai hänen määräämänsä muu virkasuhteessa oleva sosiaalityöntekijä eikä asiaa siis johtavan viranhaltijan tai hänen määräämänsä viranhaltijan toimesta enää vietäisi hakemusasiana hallinto-oikeuteen.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin nykyistä vastaavasti, että 2 momentissa tarkoitetuissa asioissa viranhaltijan tulee olla muu kuin lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Edelleen viranhaltijan, joka on tehnyt kiireellistä sijoitusta koskevan päätöksen, ei voisi jatkossakaan tehdä kiireellisen sijoituksen jatkamista koskevaa päätöstä.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että erityisen huolenpidon jaksosta ja sen jatkamisesta tekisi päätöksen 2 ja 3 momentin mukaan määräytyvä viranhaltija. Säännös on tällä hetkellä lastensuojelulain 72 §:n 2 momentissa. Edellä mainittu viranhaltija päättäisi myös 82 §:n 4 momentissa tarkoitetun sijoituspaikan irtisanomisesta. Mainitun säännöksen mukaan, jos erityisen huolenpidon jakso järjestettäisiin muualla kuin lapsen omassa sijoituspaikassa, hyvinvointialue voisi lapsen tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen irtisanoa mainitun sijoituspaikan lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän valmisteltua asian.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin selvytyden vuoksi, että päätöksen lapsen sijoittamisesta kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun päättäisi 1 momentissa tarkoitettu viranhaltija silloin, kun lapsi sijoitetaan palveluun kiireellisen sijoituksen päätöksellä. Jos lapsi sijoitetaan palveluun kiireellisen sijoituksen jatkamista tai huostaanottoa ja sijaishuoltoon sijoittamista koskevalla päätöksellä tai huostaanoton taikka kiireellisen sijoituksen aikana tehtävällä sijoituspaikan muuttamista koskevalla päätöksellä, päätöksen tekisi 2 ja 3 momentissa tarkoitettu viranhaltija.

Pykälän 6 momentissa todettaisiin, että rajoituksista päättävästä viranhaltijasta säädettäisiin tämän lain 56 §:n 2 momentissa sekä 12 luvussa.

25 §. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän päätösvalta. Pykälässä säädettäisiin lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän ja muun hyvinvointialueen toimivaltaisen sosiaalihuollon viranhaltijan päätösvallasta eräissä asioissa, joissa tällä hetkellä päätösvalta on säädetty suoraan lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Säännös toisi joustoa hyvinvointialueelle

päätöksentekoon. Pykälän mukaan lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tai muu toimivaltainen sosiaalihuollon viranhaltija, jolle hyvinvointialue on hallintosäännöllä toimivallan delegoinut, tekisi päätöksen aineen tai esineen poisottamisesta silloin, kun lapsi on sijoitettuna perhehoitoon. Lisäksi edellä mainituilla henkilöillä olisi päätösvalta avohuollon tukitoimista sekä lapsen sijoittamisesta vankilan perheosastolle vankeusrangaistustaan suorittavan tai tutkintavankeudessa olevan vanhempansa luo. Asiassa olisi kuultava ensin Rikosseuraamuslaitosta. Lisäksi lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä ja hyvinvointialueen toimivaltaisella viranhaltijalla olisi päätösvalta erityisen huolenpidon jakson lopettamisesta sekä lähetyksen luovuttamatta jättämisestä. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän päätösvallasta viimeksi mainitussa asiassa säädetään voimassa olevan lain 67 §:n 4 momentissa.

26 §. Lupa lapsen tutkimiseen. Pykälää muutettaisiin sisällöllisesti voimassa olevasta 28 §:stä. Tällä hetkellä hallinto-oikeus voi antaa johtavan viranhaltijan tai hänen määräämänsä muun virkasuhteessa olevan sosiaalityöntekijän hakemuksesta luvan lasta koskevaan esimerkiksi lääkärin tai muun asiantuntijan suorittamaan tutkimukseen, jos tutkimus on lastensuojelun tarpeen selvittämiseksi välttämätön, mutta huoltaja kieltää tutkimuksen tekemisen. Pykälässä esitettäisiin, että asia päätettäisiin jatkossa viranomaisessa eikä enää hallinto-oikeudessa keskeisesti prosessin kankeuden ja hitauden vuoksi. Vaikka lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua koskevat asiat on säädetty voimassa olevan lain 88 §:ssä käsiteltäväksi kiireellisenä, tilanne on tosiasiallisesti toinen eikä säännös nykymuodossaan enää palvele alkuperäistä tarkoitustaan. Lisäksi pykälään täsmennettäisiin, että säännös voisi tulla sovellettavaksi myös lastensuojelun asiakkuuden aikana, mikä vastaisi oikeustilaa käytännössä (KHO 2017:176).

Pykälän 1 momentin mukaan 24 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettu viranhaltija voisi lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tai muun hyvinvointialueen toimivaltaisen sosiaalityöntekijän valmisteltua asian, antaa luvan lasta koskevaan lääkärin tai muun asiantuntijan suorittamaan tutkimukseen, jos tutkimus olisi lastensuojelun tarpeen selvittämiseksi tai lastensuojelun asiakkuuden aikana tämän lain mukaisen tuen ja palveluiden selvittämiseksi välttämätön, mutta huoltaja kieltää tutkimuksen tekemisen.

Pykälän 2 momentin mukaan lupa annettaisiin määräajaksi. Ennen luvan antamista asiaa valmistelevalle 1 momentissa tarkoitetun viranhaltijan olisi selvitettävä lapsen mielipide, ellei se lapsen ikä, kehitystaso tai muut olosuhteet huomioon ottaen ole mahdotonta. Ennen luvan antamista valmistelevalle viranhaltijan olisi kuultava lapsen huoltajaa ja 12 vuotta täyttänyttä lasta itseään. Erityisen painavasta syystä johtuen lupa voitaisiin antaa, vaikka kuulemista ei ole voitu suorittaa. Erityisen painavalla syyllä voitaisiin tarkoittaa esimerkiksi sitä, että huoltaja pakoilee kuulemista tai, että huoltaja täysin perusteetta tai puhtaasti vain kiusantekotarkoituksessa kieltää tutkimuksen tekemisen. Jos huoltaja piilottelee lasta, lapsen mielipidettä voi olla mahdotonta selvittää eikä hänen kuulemisensa onnistu. Mielipiteen selvittäminen ja kuulemisvelvoitteesta voitaisiin joutua poikkeamaan myös kiiretilanteissa. On huomioitava, että lupa ei rajoita lapsen huoltajan oikeuksia muutoin eli hänellä on edelleen lapsen huoltajana oikeus päättää lapsen hoidosta ja hyvinvoinnista lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain mukaisesti. Edelleen luvasta huolimatta sovellettavaksi tulevat sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista sekä potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain säännökset alaikäisen asiakkaan ja potilaan itsemääräämisoikeudesta. Itsemääräämisoikeudelle ei ole terveydenhuollossa säädetty ikärajaa, vaan lääkäri tai muu terveydenhuollon ammattihenkilö tekee arvion tapauskohtaisesti huomioiden asian laadun. Alaikäisen kehitystason arvioinnissa huomioidaan alaikäisen kyky ymmärtää asian ja päätöksenteon merkitys. Jos alaikäinen on ikäänsä ja kehitystasoonsa nähden kykenevä päättämään hoidostaan ja palveluistaan, pitää häntä potilaslain 7 §:n 1 momentin mukaisesti hoitaa yhteisymmärryksessä hänen kanssaan. Silloin, kun lasta hoidetaan yhteisymmärryksessä hänen kanssaan, tästä tulee tehdä merkinnät potilasasiakirjoihin. Merkinnöistä tulee käydä myös ilmi, salliiko lapsi tietojen antamisen huoltajalleen vai onko hän kieltänyt tietojen

antamisen. Jos alaikäinen potilas ikäänsä ja kehitystasoonsa nähden kykenee päättämään hoidostaan, hänellä on oikeus myös kieltää potilastietojensa antaminen huoltajalleen, muulle lailiselle edustajalleen tai muulle tiedonsaantiin oikeutetulle henkilölle. Jos lapsi, joka pystyy päättämään omasta hoidostaan siten kuin potilaislaissa on säädetty, kieltäytyy hoidosta tai tutkimuksesta, sitä ei hänelle voida tehdä, vaikka tämän pykälän mukainen lupa olisi olemassa. Jos taas lapsi ei kykene asiasta päättämään, tutkimus voidaan tehdä siten kuin viranhaltijapäätöksessä on todettu.

Pykälän 3 momentissa todettaisiin, että päätösvaltainen viranhaltija voi luvasta päättäessään samalla määrätä, että luvan mukainen tutkimus saadaan tehdä muutoksenhausta huolimatta.

27 §. Päätöksentekoa koskeva toimivalta lastensuojelulaitoksessa. Pykälä on uusi ja siinä olisi kootusti ne säännökset, joissa päätöksentekovaltaa on annettu lastensuojelulaitoksen henkilökunnalle.

Pykälän 1 momentissa todettaisiin, että aineen ja esineen poisottamista koskevan päätöksen lastensuojelulaitoksessa olevan lapsen osalta tekisi johtaja tai hänen määräämänsä hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö.

Pykälän 2 momentissa puolestaan todettaisiin, että rajoituksia koskevasta päätöstoimivallasta lastensuojelulaitoksessa säädettäisiin 55 §:n 2 momentissa ja 12 luvussa.

5 luku **Lapsen osallisuus**

28 §. Lapsen mielipiteen selvittäminen ja kuuleminen. Pykälä vastaisi asiallisesti voimassa olevan lain 20 §. Perustuslain 6 §:n 3 momentin mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Lapsen oikeuksien yleissopimuksen 12 artikla on samansisältöinen. Velvollisuudesta selvittää ja ottaa huomioon alaikäisen asiakkaan toivomukset ja mielipide hänen ikänsä ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla säädetään sosiaalihuollon asiakaslain 10 §:n 1 momentissa.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin lapsen toivomusten ja mielipiteen selvittämisestä lastensuojelua toteutettaessa.

Lapsen etua selvitettäessä lapsen omat toivomukset ja mielipide häntä itseään koskevassa lastensuojeluasiassa on pyrittävä selvittämään aina, lapsen iästä riippumatta, ja myös otettava huomioon lapsen asiaa hoidettaessa. Lapsen toivomusten ja mielipiteen huomioon ottamisella ei tarkoiteta sitä, että lapsella olisi myös päätösvalta asiassa. Käytännössä säännös merkitsee sitä, että viranomaisella on velvollisuus esittää perusteluja siltä osin, kun lapsen toiveita tai mielipidettä ei ratkaisuja tehtäessä ole voitu noudattaa.

Lapsen toivomusten ja mielipiteen selvittämisessä on otettava huomioon lapsen ikä ja kehitys sekä niiden mukainen valmius ilmaista itseään. Pienen lapsen mielipiteen selvittäminen voidaan tehdä esimerkiksi havainnoimalla lapsen käyttäytymistä ja lapsen ja hänen vanhempiansa vuorovaikutusta sekä lapsen suhdetta läheisiin ihmisiin. Pienen lapsen mielipiteitä voidaan selvittää myös välillisesti esimerkiksi lapselle läheisten henkilöiden, varhaiskasvatuksen henkilöstön tai muiden asiantuntijoiden avulla, esimerkiksi kuulemalla heitä tai pyytämällä selvityksiä. Lapsen mielipidettä selvitettäessä on otettava huomioon se seikka, että lapsella voi olla suhteessa vanhempiinsa tai muihin hänelle läheisiin henkilöihin lojaliteettiristiriitoja, jotka voivat vaikuttaa lapsen mielipiteeseen.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, että kaksitoista vuotta täyttäneelle lapselle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi hallintolain 34 §:n mukaisesti häntä itseään koskevassa lastensuojeluasiassa. Lapsen kuulematta jättämisen perusteista säädetään myös hallintolain 34 §:ssä. Lapsen kuulematta jättämisen perusteita voidaan arvioida ottaen huomioon myös, mitä lain 52 §:n 3 momentissa on säädetty. (KHO: 2019:114)

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin siitä, milloin lapsen mielipiteen selvittäminen voidaan jättää selvittämättä. Mielipiteen selvittäminen on pääsääntö ja se voidaan jättää tekemättä vain poikkeuksellisesti. Lapsen mielipide voidaan jättää selvittämättä vain, jos selvittäminen vaarantaisi lapsen terveyttä tai kehitystä tai jos se on muutoin ilmeisen tarpeetonta. Viimeksi mainittu tilanne voisi olla käsillä esimerkiksi silloin, kun käsiteltävänä on hakemus tai vaatimus, joka on selvästi perusteeton. Lapsen huoltajat voivat hakea esimerkiksi lyhyin väliajoin yhä uudelleen huostassapidon lopettamista ilman, että olosuhteissa on tapahtunut muutosta. Tällöin voi olla perusteltua, ettei lasta rasiteta toistuvasti hänen mielipiteensä selvittämisellä. Selvittäminen saattaa vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä esimerkiksi silloin, kun lapsen psyykkinen tila on sellainen, että mielipiteen selvittäminen järkyttäisi häntä tai rasittaisi muuten kohtuuttomasti. Lapsen terveyden suojeleminen menisi tällöin mielipiteen selvittämisen edelle.

Pykälän 4 momentti on asianosaisjulkisuutta rajoittava säännös, jonka mukaan mielipiteen selvittämisen ja kuulemisen yhteydessä lapselle ei saa antaa sellaisia tietoja, jotka vaarantavat hänen kehitystään tai ovat vastoin lapsen muuta erittäin tärkeää yksityistä etua. Säännöksellä on erityistä merkitystä lapsen hallintolain mukaisen kuulemisen yhteydessä, koska hallintolain 36 §:n mukaan asianosaiselle on toimitettava kuulemisen kohteena olevat asiakirjat alkuperäisinä tai jäljennöksinä taikka varattava muutoin tilaisuus tutustua niihin. Jos kuulemisen kohteena olevat asiakirjat sisältävät esimerkiksi tietoja lapsen vanhemmista, jotka voisivat vakavasti vaarantaa lapsen mielenterveyttä tai hänen suhdettaan vanhempiinsa, tietojen antaminen kokonaisuudessaan voi olla vastoin lapsen erittäin tärkeää etua. Tietojen antamista tulisi arvioida aina nimenomaisesti lapsen näkökulmasta. Lapsen asianosaisjulkisuutta rajoitettaessa on tarvittaessa tehtävä julkisuuslain 14 §:ssä tarkoitettu valituskelpoinen päätös.

29 §. Lapsen puhevallan käyttö. Pykälä vastaisi asiallisesti voimassa olevan lain 21 §:ää. Lapsi on lastensuojeluasiassa aina asianosainen. Kaksitoista vuotta täyttäneellä lapsella on oikeus käyttää huoltajan tai muun laillisen edustajan ohella erikseen puhevaltaansa itseään koskevassa lastensuojeluasiassa. Puhevalta sisältää oikeuden tehdä hakemuksia, tulla kuulluksi ennen päätöksentekoa ja hakea itsenäisesti muutosta viranomaisen tekemään päätökseen.

30 §. Lastensuojelun edunvalvojan määrääminen huoltajan sijaiseksi. Ehdotettavan pykälän 1 momentissa säädettäisiin hyvinvointialueen velvollisuudesta tehdä hakemus edunvalvojan määräämiseksi käyttämään huoltajan sijaan lapsen puhevaltaa lastensuojeluasiassa sekä edellytyksistä, joiden täytyessä hakemus tulee tehdä. Ehdotus vastaisi pääosin nykytilaa, mutta hyvinvointialueen velvollisuus hakea lapselle edunvalvojaa sekä edellytykset tälle ilmaistaisiin jatkossa selkeämmin yhdessä säännöksessä. Kyseessä ei siten olisi uusi tehtävä hyvinvointialueille.

Voimassa olevan lastensuojelulain 22 §:n 1 momentissa säädetään edellytyksistä, joiden täytyessä tuomioistuimen tulee määrätä lapselle edunvalvoja. Saman pykälän 2 momentissa säädetään niistä tahoista, jotka voivat tehdä hakemuksen edunvalvojan määräämiseksi, mukaan lukien hyvinvointialue. Kuitenkin voimassa olevan lastensuojelulain 24 §:n 1 momentin mukaan lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on valvottava lapsen edun toteutumista ja avustettava virkansa puolesta lasta tai nuorta puhevallan käytössä sekä tarvittaessa ohjattava lapsi tai nuori oikeusavun piiriin taikka huolehdittava siitä, että lapselle haetaan 22 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa edunvalvojaa. Lisäksi voimassa olevan sosiaalihuollon asiakaslain 10 §:n 3

momentin säännös velvoittaa hyvinvointialuetta tarvittaessa tekemään holhoustoimilain mukaisen hakemuksen tai ilmoituksen holhousviranomaiselle. Säännöksen mukaan, jos alaikäisen henkilöä koskevassa yksittäisessä sosiaalihuollon asiassa on perusteltu syy olettaa, että huoltaja ei voi puolueettomasti valvoa lapsen etua, tulee hyvinvointialueen tehdä holhoustoimesta annetun lain 72 §:ssä tarkoitettu hakemus tai 91 §:ssä tarkoitettu ilmoitus edunvalvojan määräämiseksi alaikäiselle, jos se on tärkeää alaikäisen edun turvaamiseksi.

Ehdotettavan pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan hakemus tulisi tehdä, jos on perusteltu syy olettaa, ettei huoltaja voi puolueettomasti valvoa lapsen etua asiassa tai huoltaja ei tosiasiaassa käytä lapsen puolesta puhevaltaa ja on syytä epäillä, että lapsen edun toteutuminen tästä syystä vaarantuisi. Edellytys vastaisi pääosin sisällöllisesti voimassa olevan lastensuojelulain 22 §:n 1 momentin 1 kohdassa säädettyä, nykyisin tuomioistuinta velvoittavaa säännöstä.

Mainitun säännöksen mukainen perusteltu syy epäillä huoltajan esteellisyyttä on olemassa silloin, kun voidaan objektiivisesti arvioiden olettaa, että huoltaja joutuu lojaliteettiristiriitaan tai on ilmeinen eturistiriita niin, että hänen puolueettomuutensa vaarantuu. Erimielisyys huoltajan ja sosiaalityöntekijän välillä ei riitä perusteeksi edunvalvojan määräämiselle. Eturistiriitatilanne huoltajan ja lapsen välillä lastensuojeluasiassa voi olla se, että huoltajaa tai hänelle läheistä henkilöä epäillään lapsen pahoinpitelystä tai seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Perusteena voi olla myös muu perheen sisäinen rikos, huoltajan mielenterveysongelmat tai muu terveydellinen syy tai se, että huoltajat eivät kykene esimerkiksi asiakassuunnitelmaa tarkistettaessa erottamaan riittävästi toisistaan omia ja lasten tarpeita ja siten puolueettomasti valvomaan lapsen etua. (HE 252/2006 vp, 134.) Tältä osin sääntelyyn ei ehdotettaisi muutoksia.

Lisäksi ehdotettaisiin, että edunvalvojan voisi määrätä myös sillä perusteella, että huoltaja ei tosiasiaassa käytä lapsen puolesta puhevaltaa. Käytännössä esiintyy tilanteita, joissa huoltajaan ei saada yhteyttä tai huoltaja ei halua osallistua lapsen asioiden käsittelyyn. Nykyisin lastensuojelulain 22 §:n 1 momentin 1 kohtaa on tulkittu siten, että perusteena edunvalvojan määräämiselle lastensuojeluasiassa voi olla myös huoltajan passiivisuus lapsen edun valvomisessa. Selkeyden ja soveltamisen yhdenmukaisuuden vuoksi olisi kuitenkin perusteltua säätää laissa kyseisestä edellytyksestä. Jotta edunvalvoja voitaisiin määrätä tällä perusteella, tulisi olla syytä epäillä, että huoltajan passiivisuus vaarantaisi lapsen edun toteutumista. Edellytys merkitsisi momentin 2 kohdassa tarkoitettua tarpeellisuutta korkeampaa kynnystä edunvalvojan määräämiselle. Edunvalvojaa ei siten tulisi määrätä ikään kuin varmuuden vuoksi. Edunvalvojan määräämistä koskevassa hakemuksessa tulisi perustella, millä tavoin huoltajan passiivisuus vaarantaisi näitä päämääriä.

Ehdotettavan pykälän 1 momentin 1 kohdan edellytyksen täyttymisen lisäksi 2 kohdan mukaan edellytettäisiin, että edunvalvojan määräämisen tulisi olla tarpeen asian selvittämiseksi tai muutoin lapsen edun turvaamiseksi. Säännös ei merkitsisi asiasisällöllisesti muutosta hyvinvointialueita nykyisin velvoittavaan sääntelyyn nähden.

Ehdotettavan pykälän 2 momentin mukaan hakemuksen edunvalvojan määräämiseksi voisi tehdä myös holhoustoimesta annetussa laissa tarkoitettu holhousviranomainen tai huoltaja itse. Säännös vastaisi muutoin voimassa olevan lastensuojelulain 22 §:n 2 momentin sääntelyä, mutta maininta hyvinvointialueesta poistettaisiin, koska hyvinvointialueen velvollisuudesta tehdä hakemus säädettäisiin 1 momentissa.

31 §. Edunvalvojan määrääminen. Ehdotettavan pykälän 1 momentissa säädettäisiin tuomioistuimen velvollisuudesta määrätä edunvalvoja käyttämään lapsen puolesta puhevaltaa lastensuojeluasiassa. Määräämisen edellytykset määräytyisivät ehdotettavan 30 §:n 1 momentin mukaisesti. Asiassa tulisi siten olla perusteltu syy olettaa, ettei huoltaja voi puolueettomasti valvoa

lapsen etua asiassa tai huoltaja ei tosiasiasa käytä lapsen puolesta puhevaltaa ja on syytä epäillä, että lapsen edun toteutuminen tästä syystä vaarantuu. Lisäksi edunvalvojan määräämisen tulisi olla tarpeen asian selvittämiseksi tai muutoin lapsen edun turvaamiseksi. Myös holhousviranomaisen voisi edellä mainittujen edellytysten täytyessä määrätä edunvalvojan, jos huoltaja ja hyvinvointialue yhdessä sitä hakevat. Ehdotettavan säännöksen mukaan edunvalvojan määräämiseen sovellettaisiin, mitä holhoustoimesta annetussa laissa tai muussa laissa säädetään sijaisen määräämisestä edunvalvojalle. Tuomioistuimien voisi määrätä edunvalvojan tarvittaessa myös oma-aloitteisesti. Hallintotuomioistuimen oikeudesta ja velvollisuudesta määrätä asianosaiselle edunvalvoja oikeudenkäyntiä varten säädetään lisäksi oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 28 §:ssä.

Ehdotettava 1 momentti vastaisi asiallisesti voimassa olevan lastensuojelulain 22 §:n 1 ja 3 momentin sääntelyä paitsi siltä osin, kuin ehdotettavan 30 §:n 1 momentin 1 kohtaan lisättäisiin huoltajan passiivisuus yhdeksi perusteeksi edunvalvojan sijaisen määräämiselle. Koska säännöstä on jo nykyisin tuomioistuimissa tulkittu siten, että se on kattanut myös huoltajan passiivisuustilanteet, ehdotettava 1 momentti ei varsinaisesti merkitsisi muutosta nykytilaan.

Ehdotettavan pykälän 2 momentin mukaan edunvalvojaksi määrättäisiin tehtävään sopiva täysivaltainen henkilö, joka antaa siihen suostumuksensa ja joka kykenee hoitamaan tehtävänsä moitteettomasti. Edunvalvojaksi ei voitaisi määrätä henkilöä, jolla on tai voisi olla eturistiriita lapsen kanssa. Säännös olisi uusi. Säännös olisi tarpeellinen lapsen edun ja lapsen suojelemisen kannalta, koska nykyisin lastensuojelulaissa ei ole sääntelyä edunvalvojan sopivuudesta ja kelpoisuudesta, eikä hallintolain esteellisyysääntely soveltu lastensuojelun edunvalvojan toimintaan. Holhoustoimilain 5 §:n mukaan edunvalvojaksi voidaan määrätä tehtävään sopiva henkilö, joka antaa tähän suostumuksensa. Kelpoisuuden arvioinnissa huomioon otettavista seikoista on annettu esimerkkejä voimassa olevan lastensuojelulain esitöissä, mutta käytännössä määräys annetaan kuitenkin yleensä sen perusteella, ketä hakemuksessa on esitetty edunvalvojaksi.

Voimassa olevan lastensuojelulain esitöiden mukaan edunvalvojan sijaisena lastensuojeluasiassa voi toimia joko lapsen asioihin perehtynyt asiantuntija tai asianajaja tai muu lainopillisen koulutuksen saanut henkilö. Edunvalvojaa valittaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota asian laatuun ja sen merkitykseen lapsen kannalta. (HE 252/2006 vp, s. 134.) Lastensuojelulain esitöiden mukaan sopivuutta arvioitaessa on otettava huomioon myös edunvalvojaksi esitetyn henkilön taito ja kokemus. Merkitystä on myös sillä, että edunvalvojaksi esitetty voi puolueettomasti arvioida asiassa lapsen etua. Ratkaisevaa edunvalvojan määräämiselle lastensuojeluasiassa ei siten ole edunvalvojan nauttima lapsen huoltajan tai vanhempien luottamus, vaan edunvalvojan edellytykset valvoa lapsen etua. (HE 252/2006 vp, s. 135.) Tässä vaiheessa ei ehdoteta sääntelyä edunvalvojan koulutustaustasta, vaan koulutustaustan sopivuuden arviointi jäisi lain soveltajan tapauskohtaisen harkinnan varaan. Joissakin asioissa juristitaustainen edunvalvoja voisi olla tarpeellinen, kun taas toisissa olisi painoa asetettava enemmän kyvyille olla vuorovaikutuksessa lapsen kanssa.

Ehdotettava 2 momentti sisältäisi myös edellytyksen, ettei edunvalvojalla saa olla eturistiriitaa suhteessa lapsen etuun. Lastensuojelun edunvalvonnassa ei käytännössä esiinny tilanteita, jossa edunvalvojalla olisi henkilökohtainen eturistiriita lapsen kanssa, esimerkiksi sukulaisuussuhteen kautta. Sen sijaan yleisempiä ovat tilanteet, joissa edunvalvoja toimii saman hyvinvointialueen palveluksessa, joka on vastuussa lastensuojelun järjestämisestä. Tällöin hyvinvointialueen palveluksessa oleva henkilö ei kuitenkaan toimi lapsen edunvalvojana työroolissaan, vaan yksityishenkilönä oman toimensa ohessa. Oikeuskäytännössä ei ole otettu suoraan kantaa siihen, onko samassa organisaatiossa toimiminen esteellisyysperuste. Hallinto-oikeus on 21.12.2023 antamassaan ratkaisussa pitänyt edunvalvojan lausuman kannalta ongelmallisena sitä, että edunvalvojalla oli henkilökohtainen suhde vastuutyöntekijään sekä aiempi tieto

osapuolten välisistä erimielisyyksistä. Turun hovioikeuden ratkaisun (THO 25.11.2021 päätös nro 790, Dnro S 21/121) mukaan kaupungin palveluksessa toimiminen ei muodostanut edunvalvojan esteellisyyttä asiassa, joka koski huostaanottoa ja sijoitusta. Edunvalvoja toimi kaupungin taloussuunnittelijana.

Ehdotettavan säännöksen kannalta olisi olennaista, että hakija esittää hakemuksessaan selvityksen siitä, onko edunvalvojaksi esitettävä henkilö puolueeton. Edunvalvojan tulisi näyttäytyä osapuolille puolueettomana myös suhteessa hyvinvointialueen edustajaan.

Ehdotettavan pykälän 3 momentin mukaan edunvalvojaksi määräämisen edellytyksenä olisi, että henkilö on toimittanut tuomioistuimen nähtäväksi rikosrekisterilain 6 §:n 2 momentissa tarkoitetun otteen rikosrekisteristä. Säännös olisi uusi ja tarpeen lapsen suojelemiseksi, koska edunvalvojiin ei nykyisin sovelleta lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annettua lakia (504/2002, rikostaustalaki), eikä muussakaan laissa ole sääntelyä, joka mahdollistaisi rikostaustan selvittämisen. Muut kuin juristitaustaiset henkilöt tekevät edunvalvontaa usein oman työnsä ohella ja heidän rikostaustansa on saatettu tehtävästä riippuen selvittää siinä tehtävässä. Holhoustoimilain 5 §:n sääntely edellyttää, että tehtävään määrätään sopiva henkilö, mutta käytännössä tehtävään määrätään yleensä hakemuksessa esitetty henkilö, eikä tuomioistuimella useinkaan ole mahdollisuuksia selvittää tarkemmin henkilön sopivuutta.

Ehdotettavaan 3 momenttiin liittyen myös rikostaustalakiin lisättäisiin tarvittava sääntely lain soveltamisalan laajentamiseksi sekä säädettäisiin rikostaustalaissa edunvalvojaksi esitettävälle henkilölle velvollisuus antaa tuomioistuimelle nähtäväksi rikosrekisterilain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu ote.

32 §. Edunvalvojan palkkio ja kustannukset. Ehdotettavan pykälän 1 momentin mukaan 31 §:ssä tarkoitettua edunvalvojan määräämisestä aiheutuneista kustannuksista sekä edunvalvojan palkkiosta ja kuluista vastaisi se hyvinvointialue, joka on 11 ja 18 §:n mukaisesti vastuussa lastensuojelun järjestämisestä. Säännös vastaisi voimassa olevan lastensuojelulain 23 §:n 1 momenttia.

Ehdotettavan pykälän 2 momentin mukaan edunvalvojalla olisi oikeus saada tehtävään käyttämänsä aikaan ja suorittamiinsa toimenpiteisiin sekä tehtävän laatuun ja laajuuteen nähden kohtuullinen palkkio. Hänellä olisi lisäksi oikeus saada korvaus tarpeellisista matkakuluistaan ja muista suoranaisista kuluistaan. Edunvalvojan olisi annettava selvitys laskutuksensa perusteista. Palkkion määrästä, sen määräytymisestä ja korottamisesta sekä kulujen korvaamisesta säädettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Säännös ja asetus olisivat uusia. Voimassa olevassa lainsäädännössä ei ole säännöksiä palkkioiden määräytymisestä tai enimmäismäärästä, mitä on pidetty ongelmana lastensuojelun edunvalvonnan kustannusten näkökulmasta. Edunvalvonnasta hyvinvointialueille aiheutuissa kustannuksissa on nykyisin suurta vaihtelua. Palkkioiden suuruudesta ja kulujen maksamisesta olisi perusteltua säätää asetuksella, jotta palkkiot määräytyisivät nykyistä yhdenmukaisemmin. Asetuksessa asetettaisiin ensimmäistä kertaa kansallinen kriteeristö palkkion ja kulukorvausten määrittelyä ja niiden perusteille.

33 §. Vastuu lapsen edun turvaamisesta. Pykälä vastaisi asiallisesti voimassa olevan lain 24 §:ää, mutta säännös koskisi jatkossa vain lasta, ei enää nuorta. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin siitä, että lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on valvottava lapsen edun toteutumista ja avustettava virkansa puolesta lasta puhevallan käytössä sekä tarvittaessa ohjattava lapsi oikeusavun piiriin tai huolehdittava siitä, että lapselle haetaan edunvalvojaa 31 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa. Sosiaalityöntekijän tulisi ohjata lapsi oikeusavun piiriin riittävän oikeudellisen avun saamiseksi tilanteissa, joissa lapsi ja sosiaalityöntekijä ovat lastensuojelua koskevista

toimista eri mieltä, ja näkemysero koskee nimenomaisesti lapsen oikeudelliseen asemaan liittyvää kysymystä, esimerkiksi lapsen huostaanottoa ja sijaishuoltoon sijoittamista koskevassa asiassa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin hyvinvointialueen velvollisuudesta olla edustettuna lapsen tekemäksi ilmoitetun rangaistavan teon esitutkinnassa ja tuomioistuinkäsittelyssä sekä käsiteltäessä oppivelvollisen lapsen koulusta tai oppilaitoksesta erottamista koskevaa asiaa opetustoimesta vastaavassa toimielimessä tai oppivelvollisuuslain (1214/2020) 4 §:ssä tarkoitetun koulutuksen järjestäjän toimielimessä, jollei hyvinvointialue arvioi läsnäolon olevan ilmeisen tarpeetonta. Lisäksi hyvinvointialueen tulee ohjata lapsi rikosasioiden ja eräiden riita-asoiden sovittelusta annetun lain (1015/2005) mukaiseen sovitteluun. Arvion läsnäolon tarpeellisuudesta kuulustelussa tekisi nimenomaisesti hyvinvointialueen edustaja ja arviossa on kiinnitettävä huomiota nimenomaisesti lastensuojelullisiin näkökohtiin. Läsnäolon tarpeellisuutta harkittaessa merkitystä on myös sillä, onko lapsen huoltaja tai edunvalvoja läsnä kuulustelussa. Lapsen tekemäksi ilmoitetun rangaistavan teon laatuun tulee myös arvioinnissa kiinnittää huomiota. Mikäli lapsi on huostaanotettu, hyvinvointialueen edustusta esitutkintaa suoritettaessa ei lähtökohteisesti voida pitää ilmeisen tarpeettomana. Hyvinvointialueen edustajan läsnäolo alaikäisten tekemien rikosten ja alle 15-vuotiaiden tekemien rikollisiksi säädettyjen tekojen tutkinnassa ja tuomioistuinkäsittelyssä edistää poliisin ja lastensuojeluviranomaisten yhteistyötä sekä lastensuojelullisten näkökulmien huomioon ottamista ja lapsen tarvitseman tuen järjestämistä näissä tilanteissa. Lapsen rikollisen käyttäytymisen taustatekijöihin tulisikin puuttua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja viranomaisyhteistyö on tärkeää myös lapsen rikollisesta käyttäytymisestä ja rikoskierteestä irrottautumisen tukemisessa.

Hyvinvointialueen edustaja arvioi myös läsnäolon tarpeellisuuden koskien oppivelvollisen lapsen koulusta tai oppilaitoksesta erottamista koskevaa asiaa opetustoimesta vastaavassa toimielimessä tai oppivelvollisuuslain 4 §:ssä tarkoitetun koulutuksen järjestäjän toimielimessä.

6 luku **Menettelysäännökset**

34 §. Lapsen tapaaminen. Pykälä vastaisi sisällöllisesti pääosin voimassa olevaa 29 §:ää. Lastensuojelua toteutettaessa lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän tulee tavata lapsi asiakassuunnitelmaan tarkemmin kirjattavalla tavalla. Pykälän 1 momentin säännöstä täsmennettäisiin niin, että tapaamisten osalta olisi huomioitava myös lapsen tilanne. Lapsen tilanteen riittävä selvittäminen ja tunteminen asiakkuuden eri vaiheissa on tärkeää esimerkiksi lapseen osallisuuden tukemiseksi tai lapseen kohdistuvan kaltoinkohtelun tai väkivallan tunnistamiseksi. Myös esimerkiksi laajat tai pitkäaikaiset rajoitukset voivat edellyttää, että sosiaalityöntekijä tapaisi lasta säännöllisemmin ja useammin. Myös sijoituspaikan muutos tai lapsen kokemus huonosta kohtelusta tai psyykkisen tai fyysisen terveydentilansa huononemisesta voi olla tällainen lapsen tilanteeseen liittyvä syy, joka voi vaatia tiiviimpää henkilökohtaista yhteydenpitoa. Henkilökohtainen tapaaminen on tärkeää, jotta sosiaalityöntekijä voi arvioida lapsen tosiasiallista tilannetta esimerkiksi sijaishuollon toteutumisen osalta.

Sosiaalityöntekijän tulisi tavata lasta henkilökohtaisesti voimassa olevan säännöksen mukaan. Sosiaalityöntekijän on järjestettävä pääsääntöisesti lapsen henkilökohtaisia, fyysisesti samassa tilassa tapahtuvia tapaamisia (läsnätapaaminen). Tämä on ensisijaista lapsen turvallisuuden ja osallisuuden varmistamiseksi. Tapaamisia voidaan kuitenkin poikkeustilanteissa tai muutoin sovitusjärjestää myös etäyhteyksien kautta. Poikkeustilanne voi liittyä esimerkiksi tartuntataudin leviämisen ehkäisyyn. Etäyhteyden käyttö mahdollistaa lapsen tapaamisen useammin, mutta se ei voi olla ainoa yhteydenpitotapa. Etäyhteyttä käytettäessä tulee varmistaa tietoturvallisten yhteyden käyttömahdollisuus myös lapselle sekä muut tietoturvaan liittyvät asiat sekä vaihtoehtoisten yhteydenpitotapojen saavutettavuus. Etätapaamisessa ei voida havainnoida

lapsen elinolosuhteista tai kasvuympäristöstä samalla tavalla kuin läsnätapaamisessa. Lapsen elinolosuhteiden turvallisuuden sekä lapsen ja hänestä huolta pitävien aikuisten välisen vuorovaikutuksen arviointi ja havainnointi ei välttämättä toteudu etätapaamisessa. Tapaamismuotoa harkittaessa tulee huomioida lapsen etu. Valvira ja aluehallintovirasto ovat ohjeistaneet hyvinvointialueita ja Helsingin kaupunkia lapsen tapaamiseen ja osallisuuteen liittyvistä menettelyistä lapsiperheiden palveluiden sekä lastensuojelun työskentelyn aikana (Dnro V/21242/2024).

35 §. Asiakassuunnitelma. Pykälä vastaisi osittain voimassa olevan lain 30 §:ää. Pykälässä huomioitaisiin asiakastietolain 43 §:ään ja sosiaalihuoltolain 39 §:ään ehdotetut muutokset. Tavoitteena olisi yhdenmukaistaa sääntelyä sosiaalihuollon asiakassuunnitelmarakenteiden, tietosisältöjen ja kirjaamisperiaatteiden kanssa.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin velvollisuudesta laatia lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle asiakassuunnitelma. Lisäksi säädettäisiin asiakassuunnitelman tarkistamisesta siten, että se olisi tehtävä tarvittaessa, mutta kuitenkin vähintään kerran vuodessa. Sääntely vastaa tältä osin nykytilaa ja olisi erityissäännös suhteessa sosiaalihuoltolain sääntelyyn.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin huostaanotetun lapsen asiakassuunnitelmasta. Momentissa viitattaisiin asiakastietolain 43 §:ään, jossa säädetään tarkemmin asiakassuunnitelmaan kirjatavista tiedoista. Pykälän 2 momentti täydentäisi mainittua asiakastietolain sääntelyä ja vastaisi sisällöllisesti pääasiassa nykytilaa. Säännöksen mukaan huostaanotetun lapsen asiakassuunnitelmaan tulisi kirjata sijaishuollon tarkoitus ja tavoitteet, tuen ja palvelujen järjestäminen lapselle, hänen vanhemmilleen, huoltajilleen tai muille lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaaville henkilöille sekä se, miten lapsen terveydenhuolto, varhaiskasvatus, esi- ja perusopetus sekä muu lapsen opetus järjestetään. Lisäksi suunnitelmaan tulisi kirjata lapsen ja vanhemman ja muiden lapselle läheisten henkilöiden yhteydenpidon ja yhteistoiminnan toteuttaminen sekä se, miten lapsen edun mukaisella tavalla huomioidaan tavoite perheen jälleenyhdistämisestä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin lastensuojelulain muuttamisesta annetun lain (523/2026) mukaisesti siitä, että kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun sijoitetun lapsen asiakassuunnitelma tulisi tarkistaa vähintään neljän kuukauden välein.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin huostaanotetun lapsen vanhemman asiakassuunnitelmasta. Se tulisi laatia, jollei sen laatimista ole pidettävä tarpeettomana. Suunnitelmassa tulisi arvioida, millä tavoin vanhemmalle järjestettävän tuen avulla voidaan edistää perheen jälleenyhdistämistä.

Pykälän 5 momentin mukaan lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle ja huostaanotetun lapsen vanhemmalle tehtävän asiakassuunnitelman laadinnassa huomioitaisiin sosiaalihuoltolain 39 §:n sääntely. Esimerkiksi sosiaalihuoltolain 39 §:n 2 momentissa säädettäisiin asiakassuunnitelman laatimiseen tarvittaessa osallistuvista henkilöistä, joita voisivat olla asiakkaan laillinen edustaja, omaiset, läheiset ja muut toimijat. Säännöksen mukaan lastensuojelun asiakkuudessa olevan lapsen asiakassuunnitelma voitaisiin siten laatia yhteistyössä lapsen ja huoltajan sekä tarvittaessa lapsen muun laillisen edustajan, vanhemman, muun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavan tai lapselle läheisen henkilön ja lapsen huoltoon keskeisesti osallistuvan tahon kanssa.

36 §. Hoito- ja kasvatussuunnitelma. Pykälä vastaisi osittain voimassa olevan lain 30 a §:ää. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin lastensuojelulaitoksen velvollisuudesta laatia lapsen asiakassuunnitelmaa täydentävä hoito- ja kasvatussuunnitelma, jollei se olisi ilmeisen tarpeetonta. Sijaishuoltopaikan käsite muutettaisiin lastensuojelulaitoksen käsitteeksi, koska hoito- ja

kasvatussuunnitelman laatimisvelvoitetta ei laajenneta jatkossakaan perhehoitoon. Pykälän 1 momentista ehdotetaan poistettavaksi velvoite tehdä suunnitelma yhteistyössä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa. Käytännössä hoito- ja kasvatussuunnitelma tehdään lastensuojelulaitoksessa eikä sosiaalityöntekijä ole välttämättä osallistunut sen laatimiseen. Hoito- ja kasvatussuunnitelma tulisi liittää lapsen asiakirjoihin, joihin lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä tulee olemaan reaaliaikainen pääsy Kanta-liittymän myötä. Muutoin pykälän 1 momentti vastaisi nykytilaa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, että hoito- ja kasvatussuunnitelma tulisi tehdä lapsen, lapsen vanhemman ja huoltajan kanssa, jollei se ole ilmeisen tarpeetonta tai mahdotonta. Muutoilu huomioisi nykytilaa selkeämmin yhteistyön tärkeyden lapsen vanhemman ja huoltajan kanssa. Lisäksi ehdotetaan muutettavaksi sitä, että hoito- ja kasvatussuunnitelmaa ei enää tarvitsisi toimittaa erikseen lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle, vaan se liitettäisiin jatkossa lapsen asiakirjoihin.

37 §. Lapsen asiassa pidettävä neuvottelu. Pykälä vastaisi pääosin voimassa olevan lastensuojelulain 31 §:ää. Pykälän nimeä ehdotetaan muutettavaksi säännöksen sisältöä paremmin vastaavaksi, koska kyse on lapsen asiassa pidettävästä neuvottelusta. Pykälän 1 momenttiin täsmennettäisiin, että lapsen asioissa pidettävään neuvotteluun kutsuttavia henkilöitä arvioisi lastensuojelun viranhaltija.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, että lapsen asiakirjoihin olisi kirjattava, miksi lapsi, lapsen vanhempi, huoltaja tai muu lapsen hoidosta ja huolenpidosta vastaava henkilö ei ole osallistunut neuvotteluun. Säännöksen tarkoituksena on velvoittaa lapsen ja hänen läheistensä mukaan ottaminen, jos erityistä perustetta pois jättämiselle ei ole. Erityisen tärkeää on niiden vanhempien ja huoltajien motivointi neuvotteluihin ja yhteistyöhön, jotka vastustavat lastensuojelun puuttumista perheen elämään. Vastustus on useimmiten vakava este lapsen erityisen suojelun toteutumiselle ja siihen voi vaikuttaa vain yhteistyön rakentamisen kautta.

Vanhemman vastustus voi olla niin voimakasta, että on lapsen edun mukaista toteuttaa neuvottelut ilman vanhempia. Lasta ei tule altistaa jatkuville riitaisille neuvotteluille ja vanhemman vallankäytölle, joka pahimmillaan hankaloittaa työskentelylle asetettujen tavoitteiden toteutumista. Perustelut siitä, miksi jokin taho ei ole osallistunut neuvotteluun, on kuitenkin aina kirjattava lapsen asiakirjoihin.

38 §. Lapsen läheisverkoston kartoittaminen. Pykälä vastaisi pääosin voimassa olevan lastensuojelulain 32 §:ää. Pykälän 1 momentin käsitteistöä tarkennettaisiin.

Pykälän 1 momentin mukaan sukulais- ja läheisverkoston kartoittamisen tulisi kuulua lastensuojelussa osaksi lapsen tilanteen selvittämistä harkittaessa lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle. Tämän vuoksi ennen huostaanottoa tai avohuollon sijoitusta valmisteltaessa olisi selvítettävä lapsen vanhemman, jonka luona lapsi ei pääasiallisesti asu, sukulaisten tai muiden lapselle läheisten henkilöiden mahdollisuudet ottaa lapsi luokseen asumaan tai muutoin osallistua lapsen tukemiseen. Selvitysvelvollisuus koskisi periaatteessa myös kiireellistä sijoitusta, mutta toimenpiteen kiireellisen luonteen vuoksi sen yhteydessä ei käytännössä yleensä voitaisi edellyttää perusteellista selvitystä. Sijoituspaikan valinnan tulisi perustua ennen kaikkea lapsen edun mukaiseen ratkaisuun. Lapsen sijoituspaikka tulisi valita eri vaihtoehtoja huolellisesti lapsen edun kannalta punniten.

Kun kyseessä on lapsen ehdotetun 44 §:n mukainen, huoltajan suostumukseen perustuva sijoitus avohuollon tukitoimena, huoltaja voi kieltää lapsen läheisverkoston kartoittamisen.

Lapsella tulisi olla oikeus läheisiin ja pysyviin ihmissuhteisiin myös huostaanoton jälkeen, vaikka häntä ei eri syistä päädyttäisikään sijoittamaan läheisverkostoon kuuluvan henkilön luokse. Sukulais- ja läheisverkoston kartoittaminen ja työskentely sukulaisten sekä muiden lapselle läheisten henkilöiden kanssa tekisi mahdolliseksi sen, että he voisivat eri tavoin osallistua lapsen tukemiseen sijoituksen yhteydessä. Läheisverkosto voisi edistää lapsen jatkuvuuden tunnetta ja yhteyden säilymistä lapsen omaan sukuun myös niissä tilanteissa, joissa vanhemmat tai muut huoltajat eivät esimerkiksi huostaanottoon liittyvän kriisin tai muiden ongelmien vuoksi itse pystyisi sitä takaamaan.

Läheisverkoston kartoittamisessa voidaan käyttää työmenetelmänä esimerkiksi läheisneuvonpitoa, jossa selvitetään, ketkä henkilöt ovat osallistuneet lapsen arkeen ja huolenpitoon aiemmin ja ketkä ovat olleet lapselle merkityksellisiä ja turvallisia aikuisia. Näiden henkilöiden mukana pitäminen ja rinnalla kulkeminen on lapselle isoista muutoksista selviytymisen kannalta tärkeää. Heidän avullaan voi myös löytyä uusia ratkaisuja, joiden toteutuminen on lapsen edun mukaista ja joiden onnistumisen tukeminen on viranomaisen tehtävä.

Pykälän 2 momentti vastaisi voimassa olevaa sääntelyä. Sen mukaan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen tulee ryhtyä toimenpiteisiin lapsen huollon järjestämiseksi vanhempien välisellä sopimuksella tai tuomioistuimen päätöksellä, jos tätä on lapsen edun kannalta pidettävä aiheellisenä.

Ehdotetun säännöksen tarkoituksena on täsmentää lapsen huollosta annettavan määräyksen suhdetta huostaanottoon. Jos lapsen tilanne voidaan turvata siten, että hänen läheisverkostostaan löytyy lapsen kannalta sopiva henkilö tai perhe huolehtimaan hänen hoidostaan ja huollostaan, on ensisijaisesti haettava lapsen huoltoa ja asumista koskevaa määräystä. Tämä ei kuitenkaan saa vaarantaa lapsen tilannetta silloin, kun huostaanoton edellytykset täyttyvät.

Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 14 §:n mukaan lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskeva asia pannaan vireille hakemuksella, jonka voivat tehdä lapsen vanhemmat yhdessä, toinen vanhemmista, lapsen huoltaja tai hyvinvointialue.

Pykälän 3 momentin mukaan henkilölle, jolle on uskottu lapsen huolto lapsen vanhempien ohella tai sijasta ja jonka luona lapsi asuu, tulee turvata perhehoitolain 16 §:n 3 momentissa tarkoitettut edellytykset lapsen hoitamiseksi ja kasvattamiseksi. Pykälän 3 momenttia esitetään tarkennettavan, jotta perheet, jotka hoitavat lasta yksityiskodissaan olisivat yhdenvertaisessa asemassa perhehoitajien kanssa kustannusten korvausten osalta. Esityksen mukaan tilanteessa, jossa lapsen hoito ja huolenpito on järjestetty kodin ulkopuolisen sijoituksen sijasta läheisverkoston kartoituksen perusteella huoltajuus- tai oheishuoltajuusmääräyksellä muun kuin biologisen vanhemman luona, tulisi lasta hoitavalle henkilölle maksaa perhehoitolain 16 §:n mukainen hoitopalkkio, 17 §:n mukainen kulukorvaus ja 18 §:n mukainen käynnistämiskorvaus. Oheishuoltajalle muun lainsäädännön perusteella maksettavat etuudet (esimerkiksi elatusavut ja -tuot) ja muut tuloerät voidaan huomioida maksettavassa hoitopalkkiossa ja kulukorvausten määrässä. Tämä on perusteltua oheishuoltajien ja toimeksiantosuhteisten perhehoitajien yhdenvertaisen kohtelun takaamiseksi.

39 §. *Tieto käytettävissä olevista oikeussuojakeinoista.* Pykälä vastaa sisällöllisesti pääosin voimassa olevan lain 32 a §:ää. Pykälän tarkoituksena on vahvistaa sekä lapsen että hänen huoltajansa oikeusturvaa.

Pykälän 1 momentin mukaan lapselle ja hänen lailliselle edustajalleen tai huoltajalle on viipymättä annettava tieto päätösten ja toimenpiteiden sisällöstä ja perusteista sekä käytettävissä olevista oikeussuojakeinoista. Tiedot antaa päätöksen tehnyt henkilö. Tiedot on annettava

ymmärrettävässä muodossa ja saavutettavalla tavalla ottaen huomioon lapsen ikä ja kehitystaso sekä lapsen, huoltajan tai laillisen edustajan kommunikaatiomenetelmä. Lapsen vanhempi ei ole aina asiassa asianosainen, mutta vanhemmalla on ehdotetun lain 122 §:n mukaan muutoksenhakuoikeus kyseisen pykälän 1 ja 2 momenteissa mainituissa asioissa. Vanhemmalla on myös muutoksenhakuoikeus, mikäli yhteydenpidon rajoitus kohdistuu vanhempaan. Esimerkiksi voi olla lapsen edun mukaista ja vanhempien tarpeiden mukaista, että vanhemmalle ilmoitetaan myös muista päätöksistä ja toimenpiteistä. Esimerkiksi jos lapselle asetetaan yhteydenpidon rajoitus johonkin toiseen henkilöön, on lapsen edun mukaista, että kotona vieraillessa myös vanhemmat ovat tietoisia voimassa olevasta yhteydenpidon rajoituksesta. Vanhemmille ilmoittamisessa on kuitenkin huomioitava lapsen oikeus kieltää itseään koskevien asioiden kertominen vanhemmille, silloin kun vanhemmilla ei ole kyseisiin tietoihin oikeutta lain nojalla.

Pykälän 2 momentin mukaan 1 momentissa tarkoitettut tiedot olisi annettava lapselle ehdotetun lain mukaisen rajoituksen, kiireellisen sijoituksen tai huostaanoton jälkeen heti, kun hän kykenee ymmärtämään asian merkityksen. Tämä tarkoittaa, että oikeusturvakeinoista annetaan tieto heti akuutin tilanteen jälkeen, jos lapsi ei esimerkiksi eristykseen siirrettäessä kykene ottamaan tietoa vastaan tai on kiireellisen sijoituksen jälkeen pois tolaltaan. Tietojen antaminen sisältää sen, että lapselle on kerrottava mistä hän saa apua ja neuvoa muutoksenhaun tai kantelun tekemiseen.

40 §. Asioiden kirjaaminen. Pykälässä säädettäisiin velvollisuudesta asiakastietojen kirjaamiseen siten kuin siitä säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain 17 §:ssä. Asiakastietolain 17 § ei koske toimeksiantosuhteista perhehoitajaa.

Voimassa olevan 2 momentin asetuksenantovaltuutta koskeva säännös poistettaisiin tarpeettomana.

7 luku Lastensuojelun avohuolto

41 §. Velvollisuus ryhtyä avohuollon työskentelyyn ja tukitoimiin. Pykälä vastaisi osittain voimassa olevan lain 34 §:ää. Pykälää täsmennettäisiin vastaamaan lastensuojelun asiakkuuden alkamisen kriteerejä sekä tehtäisiin tekniset täsmennykset käsitteisiin lisäämällä avohuollon työskentelyn ja tukitoimien käsitteet sekä otsikkoon että pykälään. Muutoksilla tavoiteltaisiin nykytilan selkiyttämistä.

Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin tekninen täsmennys lisäämällä siihen käsite avohuollon työskentely ja tukitoimi. Pykälässä täsmennettäisiin myös sitä, että hyvinvointialueen on ryhdyttävä tämän luvun mukaiseen avohuollon työskentelyyn ja tukitoimiin, kun lastensuojelun asiakkuus on alkanut.

Pykälän 2 momentti on asiallisesti uusi. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin avohuollon tarkoituksesta eli niistä seikoista, joihin avohuollon työskentelyllä ja tukitoimilla tulisi vaikuttaa. Avohuollon tarkoituksena olisi vaikuttaa myönteisesti lapsen kasvuolosuhteisiin ja niihin tekijöihin, jotka uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä. Lisäksi tarkoituksena olisi vastata lapsen erityisen suojelun tarpeisiin tilanteissa, joissa sosiaalihuoltolain mukainen tuki ja palvelut tai muut palvelut eivät riittäisi turvaamaan lapsen edun toteutumista. Tarkoituksena olisi ehkäistä myös tarvetta sijaishuollolle.

Pykälän 3 momentti vastaisi asiallisesti voimassa olevan lain 34 §:n 3 momenttia kuitenkin niin, että säännöksessä säädettäisiin asiakassuunnitelman huomioon ottamisesta avohuollon työskentelyn ja tukitoimien toteuttamisessa. Asiakassuunnitelman huomioon ottaminen todetaan

nykyisen lain 36 §:n 1 momentissa. Asiakassuunnitelmasta säädettäisiin tämän lain 35 §:ssä sekä ehdotetussa sosiaalihuoltolain 39 §:ssä.

Pykälän 3 momentin mukaisesti avohuollon tukitoimia toteutetaan mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä lapsen ja vanhempien, huoltajien tai muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kanssa. Mikäli edellytyksiä yhteistyöhön esimerkiksi toisen vanhemman kanssa ei ole, sosiaalityöntekijä voi toteuttaa tukitoimia yksinomaan esimerkiksi sen vanhemman kanssa, jonka luona lapsi asuu.

42 §. Asumisen ja toimeentulon turvaaminen. Pykälä vastaisi asiallisesti voimassa olevan lain 35 §:ää. Pykälän otsikossa vaihdettaisiin sanajärjestys. Pykälän mukaan, kun lastensuojelun tarve oleelliselta osin johtuu riittämättömästä toimeentulosta, puutteellisista asumisolosta tai asunnon puuttumisesta tai kun mainitut seikat ovat oleellisena esteenä lapsen ja perheen kuntoutumiselle, hyvinvointialueen on viivytyksettä järjestettävä riittävä taloudellinen tuki sekä yhteistyössä kunnan kanssa korjattava asumisoloihin liittyvät puutteet tai järjestettävä tarpeen mukainen asunto. Sääntely tunnistaa myös kunnan roolin asiassa. Tämä edistää sääntelyn mukaisen oikeuksien toteutumista etenkin, kun otetaan huomioon, että kunnissa hoidetaan edelleen asumisen toimialaan liittyviä lakisääteisiä viranomaistehtäviä ja etenkin kaupunkikunnat, asuntopoliittiseen perinteeseen perustuen, omistavat yleishyödyllisiä vuokratotalyhtiöitä. Kuntamisteisten asuntojen osalta muu lainsäädäntö jo velvoittaa omistajaa huomioimaan sosiaaliset perusteet asukasvalinnassa. Sama koskee myös kunnallistekniikkaa esimerkiksi veteen ja viemärintiin liittyvissä asioissa. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 10 §:n 1 momentissa säädetään asiakkaiden palveluiden yhteensovittamisesta. Momentin toiseksi viimeisen virkkeen mukaan hyvinvointialueen on osaltaan yhteen sovitettava sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujaan kunnallisten ja valtion palvelujen kanssa.

Oikeus toimeentulon ja asumisen turvaamiseen on niin sanottu subjektiivinen oikeus, johon lastensuojelun asiakkaana olevalla lapsella ja tämän kautta hänen perheellään on oikeus säännöksessä tarkoitettujen edellytysten täytyessä. Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) 6 §:n mukaan sosiaalihuollon järjestämisen tulee perustua viranomaisen tekemään päätökseen. Niin ikään sosiaalihuoltolain 45 §:n 1 momentin mukaan asiakkaalla on oikeus saada kirjallinen päätös sosiaalipalvelujen järjestämisestä. Subjektiivisen oikeuden luonteeseen kuuluu, että päätökseen on oikeus hakea muutosta valittamalla. Päätökseen olisi kuitenkin ensin haettava oikaisua noudattaen, mitä hallintolaissa säädetään (SHL 50 §).

Asunnon puute tai puutteelliset asumisolosuhteet eivät saa merkitä esimerkiksi sitä, että lapsi ja hänen hoidostaan ja kasvatuksesta vastaavat vanhemmat tästä syystä joutuisivat asumaan eri paikoissa tai että lapsi tästä syystä otettaisiin huostaan.

43 §. Avohuollon työskentely ja tukitoimet. Pykälä vastaisi joiltakin osin voimassa olevan lain 36 §:ää. Pykälässä säädettäisiin avohuollon työskentelystä ja tukitoimista, joiden tavoitteena on vastata lapsen ja hänen perheensä yksilöllisiin tuen tarpeisiin. Avohuollon työskentelyn ja tukitoimien tarkoituksena on tukea lapsen myönteistä kehitystä sekä vastata ensisijaisesti lapsen yksilöllisiin tuen tarpeisiin. Tarvittaessa tuella vahvistetaan myös lapsesta huolehtivien edellytyksiä vastata lapsen kasvatuksesta. Muutoksella tavoiteltaisiin muun ohella sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen roolin vahvistamista avohuollon työskentelyn aikana. Tällä olisi myös sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen osalta nykytilaa selkiyttävä vaikutus. Voimassa olevan lain mukaisista avohuollon tukitoimista tehostettu perhetyö ja perhekuntoutus kotiin annettavana tai ryhmämuotoisesti toteutettuna yhdistettäisiin sosiaalihuoltolakiin ehdotettuun perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tukea koskevaan 18 §:ään. Tämä olisi muutos nykytilaan.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että lapsen ja hänen perheensä tuen tarpeisiin on vastattava sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin. Lisäksi säädettäisiin siitä, että lastensuojelun asiakkuudessa olevalle on järjestettävä tarvittaessa avohuollon tukitoimena sosiaalihuoltolain 3 luvussa tarkoitettuja sosiaalipalveluja. Sosiaalihuoltolain 3 luvun sosiaalipalveluja ovat esimerkiksi lapsiperheen kotipalvelu, perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuki, vertaisryhmätoiminta, tukihenkilö ja tukiperhe. Sosiaalihuoltolain 18 §:ssä ehdotettua perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tukea voitaisiin järjestää lapsen ja perheen tuen tarpeen perusteella tarvittaessa erityisen intensiivisesti jo ennen lastensuojelun asiakkuuden alkamista, mutta myös lastensuojelun asiakkuuden aikana vastaavalla intensiteetillä. Lastensuojelun asiakkuudessa olevalle on tarvittaessa järjestettävä myös ympärivuorokautista perhekuntoutusta siten kuin ehdotetussa 44 §:ssä säädetään.

Sosiaalihuoltolain 18 §:ssä tarkoitettua perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuen palvelua voitaisiin järjestää lastensuojelun asiakkuudessa olevalle erityisen tehostetusti esimerkiksi tilanteessa, jossa sijaishuolto osoittautuu lapsen hyvinvointia heikentäväksi ratkaisuksi eikä sen järjestäminen ole lapsen edun mukaista. Palvelua voitaisiin toteuttaa tehostetusti myös silloin, kun on perusteltua työskennellä tiiviisti lapsen kotona kodin ulkopuolisen sijoituksen ehkäisemiseksi. Järjestettävän palvelun sisältö ja tavoitteet tulisi määritellä lapsen asiakassuunnitelmassa ja asiassa tehtävässä päätöksessä. Näin pyrittäisiin siihen, että kaikki osapuolet sitoutuisivat sovittuihin toimiin, ymmärtäisivät, mitä niillä tavoitellaan ja miten niitä seurataan, sekä ymmärtäisivät mitä konkreettisesti voi seurata siitä, jos erityisen tehostettuna toteutettu työskentely ei johda toivottuun vaikutukseen.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin lapsen terveyden tai kehityksen kannalta välttämättömänä avohuollon tukitoimena järjestettävästä taloudellisesta tuesta ja muusta tukemisesta lapsen koulunkäynnissä, ammatin ja asunnon hankinnassa, työhön sijoittumisessa, harrastuksissa, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämisessä. Pykälän 2 momentin tarkoittamaa taloudellista ja muuta tukemista on järjestettävä lapsen ja perheen tuen tarpeisiin perustuen. Voimassa olevan lastensuojelulain 36 §:n 2 momentissa säädetään, että lapsen terveyden tai kehityksen kannalta välttämättömät sosiaalihuollon palvelut on järjestettävä sen mukaisesti kuin lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on arvioinut niiden tarpeen lapsen tai vanhemman asiakassuunnitelmassa. Ehdotettu 43 §:n 2 momentti olisi velvoittavuudeltaan vastaava säännös taloudellista tukea koskien. Avohuollon tukitoimia koskevista päätösvallasta säädettäisiin ehdotetun lain 25 §:ssä, jonka mukaan päätöksen tukitoimista tekisi lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tai muu hyvinvointialueen toimivaltainen sosiaalihuollon viranhaltija.

44 §. *Sijoitus avohuollon tukitoimena.* Pykälä vastaisi asiallisesti pääosin voimassa olevan lain 37 §:ää. Avohuollon tukitoimena tapahtuva sijoitus on luonteeltaan rajattu, tuen tarvetta arvioiva tai kuntouttava jakso.

Pykälän 1 momentin mukaan avohuollon sijoitusvoisi tapahtua siten, että lapsi sijoitetaan yhdessä hänen vanhempansa, huoltajansa tai muun hänen hoidostaan ja kasvatuksestaan vastaavan henkilön kanssa. Pykälän 1 momentista ehdotettaisiin poistettavaksi voimassa olevan lain 37 §:n 1 momentin mukainen viittaus asiakassuunnitelmaan. Lisäksi tehtäisiin tekninen täsmennys lisäämällä momenttiin käsite ympärivuorokautinen perhekuntoutus, joka on vakiintunut käsite lastensuojelussa tilanteessa, kun lapsi sijoitetaan avohuollon tukitoimenpiteenä yhdessä hänen vanhempansa, huoltajansa tai muun hänen hoidostaan ja kasvatuksestaan vastaavan henkilön kanssa. Tämä selkiyttäisi nykytilaa. Ympärivuorokautiseen laituskuntoutukseen voisi sisältyä lyhyehköjä ja väliaikaisia kotiharjoittelujaksot. Kotiharjoittelujaksot ovat ympärivuorokautiseen perhekuntoutukseen kiinteästi kuuluvia, ohjattuja ja tavoitteellisia harjoittelujaksot.

perheen omassa arkiympäristössä, joissa kuntoutuksessa opittuja taitoja sovelletaan käytäntöön ja joiden aikana kuntoutus jatkuu ammattilaisten tuella.

Pykälän 2 momentin mukaisesti lapsi voitaisiin sijoittaa lyhytaikaisesti avohuollon tukitoimena myös yksin, jos 12 vuotta täyttänyt lapsi siihen suostuu. Lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle avohuollon tukitoimena yksin ilman vanhempaa, huoltajaa tai muuta hänen hoidostaan ja kasvatuksestaan vastaavaa henkilöä olisi kuitenkin mahdollista lähinnä rajatuissa tapauksissa ja tällöinkin lyhytaikaisesti. Siten lapsi voitaisiin sijoittaa kodin ulkopuolelle yksin ainoastaan silloin, jos se on tarpeen lapsen tuen tarpeen arvioimiseksi tai lapsen kuntouttamiseksi taikka lapsen huolenpidon järjestämiseksi hänen huoltajansa tai sen henkilön tilapäisen sairauden tai muun vastaavan syyn vuoksi, jonka hoidossa ja kasvatuksessa lapsi on.

Avohuollon tukitoimena tapahtuvan sijoituksen yhteydessä lapsen huolto ja hänen asioistaan päättäminen säilyvät kokonaan huoltajilla. Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 4 §:n mukaan huoltajalla on oikeus päättää lapsen hoidosta, kasvatuksesta, asuinpaikasta sekä muista henkilökohtaisista asioista. Edellytyksenä lapsen sijoittamiselle avohuollon tukitoimena on siis aina huoltajan antama suostumus. Mikäli huoltaja ei anna suostumustaan tai kieltää avohuollon tukitoimena järjestettävän sijoituksen, ei avohuollon tukitoimenpiteenä tapahtuvaan sijoitukseen voida ryhtyä tai sitä jatkaa. Tällöin on arvioitava tarvittaessa lapsen huostaanoton edellytykset. Mikäli edellytyksiä ei ole, on avohuollon sijoitus lakkautettava heti, mikäli huoltaja sitä vaatii. Koska avohuollon tukitoimena tapahtuva sijoitus on vapaaehtoinen ja edellyttää siten huoltajan suostumusta, sen aikana ei voida rajoittaa esimerkiksi lapsen ja hänen huoltajansa välistä yhteydenpitoa tai käyttää avohuollon sijoituksen aikana 12 luvun mukaisia rajoitustoimenpiteitä. Sijoitus avohuollon tukitoimena edellyttää myös 12 vuotta täyttäneen lapsen suostumusta.

Pykälän 3 momentin mukaan alle kaksivuotias lapsi voidaan sijoittaa avohuollon tukitoimena vankeusrangaistustaan suorittavan tai tutkintavankeudessa olevan vanhempansa luo vankilan perheosastolle. Alle kolmivuotiaan lapsen sijoitus voi jatkua perheosastolla, jos lapsen etu sitä välttämättä vaatii. Lapsen mahdollista sijoittamista vanhempansa kanssa vankilaosastolle koskevan päätöksen tulee aina perustua lapsen etuun, jonka arvioivat lastensuojeluviranomaiset. Päätöksenteko lapsen sijoittamisesta vankilan perheosastolle edellyttää yhteistyötä Rikosseuraamuslaitoksen kanssa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että sosiaalityöntekijä kuulee Rikosseuraamuslaitosta ennen päätöksen tekemistä.

45 §. *Avohuollon sijoituksen käyttämisen yleiset edellytykset.* Pykälä vastaisi asiallisesti voimassa olevan lain 37 a §:ää.

Ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan lasta ei saa sijoittaa toistuvasti avohuollon tukitoimena, ellei lapsen etu välttämättä vaadi uutta lyhytaikaista sijoitusta. Säännöksen tarkoituksena olisi rajoittaa lapsen toistuvia avohuollon sijoituksia ja ehkäistä sijoitusten ketjuttamista. Toistuvilla sijoituksilla tarkoitettaisiin tilanteita, joissa lasta sijoitetaan useaan otteeseen kodin ulkopuolelle lyhyiksi jaksoiksi ilman, että hänen tilanteeseensa löydetäisiin pysyvämpää ratkaisua. Uusi lyhytaikainen sijoitus olisi mahdollinen vain, jos se olisi lapsen edun kannalta välttämätöntä. Säännöksellä korostettaisiin, että lapsen tilannetta tulisi arvioida kokonaisuutena ja tarvittaessa tulisi ryhtyä pysyvämpiin toimenpiteisiin, kuten huostaanottoon.

Ehdotetun pykälän 2 momentin mukaan, jos lapsella on useampi kuin yksi huoltaja ja jotakin heistä ei voida matkan, sairauden tai muun syyn vuoksi kuulla tai jos huoltajat ovat sijoittamisesta erimielisiä, lapsi voidaan sijoittaa, jos huoltaja, jonka luona lapsi asuu tai jonka kanssa lapsi tulee sijoituksen aikana asumaan, siihen suostuu ja sijoituksen katsotaan olevan lapsen edun mukainen.

Ehdotetun pykälän 3 momentissa korostettaisiin avohuollon sijoituksen suunnitelmallisuutta ja lyhytaikaista luonnetta. Sijoituksesta päätettäessä olisi määriteltävä sijoituksen tavoitteet ja arvioitu kesto. Lisäksi edellytettäisiin, että sijoituksen jatkamisen edellytykset ja vaihtoehdot arvioidaan säännöllisesti, viimeistään kolmen kuukauden välein. Arvioinnin yhteydessä olisi selvitettävä myös mahdollinen huostaanoton tarve. Säännöksen tarkoituksena olisi ehkäistä lapsen toistuvaa siirtelyä sijoituspaikan ja kodin välillä sekä turvata lapsen edun mukaiset, riittävän pysyvät ratkaisut.

8 luku **Lapsen kiireellinen sijoitus**

46 §. Lapsen kiireellinen sijoitus. Pykälä vastaisi pääosin voimassa olevaa 38 §:ää. Sen ensimmäisestä momentista ehdotetaan poistettavaksi viittaus voimassa olevan lain 40 §:n huostaanottokriteereihin. Muutoksella tavoiteltaisiin sitä, että päätös lapsen kiireellisestä sijoituksesta kohdentuisi nykyistä selkeämmin tilanteisiin, joissa lapsen hyvinvoinnin, kasvun ja kehityksen turvaaminen vaatii kiireellisiä ja välittömiä turvaamistoimia. Kiireellistä sijoitusta ei tulisi pääsääntöisesti käyttää lapsen pitkään jatkuneiden ja kumuloituneiden ongelmien katkaisemiseen ilman suoraa yhteyttä siihen hetkeen, kun kiireellinen sijoitus tehdään. Tämä selkiyttäisi nykytilaa.

Pykälän 1 momentista poistettaisiin viittaus voimassa olevan lain 40 §:n huostaanottokriteereihin. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin siitä, jos lapsi on välittömässä vaarassa, lapselle voidaan järjestää kiireellisesti sijaishuoltona hänen tarvitsemansa hoito ja huolto. Kiireellisellä sijoituksella turvataan lapsen hyvinvointia, henkeä, terveyttä tai turvallisuutta uhkaavalta vaaralta. Kiireellistä sijoitusta ei saa tehdä takautuvasti eikä ennalta, vaan säännöksen tarkoituksena on, että kiireellisellä sijoituksella on ajallinen ulottuvuus vain siihen hetkeen, kun lapsi on tosiasiallisesti välittömässä vaarassa.

Vaaran voitaisiin katsoa olevan välitön esimerkiksi silloin, jos lapsen terveyden ja hyvinvoinnin turvaaminen edellyttää välitöntä hoitoa ja huolenpitoa, eikä lasta voida jättää turvallisesti kotiin, eikä tilannetta voida riittävästi turvata avohuollon työskentelyn ja avohuollon tukitoimien avulla. Välitön vaara lastensuojelun kiireellisen sijoituksen edellytyksenä ei rajaa kiireellisen sijoituksen käyttämistä ainoastaan tilanteisiin, joissa lapsi on kuolemanvaarassa tai häntä uhkaa välitön fyysinen vaara. Keskeistä on kokonaisarvio lapsen kiireellisestä suojelun tarpeesta. Kiireellisen sijoituksen tarve voi olla käsillä esimerkiksi silloin, jos lapsen huoltajat ovat kykenemättömiä tilapäisesti hoitamaan lasta esimerkiksi humalatilán tai muun päihtymystilán taikka akuutin itsetuhoisuuden vuoksi. Kiireellinen sijoitustarve voi johtua myös esimerkiksi siitä, että epäillään lapsen kohdistunutta väkivaltaa tai seksuaalista hyväksikäyttöä. Kiireellisen sijoituksen tarve voi olla käsillä perheväkivaltatilanteessa, jos lapsen vanhempi kieltäytyy lähtemästä turvakotiin lapsen tilanteen turvaamiseksi. Kiireellisen sijoituksen perusteena voi olla myös lapsen kohdistuva henkinen väkivalta ja muu lapsen kaltoinkohtelu. Kiireellisen sijoituksen tarve voi perustua myös lapsen omalla toiminnallaan ja käyttäytymisellään aiheuttamaan vaaraan, kuten esimerkiksi lapsen vakava rikollinen käyttäytyminen mukaan lukien lapsen kytkökset rikollisjengeihin tai lapsen vakava terveyttä vaarantava päihteidenkäyttö tilanteessa, jossa lapsen hyvinvointi ei ole turvattavissa muilla sosiaali- ja terveydenhuollon palveluilla.

Pykälän 2 momentti vastaisi asiallisesti voimassa olevan lain momenttia. Kiireellisestä sijoituksesta päättää 24 §:n 1 momentin mukaan määräytyvä viranhaltija, jonka päätöksen perusteella kiireellinen sijoitus voi kestää korkeintaan 30 päivää. Määräaikaan luetaan se päivä, jona lapsi on tosiasiallisesti sijoitettu kiireellisesti. Jos päätös kiireellisestä sijoituksesta on tehty ennen sitä vuorokautta, jonka aikana lapsi on tosiasiallisesti sijoitettu, luetaan määräaikaan päätöksen tekopäivä.

Pykälän 3 momentti vastaisi asiallisesti voimassa olevan lain momenttia ja siinä säädettäisiin, milloin sijoitus voisi kestää ilman eri päätöstä yli 30 päivää. Kiireellinen sijoitus voi jatkua ilman eri päätöstä yli 30 päivää, jos 24 §:n 2 ja 3 momentin mukaan määräytyvä viranhaltija tekee 30 päivän kuluessa kiireellisen sijoituksen alkamisesta huostaanottoa koskevan hakemuksen hallinto-oikeudelle; tai ennen päätöstä lapsen kiireellisestä sijoituksesta lapsen huostaanottoa koskeva asia on jo vireillä hallinto-oikeudessa tai korkeimmassa hallinto-oikeudessa.

Pykälän 4 momentti vastaisi asiallisesti voimassa olevan lain momenttia ja siinä säädettäisiin siitä, että kiireellisen sijoituksen aikana hyvinvointialueella on oikeus päättää lapsen asioista kiireellisen sijoituksen tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa siten kuin 55 §:ssä säädetään.

47 §. Päätös kiireellisen sijoituksen jatkamisesta. Pykälä vastaisi asiallisesti voimassa olevan lain 38 a §:ää. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin siitä, että jos 30 päivää ei ole riittävä aika lapsen huostaanoton tarpeen selvittämiseksi tai riittävien tukitoimien kartoittamiseksi 24 §:n 2 ja 3 momentin mukaan määräytyvä viranhaltija voi tehdä päätöksen lapsen kiireellisen sijoituksen jatkamisesta enintään 30 päivällä kolmen edellytyksen täytyttyä. Momentin 1 kohdan mukaan edellytettäisiin, ettei tarvittavista lastensuojelutoimenpiteistä ole mahdollista päättää ilman lisäselvityksiä. Momentin 1 kohdan sanamuoto korostaa sitä, että valmistelun kuluessa voitaisiin päätyä huostaanoton sijaan myös muihin lastensuojelutoimenpiteisiin. Mikäli päätös tarvittavista toimenpiteistä olisi mahdollista tehdä jo olemassa olevien tietojen perusteella, ei jatkopäätöstä saisi tehdä. Momentin 2 kohdan mukaan edellytettäisiin lisäksi, ettei 1 kohdassa tarkoitettuja lisäselvityksiä ole ollut mahdollista saada 30 päivässä kiireellisen sijoituspäätöksen tekemisestä. Hallinnolliset perusteet tai muut siihen rinnastettavat syyt eivät saa vaikuttaa kiireellisen sijoituksen jatkamiseen, vaan sen tulisi olla tarpeen nimenomaisesti laissa säädetyn perustein. Kiireellisen sijoituksen jatkamisen perusteena ei voi olla myöskään hyvinvointialueen riittämätön resursointi. Momentin 3 kohdan mukaan jatkopäätöksen tulisi olla lapsen edun mukainen.

Pykälän 2 momentti vastaisi asiallisesti voimassa olevan lain momenttia. Momentissa säädettäisiin määräajan laskemisesta, joiden osalta noudatetaan, mitä 46 §:n 2 momentissa on säädetty.

48 §. Kiireellisen sijoituksen lakkaaminen. Pykälä vastaisi asiallisesti voimassa olevan lain 39 §:ää.

Ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan, jos kiireellisen sijoituksen edellytykset päättyvät ja lapsi palautetaan kotiin, olisi sijoituksen lakkaamisesta tehtävä erillinen päätös. Myös kiireellisen sijoituksen raukeaminen pykälän 2, 3 ja 4 momentissa mainittujen määräaikojen päättyessä olisi syytä todeta erillisessä päätöksessä. Sen sijaan säännöksen 5 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa ei tarvitsisi tehdä päätöstä kiireellisen sijoituksen lakkaamisesta, koska kiireellinen sijoitus raukeaisi hallinto-oikeuden annettua väliaikaista määräystä koskevan päätöksensä.

Ehdotetun pykälän 2 momentin mukaan kiireellinen sijoitus raukeaa, jos 30 päivässä kiireellisen sijoituksen alkamisesta tai ennen 47 §:n 3 momentin mukaisen kiireellisen sijoituksen jatkopäätöksen päättymistä ei ole tehty joko 53 §:n 1 momentissa tarkoitettua päätöstä huostaanotosta tai 53 §:n 2 momentissa tarkoitettua hakemusta huostaanotosta hallinto-oikeudelle. Sijoituksen tarpeen jatkuessa asia tulisi siten määräajassa ratkaista joko tekemällä huostaanottopäätös tai saattamalla huostaanottihakemus hallinto-oikeuden käsiteltäväksi.

49 §. Asiaan osallisten mielipiteen selvittäminen. Pykälä vastaisi asiallisesti voimassa olevan lain 39 a §:ää.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että ennen 46 ja 47 §:ssä sekä 48 §:n 1 momentissa tarkoitettuja kiireellistä sijoitusta koskevia päätöksiä on selvittävä lapsen, vanhemman, huoltajan sekä muun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta tällöin vastaavan henkilön mielipide ja käsitys asiasta. Selvittäminen voidaan jättää tekemättä, jos selvittämisestä aiheutuva asian käsittelyn viivästyminen aiheuttaa haittaa lapsen terveydelle, kehitykselle tai turvallisuudelle.

Kiireellisen sijoituksen tekeminen voi joissakin tilanteissa olla välttämätöntä ilman, että asiassa voidaan etukäteen varata asianosaisille tilaisuutta tulla kuulluiksi siten, kuin hallintolaissa säädetään. Tämän vuoksi pykälässä säädettäisiin, että asiaan osallisten mielipide tulee selvittää, mikäli se on mahdollista, vaikka varsinaista kuulemistä ei ole voida toimittaa ennen päätöksen tekoa. Säännöksen tarkoituksena on turvata asianosaisten oikeusturvaa kiireellisissä tilanteissa sekä varmistaa, että heidän näkemyksensä voidaan ottaa huomioon asian jatkokäsittelyssä.

Mielipiteen selvittäminen ei vastaa hallintolain mukaista kuulemistä, vaan kyse on joustavammasta menettelystä, jossa asianosaisten näkemyksiä pyritään selvittämään olosuhteiden edellyttämällä tavalla. Mielipide on selvittävä siten, että menettely on asian laatuun nähden tarkoituksenmukainen eikä siitä aiheudu vaaraa lapsen terveydelle tai kehitykselle.

Toisen momentin mukaan, jos 1 momentissa tarkoitettun henkilön mielipidettä ei ole selvitetty ennen kiireellistä sijoitusta, on henkilölle tiedotettava kiireellisestä sijoituksesta mahdollisimman pian tapahtuman jälkeen. Tiedottamisen yhteydessä henkilölle on varattava mahdollisuus esittää käsityksensä asiasta ja saada tietoa oikeudesta saada apua siten kuin tässä ja muussa laissa säädetään. Säännöksen tarkoituksena on turvata asianosaisten oikeusturva ja mahdollisuus tulla kuulluksi myös tilanteissa, joissa mielipidettä ei ole voitu selvittää ennen kiireellistä sijoitusta. Jälkikäteisellä tiedottamisella ja mahdollisuudella esittää käsityksensä varmistetaan, että asianosaisten näkemykset voidaan ottaa huomioon asian jatkokäsittelyssä.

9 luku **Huostaanotto**

50 §. *Velvollisuus huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen.* Ehdotettu pykälä vastaisi asiallisesti osin voimassa olevan lain 40 §:ää.

Pykälän 1 momentin sisältöä ei ehdoteta muutettavaksi, vaan se pysyisi asiallisesti ennallaan. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, milloin hyvinvointialueen olisi otettava lapsi huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto.

Pykälän 2 momentin 1 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi niin, että huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen voidaan kuitenkin ryhtyä vain, jos luvussa 7 tarkoitetut työskentely ja tukitoimet tai lapsen ja huoltajan ensisijaisesti tarvitsemat sosiaali- tai terveydenhuollon muut palvelut eivät olisi lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseksi sopivia tai mahdollisia taikka jos ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi. Muutoksella tavoitellaan sitä, että huostaanottoon ei voitaisi ryhtyä tilanteessa, jossa lapsi tai huoltaja tarvitsisi ensisijaisesti muita sosiaali- tai terveydenhuollon palveluja, kuten esimerkiksi lastenpsykiatrasta tai nuorisopsykiatrasta hoitoa. Lisäksi pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi kohta 2, jossa säädettäisiin siitä, että huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen voidaan kuitenkin ryhtyä vain, jos lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 7 §:ssä tarkoitetun lapsen huoltoa koskevan sopimuksen vahvistamiselle ei ole edellytyksiä s. Tällä muutoksella tavoitellaan lapsen hoidon, kasvatuksen ja asumisen järjestämistä ensisijaisesti huoltajuus- tai oheishuoltajuusmääräyksellä, mikäli siihen on lapsen edun mukaisia edellytyksiä. Jos lapsen tilanne voidaan turvata niin, että hänen läheisverkostostaan löytyy lapsen kannalta sopiva henkilö huolehtimaan hänen hoidostaan, kasvatuksesta ja huollostaan, on selvittettävä edellytykset lapsen huoltoa ja asumista koskevalle sopimukselle tai tuomioistuimen määräyksen hakemiselle. Huostaanottoon on

ryhdyttävä vain viimesijaisena keinona. Asiaa koskevan kirjaamisen osalta on otettava huomioon, mitä velvollisuudesta asiakastietojen kirjaamiseen on säädetty asiakastietolain 17 §:ssä. Momentin 3 kohdassa säädettäisiin siitä, että huostaanottoon ja sijaishuoltoon voidaan ryhtyä vain, jos sijaishuollon arvioidaan olevan 6 §:n mukaisesti lapsen edun mukaista.

51 §. Huostaanoton ja sijaishuollon valmistelu. Pykälän 1 ja 2 momentit vastaisivat voimassa olevan lain 41 §:ää.

52 §. Asiaan osallisten kuuleminen. Pykälä vastaisi asiallisesti voimassa olevan lain 42 §:ää.

Pykälän 1 momentissa viitattaisiin lapsen mielipiteen selvittämisen ja kuulemisen osalta ehdotettuun 28 §:ään. Siten lastensuojelutoimenpiteitä toteutettaessa olisi selvitettävä lapsen toivomukset ja mielipide hänen iästään riippumatta sekä otettava ne huomioon lapsen iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla. Tilaisuus hallintolain 34 §:ssä tarkoitettuun kuulemiseen on varattava 12 vuotta täyttäneelle lapselle ennen päätöstä huostaanotosta, sijaishuollosta, huostassapidon lakkaamisesta ja yhteydenpidosta sekä 15 vuotta täyttäneelle lapselle myös muissa häntä koskevissa lastensuojeluasioissa. Mielipiteen selvittämisen tai kuulemisen yhteydessä lapselle ei saa antaa sellaisia tietoja, jotka vaarantavat hänen kehitystään tai ovat vastoin lapsen muuta erittäin tärkeää yksityistä etua.

Pykälän 2 momentissa lueteltaisiin ne henkilöt, joita on lapsen lisäksi kuultava hallintolain 34 §:n mukaisesti. Kuultavien piiriin kuuluisivat huostaanottoa, sijaishuoltoa ja huostassapidon lakkaamista koskevissa asioissa huoltajien ja vanhempien lisäksi sellaiset henkilöt, joiden hoidossa ja kasvatuksessa lapsi on tai on ollut välittömästi ennen asian valmistelua. Säännöksessä mainitulla henkilöllä, jonka hoidossa ja kasvatuksessa lapsi on ollut välittömästi ennen asian valmistelua, tarkoitettaisiin sellaisia henkilöitä, jotka ovat tosiasiallisesti vastanneet lapsen hoidosta, ja joiden kanssa lapsi on myös asunut yhteisessä kodissa. Säännöksessä mainitulla henkilöllä, jonka hoidossa ja kasvatuksessa lapsi on, tarkoitettaisiin yleensä myös perhehoitajia.

Pykälän 3 momentin mukaisesti kuuleminen voitaisiin jättää suorittamatta, jos kuulematta jättämistä voitaisiin pitää perusteltuna lapsen ja kuultavan puuttuvan yhteydenpidon vuoksi, eikä kuulemisen voida olettaa olevan tarpeen asian selvittämiseksi tai kuultavan asuin- tai olinpaikkaa ei voida kohtuullisin toimenpitein selvittää. Lisäksi kuuleminen voitaisiin jättää suorittamatta, jos kuulemisesta saattaa aiheutua vakavaa vaaraa lapsen kehitykselle tai turvallisuudelle ja kuulematta jättämistä on pidettävä lapsen edun toteutumisen kannalta välttämättömänä. Oikeus tulla kuulluksi omassa asiassaan on yksi perustuslain 21 §:n mukaan lailla turvattavista oikeussuojatakeista. Sen sivuuttamiseen tulee sen vuoksi olla painavat perusteet.

Pykälän 4 momentti koskisi päätöksen tiedoksiantoa henkilöille, jotka on jätetty 3 momentissa tarkoitettuun syystä kuulematta. Lapsen huostaanottoa, sijaishuoltoa tai huostassapidon lakkaamista koskeva päätös olisi annettava todisteellisesti tiedoksi henkilölle, vaikka häntä ei olisi 3 momentissa mainituista syistä kuultu. Kuultavien oikeusturvan varmistamiseksi lasta koskeviin asiakirjoihin olisi liitettävä selvitys, miksi ja millä perusteella kuuleminen on jätetty suorittamatta. Asiakirjoista on ilmettävä myös, miten kuultavaa on yritetty tavoittaa ja hänen olinpaikkaansa selvittää.

53 §. Huostaanottoa ja sijaishuoltoa koskeva päätöksenteko. Pykälä vastaisi asiallisesti voimassa olevan lain 43 §:ää.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin päätöksenteosta suostumukseen perustuvissa huostaanottoasioissa. Jos huoltaja tai 12 vuotta täyttänyt lapsi ei vastusta huostaanottoa ja siihen liittyvää sijaishuoltoon sijoittamista, sitä koskevan päätöksen tekee hyvinvointialueen sosiaalihuollon

johtava viranhaltija tai hänen määräämänsä viranhaltija lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän valmisteltua asian päätöksentekoa varten. Päätöksentekijä määräytyisi ehdotetun 24 §:n 2 ja 3 momentin mukaan. Päätöstä tehtäessä olisi huolehdittava siitä, että asianosaisille annetaan riittävästi tietoa päätökseen liittyvästä valitusmahdollisuudesta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin huostaanottoa ja siihen liittyvää sijaishuoltoon sijoittamista koskevan päätöksen tekemisestä tilanteissa, joissa huoltaja tai 12 vuotta täyttänyt lapsi vastustaa niitä. Näistä niin kutsutuista tahdonvastaisista huostaanotoista ja niihin liittyvästä sijaishuoltoon sijoittamisesta päätettäisiin hallinto-oikeudessa hyvinvointialueen viranhaltijan hakemuksesta. Hakemuksen voisi tehdä ehdotetun 24 §:n 2 ja 3 momentin mukaan määräytyvä viranhaltija lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän valmisteltua asian. Hakemus olisi momentin mukaisesti tehtävä, jos huoltaja tai 12 vuotta täyttänyt lapsi vastustaa huostaanottoa. Päätös on tulkittava vastentahtoiseksi myös tilanteessa, jossa sinänsä huostaanottoon voitaisiin suostua, mutta ei esitettyyn sijaishuoltopaikkaan. Jos vastustus koskee sijaishuollon järjestämistapaa, on säännöksen tarkoittama hakemus siten tehtävä hallinto-oikeudelle. Tällaisessa erimielisyystilanteessa on mahdollista, että sosiaaliviranomaiset huostaanottohakemuksessa tai asianosaiset hakemuksen teon jälkeen vaativat ehdotetussa 116 §:ssä tarkoitetun väliaikaisen määräyksen antamista siitä, miten lapsen hoito ja kasvatus on järjestettävä hallinto-oikeuskäsittelyn aikana.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin huostaanoton ja kiireellisen sijoituksen aikana toteutettavan sijaishuollon muutospäätöksen päätöksenteosta. Päätöksen valmistelusta vastaisi lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Päätöksentekijä olisi 24 §:n 2 ja 3 momentin mukaan määräytyvä viranhaltija. Päätöksentekijä olisi sama riippumatta siitä, olisiko huostaanottoa koskeva asia viireillä hallintotuomioistuimessa. Ehdotuksen mukaan lastensuojeluviranomaisen ilmoitusvelvollisuutta koskevan 16 §:n 2 momentissa säädettäisiin päätöksentekijän velvollisuudesta ilmoittaa tällaisessa tapauksessa sijaishuoltopaikan muuttamista koskevasta päätöksestä välittömästi hallinto-oikeudelle tai korkeimmalle hallinto-oikeudelle.

54 §. Hakemus hallinto-oikeudelle. Pykälä vastaisi asiallisesti voimassa olevan lain 44 §:ää.

Ehdotetun pykälän mukaan viranhaltijan tekemään hakemukseen tulisi liittää asian ratkaisuun vaikuttava aineisto. Viranhaltijan hakemukseen sisältyvät vaatimukset on yksilöitävä ja perusteltava monipuolisesti. Nämä seikat ovat keskeisiä hallinto-oikeuden ratkaisutoiminnan kannalta. Hallinto-oikeus voi arvioida tahdonvastaisen huostaanoton ja sijaishuoltoon sijoittamisen tarpeellisuutta vain riittävän laajan ja monipuolisen valmisteluaineiston pohjalta.

Pykälän 1 momentin mukaan hakemuksen tulisi sisältää ensinnäkin säännöksen kohdassa 1 mainitut vaatimukset ja niiden perustelut. Perusteluissa tulisi yksilöidä ne 50 §:n 1 momentissa mainitut syyt, joiden vuoksi lapsen huostaanotto on tarpeellista ja miten ne juuri kysymyksessä olevan lapsen kohdalla ilmenevät. Samoin perusteluista tulisi ilmetä, miksi 7 luvussa tarkoitetut avohuollon tukitoimet eivät ole tarkoituksenmukaisia tai mahdollisia tai miksi ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi. Lisäksi perusteluista olisi ilmentävä, miksi ehdotettu sijaishuolto olisi lapsen edun mukaista ja parantaisi hänen tilannettaan. Perusteluissa tulisi kuvata, miten ehdotetun sijaishuollon järjestäminen vastaisi lapsen tuen tarpeeseen ja tarjoaisi paremman vaihtoehdon kuin kotiin jääminen. Perusteluihin sisältyisi myös lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tekemä yhteenveto lapsen ja perheen tilanteesta eli niin kutsuttu sosiaalityön selvitys.

Lisäksi kohdan 2 mukaisesti hakemukseen tulee liittää 35 §:n mukainen asiakassuunnitelma, jossa arvioidaan lapsen tarpeita, sijaishuollon tarkoitusta ja tavoitetta sekä arvioitua kestoa ja kuvataan lapsen yhteydenpitoa vanhempiin ja muihin hänelle läheisiin henkilöihin.

Kohdan 3 mukaan hakemuksen tulee sisältää selvitys perheelle ja lapselle annetuista tai tarjotuista avohuollon tukitoimista. Tarjottujen avohuollon tukitoimien tulee olla todellisuudessa ollut myös perheen tai lapsen käytettävissä. Asiakirjoista tulisi myös ilmetä asiakkaan oma käsitys siitä, minkälaisia tukitoimia he itse mahdollisesti olisivat halunneet ja ottaneet vastaan. Hakemuksen asiakirjoista tulee ilmetä myös selkeästi viranomaisen käsitys siitä, mitkä ovat olleet mahdollisia, riittäviä ja tarkoituksenmukaisia avohuollon tukitoimia juuri kyseisessä tapauksessa. Hakemuksesta tulisi lisäksi selvittää se, olisiko asiassa voitu vielä käyttää muita mahdollisia tukitoimia ja jos olisi voitu, miksei niitä ole tarjottu tai vastaanotettu. Jos lapsi tai perhe on kieltäytynyt avohuollon tukitoimista, sekin tulee selvittää muun muassa kuvaamalla kieltäytymisen perusteita.

Kohdan 4 mukaan hakemuksen tulee sisältää selvitys 38 §:n 1 momentissa tarkoitettua lapsen läheisverkoston kartoittamisesta. Siitä tulisi ilmetä, keitä lapsen läheisiä henkilöitä selvityksessä on ollut mukana ja heidän mahdollisuutensa osallistua lapsen tukemiseen. Jos läheisverkoston kartoitusta ei ole voitu tehdä asian kiireellisyyden vuoksi tai sitä ei muun perustellun syyn vuoksi ole ollut tarpeen tehdä, sekin tulisi mainita samoin kuin tekemättä jättämisen perusteet.

Kohdassa 5 edellytetään selvitystä sijaishuoltopaikasta. Tällöin hallinto-oikeus päättäessään lapsen huostaanotosta ja sijaishuollosta voisi arvioida, miten sijaishuolto vastaisi lapsen tarpeisiin ja miten sijaishuoltopaikan valinnassa on otettu huomioon jäljempänä ehdotetussa 60 §:ssä mainitut seikat. Aina lapselle ei ole vielä hakemuksen tekohetkellä järjestynyt hänen tarvettaan vastaavaa ja hänelle mahdollisimman hyvin sopivaa sijaishuoltopaikkaa, vaan lapsi joudutaan tai on jo jouduttu ennen hakemusta kiireellisesti sijoittamaan ensin muualle odottamaan lopullista sijoitusta. Tämäkin tulisi ilmetä hakemuksesta.

Kohdan 6 mukaan hakemuksen tulee sisältää suunnitelma lapsen ja hänen läheistensä yhteydenpidon toteuttamisesta. Jäljempänä 65 §:n 2 momentissa ehdotetaan, että hyvinvointialueen ja lapsen sijaishuoltopaikan on tuettava ja edistettävä lapsen ja hänen vanhempiansa sekä lapsen ja muiden hänelle läheisten henkilöiden yhteydenpitoa. Tämä edellyttää aktiivisia toimia mainituilta tahoilta ja mahdollisesti myös taloudellisen tuen antamista tapaamisten kustannuksiin.

Kohdassa 7 edellytetään suunnitelmaa tai selvitystä lapsen 61 §:n mukaisesta terveydentilan tutkimisesta. Lapsen terveydentila tulisi tutkia viimeistään sijaishuollon alkaessa. Jos tutkimusta ei ole tehty jo huostaanottoa valmisteltaessa, hakemuksesta tulisi ilmetä suunnitelma siitä, milloin ja miten se tullaan tekemään.

Kohdan 8 mukaan hakemukseen tulee liittää selvitys 52 §:n mukaisesta mielipiteen selvittämisestä ja kuulemisesta. Mikäli asiaan osalliset tai joku heistä vastustaa huostaanottoa tai siihen liittyvää sijaishuoltoon sijoittamista, tulee hakemuksesta tai siihen liitetystä asiakirjoista ilmetä ne syyt ja perusteet, jotka asiaan osalliset ovat kuulemisessa ilmaisseet. Oleellista on selvittää, miksi ja millä perusteella vastustus on tehty ja onko asiaan osallisten taholta esitetty muita ratkaisuvaihtoehtoja. Myös nämä mahdollisesti esitetyt vaihtoehtoiset ratkaisut on hakemuksessa kuvattava.

Jos kuuleminen on jätetty suorittamatta 52 §:n 3 momentissa tarkoitettua yhteydenpidon puuttamisen vuoksi, yhteydenpidon vähäisyys ja siitä johtuva kuulemisen tarpeettomuus asian selvittämiseksi on ilmentävä hakemuksessa. Jos kuuleminen on jätetty suorittamatta siksi, ettei kuul-tavan asuin- tai olinpaikkaa voida kohtuullisin toimenpitein selvittää, hakemuksesta tulisi ilmetä toimenpiteet, joiden avulla asuin- tai olinpaikkaa on yritetty selvittää.

Lisäksi kohdan 9 mukaisesti hakemuksen tulisi sisältää tarvittaessa asiantuntijoiden lausunnot sekä kohdassa 10 mainitut mahdolliset muut päätöksentekoon vaikuttavat selvitykset ja asiakirjat.

Hakemuksen asiakirjoihin liittyy yleensä myös lausunnot esimerkiksi koululta, päiväkodilta, terveydenhuollolta tai kasvatus- ja perheneuvolasta. Nämä lausunnot ja selvitykset on aina syytä pyytää kirjallisesti. Hakemuksessa on otettava myös kantaa kaikkiin asiaan osallisten jo esittämiin väitteisiin ja esiin tuomiin näkökohtiin. Mikäli esimerkiksi huoltajat, vanhemmat ja lapsi ovat eri mieltä jostain asiasta, tulisi nämä näkemyserot myös kirjata hakemukseen liittyviin asiakirjoihin.

Pykälän 2 momentin mukaan 1 momentissa mainitut asiakirjat voidaan tarvittaessa toimittaa erikseen, jos niitä ei ole hakemuksen kiireellisyydestä johtuen vielä voitu laatia. Esimerkiksi asiakassuunnitelmaa ei välttämättä ole vielä voitu laatia tilanteissa, joissa huostaanottoasia koskee ensimmäistä kertaa lastensuojelun asiakkaaksi tullutta lasta, joka on jouduttu sijoittamaan kiireellisesti.

55 §. Huostaanotetun lapsen huolto. Pykälä vastaisi pääosin asiallisesti voimassa olevan lain 45 §:ää.

Pykälän 1 momentissa lueteltaisiin ne huoltajan oikeudet, joista hyvinvointialueella olisi oikeus päättää. Vaikka hyvinvointialueella onkin säännöksen 1 momentin edellyttämässä laajuudessa oikeus päättää lapsen hoitoon liittyvistä asioista, on asiassa noudatettava suhteellisuusperiaatetta. Jos huostaanoton tarkoitus huomioon ottaen on riittävää, että yhteistoiminnassa lapsen ja hänen huoltajansa kanssa voidaan sopia tarpeenmukaisen huollon järjestämisestä ja toteuttamisesta, tulisi asiasta päätettäessä kunnioittaa huoltajien ja lapsen näkemystä hoidon järjestämisessä.

Pykälän 2 momentti koskisi yhteydenpidosta päättämistä huostaanoton aikana. Lapsen ollessa huostaan otettuna yhteydenpidon rajoittamisesta päättäisi ehdotetun 24 §:n 2 ja 3 momentin mukaan määräytyvä viranhaltija tai saman pykälän 1 momentissa tarkoitettu sosiaalityöntekijä taikka laitoksen johtaja. Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin, että huostaanotetun lapsen oikeutta pitää yhteyttä myös muiden hänen sosiaaliseen verkostoonsa kuuluviin henkilöihin voidaan rajoittaa siten kuin 90 ja 91 §:ssä säädetään. Lapsen ihmissuhteiden ylläpidosta ja yhteydenpidon turvaamisesta ja sen edistämisestä säädettäisiin ehdotetussa 65 §:ssä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin yhteistoiminnasta lapsen, huoltajan ja vanhempien kanssa sekä lapsen edun huomioon ottamisesta päätöksenteossa. Pykälä koskisi sekä huostaan otetun lapsen huolenpidosta että yhteydenpidosta päättämistä. Säännös edellyttää, että lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tai muu lastensuojelun työntekijä pyrkii sopimaan lapsen, vanhempien ja huoltajien kanssa lapsen asioista. Asiakassuunnitelmanneuvottelut on osaltaan tarkoitettu tällaisista asioista keskustelua ja sopimista varten. Mainittuja keskusteluja lasta koskevista ajankohtaisista asioista on kuitenkin käytävä tarvittaessa useamminkin kuin huoltosuunnitelmaa laadittaessa tai sitä tarkistettaessa. Yhteistoimintavelvollisuus edellyttää myös säännöksessä tarkoitettujen tahojen tiedottamista tehtäessä lasta koskevia 1 momentissa tarkoitettuja lapsen elämään oleellisestikin vaikuttavia ratkaisuja.

56 §. Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta päättäminen huostassapidon aikana. Pykälä vastaisi asiallisesti voimassa olevan lain 46 §:ää.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin vanhempien mahdollisuudesta sopia myös huostassapidon aikana lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. Sopimuksen vahvistamisesta säädetään lapsen

huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa. Yleinen tuomioistuिन voisi huostassapidon aikana päättää lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta tai edunvalvonnasta. Siten esimerkiksi hyvinvointialueella olisi oikeus panna vireille edunvalvojan määräämistä koskeva asia, jos sijaisedunvalvojan määrääminen olisi tarpeen lapsen edun turvaamiseksi. Vaikka hyvinvointialueelle siirtyy ehdotetun 55 §:n mukaisesti huostaanoton jälkeen oikeus päättää joistakin lapsen huoltoon sisältyvistä asioista, huostaanottopäätös ei kuitenkaan millään tavalla vaikuta huoltajan asemaan lapsen edunvalvojana. Huostaanotosta huolimatta lapsen edunvalvojana toimivalla huoltajalla on oikeus käyttää lapsen puolesta puhevaltaa kaikissa lapsen omaisuutta ja taloudellisia asioita koskevissa asioissa ja esimerkiksi nostaa varoja lapsen pankkitililtä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin perhehoitajan tukemisesta huollon siirron jälkeen. Säännöstä on tarkoitus soveltaa tilanteissa, joissa lapsen huostaanotto voidaan lakkauttaa uskomalla lapsen huolto esimerkiksi sijaishuollosta vastanneelle perhehoitajalle. Varsinkin tilanteissa, joissa lapsi on ollut useita vuosia sijoitettuna perheeseen perhehoitoon, tai joissa lapsi itse ja hänen vanhempansa ovat yksimielisiä siitä, miten lapsen asuminen, hoito ja kasvatus tulisi vastaisuudessa järjestää, voi olla lapsen edun kannalta perusteltua siirtää lapsen huolto perhehoitajille. Lisäksi säädettäisiin, että huollon siirtämistä koskevan asian vireilletulon yhteydessä tulisi arvioida, onko lapselle tarpeen määrätä erillinen edunvalvoja. Erillisen edunvalvojan määrääminen voi usein olla tarkoituksenmukaista erityisesti taloudellisten asioiden hoitoa varten.

57 §. Huostassapidon kesto ja lakkaaminen. Pykälä vastaisi pääosin voimassa olevan lain 47 §:ää. Pykälään ehdotettaisiin lisättäväksi uusi säännös, joka mahdollistaisi jatkossa lapsen huostassapidon lopettamisen tilanteessa, kun se ei enää edistä huostaanoton tarkoituksen toteutumista, eikä ole lapsen edun mukaista. Tämä selkeyttäisi nykytilaa. Muutoksella tavoitellaan sitä, että lapsen huostassapidon lopettamista olisi mahdollista arvioida tilanteessa, kun huostaanotto ja sijaishuolto eivät edistä lapsen hyvinvointia.

Pykälän 1 momentin mukaan huostaanotto olisi edelleen voimassa toistaiseksi. Päätös huostassapidon lopettamisesta tulisi tehdä, kun ehdotetun 50 §:n mukaista huostaanoton ja sijaishuollon tarvetta ei enää ole. Huostassapitoa ei kuitenkaan saisi lopettaa, jos lopettaminen on selvästi vastoin lapsen etua. Päätöksen tekisi 24 §:n 2 ja 3 momentin mukaan määräytyvä viranhaltija lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän valmisteltua asian.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin niistä perusteista, joilla lapsen huostaanotto voitaisiin lopettaa tilanteessa, jossa huostaanotto ja sijaishuolto ei enää edistä huostaanoton tarkoituksen toteutumista eikä ole lapsen edun mukainen. Huostaanoton lopettamisen edellytyksenä kuitenkin olisi, että lapsen tarvitsema huolenpito voitaisiin riittävästi turvata lain 7 luvun mukaisella työskentelyllä ja tukitoimilla tai muiden sosiaali- ja terveystalvelujen avulla.

Pykälän 3 momentin mukaan lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä olisi velvollisuus tarkistaa huostassapidon edellytysten olemassaolo säännöllisesti pidettävien asiakassuunnitelmaneuvoitteluiden yhteydessä tai muulloinkin, kun se osoittautuu tarpeelliseksi. Päätös huostassapidon lakkaamisesta on tarvittaessa tehtävä viranomaisaloitteisesti. Tämän lisäksi huoltajalla ja 12 vuotta täyttäneellä lapsella olisi mahdollisuus hakea huostassapidon lopettamista. Lopettamista koskevasta hakemuksesta annettu päätös olisi luonteeltaan hallintopäätös, josta olisi mahdollisuus valittaa hallinto-oikeuteen.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin niistä perusteista, joilla lapsen etua arvioidaan tehtäessä päätöstä huostassapidon lakkaamisesta. Vaikka huostassapidon aikana viranomaisten ratkaisujen tulee, huostaanoton väliaikaisesta luonteesta johtuen, edesauttaa perheen yhdistämistä ja lapsen palaamista kotiin, on päätöksenteossa löydettävä oikeudenmukainen tasapaino lapsen

intressissä olevan huostassapidon ja toisaalta vanhempien intressissä olevan huostassapidon lopettamisen välillä. Tällöin erityistä merkitystä on annettava lapsen edulle ja sen toteutumiselle.

Vaikka alkuperäiset huostaanottoon johtaneet syyt poistuisivatkin, on erikseen arvioitava, mitä huostassapidon ja siten myös sijaishuoltosijoituksen päättymisen merkitsisi lapsen kannalta. Turvallisten ja pysyvien ihmissuhteiden merkitys on huostaanotetulle lapselle erityisen suuri, koska hänellä on usein jo sijaishuollon alkaessa taustallaan epävakaa ja epäsuotuisat ihmissuhteet ja kasvuolosuhteet. Siksi huostaanotetun lapsen muutoksensietokyky on yleensä heikompi kuin normaalioloissa kasvaneilla lapsilla. Lapselle syntyy usein voimakas tunne- ja kiintymyssuhde häntä hoitaviin perhehoitajiin, eikä häntä tällöin voida vaurioita aiheuttamatta irrottaa kyseisestä perheestä ja siinä kehittyneistä ihmissuhteista.

Huostassapidon lakkaaminen ja lapsen palaaminen kotiin merkitsee uutta suurta muutosta lapsen elämässä. Mitä useampia muutostilanteita lapsi kohtaa, sitä huonommin hän yleensä pystyy selviytymään niistä. Huostassapidon lopettamista on siitä syystä valmisteltava vähintään yhtä huolellisesti kuin huostaanottoa. On myös tilanteita, joissa lapsi kokee perhehoitajien perheen omaksi kodikseen asuttuaan siellä pitkään. ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan sijaishuoltoa ei tule lopettaa, jos se on selvästi vastoin lapsen etua. Tällöin joudutaan punnitsemaan lapsen ja vanhempien suhdetta ja heidän välistään yhteydenpitoa sekä lapsen suhdetta perhehoitajiin. Ratkaisua tehtäessä lapsen omalla mielipiteellä ja toivomuksilla tulee olla suuri painoarvo.

Pykälän 5 momentin mukaan huostassapito lakkaisi, kun lapsi täyttää 18 vuotta.

58 §. *Huostaanottopäätöksen raukeaminen.* Pykälä vastaisi asiallisesti voimassa olevan lain 48 §:ää.

Pykälässä säädettäisiin huostaanottopäätöksen raukeamisesta. Päätös huostaanotosta raukeaa, jollei sitä ole pantu täytäntöön kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun päätös on saanut lainvoiman. Jo huostaanottopäätöksen täytäntöönpanoon ryhtyminen estäisi päätöksen raukeamisen. Jos päätöksen täytäntöönpanoa ei ole aloitettu kolmessa kuukaudessa, voidaan olettaa, ettei sijaishuollon tarvetta enää ole.

Käytännössä ongelmana on ollut joissakin tapauksissa lapsen piilottaminen tai nuoren karkumatka ennen kuin huostaanottopäätös on pantu täytäntöön. Myös jotkin muut täytäntöönpanoa estävät toimet saattavat yksittäistapauksissa johtaa siihen, että huostaanottopäätöstä ei voida kolmen kuukauden aikana panna täytäntöön.

KHO on oikeuskäytännössään katsonut, että huostaanottopäätöksen raukeaminen edellyttää, ettei täytäntöönpanoon ole ryhdytty kolmen kuukauden määräajassa. Jos toimielin on määräajassa ryhtynyt konkreettisiin toimiin huostaanoton toteuttamiseksi, kuten pyytänyt virka-apua tai hankkinut sijaishuoltopaikan, päätös ei raukea, vaikka täytäntöönpano viivästyisi lapsen paikoilun tai muun vastaavan syyn vuoksi (KHO 2006:17).

Toisaalta KHO (KHO 11.05.1999 t 1070) on tulkinnut huostaanoton rauenneeksi tilanteessa, jossa lapset olivat jatkuvasti sijoitettuna kotiinsa yli kahden vuoden ajan. Lasten huostaanottoa koskevat päätökset olivat näissä olosuhteissa jääneet tosiasiallisesti täytäntöön panematta ja siten rauenneet. Huostaanotetun lapsen sijoittamisesta väliaikaisesti vanhempiensa tai muiden huoltajiensa kasvatettaviksi säädetään jäljempänä ehdotetussa 59 §:n 3 momentissa. Huostaanotetun lapsen sijoitus kotiin voisi säännöksen mukaan kestää enintään kuusi kuukautta.

Mikä tahansa toimenpide ei olisi ehdotetussa säännöksessä tarkoitettua huostaanoton täytännönpäntöön ryhtymistä. Toimenpiteen tulisi olla sellainen, kuten esimerkiksi sijaishuoltopaikan hankkiminen, että sen tarkoituksena on huostaanoton konkreettinen toteuttaminen.

10 luku **Kodin ulkopuolinen sijoitus**

Luvun nimi ehdotetaan muutettavaksi, jotta se kattaisi kaikki kodin ulkopuoliset sijoitukset. Voimassa olevassa laissa luku on otsikoitu koskemaan ainoastaan sijaishuollossa olevia lapsia, jolloin avohuollon tukitoimena sijoitetut ovat jääneet sääntelyssä epäselvälle alueelle. Ehdotuksella selkiytettäisiin siten nykytilaa, koska luvun sääntely ulottuu myös avohuollon tukitoimena sijoitettuihin lapsiin.

Kodin ulkopuolista sijoitusta koskevat yleiset säännökset

59 §. Kodin ulkopuolinen sijoitus. Pykälä vastaisi osittain voimassa olevaa 49 §:ää. Pykälän otsikkoa muutettaisiin siten, että se kattaisi jatkossa myös avohuollon tukitoimena sijoitetut lapset eikä se näin ollen rajautuisi sijaishuollosi. Voimassa olevan pykälän 1 momentti ehdotetaan poistettavaksi, koska sijaishuollon käsite määriteltäisiin lain 2 §:ssä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin kodin ulkopuolisen sijoituksen toteutusmuodoista. Momentti vastaisi sisällöllisesti pääasiassa voimassa olevan lain 49 §:n 2 momenttia. Muu lapsen tarpeita edellyttämä paikka saattaa tarkoittaa esimerkiksi sijoitusta terveydenhuollon yksikköön lapsen välttämättömän hoidon järjestämiseksi. Joissain tilanteissa kyseeseen voi tulla myös 3 momentissa tarkoitettu väliaikainen sijoitus kotiin. (HE 252/2006 vp, s. 176.)

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin perhehoidon ensisijaisuudesta laitoshoidon nähdessä. Momenttiin siirrettäisiin voimassa olevan lain 56 §, jossa säädetään perhehoidon järjestämisestä. Ehdotettu momentti vahvistaisi perhehoidon ensisijaisuutta ja perhehoidon järjestämisessä huomioitavia perhehoitolain velvoitteita. Vastaavaa sääntelyä ei ole voimassa olevan lastensuojelulain 49 §:ssä. Pykälän 3 momentti säilyisi samansisältöisenä kuin nyt. Momentissa säädettäisiin lapsen sijoittamisesta väliaikaisesti vanhempiensa tai muun huoltajansa hoidettavaksi ja kasvatettavaksi.

Pykälän 4 momenttia täsmennettäisiin siten, että vankilan perheosastolle voitaisiin sijoittaa vain avohuollon tukitoimena.

60 §. Sijoituspaikan valinta. Pykälä vastaisi pääosin voimassa olevan lain 50 §:ää. Pykälän otsikko muutettaisiin. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että sijoituspaikan valinnassa tulisi huomioida kaikkien sijoitusten perusteet huostaanoton sijaan. Lisäksi pykälässä täsmennettäisiin käsitteistöä.

Pykälässä säädettäisiin asioista, jotka tulee huomioida lapsen sijoituspaikkaa valittaessa. Huomiota tulisi kiinnittää sijoituksen perusteisiin ja lapsen tarpeisiin sekä lapsen sisarusuhteiden ja muiden läheisten ihmissuhteiden ylläpitämiseen ja hoidon jatkuvuuteen. Sijoituspaikkaa valittaessa tulisi myös ottaa mahdollisuuksien mukaan huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen sekä uskonnollinen tausta. Lapsen tarpeisiin vastaavan sijoituspaikan löytäminen on keskeinen edellytys sijoituksen onnistumiselle. Lisäksi pykälässä säädetään laitoshoidon järjestämisestä silloin, jos lapsen sijoitusta ei voida järjestää lapsen edun mukaisesti riittävien tukitoimien avulla perhehoidossa tai muualla.

61 §. Lapsen terveydentilan tutkiminen. Pykälä vastaisiin pääosin voimassa olevaa 51 §:ää. Pykälää yhdenmukaistettaisiin muiden ehdotettuun lakiin tehtävien muutosten kanssa siten, että pykälässä käytettäisiin sijoituksen käsitettä sijaishuollon sijaan.

Pykälässä säädettäisiin lapsen terveydentilan tutkimisesta sijoittamisen yhteydessä, ellei terveydentilaa ole ollut mahdollista tutkia aikaisemmin tai muusta syystä ei ole käytettävissä riittäviä tietoja lapsen hoidon järjestämiseksi sijoituksen aikana. Lapsen terveydentilaa ei ole aina riittävästi selvitetty, vaikka tiedetään, että lastensuojelun piiriin tulevien lasten terveydentila on keskimääräistä huonompi. Lapsen terveydentilan selvittäminen säännönmukaisesti on tarpeen muun muassa siksi, että lapsi saisi mahdollisimman pian tarvitsemaansa hoitoa ja huolenpitoa. Erityisesti lapsen sijoituspaikka tarvitsee tiedon lapsen terveydentilasta mahdollisine hoito-ohjeineen.

Terveydentilan tutkiminen voitaisiin jättää suorittamatta, jos sitä voitaisiin pitää tarpeettomana. Tällainen tilanne voi olla silloin, kun lapsi on säännöllisesti ollut neuvolan asiakkaana tai lapsen terveydentilasta muutoin on sijoituksen järjestämisen kannalta käytettävissä riittävät tiedot.

62 §. Yhteistyö kodin ulkopuolisen sijoituksen aikana. Pykälä vastaisi osittain voimassa olevaa 52 §:ää. Pykälän otsikkoa ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että säännös koskisi kaikkia kodin ulkopuolisia sijoituksia. Pykälän tavoitteena on korostaa lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän sekä lapsen hoidosta ja kasvatuksesta sijoituspaikassa vastaavan perhehoitajan tai työntekijän velvollisuutta yhteistyöhön sijoitetun lapsen ja hänen vanhempansa ja huoltajansa kanssa. Yhteistyö on tärkeää, jotta lapsen huollon jatkuvuus voidaan turvata.

63 §. Sivistykselliset oikeudet sijoituksen aikana. Pykälä vastaisi asiallisesti voimassa olevan lain 52 a §:ää. Pykälän otsikkoa ja kaikkia momentteja ehdotetaan täsmennettävän teknisillä päivityksillä.

Pykälän tavoitteena on varmistaa, että lapsen oikeus varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen toteutuisi myös sijoituksen aikana. Pykälän 1 momentissa säädetään, että lapsella on oikeus varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen siten kuin niistä säädetään varhaiskasvatuslaissa, perusopetuslaissa ja oppivelvollisuuslaissa (1214/2020). Lapsen asiakassuunnitelmaan on kirjattava, miten lapsen varhaiskasvatus tai perusopetus järjestetään sijoituksen aikana.

Pykälän 2 momentissa säädetään yhteistyöstä lastensuojelun sosiaalityön sekä varhaiskasvatuksen, esi- tai perusopetuksen taikka muun lapsen opetuksen tai koulutuksen järjestäjän kanssa tilanteissa, joissa lapsen kodin ulkopuolista sijoitusta valmistellaan ja sijoituksen aikana.

Pykälän 3 momentissa säädetään lisäksi yhteistyöstä lapsen sijoituspaikan perhehoitajan tai työntekijän sekä varhaiskasvatuksen, esi- tai perusopetuksen taikka muun lapsen opetuksen tai koulutuksen järjestäjän kanssa.

Lapsen asema ja huolenpito sijoituspaikassa

Väliotsikkoa muutettaisiin suhteessa voimassa olevaan väliotsikkoon siten, että siihen lisättäisiin huolenpidon käsite ja sijaishuolto muutettaisiin sijoituspaikan käsitteeksi. Lastensuojelulain muuttamisesta annetun lain (523/2026) mukaiset 4 a–c §:t siirrettäisiin tähän yhteyteen 67–69 §:ksi. Lapsen tasapainoisen kasvun ja kehityksen merkitystä korostettaisiin huolenpidon käsitteen lisäämisellä. Sijoituspaikan käsite vastaisi paremmin sisältöä kuin sijaishuolto, koska sijaishuollon käsite rajaisi ulkopuolelle avohuollon tukitoimena sijoitetut lapset.

64 §. Tietojen antaminen lapselle ja mahdollisuus keskusteluun. Pykälä vastaisi pääosin lain 53 §:ää. Sen 1 momenttiin lisättäisiin mahdollisuus siihen, että myös muu hyvinvointialueen sosiaalihuollon toimivaltainen viranhaltija kuin lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä voisi tarvittaessa keskustella lapsen kanssa pykälässä säädetyistä asioista. Lisäys olisi tarpeellinen, koska tietojen antaminen lapselle saattaisi viivästyä esimerkiksi vastuusosiaalityöntekijän poissaolon takia. Lisäksi täsmennettäisiin, että tietojen antamisvelvoite koskisi muitakin kodin ulkopuolisia sijoituksia kuin vain huostaanottoa.

Pykälän 2 momenttia täsmennettäisiin muuttamalla sijaishuollon käsite sijoituksen käsitteeksi, jotta myös avohuollon tukitoimena sijoitetulla lapsella olisi mahdollisuus säännöllisiin keskusteluihin hänen asioistaan vastaavan sosiaalityöntekijän tai muun hyvinvointialueen toimivaltaisen viranomaisen kanssa.

65 §. Ihmissuhteet ja yhteydenpito. Pykälä vastaisi pääosin lain 54 §:ää. Siihen tehtäisiin käsitteellisiä täsmennyksiä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen tärkeiden, jatkuvien ja turvallisten ihmissuhteiden turvaamisesta. Momentin mukaan lapsella on oikeus tavata läheisiä henkilöitä vastaanottamalla vieraita tai vierailemalla sijoituspaikan ulkopuolelle sekä muunlaisin momentissa määritellyin keinoin. Pykälän 1 momenttiin muutettaisiin puhelimen määritelmä teknisiksi laitteiksi yhteydenpitovälinevalikoiman laajennettua.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin hyvinvointialueen ja lapsen sijoituspaikan velvollisuudesta tukea ja edistää lapsen ja hänen läheistensä yhteydenpitoa. Lisäksi säädettäisiin siitä, ettei sijoituspaikan etäisyys voi olla este lapsen ja hänen läheistensä yhteydenpidolle.

66 §. Käyttövarat. Pykälä vastaisi pääosin lain 55 §:ää. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin hyvinvointialueen velvollisuudesta huolehtia sijoitetun lapsen tai nuoren opintojen ja harrastusten taloudellisesta tukemisesta tarvittaessa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin sijoitetulle lapselle tai nuorelle annettavista käyttövaroista ja käyttövarojen määrän määräytymisestä. Alle 15-vuotiaalle lapselle tulisi maksaa hänen yksilöllistä tarvetta vastaava määrä ja yli 15-vuotiaalle määrä, joka vastaa yhtä kolmasosaa elatus-tukilain 9 §:ssä säädetyistä yhdelle lapselle suoritettavasta elatustuen määrästä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin alaikäisen oikeudesta päättää 2 momentin perusteella maksettujen varojen käytöstä.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin käyttövarojen maksamista koskevasta kirjaamisesta sekä kirjausten toimittamisesta vuosittain lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Käyttövaroista tehtävät kirjaukset on toimitettu lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle eri muotoisina. Käytäntönä on ollut esimerkiksi se, että lapsi on allekirjoittanut saamansa käyttövarat paperiseen vihkoon. Asiakastietojärjestelmiä käyttävät sijoituspaikat voisivat liittää vuosittaiset kirjaukset lapsen asiakastietoihin, josta lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä voisi tarkastaa ne. Momenttiin lisättäisiin nuoren käsite ja velvoite siitä, että nuoren sijoituspaikan on lähetävä annettuja käyttövaroja koskevat kirjaukset nuoren asioista vastaavalle omatyöntekijälle.

67 §. Sijoitetun lapsen oikeus tasapainoiseen kehitykseen ja suojeluun. Pykälä vastaisi pääosin lastensuojelulain muuttamisesta annetun lain (523/2026) 4 a §:ää. Pykälän tavoitteena on selkiyttää kasvatuksellisia käytäntöjä kodin ulkopuolisten sijoitusten aikana, koska niiden asema on ollut epäselvä sijoituspaikan arjessa. Sääntelyn tavoitteena on vahvistaa sijoituspaikkojen aikuisten mahdollisuuksia kasvattaa ja pitää huolta sijoitetuista lapsista tarkoituksenmukaisella

tavalla sekä luoda lapselle turvallista ja aikuisjohtoista arkea. Kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ovat erityisen haavoittuvassa asemassa ja hyvinvointialueen velvollisuus tasapainoisen kehityksen ja suojelun turvaamiseen on heidän osaltaan korostunut. Pykälää sovelletaan sekä sijaishuoltona sijoitettujen että kodin ulkopuolelle avohuollon tukitoimenä yksin sijoitettujen lasten kohdalla perhe- ja laitoshoidossa.

Pykälän 1 momentin sääntely mahdollistaa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 1 §:ssä säädettyjen edellytysten toteutumisen lapsen sijoituksen aikana. Hyvän hoidon ja kasvatuksen, lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellisen valvonnan ja huolenpidon sekä lapsen oikeus tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin tulee turvata. Lapsen huolto tarkoittaa jokapäiväisistä arkielämään kuuluvista ja usein toistuvista asioista, kuten riittävästä levosta, ravinnosta, koulunkäynnistä ja hyvinvoinnista, huolehtimista. Momentissa painotetaan erityisen huomion kiinnittämistä toimiin, joilla voidaan suojella lapsen psyykkistä ja fyysistä hyvinvointia sekä tukea lapsen sosiaalista kehitystä yksilöllisesti ja lapsen sijoitukselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Tällaisia keinoja voivat olla esimerkiksi kotiintulo- tai nukkumaanmenoaikojen asettaminen, unirytmien turvaaminen unirytmien häiritsemisen välttämiseksi, tilapäisellä poisottamisella tai sosiaalisen median käytön tai muun sähköisen viestinnän kohtuullinen rajaaminen, mikäli lapsi toiminnallaan haittaa psyykkistä tai fyysistä hyvinvointiaan tai vaarantaa sosiaalista kehitystään. Lapsen oikeutta yksityisyyteen ja ikätasoiseen oman identiteetin rakentamiseen ja kasvuun liittyvään epäsovinnaiseenkin käytökseen tulee kuitenkin ymmärtää.

Pykälän 1 momentin viimeinen virke korostaa lapsen yksityisyyden kunnioittamista sijoituspaikassa. Sen mukaan lapsen hoito ja kasvatusta on järjestettävä ja lasta hoidettava siten, että hänen yksityisyytensä kunnioitetaan. Säännös koskee myös perhehoitoon sijoitettuja lapsia.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin lapsen tavanomaiseen kasvatukseen ja suojeluun liittyvien rajojen asettamisesta. Säännöksen mukaan kodin ulkopuolelle sijoitetulle lapselle voitaisiin asettaa lapsen kehityksen ja suojelun toteuttamiseksi ikä- ja kehitystason mukaisia rajoja vastaavalla tavalla kuin vanhemmat voivat asettaa rajoja lapsen tavanomaisessa kasvatustarkoituksessa. Rajojen asettaminen tarkoittaisi sitä, että aikuinen asettaa säännön, jonka tavoitteena on lapsen edun toteutuminen tilanteessa, jossa lapsi ei itse välttämättä vielä osaa tai kykene toimimaan oman etunsa kannalta parhaalla mahdollisella tavalla. Kasvatukseen kuuluvia rajoja tulee verrata siihen, mikä on yleisesti hyväksyttyä lapsen ikään ja kehitystasoon suhteutettua tavanomaista kasvatusta ja tarkastella suhteessa siihen, mikä tukee lapsen yksilöllistä kasvua, kehitystä ja hyvinvointia. Kasvatusta on aikaan sidottu ja määrittely muuttuu esimerkiksi tutkimustiedon myötä. Lapsen uskonto, vakaumus ja kulttuuritausta vaikuttavat myös siihen, millaisia kasvatukseen sisältyviä rajoja kyseiselle lapselle voidaan asettaa. Sääntöjen ja rajojen tulee olla johdonmukaisia ja niiden tulee joustaa yksilöllisesti lapsen iän ja kehitystason huomioon ottaen. Rajojen asettamisen käytössä tulee siten aina huomioida lapsen yksilölliset taustat ja tarpeet sekä olosuhteet. Kasvatuksellisten rajojen asettaminen asettaa korkeat vaatimukset lapsen sijoituspaikan henkilökunnan ja perhehoitajien osaamiselle sekä kyvylle luoda luottamuksellinen suhde lapseen ja huomioida lapsi yksilönä. Myös lainsäädäntö ja tekojen kriminalisointi muuttuvat ajassa. Se, mikä on kulloinkin lainvastaista, ei voi olla kasvatuksellisesti hyväksyttyä toimintaa. Esimerkkinä tästä on lapsen ruumiillinen kurittaminen, mikä on lailla kielletty Suomessa vuodesta 1984 lähtien ja mikä ei voi koskaan olla hyväksyttävää.

Lisäksi 2 momentissa säädettäisiin lapsen osallisuuden huomioimisesta rajoja asettaessa. Lapsen osallisuuden vahvistamiseksi rajojen asettamisesta tulee ensisijaisesti keskustella lapsen kanssa. Momentin mukaan lapsen mielipide tulee selvittää lapsen iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla siten kuin ehdotetun lain 28 §:n 1 momentissa säädetään. Lapsen mielipide sekä lapsen ikä- ja kehitystaso tulee ottaa huomioon rajoja asettaessa. Lapsen kanssa tulisi keskustella rajojen asettamisen perusteista ja tavoitteista sekä siitä, miten toimilla tuettaisiin lapsen

kehittyviä valmiuksia. Rajat eivät saisi olla mielivaltaisia eivätkä esimerkiksi ryhmärangaistukset ole hyväksyttäviä.

Edelleen 2 momentissa säädettäisiin lisäksi lapsen fyysisestä koskemisesta. Säännöksen mukaan fyysinen koskeminen olisi mahdollista ainoastaan tavanomaisessa suojelu- ja kasvatustaroituksessa, jos se on lapsen edun turvaamiseksi välttämätöntä. Fyysinen koskeminen riippuu lapsen iästä. Esimerkiksi vauvojen ja pikkulasten kasvatusta ja hoitaminen saattavat edellyttää toistuvasti fyysisiä toimia, kuten sylissä rahoittamista lasten suojelemiseksi. Jos taas esimerkiksi teini-ikäisen sijoitetun lapsen kanssa joudutaan toistuvasti tilanteisiin, jotka edellyttävät lapsen fyysiseen koskemattomuuteen puuttumista, tulee sijoituspaikan sopivuutta lapsen tarpeisiin arvioida siten kuin lastensuojelulaisissa muutoin säädetään. Voimankäyttö ei siten saa olla luonteeltaan ehdotetun lain 12 luvun sääntelyssä tarkoitettua kiinnipitoa vastaavaa tarkoitukseltaan, kestoaltaan tai intensiteetiltään. Tilanteissa tulee aina huomioida, mitä rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä säädetään voimankaiteiden käytön liioittelusta. Fyysinen koskeminen ei saa koskaan satuttaa lasta eikä aiheuttaa hänelle kipua.

Pykälän 2 momentin mukaan hoito, kasvatusta, valvonta ja huolenpito eivät saa olla lasta alistavia tai muulla tavoin hänen ihmisarvoaan loukkaavia. Ne eivät saa sisältää ehdotetun lain 12 luvussa tarkoitettuja rajoituksia, joiden käytön edellytyksistä ja päätöksentekovelvollisuudesta säädetään erikseen edellä mainitussa luvussa. Kasvatustekien tarkoitus, kesto ja intensiteetti eivät saa olla samoja kuin lastensuojelulain tarkoittamien rajoitusten.

Pykälän 3 momentissa säädetään lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän roolista lapsen sijoituspaikan kasvatuskäytäntöjen valvojana. Tavoitteena on huolehtia lapsen edun toteutumisesta sijoituksen aikana. Momentissa säädetään lisäksi, että lapsen asiakassuunnitelman laatimisen yhteydessä sosiaalityöntekijällä on velvollisuus keskustella sijoituksen aikana toteutettavista menettelytavoista ja kasvatustekien kanssa sekä kasvatukseen liittyvistä säännöistä ja käytännöistä, joilla lapsen hoitoa, kasvatusta, valvontaa ja huolenpitoa toteutetaan. Momentissa viitattaisiin sosiaalihuoltolain 39 §:n 2 momenttiin, jossa säädettäisiin henkilöistä, joiden tulisi osallistua tarvittaessa asiakassuunnitelman laatimiseen. Muutoin asiakassuunnitelman laatimisessa tulisi huomioida ehdotettu 35 §. Tavoitteena on selkiyttää nykytilaa, jotta kasvatustekien käytännöistä ja niiden merkityksestä turvallisen arjen toteuttamisessa olisi mahdollisimman yhdenmukainen käsitys lapsen asioihin keskeisesti liittyvien kesken. Asiakassuunnitelman merkitys korostuu etenkin perhehoidossa, koska perhehoitoon sijoitetulle lapselle ei tehdä hoito- ja kasvatussuunnitelmaa vastaavalla tavalla kuin lastensuojelulaitokseen sijoitetulle lapselle. Kasvatustekien etukäteen sopimisen tavoitteena on ennaltaehkäistä lapsen mahdollista mielivaltaista kohtelua ja siten edesauttaa myös ennakkollista valvontaa. Avoin keskustelu kasvatukseen liittyvistä kysymyksistä ja mahdollisten ristiriitaisten näkemysten kirjaaminen asiakassuunnitelmadokumenttiin on tarpeen myös lapsen johdonmukaisen kasvatuksen takia: sosiaalityöntekijän, vanhempien ja sijaishuoltopaikan välisistä ristiriidoista on hyvä olla tietoisia ja niitä tulee käsitellä lapsen ikätaso huomioiden avoimesti ja lasta tukien. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän velvollisuutena on varmistaa, että kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen oikeuksista huolehditaan ja että lasta kohdellaan sijoituspaikassaan asianmukaisesti ja hänen yksilölliset tarpeensa huomioiden.

Sääntelyn soveltamisen kannalta haastaviksi etenkin perhehoidon osalta jäävät edelleen ne käytännön tilanteet, joissa ollaan lähellä toimia, joista säädetään ehdotetun lain 12 luvussa rajoituksina. Rajanvedon haasteellisuus korostaa lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän ja laillisuusvalvojen roolia lapsen edun toteutumisen varmistamisessa.

68 §. *Aineiden ja esineiden poisottaminen kodin ulkopuolelle sijoitetulta lapselta.* Pykälä vastaisi lastensuojelulain muuttamisesta annetun lain (523/2026) 4 b §:ää. Pykälässä säädetään

lapselle itselleen tai muille henkilöille vahingollisten aineiden ja esineiden poisottamisesta kodin ulkopuolelle sijoitetulta lapselta. Pykälän toimivaltasäännökset ovat mahdollistavassa muodossa, jolloin aineita tai esineitä poisottava henkilö voi käyttää lapsi- ja tilannekohtaista harkintaa niiden poisottamisen tarkoituksenmukaisuuden arvioinnissa.

Sääntelyn avulla voidaan tukea esimerkiksi lapsen päihteetöntä elämää ja estää väkivaltaista käyttäytymistä. Erityisesti perhehoitajilla on ollut hyvin rajatut keinot aineiden ja esineiden poisottamiseen, jos lapsi ei suostu niitä vapaaehtoisesti luovuttamaan tai myönnä, että hänellä on tällaisia aineita tai esineitä hallussaan. Pykälää voidaan soveltaa sijaishuoltona sijoitettuun tai kodin ulkopuolelle avohuollon tukitoimena yksin sijoitettuun lapseen. Lastensuojelulain 12 luvun mukaisten rajoitustoimenpiteiden käyttö aineiden ja esineiden poisottamisessa on jatkosakin mahdollista ainoastaan lastensuojelulaitoksessa ja sijaishuollossa olevien lasten kanssa. Perhehoitajilla ei ole oikeutta tehdä henkilötarkistusta ja tarkistaa esimerkiksi lapsen tavaroita, vaikka aikuisella olisi vahva epäily siitä, että lapsella on hallussaan poisotettavia aineita tai esineitä. Lapsen kanssa tulee ensisijaisesti keskustella ja kannustaa häntä toimimaan vapaaehtoisesti. Aineiden, esineiden ja välineiden poisottaminen tulee aina perustua yksilökohtaiseen harkintaan, jossa otetaan huomioon lapsen etu.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että jos lapsella on hallussaan aineita tai esineitä, joita alle 18-vuotias ei muun lain nojalla saa pitää hallussaan, perhehoitaja, ammatillisen perhekodin työntekijä tai lastensuojelulaitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö voi ottaa ne pois lapselta. Momentissa tarkoitetaan esimerkiksi tupakkalain ja alkoholilain säännöksiä, joissa nimenomaisesti kielletään tupakkatuotteiden ja alkoholin hallussapito alle 18-vuotiailta. Lisäksi säädetään siitä, että jos lapsella on hallussaan päihtymistarkoituksessa käytettävää muuta kuin edellä tarkoitettua ainetta tai esinettä taikka tällaisen aineen käyttöön erityisesti soveltuvia välineitä, myös ne voidaan ottaa lapselta pois. Päihtymistarkoituksessa käytettäviä aineiden käyttöön erityisesti soveltuvia välineitä voivat olla esimerkiksi huumaruiskut ja -neulat, lusikat tai eri tavoin valmistetut bongit.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että lapselta voidaan ottaa pois myös muut kuin 1 momentissa tarkoitetut aineet ja esineet, jotka ominaisuuksiensa puolesta soveltuvat vaarantamaan lapsen omaa tai toisen henkilön henkeä, terveyttä, turvallisuutta taikka sijoituspaikan järjestystä tai soveltuvat vahingoittamaan omaisuutta, jos 1 momentissa tarkoitetulla henkilöllä on perusteltu syy epäillä, että lapsi käyttää aineita tai esineitä omaa tai muiden henkeä, terveyttä, turvallisuutta taikka sijoituspaikan järjestystä vaarantaan tai omaisuutta vahingoittaen. Esimerkiksi paloturvallisuutta vaarantavia välineitä voivat olla tulitikut, sytyttimet ja ponnekaasulliset hygieniatuotteet. Lapsella voi olla joko itsensä tai muiden vahingoittamisen mahdollistavia esineitä, kuten esimerkiksi astaloja, teräaseita, koruja, hygieniatarvikkeita, astioita tai johtoja. Poisottoon voitaisiin ryhtyä kuitenkin vain, jos 1 momentissa tarkoitetulla henkilöllä on perusteltu syy epäillä, että lapsi käyttää aineita tai esineitä omaa tai muiden turvallisuutta vaarantaan taikka omaisuutta muutoin vahingoittaen. Perusteltu syy tulee arvioida ja perustella lapsi- ja tilannekohtaisesti. Lapsella voi olla sellaisia aineita tai esineitä, kuten esimerkiksi spraymaaleja, joilla voi vahingoittaa omaisuutta vaarantamatta omaa tai muiden turvallisuutta.

Pykälän 3 momentilla selkeytettäisiin mahdollisuutta ottaa pois lapsella olevat rahavarat, maksuvälineet ja muut näihin verrattavat välineet, hyödykkeet tai omaisuus, jos lapsi tai mahdollisesti joku muu niitä käyttäen todennäköisesti vaarantaa lapsen oman tai toisen henkilön henkeä, terveyttä, turvallisuutta, sijoituspaikan järjestystä, vahingoittaa omaisuutta tai vaarantaa lapsen oman tai toisen lapsen sijoituksen tarkoituksen toteutumista. Poisottaminen olisi siten mahdollista myös tilanteissa, joissa toisen lapsen sijoituksen tarkoituksen toteutuminen, kuten esimerkiksi päihitteettömyys, vaarantuu. Poisotto voisi toteutua esimerkiksi tilanteessa, jossa lapsi hankkii päihteitä tai muita hänelle itselleen tai muille vaaraa aiheuttavia palveluita hallussaan

olevilla rahavaroilla. Sijoituspaikassa tulisi erityisesti kiinnittää huomiota siihen, onko lapsella sosioekonomiseen taustaansa nähden suuria rahavaroja, arvo-omaisuutta (esim. kello, kultakorut) tai luksusmerkkivaatteita. Tällaisia rahavaroja tai omaisuutta voidaan käyttää rikollisen toiminnan jatkamiseen vielä sijoituspaikasta käsin, ja ne ylläpitävät kiinnittymistä rikolliseen toimintaan, jopa jengikulttuuriin. Arvokas omaisuus toimii myös maksuvälineenä, vaihdannavälineenä. Ne voivat olla myös rikollisella toiminnalla tai lapsen yhä jatkuvan hyväksikäytön kautta hankittuja (esim. grooming, seksuaalinen hyväksikäyttö, ihmiskauppa). Lapsi voi myös syyllistyä erilaisiin rikoksiin (esim. kätkemisrikos, rahanpesu) pitäessään tällaista omaisuutta hallussa. Tämän takia edellä mainitun omaisuuden tunnistaminen ja sen alkuperän puheeksiotto auttaa sijoituksen tavoitteen toteutumista.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin lisäksi, että lapselle tulee mahdollistaa rahavarojen käyttö hyväksyttäviin tarkoituksiin valvotusti tilanteissa, joissa rahavarat, maksuvälineet tai muut näihin verrattavat välineet on otettu lapselta pois. Hyväksyttävä tarkoitus voi esimerkiksi olla lapsen harrastusmenot.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että lapselta voidaan ottaa pois lapsen hallussa olevat viestintän mahdollistavat laitteet tai muut välineet silloin kun niiden käytön tavanomainen rajaaminen ei ole riittävää ja, jos lapsi käyttää laitetta tai välinettä vaarantaen omaa kehitystä ja hyvinvointia. Tällainen tilanne voi liittyä esimerkiksi lapsen peliriippuvuuteen. Lisäksi laitteet tai muut välineet on otettava pois, jos lapsi käyttää niitä oman tai toisten henkilöiden turvallisuutta taikka sijaishuoltopaikan järjestystä vaarantaen. Tällaisia välineitä voivat olla esimerkiksi puhelimet, SIM-kortit, tabletit, tietokoneet ja pelikonsolit. Viestintävälineiden poisottaminen olisi mahdollista myös tilanteissa, joissa niiden käyttö vaarantaa lapsen oman tai toisen lapsen sijoituksen tarkoituksen toteutumista, kuten esimerkiksi päihitteettömyyttä. Momentissa säädettäisiin myös, että jos edellä mainitut laitteet tai muut välineet on otettu lapselta pois, on lapsen yhteydenpito turvattava muilla tavoin. Lapsen yhteydenpidon rajoittamisesta säädetään 91 ja 92 §:ssä.

Tavanomaiseen kasvatukseen kuuluva digilaitteiden käytön rajaaminen on jo nykyisin mahdollista myös kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten kohdalla. Lastensuojelun sijoituspaikoissa voidaan soveltaa THL:n sekä Opetushallituksen (OPH) julkaisemia digitaalisten laitteiden vapaa-ajan käytön kansallisia suosituksia 0—13-vuotiaille. Parhaillaan valmistelussa on myös suositukset noin 13—18-vuotiaille nuorille.

Mobiililaitteiden poisottoa tulee harkita yhteydenpito-oikeuden, sananvapauden sekä puhelun tai muun luottamuksellisen viestin suojan näkökulmasta. Lisäksi on huomioitava esimerkiksi terveydelliset syyt, sillä lapsen sairauden hoitaminen voi edellyttää terveyden seurantaa mobiililaitteen avulla. Mobiililaitteella voi lisäksi olla esimerkiksi julkisten liikennevälineiden käyttöön oikeuttava matkalippu tai muita lapsen päivittäisen elämän sujuvuuteen liittyviä applikaatioita.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin, että aineiden ja esineiden poisottamisesta on viivytyksettä ilmoitettava 9 §:ssä tarkoitettulle lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle tai muulle hyvinvointialueen toimivaltaiselle sosiaalihuollon viranhaltijalle. Toimivaltaisella sosiaalihuollon viranhaltijalla tarkoitetaan lapsen sijaishuollosta ja sosiaalipäivystyksestä vastuussa olevaa hyvinvointialuetta ja sen delegointisäännöksellä valtuuttamaa viranhaltijaa. Poisottamisella ei tässä yhteydessä tarkoitettaisi esimerkiksi tilanteita, joissa lapsen mobiililaitte säilytetään sovittu sijoituspaikan toimistossa tai muussa yhteisesti sovitussa paikassa lapsen yöunien turvaamiseksi. Poisottaminen tarkoittaisi ajalliselta kestoaltaan tai tavanomaisista arkisista käytännöistä poikkeavia tilanteita. Poisottamisen tulee perustua aina tilanteen kokonaisharkintaan.

Pykälän 6 momentin säännös sisältää informatiivisen viittauksen siitä, että aineiden ja esineiden poisottamisesta rajoitustoimenpiteenä lastensuojelulaitoksessa säädetään ehdotetun lain 12 luvussa. Säännös koskisi lastensuojelulaitoksessa sijaishuollossa olevia lapsia.

Lapsen kanssa tulee aina pyrkiä ensisijaisesti etenemään niin, että lapsen omaa vastuunottoa tilanteessa vahvistetaan keskustelemalla lapsen kanssa. Samalla toteutuu myös lapsen oikeus ilmaista mielipiteensä. Keskustelun avulla lasta tuetaan myös muodostamaan ymmärryksensä siitä, kuinka aikuinen perustelee sen välttämättömyyttä, että lapsi ei voi pitää hallussaan hänellä olevia aineita tai esineitä ja mitkä ovat vaihtoehdot tilanteesta etenemiseksi.

69 §. Päätöksenteko aineen ja esineen poisottamisessa. Pykälä vastaisi osittain lastensuojelulain muuttamisesta annetun lain (523/2026) 4 c §:ää. Pykälässä säädettäisiin aineiden ja esineiden poisottamista koskevasta päätöksenteosta sekä poisotetun omaisuuden palauttamisesta. Pykälä tulee sovellettavaksi sijaishuoltona sijoitetun tai kodin ulkopuolelle avohuollon tukitoimena yksin sijoitetun lapsen tilanteessa.

Pykälän 1 momentin mukaan poisottoa ei saa jatkaa pidempään kuin se 68 §:ssä tarkoitetusta syystä ja lapsen hoidon ja kasvatuksen kannalta on välttämätöntä. Lisäksi momentissa säädettäisiin, että aineen tai esineen poisottamisen välttämättömyyttä on arvioitava määräajoin. Säännös korostaisi toimenpiteen ajallista rajallisuutta ja välttämättömyyttä. Aineen tai esineen poisottaminen ja päätöksen kesto ovat tapauskohtaisia ja riippuvat lapsen yksilöllisestä tilanteesta. Poisottamisen keston rajaaminen siihen, mikä on lapsen hoidon ja kasvatuksen kannalta välttämätöntä, rajaa poisottamisen tosiasiallista kestoa ajallisesti. Arvioinnin ajankohdan ja tiiviyn tulee määräytyä lapsen yksilöllisen tilanteen, psyykkisen, emotionaalisen ja fyysisen voinnin, aineen tai esineen luonteen sekä sen käytöstä lapselle aiheutuneen tai aiheutuvan riskin perusteella. Poisottamisen jatkamisen edellytyksiä on arvioitava säännöllisesti ja lisäksi aina silloin, kun lapsen tilanne tai olosuhteet muuttuvat. Arvioinnin tulee perustua lapsen sen hetkiseen tilanteeseen eikä poisottamista tule ylläpitää varmuuden vuoksi. Poisottamisen ajallista kestoa esimerkiksi tiettyinä enimmäistuntimääränä ei määriteltäisi säädöstasolla jatkossakaan.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että aineen tai esineen poisottamisesta on tehtävä päätös, jos poisotettua ainetta tai esinettä ei palauteta lapselle heti tilanteen rauettua. Päätöksentekoa koskevasta toimivallasta säädettäisiin 25 §:n 1 kohdassa ja 27 §:n 1 momentissa, joihin momentissa viitattaisiin.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että poisotetun omaisuuden luovuttamiseen tai hävittämiseen sovelletaan, mitä muussa laissa säädetään. Lisäksi säädettäisiin, että alkoholilaissa (1102/2017) tarkoitetut alkoholijuomat ja tupakkalain (549/2016) 118 §:ssä tarkoitetut tuotteet, joita alaikäinen ei saa pitää hallussaan, voidaan hävittää päällyksineen, jos aineella tai tuotteella ei ole sanottavaa myynti- tai käyttöarvoa. Lisäksi momentissa säädettäisiin, että poisotettu omaisuus on palautettava lapselle viimeistään sijoituksen päättyessä, jollei omaisuuden palauttamisesta tai hävittämisestä muussa laissa toisin säädetä. Jos poisotettu omaisuus on tässä momentissa tai muun lain nojalla hävitetty, hävittämisestä on mainittava 2 momentissa tarkoitettua päätöksessä.

Valvonta

Voimassa olevan lain sijaishuollon valvontaa koskeva luku 13 ehdotetaan muutettavaksi siten, että siihen sisältyneet pykälät sijoitettaisiin uudelleen kohtiin, joihin ne sopivat paremmin asiasyhteyksiltään.

70 §. *Kodin ulkopuolisten sijoitusten ja sijoituspaikkojen valvonta.* Pykälä vastaisi pääosin asiallisesti lain 79 §:ää. Pykälän otsikkoa muutettaisiin, jotta se vastaisi paremmin pykälän sisältöä.

Pykälän 1 momentin mukaan sijoittajahyvinvointialueen tehtävänä on valvoa, että lapsen sijoitus toteutuu lastensuojelulain mukaisesti ja lapsi saa sijoituksen aikana ne tarvitsemansa palvelut ja tukitoimet, jotka sijoittajahyvinvointialueen on ehdotetun 15 §:n mukaisesti järjestettävä.

Pykälän 2 momentin mukaan lastensuojelulaitosten ja ammatillisten perhekotien toimintaa valvoisivat lisäksi sijoitushyvinvointialue ja Lupa- ja valvontavirasto. Lisäksi säädettäisiin Ahvenanmaan valtionvirastolle kuuluvasta valvonnasta. Mainittujen virastojen ja sijoitushyvinvointialueen tulisi valvontaa toteuttaessaan toimia yhteistyössä sijoittajahyvinvointialueen kanssa. Pykälän 2 momenttia muutettaisiin nykytilaan nähden siten, että sijaishuoltopaikan käsite korvattaisiin lastensuojelulaitoksen ja ammatillisen perhekodin käsitteillä, koska Lupa- ja valvontaviraston valvontatoimivalta ulottuu niihin. Toimeksiantosuhteisen perhehoidon valvonta toteutuu käytännössä hyvinvointialueiden järjestämismääräyksiin kuuluvan valvonnan kautta.

Sijoittajahyvinvointialueen velvollisuutta valvoa sijaishuoltopaikan henkilöstön määrää ja osaamista sekä tiloja tarkennettaisiin 3 momentissa osana sen järjestämismääräystä. Velvoite sisältyy voimassa olevassa laissa 74 a §:n 3 momenttiin, jossa se on säädetty lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtäväksi. On kuitenkin perusteltua, että tehtävä säädetään osaksi hyvinvointialueen valvontamääräystä. Valvontavelvoite on tarpeen, jotta hyvinvointialue voi varmistaa, että sijoituspaikka täyttää lain edellytykset ja kykenee huolehtimaan lapsen turvallisesta hoidosta, kasvatuksesta ja hyvästä kohtelusta. Henkilöstön riittävyys ja osaaminen sekä asianmukaiset tilat ovat keskeisiä edellytyksiä laadukkaalle sijaishuoltoa ja rajoitustoimenpiteiden asianmukaiselle käytölle.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin sijoittajahyvinvointialueen ilmoitusvelvollisuudesta tilanteesta, jossa se havaitsee sijoituspaikan toiminnassa sellaisia epäkohtia tai puutteita, jotka voivat vaikuttaa sijoitettujen lasten hoitoon tai huolenpitoon. Sen tulisi tällöin salassapitovelvoitteiden estämättä ilmoittaa asiasta viipymättä sijoitushyvinvointialueelle, Lupa- ja valvontavirastolle, tiedossaan oleville muille lapsia samaan sijoituspaikkaan sijoittaneille hyvinvointialueille ja Ahvenanmaan maakunnassa Ahvenanmaan valtionvirastolle. Säännöksen tarkoituksena olisi varmistaa sijaishuoltopaikoissa havaittuja puutteita koskevan tiedon välittyminen valvonnasta vastaaville tahoille ja sitä kautta turvata sijoitetun lapsen hyvinvointi ja turvallisuus sijaishuollon aikana. Ilmoitusvelvollisuus koskisi sellaisia epäkohtia tai puutteita, jotka voisivat vaikuttaa sijaishuoltopaikassa sijoitettuna olevan lapsen hoitoon ja huolenpitoon. Puutteellisuuksien tai epäkohtien ei säännöksen mukaisesti tarvitse kohdistua tai koskea nimenomaisesti sijoittajahyvinvointialueen vastuulla olevan lapsen hoitoa, vaan ne voisivat koskea sijaishuoltopaikkaa ylipäätään, esimerkiksi sen varustetasoa tai sen antaman hoidon tasoa tai sitä, miten lapsia sijaishuoltopaikassa kohdellaan tai heille annettavaa hoitoa ja huolenpitoa toteutetaan.

Pykälän 5 momentti olisi uusi. Momentin mukaan sijoitushyvinvointialueeseen, joka hoitaa sille 2 momentissa säädettyä sijoituspaikan valvontaa, sovelletaan sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain 24 §:n 2 momenttia sekä hyvinvointialueesta annetun lain 10 §:ää. Mainituissa pykälissä säädetään hyvinvointialueen velvollisuudesta ohjata ja valvoa sen järjestämismääräyksiin kuuluvaa palvelutuotantoa sekä oikeudesta saada palveluntuottajalta ja tämän alihankkijalta valvonnan toteuttamista varten välttämättömät tiedot ja selvitykset sekä oikeudesta tarkastaa palveluntuottajan ja tämän alihankkijan tiloja ja laitteita. Kyseessä olisi aineellisoikeudellinen viittaus, jolla ulotettaisiin mainituissa säännöksissä säädetty järjestämismääräyksiin kuuluva valvontatoimivalta sijoitushyvinvointialueeseen siltä osin kuin se hoitaa sille tämän pykälän 2 momentissa säädettyä valvontatehtävää. Sijoitushyvinvointialueen tehtävään liittyviä

toimivaltuuksia selkeytettäisiin myös sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annettuun lakiin samanaikaisesti valmisteilla olevilla muutoksilla.

Lastensuojelusta järjestämisvastuussa oleva hyvinvointialue olisi kuitenkin edelleen ensisijaisesti vastuussa sijoittamansa lapsen sijoituspaikan valvonnasta. Lainsäädäntö myös velvoittaa sijoitushyvinvointialuetta tekemään valvontaa toteuttaessaan yhteistyötä sijoittajahyvinvointialueen sekä valvontaviranomaisen kanssa. Näin voidaan välttyä päällekkäiseltä työltä. Mikäli sijaishuoltopaikkaan kohdistuu useamman alueen valvontatarpeita, tulisi hyvinvointialueiden pyrkiä toteuttamaan valvontaa yhteistyönä.

71 §. Muu valvonta. Pykälä vastaisi asiallisesti voimassa olevan lain 80 §:ää. Pykälässä säädettäisiin Lupa- ja valvontaviraston ja Ahvenanmaan valtionviraston velvollisuudesta seurata lastensuojelulaitosten toimintaa oma-aloitteisia tarkastuskäyntejä toteuttamalla. Lisäksi säädettäisiin virastojen velvollisuudesta erityisesti valvoa 12 luvun nojalla tehtäviä rajoituksia lastensuojelulaitoksissa. Sääntely täydentäisi 70 §:n mukaista valvontaa. Virastojen tulisi valvontaa toteuttaessaan ja lastensuojelulaitoksissa valvontakäyntejä tehtäessä varata lapselle tilaisuus luottamukselliseen keskusteluun viraston edustajan kanssa. Tarkoituksena olisi kuulla lasten näkemyksiä ja kokemuksia. Valvonta voi olla näennäistä, jos lapsia ei missään vaiheessa kuulla. Säännös vahvistaa lasten kuulemista ja kuulluksi tulemistä sekä tehostaa sijaishuollon valvontaa. Lasten kuulemisella pyritään myös ennaltaehkäisemään sijaishuollossa olevien lasten kaltoinkohtelua.

11 luku **Laitoshoidto**

Luku olisi uusi. Siihen sisältyisi lastensuojelulaitoksia koskeva sääntely. Laitoshuollon käsite muutettaisiin laitoshoidon käsitteeksi, jotta se rinnastuisi käsitteellisesti paremmin perhehoidon käsitteeseen

72 §. Toimitilat lastensuojelulaitoksessa. Pykälä vastaisi osittain voimassa olevan lain 58 §:ää. Pykälän otsikkoa ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että se vastaisi pykälän sisältöä. Pykälän 1 momentti yhdistettäisiin tässä esityksessä ehdotettuun 68 §:ään.

Voimassa olevan 58 §:n 2 momentti muuttuisi pykälän 1 momentiksi, jossa olisi informatiivinen viittaus valvontalain 8 §:ään. Siinä säädetään palveluntuottajan toimitiloista, toimintaympäristöstä, välineistä ja tietojärjestelmistä.

Voimassa olevan pykälän 3 momentti siirtyisi pykälän 2 momentiksi sellaisenaan. Siinä säädettäisiin, että laitoksessa voi olla yksi tai useampi asuinyksikkö ja siitä, että ne voivat toimia toisistaan erillisinä.

73 §. Lasten ja nuorten määrä sekä henkilöstömitoitus lastensuojelulaitoksessa. Pykälä vastaisi asiallisesti osittain voimassa olevan lain 59 §:ää. Pykälän otsikkoa muutettaisiin, jotta se vastaisi paremmin pykälän sisältöä. Pykälän kirjoitusasua selkiytettäisiin ja yhdenmukaistettaisiin. Lisäksi yhdenmukaistettaisiin lasten ja nuorten käsitteiden käyttöä. Pykälää ei sovellettaisi ympärivuorokautista perhekuntoutusta tarjoaviin asuinyksiköihin.

Pykälän 1 momentti vastaisi sisällöllisesti 59 §:n 1 momenttia ja siinä säädettäisiin asuinyksikkökohtaisesta ja rakennuskohtaisesta sijoitettujen lasten ja nuorten enimmäismäärästä.

Pykälän 2 momentin alkuun ehdotettavassa lisäyksessä todettaisiin lastensuojelulaitoksen asuinyksikön lapsikohtainen mitoitus. Ehdotuksen mukaan asuinyksikössä tulisi olla vähintään 1 hoito- ja kasvatustehtävissä toimivaa työntekijää lasta ja nuorta kohti. Momentissa säilyisi

kuitenkin nykyisen sääntelyn mukainen asuinyksikkökohtainen vähimmäismitoitus. Käytännössä lapsikohtaisen mitoituksen lisääminen tulisi todennäköisesti vaikuttamaan tilanteisiin, joissa edellytettäisiin vähimmäismitoituksen ylittävää mitoitusta. Näissä tilanteissa olisi mahdollista suhteuttaa nykyistä joustavimmin mitoitusta tosiasialliseen sijoitettujen lasten ja nuorten lukumäärään.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi henkilöstömitoitusta koskeva säännös, joka koskisi yhdestä asuinyksiköstä koostuvaa lastensuojelulaitosta ja tilannetta, jossa kyseiseen yksikköön olisi sijoitettuna enintään 6 lasta. Jos kyse olisi muusta kuin tilapäisestä tilanteesta, laitoksessa voitaisiin soveltaa 6,5 hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvan työntekijän mitoitusta. Yhden asuinyksikön lastensuojelulaitoksissa ei voida hyödyntää henkilöstöä esimerkiksi akuuteissa tilanteissa samalla tavalla kuin useammasta asuinyksiköstä koostuvissa laitoksissa. Lisäksi esimerkiksi rajoitustoimenpiteiden turvallinen toteuttaminen edellyttää riittävää paikalla olevaa henkilöstöä. Henkilöstön vähäisyys ei saa myöskään johtaa rajoitustoimenpiteiden käyttöön.

Ympäri vuorokautisesti toimivan lastensuojelulaitoksen asuinyksikkö edellyttäisi jatkossakin tietyn ja riittävän määrän mahdollisimman pysyvää hoito- ja kasvatushenkilökuntaa, jotta turvallinen arki ja huolenpito voitaisiin toteuttaa ja työaikalainsäädäntöä noudattaa. Lastensuojelulaitoksissa keskeinen turvallisuutta luova ja muutoksia aikaansaava tekijä on pysyvä, osaava ja hyvinvoiva henkilökunta, jonka jäseniin lapsella on mahdollisuus muodostaa luottamuksellinen suhde. Hoito- ja kasvatustehtävistä vastaavien työntekijöiden ei tulisi olla jatkuvasti vaihtuvia henkilöstön vaihtuvuuteen liittyvien kielteisten vaikutusten vuoksi. Myös lapset itse koostavat henkilöstön pysyvyyttä tärkeänä tekijänä.

Hoito- ja kasvatushenkilöstön määrää voisi jatkossa suhteuttaa asuinyksikköön sijoitettujen lasten lukumäärään pykälän 2 momentissa säädetyn vähimmäismitoituksen ylittävältä osalta. Esimerkiksi viikonloppu- ja loma-aikoina, jolloin asuinyksikössä saattaa olla lapsia vähemmän paikalla, hoito- ja kasvatushenkilöstöresurssia voitaisiin kohdentaa joustavammin suhteutettuna paikalla olevien lasten määrään. Hyvinvointialueet voisivat kuitenkin jatkossakin edellyttää vähimmäismitoituksen ylittävää mitoitusta hankinnoissaan. Vakiintuneen käytännön mukaan tällaisia ovat erityisyksiköissä 1,3 ja vaativan tason yksikössä 1,8 hoito- ja kasvatushenkilöstöön kuuluvaa per lapsi. Näistä mitoituksista ei säädettäisi jatkossakaan lailla.

Pykälän 3 momenttia täsmennettäisiin käsitteellisesti. Momentin säännös olisi jatkossakin poikkeussäännös pykälän 1 momentissa säädettyyn nähden.

Pykälän 4 momentti olisi uusi voimassa olevaan sääntelyyn nähden. Siinä säädettäisiin rinnakkain toimivien asuinyksiköiden päivystämisestä tilanteissa, joissa asuinyksikkö on tilapäisesti tyhjä. Rinnakkain toimivalla asuinyksiköllä tarkoitettaisiin samassa pihapiirissä toimivia asuinyksiköitä. Säännöstä voitaisiin soveltaa esimerkiksi viikonloppuisin tai loma-aikoina, jolloin asuinyksikkö on tyhjänä sinne sijoitettujen lasten ollessa sovitusti poissa. Tällaisissakin tilanteissa palveluntuottajan tulisi varautua esimerkiksi asuinyksikön vakituisen henkilöstön varallaolosta, jotta asuinyksikön henkilöstöön kuuluva voisi tulla töihin pikaisesti. Lapsen suunniteltu poissaolo voi keskeytyä, jolloin lapsella on oikeus tulla takaisin omaan asuinyksikköonsa mihin vuorokauden aikaan tahansa. Lapsen karkumatka voi myös käynnistyä suunnitellun poissaolon aikana, jolloin lastensuojelulaitoksen henkilöstön tulee ryhtyä sille säädettyjen tehtävien hoitamiseen. Lisäksi laitoksen tulisi varmistaa, että lapsella olisi tosiasiallinen yhteydenpito-mahdollisuus laitoksen henkilöstöön suunnitellun poissaolonsa aikana. Myös laitoksen henkilöstön yhteydenpito lapseen ja hänestä huolehtiviin vanhempiin, huoltajiin tai muihin läheisiin esimerkiksi niin sanottujen kotisoitoin tulisi varmistaa. Säännös ei tarkoittaisi sitä, että lapsi voitaisiin tilapäisesti majoittaa toiseen asuinyksikköön esimerkiksi viikonlopun ajaksi, jotta

asuinyksikkö saataisiin tyhjäksi. Lapsella on oikeus omaan huoneeseensa, henkilökohtaisiin tavaroihinsa ja asuinyksikköönsä.

Voimassa olevan 59 §:n 4 momentti muuttuisi 5 momentiksi. Se täsmennettäisiin vastaamaan momenttien määrää. Momentissa säädettäisiin jatkossakin henkilöstön määrän suhteuttamisesta sijoitettujen lasten ja nuorten lukumäärään, heidän tarvitsemaansa hoitoon ja kasvatukseen sekä toiminnan luonteeseen.

74 §. Lastensuojelulaitoksen henkilöstö. Pykälä vastaisi asiallisesti pääosin voimassa olevan lain 60 §:ää. Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin viittaus sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain 9 §:ään, jossa säädetään henkilöstöstä. Ehdotettavassa pykälässä säädettäisiin nykytilaa vastaavasti siitä, että laitoksessa tulisi olla riittävä määrä sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 3 §:ssä tarkoitettuja sosiaalihuollon ammattihenkilöitä ja muuta henkilöstöä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin laitoksen hoito- ja kasvatustehtävistä vastaavan johtajan kelpoisuusehdosta ja sen osalta momentissa viitattaisiin sosiaalihuoltolain 46 a §:n 3 momenttiin. Nykytilaa vastaavasti edellytettäisiin tehtävään soveltuvaa korkeakoulututkintoa, alan tuntemusta sekä riittävää johtamistaitoa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että hoito- ja kasvatustehtävissä olevan henkilöstön määrässä ja henkilöstörakenteessa on huomioitava toimintayksikön asiakaskunnan tarpeet ja toiminnan luonne. Lisäksi säädettäisiin siitä, että henkilöstön määrään, osaamiseen ja perehdytykseen liittyvät puutteet aiheuta muun muassa rajoitusten käyttämistä tai muita lapsen turvallisuutta vaarantavia ja ihmisarvoa alentavia käytäntöjä.

75 §. Lastensuojelulaitoksen turvahenkilöt. Lakiin ehdotetaan sisällytettäväksi säännökset turvahenkilöistä (75–79 §:t). Vastaavaa sääntelyä ei ole voimassa olevassa lastensuojelulaissa. Ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan lastensuojelulaitoksen henkilökuntaan voisi laitoksen hoito- ja kasvatushenkilöstön lisäksi kuulua jatkossa myös turvahenkilöitä, jos se olisi laitokseen sijoitettujen lasten hoidon ja kasvatuksen toteuttamisen turvaamiseksi välttämätöntä. Koska turvahenkilön toimivaltuudet ovat laajat, sääntelyn tarkoituksena on mahdollistaa turvahenkilöiden palkkaaminen ainoastaan sellaisiin laitoksiin, joihin turvahenkilöiden palkkaaminen olisi edellä todetuista syistä johtuen välttämätöntä. Tällainen tilanne voi esimerkiksi olla käsillä sellaisessa lastensuojelulaitoksessa, johon sijoitetut lapset käyttäytyvät väkivaltaisesti vaarantaen itsensä, toisten lasten taikka heidän huolenpidostaan vastaavien työntekijöiden turvallisuuden. Nykytilanteessa joissakin laitoksissa on jouduttu turvautumaan yksityisiin vartijapalveluihin tai kutsumaan poliisi paikalle turvallisuutta vaarantavien tilanteiden takia. Säännös mahdollistaisi laitoksille vartijoita pysyvämmän ratkaisun laitoksen turvallisuushaasteisiin. Sääntely ei poissulje turvahenkilöiden palkkaamista myös yksityisen palveluntuottajan palvelukseen, koska turvallisuushaasteet eivät rajaudu vain esimerkiksi koulukoteihin. Siitä, onko laitokseen välttämätöntä palkata turvahenkilöitä, päättäisi palveluntuottaja. Säännöksessä edellytettäisiin, että turvahenkilön tulee olla palvelusuhteessa (työ- tai virkasuhde) palveluntuottajaan. Mikäli kysymyksessä on hyvinvointialueen itse tuottamasta laitospalvelusta, turvahenkilö olisi palvelusuhteessa hyvinvointialueeseen. Turvahenkilö olisi näin osa valvontalain 9 §:ssä säädettyä palveluntuottajan henkilöstöä. Tämä mahdollistaisi myös henkilöstön asianmukaisen viranomaisvalvonnan sekä hyvinvointialueen omavalvonnan osana palvelun järjestämisvelvollisuutta. Henkilöstöön kuuluvan turvahenkilön myötä laitoksen turvallisuudesta vastaava henkilö olisi kaikille ja etenkin laitokseen sijoitetuille lapsille tuttu henkilö toisin kuin tällä hetkellä, kun laitokseen kutsuttaessa tulee mahdollisesti aina eri vartija. Momentissa todettaisiin lisäksi, että turvahenkilöön sovellettaisiin rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä hänen suorittaessaan tässä laissa tarkoitettuja tehtäviä. Vahingonkorvausvastuusta säädettäisiin

vahingonkorvauslaissa. Virkavastuun ulottaminen turvahenkilöihin on ehdoton edellytys, koska he hoitavat julkista hallintotehtävää ja käyttävät tehtäviä hoitaessaan julkista valtaa.

Turvahenkilöiden valvonta toteutuisi ensisijaisesti palveluntuottajan ja palvelunjärjestäjänä toimivan sijoittajahyvinvointialueen omavalvonnan kautta. Palveluntuottajan tulisi palveluyksikön rekisteröintiä varten ilmoittaa myös mahdolliset henkilöstöön kuuluvat turvahenkilöt sekä turvahenkilöiden koulutus valvontalain 16 §:n 2 momentin 5 kohdan mukaisesti. Lisäksi valvontaviranomainen voisi pyytää palveluntuottajalta selvitystä turvahenkilöiden käytöstä ja antaa palveluntuottajalle tai virheellisestä toiminnasta vastuussa olevalle henkilölle hallinnollista ohjausta valvontalain 38 §:ssä tarkoitetulla tavalla. Valvontaviranomainen ei voisi valvoa turvahenkilöitä ammattihenkilöinä, koska kyse ei ole sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilöistä.

Turvahenkilöt kuuluisivat lastensuojelulaitoksen henkilökuntaan, joten turvahenkilöitä koskee asiakastietolain mukainen asiakastietojen käsittelyä koskeva sääntely. Turvahenkilöt eivät ole asiakastietolain 4 §:ssä tarkoitettuja sivullisia, koska he osallistuvat asiakkaan sosiaalipalvelun järjestämiseen tai toteuttamiseen. Turvahenkilö voi siten saada tietoonsa välttämättömät asiakkaita koskevat tiedot, mutta tietojen antaminen voidaan toteuttaa myös ilman pääsyä asiakastietojärjestelmään. Turvahenkilöitä koskee myös asiakastietolain 5 §:n mukainen vaitiolovelvollisuus ja hyväksikäyttökielto.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin turvahenkilön tehtävistä. Turvahenkilön tehtävänä on laitokseen sijoitettuna olevien lasten, laitoksen henkilökunnan ja muun laitoksessa olevien henkilöiden suojeleminen, laitoksen järjestyksen ylläpito sekä laitoksen omaisuuden suojaaminen. Varmuuden vuoksi momentissa säädettäisiin, että turvahenkilö ei voisi toimia lapsen hoito- ja kasvatustehtävissä eikä näin käyttää 12 luvussa tarkoitettuja rajoituksia ja rajoitustoimenpiteitä. On tärkeää, että koko laitoksen henkilöstölle on selvää turvahenkilön ja laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökunnan tehtävien ja toimivallan erot. Tähän liittyvästä palveluntuottajalle asetettava velvoitteesta säädettäisiin jäljempänä tämän pykälän 5 momentissa.

Pykälän 3 momentin 1 kohdassa säädettäisiin, että turvahenkilönä voisi toimia ainoastaan henkilö, jolla on tehtävään soveltuva tutkinto. Soveltuvasta tutkinnosta päättäisi työnantaja. Soveltuva tutkinto voisi olla esimerkiksi turvallisuusalan perustutkinto (180 opintopistettä), turvallisuusalan ammattitutkinto (150 opintopistettä) tai turvallisuusalan erikoisammattitutkinto (180 opintopistettä). Pelkkä vartijan koulutus ei mahdollistaisi turvahenkilönä toimimista, mutta myös vartijana toiminut henkilö voitaisiin palkata tehtävään, jos hänellä on suoritettuna soveltuva tutkinto esimerkiksi turvallisuusalan perustutkinto ja hän muutoinkin täyttää vaaditut edellytykset. Momentin 2 kohdassa säädettäisiin, että turvahenkilöllä tulisi olla tarpeellinen käytännön kokemus turvallisuusalan tehtävistä sekä koulutus voimakeinojen käyttämisen oikeutuksen perusteisiin sekä niiden noudattamiseen käytännön tilanteissa. Aikaisempi toiminta vartijana voisi olla osoitus tällaisesta turvallisuusalan työkokemuksesta, koska turvallisuusalan tutkinnon suorittaneet työllistyvät usein juuri vartijan tehtäviin. Jos henkilö on toiminut yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain tarkoittamana vartijana, poliisi on hänet tehtävään hyväksynyt ja hänellä on vartijakortti. Hyväksyntä on voimassa viisi vuotta. Hyväksymisprosessin yhteydessä vartijaksi hakevan henkilön taustat on selvitetty siten kuin poliisin vartijaksi hyväksymisen prosessiin kuuluu. Turvahenkilöksi hakeutuvan henkilön olisi niin ikään osoitettava, että hänellä on suoritettuna säännöksessä edellytetty voimakeinojen käyttöä koskeva koulutus. Palveluntuottajan tehtävänä olisi arvioida täyttääkö hakijan esittämä koulutus sisällöllisesti ne tarpeet, joita turvahenkilönä toimiselle on välttämätöntä. Pykälän 5 momentissa säädetään palveluntuottajan velvollisuudesta huolehtia turvahenkilön voimakeinojen käyttöä koskevasta täydennyskoulutuksesta.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin turvahenkilön soveltuvuudesta. Turvahenkilön tulisi olla rehelliseksi ja luotettavaksi tunnettu sekä henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan sopiva toimimaan turvahenkilönä. Palveluntuottaja voi arvioida näitä tekijöitä rekrytointiprosessin osa-alueiden kautta kuten esimerkiksi hakemusasiakirjojen, työhaastattelun, suosittelevien tai muiden referenssien avulla taikka soveltuvuusarviointien avulla. Yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain 3 §:ssä säädetään työntekijän henkilötietojen keräämisen yleisistä edellytyksistä sekä työnantajan tiedonantovelvollisuudesta. Sen 1 momentin mukaan työnantajan on kerättävä työntekijää koskevat henkilötiedot ensi sijassa työntekijältä itseltään. Kuten edellä 3 momentin osalta on todettu, vartijana aiemmin toimineen henkilön osalta poliisi on selvittänyt henkilön taustoja vartijaksi hyväksymisen yhteydessä. Hyväksyntä on voimassa viisi vuotta ja koskee vartijana toimimisen edellytyksiä. Palveluntuottajan olisi arvioitava kunkin hakijan tilanne ajan-kohtaisesti ja suhteessa turvahenkilön tehtävissä toimimiseen. Palvelunantajan olisi myös varmistettava, ettei henkilöllä ole tehtävän asianmukaista hoitamista vaarantavia sidonnaisuuksia ja, että henkilöllä on edellytykset hoitaa tehtävänsä riippumattomasti ja luotettavasti. Tämä olisi mahdollista toteuttaa osana rekrytointiprosessia esimerkiksi pyytämällä henkilöä esittämään selvitys sidonnaisuuksistaan. Työntekijää koskevien henkilötietojen säilyttämiseen sovellettaisiin muuta lainsäädäntöä. Henkilötietoja ei lähtökohtaisesti saa säilyttää pidempään kuin on tarpeen (tarpeellisuusvaatimus). Pykälän 4 momentissa olisi lisäksi viittaus lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annettuun lakiin. Lain 2 §:n soveltamisalan mukaan lakia sovelletaan työ- ja virkasuhteessa tehtävään työhön, johon pysyväisluontoisesti ja olennaisesti kuuluu ilman huoltajan läsnäoloa tapahtuvaa alaikäisen kasvatusta, opetusta, hoitoa tai muuta huolenpitoa taikka muuta työskentelyä henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa alaikäisen kanssa. Turvahenkilön voitaisiin katsoa kuuluvan lain soveltamispiiriin ja laki velvoittaisi työnantajana toimivaa palvelunantajaa Turvahenkilöksi hakeutuvan olisi näin toimitettava nähtäväksi laissa tarkoitettu rikosrekisteriote.

Pykälän 5 momentin mukaan palveluntuottajan tulisi perehdyttää turvahenkilö lastensuojeluun ja laitoksen erityisolosuhteisiin sekä väkivaltaa käyttävän lapsen kohtaamiseen. Tämä vaatimus on tärkeä, jotta turvahenkilöt ymmärtävät sen toimintaympäristön erityisyyden, jossa he toimivat ja ymmärtävät lapsen kohtaamisen keskeiset periaatteet. Väkivallan ehkäisy ja väkivaltatilanteiden eskaloitumisen mahdollisimman varhainen katkaiseminen tulisi olla aina ensisijaista. Palveluntuottajan tulisi varmistaa, että turvahenkilö saa riittävän perehdytyksen väkivaltakäyttäytymisen taustalla mahdollisesti vaikuttavista tekijöistä ja niiden yhteydestä lapsen käyttäytymiseen sekä siihen, miten erityyppisissä tilanteissa tulisi reagoida lapsen toimintaan. Lastensuojelulaitoksessa väkivalta voi toteutua lasten keskinäisissä tai lapsen ja aikuisten välisissä suhteissa. Turvahenkilön tulisi saada myös riittävä perehdytys lastensuojelulaitoksen arjessa toteutuvaan ryhmädynamiikkaan siinä turvallisesti toimimiseen. Palveluntuottajan tulisi myös huolehtia, että turvahenkilölle järjestetään tarpeellinen voimakeinojen käyttöä koskeva täydennyskoulutus. Henkilöä ei voitaisi 75 §:n 3 momentin mukaan ottaa tehtävään, jos hänellä ei valmiiksi olisi voimankäyttöön liittyvää säännöksessä edellytettyä koulutusta, mutta vähintään yhtä tärkeää on, että palveluntuottaja huolehtii turvahenkilön voimankäyttöä koskevasta täydennyskoulutuksesta asianmukaisesti. Koska palveluntuottajan on varmistuttava myös siitä, että hoito- ja kasvatushenkilöstöön kuuluvilla on asianmukainen ja riittävä koulutus voimakeinojen käyttöön, voi olla tarkoituksenmukaista kouluttaa työntekijät esimerkiksi samojen väkivaltatilanteiden ehkäisyyn ja hallintaan tarkoitettujen interventioiden ja konkreettisten kiinnipitotekniikoiden käyttöön. Palveluntuottajan olisi lisäksi huolehdittava, että laitokseen sijoitetut lapset ja koko henkilökunta perehdytetään turvahenkilön sekä hoito- ja kasvatushenkilökunnan tehtäviin ja toimivaltuuksiin. On tärkeää, että lapset ja koko henkilöstö ymmärtää tehtävien ja toimivaltuuksien erot ja, että henkilöstö toimii omien tehtäviensä ja toimivaltuuksiensa rajoissa. Lasten osalta asia on sisällytettävä myös 90 §:ssä säädettyyn hyvän kohtelun suunnitelmaan. Turvallisuuteen liittyen palvelunantajan on myös noudatettava, mitä muun muassa työturvallisuuslaissa (738/2002) säädetään esimerkiksi työsuojelun toimintaohjelmasta (9 §), työn vaarojen

selvittämisestä ja arvioinnista (10 §) sekä työntekijälle annettavasta opetuksesta ja ohjauksesta (14 §). Lakia sovelletaan työsopimuksen perusteella tehtävään työhön sekä virkasuhteessa tai siihen verrattavassa julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa tehtävään työhön.

Pykälän 6 momentin mukaan laitoksen johtajan tulisi antaa turvahenkilölle tunnustekortti, josta kävisi ilmi henkilön toimiminen turvahenkilönä. Turvahenkilön olisikin pidettävä tunnustekortti esillä aina, kun hän hoitaa tässä laissa säädettyjä tehtäviään. Lisäksi turvahenkilön olisi ilmaistava tehtäviä hoitaessaan ja toimivaltaa käyttäessään olevansa tässä laissa säädettyjä toimivaltuuksia käyttämään oikeutettu turvahenkilö. Turvahenkilön olisi lisäksi ilmoitettava toimenpiteen peruste sen kohteena olevalle henkilölle. Pykälän 7 momentissa säädettäisiin siitä, että laitoksen olisi viipymättä lopetettava henkilön käyttö turvahenkilönä, jos tämä ei enää täyttäisi tässä laissa turvahenkilölle säädettyjä edellytyksiä. Momentin tarkoittama tilanne saattaisi olla käsillä esimerkiksi, jos turvahenkilö ei enää täyttäisi 75 §:ssä säädettyjä soveltuvuusedellytyksiä. Selkeämmin tilanne voisi olla käsillä, jos turvahenkilö syyllistyisi esimerkiksi rikoslain 20 luvussa (seksuaalirikokset) tai 21 luvussa (henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset) säädettyyn rikokseen.

Pykälän 8 momentissa säädettäisiin, että palveluntuottajan olisi ilmoitettava hyvinvointialueelle ja Helsingin kaupungille, jos sen henkilökuntaan kuuluu turvahenkilöitä. Ilmoitus olisi tehtävä myös silloin, jos turvahenkilön käyttö lopetettaisiin 7 momentissa säädetystä syystä. Säännös on tarpeen sijoittajahyvinvointialueen näkökulmasta, kun se harkitsee lapsen sijoittamista palveluntuottajan laitokseen sekä valvonnan näkökulmasta silloin, kun hyvinvointialueella on jo sijoitettuna lapsi kyseiseen laitokseen.

76 §. Turvahenkilön tehtävissä noudatettavat periaatteet. Pykälässä säädettäisiin turvahenkilön tehtävissä noudatettavista periaatteista. Pykälän 1 momentin mukaan turvahenkilön tulisi ensisijaisesti neuvoin, kehotuksin ja sovinnollisin keinoin ylläpitää lastensuojelulaitoksen järjestystä ja turvallisuutta. Säännöksellä korostettaisiin neuvojen, kehotusten ja sovinnollisten keinojen ensisijaisuutta ennen muuta turvahenkilölle 78 §:ssä mahdollistettuun voimankäyttöön. Säännös liittyy läheisesti perusoikeusjärjestelmän kannalta keskeisen suhteellisuusperiaatteen noudattamiseen

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että turvahenkilön on tehtäviä hoitaessaan kunnioitettava perus- ja ihmisoikeuksia sekä toimivaltuuksia käyttäessään valittava perusteltavissa olevista vaihtoehtoista se, joka parhaiten edistää näiden oikeuksien toteutumista. Säännöksellä halutaan korostaa perus- ja ihmisoikeuksien merkitystä turvahenkilön tehtävien hoitoa koskevassa harkinnassa. Turvahenkilö ei saisi tehtäviä hoitaessaan puuttua kenenkään oikeuksiin enempää kuin tehtävien suorittamiseksi on välttämätöntä. Tältä osin säännös toteuttaisi niin sanottua vähemmän haitan periaatetta. Suhteellisuusperiaatetta puolestaan toteuttaisi momentin toiseksi viimeinen virke, jonka mukaan tehtäviin liittyvien toimenpiteiden olisi oltava perusteltuja suhteessa tehtävien tärkeyteen ja kiireellisyyteen sekä tilanteeseen kokonaisuutena. Alaikäisten erityisasema huomioitaisiin momentin viimeisessä virkkeessä. Sen mukaan, jos toimenpiteen kohteena on alaikäinen, toimenpidettä suorittaessa olisi otettava huomioon lapsen ikä ja kehitystaso.

77 §. Turvahenkilön toimivaltuudet. Pykälässä säädettäisiin turvahenkilön toimivaltuuksista. Säännöksellä pyritään tarkkaan rajaamaan se, milloin turvahenkilön laajoja toimivaltuuksia voisi käyttää. Turvahenkilön toimivaltuudet kytkeytyvät turvahenkilölle edellä 75 §:n 2 momentissa säädettyyn tehtävään. Sen mukaan turvahenkilön tehtävänä on laitokseen sijoitettuna olevien lasten, laitoksen henkilökunnan ja muun laitoksessa olevien henkilöiden suojeleminen, laitoksen järjestyksen ylläpito sekä laitoksen omaisuuden suojaaminen.

Pykälän 1 momentin 1-kohdan mukaan turvahenkilöllä olisi tehtäviensä suorittamiseksi oikeustaan ulkopuolisen henkilön pääsy laitokseen ja sen alueelle, jos henkilöllä ei olisi asiallista syytä saapumiselleen. Lastensuojelulaitokset ovat sinne sijoitettujen lasten koteja laitossijoituksen ajan. Kysymyksessä ei näin ole yleisölle lähtökohtaisestikaan avoimesta tilasta. Lastensuojelulaitokseen voi tulla ulkopuolisia kuitenkin täysin asiallisesta syystä johtuen esimerkiksi tapaamaan lasta tai suorittamaan sovittuja tai lakisääteisiä tehtäviä. Momentissa tarkoitetaan tilannetta, jossa henkilö ei pysty osoittamaan mitään asiallista syytä saapumiselleen. Tällaisessa tilanteessa turvahenkilöllä olisi oikeus estää henkilön pääsy laitokseen ja sen alueelle.

Momentin 2 kohdan mukaan turvahenkilöllä olisi oikeus estää myös asiallisella syyllä laitokseen saapuneen ulkopuolisen henkilön pääsy laitokseen ja sen alueelle, jos turvahenkilöllä on syytä epäillä, että henkilö päihtymyksen, käyttäytymisen tai aikaisemman käyttäytymisensä perusteella vaarantaa laitoksessa taikka sen alueella olevien henkilöiden turvallisuutta, laitoksen järjestystä tai laitoksen omaisuutta. Tällaisen asiallisella syyllä laitokseen saapuneen ulkopuolisen henkilön pääsy voitaisiin estää myös, jos turvahenkilöllä on syytä epäillä, että henkilöllä on hallussaan ihmisen tai omaisuuden vahingoittamiseen soveltuvia aineita tai esineitä ja on syytä epäillä, että henkilö myös käyttäisi aineita taikka esineitä laitoksessa tai sen alueella olevien henkilöiden turvallisuutta, laitoksen järjestystä tai laitoksen omaisuutta vaarantaen. Momentin kaltainen tilanne voi olla käsillä esimerkiksi silloin, jos lasta tapaamaan tullut päihtynyt kaveri tai sukulainen aiheuttaa käytöksellään vaaraa.

Momentin 3 kohdan mukaan turvahenkilöllä olisi oikeus poistaa laitoksesta ja sen alueelta siellä asiallisella syyllä jo oleva ulkopuolinen henkilö, jos hän päihtymyksen, käyttäytymisen taikka varustautumisen perusteella vaarantaa taikka uhkaa vaarantaa laitoksessa tai sen alueella olevien henkilöiden turvallisuutta, laitoksen järjestystä tai laitoksen omaisuutta. Tällainen tilanne voisi esimerkiksi olla se, että lapsen vanhempi on tapaamassa lasta laitoksessa ja syystä tai toisesta alkaa käyttäytyä väkivaltaisesti taikka hajottamaan laitoksen omaisuutta. Ulkopuolisen henkilön poistaminen saattaisi tulla kyseeseen myös tilanteessa, jossa vieraillemissa olevan henkilön toiminta aiheuttaa lapsen hyvinvoinnin merkittävän heikkenemisen ja johon joudutaan reagoimaan.

Momentin 4 kohdassa säädetään turvahenkilön toimivallasta tehdä henkilöntarkastus aineiden ja esineiden poisottamiseksi. Henkilöntarkastuksen toteuttamisen tarkoituksena olisi sen varmistaminen, ettei säännöksessä tarkoitettulla henkilöllä ole hallussaan esineitä tai aineita, joilla hän voisi aiheuttaa vaaraa itselleen tai muille taikka laitoksen omaisuudelle, jos on syytä epäillä, että henkilö käyttää ainetta tai esinettä laitoksessa tai sen alueella olevien henkilöiden turvallisuutta, laitoksen järjestystä tai laitoksen omaisuutta vaarantaen taikka on syytä epäillä, että henkilö laitoksessa tai sen alueella edellä tarkoitettusti välittää toiselle laitoksessa tai sen alueella olevalle henkilölle tällaista ainetta tai esinettä. Tällaisia säännöksessä tarkoitettuja vahingoittamiseen soveltuvia aineita ja esineitä olisivat esimerkiksi teräaseet, ampuma-aseet, palavat nesteet ja kaasut. Toimivalta henkilöntarkastuksen tekemiseen sekä aineen ja esineen poisottamiseen ei ulottuisi sellaiseen henkilöön, jolla ei ole asiallista syytä edes saapua laitokseen ja, jonka pääsy laitokseen voitaisiin 1 kohdan perusteella kokonaan estää. Esimerkki kohdassa tarkoitettua käytännön tilanteesta voisi olla lasta tapaamaan tullut vanhempi tai lapselle muu läheinen henkilö, joka yrittää esimerkiksi toimittaa lapselle teräseen. Tällaisen henkilön pääsy laitokseen voitaisiin myös kokonaan estää. Tilanteessa turvahenkilön tulisikin hoito- ja kasvatushenkilökuntaa mahdollisuuksien mukaan asiassa konsultoituaan harkita, kumpaa toimivaltuutta hän asiassa käyttää.

Momentin 5 kohdassa säädettäisiin turvahenkilön oikeudesta tehdä henkilöntarkastus 4 kohdassa tarkoitettulle henkilölle myös päihtymistarkoitukseen soveltuvan aineen taikka siihen erityisesti soveltuvan välineen poisottamiseksi, jos on syytä epäillä, että henkilö välittää tällaista

ainetta tai esinettä laitoksessa tai sen alueella olevalle lapselle. Säännöksen tarkoituksena on suojella laitokseen sijoitettuna olevia lapsia sekä laitoksen järjestystä. Tavoite olisi linjassa niiden säännösten kanssa, jotka mahdollistavat tällaisten aineiden poisottamisen myös kodin ulkopuolelle sijoitetulta lapselta itseltään. Esimerkiksi henkilöltä tavatut lääkeaineet eivät itsessään olisi säännöksen tarkoittamia poisotettavia eikä turvahenkilön tehtäviin kuuluisi sen varmistaminen, onko henkilöllä lääkkeisiin laillinen resepti. Jos kuitenkin on syytä epäillä, että henkilö välittäisi lääkkeitä sijoitetulle lapselle päihtymistarkoituksessa, turvahenkilöllä olisi oikeus ottaa lääkkeet henkilöltä säännöksen nojalla pois.

Momentin 6 kohdan mukaan turvahenkilöllä olisi oikeus estää laitokseen sijoitettuna olevan lapsen, laitoksen henkilökunnan tai muun laitoksessa tai sen alueella olevan henkilön turvallisuutta vaarantava teko tai tapahtuma. Tilanteet voivat liittyä esimerkiksi lasten keskinäisiin väkivaltatilanteisiin, joita ei ole hoito- ja kasvatushenkilökunnan toimesta saatu hallintaan taikka tilanne, jossa on tosiasiallinen uhka esimerkiksi työntekijän turvallisuuden vaarantumisesta tai tilanteen eskaloitumisesta. Kyseessä voisi olla myös tilanne, jossa laitoksessa asuvat lapset tai heidän läheisensä tai kaverinsa pyrkivät edistämään luvaton poistumista ja on syytä olettaa, että tämä voi vaarantaa lapsen hyvinvoinnin. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin toimivaltuuksien alueellisesta soveltamisalasta. Sen mukaan toimivaltuudet olisivat voimassa laitoksessa ja sen alueella. Laitoksen alue kattaisi esimerkiksi laitoksen piha-alueen ja siellä olevat rakennukset.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin 2 momentin 4 kohdassa tarkoitetun henkilöntarkastuksen toteuttamisesta. Tarkastus voisi kohdistua sekä henkilöön itseensä että hänen mukanaan oleviin tavaroihin. Esimerkiksi henkilöllä mukana olleen laukun sisältö voitaisiin tarkastaa. Tarkastus voitaisiin tehdä ainoastaan 2 momentin 4 ja 5 kohdassa mainitulle henkilölle ja siinä tarkoituksessa, mitä mainituissa kohdissa säädetään. Henkilöntarkastus voitaisiin toteuttaa vain vaatteita tunnustelemalla metallinilmaisinta tai muuta teknistä laitetta käyttäen. Tämän kajoavampaa henkilöntarkastusta ei näin olisi mahdollista tehdä. Momentissa säädettäisiin myös siitä, että tarkastus olisi suoritettava hienotunteisesti ja laitoksen henkilökuntaan kuuluvan toisen henkilön läsnä ollessa. Tarkastuksen tekijän ja siinä läsnä olevan henkilön olisi oltava samaa sukupuolta tarkastettavan henkilön kanssa, jollei kyseessä olisi terveydenhuollon ammattihenkilö. Mainitusta tarkastuksen suorittamistavasta voitaisiin kuitenkin poiketa, jos se olisi asian kiireellinen luonne huomioon ottaen turvallisuuden kannalta välttämätöntä. Tällainen tilanne voisi olla esimerkiksi käsillä, jos henkilöltä pitäisi saada välittömästi pois esimerkiksi

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että poisotetun omaisuuden luovuttamiseen tai hävittämiseen sovelletaan, mitä muussa laissa säädetään. Poisotettu omaisuus olisi lähtökohtaisesti palautettava tarkastetulle henkilölle viimeistään hänen poistuessaan laitoksesta ja sen alueelta, jollei omaisuuden palauttamisesta tai hävittämisestä muussa laissa toisin säädetä. Esimerkiksi huumausainelain (373/2008), alkoholilain (1102/2017), poliisilain, järjestyslain (612/2003) ja ampuma-aselain (1/1998) nojalla lapselta poisotetut huumausaineet, luvattomat ampuma-aseet, aseiden osat, patruunat, erityisen vaaralliset amukset ja kaasusumuttimet sekä räjähteet on luovutettava poliisille.

78 §. Turvahenkilön oikeus voimakeinojen käyttöön. Turvahenkilöllä olisi pykälän 1 momentin nojalla oikeus käyttää hänelle säädettyjen tehtävien toteuttamiseksi välttämättömiä voimakeinoja, jos toimenpiteiden kohteena oleva henkilö koettaa vastarintaa tekemällä estää toimenpiteiden suorittamisen. Voimakeinojen käyttömahdollisuus kytkettäisiin 77 §:n 1 momentissa säädettyihin toimivaltuuksiin eli laitokseen ja sen alueelle pääsyn estämiseen ja sieltä poistamiseen, henkilöntarkastukseen sekä turvallisuutta vaarantavan teon tai tapahtuman estämiseen. Oikeus voimakeinoihin riippuisi aina ensisijaisen, yksilöidyn toimivaltuuden olemassaolosta. Yleistä oikeutta käyttää voimaa tehtävänsä suorittamiseksi turvahenkilöllä ei olisi. Tehtävällä olisi

kylläkin kytkeä voimakeinojen käyttöoikeuteen sikäli, että turvahenkilön toimivaltuuksien käytön tulisi ylipäättään liittyä turvahenkilölle 75 §:n 2 momentissa säädettyyn tehtävään. Voimakeinojen käytön edellytyksenä olisi siten sekä turvahenkilön tehtävän liittyminen voimakeinojen käyttötilanteeseen että ensisijaisen, voimakeinojen käyttöön viime kädessä oikeuttavan toimivaltuuden olemassaolo.

Voimakeinojen käyttöoikeus turvahenkilön toimivaltuuksien käytön yhteydessä edellyttäisi aina vastarintaa. Vastarinta voisi olla luonteeltaan joko aktiivista tai passiivista. Viimeksi mainitusta vastarinnasta voisi olla esimerkiksi poistettavan ulkopuolisen henkilön tarrautuminen ovenkahvaan poistamisen estämiseksi.

Pykälän 2 momentissa todettaisiin, että käytettävien voimakeinojen olisi oltava tilanteeseen ja suojeltavaan etuun nähden välttämättömiä, puolustettavia ja oikeasuhtaisia (suhteellisuusperiaate). Voimakeinojen käyttöä harkittaessa turvahenkilön olisi otettava huomioon henkilön käyttäytyminen, tehtävän tärkeys ja kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus sekä muut seikat, joilla on merkitystä tilanteen kokonaisarvioinnin kannalta. Pelkkä passiivinen vastarinta ei useinkaan oikeuttaisi koviin voimakeinoihin. Voimakeinojen käytöstä tulisi kokonaan luopua, jos niiden käyttämisen perusteena olevaa suojattavaa intressiä (esimerkiksi laitoksen omaisuutta) olisi pidettävä pienenä suhteessa voimakeinojen käytöstä mahdollisesti aiheutuvaan vammautumisriskiin henkilölle tai riski, että tilanne eskaloituu. Voimankäyttö on aina viimesijainen keino eikä siihen saisi turvautua, jos tilanteeseen voidaan vastata lievemmin keinoin. Voimakeinojen käyttöä ohjaa 76 §:ssä säädetty turvahenkilön tehtävissä noudatettavat periaatteet. Turvahenkilön oikeus hätävarjeluun perustuisi rikoslain 4 luvun 4 §:n hätävarjelua koskevaan säännökseen eikä ehdotetulla pykälällä rajoitettaisi tätä oikeutta. Voimakeinojen käyttö turvahenkilön koskemattomuuteen tai ulkopuoliseen henkilöön kohdistuvan hyökkäyksen seurauksena saattaisi siten tulla arvioitavaksi myös hätävarjeluna. Erikseen momentissa säädettäisiin myös siitä, että voimankäyttövälineiden käyttö ei ole sallittu. Lisäksi momentissa säädettäisiin voimankäyttövälineiden käytön kiellosta sekä voimakeinojen käytön liioittelusta viittaamalla rikoslain 4 luvun 6 §:n 2 ja 3 momenttiin.

Pykälän 3 momentin mukaan lapsen terveydentila olisi tutkittava voimakeinojen käytön jälkeen, jos voimankäytöstä aiheutuu lapselle vammoja tai fyysisiä jälkiä tai, jos lapsi sitä pyytää.

79 §. Turvahenkilön velvollisuus laatia tapahtumailmoitus. Pykälän 1 momentin mukaan turvahenkilön velvollisuuteen laatia toimivaltuuksien käytöstään tapahtumailmoitus sekä laitoksen velvollisuuteen säilyttää ja hävittää tapahtumailmoitukset sovellettaisiin, mitä yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain 8 §:ssä säädetään vartijan velvollisuudesta laatia tapahtumailmoitus sekä turvallisuusalan elinkeinoluvan haltijan velvollisuudesta säilyttää ja hävittää tapahtumailmoitukset. Tapahtumailmoitus on turvahenkilön toiminnan ja toimivaltuuksien käytön valvonnan sekä toimenpiteiden kohteena olevien henkilöiden oikeusturvan ja tietojensaantioikeuden turvaamiseksi välttämätön etenkin, kun turvahenkilön toimivaltuudet kytkeytyvät tapahtumiin, joilla on kiinteä yhteys ihmisten perusoikeuksiin. Yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain 8 §:n mukaan tapahtumailmoituksesta tulee käydä ilmi kyseiseen tapahtumaan liittyvät havainnot ja toimenpiteet. Toimenpiteiden kohteena olleiden sukunimi, etunimet, henkilötunnus ja osoitetiedot saadaan kirjata tapahtumailmoitukseen. Tapahtumailmoitukset on säilytettävä kahden vuoden ajan niiden laatimispäivän kalenterivuoden päättymisen jälkeen, jonka jälkeen henkilötietoja sisältävät tapahtumailmoitukset olisi viipymättä ja viimeistään kuukauden kuluessa hävitettävä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että sijoitettua lasta koskeva tapahtumailmoitus olisi tehtävä yhdessä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökunnan kanssa siksi, että näin tapahtumailmoituksen tiedot tulee kirjattua myös lapsen asiakasasiakirjoihin. Tapahtumailmoituksesta

tehtäisiin siis erillinen asiakirjamerkintä turvahenkilön ilmoituksen perusteella. Sijoitettua lasta koskevilla tilanteilla on huolehdittava siitä, että lapsen asiakasasiakirjoihin kirjataan riittävät tiedot toimenpiteen perusteista, kulusta ja oikeasuhtaisuudesta lapsen oikeusturvan ja viranomaisvalvonnan varmistamiseksi. Lisäksi asiakasasiakirjoihin on kirjattava myös mahdolliset eriävät näkemykset tapahtumien kulusta. Asiakaskirjausten asianmukaisuudesta vastaa palveluntuottaja. Turvahenkilön olisi annettava lasta koskeva tapahtumailmoitus laitoksen johtajalle ja laitoksen johtajan puolestaan olisi annettava välittömästi tapahtumailmoitus lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle.

Koska turvahenkilön olisi laadittava toimivaltuuksien käytöstään tapahtumailmoitus yhdessä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilön kanssa, ei turvahenkilö itse kirjaisi toimivaltuuksien käytöstä kirjauksia sosiaalihuollon asiakasasiakirjoihin, eikä turvahenkilöllä ole tarpeen olla pääsyä sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmään. Tapahtumailmoitus voi olla vapaamuotoinen kuvaus tilanteesta, eli sitä varten ei ole tarkoitus laatia yhtenäistä asiakirjarakennetta. Hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva, sosiaalihuollon asiakasasiakirjojen kirjaukset toteuttava henkilö kirjaisi tarvittavat tiedot asiakastietolain 44 §:n mukaisena asiakaskertomusmerkintänä.

Erityisen huolenpidon jakso

Esityksessä ehdotetaan, että erityisen huolenpidon jaksoa koskeva sääntely sijoittuisi laitoshoidon koskevaan 11 lukuun (80–82 §) pois lukien jakson aikaiset rajoitukset, joista säädettäisiin jatkossa lastensuojelulain 12 luvussa. **80 §. Erityisen huolenpidon jakso.** Pykälässä säädettäisiin erityisen huolenpidon jakson tarkoituksesta, sisällöstä ja edellytyksistä. Pykälä vastaisi lastensuojelulain muuttamisesta annetun lain (532/2026) 60 a §:ää.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin erityisen huolenpidon jakson tarkoituksesta ja tavoitteesta, jotka vastaisivat nykytilaa. Lisäksi siinä viitattaisiin EHO-jakson aikaisia erityisiä rajoituksia koskevaan 107 §:ään, jonka mukaan EHO-jaksolle sijoitetun lapsen liikkumista rajoitettaisiin koko jakson ajaksi. EHO-jaksolla voitaisiin käyttää tarvittaessa myös muita 12 luvussa säädettyjä rajoituksia soveltuvin osin.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin erityisen huolenpidon jakson järjestämisen edellytyksistä. Jakso voitaisiin toteuttaa silloin, kun lapsen suojeleminen on välttämätöntä ehdotetun lain 107 §:n mukaisilla rajoituksilla ja kun lapsen oma käyttäytyminen vakavasti vaarantaa hänen henkeään, terveyttään tai kehitystään. Lisäksi 2 momentin säännöksen mukaisesti sijoituksen edellytyksenä olisi jatkossakin se, että sijaishuoltoa ei ole lapsen hoidon ja huolenpidon tarve huomioita ottaen mahdollista järjestää muulla tavoin eivätkä terveydenhuollon palvelut sovellu käytettäväksi EHO-jakson sijaan. EHO-jaksolla ei voitaisi jatkossakaan korvata esimerkiksi lapsen tarvitsemaa psykiatrista sairaalahoitoa.

81 §. Päätös erityisen huolenpidon jaksosta. Pykälä vastaisi lastensuojelulain muuttamisesta annetun lain (532/2026) 60 b §:ää. Siinä säädettäisiin EHO-jakson toteuttamisen edellyttämästä päätöksestä ja sen valmistelusta sekä jakson aikarajoista, jakson päättämisestä sekä jakson aikaisesta sijaishuoltopaikasta.

Pykälän 1 momentin mukaan EHO-jaksosta olisi tehtävä määräaikainen päätös, joka voidaan tehdä enintään 90 vuorokaudeksi kerrallaan. Päätöksen määräaika lasketaan EHO-jakson tosiasiallisesta aloittamisesta. Päätös EHO-jakson järjestämisestä raukeaisi, jollei täytäntöönpanoa olisi voitu aloittaa 90 vuorokauden kuluessa päätöksen tekemisestä. Momentin mukaan EHO-jaksoa koskevaan päätökseen olisi kirjattava jakson perusteet, tavoitteet, hoito- ja kuntoutusmuodot ja muut tukitoimet tavoitteiden saavuttamiseksi, joilla korostetaan työskentelyn tavoitteellisuutta ja sisällön määrittelyn tärkeyttä. EHO-jakson tulee olla yksilöllisesti hyvin

suunniteltua. Päätöksen ja EHO-jakson pituutta tulee arvioida lapsikohtaisesti ja lapsen yksilöllisiin tarpeisiin perustuen.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin EHO-jakson jatkopäätöksestä. Jatkopäätöksen kesto voi olla enintään 90 vuorokautta. Sijoituksen jatkopäätöksen edellytyksiä arvioitaessa tulee huomioida tämän pykälän 3 momentin säännökset. EHO-jakson jatkamisen tulisi olla lapsen hengen, terveyden tai turvallisuuden ja lapsen tarpeenmukaisten palvelujen järjestämisen kannalta välttämätöntä.

Ehdotetussa 3 momentissa säädettäisiin EHO-jakson päätöksen perusteena olevasta moniammatillisesta arviosta. Säännöksen mukaan edellytetään ainakin kasvatukselliseen, sosiaalityön ja lääketieteelliseen asiantuntemukseen perustuvia arvioita päätöksenteon tukena. Päätöksenteon tueksi on mahdollista hankkia muidenkin asiantuntijoiden arviota lapsikohtaisten tarpeiden mukaisesti.

Lisäksi 3 momentissa säädettäisiin päätöksentekotoimivallasta. Päätöksen EHO-jaksosta ja sen jatkamisesta tekisi ehdotetun lain 24 §:n 2 ja 3 momentin mukaan määräytyvä viranhaltija lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän valmisteltua asian. Säännös vastaisi nykytilaa. EHO-jakso olisi lopetettava välittömästi, jos jakso osoittautuu tehottomaksi sille asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi tai kun sen tarvetta ei enää ole. Jakson päättämisen perusteita tulisi arvioida lapsikohtaisesti. Lopettamisesta päättää ehdotetun lain 9 §:ssä tarkoitettu lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Lopettamisesta voisi päättää myös muu hyvinvointialueen toimivaltainen sosiaalihuollon viranhaltija.

Pykälän 4 momentissa säädetään siitä, että jos EHO-jakso järjestetään muualla kuin lapsen omassa sijoituspaikassa, hyvinvointialue voi irtisanoa edellä tarkoitetun EHO-jaksoa edeltäneen sijoituspaikan. Aiemman sijoituspaikan irtisanomisesta on otettava huomioon lapsen kokonaistilanne ja tehtävä yksilökohtaista harkintaa eikä aiemman sijoituspaikan irtisanomista tulisi käyttää säästökeinoina. Harkinnassa on tarkoituksenmukaista huomioida muun muassa erityisen huolenpidon jakson arvioitu kesto ja jakson jälkeinen suunnitelma. Irtisanomisesta päättäisi ehdotetun lain 24 §:n 2 ja 3 momentin mukaan määräytyvä viranhaltija lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän valmisteltua asian.

82 §. Erityisen huolenpidon jakson toimeenpano. Pykälä vastaisi lastensuojelulain muuttamisesta annetun lain (532/2026) 60 c §:ää.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin edellytyksistä, joita EHO-jaksoja toteuttavalla lastensuojelulaitoksella tulisi olla. EHO-jakso voitaisiin järjestää lastensuojelulaitoksessa, jonka käytävissä olisi sen toteuttamiseksi riittävä kasvatuksellinen, sosiaalityön, psykologinen ja lääketieteellinen asiantuntemus. EHO-jaksoja toteuttavassa laitoksessa tulee olla toiminnan edellyttämä tehtävään soveltuvan ammatillisen tutkinnon omaava henkilöstö ja erityisen huolenpidon jakson järjestämiseksi terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan asianmukaiset tilat. EHO-jaksoja voitaisiin toteuttaa joko kyseisen palvelun tuottamiseen erikoistuneessa lastensuojelulaitoksessa tai laitoksen asuinyksikössä tai lapsen omassa sijoituspaikassa, mikäli erityisen huolenpidon toimeenpanoa koskevat edellytykset täyttyisivät.

Pykälän 2 momentin ensimmäisessä lauseessa säädetään, että EHO-jakson aikana 1 momentissa mainittujen asiantuntijoiden olisi tavattava lasta säännöllisesti sekä osallistuttava lapsen EHO-jakson suunnitteluun, toimeenpanoon ja arviointiin. Momentin mukaan lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on suunniteltava lapsen sijaishuollon toteuttaminen EHO-jakson jälkeen. Suunnittelu ei edellytä erillisen kirjallisen suunnitelman tekemistä, mutta siitä on tarkoituksenmukaista tehdä tarvittavat kirjaukset lapsen asiakasasiakirjoihin. Suunnittelua on tehtävä

yhdessä lapsen, jakson jälkeisen sijoituspaikan ja EHO-jakson aikaisen henkilökunnan kanssa. Lisäksi EHO-jakson jälkeistä aikaa koskevassa suunnittelussa on otettava huomioon palveluiden jatkuvuus lapsen sijaishuoltopaikkaa muutettaessa tai kun lapsi siirtyy sijoituksen päätyttyä jälkihuoltoon. Lapselle on myös tehtävä tarvittavat lääkärintarkastukset EHO-jakson aikana.

Kuntouttava suljettu laitospalvelu

Esityksessä ehdotetaan, että kuntouttavaa suljettua laitospalvelua koskeva sääntely sijoittuisi laitoshoidon nimenomaisesti koskevaan 11 lukuun pois lukien palvelun aikaiset rajoitukset, joista säädettäisiin jatkossa ehdotetun lain 12 luvussa.

83 §. *Lapsen sijoittaminen kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun ja palvelun tuottaminen.* Pykälä vastaisi pääosin lastensuojelulain muuttamisesta annetun lain (532/2026) 49 a §:ää. Pykälän otsikkoa ehdotetaan muutettavaksi, jotta se vastaisi paremmin pykälän sisältöä.

Pykälän 1 momentin mukaan palveluun voitaisiin sijoittaa 12 vuotta täyttänyt lapsi, joka aiheuttaa vakavaa vaaraa omalle tai muiden turvallisuudelle käyttämällä väkivaltaa tai tekemällä muita rikollisia tekoja. Edellytyksenä olisi lisäksi, että sijoitus olisi välttämätöntä lapsen suojelemiseksi joko omaa tai muiden turvallisuutta vaarantavalta käyttäytymiseltä sekä hänen tarvitsemiensa kuntouttavien palvelujen ja pitkäjänteisen tuen järjestämiseksi. Sijoituksen peruste ei rajautuisi niinkään yksittäisten rikosnimikkeiden perusteella, vaan sen mukaan, kuinka yksittäisen teon tai useamman rikollisen teon seuraus ilmenee pykälän 1 momentissa kuvattuna lapsen oman tai muiden henkilöiden turvallisuuden vakavana vaarantumisena. Lapsen sijoittaminen edellyttää lapsen väkivallan käytön tai muiden rikollisten tekojen ja näistä aiheutuvien vaikutusten arviointia kokonaisuudessaan.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin lisää edellytyksistä, joiden tulee täytyä lapsen sijoitusta kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun harkittaessa. Sijoituksen edellytyksenä on se, ettei sijaishuoltoa ole mahdollista muutoin järjestää lapsen omaa tai muiden turvallisuuden vaarantavan käyttäytymisen vuoksi eikä tässä laissa tarkoitettu erityisen huolenpidon jakso taikka muut sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut sovellu käytettäväksi. Lisäksi sijoitus edellyttää, että lapsen suojeleminen tässä ehdotetun lain 108 §:n mukaisin rajoituksin on välttämätöntä. Kuntouttava suljettu laitospalvelu on tarkoitettu lukumäärältään pienen, mutta hyvin vankkaa tukea tarvitsevien lasten palvelutarpeeseen vastaamiseksi, joiden päihde- ja rikoskierteen katkaisemiseen tai psyykkisen oireiluun tai vakavaan itsetuhoisuuteen ei mikään muu nykyinen sijaishuollon muoto pysty vastaamaan.

Palvelu erottuisi esimerkiksi EHO-jaksosta erityisesti siinä, että sijoitus ei olisi lähtökohtaisesti määräaikainen vaan lapsen yksilöllisiin tarpeisiin perustuva ja mahdollisesti EHO-jaksoa pidempiaikainen. Palvelulla ei myöskään voitaisi korvata esimerkiksi psykiatrisen sairaalahoidon tai muun terveydenhuollon järjestämisvastuulle kuuluvan palvelun tarvetta. Vaikuttavuutta turvaa se, että sijoituksen kestoa ei aseteta jo lähtökohtaisesti liian lyhyeksi. Keskeistä on muutokseen tähtäävä työ. Muutoksen kannalta vaikuttavia asioita tunnistetaan ja työstetään sijoituksen kestäessä yhdessä lapsen ja hänen perheensä kanssa. Tätä tukee määräajoin tehtävä arviointi ja asiakassuunnitelman päivittäminen. Lapsen osallisuuden tukeminen on tärkeässä roolissa. Määräikaan sidotun sijoituksen haittapuolena voi olla se, että lapsen huomio kohdentuu määräajan päättymisen odottamiseen eikä lapsi motivoitu tarjolla olevaan muutostyöskentelyyn.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta sijoittaa alle 12-vuotias lapsi pykälässä tarkoitettuun palveluun. Tällainen sijoitus voitaisiin toteuttaa vain erittäin poikkeuksellisista ja painavista syistä, jos lapsen sijaishuoltoa ei ole mahdollista muutoin lapsen edun edellyttävällä tavalla järjestää. Kynnys alle 12-vuotiaan lapsen sijoittamiselle on korkea. Joissain tilanteissa

kuitenkin myös alle 12-vuotias (esimerkiksi 11,5-vuotias) lapsi voi aiheuttaa sijoituskriteerien mukaisesti vakavaa vaaraa joko itselleen tai muille. Tällainen tilanne voi syntyä äkillisesti ja kiireellisen sijoituksen tilanteessa, jolloin lapsen sijoitus palveluun saattaa kestää ainoastaan joitakin päiviä ennen kuin lapsen tilanne saadaan selvitettyä ja hänen tarpeisiinsa paremmin vastaava palvelu on saatavilla. Myös tällaisessa tilanteessa tulee kuitenkin aina ensisijaisesti selvittää ja arvioida muiden sosiaali- tai terveydenhuollon palvelujen mahdollisuudet vastata lapsen tarpeisiin.

Lapsen sijoituksen tulee olla aina lapsen edun mukainen ehdotetun lain 6 §:ssä tarkoitetulla tavalla. Ehdotetun lain 60 §:ssä säädetään, että sijoituspaikan valinnassa tulee kiinnittää erityistä huomiota huostaanoton perusteisiin ja lapsen tarpeisiin sekä lapsen sisarussuhteiden ja muiden läheisten ihmissuhteiden ylläpitämiseen ja hoidon jatkuvuuteen. Lisäksi tulee mahdollisuuksien mukaan ottaa huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen sekä uskonnollinen tausta. Lapsen läheissuhteiden ja muiden läheisten ihmissuhteiden toteutuminen tulee turvata. Palveluun sijoitettavien lasten yhteydenpitoa läheisverkostoon ja muihin turvallisiin ihmissuhteisiin tulee tukea yksilöllisesti ja velvollisuus korostuu, mitä pidemmästä suljetun laitoshoidon jaksosta on kyse.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että Valtion lastensuojelulaitoksesta ja sen yhteydessä toimivasta koulusta annetun lain (526/2026) 4 §:n 2 momentin mukaan vähintään yhden lastensuojelun toimintayksikön tulee tuottaa kuntouttavaa suljettua laitospalvelua. Lisäksi 1 momentin mukaisen palvelun järjestäjänä ja tuottajana voi olla Helsingin kaupunki ja hyvinvointialue.

84 §. Kuntouttavan suljetun laitospalvelun sisältö. Pykälä vastaisi sisällöllisesti lastensuojelulain muuttamisesta annetun lain (532/2026) 49 b §:ää, mutta pykälän rakennetta ehdotetaan muutettavaksi.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että palvelun tehtävänä olisi vastata lapsen erityisestä suojelusta. Erityinen suojelu tarkoittaisi tässä palvelussa yhtäältä lapsen itsensä suojelua omalta ja toisaalta muiden henkilöiden suojelua lapsen vaaralliselta käyttäytymiseltä. Palvelu tähtää lapsen edun toteutumisen varmistamiseen tavoitteellisella kuntouttavalla työskentelyllä siten, että lasta voitaisiin estää vahingoittamasta itseään ja/tai muita henkilöitä tilanteissa, joissa lapsella ei esimerkiksi ole riittäviä keinoja hallita omaa toimintaansa. Erityisen suojelun käsite korostaa lastensuojeluorientaatiota rankaisevan kontrollon sijaan.

Palvelua toteutettaisiin pykälän 1 momentin mukaisesti lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaten tarjoamalla tehostetusti toteutettua sosiaali- ja terveydenhuollon ammatilliseen osaamiseen perustuvaa kuntoutusta. Tehostettu kuntouttava työskentely näkyisi niin palvelun jatkuvassa arvioivassa otteessa, henkilöstömäärässä, henkilökunnan osaamisessa kuin muun asiantuntemuksen integroimisessa lapsen sijaishuoltoon. Palvelua tulisi toteuttaa moniammatillisesti ja siten, että ammatillisesti koulutetut ammattilaiset työskentelevät ja ovat läsnä intensiivisesti. Lisäksi 1 momentissa säädettäisiin, että palvelu voisi sisältää myös kiireellistä vastaanotto- ja arviointitoimintaa. Lapsi voitaisiin sijoittaa kiireellisesti palveluun tilanteissa, joissa sen arvioidaan olevan välttämätöntä lapsen erityiseksi suojelemiseksi ja se arvioidaan lapsen etua parhaiten toteuttavaksi vaihtoehdoksi. Tällaisia tilanteita olisi todennäköisesti määrällisesti vähän ja niissä arvioinnin merkitys sijoituksen alussa korostuu.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin asioista, jotka lapselle on turvattava sijoituksen aikana. Näitä ovat lapsen tarvitsemat terveyden- ja sairaanhoidon palvelut sekä tarvittavat lääkärintarkastukset. Momentin kirjoitusasu selkiytettäisiin siten, että terveydenhuoltoa koskevat asiat yhdistettäisiin samaan lauseeseen. Myös lapsen sivistyksellisten oikeuksien toteutuminen tulee turvata sijoituksen aikana. Lisäksi 2 momentissa säädettäisiin siitä, että palvelun sisältö

täsmennetään lapsikohtaisesti lapsen asiakassuunnitelmassa ja sitä täydentävässä hoito- ja kasvatussuunnitelmassa. Momenttiin yhdistettäisiin säännös siitä, että myös sijoituksen aikana toteutettavien erityisten rajoitusten toimeenpano tulee täsmentää asiakassuunnitelmassa.

Pykälän 3 momentissa todettaisiin, että palvelun aikana on huolehdittava myös lapsen vanhemmille annettavan tuen järjestämisestä. Momentissa viitattaisiin asiakassuunnitelman laadintaa koskevan 35 §:n 4 momenttiin, jossa säädetään huostaanotetun lapsen vanhemmalle tarvittaessa tehtävästä asiakassuunnitelmasta. Lapsen vanhempien yksilöllisiin palvelutarpeisiin vastaaminen tarkoituksenmukaisesti ja oikea-aikaisesti tukisi osaltaan lapsen kokonaisvaltaista kuntoutumista.

85 §. Kuntouttavaa suljettua laitospalvelua koskeva päätöksenteko. Pykälä vastaisi pääosin lastensuojelulain muuttamisesta annetun lain (532/2026) 49 c §:ää.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin päätösmuodoista, joilla lapsi voidaan sijoittaa kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun. Momentissa täsmennetään huostaanottoa ja sijaishuoltoon sijoittamista koskevan päätöksen tekemisen edellytyksiä, mikäli lapsi on jo sijoitettuna kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun kiireellisesti. Lisäksi säädettäisiin asiantuntija-arvion pyytämistä ja ehdotetun lain 12 §:n mukaisen asiantuntijaryhmän mahdollisesta roolista päätöksen tukena.

Pykälän 2 momentin säännöksen mukaan päätökseen on kirjattava sijoituksen perusteet ja tavoitteet sekä hoito- ja kuntoutusmuodot ja muut tukitoimet tavoitteiden saavuttamiseksi. Säännöksen mukaan viimeksi mainittu ei kuitenkaan koske kiireellisen sijoituksen päätöksiä eikä tuomioistuimen antamaa väliaikaista määräystä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin myös lapsen sijoituksen keston määräytymisestä huomioiden kiireellisen sijoituksen ja huostaanoton kestoja koskeva sääntely.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin siitä, että sijoituspäätöksen tekemisen yhteydessä tehdään samalla erilliset rajoituspäätökset ehdotetun lain 108 §:n 1–3 momentissa tarkoitetuista erityisistä rajoituksista, jotka on säädetty sijoituksen edellytykseksi. Rajoituspäätökset tehdään enintään vuodeksi kerrallaan. Säännöksen sanamuoto mahdollistaa näin ollen uuden enintään vuoden pituisen määräaikaisen päätöksen tekemistä rajoituksista, jos rajoitukset ovat edelleen välttämättömiä sijoituksen tavoitteiden toteutumiseksi. Lisäksi säädettäisiin, että lapsen sijoitus ja edellä tarkoitettut rajoitukset tulee lopettaa, kun 49 a §:n mukaista perustetta sijoitukselle ei enää ole.

86 §. Kuntouttavan suljetun laitospalvelun henkilöstö. Pykälä vastaisi pääosin lastensuojelulain muuttamisesta annetun lain (532/2026) 49 d §:ää ja kyseisen lain muuttamista koskevan hallituksen esityksen (HE 149/2025 vp) säännöskohtaisia perusteluja.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin kuntouttavan suljetun laitospalvelun hoito- ja kasvatushenkilöstön ja muun henkilökunnan kelpoisuusvaatimuksista. Lisäksi todettaisiin, että palvelussa tulee työskennellä riittävä määrä terveydenhuollon ammattihenkilöitä. Terveydenhuollon ammattihenkilöiden osalta on tarpeen määritellä, missä määrin heidän työskentelynsä liittyy sosiaalihuollon tai terveydenhuollon tehtäviin. Edelleen momentin säännös edellyttää, että lastensuojelulaitoksen henkilökunnalla tulee olla riittävä perehtyneisyys ja ammattitaito turvallisuuden varmistamiseen.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin erityisosaamisesta, jota kuntouttavan suljetun laitospalvelun tuottajalla on oltava käytettävissään ja siitä, että muiden kuin opetuksen asiantuntijoiden

tulee olla palvelussuhteessa hyvinvointialueeseen, Helsingin kaupunkiin, HUS yhtymään tai valtion lastensuojelulaitokseen. Momentin toiseen virkkeeseen tehtäisiin tekninen korjaus Valtion lastensuojelulaitoksen nimeen. Opetuksen asiantuntijan tulee olla virkasuhteessa Valtion lastensuojelulaitokseen tai opetuksen järjestämisestä vastuussa olevaan kuntaan.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, jossa todettaisiin, että kuntouttavaa suljettua laitospalvelua tuottavan lastensuojelulaitoksen henkilökuntaan voi kuulua turvahenkilöitä siten kuin tässä laissa säädetään.

87 §. Kuntouttavan suljetun laitospalvelun toimeenpano. Pykälä vastaisi sisällöllisesti lastensuojelulain muuttamisesta annetun lain (532/2026) 49 e §:ää, mutta pykälän rakennetta muutettaisiin osittain.

Pykälän 1 ja 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että 1 momenttiin jäisi lastensuojelulain 49 e §:n 1 momentin kaksi ensimmäistä virkettä. Momentin 1 kolme viimeistä virkettä ehdotetaan siirrettäväksi 2 momentin ensimmäisiksi virkkeiksi.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että edellä ehdotetun 86 §:n 2 momentissa tarkoitettujen asiantuntijoiden on tavattava lasta henkilökohtaisesti ja osallistuttava lapsen sijaishuollon suunnitteluun ja toteuttamiseen lapsen tarpeita vastaavalla tavalla. Lisäksi säädettäisiin, että asiantuntijoiden on seurattava ja arvioitava lapsen kuntoutumisen edistymistä säännöllisesti yhteistyössä lastensuojelulaitoksen hoito- ja kasvatushenkilökunnan kanssa. Säännös luo asiantuntijoille seuranta-, arviointi- ja yhteistyövelvoitteen.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin arvioinnin sisällöstä sekä arvion kokoamisesta ja arvion määräajasta. Momentista poistettaisiin viittaukset 1 momenttiin ja ehdotetun lain 40 §:ään virheellisinä viittauksina.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän velvollisuudesta suunnitella lapsen sijaishuollon toteuttamista sijoituksen päätyttyä kuntouttavassa suljetussa laitospalvelussa. Lisäksi säädettäisiin siitä, että kuntouttavan suljetun laitospalvelun jälkeistä aikaa koskevassa suunnittelussa tulee ottaa huomioon palvelujen jatkuvuus lapsen sijaishuoltopaikkaa muutettaessa tai kun lapsi siirtyy sijoituksen päätyttyä jälkihuoltoon.

12 luku Lapsen erityistä suojelua turvaavat rajoitukset sijaishuollon aikana

88 §. Säännösten soveltamisala. Pykälä vastaisi sisällöllisesti nykyistä 61 §:ää sekä siihen vahvistettuja muutoksia, jotka sisältyvät lakiin lastensuojelulain muuttamisesta 523/2026. Pykälän 1 momentin ensimmäisessä virkkeessä säädettäisiin nykyiseen tapaan siitä, että yhteydenpidon rajoitusta voidaan käyttää sijaishuollon aikana eli aikana, kun huostaanotetun, kiireellisesti sijoitetun tai väliaikaismääräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoito ja kasvatusta on järjestetty kodin ulkopuolella. Yhteydenpidon rajoitusta voi käyttää myös sellaisen lapsen sijaishuollon aikana, joka on sijoitettu perhehoitoon. Momentin seuraavassa virkkeessä luetellaan rajoitustoimenpiteet, joita voidaan käyttää ainoastaan laitoshoidon järjestettävässä sijaishuollossa. Luettelo on tyhjentävä eikä luettelossa lueteltuja rajoitustoimenpiteitä näin voida käyttää esimerkiksi sellaisen lapsen sijaishuollon aikana, joka on sijoitettu perhehoitoon. Momentin kolmannessa virkkeessä on todettu, että jäljempänä 103 §:ssä tarkoitettuja rajoitustoimenpiteitä puolestaan voidaan käyttää perhehoitona järjestettävässä sijaishuollossa. Viitattu 103 § koskee perhehoitolaista luvatta poissa olevan lapsen etsintää ja palauttamista ja siinä on säädetty toimivaltaiselle sosiaalihuollon viranhaltijalle vastaavat toimivaltuudet, mitä 100 §:ssä laitoksesta luvatta poistuneen lapsen osalta. Lisäksi momentissa säädetään, että 109 § koskee ainoastaan laitoshoidon järjestettävää sijaishuoltoa. Edellä mainittu säännös koskee rajoitustoimenpiteiden kirjaamista.

Edelleen momentissa säädettäisiin, että 104 §:ää sovellettaisiin sekä laitoshoidon että perhehoitona järjestettävässä sijaishuollossa. Säännös koskee poliisin virka-apua lastensuojelulaitoksesta ja perhekodista luvatta poissaolevan lapsen kiinniottamisessa ja kuljettamisessa. Momentin viimeisessä virkkeessä todettaisiin, että 107 §:ssä tarkoitettuja erityisiä rajoituksia voitaisiin käyttää ainoastaan 83 §:ssä tarkoitetun kuntouttavan suljetun laitospalvelun sijoituksen aikana ja 108 §:ssä tarkoitettuja erityisiä rajoituksia puolestaan ainoastaan 80 §:ssä tarkoitetun erityisen huolenpidon jakson aikana.

Pykälän 2 momentin ensimmäinen virke vastaa nykysääntelyä. Sen tarkoitus on selkeyttää sitä, että ellei lailla nimenomaan erikseen toisin säädetä, 12 luvun säännöksiä sijaishuollossa olevaan lapseen kohdistettavista rajoituksista voidaan soveltaa kaikissa lastensuojelulaitoksissa ja, että laitosten virkasuhteisilla johtajilla, yksityisten laitosten johtajilla sekä muiden laitosten muilla kuin virkasuhteisilla johtajilla on yhtäläinen mahdollisuus tehdä laitosjohtajan toimivaltaan kuuluvia päätöksiä tai käyttää muuta rajoitusten toimeenpanovaltaa. Sanottu koskee myös laitoksen johtajan näihin tehtäviin määräämää laitoksen hoito- ja kasvatushenkilöstöä. Lastensuojelulain mukaisia rajoituksia koskevassa päätöksenteossa ja käytännön toimeenpanossa on kysymys julkisesta hallintotehtävästä, jossa käytetään julkista valtaa. Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Lain 124 §:n mukaan julkinen hallinto-tehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla ja vain, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai hyvän hallinnon vaatimuksia. Merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan kuitenkin antaa vain viranomaiselle. Lastensuojelulaitoksen henkilöstöllä on läheinen kosketus sijoitetun lapsen arkipäivään. Rajoitusten käyttäminen usein myös edellyttää nopeata tai jopa välitöntä mahdollisuutta toimia. Rajoitustoimivaltaa on jo voimassa olevalla lailla annettu myös yksityisen laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökunnalle. Asiaa on arvioitu aikanaan perustuslakivaliokunnassa (PeVL 5/2006 vp.). Momentin jälkimmäisessä virkkeessä säädetään virkavastuusta nykyisen sääntelyn tapaan, mutta rikosoikeudellinen virkavastuusäännös on muotoiltu uudelleen lainkirjoittajan oppaan mukaisesti.

89 §. Rajoitusten käytön yleiset edellytykset. Pykälä vastaisi lain 61 a §:ää. Pykälässä määritellään rajoitusten käytön yleiset edellytykset. Säännöksen tavoitteena on vahvistaa sijaishuollossa olevien lasten oikeusturvaa ja rajoitusten käytön viimesijaisuutta. Rajoituksen käsite käsittää ehdotetun lain 12 lukuun sisältyvän 91 §:n mukaisen yhteydenpidon rajoituksen ja muut toimenpiteet, joita kutsutaan laitoshoidossa rajoitustoimenpiteiksi. Yhteydenpidon rajoitusta voidaan käyttää sekä perhehoidossa että laitoshoidossa.

Pykälän 1 momentti korostaa rajoituksen viimesijaisuutta ja sitä, että käytetyn rajoituksen on oltava oikeassa suhteessa lapsen käyttäytymiseen liittyvään terveys-, turvallisuus- tai omaisuusvaaraan nähden. Lapsen mielipide ja näkemys rajoituksesta olisi aina selvitettävä ehdotetun lain 28 §:n mukaisesti, ellei se ole ilmeisen mahdotonta.

Pykälän 2 momentissa säädetään, että jos lapsi vastustaa yhteydenpitoa, yhteydenpitoa voidaan rajoittaa sen estämättä, mitä 1 momentin 3 kohdassa säädetään.

Pykälän 3 momentin mukaan rajoitusta ei saa käyttää rangaistuksena tai kurinpitokeinona, eikä sen käytöllä saa aiheuttaa lapselle tarpeettomasti vahinkoa tai haittaa. Rajoitus ei myöskään koskaan oikeuta lapsen alistamista, kurittamista eikä muulla tavoin loukkaavaa tai nöyryyttävää kohtelua. Rajoitusten kumuloituvien vaikutuksiin on kiinnitettävä huomioita. Esimerkiksi lapsen perusopetukseen osallistumista ei voida rajoittaa liikkumisvapauden rajoituksella ja liikkumisvapauden rajoituksen aikana lapsen oikeus perusopetukseen tai jatko-opintoihin on turvattava. Rajoitusta toteutettaessa on huomioitava myös lapsen uskonnollinen ja kulttuurinen tausta ja niistä tulevat yleisesti yhteiskunnassa hyväksyttävät ja kunnioittavat tavat toteuttaa rajoitus.

90 §. Hyvää kohtelua koskeva suunnitelma. Pykälä vastaisi pääosin lain 61 b §:ää. Pykälässä säädetään lastensuojelulaitoksessa laadittavasta hyvää kohtelua koskevasta suunnitelmasta. Pykälän 1 momentissa säädetään, että palveluntuottajan vastaa yleinen hyvää kohtelua koskevan suunnitelman laatimisesta osana omavalvontasuunnitelmaa. Momenttiin ehdotetaan kahta käsitteellistä muutosta siten, että palvelujen tuottaja muutettaisiin muotoon palveluntuottaja ja huolenpidon käsite muutettaisiin kasvatuksen käsitteeksi.

Pykälän 2 momentin mukaan hyvää kohtelua koskevan suunnitelman tulisi sisältää tiedot toimenpiteistä, joilla yksiköön sijoitettujen lasten itsemääräämisoikeutta tuetaan sekä tiedot lastensuojelulaitoksen hoitoon, kasvatukseen, valvontaan ja huolenpitoon liittyvistä käytännöistä, jotka eivät ole ehdotetun lain 12 luvun mukaisia rajoituksia. Suunnitelmaan tulisi sisällyttää myös tiedot siitä, miten rajoitusten käyttöön varaudutaan ja kuinka niitä voidaan toteuttaa niin, että itse rajoitustoimenpide ei aiheuta vaaraa. Esimerkiksi väkivaltavaaran torjumiseksi toteutetun rajoitustoimenpiteen käytön jälkeen asia tulisi käydä läpi yksikössä sekä lapsen että muiden lastensuojelulaitoksessa olevien lasten kanssa, jotta tilanne ei aiheuta lapsille lisää huolta. Suunnitelmassa tulisi myös yksilöidä mitä lainmukaiset rajoitukset kyseisessä yksikössä käytännössä tarkoittavat ja kuinka niitä käytännössä toteutetaan. Tällä vahvistetaan sekä henkilökunnan että lasten ymmärrystä sovellettavasta lainsäädännöstä ja siihen liittyvistä vastuista ja velvollisuuksista. Suunnitelmassa tulisi myös kuvata, miten lapsille annetaan tieto heidän käytettävissään olevista muutoksenhaku- ja kantelumahdollisuuksista.

Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin uusi kohta 5, jonka mukaan suunnitelmaan tulisi sisällyttää myös tiedot siitä, kuinka palveluntuottaja huolehtii ehdotetun lain 75 §:n 5 momentissa tarkoitettua velvoitteesta perehdyttää lastensuojelulaitokseen sijoitetut lapset turvahenkilön ja hoito- ja kasvatushenkilökunnan tehtäviin ja toimivaltuuksiin, jos lastensuojelulaitoksen henkilökuntaan kuuluu turvahenkilö. Momentin nykyinen kohta 5 siirtyisi kohdaksi 6, kohta 6 kohdaksi 7 ja kohta 7 kohdaksi 8. Turvahenkilö olisi jatkossa uusi toimija lastensuojelulaitoksen henkilöstössä ja läsnä lasten päivittäisessä elämässä. Erittäin tärkeää on, että kaikilla olisi tieto heidän ja muun henkilöstön tehtävistä ja toimivaltuuksista. Niiden kirjaaminen hyvän kohtelun suunnitelmaan olisi tarkoituksenmukaista, jotta tieto olisi myös kirjallisesti lasten saatavilla.

Pykälän 3 momentin ensimmäistä virkettä muutettaisiin siten, että sijoitettujen lasten kuulemisen sijaan pykälässä säädettäisiin, että hyvää kohtelua koskevan suunnitelman laatimisessa ja sen tarkistamisessa on selvitettävä lastensuojelulaitokseen sijoitettujen lasten näkemyksiä 2 momentissa tarkoitettua toimista. Momentissa säädettäisiin jatkossakin siitä, että lapsille on annettava mahdollisuus suunnitelman tekemiseen. Näkemysten selvittäminen vastaa käytännössä sitä, miten sijoitettujen lasten osallisuutta toteutetaan suunnitelman laatimisessa. Kuulemisen käsite viittaa hallintolain mukaiseen kuulemiseen, joka ei ole ollut säännöksen tavoitteena. Momentin mukaan valmis suunnitelma tulee käydä lastensuojelulaitokseen sijoitettujen lasten kanssa läpi ja se tulee sijoittaa kaikkien nähtäville. Tärkeää on, että suunnitelma käydään lapsen kanssa läpi mahdollisimman pian tämän saavuttua lastensuojelulaitokseen. Momentin toisen virkkeen yksikköä koskeva käsite muutettaisiin lastensuojelulaitokseksi. Näin yhteiset yleisesti hyväksytyt säännöt ja tavanomaiset kasvatukselliset rajat sekä lainsäädännöstä tulevat oikeudet ja velvollisuudet selkeytyvät sekä henkilökunnalle että lapsille. Tällä voidaan itsessään vähentää rajoitusten käytön tarvetta ja prosessi voi parhaimmillaan toimia yhteisenä avoimena kasvatuksellisenä keskusteluna. Suunnitelma on pidettävä ajan tasalla siten, että se on arvioitava ja tarkistettava vuosittain.

Pykälän 3 momentissa säädetään lisäksi hyvän kohtelun suunnitelman lähettämisestä sijoituksesta vastaavalle hyvinvointialueelle ja lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Momentista poistettaisiin velvoite lähettää suunnitelma sijoitetun lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän olisi mahdollista saada

suunnitelma joko lastensuojelulaitoksesta tai hyvinvointialueelta. Käytännössä tärkeää on, että sosiaalityöntekijä käy keskustellen läpi hyvän kohtelun suunnitelman sisältöjä sekä lapsen että lastensuojelulaitoksen henkilöstön kanssa.

91 §. Yhteydenpidon rajoittaminen. Pykälä vastaa sisällöllisesti nykyistä 62 §:ää, johon on li-säetty lailla 523/2026 hyväksytty 3 momentin sisällöllinen muutos, joka tässä pykälässä on niin ikään 3 momentissa. Säännös mahdollistaa rajoittaa sijaishuollossa olevan lapsen oikeutta pitää yhteyttä myös sosiaaliseen verkostoonsa kuuluviin henkilöihin, kuten esimerkiksi lapsen kave-reihin lapsen edun sitä vaatiessa. Säännös mahdollistaisi yhteydenpidon rajoittamista myös sel-laisiin henkilöihin, joita ei voida katsoa lapsen läheisiksi, kuten esimerkiksi lapsen kavereihin ja tuttaviiin.

92 §. Yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös. Pykälä vastaisi sisällöllisesti 63 §:n sään-nöstä laissa 523/2026. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin yhteydenpidon rajoittamista koske-van päätöksen määräaikaaisuudesta ja kestosta nykyiseen tapaan. Lisäksi siinä säädettäisiin pää-töksen sisältövelvoitteista. Edellä 91 §:n säännös koskien mahdollisuutta rajoittaa lapsen oi-keutta pitää yhteyttä myös sosiaaliseen verkostoonsa kuuluviin henkilöihin tarkoittaa, että pää-töksessä tulee mainita ne lapsen sosiaalisen verkoston henkilöt, joihin yhteydenpitoa ei ole tar-vetta rajoittaa. Tällä tarkoitetaan kuitenkin vain tunnistettuja lapsen sosiaalisen verkoston hen-kilöitä, ei esimerkiksi kaikkia lapsen sosiaalisen median kontakteja.

93 §. Aineiden ja esineiden poisottaminen lastensuojelulaitoksessa. Pykälä ja sen otsikko vas-taavat sisällöllisesti 65 §:ää laissa 523/2026.

94 §. Henkilöntarkastus. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin lain 523/2026 mukaisesti (66 §:n 1 momentti) siitä, jos on perusteltua syytä epäillä, että lapsella on vaatteissaan tai muutoin yllään 68 §:ssä tarkoitettuja aineita tai esineitä, rahavaroja, maksuvälineitä taikka muita näihin verrat-tavia välineitä tai hyödykkeitä taikka tupakkalain 118 §:ssä tarkoitettuja tuotteita, hänelle saa-taisiin asian tutkimiseksi tehdä henkilöntarkastus. Henkilöntarkastus voisi sisältää lapsen ja hä-nen mukanaan olevien tavaroiden tarkastamisen myös metallinilmaisinta tai muuta vastaavaa teknistä laitetta käyttäen. Henkilöntarkastuksella tarkoitettaisiin sen tarkastamista, mitä lapsella on vaatteissaan tai muutoin yllään, myös vaatteiden ja ihon väliin kätkeytyneenä. Tyypillisiä hen-kilöntarkastuksen muotoja ovat naulakkoon ripustettujen vaatteiden tutkiminen tai jälkien etsi-minen vaatteista sekä taskujen tarkastaminen ja tyhjentäminen. Säännöksen tarkoittamien pe-rusteltujen syiden olemassaoloa voidaan arvioida esimerkiksi lapsen käyttäytymisen perusteella tai lapsen tilanteesta ja hänen taustastaan muuten esimerkiksi sosiaaliviranomaiselta tai poli-iisilta saatujen tietojen perusteella. Säännöksen tarkoittamien tarkastuksen edellytysten tulee aina täyttyä riippumatta siitä, ilmeneekö tarve tarkastuksen tekemiseen laitokseen tulovaiheessa vai myöhemmin.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin nykyiseen tapaan siitä, kenellä on toimivalta tehdä henki-löntarkastus. Toimivalta olisi laitoksen johtajalla tai hänen määräämällään laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvalla henkilöllä. Uutena asiana säädettäisiin, että mainituilla hen-kilöillä olisi oikeus välttämättömien voimakeinojen käyttöön henkilöntarkastuksen toteutta-miseksi, jos lapsi vastarintaa tekemällä koettaisi välttää henkilöntarkastuksen tekemisen. Sään-nös selkiyttäisi nykytilaa. Henkilöntarkastus edeltää toimenpiteenä mahdollista aineen tai esi-neen poisottoa. Tarkastamisen tarkoituksena on selvittää, onko lapsella ylipäänsä hallussa 68 §:ssä tarkoitettua ainetta tai esinettä. Säännös osaltaan turvaisi, että lapselta saadaan pois 68 §:ssä tarkoitettu aine tai esine, jos hänellä sellainen tarkastuksen yhteydessä hallussa tavataan. Voimankäyttövaltuudet poisottamisen yhteydessä ovat hyödyttömiä, jos itse henkilöntarkas-tusta ei voida toteuttaa lapsen sitä vastustaessa. Tilanne on poisottamisen osalta selkeämpi, jos aine tai esine on selvästi havaittavissa lapsen hallussa olevana. Voimakeinojen käyttö olisi

sallittua kuitenkin vain lapsen mukana olevia tavaroita sekä päällisin puolin lapsen vaatteita tarkastettaessa. Vaatteiden päällisin puolin tarkastaminen ei sallisi voimakeinojen käyttöä sen tarkastamiseen, mitä lapsella on vaatteiden ja ihon väliin kätkeytyneenä. Ehdotettu säännös mahdollistaisi esimerkiksi lapsen taskujen tarkastamisen viimekädessä voimakeinoja käyttäen, jos voimakeinojen käyttö olisi tilanteessa välttämätöntä. Toimivaltuuden käyttö edellyttäisi, että on perusteltua syytä epäillä, että lapsella on poisotettavia aineita tai esineitä ylipäänsä hallussaan, ja lapsi vastarintaa tekemällä koettaa välttää henkilöntarkastuksen niiden poisottamiseksi. Ensisijaisesti lasta tulee aina ensin pyytää luovuttamaan vaatteissa tai mukana olevissa tavaroissa kuten laukussa perustellusti epäillyt aineet tai esineet taikka keskustelemalla saada lapsi luotettavasti osoittamaan, ettei hänen hallussaan ole mainittuja aineita tai esineitä.

Voimakeinojen käytön tulee olla tarkastuksen toteuttamiseksi välttämättömiä sekä aina puolustettavia lapsen ikä ja käyttäytyminen sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen. Kokonaisharkinnassa on otettava huomioon myös tarkastuksen kohteena oleva aine tai esine. Esimerkiksi pelkkien tupakkatuotteiden hallussapidon tutkimiseksi voimankäyttötoimivaltuuksia tarkastuksen toteuttamiseksi ei voitaisi lähtökohtaisesti pitää puolustettavina. Voimakeinojen käyttö tulee aina toteuttaa intensiteetiltään ja kestoaltaan lievimmän mahdollisen puuttumisen mukaan. Lastensuojelulaitoksen henkilöstöresurssi tulee mitoittaa siten, että laitoksessa voidaan tosiasiallisesti toimia ensisijaisesti puhumalla ja motivoimalla lasta, eikä voimakeinojen käyttöön voi turvautua esimerkiksi riittämättömien resurssien perusteella. Lain 89 §:ssä on säädetty rajoitusten käytön yleisistä edellytyksistä.

Tilanteen käsillä ollessa työntekijän tulee myös arvioida, onko lapsen vastustus sellaista, että tilanteessa tarvittaisiin poliisin toimivaltuuksia. Lapsi voi esimerkiksi olla käytökseltään voimakkaan uhkaava tai aggressiivinen, eikä lastensuojelun työntekijän voimankäyttö tilanteessa ole työntekijöiden eikä lapsen itsensä kannalta turvallista. Säännöksessä viitattaisiin kiinnipitämisen osalta 97 §:n 2–6 momentin säännöksiin.

Momentissa säädettäisiin edelleen siitä, että tarkastus olisi tehtävä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvan toisen henkilön läsnä ollessa, jollei erityisestä syystä muuta johdu. Tarkastus tulisi tehdä lasta kunnioittavasti, mahdollisimman hienotunteisesti ja lapsen yksityisyyttä mahdollisimman vähän loukaten.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin voimassaolevaa 66 §:n 3 momenttia vastaavasti, että tarkastuksen tekijän ja siinä läsnä olevan henkilön olisi oltava lapsen kanssa samaa sukupuolta, jollei kyseessä ole terveydenhuollon ammattihenkilö. Edelleen säädettäisiin poikkeuksesta edellä mainittuun, kun on kysymys tilanteesta, missä toimenpiteen suorittaminen välittömästi on välttämätöntä lapsen tai toisen henkilön turvallisuuden varmistamiseksi.

95 §. Henkilönkatsastus. Pykälä ja sen otsikko vastaavat sisällöllisesti voimassaolevaa 65 §:n säännöstä sisältäen sen 1 momentin muutokset, jotka sisältyvät lakiin 523/2026. Pykälän 1 momentin mukaan, jos on perusteltua syytä epäillä, että lapsi on käyttänyt 68 §:n 1 momentissa tarkoitettuja aineita, häneen saadaan kohdistaa henkilönkatsastus, joka voi käsittää puhalluskokeen suorittamisen tai veri-, virtsa- tai sylkinäytteen ottamisen. Säännös ei enää pidä sisällään hiusnäytettä, joka poistettiin voimassaolevasta laista lailla 523/2026. Momentissa tarkoitettut aineet olisivat sellaisia aineita, joita alaikäinen lapsi ei lainsäädännön nojalla saisi pitää hallussaan. Kyse on erityisesti huumausaineista ja alkoholista. Lisäksi henkilönkatsastus voitaisiin kohdistaa lapseen epäiltäessä lapsen nauttineen muuta kuin edellä tarkoitettua ainetta, jota lapsi käyttää päihtymistarkoituksessa. Jos lapsi, jolle on tehty henkilönkatsastus, kiistää 68 §:n 1 momentissa tarkoitettujen päihteiden käytön, tai se on muuten henkilönkatsastuksen tuloksen luotettavuuden selvittämisen kannalta tarpeen, näyte olisi asianmukaisesti lähetettävä tarkistettavaksi.

Lastensuojelulaitoksissa lasten mahdollista huumeidenkäyttöä tutkitaan yleisimmin virtsasta. Laitoksessa toteutetut pikatestiluonteiset seulonnat voivat tuottaa väärän tuloksen. Valvotusti otettu virtsanäyte tulisi jakaa kahdeksi eri näytteeksi ennen kuin sitä tutkitaan. Ensimmäisestä näytteen osasta tulisi tehdä pikatestiluonteinen alustava seulonta laitoksessa yleisimmin pikatestillä ja toinen osanäyte säilytettäisiin tutkimattomana ja koskemattomana mahdollista varmistusanalyysiä varten. Näin ollen mahdollinen varmistusanalyysi huumetestaukseen erikoistuneessa akkreditoidussa tutkimuslaboratoriossa tehtäisiin samasta virtsanäytteestä, josta ensivaiheen seulonta on tehty. Näytteen jakaminen kahdeksi turvaisi sen, että varmistusanalyysi tehtäisiin koskemattomasta osanäytteestä ja näytteestä saataisiin oikea tulos. Jatkoanalyysit voitaisiin tehdä myös laajana tutkimuksena erikoistuneessa laboratoriossa tilanteessa, jossa ensivaiheen seulontatesti on negatiivinen paremman ainekattavuuden saamiseksi.

Henkilönlähtöisyytensä toteutetut huumeeseulat eivät ole ainoa päihteiden käytön mittari, vaan yksi seurannan väline. Huumeeseulan tulos tulisi tulkita osana kokonaistilannetta. Lapsen tilanteen arvioinnin kannalta huomiota tulisi kiinnittää huumeeseulan tulosten lisäksi erityisesti lapsen käytökseen ja lastensuojelulaitoksessa asiassa tehtäviin 33 § mukaisiin kirjauksiin.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että henkilönlähtöisyyden toimittamisesta päättäisi nykyiseen tapaan laitoksen johtaja tai hänen määräämänsä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin siitä, kuka henkilönlähtöisyyden käytännössä toimittaisi. Sen toimittaisi laitoksen johtaja tai hänen määräämänsä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö tai muu tehtävään soveltuvan ammatillisen tutkinnon suorittanut henkilö. Jos henkilönlähtöisyyden toimittaa muu kuin terveydenhuollon ammattihenkilö, läsnä olisi oltava laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva toinen henkilö tai muu tehtävään soveltuvan ammatillisen tutkinnon suorittanut henkilö. Verinäytteen saisi ottaa vain terveydenhuollon ammattihenkilö. Katsastus tulisi lisäksi tehdä niin, ettei siitä aiheudu tarpeetonta haittaa lapselle. Sääntely vastaa voimassa olevan pykälän 3 momenttia.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin henkilönlähtöisyydestä vastaavasti, että myös katsastuksen suorittavan ja siinä läsnä olevan henkilön olisi oltava lapsen kanssa samaa sukupuolta, jollei kyseessä ole terveydenhuollon ammattihenkilö. Katsastuksen suorittava ja siinä läsnä oleva henkilö voisivat kuitenkin olla eri sukupuolta kuin lapsi, jos toimenpiteen suorittaminen välittömästi on välttämätöntä lapsen tai toisen henkilön turvallisuuden varmistamiseksi. Säännös vastaa voimassa olevan pykälän 4 momenttia.

96 §. Omaisuuden, lähetysten ja tilojen tarkastaminen ja lähetysten luovuttamatta jättäminen. Pykälä ja sen otsikko vastaavat sisällöllisesti voimassa olevaa 67 §:n säännöstä sen 1 ja 2 momenttiin lailla 523/2026 tehtyine muutoksineen. Lisäksi pykälän 3 momenttiin ehdotettaisiin uutena lisättäväksi voimakeinojen käyttöä koskeva säännös pykälän 1 ja 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa, jos lapsi koettaa vastarintaa tekemällä välttää tarkastuksen tekemisen. Muutoksella pyritäisiin selkiyttämään nykytilaa. Momentin alussa säädettäisiin myös nykyiseen tapaan toimivallasta päättää ja tehdä 1 ja 2 momentissa tarkoitettu tarkastaminen. Toimivaltainen olisi laitoksen johtaja tai hänen määräämänsä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö.

Lapsen tekemä vastarinta voi olla passiivista tai aktiivista vastustamista. Käytännössä voi tulla tilanne, että esimerkiksi lapsen huoneen tarkastamiseksi on välttämätöntä pitää lapsesta kiinni ja voimakeinoin siirtää hänet pois tarkastettavasta huoneesta tai tarkastettavan huoneen edestä. Lähtökohtana tulee olla, että tarkastus toteutetaan lapsen läsnä ollessa ja tilasta kokonaan pois siirtäminen on aina viimesijainen keino. Koska voimankäyttö liittyy tilanteisiin, missä lapsi

vastustaa tarkastusta, sääntely ei tule kyseeseen tilanteissa, jossa tarkastus on toteutettava luvatta lastensuojelulaitoksesta poissaolevan lapsen olinpaikan selvittämiseksi. Mikäli voimakeinojen käyttöön joudutaan turvautumaan, tulee niiden olla puolustettavia lapsen ikä ja käyttäytymisen sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen. Voimakeinojen käyttö tulee toteuttaa aina intensiteetiltään ja kestoaltaan lievimmän mahdollisen puuttumisen mukaan.

Lastensuojelulaitoksen henkilöstöresurssi tulee mitoittaa siten, että laitoksessa voidaan tosiasiallisesti toimia ensisijaisesti puhumalla ja motivoimalla lasta, eikä voimakeinojen käyttöön voi turvautua esimerkiksi riittämättömien resurssien perusteella. Lain 89 §:ssä säädettyt rajoituksia koskevat yleiset edellytykset täytyy aina täyttyä. Lasta olisi aina ensisijaisesti yritettävä saada puhumalla ja muilla lievemmillä keinoin yhteistyöhön tarkastuksen toteuttamiseksi. Tilanteen käsillä ollessa työntekijän tulee myös arvioida, onko lapsen vastustus sellainen, että tilanteessa tarvittaisiin poliisin toimivaltuuksia. Lapsi voi esimerkiksi olla käytökseltään voimakkaan uhkaava tai aggressiivinen eikä lastensuojelun työntekijän voimankäyttö tilanteessa ole työntekijöiden eikä lapsen itsensä kannalta turvallista. Säännöksessä viitattaisiin kiinnipitämisen osalta 97 §:n 2–6 momentin säännöksiin. Momentissa todettaisiin lisäksi nykyiseen tapaan, että tarkastaminen olisi tehtävä lapsen ja laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvan toisen henkilön läsnä ollessa. Erityisestä syystä johtuen lapsen käytössä olevat tilat tai hallussa oleva omaisuus voitaisiin kuitenkin tarkastaa myös lapsen tai toisen henkilön läsnä olematta. Lapselle tulisi tällöin selvittää tarkastuksen syy. Tällainen erityinen syy voisi olla esimerkiksi kiireellinen tilanne.

Pykälän 4 momentti vastaisi voimassaolevaa 67 §:n 4 momentin säännöstä muutoin, mutta päätöstoimivalta ulotettaisiin lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän lisäksi myös muulle hyvinvointialueen toimivaltaiselle viranomaiselle. Edellä mainitusta johtuen momenttiin tehtäisiin myös tekninen täsmennys siitä, että lähetytys on viipymättä toimitettava päätöksentekoon oikeutetulle viranhaltijalle.

97 §. Kiinnipitäminen lastensuojelulaitoksessa. Pykälä vastaisi sisällöllisesti 68 §:n säännöstä laissa 523/2026. S

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin siitä, kenellä on oikeus kiinnipitämiseen sekä millä edellytyksin. Toimivalta olisi kuten tälläkin hetkellä lastensuojelulaitoksen johtajalla tai laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvalla henkilöllä. Kiinnipitäminen olisi sallittua lapsen rauhoittamiseksi, jos lapsi sekavan tai uhkaavan käyttäytymisensä perusteella todennäköisesti vahingoittaisi itseään tai muita ja kiinnipitäminen on lapsen oman tai toisen henkilön hengen, terveyden tai turvallisuuden välittömän vaarantumisen vuoksi taikka omaisuuden merkittävän vahingoittamisen estämiseksi välttämätöntä.

Kiinnipitämisen osalta tulee aina pyrkiä siihen, että toimenpide on lyhytaikainen. Tästä ei erikseen säädettäisi, mutta tämän tulee olla tavoitteena. Lyhytaikaisuus on vaikeasti määriteltävissä ajallisesti ja joissakin tilanteissa lapsen rauhoittuminen voi perustellusti kestää pidempään. Kansainvälinen tutkimuskirjallisuus ja kiinnipitotilanteissa tapahtuneista kuolemista tehdyt selvitykset osoittavat, ettei traumatisoitunutta lasta tulisi lähtökohtaisesti kiinni pitää lainkaan. Erityisesti lasten, joilla on kaltoinkohtelukokemuksia tai somaattisia sairauksia, kohdalla kiinnipitämisiä tulisi välttää mahdollisimman pitkälle lapsen turvallisuuden varmistamiseksi. Erityistä huolellisuutta tulisi noudattaa myös tilanteissa, joissa lääkityksen tai päiheteiden mahdollisista yhteisvaikutuksista esimerkiksi verenkiertoon ei tiedetä. Nykyisestä sääntelystä esitetään poistettavan kiinnipitämisen hoidollinen ja huollollinen luonne. Kiinnipitämisen tulee aina perustua lapsen tai muiden hengen, terveyden, turvallisuuden tai merkittävään omaisuuden suojaamiseen. Kiinnipitäminen tulee aina olla viimesijainen ja samalla äärimmäisin keino rauhoittaa lapsi. Kiinnipitämisen ei voida katsoa olevan hoidollista tai huollollista vaan sen tarkoituksena

on rauhoittaa lapsi ja estää vakavamman vahingon sattuminen. Kiinnipitäminen ei ole sallittua ennakollisena toimenpiteenä ilman välitöntä vaaraa, siihen ei voida turvautua, kun aikuinen ei muutoin saa lasta toimimaan haluamallaan tavalla eikä sitä voi käyttää muutoin vallankäytön välineenä. Lapset käyttäytyvät stressijärjestelmän aktivoituessa tavalla, joka on heille sillä hetkellä ainoa mahdollinen. Raivoava lapsi taistelee sanamukaisesti henkensä edestä. Väkisin kiinni pitäminen vain lisää reaktiivista uhkakäyttäytymistä. Jos kiinnipitäminen on kuitenkin välttämätöntä, henkilökunnan on osattava turvallinen kiinnipitotekniikka, esimerkiksi MAPA®, sekä keinot, joilla välttää kiinnipitoon ajautuminen.

Pykälän 2 momentissa todettaisiin, että kiinnipitäminen voisi nykyiseen tapaa pitää sisällään myös lapsen siirtämisen. Siirtämisellä tarkoitettaisiin lapsen rauhoittamiseksi tapahtuvaa lapsen siirtämistä esimerkiksi omaan huoneeseen. Momentissa todettaisiin selvyiden vuoksi, että kiinnipitäminen on voimakeinon käyttämistä lapseen. Kiinnipitämistilanteet ja niihin liittyvä voimankäytön intensiteetti voi vaihdella hyvinkin paljon tilanteesta ja lapsen käytöksestä riippuen. Kiinnipitäminen voi tarkoittaa sitä, että useampi ohjaaja pitää vastustelevaa lasta kiinni tai kiinnipitäminen voi olla kevyttä käden pitämistä lapsen selällä tai hartialla ja näin esimerkiksi lapsen siirtämistä omaan huoneeseen. Jälkimmäisessä tilanteessa lapsi toimii yleensä yhteistyössä ohjaajien kanssa toisin kuin ensiksi mainitussa tilanteessa. Voimakeinojen käyttö ei saa koskaan olla itsetarkoitus vaan voimakeinojen käyttö on sallittua ainoastaan, jos voimakeinojen käyttö on välttämätöntä 1 momentissa tarkoitetun tavoitteen toteuttamiseksi. Kiinnipitämiseen ei tule koskaan ryhtyä, jos lapsi voidaan rauhoittaa lievemmillä keinoin kuten puheella. Jos kiinnipitämiseen on turvauduttava, tulee siihen sisältyvän voimankäytön olla puolustettavia lapsen ikä ja käyttäytyminen sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen.

Pykälän 3 momentin mukaan kiinnipitämisen on oltava kokonaisuutena arvioiden välttämätöntä, kun otetaan huomioon lapsen käyttäytyminen ja tilanne muutoinkin. Momentissa säädetäisiin lisäksi, että kiinnipitäminen on toteutettava lapselle turvallisella, hänen ikänsä, sukupuolensa, kulttuuri- ja uskonnollinen taustansa sekä yksilöllinen tilanteensa huomioivalla tavalla. Kiinnipitäminen olisi lopetettava heti, kun se ei enää ole välttämätöntä.

Pykälän 4 momentin mukaan kaikista kiinnipitotilanteista tulisi jatkossa antaa kirjallinen selvitys laitoksen johtajalle ja laitoksen johtajan on annettava välittömästi selvitys lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Tällä turvataan sosiaalityöntekijälle mahdollisuus arvioida keinoja välttää kiinnipitämisä jatkossa. Sosiaalityöntekijän on huolehdittava, että kiinnipitämiset ja niitä koskeva arviointi näkyvät tietona lapsen asiakaskirjauksissa.

Pykälän 5 momentin mukaan sosiaalityöntekijän olisi arvioitava osana 109 § mukaista lapsi-kohtaista arviota yhdessä lapsen ja sijaishuoltopaikan sekä mahdollisuuksien mukaan vanhempien kanssa, millä tavoin kiinnipitämiset olisivat vältettävissä lapsen edun huomioivalla tavalla, jos kiinnipitämiseen on jouduttu turvautumaan toistuvasti. Tämä olisi yhteneväinen 109 §:n 3 momentissa säädetyn velvoitteen kanssa. Kyseisen lainkohdan mukaan, jos lapseen on kohdistettu useita, peräkkäisiä, yhtäaikaista tai pitkäaikaisia rajoituksia, on lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän arvioitava lapsen kokonaistilanne, lapselle sopivan ja riittävän hoidon ja palvelujen tarve sekä vastaavatko sijaishuoltopaikan henkilöstön määrä ja osaaminen sekä tilat lapsen tarpeita. Toistuvat kiinnipitämiset voivat olla lapselle ja henkilökunnalle sekä muille lapsille traumaattisia ja jopa vahingollisia tilanteita. Lapsen kiinnipito voi myös esimerkiksi aktivoida lapsen traumakokemuksen. Lisäksi säännöksessä veloitettaisiin, että lapsen terveydentila olisi tutkittava kiinnipitämisen jälkeen, jos kiinnipitämisestä aiheutuu lapselle vammoja tai fyysisiä jälkiä tai jos lapsi sitä pyytää.

Pykälän 6 momentissa olisi voimankäyttövälineinen kielto. Momentissa olisi myös informatiivinen viittaus rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momenttiin ja 7 §:ään, joissa säädetään voimakeinojen

liioittelusta. Voimakeinojen käytön liioittelulla tarkoitetaan yleensä tilanteita, joissa on käytetty ankarampia voimakeinoja, kuin on tarpeellista tehtävän suorittamiseksi.

98 §. Kiinnipitäminen lapsen luvatta lastensuojelulaitoksesta poistumisen estämiseksi. Pykälä vastaisi asiallisesti 68 a §:n säännöstä laissa 523/2026. Säännöksen nojalla lastensuojelulaitoksen johtaja tai laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö voisi pitää kiinni lapsesta estääkseen lasta poistumasta luvatta laitoksesta tai sen yhteydessä olevalta piha-alueelta. Kiinnipitäminen edellyttää, että lapsi poistumisellaan saattaisi itsensä tai toisen henkilön alttiiksi terveyteen tai turvallisuuteen kohdistuvalle vaaralle. Lapsen henkeä ja terveyttä uhkaavaan päihiteidenkäyttöön voi olla perusteltua puuttua estämällä lapsen poistuminen. Lisäksi esimerkiksi lapsen käyttäytyminen muita kohtaan voi olla niin uhkaavaa, että on perusteltua estää hänen poistumisensa. Kiinnipitäminen voi pitää sisällään myös lapsen siirtämisen. Kiinnipitämiseen sovellettaisiin, mitä 97 §:n 2–6 momentissa säädetään. Kiinnipitämisen perusteena tässä pykälässä on luvattoman poistumisen estäminen eikä kiinnipidon edellytetä olevan niinkään 97 §:n mukaisesti rauhoittumistarkoituksessa tehtävää. Kiinnipitämisellä on tarkoitus turvata lapsen perustuslain 7 §:n 1 momentin mukainen oikeus turvallisuuteen ja 19 §:n 1 momentin mukainen oikeus välttämättömään huolenpitoon. Lisäksi voitaisiin turvata toisten henkilöiden perustuslain 7 §:n 1 momentin mukaista oikeutta koskemattomuuteen ja turvallisuuteen, jos esimerkiksi lapsen voimakas väkivaltaisuus kohdistuisi ilman poistumisen estämistä toisiin henkilöihin.

99 §. Liikkumisvapauden rajoittaminen. Pykälä vastaa sisällöllisesti voimassa olevan lain 69 §:n säännöstä. Pykälän 1 momentissa säädetään liikkumisvapauden rajoittamisen edellytyksistä. Nykyisen lain mukaiset liikkumisvapauden rajoittamisedellytykset ehdotetaan säilytettäväksi ennallaan. Momentin mukaan lapselle voidaan asettaa määräajaksi kielto poistua laitoksen alueelta, laitoksesta tai tietyn asuinyksikön tiloista, jos se on välttämätöntä ja hänen etunsa mukaista sekä jos lapsen tilanne täyttää jonkun momentin 1–3 kohdissa määritellyistä edellytyksistä.

Pykälän 2 ja 3 momenteissa säädetään liikkumisvapauden rajoittamisen laajuudesta ja kestosta sekä rajoittamista koskevasta päätöstoimivallasta. Pykälän 2 momentin mukaan enintään seitsemän vuorokautta kestävästä liikkumisvapauden rajoituksesta voi päättää lastensuojelulaitoksen johtaja tai hänen määräämänsä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tekee rajoittamisesta päätöksen, jos rajoittamista on tarpeen jatkaa tai jos rajoitus alun perin määrätään seitsemää vuorokautta pidemmäksi ajaksi. Rajoittaminen saa jatkua yhtäjaksoisesti enintään 30 vuorokautta. Momentin mukaan lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä voi tehdä suoraan pidemmän maksimissaan 30 vuorokautta kestävä rajoituksen. Säännös ei edellytä, että liikkumisvapauden rajoituksessa olisi aina tehtävä ensin laitoksen tekemä 7 päivän rajoitus ja vasta sitten sosiaalityöntekijä voisi tehdä pidemmän rajoituksen.

Pykälän 3 momentin mukaan liikkumisvapauden rajoitus on lopetettava heti, kun se ei enää ole pykälän 1 momentin tarkoittamalla tavalla välttämätön. Rajoittamista ei myöskään saa määrätä laajempaan eikä pidemmäksi ajaksi kuin lapsen hoito ja kasvatus välttämättä edellyttävät.

100 §. Luvatta lastensuojelulaitoksesta poissaolevan lapsen etsintä ja palauttaminen. Pykälä vastaa sisällöllisesti 69 a §:n säännöstä laissa 523/2026. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin hyvinvointialueen ja lastensuojelulaitoksen velvollisuudesta ryhtyä toimenpiteisiin tilanteissa, joissa lapsi on poistunut luvattomasti laitoksesta tai ei palaa sinne ennalta sovitusti luvallisen poistumisen jälkeen. Jotta hyvinvointialue voi asiassa ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin, sen tulee saada asiasta tieto. Säännöksessä tunnistetaan myös tilanteet, jossa lapsi on sinänsä luvallisen laitoksesta poistumisen jälkeen kuitenkin matkalla paikkaan tai paikassa, josta ei ole

ennalta sovittu, Lapsi voi olla esimerkiksi poistunut kesken koulupäivän koulusta ja on matkalla tuttavalleen. Myös nämä tilanteet ovat säännöksen ja siinä säädettyjen toimenpiteiden soveltamisperusteissa, kuitenkin niin, että tilanteessa tulisi aina arvioida tarpeen edellyttämät toimenpiteet. Säännöksessä on tuotu esiin toimenpiteiden täytäntöönpanon turvaava luonne. Lapsen etsintä ja palauttaminen ovat lapsen huostaanottoa ja sijaishuoltoa sekä kiireellistä sijoitusta ja kiireellisen sijoituksen jatkamista koskevan päätöksen ja 115 §:ssä tarkoitetun väliaikaisen määräyksen täytäntöönpanon turvaamiseksi toteutettavia. Ensisijaisena toimenpiteenä ja tavoitteena tulee kuitenkin olla, että lapsen kanssa pyritään keskusteluyhteyteen ja, että lapsi palaisi laitokseen tai muuhun sovittuun paikkaan vapaaehtoisesti. Pykälän 1 momentin mukaan lapsen palauttaminen pitää sisällään lapsen kiinnittämisen ja kiinnitetyn lapsen kuljettamisen.

Käytännössä laitos tekee välittömästi tilannearvioon perustuvan toimintasuunnitelman lapsen etsimiseksi ja ryhtyy aktiivisesti etsimään lasta. Lapsen etsintä on käynnistettävä viipymättä eikä se edellytä vastuusosiaalityöntekijän ohjausta. Laitoksen on lapsen etsinnän käynnistämisen lisäksi otettava virka-aikana viipymättä yhteyttä vastuusosiaalityöntekijään ja sovittava toimintatavoista lapsen etsimiseksi ja saattamiseksi takaisin sijaishuoltopaikkaan. Laitos tekee tarvittaessa katoamisilmoituksen ja vastuusosiaalityöntekijä tai toimivaltainen sosiaalihuollon viranhaltija tarvittaessa virka-apupyynnön poliisille. Jäljempänä 104 §:n 2 momentissa säädetty laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö voi viranomaisen lukuun myös tehdä virka-apupyynnön poliisille luvatta laitoksesta poissaolevan lapsen kiinniotossa ja kuljettamisessa. Jos lapsi on välittömässä vaarassa, kysymyksessä ei ole poliisin virka-apuasiana vaan tällöin tulee ottaa yhteyttä hätäkeskukseen ja tehdä hätäilmoitus. Lapsen vaara voi aiheutua esimerkiksi vakavasta päihtymystilasta, terveydellisistä ongelmista tai muista välitöntä varaa aiheuttavista, tapauskohtaisesti arvioitavista tekijöistä.

Virka-ajan ulkopuolella laitos voi olla yhteydessä sosiaalipäivystykseen, kun laitos on selvittänyt lapsen tilannetta ja on tieto siitä, mitä sosiaalipäivystyksen viranomaiselta odotetaan tilanteesta. Ensisijainen harkinta toimenpiteistä on laitoksella, joka tuntee parhaiten lapsen. Laitoksen on varattava riittävät resurssit etsinnän suorittamiseksi.

Ennen virka-apupyynnön tai katoamisilmoituksen tekemistä poliisi voi etsintäkuuluttaa lapsen poliisille tehdyn ilmoituksen perusteella. Etsintäkuulutus tehdään lapsen olinpaikan selvittämiseksi, jolloin poliisi voi tunnistaa luvatta poistuneen lapsen muiden poliisitehtävien yhteydessä. Etsintäkuuluttaminen on poliisin tietojärjestelmässä oleva ilmoitus, joka ei sellaisenaan luo poliisille erillistä toimivaltaa ryhtyä lapseen kohdistuviin toimenpiteisiin vaan nämä arvioitaisiin tapauskohtaisesti.

Poliisilaitokset toimivat niin sanotun aluevastuuperiaatteen mukaisesti kaikenlaisissa poliisitehtävissä. Ilmoitus lapsen etsintäkuuluttamisesta, lapseen liittyvä virka-apupyyntö ja ilmoitus kadonneesta lapsesta on tehtävä sen alueen poliisilaitokselle, jonka alueella lapseen kohdistuvia toimenpiteitä tarvitaan. Kiireellisissä tilanteissa ilmoitus tehdään hätäkeskukseen, joka ohjaa asian toimivaltaiselle poliisilaitokselle.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että sijoittajahyvinvointialueella ja Ahvenanmaan maakunnan vastaavalla viranomaisella olisi oikeus saada hätäkeskuslaitokselta 1 momentissa tarkoitetun lapsen käyttämän liittyvän tai päätelaitteen sijaintitiedot ja tiedot liittymän tunnistuksesta, jos sijoittajahyvinvointialueen tai Ahvenanmaan vastaavan viranomaisen perustellun käsityksen mukaan lapsen päihteiden käyttö, muu kuin vähäisenä pidettävä rikollinen teko tai muu niihin rinnastettava käyttäytyminen taikka riski joutua rikoksen kohteeksi uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä. Lisäksi säännöksessä olisi informatiivinen säännös sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 321 §:n 2 momenttiin, jossa säädettäisiin hätäkeskuksen tiedonsaantioikeudesta edellä mainittuihin tietoihin. Säännöksessä mainittaisiin erikseen

Ahvenanmaan maakunnan vastaava viranomainen, koska Ahvenanmaalla ei ole hyvinvointialueita. Sähköisen viestinnän palveluista annettua lakia kuitenkin sovelletaan myös Ahvenanmaalla.

Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 321 §:n muuttamisesta annetulla lailla (527/2026) mainittuun lakiin on lisätty uusi 2 momentti ehdotettuun 2 momenttiin liittyen. Myös hätäkeskustoiminnasta annettua lakia on asiaan liittyen muutettu lailla hätäkeskustoiminnasta annetun lain 17 ja 19 §:n muuttamisesta (528/2026).

Kun lapsi on otettu sijaishuoltoon ja hän sinä aikana katoaa tai on sijaishuollon tavoittamattomissa, ei sijaishuollosta vastaava viranomainen pysty tosiasiaa toteuttamaan sijaishuoltoa ja turvaamaan lapsen huolenpitoa, kasvuolosuhteita, terveyttä ja kehitystä. Tästä syystä on välttämätöntä, että sijaishuollosta vastaava oleva viranomainen saa tarvitsemansa paikannustiedot, silloin, kun se lapsen taustat, sijaishuoltoon ottamisen perusteet, muut lapsen tiedot ja tavat tuntien perustellusti arvioi, että luvattoman poissaolon aikana lapsi vaarantaa omaa terveyttään tai turvallisuuttaan.

Mikäli kysymys on luvattomasti sijaishuoltopaikasta poistuneesta sellaisesta lapsesta, joka sairautensa tai vammaisuutensa, käytös- ja tunne-elämän häiriöiden taikka psyykkisten ongelmien takia on vakavassa vaarassa terveytensä tai turvallisuutensa osalta paikannustietojen luovuttamiseen sovellettaisiin sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 321 §:n 1 momentin 2-kohdtaa, jonka mukaan teleyritys on velvollinen luovuttamaan hätäkeskukselle sen liittymän tai päätelaitteen, josta hätäilmoitus on tehty, sijaintitiedot ja tiedot liittymän tunnisteesta, tilaajasta, käyttäjästä ja asennusosoitteesta sekä hätäilmoituksen kohteena olevan henkilön käyttämän liittymän tai päätelaitteen sijaintitiedot sekä tiedot liittymän tunnisteesta, tilaajasta, käyttäjästä ja asennusosoitteesta, jos henkilö on hätäilmoituksen vastaanottaneen viranomaisen perustellun käsityksen mukaan ilmeisessä hädässä tai välittömässä vaarassa. Tällöinkin keskeisessä asemassa on toimivaltaisen viranomaisen HÄKElle antamat tiedot lapsen tilanteesta.

Sijoittajahyvinvointialueen ja Ahvenanmaan maakunnan vastaavan viranomaisen tulisi omassa hallintosäännössään määrittellä, kenellä viranhaltijalla tällainen toimivaltuus olisi. Toimivaltaisista voisivat esimerkiksi olla sosiaalipäivystyksen ja lastensuojelun viranhaltijat sekä hyvinvointialueen ja Helsingin kaupungin omien lastensuojeluyksiköiden virkasuhteiset johtajat.

Sosiaalihuollon viranomaisten toimialakohtaiset ohjeet määrittelevät sen, milloin paikannus luvattomasti sijaishuoltopaikasta poistuneiden lasten osalta tehtäisiin. HÄKE voisi kuitenkin tehdä paikannuspyynnön ja saada tiedot teleyritykseltä, vain kun sijoittajahyvinvointialueen perustellun käsityksen mukaan lapsen päihteiden käyttö, muu kuin vähäisenä pidettävä rikollinen teko tai muu niihin rinnastettava käyttäytyminen taikka riski joutua rikoksen kohteeksi uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä. Vastuu pyynnön edellytysten täyttymisestä olisi siten sijoittajahyvinvointialueella eikä hätäkeskuspäivystäjällä Teleyritys voisi puolestaan luottaa siihen, että hätäkeskuksen pyynnön perusteena on edellä mainittu viranomaisen arvio.

Paikannuksen jälkeen sosiaalihuollon järjestämisestä vastaavalla toimivaltaisella viranomaisella on oikeus saada sijaintitiedot hätäkeskustoiminnasta annetun lain 20 §:n 4 momentin nojalla. Kyseisen lainkohdan mukaan sosiaalihuollon viranomaisella, jonka HÄKE on hälyttänyt tai jota varten tieto on pyynnöstä hankittu, on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä maksutta hätäkeskusjärjestelmästä tehtäviensä hoitamiseksi välttämättömät tehtävää tai toimenpidettä koskevat tiedot.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että 1 momentissa tarkoitettun lapsen palauttamisesta ratkaisee 9 §:ssä tarkoitettu lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tai hänen ollessa estynyt

muu toimivaltainen sosiaalihuollon viranhaltija. Kyse voi olla esimerkiksi sosiaalityöntekijän esihenkilöstä tai työparista tai sosiaali- ja kriisipäivystyksen sosiaalityöntekijästä. Kiireellisissä tilanteissa ratkaisun voisi tehdä laitoksen johtaja tai hänen delegointisäännöllä määräämänsä hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö. Kyse ei voisi olla esimerkiksi sijaisesta. Laitoksen johtajan tai hänen määräämänsä hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvan on viipymättä ilmoitettava ratkaisusta lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Muutoksena nykyiseen on, että palauttamisesta ei tarvitse tehdä kirjallista päätöstä, mutta palauttamisesta ja siihen liittyvistä ratkaisuista perusteineen on kuitenkin dokumentoitava tekemällä palauttamisesta asianmukaiset merkinnät lapsen asiakasasiakirjoihin.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin toimivallasta lapsen etsintään ja palauttamiseen liittyen. Säännöksen mukaan etsinnän ja palauttamisen saisi toteuttaa vain laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva työntekijä tai toimivaltainen sosiaalihuollon viranhaltija. Momentissa säädettäisiin myös siitä, ettei laitos voisi toteuttaa lapsen etsintää ja palauttamista ostopalveluna. Ehdotetussa 4 momentissa todettaisiin lisäksi, että lapsen etsinnästä ja palauttamisesta olisi tehtävä kirjaukset lapsen asiakasasiakirjoihin 40 §:n ja ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain mukaisesti.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin laitoksen velvoitteesta antaa kirjallinen selvitys lapsen etsintään ja palauttamiseen liittyvistä toimenpiteistä lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Selvitykselle ei ole säädetty määrämuotoa tai -tapaa. Olennaista on, että dokumentoitu tieto toimenpiteistä välittyy lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle lapsen edun toteutumisen valvomiseksi. Selvityksen antaminen on tarpeen siitä huolimatta, että edellä 4 momentin mukaiset kirjaukset on tehtävä, koska lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijällä ei ole välttämättä automaattisesti suoraa pääsyä laitoksen asiakastietojärjestelmään.

101 §. Lapsen kiinniotto. Pykälä vastaa sisällöllisesti 69 b §:n säännöstä laissa 523/2026. Pykälän 1 momentti pitäisi sisällään 100 §:n 1 momentissa ja 103 §:n 1 momentissa tarkoitetun lapsen kiinniottovaltuuden lapsen laitokseen palauttamistarkoituksessa. Lapsen saisivat ottaa kiinni laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö silloin, kun kysymys on laitoksesta luvatta poissaolevasta lapsesta sekä toimivaltainen sosiaalihuollon viranhaltija myös silloin, kun kysymys on perhekodista luvattomasti poissa oleva lapsi. Henkilöt määräytyisivät tarkemmin sisäisin delegointisäännöin. Toimivaltaisella sosiaalihuollon viranhaltijalla tarkoitettaisiin lapsen sijaishuollosta ja sosiaalipäivystyksestä vastuussa olevaa hyvinvointialuetta ja sen delegointisäännöksellä valtuuttamaa viranhaltijaa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että jos toimivaltaisen sosiaalihuollon viranhaltijan perustellun käsityksen mukaan lapsi on asunnossa tai muussa olinpaikassa ja lapsen terveys, kehitys tai turvallisuus on vakavasti vaarassa, toimivaltaisella sosiaalihuollon viranhaltijalla on oikeus päästä asuntoon tai muuhun olinpaikkaan, jos asuntoon tai muuhun olinpaikkaan pääsy on lapsen terveyden tai kehityksen suojelemiseksi taikka turvallisuuden vaarantumisen estämiseksi välttämätöntä. Muu olinpaikka voi olla asunnon tapaan kotirauhan piirissä oleva paikka, mutta myös kotirauhan piirin ulkopuolella oleva tila kuten esimerkiksi varasto. Asiasta säädettäisiin lastensuojelulaissa, koska sosiaalihuoltolain (710/1982) 41 §:n 2 momentin säännös ei sovellu 69 a §:n 1 momentissa tarkoitetun lapsen palauttamistilanteisiin. Poliisin virka-avusta tilanteisiin liittyen säädettäisiin jäljempänä 104 §:ssä. Sosiaalihuollon toimivaltaisella viranhaltijalla tarkoitettaisiin esimerkiksi lapsen sijoittajahyvinvointialueen lastensuojelun henkilökuntaa tai sosiaalipäivystyksen henkilökuntaa.

Kotirauhan suojaamaan paikkaan meneminen edellyttää, että toimivaltaisella sosiaalihuollon viranhaltijalla on perusteltu käsitys siitä, että lapsen terveys, kehitys tai turvallisuus on vakavasti vaarassa sekä siitä, että lapsi oleskelee kotirauhan suojaamassa paikassa. Perusteltu käsitys

vakavan vaaran uhasta voi perustua erilaisiin tietolähteisiin ja asiasta saatuihin havaintoihin, tai siihen, että lapsen tilanteessa on syytä epäillä toistuvan lapsen itselleen vakavaa vaaraa aiheuttava toiminta tai lapsen vakavalle vaaralle altistavat olosuhdetekijät, kuten päihteet, kaltoinkohdellun ja hyväksikäytön mahdollisuus. Perusteltu käsitys kotirauhan piirissä olevasta lapsesta puolestaan tarkoittaisi, että on olemassa ajankohtaista tietoa siitä, että lapsi on osoitettavissa paikkaan, mistä hänet on tavoitettavissa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin lapsen kiinniottoon liittyvistä kiinnipitotoimivaltuuksista. Lapsen olinpaikan selvittyä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvalla henkilöllä ja toimivaltaisella sosiaalihuollon viranhaltijalla olisi oikeus lapsen kiinniottamiseksi pitää lapsesta kiinni, jotta lapsi voidaan siirtää kuljetukseen käytettävään autoon tai muuhun kulkuvälineeseen. Kiinnipitäminen tarkoittaisi tässä tarkoituksessa lähtökohtaisesti kevyttä fyysistä taltuttamista. Tavoitteena olisi, että asiassa olisi yhteisymmärrys lasta etsivän työntekijän ja lapsen välillä. Mikäli lasta etsivä henkilö on lapselle entuudestaan tuttu laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva työntekijä, tämä voi lisätä lapsen turvallisuuden tunnetta ja edesauttaa sitä, että tilanteessa ei ole välttämätöntä käyttää kiinnipitoa, mikä itsessään on jo voimakäyttöä. Kiinnipidon salliva toimivaltuus on perusteltua, jotta lapsi voidaan siirtää kuljetukseen käytettävään autoon tai muuhun kulkuvälineeseen. Muu kulkuväline voi olla esimerkiksi raitiovaunu tai juna.

Kiinnipitämiseen sisältyvän voimakäytön tulee olla puolustettavaa lapsen ikä ja käyttäytyminen sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen. Lasta etsivän henkilön olisi aina ensisijaisesti yritettävä saada lapsi palaamaan puhumalla ja momentissa tarkoitetut toimivaltuudet tulisivat kyseeseen vasta, jos lapsi vastustaa palautusta. Vastustaminen voi olla aktiivista tai passiivista ja kiinnipitäminen ja siihen ryhtyminen on aina suhteutettava käsillä olevaan tilanteeseen ja vastustuksen vaarallisuuteen sekä vakavuuteen. Tilanteessa työntekijän tulee myös arvioida, onko vastustustilanne sellainen, että lapsen palauttamiseksi tarvittaisiin poliisin toimivaltuuksia. Poliisin virka-avusta säädetään jäljempänä 104 §:ssä. Lapsi tai hänen seuruensa voi esimerkiksi olla käytökseltään voimakkaan uhkaava tai aggressiivinen eikä lastensuojelun työntekijän toimivaltuuksien käyttö tilanteessa ole työntekijöiden eikä lapsen itsensä kannalta turvallista. Säännöksessä viitattaisiin kiinnipitämisen osalta 97 §:n 2–6 momentin säännöksiin. Lastensuojelun toimijoiden kiinnipito on sallittu tässä säännellysti ja on pidettävä erillään poliisille säädetyistä voimakeinoista, joista on säädetty erikseen poliisilaissa.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö ja toimivaltainen sosiaalihuollon viranhaltija voisi kiinnioton turvallisuuden varmistamiseksi tehdä lapselle 94 §:ssä säädetyin edellytyksin ja tavoin henkilöntarkastuksen. Lisäksi mainitun henkilön haltuun saataisiin ottaa lapsen hallussa olevat 68 §:ssä tarkoitetut aineet ja esineet. Säännöksessä annettaisiin myös mahdollisuus välttämättömään voimakäyttöön henkilöntarkastuksen toteuttamiseksi sekä aineiden ja esineiden poisottamiseksi. Voimakeinojen käytön tulee aina olla viimesijaista ja puolustettavia lapsen ikä ja käyttäytyminen sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen. Kuten muissakin voimankäytön sallivissa tilanteissa ensisijaista tulee aina olla lapsen kanssa keskustelu ja yhteisymmärrykseen pyrkiminen, jolloin kiinnipitoa ei tarvittaisi. Ellei haltuun otettua ainetta tai esinettä palauteta lapselle, asiasta olisi tehtävä päätös siten kuin 69 §:n 2 momentissa säädetään. Poliisin virka-avusta säädetään 104 §:ssä.

102 §. Kiinniotetun lapsen kuljettaminen. Pykälä vastaa sisällöllisesti 69 c §:n säännöstä laissa 523/2026. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin siitä, että lapsen olinpaikan selvittyä laitoksen ja lapsen sijaishuollosta vastuussa olevan viranomaisen tulee yhteistyössä sopia lapsen kuljettamisesta takaisin laitokseen, ellei lapsi palaa sinne vapaaehtoisesti. Säännös koskisi vain 100 §:n 1 momentissa tarkoitettua lasta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, että laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö ja toimivaltainen sosiaalihuollon viranhaltija saa tehdä lapselle 94 §:ssä säädettyin edellytyksin ja tavoin henkilöntarkastuksen käytettävässä kulkuvälineessä tai kulkuvälineen välittömässä läheisyydessä kuljetuksen turvallisuuden varmistamiseksi. Kulkuväline voi olla muukin kuin auto. Lisäksi säännöksessä ehdotetaan, että lapsen hallussa olevat 68 §:ssä tarkoitettut aineet ja esineet saadaan ottaa kuljettamisen ajaksi lasta kuljettavan henkilön haltuun kuljetuksen turvallisuuden varmistamiseksi. Mahdollisuus haltuunottoon koskisi kaikkia 68 §:ssä tarkoitettuja aineita ja esineitä. Tällainen turvallisuutta vaarantava esine voi olla esimerkiksi lapsen hallussa oleva älypuhelin, jos lapsen käyttäytymisestä tai olosuhteista muutoin on pääteltävissä, että lapsi saattaisi puhelinta käyttämällä esimerkiksi kutsua paikalle kuljetusta vaarantavia henkilöitä. Lisäksi säännöksessä olisi mahdollistettaisiin välttämättömään voimakäyttöön henkilöntarkastuksen toteuttamiseksi sekä aineiden ja esineiden poisottamiseksi. Voimakeinojen käyttö tulee aina olla viimesijaista ja puolustettavia lapsen ikä ja käyttäytyminen sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen. Kuten muissakin voimankäytön sallivissa tilanteissa ensisijaista tulee aina olla lapsen kanssa keskustelu ja yhteisymmärryksen pyrkiminen, jolloin esimerkiksi kiinnipitoa ei tarvittaisi. Poliisin virka-avusta tilanteessa säädetään 104 §:n 2 momentissa. Jos haltuun otettua ainetta tai esinettä palauteta lapselle kuljettamisen jälkeen, asiasta on tehtävä päätös siten kuin 69 §:n 2 momentissa säädetään.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin siitä, että lapsen kuljettamisen aikana laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö ja toimivaltainen sosiaalihuollon viranhaltija saa kuljetuksen turvallisuuden varmistamiseksi pitää lapsesta kiinni kuljettamiseen käytettävässä kulkuvälineessä, jos lapsi sekavan tai uhkaavan käyttäytymisensä perusteella todennäköisesti vahingoittaisi itseään tai muita ja kiinnipitäminen on lapsen oman tai toisen henkilön hengen, terveyden tai turvallisuuden välittömän vaarantumisen vuoksi välttämätöntä. Kiinnipito olisi mahdollista kuljetukseen käytettävässä muussakin kulkuvälineessä kuin autossa. Kiinnipitämiseen sisältyvän voimankäytön tulee olla puolustettavaa lapsen ikä ja käyttäytyminen sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen. Kuten edellä muissakin kiinnipitotilanteissa, lasta kuljettavan henkilön tulee tilannekohtaisesti arvioida voimakeinojen käytön välttämättömyys ja tarkoituksenmukaisuus. Jos tilanne arvioidaan sellaiseksi, että siinä tarvittaisiin poliisin toimivaltuuksia, lastensuojelun työntekijän tai sosiaalihuollon viranhaltijan on pyydettävä poliisin virka-apua. Mikäli voimakeinoja käytetään, niiden käyttämisen on oltava oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään huomioiden, mitä säännöksessä todetaan voimakeinojen puolustettavuudesta. Kiinnipitämiseen sovelletaan muutoin, mitä 97 §:n 2–6 momentissa säädetään.

103 §. *Perhekodista luvatta poissaolevan lapsen etsintä ja palauttaminen.* Pykälä vastaa sisällöllisesti 69 d §:n säännöstä laissa 523/2026. Pykälässä säädettäisiin perhekodista luvatta poissaolevan lapsen etsinnästä ja palauttamisesta vastaavatyypisesti, mitä edellä on säädetty laitoksesta luvatta poissaolevan lapsen osalta. Erityissääntely on tarpeen, koska perhehoidossa sijaishuollossa olevan lapsen ja perhehoitajan oikeudellinen asema on erilainen eikä kaikilta osin voida soveltaa samoja säännöksiä, mitä edellä koskee laitoksesta luvatta poissa olevaa lasta.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin perhekodista luvatta poissa olevaa lasta koskien vastaavasti, mitä 100 §:n 1 momentissa säädetään laitoksesta luvatta poissa olevaa lasta koskien. Perhehoitajan olisi viipymättä ilmoitettava säännöksessä tarkoitetun lapsen luvattomasta poissaolosta lapsen sijaishuollosta vastuussa olevalle viranomaiselle, jonka puolestaan olisi lapsen huostaanottoa ja sijaishuoltoa sekä kiireellistä sijoitusta ja kiireellisen sijoituksen jatkamista koskevan päätöksen ja 116 §:ssä tarkoitetun väliaikaisen määräyksen täytäntöönpanon turvaamiseksi viipymättä ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin lapsen etsimiseksi ja palauttamiseksi. Lapsen palauttaminen pitäisi 100 §:n 1 momenttia vastaavasti sisällään lapsen kiinniottamisen ja kiinniotetun lapsen ja kuljettamisen. Lapsen etsinnän ja palauttamisen saisi perhehoidossa olevaa lasta koskien toteuttaa vain toimivaltainen sosiaalihuollon viranhaltija. Lapsen palauttamiseen

sovelletaan muutoin lisäksi, mitä 100 §:n 4 momentissa säädetään tarkoittaen, että lapsen etsinnästä ja palauttamisesta olisi tehtävä kirjaukset lapsen asiakasasiakirjoihin 40 §:n ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain mukaisesti. Perhehoitajalle ei säädettäisi laitoksille vastaavaa velvoitetta lähteä etsimään perhekodista luvattomasti poissaolevaa lasta. Sääntely ei kuitenkaan estä perhehoitajaa lähtemästä etsimään lasta, jos perhekodin tilanne sen mahdollistaa. Toimivalta tilanteissa olisi vain toimivaltaisella sosiaalihuollon viranhaltijalla. Poliisi avustaa virka-avun kautta tai toimii poliisin perustehtävällä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että perhekodista luvatta poissa olevan lapsen palauttamisen ratkaisisi 9 §:ssä tarkoitettu lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tai hänen ollessa esynyt muu toimivaltainen sosiaalihuollon viranhaltija.

Pykälän 3 momentti sisältäisi viittaussäännökset, joilla laitoksesta luvatta poissaolevaa lasta koskeva sääntely 100 §:n 2 momentissa, 101 b §:ssä ja 102 §:n 2 ja 3 momentissa ulotettaisiin koskemaan myös perhekodista luvatta poissa olevaa lasta. Erikseen säädettäisiin siitä, että perhehoitajalla ei olisi 101 b §:ssä ja 102 §:n 2 ja 3 momentissa säädettyjä toimivaltuuksia.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin toimivaltaisen sosiaalihuollon viranhaltijan velvollisuudesta tehdä asianmukaiset kirjaukset käyttämistään rajoitustoimenpiteistä. Kirjaukset on tehtävä 40 §:n ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain mukaisesti.

104 §. *Poliisin virka-apu lastensuojelulaitoksesta ja perhekodista luvatta poissaolevan lapsen kiinniotamisessa ja kuljettamisessa.* Pykälä vastaa sisällöllisesti 69 e §:n säännöstä laissa 523/2026. Pykälässä säädettäisiin poliisin virka-avusta lastensuojelulaitoksesta ja perhekodista luvatta poissaolevan lapsen kiinniotamisessa ja kuljettamisessa. Poliisilla tulee säilyä toimintaedellytykset hoitaa poliisin ensisijainen tehtävä. Poliisin resursseja tuleekin käyttää vain niihin virka-aputehtäviin, joissa poliisia tarvitaan välttämättä. Lähtökohtaisesti sijaishuolto tulee järjestää niin, että poliisin virka-apuun ei tarvitse turvautua säännönmukaisesti esimerkiksi riittämättömien henkilöresurssien takia. Poliisilain 1 luvun 6 §:ssä säädetään poliisin velvollisuudesta olosuhteiden vaatiessa asettaa tehtävät tärkeysjärjestykseen. Tämä koskee myös virka-aputehtäviä.

Pykälän 1 momentissa todettaisiin säädösperusta toimivaltaisen sosiaalihuollon viranhaltijan virka-avulle, joka toimii säädösperustana poliisin virka-avulle myös luvattomasti laitoksesta tai perhekodista poissa olevia lapsia koskevissa virka-avuuksissa. Pykälässä säädetään myös virka-avun maksuttomuudesta. Toimivaltaisen sosiaalihuollon viranhaltijan tehtävistä ja toimivaltuuksista on säädetty tarkemmin tämän pykälän 2 momentissa mainituissa säännöksissä.

Pykälän 2 momentissa mahdollistettaisiin, että virka-apupyynnön voisi sosiaalihuollon viranomaisen lukuun tehdä myös laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö. Tämä helpottaisi jatkossa käytännön tilanteita, kun laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö kuitenkin lasta ensisijaisesti etsii. Lisäksi momentissa säädettäisiin niistä tilanteista, joissa laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö voisi saada poliisilta virka-apua. Tämä on tarpeen, koska sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 22 § koskee vain viranomaista.

Pykälän 3 momentissa säädetään virka-avun pääperiaate. Sen mukaan toimivaltaisella sosiaalihuollon viranhaltijalla ja laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvalla henkilöllä olisi oikeus saada virka-apua, jos virka-avun perusteena oleva toimenpide estyy. Säännöksen mukaan virka-avun perusteena oleva toimenpide (esimerkiksi henkilöntarkastus) estyy, jos toimivaltainen sosiaalihuollon viranhaltija tai laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö toimenpiteitä suorittaessaan arvioi, että lapsen käyttäytyminen tai olosuhteet muutoin

aiheuttavat merkittävän riskin lapsen tai lapsen palauttamiseen osallistuvan taikka muun henkilön turvallisuuden vaarantumiselle. Lapsen oma tai hänen seurassaan olevien henkilöiden käyttäytyminen voi esimerkiksi olla sellaista, että lapsen, työntekijöiden taikka sivullisten turvallisuus edellyttää poliisin läsnäoloa. Lapsen etsintään ja palauttamiseen on varattava riittävät resurssit eikä säännöksessä tarkoitettu olosuhde voisi lähtökohtaisesti tarkoittaa tilannetta, jossa toimenpiteen hoitaminen jo lähtökohtaisesti on ollut aliresursoitu. Tilanteesta riippuu, onko kysymyksessä poliisin virka-apuasiasia vai poliisin perustehtävä. Virka-apuasiasia voi myös muuttua poliisin perustehtäväksi esimerkiksi virka-avun kohteena olevan henkilön väkivaltaisuuden vuoksi tai, jos henkilöä uhkaa väkivallan ja vakava henkeen ja terveyteen, turvallisuuteen tai fyysiseen koskemattomuuteen kohdistuva vaara. Tällöin on syytä harkita myös soittamista hätäkeskukseen. Sääntelyn tarkoitus on, että poliisi avustaisi tilanteessa virka-avun pyytäjää, mikä tarkoittaisi lähtökohtaisesti sitä, että myös lasta etsivä henkilö itse on tilanteessa paikalla.

Pykälän 4 momentissa todettaisiin, että poliisin antaessa virka-apua 2 momentin 5 kohdan tarkoittamassa tilanteessa, poliisi olisi velvollinen avustamaan lapsen kuljettamisessa toimivaltaisen sosiaalihuollon viranhaltijan ja lapsen oleskelupaikan hyvinvointialueen toimivaltaisen viranhaltijan yhteistyössä sopimaan lähimpään mahdolliseen lastensuojelulaitokseen. Lähin mahdollinen lastensuojelulaitos voisi olla väliaikainen lastensuojelulaitos tai lapsen oma sijaishuoltopaikka. Lähin mahdollinen siksi, että lähin lastensuojelulaitos voi olla niin täynnä, että lasta ei sinne voida palauttaa. Säännöksen mukaisesti poliisi siis avustaisi kuljetuksessa, joka tarkoittaisi, että poliisi turvaisi toimivaltuuksillaan lasta etsivän henkilön toimittamaa lapsen kuljettamista. Tämä voi tapahtua esimerkiksi lasta etsivän työntekijän palauttamiseen käyttämässä ajoneuvossa tai tilanteen niin edellyttäessä poliisin omassa ajoneuvossa. Myös virka-aputilanteessa poliisi voi asettaa tehtävänsä tärkeysjärjestykseen poliisilain 1 luku 6 §:n mukaisesti.

105 §. Eristäminen. Pykälä vastaisi pääasiassa lain 70 §:ää. Pykälän 1 momentin mukaan lapsi saadaan eristää laitoksen muista lapsista vain, jos hän käyttäytymisensä perusteella on vaaraksi itselleen tai muille taikka jos eristäminen on muusta erityisen perustellusta syystä lapsen hengen, terveyden tai turvallisuuden kannalta välttämätöntä. Eristämistä ei voida käyttää rangaistuksena tai yleisenä sääntönä esimerkiksi sijoituksen alkaessa tai luvattomasti poissaolleen lapsen palattua laitokseen. Momentissa korostetaan toimenpiteen välttämättömyyttä ja määräaika.

Pykälän 2 momentissa säädetään eristämisen päätöstoimivallasta ja eristämisen aikaisista lapsen turvallisuutta varmistavista toimenpiteistä. Momentin mukaisesti tulee määrätä lastensuojelulaitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö, jonka tehtävänä on huolehtia lapsen turvallisuudesta. Tämän määrätyn henkilön on valvottava lasta koko erillään pitämisen ajan olemalla hänen kanssaan samassa tilassa tai sen välittömässä läheisyydessä. Lapsella tulee olla mahdollisuus keskustella hänen turvallisuudestaan vastaavan henkilön kanssa. Eristämiseen käytetyn paikan tulee olla lapsen hoidon ja huolenpidon kannalta tarkoituksenmukainen.

Pykälän 3 momentin mukaan eristämistä voidaan välittömästi jatkaa uudella päätöksellä vain, jos 1 momentissa säädetyt eristämisen edellytykset ovat edelleen olemassa. Edellytyksenä on lisäksi, ettei lapsen hoitoa ole edelleenkaan tarkoituksenmukaista tai mahdollista järjestää muulla tavalla. Sijoituspaikassa on arvioitava esimerkiksi lapsen tarvetta terveydenhuollon palveluihin. Eristämisen pisin kokonaisaika ei saa ylittää 24 tuntia.

Pykälän 4 momentissa säädetään lääkärintarkastuksen suorittamisesta jatkopäätöksen tekemisen yhteydessä, ellei se ole ilmeisen tarpeeton. Momentin mukaan lääkärintarkastus tulee suorittaa tarvittaessa eristämisen alun ja keston lisäksi myös eristämisen päättyessä.

Pykälän 5 momentissa säädetään eristämisestä ilmoittamisesta lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Momenttiin lisättäisiin mahdollisuus toimittaa tieto eristämisestä tai sen

jatkamisesta myös muulle hyvinvointialueen sosiaalihuollon toimivaltaiselle viranomaiselle kuin lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijälle. Laajennus mahdollistaisi tarvittaessa lapsen tilanteeseen reagoimisen niissäkin tilanteissa, joissa lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on estynyt vastaanottamaan tietoa esimerkiksi vuosilomansa takia.

106 §. Eristämisen yhteydessä toteutettava kameravalvonta. Pykälä vastaisi lain 523/2026 70 a §:ää. Pykälässä säädettäisiin kameravalvonnasta eristämisen yhteydessä. Eristämistilassa toteutuva kameravalvonta on katsottu mahdolliseksi erityisesti silloin, jos sillä turvataan eristämistilassa olevan lapsen turvallisuutta.

Pykälän 1 momentin mukaan kameravalvontaa voitaisiin toteuttaa ehdotetun 105 §:ssä tarkoitettua eristämistä toimeenpantaessa silloin, kun eristämisen turvallinen toimeenpano sitä edellyttää. Tällainen tilanne voisi olla esimerkiksi silloin, jos lapsi pyrkii vahingoittamaan itseään. Itsetuhoisen käyttäytymisen lisäksi tilanteeseen voisi liittyä itsemurhan riski. Lapsen tarkkaileminen olisi tällöin välttämätöntä toteuttaa jatkuvasti ja ehdotetun pykälän nojalla se voisi tapahtua osin kameravalvonnan keinoin. Kameravalvonnan tarve olisi silloin kun aikuinen ei ole läsnä lapsen kanssa samassa eristystilassa. Tarve kameravalvonnalle olisi esimerkiksi yöaikaan.

Pykälän 1 momentin mukaan kameravalvontaa voidaan käyttää vain, kun se on välttämätöntä ja oikeasuhtaista tarkoitukseensa nähden. Kameravalvonnan järjestäminen ei saa perustua esimerkiksi puutteellisiin henkilöstöresursseihin lastensuojelulaitoksessa. Kameravalvonnan tarpeellisuuden tulee perustua lapsikohtaiseen tilannearvioon ja sen tulee olla perusteltavissa lapsen tarpeilla. Momentissa myös todettaisiin, että kameravalvontaa ei voida kohdistaa eristystilassa siihen osaan, jossa ovat WC ja pesutilat. Momentissa säädetyn mukaisesti lapselle tulee aina tiedottaa kameravalvonnan käytöstä.

Pykälän 2 ja 3 momentissa todettaisiin, että teknisen valvonnan yhteydessä tapahtuvaan asiakastietojen käsittelyyn sovelletaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annettua lakia ja, että työntekijän kameravalvonnasta säädetään yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain (759/2004) 16 ja 17 §:ssä.

108 §. Erityiset rajoitukset erityisen huolenpidon jakson aikana. Pykälä vastaisi lain 523/2026 72 §:ää. Pykälässä säädettäisiin erityisistä rajoituksista, joita toteutettaisiin ainoastaan erityisen huolenpidon jakson aikana.

Pykälän 1 momentin mukaan lapsen liikkumista rajoitettaisiin lapsen EHO-jaksoa koskevassa päätöksen mukaisesti niin, että lasta estettäisiin poistumasta lastensuojelulaitoksen tiloista ilman lupaa tai valvontaa. Momentin sääntely vastaisi nykytilaa.

Pykälän 2 momentin mukaan lapselle voitaisiin tehdä suunnitelmallisesti henkilönkatsastuksia hänen päihteettömyytensä varmistamiseksi. Sääntely mahdollistaisi lapsi- ja tilannekohtaisen harkinnan lapsen mahdollisen päihteidenkäytön tai toisaalta päihteettömyyden seuraamiseksi.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettut rajoitukset sisältyvät ehdotetun lain 81 §:ssä tarkoitettuun päätökseen.

108 §. Erityiset rajoitukset kuntouttavan suljetun laitospalvelun aikana. Pykälä vastaisi lain 523/2026 71 §:ää. Pykälässä säädettäisiin erityisistä rajoituksista, joita toteutettaisiin ainoastaan kuntouttavan suljetun laitospalveluun tapahtuvan sijoituksen aikana.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin lapsen liikkumisvapauden ja yhteydenpidon rajoittamisesta kuntouttavan suljetun laitospalvelusijoituksen ajaksi.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, että lapselta voidaan ottaa sijoituksen ajaksi pois ehdotetun lain 68 §:n 4 momentissa tarkoitetut lapsen hallussa olevat viestinnän mahdollistavat laitteet kuntouttavan suljetun laitospalvelun sijoituksen ajaksi. Kun lapselta on otettu pois viestinnän mahdollistava laite, on lapsen yhteydenpito kuntouttavan suljetun laitospalvelun ajan turvattava muilla tavoin.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että lapselle voidaan tehdä suunnitelmallisia henkilökat-sastuksia kuntouttavassa suljetussa laitospalvelussa toteutuvan sijoituksen ajan.

Pykälän 4 momentissa todettaisiin, että 1, 2 ja 3 momentissa tarkoitetuista rajoituksista tehdään päätökset samalla, kun päätetään lapsen sijoittamisesta ehdotetun lain 82 §:ssä tarkoitettuun kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun. Päätökset olisivat voimassa enintään yhden vuoden kerrallaan.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun tehtävän kiireellisen sijoituksen yhteydessä tehtävistä päätöksistä pykälän 1–3 momentissa tarkoitetuista rajoituksista.

Pykälän 6 momentissa säädettäisiin erityisten rajoitusten sisällön ja laajuuden arvioinnista. Niitä tulisi arvioida ainakin lapsen asiakassuunnitelman tarkistamisen yhteydessä vähintään neljän kuukauden välein. Edelleen momentissa todettaisiin, että 1–3 momentissa tarkoitettuja rajoituksia voidaan käyttää ainoastaan siinä määrin ja siinä laajuudessa kuin se on välttämätöntä sijoituksen tavoitteiden toteutumiseksi. Tämä tarkoittaa sitä, että niiden käyttö tulisi lopettaa välittömästi, kun käyttämiselle ei ole enää perusteita.

109 §. Rajoitustoimenpiteiden kirjaaminen. Pykälän 1 momentti vastaisi lailla 523/2026 74 §:n 1 momenttiin tehtyjä muutoksia, jotka koskevat momentissa säädetyn kirjaamisvelvoitteen piiriin lisättyjä pykälä 68 a, 69 b, 69 c, 70 a sekä 71 ja 72. Lisäksi 1 momentin 5 kohta perustellun syyn kirjaamisesta koskee myös henkilöntarkastuksia, jotka toteutetaan 69 b §:n 4 momentin, 69 c §:n 2 momentin sekä 69 d §:n 3 momentin nojalla. Tässä ehdotuksessa pykälän 1 momenttiin tehtäisiin tarvittavat tekniset tarkennukset pykälänumeroinnin muuttumisen takia.

Pykälän 2 momenttiin, joka koskee ehdotetun 105 §:n mukaiseen eristämiseen liittyviä kirjaamis säännöksiä, ei ehdoteta muutoksia.

Pykälän 3 momentti poistettaisiin tarpeettomana, koska jatkossa hyvinvointialueen toimivaltaisilla viranhaltijoilla on mahdollisuus lukea sijoituspaikassa tehtäviä lapsikohtaisia asiakaskirjauksia reaaliaikaisesti Kanta-liittymän kautta. Lisäksi momentista poistettaisiin sosiaali- ja terveysministeriölle säädetty asetuksenantovaltuus.

110 §. Rajoituksen lapsikohtainen arviointi. Pykälä vastaisi osittain lain 74 a §:ää. Pykälän tarkoituksena on varmistaa lapsen kohdalla tapahtuneen rajoituksen yksilökohtainen arviointi jälkikäteen. Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin käsitteellistä yhdenmukaistamista ja pykälänumeroinnista johtuvia teknisiä muutoksia.

Pykälän 2 momenttia ajanmukaistettaisiin kirjausvelvoitteen osalta vastaamaan tilannetta, jossa hyvinvointialueen toimivaltaisilla viranhaltijoilla on mahdollisuus lukea sijoituspaikassa tehtäviä lapsikohtaisia asiakaskirjauksia Kanta-liittymän kautta.

Pykälän 3 momentista siirrettäisiin osa lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle säädetyistä velvoitteista ehdotettuun 70 §:ään. Siirrettäväksi ehdotettavat velvoitteet koskevat sen arvioimista, vastaavatko sijoituspaikan henkilöstön määrä ja osaaminen sekä tilat lapsen tarpeita.

Velvoite edellä mainittujen asioiden arvioimisesta säädettäisiin hyvinvointialueen vastuulle yksittäisen sosiaalityöntekijän sijaan. Muutos olisi tarkoituksenmukainen, koska esimerkiksi ajanmukaiset tiedot sijoitusyksikön henkilöstön määrästä ja osaamisesta ovat usein hyvinvointialueen valvonnasta vastaavalla viranhaltijalla tai yksiköllä yksittäisen lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän sijaan. Hyvinvointialueen työntekijöiden olisi tarpeen tehdä kuitenkin yhteistyötä, jotta lapsikohtainen arviointi toteutuisi pykälässä tarkoitettulla tavalla.

13 Luku **Jälkihuolto**

111 §. *Oikeus jälkihuoltoon.* Pykälä vastaisi osittain voimassa olevan lain 75 §:ää. Pykälän otsikkoa ehdotetaan yksinkertaistettavaksi.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin hyvinvointialueen velvollisuudesta järjestää jälkihuolto ehdotetun lain 50 §:ssä tarkoitetun sijaishuollon päättymisen jälkeen sekä avohuollon tukitoimena tapahtuneen sijoituksen jälkeen, jos sijoitus on kestänyt yhtäjaksoisesti vähintään puoli vuotta ja kohdistunut lapseen yksin. Lapsella tai nuorella olisi oikeus jälkihuoltoon vain, jos vähintään puoli vuotta kestänyt yhtäjaksoinen sijoitus muodostuisi yksinomaan joko yhdestä tai useammasta toisistaan välittömästi seuraavasta avohuollon tukitoimena tapahtuneesta sijoituksesta.

Vaikka oikeus jälkihuoltoon on subjektiivinen, tuen tarvetta arvioidaan työskentelyn aikana. Jälkihuollon työskentelyn jatkuminen tai päättyminen perustuu sosiaalihuollon ammattilaisen ja asiakkaan yhteiseen arvioon tuen tarpeesta.

Voimassa olevan lain 75 §:n 2 momentissa säädetään niin sanotusta harkinnanvaraisesta jälkihuollosta. Tämä sääntely ehdotetaan poistettavaksi.

Ehdotettavan lain pykälän 2 momentissa säädettäisiin hyvinvointialueen velvollisuudesta järjestää jälkihuoltoa. Säännöksen mukaan velvollisuus päättyisi viiden vuoden kuluttua siitä, kun lapsi tai nuori on ollut 1 momentissa tarkoitetun kodin ulkopuolisen sijoituksen päättymisen jälkeen viimeksi lastensuojelun tai sosiaalihuoltolain 5 a §:n 3 momentissa tarkoitetussa eli erityisen tuen tarpeessa olevan asiakkuudessa. Tätä niin sanottua viiden vuoden sääntöä sovellettaisiin nykytilaa vastaavasti. Momentissa säädettäisiin lisäksi, että velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy viimeistään, kun nuori täyttää 23 vuotta.

Ehdotetussa 2 momentissa viitattaisiin sosiaalihuoltolain mukaiseen asiakkuuteen, koska jatkossa lapset ja nuoret, jotka saavat palveluja jälkihuoltona, olisivat sosiaalihuoltolain mukaisessa asiakkuudessa. Tältä osin nykytila muuttuisi lastensuojelun määritelmän ja asiakkuuden määrittymisen osalta. Jos alle 18-vuotias olisi edelleen lastensuojelulain mukaisten palvelujen tarpeessa esimerkiksi pitkän avohuollon sijoituksen jälkeen, silloin hän olisi lastensuojelun asiakkuudessa. Asiakkuuden jatkamiseen sovellettaisiin ehdotetun lain 8 §:n mukaisia kriteerejä. Ellei edellä mainitut kriteerit täyttyisi, mutta lapsella olisi oikeus tässä laissa säädettyihin jälkihuoltona toteutettaviin palveluihin, silloin hän saisi niitä sosiaalihuoltolain 5 a §:n 3 momentin mukaisessa asiakkuudessa. Täysi-ikäiset jälkihuoltoon oikeutetut ja jälkihuoltona tämän lain mukaisia palveluja saavat olisivat vastaavassa sosiaalihuoltolain mukaisessa asiakkuudessa. Jälkihuoltoa koskevat päätökset tehtäisiin sosiaalihuoltolain 45 §:n mukaisesti. Jälkihuollon päättymisen jälkeen lapsi tai nuori voitaisiin tarvittaessa ohjata, kuten esimerkiksi nuorille aikuisille tarkoitettuihin palveluihin.

112 §. *Jälkihuollon tarkoitus ja sisältö.* Pykälä vastaisi asiallisesti pääosin voimassa olevan lain 76 §:ää. Pykälän rakennetta selkeytettäisiin erottamalla voimassa olevan 1 momentin sisältö kahteen momenttiin. Lisäksi pykälän otsikko muutettaisiin vastaamaan pykälän sisältöä. Laki ehdotus ei sisältäisi muutoksia jälkihuollon sisältöön.

Ehdotetun pykälän 1 momentissa säädettäisiin jälkihuollon tarkoituksesta. Säännöksen mukaan jälkihuollolla tarkoitettaisiin lapsen, nuoren, vanhempien, huoltajien tai muiden lapsen ja nuoren hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden tukemista silloin, kun lapsi kotiutuu huostaanotosta toteutetun sijoituksen tai pitkän yhtäjaksoisen ja lapseen yksin kohdistuneen avo- huollon sijoituksen jälkeen. Lisäksi säännöksen mukaan jälkihuollon tarkoituksena olisi tukea lapsen ja nuoren itsenäistymistä ja arjessa selviämistä.

Ehdotetun pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, että jälkihuollon aikana tuen tarpeisiin olisi vastattava ensisijaisesti sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin. Tämä selkeyttäisi työn ydin- tehtävää ja vahvistaisi sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen roolia jälkihuollossa. Jälkihuoltona olisi kuitenkin tarvittaessa järjestettävä myös muita ehdotetun lain 7 luvussa (lastensuojelun avo- huolto) tarkoitettuja tukitoimia ja sosiaalihuoltolain 3 luvun mukaisia sosiaalipalveluja. Sään- nös tarkoittaisi mahdollisuutta järjestää ehdotetun 7 luvun mukaisia tarvittavia tukitoimia ja pal- veluja lapselle, mutta myös täysi-ikäiselle jälkihuoltoon oikeutetulle nuorelle tarpeen edellyttä- mässä laajuudessa. Jälkihuollon toteuttaminen perustuisi käytännössä usein sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin, minkä vuoksi 2 momenttiin ehdotettaisiin lisättäväksi nimenomainen viittaus sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin sääntelyn selkeyttämiseksi.

Edelleen ehdotetun 2 momentin mukaan tulisi noudattaa mitä lakiehdotuksen 56 §:n 2 momen- tissa säädettäisiin perhehoitolain mukaisen toimeksiantosopimuksen tehneiden henkilöiden tu- kemisesta huollon siirron jälkeen, mitä lakiehdotuksen 65 §:ssä ihmissuhteista ja yhteydenpi- dosta sekä mitä lakiehdotuksen 13 luvussa säädettäisiin.

Jälkihuolto voi sisältää kokonaisvaltaista tukea lapselle tai nuorelle sekä auttaa aikuistuvaa nuorta saavuttamaan riittävät valmiudet itsenäisen elämän aloittamiselle. Jälkihuoltovelvoitteeseen kuuluu myös lapsen tai nuoren vanhempien tai muiden kasvatuksesta vastaavien henkilöi- den tukeminen erityisesti sijaishuollon jälkeisessä kotiuttamistilanteessa. Jälkihuolto turvaa lap- selle tai nuorelle tukea asumisen, koulutuksen, sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn, tervey- denhuollon sekä toimeentulon suhteen.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin jälkihuollossa olevan lapsen tai nuoren omatyöntekijästä. Sen nimeämisessä noudatettaisiin mitä sosiaalihuoltolain 42 §:ssä säädetään. Jälkihuollossa ole- valle lapselle tai nuorelle tulisi laatia sosiaalihuoltolain 39 §:ssä tarkoitettu asiakassuunnitelma. Säännöksen tarkoituksena olisi turvata lapselle tai nuorelle työntekijä, joka vastaisi jälkihuollon kokonaisuuden yhteensovittamisesta ja asiakassuunnitelman toteutumisen seurannasta. Mo- mentin mukaan jälkihuollon päättyessä nuoren omatyöntekijän olisi tarvittaessa laadittava yh- dessä nuoren kanssa suunnitelma, johon kirjataan jälkihuollon päättymisen jälkeen nuoren käy- tettävissä olevat tukitoimet ja palvelut. Suunnitelmaan voitaisiin kirjata myös muut nuoren käy- tettävissä olevat tuki- ja etuusmuodot. Säännöksen tarkoituksena olisi korostaa sitä, että it- senäistymässä olevaa nuorta ei tulisi jättää vaille mitään tukea hänen täytettyään 23 vuotta, vaan hänet tulisi tällöin tarvittaessa ohjata ja saattaa muiden palvelujen piiriin.

113 §. Asumisen ja toimeentulon turvaaminen jälkihuollossa. Pykälä vastaisi asiallisesti voi- massa olevan lain 76 a §:ää. Pykälä korostaisi jatkossakin jälkihuollossa olevan lapsen tai nuo- ren subjektiivista oikeutta mainittuihin tukitoimenpiteisiin, jos hänen kuntoutumisensa sitä edel- lyttäisivät.

114 §. Itsenäistymisvarat. Pykälä vastaisi asiallisesti voimassa olevan lain 77 §:ää. Pykälän 1 momentin ensimmäisestä lauseesta ehdotetaan poistettavaksi yksi sana.

Ehdotetun pykälän 1 momentissa säädettäisiin että, kun lapsi tai nuori on sijoitettu kodin ulko- puolelle avo- huollon tukitoimena, 50 §:ssä tarkoitettua sijaishuoltoa tai jälkihuoltoa koskevien

säännösten mukaisesti, hänen itsenäistymistään varten on kalenterikuukausittain varattava määrä, joka vastaa vähintään 40 prosenttia hänen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 14 §:ssä tarkoitetuista tuloistaan, korvauksistaan tai saamisistaan. Määrää laskettaessa ei lapsilisää kuitenkaan otettaisi huomioon.

Asiakasmaksulain 14 §:ssä tarkoitettuja tuloja, korvauksia ja saamia ovat muun muassa henkilölle tulevat jatkuvat etuudet, kuten elatusapu, elatustuki, eläkkeet, elinkorot, avustukset tai muut hänestä maksettavat jatkuvat taikka kertakaikkiset tulot, korvaukset tai saamiset.

Ehdotetun säännöksen mukaan hyvinvointialueen olisi varattava asiakasmaksulaissa tarkoitettuja lapsesta maksettavista eli lapsen elämiseen tarkoitettuja etuuksista ja korvauksista vähintään 40 prosenttia lapsen itsenäistymisvaroihin. Mainittuja lapsen itsenäistymistä varten varattuja varoja ei saisi käyttää annetun hoidon ja huollon korvaamiseen. Säännös olisi luonteeltaan minimisäännös. Kodin ulkopuolisen sijoituksen aikana hyvinvointialue voisi siten varata lapsen edellä mainituista varoista ja saamisista suuremmankin osan lapsen itsenäistymistä varten.

Lapsen muita kuin asiakasmaksulain 14 §:ssä tarkoitettuja hänestä maksettavia kertakaikkisia tuloja, kuten perintöä tai vastaavaa tuloa tai saamista ei voida käyttää annetun hoidon korvaamiseen. Tällöin kyse ei ole myöskään sellaisista tuloista ja korvauksista, jotka olisivat siirrettävissä lapsen itsenäistymisvaroihin. Mikäli lapsi saa esimerkiksi perintövaroja, eikä lapsen lakimääräinen huoltaja pysty elämäntapojensa tai muun vastaavan syyn takia huolehtimaan mainituista varoista, lapselle on tarvittaessa haettava holhoustoimilain mukaisesti edunvalvojan sijainen päättämään ja huolehtimaan näistä varoista. Mainitut varat on luovutettava lapselle hänen tultuaan täysi-ikäiseksi.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tilanteesta, jossa kodin ulkopuolelle sijoitetulla lapsella ei ole asiakasmaksulaissa tarkoitettuja tuloja. Tällaisessa tilanteessa hyvinvointialueen olisi tuettava lasta tai nuorta asumiseen, koulutukseen ja muuhun itsenäistymiseen liittyvissä menoissa tarpeellisen suuruusilla itsenäistymisvaroilla. Säännöksessä ei säädettäisi itsenäistymisvarojen enimmäismäärästä, koska itsenäistymisvarojen tarkoituksena olisi tukea lapsen tai nuoren itsenäistymistä todellisuudessa aiheutuvien kustannusten mukaisesti.

Hyvinvointialueen olisi huolehdittava, että kodin ulkopuolisen sijoituksen jälkeen lapsen tai nuoren itsenäistymisvarat tosiasiaassa käytetään lapsen itsenäistymistä tukevaan toimintaan tai hankintoihin. Säännöksessä tarkoitettuja tarpeellisia menoja voivat olla esimerkiksi oman asunnon kalustus, työpaikan saamiseksi tarvittavat hankinnat kuten matkakortti, opiskelun edellyttämä materiaali ja muut perustellut menot. Hyvinvointialueen olisi kuitenkin huolehdittava ennen itsenäistymisvarojen maksamista siitä, että esimerkiksi lapsen tai nuoren perustarpeista asumisen järjestelyissä huolehditaan riittävällä tavalla, mikäli lapsella itsellään ei ole riittävästi varoja tai mahdollisuuksia asumisesta aiheutuviin kustannuksiin ja asumisen perushankintoihin.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin hyvinvointialueenoikeudesta päättää itsenäistymisvarojen maksamisen ja luovuttamisen ajankohdasta. Koska itsenäistymisvarat on tarkoitettu nimenomaan tukemaan lapsen tai nuoren itsenäistymistä, on perusteltua, että hyvinvointialue voi päättää siitä, milloin itsenäistymisvarat lapselle tai nuorelle tosiasiaassa annetaan. Itsenäistymisvarojen käytöstä voidaan myös tehdä yhdessä nuoren ja sosiaalityöntekijän kanssa pääpiirteittäinen suunnitelma.

Lähtökohtana on se, että itsenäistymisvarat maksetaan lapselle tai nuorelle viimeistään jälkihuollon päättyessä. Hyvinvointialueen toimivaltaisen viranhaltijan harkinnan mukaan itsenäistymisvarat voidaan maksaa kokonaan tai osittain itsenäistymässä olevalle lapselle tai nuorelle

myös jälkihuollon vielä kestäessä, esimerkiksi hänen siirtyessä itsenäisesti asumaan. Hyvinvointialueen toimivaltaisella viranhaltijalla on velvollisuus arvioida se ajankohta, jolloin voidaan katsoa nuoren olevan riittävän kypsä itsenäisesti päättämään omista asioistaan ja rahankäytöstään.

Säännöksen mukaan lapsen tai nuoren itsenäistymisen tukemiseen tai sen turvaamiseen liittyvästä erityisestä syystä voitaisiin poiketa itsenäistymisvarojen maksamista koskevasta pääsäännöstä. Itsenäistymisvarojen tarkoituksena on auttaa nuorta alkuun omassa elämässään. Itsenäistymisvarojen maksamista voitaisiin säännöksen tarkoittamissa tilanteissa lykätä, jos jälkihuollon muutoin päättyessä on ilmeistä, että varoja on tarkoitus käyttää muihin kuin itsenäistymistarkoituksiin kuten päihiteisiin tai jos lapsen tai nuoren rahankäyttö on muutoin hallitsematonta ja lapsi tai nuori tarvitsee rahankäytössään valvontaa ja opastusta. Tällöinkin itsenäistymisvarat on maksettava nuorelle viimeistään, kun hän täyttää 23 vuotta.

Jos nuoren ja sosiaalityöntekijän välillä vallitsee erimielisyys itsenäistymisvarojen käytöstä tai niiden maksamisesta, on asiassa tällöin tehtävä hallintopäätös, joka voidaan saattaa muutoksenhakua koskevien säännösten mukaisesti muutoksenhakuelimen tutkittavaksi.

Lapsella tai nuorella ei ole oikeutta erikseen vaatia varojen maksamista sillä perusteella, että ne ovat kertyneet hänen tuloistaan, korvauksistaan tai saamisistaan tai että lapsi on saavuttanut täysi-ikäisyyden. Hyvinvointialueella on ollut asiakasmaksulakiin perustuva oikeus nostaa kyseiset varat ja käyttää niitä järjestetyn hoidon ja huollon korvaukseksi ja toisaalta lastensuojelulakiin perustuva velvollisuus varata niistä osa lapsen itsenäistymistä varten.

Kun mainitut varat ovat hyvinvointialueen hallussa, ei niitä voida esimerkiksi toimeentulotuen tarvetta arvioitaessa pitää lapsen tai nuoren käytettävissä olevina tuloina tai varoina. Mainittuihin varoihin ei voida myöskään kohdistaa toimeentulotukilain 20 §:n mukaisia takaisinperintätoimenpiteitä.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin hyvinvointialueen velvollisuudesta antaa selvitys itsenäistymisvarojen kertymisestä ja maksamisesta. Selvitys on annettava myös sijoituksen kuluessa, mikäli lapsen huoltaja, edunvalvoja tai 15 vuotta täyttänyt lapsi sitä vaatii. Säännöksen tarkoituksena on edistää lapsen tai nuoren oikeusturvaa ja varmistaa se, että tarvittaessa voidaan arvioida, onko hyvinvointialue huolehtinut asianmukaisesti itsenäistymisvarojen kerryttämisestä ja niiden maksamisesta.

14 luku Asian käsittely hallinto-oikeudessa

115 §. Asian käsittelyä koskevat yleiset säännökset. Pykälä vastaisi asiallisesti voimassa olevan lain 82 §:ää. Ehdotetun pykälän mukaan käsiteltäessä lastensuojelulaissa tarkoitettuja asioita hallinto-oikeudessa tai korkeimmassa hallinto-oikeudessa on voimassa, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019, hallintoprosessilaki) säädetään, jollei lastensuojelulaissa toisin säädetä. Hallintoprosessilaki on hallintolainkäyttömenettelyä koskeva yleislaki, mutta joidenkin asiaryhmien osalta on katsottu perustelluksi säätää hallintoprosessilaista poikkeavia tai sitä täydentäviä säännöksiä. Lastensuojelua koskevien asioiden luonteesta johtuen niiden tuomioistuinkäsittelyn tulisi olla mahdollisimman joustavaa, nopeaa ja lapsen erityisasema huomioon ottavaa. Sen vuoksi on myös tarpeellista säätää niiden osalta hallintoprosessilakia täydentäviä säännöksiä.

116 §. Väliaikainen määräys. Pykälä vastaisi asiallisesti voimassa olevan lain 83 §:ää.

Pykälän 1 momentin mukaan hallintotuomioistuimien voi omasta aloitteestaan tai lapsen taikka hänen vanhempansa tai huoltajansa vaatimuksesta antaa väliaikaisen määräyksen lapsen olinpaikasta ja siitä, miten lapsen hoito ja kasvatus on asian tuomioistuinkäsittelyn aikana järjestettävä. Määräys voitaisiin antaa, kun lapsen huostaanottoa tai sijaishuoltoa koskeva asia olisi vireillä hallinto-oikeudessa tai korkeimmassa hallinto-oikeudessa. Määräys voitaisiin antaa asianosaisia kuulematta, jos asiaa ei voida viivyttää. Säännös olisi tarpeen, sillä lapsen edun kannalta voi olla välttämätöntä järjestää lapsen hoito ja kasvatus kodin ulkopuolella jo hallinto-oikeuskäsittelyn aikana.

Pykälän 2 momentissa säädetään väliaikaisen määräyksen voimassaolosta. Väliaikainen määräys olisi voimassa, kunnes hallintotuomioistuin antaa huostaanottoasiassa päätöksen tai peruuttaa väliaikaisen määräyksen tai muuttaa sitä. Väliaikainen määräys raukeaisi myös, jos väliaikaisen määräyksen aikana tehdään kiireellinen sijoitus.

117 §. Hallinto-oikeuden päätösvaltaisuus. Pykälä vastaisi pääosin asiallisesti voimassa olevan lain 85 §:ää.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin tilanteista, joissa yksi hallinto-oikeuden lainoppinut jäsen voi tehdä hallinto-oikeuden päätöksen. Asiat ovat luonteeltaan sellaisia, että hallinto-oikeuden ratkaisu niissä pitäisi saada mahdollisimman nopeasti. Momentin 1 kohdan mukaan yksi hallinto-oikeuden lainoppinut jäsen voisi tehdä päätöksen, kun olisi kyse 26 §:ssä tarkoitetusta luvan antamista lapsen tutkimiseen valitusasiassa. Muutoksena nykytilaan olisi, että säännös koskisi jatkossa päätösvaltaa valitusasiassa, koska ensi vaiheen päätös lupa-asiassa tehtäisiin jatkossa viranomaisessa. Momentin 2 kohdan mukaan yksi hallinto-oikeuden lainoppinut jäsen voisi tehdä hallinto-oikeuden päätöksen 116 §:ssä tarkoitetussa väliaikaisen määräyksen antamista koskevassa asiassa.

Pykälän 2 momentin mukaan lastensuojeluun erityisesti perehtynyt asiantuntijajäsen voisi tarvittaessa osallistua päätöksentekoon 1 momentissa mainituissa asioissa. Päätöksen tekeminen tällaisessa kokoonpanossa edellyttäisi, että hallinto-oikeuden lainoppinut jäsen ja asiantuntijajäsen olisivat ratkaisusta yksimielisiä.

Pykälän 3 momentin mukaan muutoin hallinto-oikeuden päätösvaltaisuudesta säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa. Hallinto-oikeuden päätösvaltaisuus määräytyisi mainitun lain mukaan myös silloin, jos 2 momentissa tarkoitetut lainoppinut jäsen ja asiantuntijajäsen eivät olisi yksimielisiä asian ratkaisusta.

118 §. Lapsen kuuleminen hallintotuomioistuimessa. Pykälä vastaisi asiallisesti voimassa olevan lain 86 §:ää.

Pykälän 1 momentin mukaan lasta voidaan kuulla henkilökohtaisesti hallinto-oikeudessa tai korkeimmassa hallinto-oikeudessa, jos lapsi sitä pyytää tai siihen suostuu. Kuulemisen yhteydessä lapselle ei saisi antaa sellaisia tietoja, jotka voisivat vakavasti vaarantaa hänen terveyttään tai kehitystään. Alle 12-vuotiaan lapsen kuuleminen olisi kuitenkin mahdollista vain, jos kuuleminen on välttämätöntä eikä siitä arvioida aiheutuvan lapselle merkittävää haittaa. Lapsen pyynnön tai suostumuksen edellyttäminen merkitsisi, että lapsen ei ainakaan vastoin tahtoaan tarvitsisi osallistua henkilökohtaisesti itseään koskevan lastensuojeluasian tuomioistuinkäsittelyyn. Säännöksen tarkoituksena on vahvistaa lapsen oikeutta tulla kuulluksi ja hänen näkemyksensä huomioon ottamista. Toisaalta tavoitteena on suojella lasta tuomioistuimessa tapahtuvan henkilökohtaisen kuulemisen aiheuttamilta haitallisilta kokemuksilta niin, että kuuleminen ratkaisisi lasta mahdollisimman vähän.

Pykälän 2 momentin mukaan lasta voitaisiin kuulla henkilökohtaisesti myös siten, että ainoastaan yksi tai useampi tuomioistuimen jäsen ja lapsi ovat läsnä, jos menettely olisi tarpeen lapsen suojaamiseksi tai hänen itsenäisen mielipiteensä varmistamiseksi. Lapsen henkilökohtainen kuuleminen kaikkien tuomioistuimen jäsenten ja asianosaisten läsnä ollessa saattaisi olla lapselle hyvin raskas ja ahdistava kokemus, jolta häntä tulisi suojella. Lapsen saattaa olla myös vaikea ilmaista mielipidettään vapaasti esimerkiksi hänen vanhempiansa läsnä ollessa. Tuomioistuimen olisi selvitettävä lapsen näkemys käytettävästä menettelystä ja tehtävä päätöksensä eri lähteistä saatujen tietojen perusteella. Lähtökohtaisesti asianosaisille ja viranomaisille tulisi varata oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin periaatteiden mukaisesti mahdollisuus tuoda omat näkemyksensä esille lapsen kuulemisen kautta tuomioistuimen hankkimasta oikeudenkäyntiaineistosta. Tuomioistuimella tulisi kuitenkin olla mahdollisuus lapsen edun niin vaatiessa olla antamatta lapsen kuulemisen yhteydessä tietoonsa saamiaan seikkoja esimerkiksi asianosaisasemassa olevalle huoltajalle. Sen vuoksi 2 momentissa säädettäisiin lisäksi, että asianosaisen tiedonsaantioikeutta voitaisiin rajoittaa lapsen suojaamiseksi tai hänen muun erittäin tärkeän etunsa turvaamiseksi.

Pykälän 3 momentin mukaan lapsen henkilökohtainen kuuleminen voisi tapahtua suullisessa käsittelyssä tai muulla tuomioistuimen harkitsemalla tavalla. Mitä pienemmästä lapsesta on kysymys, sitä tärkeämpää on, että hänen kuulemisensa tapahtuu lapselle mahdollisimman turvalisessa ja miellyttävässä ympäristössä. Lapsen kuuleminen voisi tapahtua tuomioistuimen tiloissa joko istuntosalissa tai muussa lapselle sopivassa tilassa. Kuuleminen voisi tapahtua myös esimerkiksi hyvinvointialueen tiloissa tai lapsen sijaishuoltopaikassa.

119 §. *Asiamies ja avustaja.* Pykälä vastaisi asiallisesti voimassa olevan lain 86 a §:ää. Ehdotetun 115 §:n mukaan lastensuojelulaissa tarkoitettujen asioiden käsittelystä hallinto-oikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa on voimassa, mitä hallintoprosessilaissa säädetään, jollei lastensuojelulaissa toisin säädetä. Hallintoprosessilain 30 §:n mukaan asiamieheltä tai avustajalta ei välttämättä edellytetä oikeustieteellistä koulutusta. Lasten huostaanottoa ja muuta lastensuojelua koskevista asioista oikeusturvavaatimukset ovat kuitenkin korostuneita. Asioiden laatu edellyttää myös asianosaisten asiamiehiltä ja avustajilta oikeudellista ammattitaitoa ja ammattieettistä toimintaa.

Pykälän mukaan käsiteltäessä lastensuojelulaissa tarkoitettua asiaa hallinto-oikeudessa tai korkeimmassa hallinto-oikeudessa yksityisen asianosaisen asiamiehenä tai avustajana saisi toimia asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja. Pykälä koskisi vain yksityistä asianosaista tämän turvautuessa asiamieheen tai avustajaan. Säännös ei siten koskisi esimerkiksi hyvinvointialuetta sen osallistuessa asian käsittelyyn, vaan tältä osin sovellettavaksi tulisi hallintoprosessilain yleinen asiamiestä tai avustajaa koskeva säännös.

120 §. *Avustajan määrääminen lapselle.* Pykälä vastaisi asiallisesti voimassa olevan lain 87 §:ää. Lapsen oikeusturvan kannalta voi joskus olla perusteltua, että lapselle määrätään oma avustaja oikeudenkäyntiin tuomioistuimen toimesta.

Pykälän 1 momentin mukaan hallinto-oikeus tai korkein hallinto-oikeus voi määrätä lapselle avustajan lastensuojeluasian tuomioistuinkäsittelyyn, jos lapsi tai hänen laillinen edustajansa sitä pyytää tai tuomioistuin harkitsee sen määräämisen muutoin tarpeelliseksi. Aloitteen avustajan määräämiseen voisi tehdä lapsi itse tai hänen laillinen edustajansa, mutta tuomioistuin voisi määrätä avustajan myös oma-aloitteisesti. Lapsella ja hänen huoltajillaan voisi olla sama avustaja, mikäli voidaan todeta, etteivät heidän etunsa ole ristiriidassa keskenään. Heidän mahdollisuutensa saada oikeusapulaissa (257/2002) tarkoitettua oikeusapua ratkaistaan kunkin asianosaisen kohdalta erikseen.

Pykälän 2 momentin mukaan, jos hallinto-oikeus tai korkein hallinto-oikeus määrää avustajan, vaikka lapsi tai hänen laillinen edustajansa ei ole ilmoittanut sitä haluavansa, on avustajan määräämisestä soveltuvin osin ja avustajalle tulevasta palkkiosta ja korvauksesta voimassa, mitä oikeusapulaissa säädetään, riippumatta siitä, onko lapselle myönnetty tai myönnetäänkö hänelle oikeusapulaissa tarkoitettua oikeusapua. Tältä osin oikeusapu annetaan korvauksetta. Mikäli tuomioistuimien määrää lapselle avustajan oma-aloitteisesti, tulisi avustajan palkkio ja korvaukset kokonaisuudessaan aina maksaa valtion varoista siitä riippumatta, olisiko lapsi oikeutettu oikeusapulain mukaiseen oikeusapuun vai ei. Lapselle ei voida tällöin aiheuttaa mitään kustannuksia oikeusavun saamisesta, vaikka hän oikeusapulain mukaan arvioiden joutuisi taloudellisen asemansa perusteella suoriutumaan kustannuksista kokonaan tai osittain. Siten omavastuuprosentti määrätään näissä tilanteissa aina nollassa.

121 §. Käsittelyn kiireellisyys. Pykälä vastaisi asiallisesti voimassa olevan lain 88 §:ää. Pykälän mukaan lastensuojelulaissa tarkoitettua lastensuojelua koskevat asiat on käsiteltävä kiireellisinä. Asiat ovat luonteeltaan sellaisia, että niissä olisi tärkeää saada ratkaisu mahdollisimman joutuisasti. Pykälään tehtäisiin tekninen täsmennys vastaamaan uuden lain käsitelmäärittelyä.

15 luku **Muutoksenhaku**

122 §. Muutoksenhakuoikeus. Pykälä vastaisi asiallisesti voimassa olevan lain 89 §:ää lukuun ottamatta 1 momentin uutta 1 kohtaa.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin päätöksistä, joihin saavat hakea itsenäisesti muutosta lapsen vanhempi, huoltaja sekä henkilö, jonka hoidossa ja kasvatuksessa lapsi on tai on välittömästi ennen asian valmistelua ollut. Muutoksena nykytilaan nähden pykälän 1 momentin 1 kohdaksi lisättäisiin lupa lapsen tutkimiseen, josta säädettäisiin ehdotetussa 26 §:ssä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin muutoksenhausta ehdotetussa 44 §:ssä tarkoitettuun sijoitusta avohuollon tukitoimena koskevaan päätökseen. Muutosta saisivat tällaisessa asiassa hakea lapsen huoltaja sekä vanhempi, jonka kanssa yhdessä asumista päätös koskee.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin muutoksenhausta ehdotetuissa 92 §:ssä ja 108 §:n 1 momentissa tarkoitettuun yhteydenpidon rajoittamista koskevaan päätökseen. Muutosta saisivat tällaisessa asiassa hakea lapsen huoltaja sekä henkilö, jonka yhteydenpitoa lapseen päätöksellä on rajoitettu.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin muutoksenhausta ehdotetuissa 96 §:n 4 momentissa, 99, 105 ja 108 §:ssä tarkoitettuja rajoitustoimenpiteitä koskeviin sekä 69 §:ssä tarkoitettuihin päätöksiin. Muutosta saisi hakea lapsen huoltaja. Lisäksi momentissa säädettäisiin, että ehdotetussa 107 §:ssä säädettyt rajoitustoimenpiteet sisältyisivät ehdotetussa 81 §:ssä tarkoitettuun päätökseen, jota koskeva muutoksenhakuoikeus määräytyy 1 momentin nojalla.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin 12 vuotta täyttäneen lapsen muutoksenhakuoikeudesta. Säännöksen mukaan sen lisäksi, mitä pykälän 1–4 momentissa säädetään, 12 vuotta täyttänyt lapsi saisi hakea erikseen muutosta häntä itseään koskevissa lastensuojeluasioissa.

Pykälän 6 momentin mukaan muilta osin muutoksenhakuoikeudesta ja puhevallan käyttämisestä on voimassa, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään.

123 §. Muutoksenhaku hallinto-oikeuteen. Pykälä vastaisi asiallisesti voimassa olevan lain 90 §:ää lukuun ottamatta 1 momentin uutta 2 kohtaa.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin viranhaltijapäätöksistä, joihin saa hakea valittamalla muutosta suoraan hallinto-oikeudelta. Muutoksenhaussa noudatettaisiin hallintoprosessilain säännöksiä. Muutoksena nykytilaan nähden pykälän 1 momentin uudeksi 2 kohdaksi lisättäisiin lupa lapsen tutkimiseen, josta säädettäisiin ehdotetussa 26 §:ssä. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että ehdotetussa 108 §:ssä säädettyt erityiset rajoitustoimenpiteet sisältyisivät ehdotetussa 81 §:ssä säädettyyn päätökseen ja muutoksenhakuoikeus määräytyisi 1 momentin nojalla.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että muun henkilön kuin hyvinvointialueen alaisen viranhaltijan rajoituksia ja rajoitustoimenpiteitä koskeviin päätöksiin saisi hakea muutosta siten kuin 1 momentissa säädetään.

124 §. *Lainvoimaa vailla olevan päätöksen täytäntöönpano.* Pykälä vastaisi osin asiallisesti voimassa olevan lain 91 §:ää.

Pykälän 1 momentissa lueteltaisiin ne päätökset, jotka voitaisiin muutoksenhausta huolimatta panna heti täytäntöön. Täytäntöönpano muutoksenhausta huolimatta edellyttäisi, että täytäntöönpanoa ei voitaisi lapsen terveyttä tai kehitystä vaarantamatta siirtää ja että viranomaisen tai tuomioistuimen olisi määrännyt päätöksen heti täytäntöönpantavaksi. Muutoksena nykytilaan nähden pykälän 1 momentissa säädettäisiin jatkossa lisäksi erityisen huolenpidon jaksoa ja siihen sisältyviä 108 §:ssä tarkoitettuja erityisiä rajoitustoimenpiteitä koskevan päätöksen täytäntöönpanosta muutoksenhausta huolimatta.

Pykälän 2 momentti sisältäisi viittausäännöksen, joka koskisi lapselle suoritettavaa tutkimusta koskevan luvan täytäntöönpanoa. Säännöksen mukaan lapselle suoritettavaa tutkimusta koskevan luvan täytäntöönpanosta säädettäisiin 26 §:n 3 momentissa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin hallintotuomioistuimen mahdollisuudesta kieltää päätöksen täytäntöönpano tai määrätä se keskeytettäväksi.

125 §. *Muutoksenhaku korkeimpaan hallinto-oikeuteen.* Pykälän 4 momenttia muutettaisiin vastaamaan uuden lain käsitelmäärittelyä.

16 luku **Voimaantulo**

126 §. *Voimaantulo.* Tämä laki tulee voimaan x päivänä kuuta 20 .

Pykälän 2 momentissa todettaisiin, että lailla kumottaisiin nykyinen lastensuojelulaki (417/2007) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Pykälän 3 momentissa todettaisiin, että, jos hyvinvointialue on ennen tämän lain voimaantuloa antanut päätöksen 2 momentissa tarkoitetun lain 7 luvussa säädetystä tukitoimesta, hyvinvointialueen olisi järjestettävä tukitoimi päätöksen mukaisesti. Siirtymäsääntely suojaisi jo annettuja päätöksiä.

Pykälän 4 momentissa todettaisiin, että jos muualla lainsäädännössä viitattaisiin nykyiseen lastensuojelulakiin, sen sijasta sovellettaisiin tätä lakia.

127 §. *Siirtymäsäännökset.* Pykälässä säädettäisiin, ettei lakia sovellettaisi valitukseen eikä hakemusasiaan, joka tehtäisiin ennen tämän lain voimaantuloa annetusta päätöksestä, eikä tällaisen asian käsittelyyn valituksen johdosta ylemmässä valitusviranomaisessa.

6.2 Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 29 §:n muuttamisesta

29 §. *Esi- ja perusopetuksen yksikkö hinnat.* Pykälän 7 momenttia ehdotetaan muutettavaksi. Momentti koskee yksityisessä koulukotiopetuksessa olevan opiskelijan tutkintoon valmentavan koulutuksen yksikköhintaa. Momentissa säädettyä laskukaavaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että siihen lisättäisiin erillinen kerroin, joka korottaisi läsnäolopäivän yksikköhintaa. Uusi laskukaava korottaisi valtion rahoitusta yksityisille koulukodeille ja turvaisi koulukodeille rahoituksen tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta nykyistä paremmin. Koska valtion rahoitus kattaisi jatkossa laskennallisesti tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestämisen, yksityisillä koulukodeilla ei lähtökohtaisesti olisi enää tarvetta laskuttaa opiskelijan kotikuntaa koulutuksesta.

6.3 Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta

1 §. *Lain tarkoitus ja soveltamisala.* Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi aineellinen viittaus uuteen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa kunnassa koskevaan 6 a §:ään. Muutos olisi tarpeen, koska järjestämislaki koskisi muutoin vain hyvinvointialueen järjestämisvastuulle kuuluvaa toimintaa sekä 6 §:ssä tarkoitettua hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä kunnassa, johon on nimenomaisesti viitattu voimassa olevan lain 1 §:n 2 momentissa. Lisäksi pykälän 3 momentin viimeiseen virkkeeseen ehdotetaan lisättäväksi viittaus uuteen 7 a §:ään, jotta 7 a §:ää ei sovellettaisi Helsingin kaupunkiin.

6 a §. *Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma kunnassa.* Pykälä olisi uusi. Se vastaisi asiallisesti voimassa olevan ja kumottavaksi esitettävän lastensuojelulain 12 §:n kuntaa koskevaa sääntelyä. Helsingin kaupungin osalta suunnitelman sisältöön tulisi kuitenkin vastaava muutos kuin hyvinvointialueen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan, josta säädettäisiin järjestämislain 7 a §:ssä. Lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen sisältyy kunnan tehtäviin järjestämislain 6 §:n sekä kuntalain (410/2015) 1 §:n säännösten perusteella. Järjestämislain 6 §:n mukaan kunnalla on vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä siltä osin kuin se kytkeytyy kunnan lakisääteisiin tehtäviin. Muutos parantaisi hyvinvointisuunnitelmien johdonmukaisuutta ja yhteensovittavuutta kokoamalla suunnitelmia yhteen.

Pykälän 1 momentin mukaan kunnan, tai useamman kunnan yhdessä, olisi osana järjestämislain 6 §:ssä tarkoitettua kunnan hyvinvointisuunnitelmaa laadittava lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi kunnan tai kuntien toimintaa koskeva lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. Mahdollisuus laatia hyvinvointisuunnitelma useamman kunnan yhteisenä tukisi erityisesti pieniä kuntia tilanteissa, joissa tietopohja, palvelurakenne tai valmisteluresurssit ovat yhteisiä. Lasten ja nuorten kunnallinen hyvinvointisuunnitelma olisi tarpeen, jotta kunta huomioisi strategisessa suunnittelussaan ja päätöksenteossään lasten ja nuorten tarpeet erityisen suojelun tarpeessa olevana väestöryhmänä. Voimassa oleva lainsäädäntö edellyttää, että hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä koskeva suunnittelukokonaisuus kytkeytyy kunnan strategiseen johtamiseen. Kuntalain (410/2015) 39 §:n mukaisesti kuntastrategiassa tulee ottaa huomioon asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen, ja strategia ohjaa kunnan toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteita. Kunnallinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma liitettäisiin osaksi kunnan koko väestöä koskevaa laajempaa hyvinvointisuunnitelmaa, kuten nykyisinkin.

Suunnitelman valmistelussa ja yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa esitetään noudatettavaksi mitä järjestämislain 6 §:ssä säädetään. Kunnan olisi seurattava lasten ja nuorten hyvinvointia ja suunniteltava heidän terveyttään ja hyvinvointiaan edistävät toimet sekä raportoitava niistä. Kunnan olisi myös toimitettava lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma hyvinvointialueelle. Lasten ja nuorten terveyttä ja hyvinvointia edistäessään kunnan olisi toimittava yhteistyössä

hyvinvointialueen ja muiden toimijoiden kanssa, kuten järjestämislain 6 §:n 4 ja 5 momentissa säädetään.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että suunnitelman tulisi sisältää lapsia ja nuoria koskevat järjestämislain 6 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetut tiedot. Kunnan olisi seurattava lasten ja nuorten kasvuoloja ja hyvinvointia sekä niihin vaikuttavia tekijöitä ikäryhmittäin ja tarpeen mukaan alueittain, kuten 6 §:n 2 momentissa säädetään. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tulisi sisältää nämä tiedot. Kunnan tulisi myös 6 §:n 2 momentin mukaisesti asettaa tavoitteet lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi ja määritellä toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tulisi sisältää tiedot kunnan suunnitelmista lasten ja nuorten hyvinvointia edistävästä sekä ongelmia ehkäisevistä toimista ja palveluista sekä yhteistyön järjestämisestä eri viranomaisien sekä lapsille ja nuorille palveluja tuottavien yhteisöjen ja laitosten välillä. Hyvinvointisuunnitelmien tarkoituksena ei kuitenkaan olisi edellyttää kunnilta ja hyvinvointialueilta identtistä tiedontuotantoa, vaan varmistaa, että kummankin toiminta olisi omista tehtävistä ja tarpeista lähtien suunnitelmallista.

Kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tarkoituksena olisi varmistaa lasten ja nuorten hyvinvointia edistävien toimien tavoitteellinen ja suunnitelmallinen toteutuminen. Suunnitelma kokoaisi yhteen terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen sekä syrjäytymisen ehkäisyn kannalta oleelliset lapsia ja nuoria koskevat tiedot kunnan eri toimialoilta ja yhteistyökumppaneilta. Suunnitelmaan liitettäisiin myös terveydenhuoltolain 15 §:n 4 momentin mukainen alueellinen neuvolasuunnitelma sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) 13 §:n mukainen koulutuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelma. Kun kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma laadittaisiin yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa, se toimisi sekä kunnallisella että alueellisella tasolla konkreettisena lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen yhteistyön ja palvelujen yhteensovittamisen välineenä. Lasten ja nuorten palvelujen yhteensovittaminen on erityisen tärkeää, koska he ovat erityisen suojelun tarpeessa olevana väestöryhmänä sekä kunnan että hyvinvointialueen universaalien palvelujen piirissä. Tällaisia palveluja ovat esimerkiksi varhaiskasvatus ja perusopetus sekä neuvola ja koulu- ja opiskeluterveydenhuolto.

7 a §. *Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma hyvinvointialueella.* Pykälä olisi uusi. Se vastaisi asiallisesti voimassa olevan ja kumottavaksi esitettävän lastensuojelulain 12 §:n hyvinvointialuetta koskevaa sääntelyä. Muutos parantaisi hyvinvointisuunnitelmien johdonmukaisuutta ja yhteensovittavuutta kokoamalla suunnitelmia yhteen. Muutoksena voimassa olevan lastensuojelulain 12 §:n sääntelyyn esitetään kuitenkin, että hyvinvointialueen ja Helsingin kaupungin ei tarvitsisi enää kirjata hyvinvointisuunnitelmaan lastensuojelua koskevia, voimassa olevan lastensuojelulain 12 §:n 4 momentin 3–5 kohdassa tarkoitettuja tietoja. Yksityiskohtaisten operatiivisen tason tietojen kirjaaminen suunnitelmaan ei ole tarkoituksenmukaista, ja sitä ei nykytilanteessa edellytetä muidenkaan lasten ja nuorten palvelujen osalta, joten kyseisten tietojen sisällyttäminen suunnitelmaan ainoastaan lastensuojelun osalta olisi tarpeetonta. Hyvinvointialue voisi jatkossa kirjata lasten ja nuorten alueelliseen hyvinvointisuunnitelmaan oman toimintansa kannalta oleelliset tiedot lastensuojelusta.

Lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen sisältyy hyvinvointialueen tehtäviin järjestämislain 7 §:n sekä hyvinvointialueesta annetun lain 1 §:n säännösten perusteella. Järjestämislain 7 §:n mukaan hyvinvointialueella on vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä siltä osin kuin se kytkeytyy hyvinvointialueen lakisääteisiin tehtäviin.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että hyvinvointialueen olisi osana järjestämislain 7 §:ssä tarkoitettua alueellista hyvinvointisuunnitelmaa laadittava hyvinvointialueen toimintaa koskeva alueellinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. Lasten ja nuorten alueellinen hyvinvointisuunnitelma on tarpeen, jotta hyvinvointialue huomioisi strategisessa suunnittelussaan ja

päätöksenteossa lasten ja nuorten tarpeet erityisen suojelun tarpeessa olevana väestöryhmänä. Alueellinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma liitettäisiin osaksi hyvinvointialueen koko väestöä koskevaa laajempaa alueellista hyvinvointisuunnitelmaa, kuten nykyisinkin.

Suunnitelman valmistelussa ja yhteistyössä kuntien kanssa esitetään noudatettavaksi mitä järjestämislain 7 §:ssä säädetään. Hyvinvointialueen olisi seurattava alueellaan lasten ja nuorten hyvinvointia ja suunniteltava heidän terveyttään ja hyvinvointiaan edistävät toimet sekä raportoitava niistä. Hyvinvointialueen olisi myös alueellista lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa laatiessaan huomioitava seikat, jotka sen alueen kunnat ovat nostaneet esille tekemissään lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmissa. Lasten ja nuorten terveyttä ja hyvinvointia edistessään hyvinvointialueen olisi toimittava yhteistyössä alueensa kuntien ja muiden toimijoiden kanssa, kuten järjestämislain 7 §:n 4 ja 5 momentissa säädetään.

Pykälän 2 momentin mukaan suunnitelman tulisi sisältää lapsia ja nuoria koskevat järjestämislain 7 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetut tiedot. Hyvinvointialueen olisi seurattava alueensa lasten ja nuorten kasvuoloja ja hyvinvointia sekä niihin vaikuttavia tekijöitä ikäryhmittäin ja alueittain, kuten 7 §:n 2 momentissa säädetään. Alueellisen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tulisi sisältää nämä tiedot. Hyvinvointialueen tulisi myös 7 §:n 2 momentin mukaisesti asettaa tavoitteet alueensa lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi ja määritellä toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi. Alueellisen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tulisi sisältää tiedot hyvinvointialueen suunnittelemista lasten ja nuorten hyvinvointia edistävästä sekä ongelmia ehkäisevistä toimista ja palveluista sekä yhteistyön järjestämisestä alueensa kuntien, eri viranomaisten sekä lapsille ja nuorille palveluja tuottavien yhteisöjen ja laitosten välillä. Hyvinvointisuunnitelmien tarkoituksena ei kuitenkaan olisi edellyttää kunnilta ja hyvinvointialueilta identtistä tiedontuotantoa, vaan varmistaa, että kummankin toiminta olisi omista tehtävistä ja tarpeista lähtien suunnitelmallista.

Alueellisen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tarkoituksena olisi varmistaa lasten ja nuorten hyvinvointia edistävien toimien tavoitteellinen ja suunnitelmallinen toteutuminen hyvinvointialueella. Suunnitelma kokoa isi yhteen terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen sekä syrjäytymisen ehkäisyn kannalta oleelliset lapsia ja nuoria koskevat tiedot hyvinvointialueella. Suunnitelmaan liitettäisiin myös terveydenhuoltolain 15 §:n 4 momentin mukainen alueellinen neuvolasuunnitelma sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolain 13 a §:n mukainen alueellinen opiskeluhuoltosuunnitelma. Kun alueellinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma laadittaisiin yhteistyössä alueen kuntien ja muiden toimijoiden kanssa, se toimisi sekä alueellisella että kunnallisella tasolla konkreettisena lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen yhteistyön ja palvelujen yhteensovittamisen välineenä. Lasten ja nuorten palvelujen yhteensovittaminen on erityisen tärkeää, koska he ovat erityisen suojelun tarpeessa olevana väestöryhmänä sekä hyvinvointialueen että kunnan universaalien palvelujen piirissä. Tällaisia palveluja ovat esimerkiksi varhaiskasvatus ja esi- ja perusopetus sekä neuvola ja koulu- ja opiskeluterveydenhuolto.

6.4 Laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain 13 ja 13 a §:n muuttamisesta

13 §. *Koulutuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelma.* Pykälän 6 momentin viittaus lastensuojelulakiin korvattaisiin viittauksella sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettuun lakiin. Ehdotuksen mukaan kunnan alueella toimivien koulutuksen järjestäjien opiskeluhuoltosuunnitelmat tulisi liittää sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 6 a §:ssä tarkoitettuun kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan.

13 a §. *Alueellinen opiskeluhuoltosuunnitelma.* Pykälän 3 momentin viittaus lastensuojelulakiin korvattaisiin viittauksella sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettuun lakiin. Ehdotuksen mukaan pykälässä tarkoitettu opiskeluhuoltosuunnitelma tulisi liittää sosiaali- ja

terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 7 a §:ssä tarkoitettuun alueelliseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan.

6.5 Laki terveydenhuoltolain 15 ja 69 §:n muuttamisesta

15 §. *Neuvolapalvelut.* Pykälän 4 momentin viittaus lastensuojelulakiin korvattaisiin viittauksella sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettuun lakiin. Ehdotuksen mukaan alueellinen neuvolasuunnitelma tulisi jatkossa liittää sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 7 a §:ssä tarkoitettuun alueelliseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan tai Helsingin kaupungin osalta sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 6 a §:ssä tarkoitettuun kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan.

69 §. *Lastensuojelulain mukaiset velvoitteet.* Pykälän 1 momentin viittaus lastensuojelulain 16 b §:ään korvattaisiin viittauksella lastensuojelulain 15 §:ään ja viittaus lastensuojelulain 16 ja 17 §:ään korvattaisiin viittauksella lastensuojelulain 11 ja 18 §:ään.

6.6 Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain muuttamisesta

2 §. *Soveltamisala.* Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättävän uusi 7 kohta, joka koskisi lastensuojelulaissa tarkoitettua huoltajan sijaisena lapsen puhevaltaa käyttävää edunvalvojaa. Uuden 7 kohdan mukaan lakia sovellettaisiin 1 momentissa säädetyn edellytyksin myös kyseiseen edunvalvojaan. Lastensuojelulaissa tarkoitettua huoltajan sijaisena lapsen puhevaltaa käyttävän edunvalvojan tehtävään pysyväisluontoisesti ja olennaisesti kuuluu ilman huoltajan läsnäoloa tapahtuvaa työskentelyä henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa alaikäisen kanssa. Uuden 7 kohdan lisääminen edellyttäisi lisäksi teknisiä muutoksia momentin 5 ja 6 kohtaan.

5 c §. *Lastensuojeluasiassa lapsen puhevaltaa käyttävän edunvalvojan rikosrekisteriote.* Lakiin esitetään säädettävän uusi pykälä, joka koskisi lastensuojelulain 31 §:ssä tarkoitettua lastensuojeluasiassa lapsen puhevaltaa käyttävän edunvalvojan rikosrekisteriotetta. Ehdotettavan pykälän mukaan edunvalvojan tulisi antaa tuomioistuimelle nähtäväksi rikosrekisterilain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu ote lastensuojelulain 31 §:n 3 momentissa säädetyn mukaisesti. Ehdotettavan lastensuojelulain 31 §:n 3 momentin mukaan edunvalvojaksi määräämisen edellytyksenä olisi, että henkilö on toimittanut tuomioistuimen nähtäväksi rikosrekisterilain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettua otteen rikosrekisteristä. Otteen tarkastaminen olisi tuomioistuimelle uusi tehtävä, sillä voimassa olevassa lainsäädännössä ei ole säännöksiä edunvalvojaksi esitettävän velvollisuudesta esittää otetta tai tuomioistuimen velvollisuudesta tarkastaa sitä.

Ehdotettava sääntely olisi tarpeen, koska lastensuojelun asiakkaana olevat lapset ovat erityisen haavoittuvassa asemassa, ja edunvalvojan tehtävään liittyy olennaisesti henkilökohtainen vuorovaikutus lapsen kanssa. LOS:n keskeinen periaate on, että lasten etu tulee aina asettaa ensisijalle, kun tehdään heitä koskevia viranomaispäätöksiä, lakeja tai yhteiskuntapoliittisia ratkaisuja. LOS:n 19 ja 34 artiklan mukaan lapsia on suojattava erityisesti väkivallalta ja seksuaaliselta hyväksikäytöltä. Lisäksi Euroopan neuvoston ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamista koskevan yleissopimuksen (SopS 19/1990) 5 artiklan mukaan jokaisella on oikeus vapautteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen. Perustuslain 19 §:n mukaan julkisen vallan on tuettava lasten huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu. Hyvinvoinnin edistäminen kattaa myös suojan väkivaltaa, alistamista ja hyväksikäyttöä vastaan (HE 309/1993 vp).

6.7 Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 1 ja 38 §:n muuttamisesta

1 §. Soveltamisala. Pykälän 1 momentin 17 kohta ehdotetaan kumottavaksi. Lisäksi pykälän 1 momentin 15 kohdan viittaus muutettaisiin viittauksiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 6 ja 6 a §:ään.

38 §. Erikoissairaanhoidossa olevan, konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua saavan sekä koulukotiopetuksen tai lastensuojelun vuoksi sijoitetun oppilaan korvaus. Pykälän 2 momentin viittaus lastensuojelulain 57 §:ään korvattaisiin viittauksella lastensuojelulain 2 §:n 1 momentin 8 kohtaan. Lisäksi pykälän 3 momentin viittaus lastensuojelulain 16 b §:ään korvattaisiin viittauksella lastensuojelulain 15 §:n 4 momenttiin.

6.8 Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun 7 b §:n muuttamisesta

7 b §. Palvelun pitkäaikaisuus. Pykälän 1 momentin 3 kohdan viittaus lastensuojelulain 57 §:ään korvattaisiin viittauksella lastensuojelulain 2 §:n 1 momentin 8 kohtaan.

6.9 Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain 17 §:n muuttamisesta

17 §. Ilman huoltajaa olevan lapsen majoitus. Pykälän 1 momentin viittaus lastensuojelulain 59 §:ään korvattaisiin viittauksella lastensuojelulain 73 §:ään. Pykälän 4 momentin viittaus lastensuojelulain 60 §:ään korvattaisiin viittauksella lastensuojelulain 74 §:ään.

6.10 Laki vammaisetuksista annetun lain 15 ja 27 §:n muuttamisesta

15 §. Vammaisetuuden hakeminen. Pykälän 2 momentin viittaus lastensuojelulain 81 §:ään korvattaisiin viittauksella lastensuojelulain 22 §:ään.

27 §. Lapsen vammaistuen maksamisen erityissäännökset. Pykälän 1 momentin viittaus lastensuojelulain 81 §:ään korvattaisiin viittauksella lastensuojelulain 22 §:ään.

6.11 Laki perusopetuslain 36 a §:n muuttamisesta

36 a §. Menettely kurinpitoasiassa ja opetuksen epämisessä sekä erottamisen täytäntöönpano. Pykälän 7 momentin viittaus lastensuojelulain 24 §:n 2 momenttiin korvattaisiin viittauksella lastensuojelulain 33 §:n 2 momenttiin.

6.12 Laki passilain muuttamisesta

7 §. Alaikäisen passihakemus. Pykälän 2 momentin viittaus lastensuojelulain 45 §:n 1 momenttiin korvattaisiin viittauksella lastensuojelulain 24 §:n 1 momenttiin. Sen myötä muutettaisiin lisäksi teknisenä muutoksena termi viranhaltija sosiaalityöntekijäksi.

11 §. Passin myöntäminen alaikäiselle. Pykälän 3 momentin viittaus lastensuojelulain 45 §:n 1 momenttiin korvattaisiin viittauksella lastensuojelulain 55 §:n 1 momenttiin. Sen myötä muutettaisiin lisäksi teknisenä muutoksena termi toimielin hyvinvointialueeksi.

21 §. Passin peruuttamisen edellytykset. Pykälän 2 momentin viittaus lastensuojelulain 45 §:n 1 momenttiin korvattaisiin viittauksella lastensuojelulain 55 §:n 1 momenttiin. Sen myötä muutettaisiin lisäksi teknisenä muutoksena termi toimielin hyvinvointialueeksi.

6.13 Laki sairausvakuutuslain 9 luvun 8 §:n muuttamisesta

9 luku. Sairauspäiväraha ja osasairauspäiväraha

8 §. *Vanhempainraha* päivien käyttäminen. Viittaus lastensuojelulain 40 ja 81 §:ään korvattaisiin viittauksella lastensuojelulain 22 ja 50 §:ään.

6.14 Laki tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta annetun neuvoston asetuksen soveltamisesta annetun lain 15 §:n muuttamisesta

15 §. *Lapsen sijoittamista koskeva asia.* Pykälän viittaus lastensuojelulain 17 §:ään korvattaisiin viittauksella lastensuojelulain 18 §:ään.

6.15 Laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 45 §:n muuttamisesta

45 §. *Menettely rangaistustajan suunnitelmaa laadittaessa.* Pykälän 2 momentin viittaus lastensuojelulain 20 §:ään korvattaisiin viittauksella lastensuojelulain 28 §:ään.

6.16 Laki yleisestä asumistuesta annetun lain 4 §:n muuttamisesta

4 §. *Ruokakunta.* Pykälän 2 momentin viittaus lastensuojelulain 81 §:ään korvattaisiin viittauksella lastensuojelulain 22 §:ään.

6.17 Laki kansaneläkelain 51 §:n muuttamisesta

51 §. *Oikeus lapsikorotukseen.* Pykälän 3 momentin viittaus lastensuojelulain 81 §:ään korvattaisiin viittauksella lastensuojelulain 22 §:ään.

6.18 Laki tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa annetun neuvoston asetuksen soveltamisesta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

6 §. *Lapsen sijoittamista koskeva asia.* Pykälän viittaus lastensuojelulain 16 §:ään korvattaisiin viittauksella lastensuojelulain 11 §:ään.

6.19 Laki henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain 9 §:n muuttamisesta

9 §. *Sosiaalihuollon tietojen käsittely.* Pykälän 2 momentin 2 kohdan viittaukset lastensuojelulain 30 ja 30 a §:ään korvattaisiin viittauksilla lastensuojelulain 35 ja 36 §:ään.

6.20 Laki varhaiskasvatuslain 6 ja 60 §:n muuttamisesta

6 §. *Kunnan velvollisuus järjestää varhaiskasvatusta asumisen ja oleskelun perusteella.* Pykälän 1 momentin viittaus lastensuojelulain 16 b §:n 1 momenttiin korvattaisiin viittauksella lastensuojelulain 15 §:n 4 momenttiin.

60 §. *Rahoitus ja avustukset.* Pykälän 4 momentin viittaus lastensuojelulain 16 b §:n 1 momenttiin korvattaisiin viittauksella lastensuojelulain 15 §:n 4 momenttiin.

6.21 Laki hallinto-oikeuslain 12 b §:n muuttamisesta

12 b §. *Hallinto-oikeuden päätösvaltaisuus yksijäsenisenä.* Pykälän 2 momentin viittaus lastensuojelulain 85 §:ään korvattaisiin viittauksella lastensuojelulain 118 §:ään.

6.22 Laki toimeentulotukilain 11 §:n muuttamisesta

11 §. *Huomioon otettavat tulot.* Pykälän 2 momentin 7 kohdan viittaukset lastensuojelulain 35, 36 §:n 1 momentin 2 kohtaan sekä 76 a §:ään korvattaisiin viittauksilla lastensuojelulain 42, 43 §:n § 2 momenttiin sekä 113 §:ään.

6.23 Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 11 a §:n muuttamisesta

11 a §. *Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta päättäminen huostassapidon aikana.* Pykälän 1 momentin viittaus lastensuojelulain 46 §:ään korvattaisiin viittauksella lastensuojelulain 56 §:ään.

6.24 Laki rikoslain 6 luvun 9 §:n muuttamisesta

6 luku **Rangaistuksen määräämisestä**

9 §. *Valinta ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välillä.* Pykälän 2 momentin viittaus lastensuojelulain 57 §:ään korvattaisiin viittauksella lastensuojelulain 2 §:n 1 momentin 8 kohtaan.

6.25 Laki Euroopan unionin tilapäisestä matkustusasiakirjasta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

6 §. *EU:n tilapäinen matkustusasiakirja alaikäiselle.* Pykälän 3 momentin viittaus lastensuojelulain 45 §:n 2 momenttiin korvattaisiin viittauksella lastensuojelulain 24 §:n 1 momenttiin. Pykälää selkiytettäisiin siltä osin, kenen suostumus hakemukseen vaadittaisiin. Pykälässä säädetäisiin siitä, että jos alaikäinen henkilö on otettu hyvinvointialueen huostaan, hakemukseen on liitettävä lastensuojelulain 24 §:n 1 momentissa tarkoitetun hyvinvointialueen määräämän virkasuhteessa olevan sosiaalityöntekijän suostumus.

6.26 Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain 49 §:n muuttamisesta

49 §. *Tietojen antaminen asiakkaan lailliselle edustajalle tai läheiselle erityistilanteessa.* Pykälän 3 momentin viittaus lastensuojelulain 30 §:n 2 momenttiin korvattaisiin viittauksella lastensuojelulain 35 §:n 1 momenttiin.

6.27 Laki kotoutumisen edistämisestä annetun lain 4 §:n muuttamisesta

4 §. *Lain soveltaminen lapseen.* Pykälän 1 momentissa oleva viittaus lastensuojelulain 4 §:n 2 momenttiin korvattaisiin viittauksella lastensuojelulain 6 §:n 2 momenttiin.

6.28 Laki valvotusta koevapaudesta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

3 §. *Valvottuun koevapauteen sijoittamisen edellytykset.* Pykälän 2 momentissa oleva viittaus lastensuojelulain 20 §:ään korvattaisiin viittauksella lastensuojelulain 28 §:ään.

6.29 Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 75 §:n muuttamisesta

75 §. *Tallentaminen.* Pykälän 2 momentin viittaus lastensuojelulain 86 §:ään korvattaisiin viittauksella lastensuojelulain 119 §:ään.

6.30 Laki yhdistelmärangaistuksen täytäntöönpanosta annetun lain 10 §:n muuttamisesta

10 §. *Muiden kuin vangin kuuleminen.* Pykälän 2 momentin viittaus lastensuojelulain 20 §:ään korvattaisiin viittauksella lastensuojelulain 28 §:ään.

6.31 Laki henkilökorttilain 12 §:n muuttamisesta

12 §. *Henkilökorttihakemuksen liitteet.* Pykälän 2 momentin viittaus lastensuojelulain 45 §:n 1 momenttiin korvattaisiin viittauksella lastensuojelulain 24 §:n 1 momenttiin. Pykälää selkiytettäisiin siltä osin, kenen suostumus hakemukseen vaadittaisiin. Pykälässä säädettäisiin siitä, että jos alaikäinen on otettu hyvinvointialueen huostaan, hakemukseen on liitettävä lastensuojelulain 24 §:n 1 momentissa tarkoitettun hyvinvointialueen määräämän virkasuhteessa olevan sosiaalityöntekijän suostumus.

6.32 Laki tuomioistuinmaksulain 5 §:n muuttamisesta

5 §. *Maksuttomat suoritteet.* Viittaus lastensuojelulain 16 c §:ään korvattaisiin viittauksella lastensuojelulain 21 §:ään.

6.33 Laki Valtion lastensuojelulaitoksesta ja sen yhteydessä toimivasta koulusta annetun lain muuttamisesta

4 §. *Valtion lastensuojelulaitoksen ja sen yhteydessä toimivan koulun tehtävät.* Pykälän 2 momentin viittaus lastensuojelulain 49 a §:ään korvattaisiin viittauksella lastensuojelulain 83 §:ään.

13 §. *Vankilan perheosaston omavalvonta.* Pykälän 2 momentin viittaus lastensuojelulain 16 b §:ään korvattaisiin viittauksella lastensuojelulain 15 §:ään.

15 §. *Yhteistyö Rikosseuraamuslaitoksen kanssa ja oikeus saada ja luovuttaa tietoa.* Pykälän 1 momentin viittaus lastensuojelulain 31 §:ään korvattaisiin viittauksella lastensuojelulain 37 §:ään.

6.34 Laki sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 321 §:n muuttamisesta

321 §. *Hätäilmoituksia vastaanottavien viranomaisten tiedonsaantioikeus.* Pykälä on auki eduskunnassa vireillä olevassa lastensuojelulainsäädännön ensimmäisen vaiheen uudistamista koskevassa esityksessä (HE 149/2025 vp, liitelaki numero 5.). Viittaukset lastensuojelulain 69 a ja 69 d §:iin muutettaisiin tällä esityksellä viittauksiksi lastensuojelulain 100 ja 103 §:ään, joissa olisi sisällöllisesti vastaavat säännökset.

Lakia alemman asteinen sääntely

Lastensuojelulain 32 §:n 2 momentin nojalla annettaisiin valtioneuvoston asetus lastensuojelun edunvalvojan kulujen korvaamisesta ja palkkion suuruudesta. Lastensuojelun edunvalvojan määräämisestä säädettäisiin ehdotetun lain 31 §:ssä. Edunvalvojalla olisi oikeus saada tehtävästään palkkiota ja korvausta aiheutuneista kuluista. Voimassa olevassa lastensuojelulaissa ei ole

säännöksiä lastensuojeluasioissa määrättyjen edunvalvojien palkkioiden määräytymisestä tai enimmäismääristä. Palkkioiden suuruudesta ja kulujen maksamisesta olisi perusteltua säätää asetuksella, jotta palkkiot määräytyisivät nykyistä yhdenmukaisemmin.

Edunvalvojan tehtävässä on kyse lapsen henkilöön liittyvästä edunvalvonnasta lastensuojeluasiassa ja edunvalvoja käyttää lapsen puhevaltaa huoltajan sijaisena. Edunvalvojamääräys on aina henkilökohtainen, eikä esimerkiksi yritystä voida määrätä edunvalvojaksi. Yleensä edunvalvojalla on oikeus saada palkkio holhoustoimesta annetun lain mukaan päämiehen varoista. Lastensuojelun asiakkaana olevan lapsen kohdalla tämä ei olisi kohtuullista, joten palkkiosta vastaa lastensuojelun järjestämisestä vastuussa oleva hyvinvointialue tai Helsingin kaupunki.

Lastensuojelulain 126 §:ssä säädettäisiin, että lain täytäntöönpanosta voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella. Säännöksen sisältämää yleistä asetuksenantovaltuutta tulisi tulkita suppeasti siten, että valtuuden nojalla annettaisiin vain lain asianmukaisen täytäntöönpanon kannalta välttämättömiä säännöksiä.

7 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan 1 päivänä heinäkuusta 2027. Ehdotettavien muutosten kytkeytyessä sosiaalihuollon palvelu-uudistukseen, voimaantuloajankohta on sama, mitä lakiehdotuksilla, jotka sisältyvät sosiaalihuollon palvelu-uudistusta koskevaan hallituksen esitykseen.

Lastensuojelulain voimaantuloa koskevissa säännöksissä todettaisiin, että, jos hyvinvointialue olisi ennen ehdotetun lain voimaantuloa antanut päätöksen nykyisen lastensuojelulain 7 luvussa säädetystä avohuollon tukitoimesta, hyvinvointialueen olisi järjestettävä tämä lapsen tai nuoren tukitoimi päätöksen mukaisesti. Säännös suojaisi jo annettuja päätöksiä tukitoimien osalta, vaikka päätöksen mukainen tukitoimi ajoittuisi ehdotetun lain voimaantulon jälkeiseen aikaan.

8 Toimeenpano ja seuranta

Ehdotettujen muutosten toimeenpano kuuluu lähtökohtaisesti hyvinvointialueille, mutta lakiehdotuksen tavoitteiden saavuttaminen ja muutosehdotusten käytännön soveltaminen edellyttää kansallista toimeenpanon tukea. Kansallisen tuen tarve kytkeytyy myös sosiaalihuoltolakiin ehdotettuihin muutoksiin etenkin siksi, että lakien välistä rajapintaa esitetään uudelleenmuotoiltavaksi.

Lakiehdotus sisältää useita lastensuojelun ja muun sosiaalihuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen liittyviä muutosehdotuksia ja palvelujen uudelleenorganisointia, joiden toimeenpano edellyttää esimerkiksi sosiaalihuollon ammattilaisten koulutusta. Ehdotusten toimeenpano ja toimeenpanon tuen tarve voi vaihdella hyvinvointialueittain johtuen muun muassa niiden erilaisista olosuhteista, olemassa olevista palvelu- ja henkilöstörakenteista ja resursseista. Tätä ehdotusta ja sosiaalihuoltolain muuttamista koskeneiden esitysten lausuntokierroksilla tuotiin voimakkaasti esiin tarve vahvaan, kansalliseen ja koordinoituun toimeenpanon tukeen muun muassa siksi, että alueelliset ratkaisut eivät hajautuisi tarpeettoman paljon ja muutostyötä tehtäisiin asiakkaiden yhdenvertainen kohtelu ja palvelut varmistaen. STM on käynnistänyt kesäkuussa 2026 THL:n kanssa toimeenpanon tuen suunnittelun, jota jatketaan ja tarkennetaan syksyn aikana.

Lisäksi ehdotusten voimaantulon jälkeinen vaikutusten seuranta ja arviointi ovat keskeisiä. Ne edellyttävät kansallisia toimenpiteitä, joita tulee sovittaa yhteen mahdollisten eduskunnan lausumien kanssa. STM tulisi ainakin seuraamaan ehdotettujen muutosten vaikutuksia THL:n kanssa myöhemmin tarkentuvalla tavalla. Seuranta tulisi kohdentaa sosiaalihuoltolain ja

lastensuojelulain uudelleenmuotoutuvaan rajapintaan esimerkiksi asiakkuuksien siirtymisen ja palvelujen saatavuuden osalta.

9 Suhde muihin esityksiin

9.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä

Tämän esityksen kanssa samaan aikaan eduskunnassa käsittelyssä on hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaalihuoltolain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta (STM107:00/2023). Mainittu esitys on budjettilakiaikataulussa käsiteltävä kuten tämäkin esitys. Esitysten toisistaan riippuvat asiasisällöt koskevat ehdotettua sosiaalihuoltolain 35 b §:ää, jossa säädettäisiin jatkossa lastensuojeluilmoituksesta ja ennakkollisesta lastensuojeluilmoituksesta sekä ehdotettua 18 §:ää, jossa säädettäisiin perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuesta. Lisäksi mainitun esityksen 22 a §:ään ehdotettava perheryhmäkotien henkilöstömitoitusta koskeva täsmennys on yhdenvertaisuussyistä riippuvainen lastensuojelulakiin ehdotettavista muutoksista koskien lastensuojelulaitosten henkilöstömitoitusta. Sosiaalihuoltolain muuttamista koskevan hallituksen esityksen ehdotuksia ja suhdetta tähän esitykseen on kuvattu esityksen kohdassa 8.2.

Hallitus on antanut eduskunnalle esityksen laiksi vankeuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 120/2026 vp), jossa käsitellään mahdollisuutta sijoittaa alle 18-vuotias vanki lastensuojelulaitokseen ulkopuolisena laitossijoituksena. Esitystä käsitellään eduskunnassa syyskuudella 2026 ja siinä ehdotetaan, että lastensuojelulain 16 a, 40, 41 ja 52 §:iin lisättäisiin jokaiseen uusi momentti. Nämä lisättävät momentit on eduskunnassa sovitettava yhteen nyt esitetyn lastensuojelulain kanssa.

On mahdollista, että eduskunnassa on samanaikaisesti käsittelyssä myös hallituksen esitys eduskunnalle koskien sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annettuun lakiin ehdotettavia muutoksia. Luonnos hallituksen esitykseksi laeiksi terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain, sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain sekä Lupa- ja valvontavirastosta annetun lain (15 ja 20 §) muuttamisesta on lausuttavana 24.6.–17.8.2026. Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.9.2027.

Lisäksi on mahdollista, että eduskunnassa on samanaikaisesti käsittelyssä myös hallituksen esitys eduskunnalle koskien valvontalain 24 §:ää, johon valmistellaan muutosta, jossa pykälään lisättäisiin uusi 3 momentti hyvinvointialueesta annetun lain 10 §:n soveltamisesta sijoitushyvinvointialueeseen sen hoitaessa tämän lain 70 §:n 2 momentissa säädettyä valvontatehtävää. Mainittua säännöstä sovellettaisiin myös hyvinvointialueeseen sen hoitaessa sille tämän lain 22 §:ssä säädettyä yksityisesti sijoitetun lapsen hoidon valvontaa. Mainitussa hyvinvointialueesta annetun lain pykälässä säädetään hyvinvointialueen oikeudesta palveluiden asianmukaisen tuotannon edellytysten varmistamista ja valvonnan toteuttamista varten saada yksityiseltä palveluntuottajalta ja tämän alihankkijalta maksutta ja salassapitosääntöjen estämättä välttämättömät tiedot ja selvitykset sekä oikeudesta tarkastaa yksityisen palveluntuottajan ja tämän alihankkijan tiloja ja laitteita sekä päästä tässä yhteydessä yksityisen palveluntuottajan ja tämän alihankkijan hallinnassa oleviin tiloihin. Sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain 24 §:ään lisättäisiin myös uusi 4 momentti, jossa selvennettäisiin palvelunjärjestäjän eli sijoittajahyvinvointialueen oikeutta saada ja käyttää salassapitosäännösten estämättä omavalvonnan toteuttamiseksi välttämättömiä asiakastietoja. Valvontalakiin ehdotetut muutokset käytännössä mahdollistavat, että hyvinvointialue voi hoitaa tässä esityksessä sille säädetty valvontatehtävät. Tästä syystä esitykset riippuvat toisistaan.

Valmiuslain kokonaisuudistusta (OM015:00/2022) on valmisteltu samaan aikaan tämän esityksen kanssa ja molemmat esitykset annetaan eduskunnalle syksyllä 2026. Uudessa valmiuslaissa

viitataan tällä esityksellä muutettavaksi ehdotettavaan sosiaalihuoltolain ja vuoden 1982 sosiaalihuoltolain sääntelyyn. Ehdotukset tulee yhteensovittaa eduskuntakäsittelyvaiheessa.

Eduskunnassa on käsiteltävänä hallituksen esitys, jossa ehdotetaan säädettäväksi teknologisten ratkaisujen käyttämisestä sosiaalipalveluissa (HE 113/2025 vp). Hallituksen esityksen mukaan asiakkaan palvelutarpeisiin vastaaminen teknologisuilla ratkaisuilla arvioitaisiin asiakassuunnitelman laatimisen yhteydessä. Asiakasmaksulain 10 e §:ssä säädettäisiin kohtuullisen maksun perimisestä asiakassuunnitelmaan sisältyvästä palvelusta, jossa käytetään teknologista ratkaisua. Hallituksen esityksessä ehdotettu sääntely tulee sovittaa yhteen nyt ehdotettavan sääntelyn kanssa.

Eduskuntaa pyydetään ottamaan edellä mainitut esitykset huomioon tämän esityksen käsitellessä.

9.2 Suhde talousarvioesitykseen

Esitys liittyy esitykseen valtion vuoden 2027 talousarvioksi. Ehdotetaan, että se käsitellään talousarvioesityksen yhteydessä.

Esityksen taloudelliset vaikutukset muodostuvat muutoksista lastensuojelulaitosten henkilöstömitoitusta koskevaan nykyiseen sääntelyyn sekä päivystystilanteisiin liittyvästä uudesta säädösehdotuksesta. Ehdotusten arvioidaan vähentävän hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin menoja yhteensä noin 1,5 miljoonalla eurolla vuonna 2027 ja noin 3 miljoonalla eurolla vuodesta 2028 lähtien. Säästö vähennetään hyvinvointialueita sekä Helsingin kaupunkia koskevalta rahoitusmomentilta kyseisiltä vuosilta.

Kevään 2026 kehysriihen yhteydessä pääministeri Petteri Orpon hallitus on sopinut, että TUV A-koulutuksen kustannuksiin kohdennetaan 0,8 miljoonaa euroa vuodessa. TUV A-koulutus rahoitetaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain mukaisella rahoituksella ja valtion koulukotien järjestämä TUV A-koulutus rahoitetaan valtion yleissivistävän koulutuksen momentilta. Rahoituslisäys 0,8 miljoonaa euroa toteutettaisiin lisäämällä vuoden 2027 osalta momentille 29.10.01 660 000 euroa ja momentille 29.10.30 147 000 euroa.

10 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain rajapintaan liittyvät muutokset

Lastensuojelulain tarkoituksena on lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Esitys sisältää ehdotuksen lastensuojelun asiakkuuden alkamisen kynnyksen nostamisesta lähelle nykysääntelyn mukaista huostaanottokriteeriä, mikä tarkoittaa sitä, ettei lastensuojelun asiakkuutta tulisi käynnistää, jos lapsen tuen tarpeisiin voidaan vastata varhaisemmalla tuella ja palveluilla. Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että lastensuojelun asiakkuus voisi alkaa myös silloin, jos lapsi tai hänen huoltajansa tai vanhempansa ei ota vastaan sosiaalihuoltolain mukaista tukea tai palveluja lapsen ilmeisestä suojelun tarpeesta huolimatta ja lapsi tarvitsee tämän lain mukaisia toimenpiteitä. Ehdotusten tavoitteena on, että yhä useamman lapsen ja perheen tuen tarpeisiin voitaisiin vasta lastensuojelua varhaisemmalla tuella, mutta turvaten kuitenkin edelleen edellä mainitut lapsen oikeudet, erityisesti lapsen oikeuden erityiseen suojeluun. Ehdotuksilla voidaan katsoa olevan yhteys perustuslain 19 §:n 1 ja 3 momenttiin. Perustuslain 19 §:n 1 momentti takaa jokaisella oikeuden ihmisarvoisen elämän kannalta välttämättömään huolenpitoon. Edellytyksenä on, että henkilö ei kykene hankkimaan tällaista turvaa omalla toiminnallaan taikka saa sitä muista

sosiaaliturvajärjestelmistä tai muilta henkilöiltä. Säännös on kiinteässä yhteydessä perustuslain 7 §:n turvaamaan oikeuteen elämään (HE 309/1993 vp, s. 69/II). Lapsen suojelua turvaavina perusoikeuksina voidaankin pitää 7, 10 ja 19 §:ää, joita on käsitelty tarkemmin jo luvussa 3.3. Lapsen oikeuksien sopimuksessa on myös merkityksellisiä artikloja lapsen suojelemisen kannalta ja näitä on käsitelty myös luvussa 3.3.

Perusoikeuksia koskevien esitöiden mukaisesti perustuslain 19 § turvaa subjektiivisen oikeuden sellaiseen tulotasoon ja sellaisiin palveluihin, joilla turvataan ihmisarvoisen elämän edellytysten vähimmäistaso, joka luo jokaiselle ihmiselle edellytykset toimia yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä. Nykyisistä tukijärjestelmistä turvaavat ihmisarvoisen elämän perusedellytyksiä myös eräät lasten huoltoon liittyvät toimet. (HE 309/1994 vp, s. 69) Ehdotusten tarkoituksena on turvata lapsen ja hänen perheensä tarvitseman lastensuojelun toteuttaminen ja viime kädessä perustuslain 19 §:n 1 momentissa jokaiselle kaikissa elämäntilanteissa turvattu subjektiivinen oikeus välttämättömään huolenpitoon.

Esitys sisältää ehdotuksen lapselle järjestettävien avohuollon tukitoimista tehostettua perhetyötä ja kotiin vietävää perhekuntoutusta koskevan sääntelyn siirtämisestä sosiaalihuoltolakiin. Sosiaalihuoltolaissa säädettäisiin uudesta perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuki -nimisestä palvelusta, jota voidaan myöntää myös lastensuojelun avohuollon asiakkuudessa olevalle lapselle. Ehdotuksella voidaan katsoa olevan yhteys perustuslain 19 §:n 3 momenttiin. Lastensuojelun avohuollon tukitoimet ja sosiaalihuoltolain mukaiset sosiaalipalvelut asemoituvat osaksi perustuslain 19 §:n 3 momentin tarkoittamaa sosiaaliturvaa, jota on kuvattu tarkemmin luvussa 3.3.

Perustuslain esitöissä on korostettu sitä, että päävastuu lapsen kasvusta ja kehityksestä kuuluu perheelle ja lapsen hoidosta vastaaville aikuisille. Lapsen hyvinvointi puolestaan sisältää ajatuksen turvallisista kasvuoloista. Oikeus yksilölliseen kasvuun korostaa lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioon ottamista (HE 309/1993 vp, s. 71–72, I-II). Perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan on tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu.

Perustuslain 19 §:n 3 momentissa mainitulle oikeudelle riittäviin sosiaali- ja terveystalveluihin on vakiintunut tietty oikeudellinen sisältö ja arviointiperusteet. Talvelujen riittävyden arvioimisessa lähtökohtana on niiden mukaan sellainen talvelujen taso, joka luo ”jokaiselle ihmiselle edellytykset toimia yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä.” (HE 309/1993 vp, s. 71/II) Valiokunta on painottanut nimenomaisesti, että säännöksellä velvoitetaan julkinen valta turvaamaan talvelujen saatavuus (ks. PeVL 26/2017 vp, s. 44–45 ja PeVL 54/2014 vp, s. 2/I).

Perustuslain 19 §:n 3 momentti velvoittaa turvaamaan talvelujen saatavuuden, eikä määritä mitään nimenomaista tapaa tarjota talveluja (PeVM 25/1994 vp, s. 33/I; PeVL 54/2014 vp, s. 2/I; PeVL 11/1995, s. 2; PeVL 12/2015, s. 3). Perustuslain 19 §:n 3 momentti merkitsee myös vaatimusta talvelujen riittävästä tarjonnasta maan eri osissa asuville (PeVM 25/1994 vp, s. 32/II. Kts. myös PeVL 26/2017 vp, s. 33). Talveluiden on oltava niitä tarvitsevien saatavilla ilman sellaisia kustannuksia, jotka tosiasiallisesti tekisivät mahdottomaksi talveluihin turvautumisen (PeVM 25/1994 vp, s. 32/I-II). Lainsäätäjälle on jätetty harkintavaltaa ja liikkumavaraa säätää niistä keinoista, joilla sosiaali- ja terveystalveluiden riittävä saatavuus turvataan (ks. PeVL 26/2017 vp, s. 38). Perustuslakivaliokunta on perustuslain 19 §:n 3 momentin osalta omaksunut lähtökohdan, jonka mukaan säännöksen tarkoittamien etuuksien ja talveluiden tasoa mitoitettaessa otetaan huomioon kulloinenkin kansantalouden ja julkisen talouden tila. Tukimuotoja, jotka kuuluvat perustuslain 19 §:n 3 momentin alaan, voidaan perustuslakivaliokunnan mukaan suunnata ja kehittää yhteiskunnan taloudellisten voimavarojen mukaisesti. (PeVL 32/2014 vp, s. 2/I.)

Palvelujen järjestämistapaan ja saatavuuteen vaikuttavat myös välillisesti muut perusoikeussäännökset, erityisesti yhdenvertaisuus ja syrjinnän kieltö (PeVL 63/2016 vp, s. 2, PeVL 67/2014 vp, s. 3/ II, ks. myös HE 309/1993 vp, s. 71). Perustuslakivaliokunta on aiemmin sosiaali- ja terveyspalvelujen kokonaisuudistusta arvioidessaan pitänyt tärkeänä, että uudistusta toimeenpantaessa kiinnitetään vakavaa huomiota maan eri osissa olevien asukkaiden yhdenvertaiseen kohteluun ja heidän tosiasiallisiin mahdollisuuksiinsa saada perusoikeuksien toteutumisen kannalta välttämättömiä palveluja (ks. PeVL 67/2014 vp ja PeVL 37/2006 vp, s. 2–3).

Perustuslakivaliokunta on lausunnoissaan korostanut myös valtioneuvoston vastuuta seurata muutosten vaikutuksia perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaisten oikeuksien toteutumiseen tarkasti ja puuttua mahdollisiin epäkohtiin viipymättä. Uudistuksen toimeenpanossa on lisäksi perustuslain 6 §:stä ja 19 §:n 3 momentista johtuvista syistä välttämätöntä huolehtia palveluiden riittävästä yhdenvertaisesta saatavuudesta niin valtakunnallisesti kuin eri hyvinvointialueiden sisällä (PeVL 17/2021 vp, kappale 74; PeVL 26/2017 vp, s. 44–45).

Lupa lapsen tutkimiseen

Voimassa olevassa lastensuojelulaissa on vastaava säännös lain 28 §:ssä. Lupaa lapsen tutkimiseen on haettu hallinto-oikeudelta, joka on päättänyt asiasta. Nyt ehdotetaan, että asia ratkaisitaisiin viranomaisessa. Sääntely vahvistaisi kehityssuuntaa ja tavoitteita, että hallinto-oikeuksissa käsiteltäisiin valitusasioita ensi asteen päätöksenteon sijaan.

Säännös on merkityksellinen perustuslain 10 §:ssä säädetyn yksityiselämän suojan ja 7 §:ssä turvatus henkilökohtaisen koskemattomuuden näkökulmasta. Ehdotus on merkityksellinen myös 21 §:n oikeusturvaa koskevan perusoikeuden sekä 19 §:n sosiaaliturvaa koskevan perusoikeuden kannalta. Voimassa oleva säännös on alkujaan tarkoitettu lastensuojeluviranomaisille keinoksi selvittää lapsen tilanne silloin, kun työskentely ei muutoin ole lainkaan päässyt alkamaan, vaikka lapsen etu sitä vaatisi. Luvan edellytyksenä on pidetty, että sosiaalioikeudellisen saaman alustavan selvityksen perusteella lapsen lastensuojelun tarve tulisi selvittää, mutta riittäviä tutkimuksia lastensuojelun tarpeen selvittämiseksi ei voida suorittaa keskeisesti huoltajien vastustuksesta johtuen. Säännöksessä tarkoitettu tutkimus on voitu tehdä esimerkiksi sairaalan osastolla, terveydenhuollon avopalveluna tai kasvatus- ja perheneuvonnan palveluin. Säännöstä on käytännössä sovellettu harvoin ja hallinto-oikeuksissa tapauksia on ollut harvakseltaan käsitellyssä. Toimeenpanijoilta saadun tiedon perusteella säännös ei palvele tarkoitustaan pitkälti menettelyn hitauden takia. Hallinto-oikeudessa käsiteltävät lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua koskevat asiat säädettiin käsiteltäviksi kiireellisinä (LsL 91 §). Kiireellisinä käsiteltävien asioiden määrä kaiken kaikkiaan on hallinto-oikeuksissa sittemmin kasvanut.

Kuten tälläkin hetkellä tutkimuksen tekemistä koskevan luvan myöntäminen ei vaikuttaisi huoltajan oikeuksiin tai velvollisuuksiin muilta osin. Huostaanotosta tai kiireellisestä sijoituksesta poiketen huoltajan oikeuksia ei siten siirtyisi hyvinvointialueelle siten kuin ehdotetuissa 55 §:ssä ja 46 §:n 4 momentissa säädetään. Jos lapsen todettaisiin tutkimusten aikana tai ennen tai jälkeen niitä olevan lastensuojelun tarpeessa, tarvittavista lastensuojelutoimenpiteistä tehtäisiin erilliset päätökset.

Potilaslain 7 §:n 1 momentin mukaan alaikäisen potilaan mielipide hoitotoimenpiteeseen on selvitettävä silloin, kun se on hänen ikänsä ja kehitystasoonsa nähden mahdollista. Jos alaikäinen ikänsä ja kehitystasonsa perusteella kykenee päättämään hoidostaan, häntä on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan. Lapselle voidaan siten suorittaa terveydenhuollon toimenpide hänen huoltajansa vastustuksesta huolimatta, kun lapsi tähän suostuu ja häntä voidaan pitää riittävän kehittyneenä ilmaisemaan mielipiteensä. Sanotun 7 §:n 2 momentin mukaan, jos alaikäinen ei kykene päättämään hoidostaan, häntä on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen

huoltajansa tai muun laillisen edustajansa kanssa. Kuten tälläkään hetkellä luvan myöntäminen ei tarkoita sitä, että lapsen potilaslakiin perustuva oikeus määrätä hoidostaan sivuutettaisiin. Lapsen tahdon merkityksen ja hoitotoimenpiteen tekemisen yhteisymmärryksessä lapsen kanssa ratkaisee vasta lasta hoitava lääkäri tai muu terveydenhuollon ammattihenkilö hoitotilanteessa. Vaikka säännöksessä tarkoitettu lupa olisi annettu, tutkimusta ei voitaisi suorittaa silloin, kun lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön arvion mukaan riittävän kypsä ja omasta hoidostaan päättämään kykenevä lapsi itse vastustaa varsinaista hoitotoimenpidettä. Tarkoitukse-
sena on siten edelleen sivuuttaa ainoastaan huoltajan tahdon merkitys säännöksessä tarkoitetuissa tilanteissa. Luvan myöntämisen edellytyksiin sekä luvan kestoon ei ehdoteta sisällöllisiä muutoksia. Asiasta päättäisi jatkossa tuomioistuimen sijaan 24 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettu viranhaltija lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tai muun hyvinvointialueen toimivaltaisen sosiaalityöntekijän valmisteltua asian. Ennen luvan antamista asiaa valmistelevalle viranhaltijalle olisi aina selvitettävä myös lapsen mielipide asiassa, ellei se lapsen ikä, kehitystaso tai muut olosuhteet huomioon ottaen ole mahdotonta. Lisäksi asiassa olisi kuultava lapsen huoltajaa ja 12 vuotta täyttäneitä lasta. Lapsen mielipiteen selvittämisestä ja kuulemisesta säädetään erikseen 28 §:ssä. E erityisen painavasta syystä lupa voitaisiin antaa, vaikka kuulemisia ei ole voitu suorittaa. Eli lupa voitaisiin antaa myös huoltajaa tai 15 vuotta täyttäneitä lasta kuulematta. E erityisen painavalla syyllä voitaisiin tarkoittaa esimerkiksi sitä, että huoltaja pakoilee kuulemista tai, että huoltaja täysin perusteetta tai puhtaasti vain kiusantekotarkoituksessa kieltää tutkimuksen tekemisen. Mikäli kysymys olisi alle 12-vuotiaasta lapsesta mielipiteen selvittäminen voi tällöin olla myös mahdotonta. Myös kiiretilanteet voisivat mahdollistaa poikkeamisen mielipiteen selvittämis- ja kuulemisvelvoitteesta. Säännöksen tarkoituksena on nykyiseen tapaan varmistaa, että asianosaiset eivät voi käyttäytymisellään tarpeettomasti estää luvan myöntämistä. Päätöksestä olisi oikeus hakea muutosta suoraan hallinto-oikeudelta noudattaen oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain säännöksiä. Muutoksenhaku edelleen korkeimpaan hallinto-oikeuteen olisi mahdollinen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Lakiehdotuksessa säädettäisiin, että viranhaltija voisi päättäessään luvan myöntämisestä samalla määrätä, että luvan mukainen tutkimus saadaan tehdä muutoksenhausta huolimatta. Vastaava mahdollisuus on tällä hetkellä hallinto-oikeudella. Pakkokeinoista ei säädettäisi tässä yhteydessä.

Huostaanottosäätely

Lapsen huostaanotto ja sijaishuoltoon sijoittaminen puuttuvat lapsen perustuslaissa säädettyihin oikeuksiin kuten perustuslain 7 §:n mukaiseen henkilökohtaiseen vapauteen ja 10 §:n mukaiseen yksityiselämän suojaan. Lapsen huostaanotossa ja sijaishuoltoon sijoittamisessa on myös viime kädessä kysymys lapsen oikeudesta riittävään suojeluun ja lapsen edun mukaiseen hoitoon ja huolenpitoon. Näin ollen huostaanottoa ja sijaishuoltoon sijoittamista koskeva säätely liittyy vahvasti myös perustuslain 19 §:n 1 momenttiin, joka turvaa jokaiselle subjektiivisen oikeuden välttämättömään huolenpitoon. Lapsen huostaanotolla ja sijaishuoltoon sijoittamisella on yhteys myös useisiin kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin, joita on käsitelty luvussa 6.3. Lastensuojelun ja erityisesti huostaanottosäätelyn kannata merkittäviä ovat LOS 9 artikla ja LOS 20 artikla sekä Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen 8 artikla.

Esityksessä ehdotetaan huostaanottosäätelyyn muutosta niin, että huostaanottoon ja sijaishuoltoon järjestämiseen voidaan ryhtyä vain, jos lapsen ja huoltajan ensisijaisesti tarvitsemat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut ja 7 luvussa tarkoitettut avohuollon työskentely ja tukitoimet eivät olisi lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseksi sopivia tai mahdollisia taikka jos ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi. Ehdotetulla muutoksella tavoitellaan sitä, että sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen puute ei voi olla lapsen huostaanoton ja sijaishuoltoon sijoittamisen perusteena, vaan lapsen ja huoltajan ensisijaisesti tarvitsemat palvelut tulee järjestää. Lapsen huostaanottoon ja sijaishuoltoon sijoittamiseen tulee kuitenkin ryhtyä, mikäli muiden huostaanottoedellytysten lisäksi lapsen välttämätöntä huolenpitoa ei voida toteuttaa riittävästi muilla

sosiaali- ja terveydenhuollon palveluilla. Näin ollen ehdotettu muutos ei vaaranna lapsen subjektiivista oikeutta välttämättömään huolenpitoon. Ehdotetulla muutoksella voidaan katsoa kuitenkin olevan vahvistava vaikutus perustuslain 7 §:n mukaisen henkilökohtaisen vapauden ja 10 §n mukaisen yksityiselämän suojan osalta, koska ehdotettu muutos saattaa vähentää huostaanottojen tarvetta.

Esityksessä ehdotetaan huostaanottosäätelyyn myös muutosta korostamalla läheisverkostojen ensisijaisuutta suhteessa huostaanottoon ja sijaishuoltoon sijoittamiseen. Muutoksen yhtenä tavoitteena on lapsen huostaanoton välttäminen tilanteessa, jossa läheisverkostosijoitus on mahdollinen ja lapsen edunmukainen ratkaisu lapsen hoidon ja huolenpidon järjestämiseksi. Ehdotettu muutos ei tarkoita sitä, että lapsen lähipiiriin kuuluvalla henkilöllä olisi subjektiivinen oikeus päästä lapsen perhehoitajaksi tai saada lasta sijoitetuksi luokseen, vaan keskiössä ovat ennen muuta lapsen oikeudet ja niiden toteutuminen. Ehdotetulla muutoksella on yhteys esimerkiksi lapsen oikeuksien sopimukseen ja sen 3 artiklaan lapsen edun huomioon ottamisen ensisijaisuudesta sekä sen 8 artiklaan, jonka mukaan sopimusvaltiot sitoutuvat kunnioittamaan lapsen oikeutta säilyttää sukulaisuhteensa.

Voimankäyttö henkilöntarkastuksen sekä omaisuuden, lähetysten ja tilojen tarkastamisen yhteydessä

Lastensuojelulain nojalla lapsen sijaishuollon aikana voidaan joutua perustellusti ja välttämättömästä syystä rajoittamaan lapsen perustuslaissa turvattuja perusoikeuksia ja kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa turvattuja oikeuksia lapsen hoidon ja huollon turvaamiseksi tai lapsen oman tai toisen henkilön hengen, terveyden tai turvallisuuden varmistamiseksi. Samalla, kun rajoitustoimilla puututaan lapsen itsemääräämisoikeuteen ja useisiin muihin perusoikeuksiin.

Perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten huomioon ottaminen merkitsee, että laissa tulee säätää yksittäisten rajoitusten hyväksyttävistä perusteista (hyväksyttävyyssvaatimus). Laissa tulee myös säätää riittävän tarkkarajaisesti ja täsmällisesti siitä, millaisia rajoituksia lapseen voidaan kohdistaa (tarkkarajaisuus- ja täsmällisyysvaatimus). Lisäksi on pyrittävä varmistamaan se, että rajoitusta käytetään vain silloin, kun sen käyttö on välttämätöntä laissa säädetyn hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi eikä tavoitetta voida saavuttaa perusoikeuteen vähemmän puuttuvilla keinoilla (suhteellisuusvaatimus). Näiden vaatimusten lisäksi on tärkeää kiinnittää huomiota erityisesti lapsen oikeusturvan toteutumiseen. Henkilöntarkastus sekä omaisuuden, lähetysten ja tilojen tarkastusta koskevat rajoitustoimenpiteet ovat luonteeltaan tosiasiallisia hallintotoimia, jotka vaikuttavat yksilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin. Ne ovat myös luonteeltaan sellaisia, että ne on pantava viivytyksettä täytäntöön eikä niitä edeltänyttä oikeustilaa voi muutoksenhakuteitse palauttaa. Niiden kohdalla ei toimenpiteen luonne huomioon ottaen ole kysymys sellaisesta yksilön oikeuksia ja velvollisuuksiaan koskevasta päätöksestä, joka olisi voitava saattaa tuomioistuimen käsiteltäväksi perustuslain 21 §:n 1 momentin tai Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen 6 (1) artiklan mukaisesti. Tämän vuoksi on tärkeää, että lapsen oikeusturvasta onkin huolehdittu muilla keinoilla. Toimivalta päättää ja tehdä tarkastukset on säädetty laitoksen johtajalle tai hänen määräämälleen laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvalla henkilöllä.

Perustuslain 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan kuitenkin antaa vain viranomaiselle. Edellytyksenä julkisen hallintotehtävän antamiselle muulle kuin viranomaiselle on perustuslain 124 §:n mukaan lisäksi se, ettei hallintotehtävän antaminen saa vaarantaa perusoikeuksia, oikeusturvaa

eikä muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Säännös korostaa sen perustelujen mukaan julkisia hallintotehtäviä hoitavien henkilöiden koulutuksen ja asiantuntemuksen merkitystä sekä sitä, että näiden henkilöiden julkisen valvonnan on oltava asianmukaista (HE 1/1998 vp, s. 179/II).

Lastensuojelulaitoksen hoito- ja kasvatushenkilökunnalla on keskeinen asema sijoitetun laitoksessa olevan lapsen arjessa ja lapsen hyvinvoinnin ja kasvun turvaamisessa. Lastensuojelun laitospalveluita tuottaa suurella osalla hyvinvointialueita yksityinen palveluntuottaja. Voimassa olevalla lailla rajoitustoimivaltaa on annettu myös yksityisen laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökunnalle. Asiaa on arvioitu perustuslakivaliokunnassa (PeVL 5/2006 vp.).

Lakiehdotuksella mahdollistettaisiin lastensuojelulaitoksen hoito- ja kasvatushenkilökunnalle voimankäyttö lapsen kohdistuvan henkilöntarkastuksen sekä lapsen käytössä olevien tilan, hänen hallussaan olevan omaisuuden sekä lapselle osoitetun luottamuksellisen viestin tai muun lähetyksen tarkastamisen toteuttamiseksi. Tarkastukset itsessään ovat jo nykyisen sääntelyn mahdollistamia rajoitustoimia, jota voidaan käyttää laissa säädetyin edellytyksin sijaishuoltoon sijoitetun lapsen kohdalla ja ainoastaan lastensuojelulaitoksessa. Toimivalta mahdollisuudesta henkilöntarkastuksen tekemiseen on merkityksellinen perustuslain 7 §:n 1 momentissa ja 10 §:n 1 momentissa turvattujen henkilökohtaisen koskemattomuuden ja yksityiselämän suojan kannalta. Lapsen käytössä olevien tilojen tai hänen hallussaan olevan omaisuuden tarkastaminen liittyvät kiinteästi perustuslain 10 §:n 1 momentissa turvattuihin yksityiselämään ja kotirauhaan. Lapselle osoitetun kirjeen tai siihen rinnastettavan muun luottamuksellisen viestin taikka muun lähetyksen tarkastaminen puolestaan kajoaa yksityiselämän suojan ohella saman perustuslain 10 §:n 2 momentissa turvattuun luottamuksellisen viestin suojaan.

Voimakeinojen salliminen merkitsee voimakasta puuttumista perustuslain 7 §:n 1 momentissa turvattuun henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Tähän oikeuteen ei perustuslain 7 §:n 3 momentin mukaan saa puuttua mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta. Voimankäyttöä koskeva toimivalta liitettäisiin nyt ehdotuksessa toisen rajoitustoimenpiteen toteuttamisen turvaamiseksi.

Yksityisten toimijoiden osalta perustuslakivaliokunta on tapauskohtaisesti pitänyt voimankäyttöoikeuden antamista muulle kuin viranomaiselle mahdollisena, jos voimakeinojenkäyttö tapahtuu tarkasti rajatussa tilassa tai tilanteessa ja silloin, kun on kysymys tilapäisluonteisesta tarpeesta saada ulkopuolista apua. Merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältävien toimivaltuuksien on oltava siten tapauskohtaisia ja myös ajallisesti rajallisia. (Esim. PeVL 23/2014 vp, PeVL 22/2014 vp, s. 2, PeVL 48/2005 vp, s. 4/I, PeVL 49/2002, s. 2, PeVL 20/2002 vp, s. 3/II, PeVL 22/2020vp ja PeVL 45/2014 vp.)

Perustuslakivaliokunnan mukaan (PeVL 54/2001 vp, PeVL 28/2001 vp ja PeVL 70/2002 vp) kiinnipidettävän henkilön henkilökohtaisen koskemattomuuden kannalta on tärkeää, että voimakeinoja saavat käyttää vain niiden käyttämiseen koulutetut henkilöt, jotka kiinnittävät huomiota perus- ja ihmisoikeuksiin voimankäyttöä rajoittavina tekijöinä. Perustuslakivaliokunta on kuitenkin lausunnossaan (70/2002 vp) todennut, että vaikka voimankäytön kohteelle ja käyttäjälle aiheutuu riskejä siitä, että voimankäyttöä saavatkin harjoittaa henkilöt, joilla ei välttämättä ole siihen liittyvää koulutusta, sääntelylle on käytännössä havaituista ongelmatilanteista johtuva välttämätön tarve. Perustuslakivaliokunnan käytännössä on katsottu koulutuksen tarpeen korostuvan, jos toimivaltuuksiin sisältyy oikeus käyttää voimankäyttövälineitä (PeVL 22/2020 vp, s.4 ja PeVL 54/2001 vp, s. 5).

Lastensuojelulainsäädännön kokonaisuudistuksen ensimmäisen vaiheen esityksessä (HE 149/2025 vp) esitettiin sallittavaksi voimankäyttö henkilöntarkastuksen yhteydessä luvatta laitoksesta poistuneen lapsen kiinniotto- (69 b §:n 4 momentti) ja kuljetustilanteissa (69 c §:n 3

momentti). Toimivalta ehdotettiin annettavaksi myös yksityisen laitoksen hoito- ja kasvatushenkilöstölle. Niin ikään voimankäyttöä koskeva toimivalta ehdotettiin annettavaksi aineiden ja esineiden poisottamisen toteuttamiseksi lastensuojelulaitoksessa (65 §). Perustuslakivaliokunta antoi lakiehdotuksesta lausuntonsa (PeVL 56/2026 vp; HE 149/2025 vp), jossa sillä ei ollut huomautettavaa ehdotettuun sääntelyyn tältä osin. Säännökset tulevat voimaan 1.10.2026 lailla 523/2026.

Voimankäyttöä koskevaa toimivaltaa on lailla annettu myös opettajille ja rehtoreille perusopetuslaissa säädetyin edellytyksin. Perustuslakivaliokunta on käsitellyt säännöksiä lausunnoissaan PeVL 35/2013 vp, PeVL 70/2002 vp sekä viimeksi PeVL 6/2025 vp.

Voimankäytöllä kajotaan lapsen henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Näin ollen sen käytön tulee olla tarkasti lainsäädännössä rajattu, ja voimankäytölle tulee aina olla välttämätön tarve. Voimankäyttö voi olla perusteltua ja hyväksyttävää, mikäli niillä suojellaan esimerkiksi lapsen omaa tai muiden henkilöiden turvallisuutta eikä käytettävissä ole lievempiä ja vähemmän lapsen perusoikeuksia rajoittavia keinoja. Mahdollisuus tarkastusten tekemiseen sen tutkimiseksi, onko lapsella hallussaan häntä itseään vahingoittavia aineita tai esineitä voivat käytännössä olla tehottomia ilman mahdollisuutta välttämättömään voimankäyttöön niiden toteuttamiseksi. Jotta tarkastukset voidaan ylipäänsä lapselle tehdä, laissa edellytetään, että on perusteltu syy epäillä, että lapsella on hallussaan 68 §:ssä tarkoitettuja aineita tai esineitä. Kynnys edellyttää konkreettisia tosiseikkoja. Perusteltujen syiden olemassaoloa voidaan arvioida esimerkiksi lapsen käyttäytymisen perusteella tai lapsen tilanteesta ja hänen taustastaan muuten esimerkiksi sosiaaliviranomaiselta tai poliisilta saatujen tietojen perusteella. Kun on käsillä konkreettinen perusteltu syy epäillä, että lapsella on hallussaan esimerkiksi teräase eikä lapsi suostu tarkastukseen epäillyn aineen tai esineen tutkimiseksi lievemmin keinoin esimerkiksi puhuttelun jälkeen, voi tilanteesta syntyä lopulta voimankäyttöä isompaa haittaa ja vaaraa lapselle tai muulle henkilölle, jos perusteltu epäily teräsestä osoittautuu myöhemmin oikeaksi ja lapsi käyttää teräasetta vahingoittamistarkoituksessa. Lakiehdotuksessa 523/2026 on jo hyväksytty hoito- ja kasvatushenkilöstölle voimankäyttö aineen tai esineen poisottamiseksi, mutta tämä oikeus on hyödytön, jos edeltävän vaiheen toimenpiteen yhteyteen, tarkastamiseen, epäillyn aineen tai esineen tutkimiseksi ei säädetä vastaavaa mahdollisuutta. Kuten todettua, voimankäytön ja sen intensiteetin tulee aina olla oikeassa suhteessa tavoitteisiin nähden ja niiden tulee rajoittaa lapsen perusoikeuksia mahdollisimman vähän.

Ehdotetun lain 89 §:ssä säädettäisiin nykyiseen tapaan rajoitusten käytön yleisistä edellytyksistä, jotka tulee aina täyttyä. Ehdotettu sääntely yhdessä rajoitusten käytön yleisten edellytysten kanssa korostaa suhteellisuusperiaatteen (lievimmän puuttumisen periaate) mukaisesti, että voimankäyttö tulee olla laissa säädetyin tavoitteen saavuttamiseksi välttämätön ja, että käytettävissä olevista toimenpiteistä aina valitaan lapsen itsemääräämisoikeutta tai muuta perusoikeutta kulloinkin vähiten rajoittava toimenpide. Voimakeinojen käytön tulee olla viimesijaista ja siihen tulisi turvautua vain poikkeustilanteissa. Voimakeinojen tulisi olla tarkoituksen toteuttamiseksi paitsi välttämättömiä myös puolustettavia lapsen ikä ja käyttäytyminen sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen. Arvioinnissa olisi otettava huomioon myös lapsen kehitystaso. Voimakeinojen puolustettavuutta arvioitaessa tulee kiinnittää huomiota vastarinnan vaarallisuuteen tai vakavuuteen.

Eduskunnan perustuslakivaliokunnan vakiintuneen lausuntokäytännön mukaan perusoikeutta rajoittavan tai siihen puuttuvan sääntelyn tulee olla perusteiltaan hyväksyttävää ja painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimaa sekä välttämätöntä hyväksyttävän tarkoituksen toteuttamiseksi. Lisäksi on otettava huomioon sääntelyn suhteellisuutta koskevat vaatimukset siten, että perusoikeuteen puuttuminen ei saa johtaa yksilön kannalta kohtuuttomaan lopputulokseen. Kun lapsi on otettu huostaan ja sijoitettu lastensuojelulaitokseen, on julkisella vallalla korostunut

vastuu erityisesti lapsen omasta hyvinvoinnista ja turvallisuudesta. Julkisen vallan tulee perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaan edistää väestön terveyttä sekä tukea perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi. Lasten kyky arvioida riskejä ja vaaroja on myös puutteellisempi kuin aikuisilla. Mainitut seikat puoltavat mahdollisuutta tietyissä tilanteissa puuttua lasten itsemääräämisoikeuteen lapsen itsensä tai muiden oikeuksien turvaamiseksi. Voimakeinojen käyttö olisi sallittua vain, jos tarkastusta ei ole mahdollista sopia lapsen kanssa, eikä toimenpidettä voi viivyttää. Voimankäyttö olisi aina toteutettava mahdollisimman turvallisesti, eikä voimakeinoilla saa puuttua lapsen henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja yksityisyyteen enempää kuin on välttämätöntä.

Henkilöntarkastuksella tarkoitetaan pakkokeinolain 5 luvun 9 §:n mukaan sen tutkimista, mitä tarkastettavalla on vaatteissaan tai muutoin yllään. Lakivaliokunnan alkoholilain muutossäädöstä koskeneen mietinnön (LaVM 11/2009 vp – HE 84/2008 vp) mukaan oikeuskirjallisuudessa todetun vakiintuneen tulkinnan mukaan tämä kattaa myös sen tarkastamisen, mitä henkilöllä on vaatteiden ja ihon väliin kätkeytynä. Henkilöntarkastusta voi olla myös taskujen tarkastaminen. Myös lastensuojelulain henkilöntarkastusta koskeva sääntely on muotoiltu siten, että henkilöntarkastus kattaa sen mitä lapsella on vaatteissaan tai muutoin yllään.

Sääntelyn pääasiallisten tavoitteiden ja oikeasuhtaisuuden kannalta on selvästi asianmukaisempaa rajata voimankäyttöä koskeva toimivalta koskemaan vain lapsen mukana olevia tavaroita, kuten laukkuja ja kasseja sekä lapsen vaatteiden päällisin puoliseen tarkastamiseen. Päällisin puolin tapahtuvalla tarkastamisella tarkoitettaisiin lapsen yllä olevien vaatteiden ulkopuolista käsin koettelemista. Voimankäyttövaltuus ei ulottuisi näin lapsen vaatteiden ja ihon väliin kätkeytyen esineiden tarkastamiseen.

. Lain 88 §:n 2 momentissa säädettäisiin lastensuojelulaitoksen palveluksessa olevan henkilöstön, jolle on annettu lailla rajoitustoimivaltaa, virkavastuusta. Sen mukaan henkilöstöön sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä hänen suorittaessaan tässä laissa tarkoitettuja tehtäviä. Lisäksi säännöksessä on viittaussäännös vahingonkorvauslakiin vahingonkorvausvastuun osalta. Rikosoikeudellisen virkavastuun kautta pyritään varmistamaan, että kaikki julkisten tehtävien hoitaminen ja julkisen vallan käyttäminen tapahtuu asianmukaisesti ja vastuullisesti. Perustuslain 118 §:n 3 momentissa säädetään paitsi rikosoikeudellisesta virkavastuusta myös vahingonkorvausoikeudellisesta vastuusta julkista tehtävää hoidettaessa. Yksilön oikeus vahingonkorvausoikeuteen ei riipu siitä, onko tehtävää hoitanut virkasuhteinen tai työsuhteessa oleva henkilö.

Lisäksi säädettäisiin voimankäyttövälineiden kiellosta sekä informatiivisen viittauksen avulla siitä, että voimakeinojen liioittelusta säädetään rikoslaissa. Voimankäyttötilanteista olisi tehtävä kirjallinen selvitys lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Ehdotettu sääntely voimakeinojen käyttöä koskien on hyväksyttävää ja suhteellisuusvaatimuksen mukaista. Laissa on myös säädetty riittävän tarkkarajaisesti ja täsmällisesti siitä, kuka voimakeinoja voi käyttää ja missä tilanteissa sekä voimakeinojen käytön edellytyksistä.

Yhteydenpidon rajoitus lapsen sosiaaliseen verkostoon kuuluviin henkilöihin

Ehdotetun 90 §:n 1 momentissa säädettäisiin uutena asiana, että lapsen yhteydenpitoa voitaisiin pykälässä säädetyin edellytyksin rajoittaa myös lapsen sosiaaliseen verkostoon kuuluviin henkilöihin. Nykyinen sääntely mahdollistaa yhteydenpidon rajoittamisen ainoastaan lapsen vanhempiin tai muihin lapselle läheisiin henkilöihin. Ehdotettu muutos varmistaisi, että yhteydenpitoa esimerkiksi lapsen sosiaalisen median verkostossa olevaan sellaiseen henkilöön, jonka ei voida katsoa kuuluvan lapselle läheiseksi henkilöksi, voitaisiin rajoittaa. Sosiaalisen median

verkostot voivat olla laajoja eikä kaikkia verkostossa olevia henkilöitä voida katsoa läheisiksi, vaikka lapsella olisi kontakteja useinkin näihin henkilöihin. Itse yhteydenpidon rajoittamisen edellytyksiin ei esitettäisi muutoksia.

Sääntely mahdollistaa puuttumisen perustuslain 10 §:n 1 momentissa turvattuun yksityiselämään ja siihen sisältyvään perhe-elämän suojaan (HE 309/1993 vp, s. 53/I) samoin kuin perustuslain 10 §:n 2 momentissa suojattuun luottamuksellisen viestin salaisuuteen. Sääntely on merkityksellistä myös perustuslain 12 ja 15 §:ssä turvattujen sananvapauden ja omaisuuden suojan kannalta. Yksityiselämän suojan piiriin kuuluu muun muassa yksilön oikeus vapaasti solmia ja ylläpitää suhteita muihin ihmisiin ja ympäristöön (HE 309/1993 vp, s. 53/I). Perustuslakivaliokunta on korostanut, ettei yhteydenpito-oikeuksia pidä vapaudenmenetyksen aikana käytännössä rajoittaa enempää kuin on kulloisessakin yksittäistapauksessa välttämätöntä (PeVL 20/2005 vp, s. 5/II).

Vaikka sääntely toisaalta mahdollistaa puuttumisen lapsen itsemääräämisoikeuteen ja useisiin muihin perusoikeuksiin, kuten perustuslain 10 §:ssä turvattuun yksityiselämän suojaan, viime kädessä kysymys on lapsen oikeudesta elämään ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen. Lastensuojelulainsäädäntö toteuttaa jokaiselle perustuslain 19 §:n 1 momentissa turvattua oikeutta välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon samoin kuin julkiselle vallalle perustuslain 19 §:n 3 momentissa säädettyä tehtävää tukea perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu.

Yhteydenpidon rajoittamista koskeva säännös on aikanaan perustuslakivaliokunnan lausunnon (PeVL 5/2006 vp; HE 225/2004 vp) myötävaikutuksella saatettu voimaan nykyisessä muodossaan. Lastensuojelulainsäädännön kokonaisuudistuksen ensimmäisen vaiheen esityksessä (HE 149/2025 vp) esitettiin sallittavaksi yhteydenpidon rajoitus perhekodin tai laitoksen ulkopuolella oleviin henkilöihin, joiden henkilöllisyyttä ei kyetä yksilöimään, jos toimenpiteellä voitaisiin katkaista lapsen vakavasti itseään vahingoittava käyttäytyminen tai lapsen päihde-taikka rikoskierre. Perustuslakivaliokunta antoi lakiehdotuksesta lausuntonsa (PeVL 56/2026 vp; HE 149/2025 vp), jossa ei ollut huomautettavaa ehdotettuun sääntelyyn tältä osin.

Nyt ehdotetaan mahdollisuutta rajata yhteydenpitoa myös lapsen sosiaaliseen verkostoon kuuluihin henkilöihin, joihin yhteydenpitoa ei voitaisi rajata nykyisen sääntelyn perusteella. Säännös täydentäisi lapsen suojelua koskevaa sääntelyä tältä osin. Yhteydenpidon rajoittamiselle säädetty edellytykset 91 §:ssä tulee aina täytyä.

Rajoitusta ei tule käyttää varmuuden vuoksi ja rajoitusta tehtäessä on otettava huomioon lain 89 §:ssä säädetty rajoitusten käytön yleiset edellytykset. Rajoitusta tehtäessä olisi huolehdittava, ettei rajoituksella tarpeettomasti rajata lapsen sosiaalisia suhteita kuten suhteita esimerkiksi kavereihin. Tämä käytännössä edellyttää, että lapsen kaveripiiristä tulee olla varsin hyvä tuntemus päätöksentekohetkellä. Myös lapsen tilanteeseen vaikuttavista seikoista, kuten esimerkiksi lapsen päihteiden käytöstä tai rikolliseen toimintaan suuntautumisesta taikka sosiaalisen median käytöstä ja yhteydenpidon vaikutuksista näihin tulee päätöksentekohetkellä olla perusteltu käsitys, jotta rajoitus on mahdollista tehdä.

Lastensuojelun edunvalvonta

Esityksessä täsmennettäisiin ja selkeytettäisiin lastensuojelun edunvalvojan määräämistä koskevaa sääntelyä. Edunvalvojan määrääminen lapselle huoltajan sijaiseksi lastensuojeluasiassa toteuttaa osaltaan LOS:n 3 artiklan mukaista velvoitetta ottaa lapsen etu ensisijaisesti huomioon viranomaistoiminnassa sekä 12 artiklassa ja perustuslain 6 §:n 3 momentissa turvattu lapsen

oikeuksia osallisuuteen, oikeutta tulla kuulluksi ja ilmaista mielipiteensä lasta koskevissa viranomaistoimissa. Edunvalvojan tehtävänä on turvata lapsen etu ja tosiasiallinen edustaminen lastensuojeluasioissa. Sääntelyn selkeyttäminen vahvistaisi lapsen oikeutta osallistua häntä koskevaan päätöksentekoon ja saada tietoa häntä koskevista lastensuojelun toimenpiteistä ja päätöksistä.

Ehdotuksessa asetettaisiin edunvalvojaksi määräämisen edellytykseksi, että henkilö on toimitanut tuomioistuimen nähtäväksi otteen rikosrekisteristä. Voimassa olevassa lainsäädännössä ei ole sääntelyä, joka mahdollistaisi rikostaustan selvittämisen. LOS:n keskeinen periaate on, että lasten etu tulee aina asettaa ensisijalle, kun tehdään heitä koskevia viranomaispäätöksiä, lakeja tai yhteiskuntapoliittisia ratkaisuja. Lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 19 ja 34 artiklan mukaan lapsia on suojattava erityisesti väkivallalta ja seksuaaliselta hyväksikäytöltä. Lisäksi Euroopan neuvoston ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamista koskevan yleissopimuksen 5 artiklan mukaan jokaisella on oikeus vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen. Perustuslain 19 §:n mukaan julkisen vallan on tuettava lasten huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu. Hyvinvoinnin edistäminen kattaa myös suojan väkivallalta, alistamista ja hyväksikäyttöä vastaan (HE 309/1993 vp).

Lastensuojelun asiakkaana olevat lapset ovat erityisen haavoittuvassa asemassa ja riippuvaisia siitä, että viranomaiset pitävät huolta heidän turvallisuudestaan. Edunvalvojan tehtävään liittyy olennaisesti henkilökohtainen vuorovaikutus lapsen kanssa. Lapsen edun, turvallisuuden ja kehityksen turvaamiseksi rikosrekisteriotteen tarkistaminen ennen edunvalvojan määräämistä olisi perusteltua ja tarkoituksenmukaista. Lapsen turvallisuuden varmistamisen voidaan katsoa olevan hyväksyttävä syy rajoittaa edunvalvojan yksityiselämän suojaa rikosrekisteriotteen tarkistamisen osalta. Rajoitus olisi lisäksi tarkkarajainen ja täsmällinen, sillä tuomioistuimen oikeudesta tarkastaa lastensuojeluasiiaan määrättävän edunvalvojan rikosrekisteriote säädettäisiin lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisessä annetun lain uudessa 5 c §:ssä. Edunvalvojan velvollisuudesta luovuttaa ote tuomioistuimelle säädettäisiin ehdotettavan lain 31 §:n 3 momentissa.

Esityksessä ehdotettaisiin lisäksi sääntelyä edunvalvojan palkkiosta ja kulukorvauksista. Sääntely olisi uutta ja jakautuisi lain ja asetuksen tasolle. Sääntelyn tarkoituksena olisi yhdenmukaistaa edunvalvonnan palkkioita ja kustannusten korvaamista sekä mahdollistaa siten edunvalvonnasta aiheutuvien kustannusten hillintää.

Perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaan tasavallan presidentti, valtioneuvosto ja ministeriö voivat antaa asetuksia tässä perustuslaissa tai muussa laissa säädetyn valtuuden nojalla. Lailla on kuitenkin säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan. Jos asetuksen antajasta ei ole erikseen säädetty, asetuksen antaa valtioneuvosto.

Perustuslain 80 §:n edellyttämällä tavalla asetuksenantovaltuuksiin on perustuslakivaliokunnan käytännössä kohdistettu vaatimuksia sääntelyn täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta (esim. PeVL 38/2013 vp, s. 3/II–4/I). Valiokunta on painottanut tämän merkitsevän sitä, että asetuksia voidaan antaa vain laissa säädetyn valtuuden nojalla eikä asetuksenantovaltaa voida antaa asioissa, joista perustuslain mukaan on säädettävä lailla, lakiin otettava asetuksenantovaltuus laadittava on laadittava niin, että valtuuden sisältö selvästi ilmenee laista ja että se rajataan riittävän tarkasti (ks. PeVL 26/2017 vp, s. 26). Perustuslain 80 §:n takia on olennaista, että säänneltävästä asiasta on riittävät perussäännökset laissa ja että valtuus on syytä sijoittaa pääsääntöisesti lain asianomaisen perussäännöksen yhteyteen (ks. PeVL 10/2016 vp, s. 5 ja PeVL 49/2014 vp, s. 6).

Ehdotetun lastensuojelulain 32 §:n 2 momentissa säädettäisiin edunvalvojan oikeudesta saada tehtävään käyttämäänsä aikaan ja suorittamiinsa toimenpiteisiin sekä tehtävän laatuun ja laajuuteen nähden kohtuullinen palkkio. Lisäksi momentissa säädettäisiin edunvalvojan oikeudesta saada korvaus tarpeellisista matkakuluistaan ja muista suoranaisista kuluistaan sekä edunvalvojan velvollisuudesta antaa selvitys laskutuksensa perusteista. Saman momentin mukaan palkkion määrästä, sen määräytymisestä ja korottamisesta sekä kulujen korvaamisesta säädettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Perussääntely edunvalvojan palkkiosta ja kulukorvauksista olisi näin ollen laintasoisesti säädetty. Asetuksenantovaltuus olisi perustuslaissa edellytetyllä tavalla tarkkarajainen ja asetuksella annettava sääntely tarkentaisi ehdotettua lain säännöstä. Asetuksenantovaltuus ei sellaisena muodostaisi ristiriitaa suhteessa perustuslain 80 §:ssä säädettyihin asetuksen antamisen edellytyksiin.

Turvahenkilöt lastensuojelulaitoksissa

Lastensuojelulaitoksiin sijoitetaan muun muassa väkivaltaa käyttäviä alaikäisiä. Väkivaltaisen käyttäytymisen taustasyitä ovat moninaisia, mutta valtaosalla väkivallan ja käytöshäiriön vuoksi sijaishuollossa olevilla on runsaasti haitallisia lapsuusajan kokemuksia ja varsin suurella osalla todennäköisesti myös traumaperäisiä oireita. Traumahistoria altistaa taipumukselle kokea sekä vuorovaikutustilanteet että ympäristö uhkaavina, ja toiset ihmiset epäluotettavina. Tämä lisää arkistenkin tilanteiden väkivaltaisen eskalaation riskiä. Osalla sijoitetuista lapsista on myös päihderiippuvuutta, mikä saattaa suoraan tai välillisesti olla yhteydessä väkivaltaiseen käyttäytymiseen. Tilanteet, joissa turvahenkilöitä voidaan laitoksissa tarvita voivat liittyä esimerkiksi lasten keskinäisiin tilanteisiin tai tilanteeseen, jossa lapsi käyttäytyy uhkaavasti laitoksen hoito- ja kasvatushenkilöstöä tai muuta laitoksessa olevaa henkilöä kohtaan.

Laitokset eivät ole yleisölle avoimia tiloja vaan sijoitettujen lasten koteja. Laitoksiin voi yrittää saapua ulkopuolisia henkilöitä ilman asiallista syytä ja tällaisten henkilöiden pääsy laitokseen tulisi lähtökohtaisesti voida estää. Lapsilla on lähtökohtaisesti oikeus pitää yhteyttä läheisiin ja laitoksessa käy myös ulkopuolisia henkilöitä esimerkiksi työtehtävissä. Ulkopuolinen sinänsä asiallisella syyllä laitokseen saapunut henkilö voi käyttäytymisellään tai varustautumisellaan aiheuttaa vaaraa laitoksessa oleville henkilöille tai laitoksen omaisuudelle esimerkiksi päihtymyksen tai muun syyn takia, jonka vuoksi tällainen henkilö tulisi voida poistaa laitoksesta.

Esityksessä mahdollistettaisiin, että laitoksiin voitaisiin palkata osaksi laitoksen pysyvää henkilökuntaa turvahenkilöitä, joiden tehtävänä olisi esimerkiksi tällaisten tilanteiden hoitaminen heille erikseen säädetyin toimivaltuuksin. Turvahenkilön tehtävä olisi laitokseen sijoitettuna olevien lasten, laitoksen henkilökunnan ja muiden laitoksessa olevien henkilöiden turvallisuuden suojeleminen, laitoksen järjestyksen ylläpito sekä laitoksen omaisuuden suojaaminen. Sikäli kun tilanteet eivät vaadi poliisin kutsumista paikalle, olisi tarkoituksenmukaista, että laitoksessa olisi henkilökuntaan kuuluvaa turvallisuusalan osaamisen omaavaa henkilökuntaa hoitamassa tilanteita sen sijaan, että paikalle kutsuttaisiin ulkopuolinen vartija.

Turvahenkilöltä edellytettäisiin soveltuvaa tutkintoa (esimerkiksi turvallisuusalan perus- tai ammattitutkinto) eikä esimerkiksi pelkkä vartijan koulutus riittäisi turvahenkilönä toimimiseen. Palvelunantajana toimiva työnantaja arvioisi soveltuvan koulutuksen. Käytännössä turvahenkilöksi todennäköisesti saattaa hakeutua vartijan tehtävissä toimineita turvallisuusalan tutkinnon suorittaneita. Ehdotetulla sääntelyllä ei ole tarkoitus synnyttää uutta ammattia. Sääntelyn suhteesta EU:n ammattpätevyysdirektiiviin on kerrottu edellä esityksen kohdassa 4.1 keskeiset ehdotukset (turvahenkilöt). Turvahenkilöllä ei olisi toimivaltaa lapsen hoito- ja kasvatustehtävissä toimimiseen eikä hänellä näin myöskään olisi 12 luvun mukaista rajoitustoimivaltaa.

Turvahenkilöitä koskevista säännöksistä perustuslain kannalta merkittävät säännökset liittyvät turvahenkilöiden tehtäviin, toimivaltuuksiin ja voimakeinojen käyttöön. Ehdotuksia on arvioitava ennen muuta suhteessa perustuslain 7 §:n henkilökohtaista vapautta ja 9 §:n liikkumisvapautta koskevien oikeuksien kannalta. Lisäksi on arvioitava sääntelyn suhdetta perustuslain 21 §:ssä säädettyyn oikeusturvaan niin toimivaltuuksia käyttävän tahon kuin esimerkiksi voimankäytön kohteeksi joutuvan tahon kannalta. Perustuslain 124 §:n näkökulmasta kysymys on ensinnä siitä, onko sääntelyssä kysymys sellaisesta merkittävän julkisen vallan käytöstä, jota PL 124 §:n mukaan ei edes antaa muulle kuin viranomaiselle. Henkilötietojen keräämiseen liittyen säännöksiä tulee arvioida perustuslain 10 §:n 1 momentin henkilötietojen suojaa koskevan säännöksen näkökulmasta.

Perustuslain 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla ja vain, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan kuitenkin antaa vain viranomaiselle. Merkittävänä julkisen vallan käyttönä pidetään esimerkiksi itsenäiseen harkintaan perustuvaa oikeutta käyttää voimakeinoja tai puuttua muuten merkittävällä tavalla yksilön perusoikeuksiin. Tällaisia valtuuksia ei ehdotetun säännöksen mukaan saisi antaa muille kuin viranomaisille. (HE 1/1998 vp, s. 179). Perustuslakivaliokunta toteaa lausunnossaan PeVL 20/2002 vp, että tämä käsitys vastasi perustuslakivaliokunnan siihenastista tulkintakäytäntöä, jonka mukaan voimakeinojen käyttöoikeuden uskomisen muulle kuin viranomaiselle oli lähtökohtaisesti perustuslain säätämisjärjestystä vaativa asia (PeVL 1/1994 vp, s. 3/II). Muulle kuin viranomaiselle oli voitu tavallisella lailla antaa oikeus voimakeinojen käyttöön vain silloin, kun kysymys oli ollut konkreettisen virkatehtävän yhteydessä esille tulevasta ja siten viranomaisen tilapäisluonteisesta tarpeesta saada ulkopuolista apua (HE 1/1998 vp, s. 178—179). Perustuslakivaliokunta ei käsitellyt kysymystä merkittävän julkisen vallan käytöstä erikseen perustuslakiesityksestä antamassaan mietinnössä (PeVM 10/1998 vp). Valiokunta on sittemmin kuitenkin pitänyt selvänä, että perustuslaki estää varsinaisen poliisitoiminnan yksityistämisen (PeVL 28/2001 vp, s. 6/I).

Ydinenergialakiin ehdotettiin (HE 8/2020 vp) muun muassa yhdenmukaistettavaksi turvahenkilöitä koskevia ydinenergialain säännöksiä vartijoita koskevien yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain säännösten kanssa. Muutoksia käsitellessään perustuslakivaliokunta totesi lausunnossaan PeVL 22/2020 vp, että vastuun yleisestä järjestyksestä ja turvallisuudesta on kuuluttava poliisille ja muille viranomaisille, minkä vuoksi vartioimisliikkeiden palveluksessa olevien järjestyksenvalvojien ja vartijoiden osuuden pitää jäädä vain avustavaksi ja täydentäväksi (PeVL 22/2014 vp, s. 2). Merkittävää julkisen vallan käyttöä voidaan valiokunnan tulkintakäytännön mukaan antaa muulle kuin viranomaiselle, jos voimakeinojen käyttö tapahtuu tarkasti rajatussa tilassa tai tilanteessa ja silloin, kun on kysymys tilapäisluonteisesta tarpeesta saada ulkopuolista apua. Merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältävien toimivaltuuksien on oltava siten tapauskohtaisia ja myös ajallisesti rajallisia. (PeVL 48/2005 vp, s. 4, PeVL 49/2004 vp, s. 2—3, PeVL 20/2002 vp, s. 3.). Yksityisen turvallisuusalan lainsäädäntöä arvioidessaan perustuslakivaliokunta on antanut ratkaisevaa merkitystä sille, että vartijan ja järjestyksenvalvojan valtuudet ovat pääosin samat kuin kenellä tahansa yksityishenkilöllä. Eräitä tätä laajempia toimivaltuuksia tarkastellessaan valiokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että toimivaltuudet eivät kokonaisarvioinnissa muodostu erityisen olennaisiksi vallankäyttötavoiksi, vaan ovat mahdollisimman lähellä yksityishenkilön oikeuksia. (PeVL 22/2014 vp, s. 2, PeVL 20/2002 vp, s. 4—5, PeVL 28/2001 vp, s. 4—6.) Lisäksi perustuslakivaliokunta on pitänyt tärkeänä turvaorganisaation ja -henkilöiden vastuiden määrittämisestä. Julkisen hallintotehtävän hoitaminen edellyttää, että henkilöt toimivat tehtävässään virkavastuulla. (PeVL 1/2008 vp, s. 3, PeVL 18/2007 vp, s. 7, PeVL 20/2006 vp, s. 2, PeVL 33/2004 vp, s. 7.)

Merkittävän julkisen vallan käyttönä perustuslain esitöissä pidettyä itsenäiseen harkintaan perustuvaa oikeutta käyttää voimakeinoja on annettu muun muassa opettajalle ja rehtorille eräissä perusopetuslain tarkoittamissa tilanteissa (PeVL 35/2013 vp, PeVL 70/2002 vp sekä viimeksi PeVL 6/2025 vp.) sekä lastensuojelulaitoksen hoito- ja kasvatushenkilöstölle tietyissä rajatuissa tilanteissa (EV 61/2026 vp-HE149/2025 vp; PeVL56/2025 vp).

Perustuslain 124 §:ssä edellytetty tarkoituksenmukaisuusvaatimus on oikeudellinen edellytys, jonka täyttymistä tulee arvioida tapauskohtaisesti kunkin viranomaisorganisaation ulkopuolelle annettavaksi ehdotetun julkisen hallintotehtävän kohdalla erikseen. Tällöin on otettava huomioon muun muassa hallintotehtävän luonne (ks. esim. PeVL 5/2014 vp, s.3/I). Tarkoituksenmukaisuusarvioinnissa huomiota tulee perustuslain esitöiden mukaan kiinnittää hallinnon tehokkuuden ja muiden hallinnon sisäisiksi luonnehdittavien tarpeiden ohella myös yksityisten henkilöiden ja yhteisöjen tarpeisiin (HE 1/1998 vp, s. 179/II).

Nyt ehdotettavassa sääntelyssä on kysymys julkisista ja yksityisistä lastensuojelun sijaishuoltoa tuottavista palveluntuottajista työnantajana ja palveluntuottajan mahdollisuudesta ottaa palvelussuhteeseen turvahenkilön tehtävään soveltuvan tutkinnon suorittanut henkilö. Turvahenkilön tehtäviin ei kuulu yleinen järjestyksen ja turvallisuudenvalvonta vaan laitoksen järjestyksen valvonta ja siellä olevien henkilöiden ja omaisuuden suojaaminen. Turvahenkilöiden toimivalta on vartijoita ja järjestyksenvalvojia laajempaa, mutta suppeampaa kuin poliisin. Sääntelyssä ei ole kysymys poliisitoiminnan yksityistämisestä. Mikäli tilanteessa arvioidaan tarvittavan poliisin toimivaltuuksia, on poliisi kutsuttava paikalle. Hyvinvointialueella on sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 22 §:n nojalla oikeus saada laissa säädettyjen tehtäviensä suorittamiseksi tarpeellista virka-apua muilta viranomaisilta kuten poliisilta. Virka-apua on kuitenkin pyydettävä hyvinvointialueen kautta, jos kysymyksessä on yksityinen palveluntuottaja, koska mainittu säännös koskee vain viranomaisista. Käytännössä tilanteet hoituvat kii-
retilanteissa sosiaali- ja kriisipäivystyksen kautta, joko poliisin virka-apuna tai suoraan poliisi-
tehtävinä.

Kuten todettua turvahenkilöt olisivat osa laitoksen pysyvää henkilökuntaa ja tehtävät liittyvät laitoksessa olevien henkilöiden ja omaisuuden suojaamiseen sekä laitoksen järjestyksen ylläpitoon. Laitoksessa on sijoitettuna haavoittuvassa asemassa olevia huostaanotettuja lapsia. Lisäksi laitoksessa on lasten huolenpidosta vastuussa olevia aikuisia. Sääntelyn tarkoituksena on suojella lapsia sekä heistä huoltapitäviä aikuisia. Polisia ei ole käytännössä mahdollista saada paikalle kaikkiin tilanteisiin eikä poliisin paikalle kutsuminen olisi kaikissa tilanteissa muutoinkaan tarkoituksenmukaista, jos tilanne ei edellytä poliisin toimivaltuuksia. Kysymys on myös poliisin resurssien kohdentamisesta tarkoituksenmukaisella tavalla. Tällä hetkellä laitokset turvautuvat usein yksityisiin vartijapalveluihin, mutta vaihtuvien vartijoiden toistuva käyttö ei ole etenkin lasten kannalta välttämättä paras vaihtoehto. Ehdotetut turvahenkilöt pysyvään henkilökuntaan kuuluessaan olisivat sekä lapsille että laitoksessa oleville aikuisille tuttuja henkiköitä ja mahdollisesti heidän pidempiaikaisempi läsnäolonsa laitoksessa voisi parhaimmillaan ennaltaehkäistä tilanteiden syntymistä ylipäänsä. Edellä lausuttu huomioiden sääntely on PL 124 edellyttämällä tavalla tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi toteuttamiseksi.

Turvahenkilön tehtäviä ja toimivaltuuksia ei voitaisi pitää tilapäisenä kuin tilannekohtaisesti. Toiminnalle olisi ominaista jatkuvuus. Tältä osin toiminta eroaa vartijoiden ja järjestyksenvalvojien toiminnasta. Ennen muuta koulutuksen, osaamisen, henkilökohtaisten ominaisuuksien ja sopivuuden sekä valvonnan merkitys korostuvat. Vartijoiden ja järjestyksenvalvojien hyväksyy poliisi ja valvonta on säilytetty poliisihallitukselle. Osana vartijaksi hyväksymisen prosessia poliisi tarkistaa hakijan taustat ja hyväksytty vartija saa vartijakortin, joka on voimassa viisi vuotta. Turvahenkilön tehtävään ottamisesta päättäisi sen sijaan palveluntuottaja. Sekä yksityiset että julkiset sote-palveluntuottajat tulee valvontalain edellyttämällä tavalla rekisteröidä.

Palveluntuottajan tulee palveluyksikön rekisteröintiä varten ilmoittaa myös mahdolliset henkilöstöön kuuluvat turvahenkilöt sekä niiden koulutus. Valvontaviranomainen voisi myös pyytää palveluntuottajalta selvitystä turvahenkilöiden käytöstä ja antaa palveluntuottajalle tai virheelisestä toiminnasta vastuussa olevalle henkilölle hallinnollista ohjausta. Valvontaviranomainen ei kuitenkaan voisi valvoa turvahenkilöitä ammattihenkilöinä, koska kyse ei ole sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilöistä. On huomattava, että lastensuojelulaitoksessa usein työskentelee hoito- ja kasvatustehtävissä henkilöitä, joiden kohdalla ammattihenkilövalvonta ei myöskään ole mahdollista. Tällaisia ovat esimerkiksi yhteisöpedagogit sekä muut kuin sote-koulutuksen omaavat ohjaajat. Hoito- ja kasvatushenkilöstölle on lainsäädännöllä mahdollistettu rajoitustoimivaltaa mukaan lukien voimakäyttötoimivaltuuksia. Turvahenkilöiden tehtävät ja toimivaltuudet ovat kuitenkin laajemmat kuin laitoksen hoito- ja kasvatushenkilöiden ja niiden kohteena voi olla myös laitoksen ulkopuolinen henkilö. Sijoittajahyvinvointialueen ja sijoitushyvinvointialueen valvontatehtävää tukemaan ehdotettaisiin myös, että palveluntuottajan olisi ilmoitettava hyvinvointialueelle ja Helsingin kaupungille, jos sen henkilökuntaan kuuluu turvahenkilöitä. Ilmoitus olisi tehtävä myös silloin, kun turvahenkilön käyttö laitoksessa lopetettaisiin, kun turvahenkilö ei enää täytä laissa säädettyjä edellytyksiä.

Turvahenkilön tehtävät ja toimivaltuudet huomioon ottaen lakiehdotuksessa on säädetty, että turvahenkilö voitaisiin palkata lastensuojelulaitokseen, jos se olisi laitokseen sijoitettujen lasten hoidon ja kasvatuksen toteuttamisen turvaamiseksi välttämätöntä. Turvahenkilön palkkaaminen voi olla välttämätöntä esimerkiksi tässä laissa tarkoitetussa kuntouttavassa suljetussa laitospalvelussa tai muussa vaativan tason lastensuojelulaitoksessa, jos laitoksessa esimerkiksi on toistuvasti jouduttu turvautumaan vartijapalveluihin tai jopa poliisiin turvallisuushaasteissa.

Edellytyksenä julkisen hallintotehtävän antamiselle muulle kuin viranomaiselle on lisäksi se, ettei hallintotehtävän antaminen saa vaarantaa perusoikeuksia, oikeusturvaa eikä muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Säännös korostaa sen perustelujen mukaan julkisia hallintotehtäviä hoitavien henkilöiden koulutuksen ja asiantuntemuksen merkitystä sekä sitä, että näiden henkilöiden julkisen valvonnan on oltava asianmukaista (HE 1/1998 vp, s. 179/II).

Ehdotuksilla säädettäisiin täsmällisesti siitä, että turvahenkilön tulee olla palvelussuhteessa. Lisäksi säädettäisiin turvahenkilöiden kelpoisuudesta ja soveltuvuudesta. Turvahenkilöllä tulee olla soveltuva tutkinto, käytännön kokemus turvallisuusalan tehtävistä sekä voimankäyttöä koskeva koulutus suoritettuna. Turvahenkilön tulisi olla rehelliseksi ja luotettavaksi tunnettu sekä henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan sopiva toimimaan turvahenkilönä. Palveluntuottajan olisi varmistettava, ettei henkilöllä ole tehtävän asianmukaista hoitamista vaarantavia sidonnaisuuksia ja, että hänellä on edellytykset hoitaa tehtävänsä riippumattomasti ja luotettavasti. Henkilöitä ei turvaselvitetäisi, mutta osana rekrytointiprosessia taustoja on mahdollista selvittää muilla keinoin. Asiaa on avattu tarkemmin säännöskohtaisissa perusteluissa. Laissa olisi myös informatiivinen viittaus lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annettuun lakiin, jonka soveltamisalaan turvahenkilöt kuuluisivat. Lisäksi säädettäisiin turvahenkilön tehtävistä, yleisistä periaatteista, toimivallasta sen alueellisesta soveltamisalasta sekä voimankäyttövaltuuksista ja niiden perusteita. Edelleen säädettäisiin virkavastuusta turvahenkilön hoitaessa tässä laissa säädettyjä tehtäviä.

Jotta kaikilla laitoksessa olevilla olisi selkeä käsitys turvahenkilöiden sekä hoito- ja kasvatushenkilöstön tehtävistä ja toimivaltuuksista erottavine tekijöineen, laissa säädettäisiin, että palveluntuottajan olisi huolehdittava koko henkilökunnan perehdyttämisestä turvahenkilön sekä hoito- ja kasvatushenkilökunnan tehtäviin ja toimivaltuuksiin.

Lisäksi säädettäisiin turvahenkilön velvollisuudesta laatia tapahtumaseloste valvonnan ja toimivallankäytön kohteeksi joutuneiden henkilöiden oikeusturvan varmistamiseksi. Erikseen

säädettäisiin myös siitä, että laitoksen olisi viipymättä lopetettava henkilön käyttö turvahenkilönä, jos tämä ei enää täyttäisi laissa säädettyjä edellytyksiä turvahenkilönä toimimiselle. Tällainen tilanne voisi olla esimerkiksi turvahenkilön syylistyminen rikoslain 20 (seksuaalirikokset) tai 21 (henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset) luvussa säädettyyn rikokseen.

Turvahenkilöiden voimakeinojen käytöstä säädettäisiin erikseen. Perustuslakivaliokunta on tulkinikäytännössään edellyttänyt, että voimakeinojen käytöstä säädetäessä on käytävä ilmi, millaisissa tilanteissa ja millä edellytyksillä voimakeinoja voidaan käyttää (PeVL 40/2002 vp, s. 4). Voimakeinojen käyttöä ja perustuslain 124 §:ää koskevaa perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntöä on kuvattu tarkemmin edellä sekä henkilöntarkastuksen yhteydessä. Voimankäyttöä koskevassa säännöksessä on tyhjentävästi määritelty ne tilanteet, missä turvahenkilöllä olisi oikeus käyttää voimakeinoja. Voimakeinojen tulisi olla tilanteeseen ja suojeltavaan etuun nähden välttämättömiä, puolustettavia ja oikeasuhtaisia. Voimakeinojen käyttöä harkittaessa olisi otettava huomioon henkilön käyttäytyminen, tehtävän tärkeys ja kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus sekä muut seikat, joilla on merkitystä tilanteen kokonaisarviointin kannalta. Voimankäyttövälineiden käyttö kiellettäisiin säädöserustaisesti.

Lisäksi säädettäisiin informatiivisin viittauksin siitä, että voimakeinojen liioittelusta säädetään rikoslaissa ja vahingonkorvausvastuusta vahingonkorvauslaissa. Voimakeinojen käyttöön liittyen erikseen säädettäisiin myös siitä, että lapsen terveydentila olisi tutkittava voimakeinojen käytön jälkeen, jos voimankäytöstä aiheutuu lapselle vammoja tai fyysisiä jälkiä tai jos lapsi sitä pyytää.

Tapahtumailmoituksista muodostuu henkilötietoja sisältävä rekisteri. Tämä vuoksi on merkityksellistä perustuslain 10 §:n 1 momentissa turvatuun yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti pitänyt henkilötietojen suojan kannalta tärkeänä sääntelykohteena muun muassa tietojen säilytysaikaa henkilörekisterissä. Valiokunta on katsonut, ettei tietojen pysyvä säilyttäminen ole henkilötietojen suojan mukaista, ellei siihen ole tietojärjestelmän luonteeseen tai tarkoitukseen liittyviä perusteita (PeVL 54/2010 vp, s. 2—3, PeVL 3/2009 vp, s. 3/I ja PeVL 51/2002 vp, s. 3/II). Ehdotetussa sääntelyssä viitataan turvahenkilön velvollisuudesta laatia toimivaltuuksien käytöstä tapahtumailmoitus sekä laitoksen velvollisuudesta säilyttää ja hävittää tapahtumailmoitukset, mitä yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain 8 §:ssä säädetään vartijan velvollisuudesta laatia tapahtumailmoitus sekä turvallisuusalan elinkeinoluvan haltijan velvollisuudesta säilyttää ja hävittää tapahtumailmoitukset. Mainittu sääntely on saatettu voimaan perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella. Siltä osin kuin tiedot koskevat sijoitettua lasta, sosiaalihuollon asiakasasiakirjojen kirjaukset toteutettava henkilö kirjaisi tarvittavat tiedot asiakastietolain mukaisena asiakaskertomusmerkintänä.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Hallitus pitää kuitenkin suotavana, että perustuslakivaliokunta antaisi asiasta lausunnon. Perustuslakivaliokunnan lausunto olisi perusteltua saada etenkin lastensuojelulaitoksen turvahenkilöitä koskevaa sääntelyä koskien. Perustuslakivaliokunnan lausunto olisi perusteltua saada myös ehdotuksista, jotka koskevat rajoituksia koskevia laajennettuja toimivaltuuksia.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Lastensuojelulaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Lain tarkoitus

Lain tarkoituksena on turvata lastensuojelun asiakkuudessa olevan lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun.

2 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

- 1) *lastensuojelulla* lapselle ja hänen perheelleen annettavaa tukea, joka alkaa, kun lapsesta tulee lastensuojelun asiakas. Lastensuojelun asiakkuus päättyy viimeistään silloin, kun lapsi täyttää 18 vuotta. Tuella tarkoitetaan avohuollon ja sijaishuollon aikaisia tukitoimia ja palveluja;
- 2) *lapsella* alle 18 –vuotiasta henkilöä;
- 3) *nuorella* 18–22-vuotiasta;
- 4) *kodin ulkopuolisella sijoituksella* avohuollon tukitoimena tai sijaishuoltona sijoitetun lapsen tai jälkihuoltona sijoitetun nuoren hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella taikka tilannetta, jossa lapsi sijoitetaan väliaikaisesti enintään kuudeksi kuukaudeksi vanhempansa tai muun huoltajansa luokse;
- 5) *sijaishuollolla* huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai väliaikaismääräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella;
- 6) *sijoituspaikalla* tässä laissa tarkoitettua lastensuojelulaitosta tai perhehoitolaissa (263/2015) tarkoitettua perhekotia, jonne kodin ulkopuolelle sijoitettu lapsi tai nuori on sijoitettu;
- 7) *perhekodilla* yksityiskotia, jossa voidaan toteuttaa perhehoitolain 3 §:ssä tarkoitettua toimекsiantosuhteista perhehoitoa tai 4 §:ssä tarkoitettua ammatillista perhehoitoa;
- 8) *lastensuojelulaitoksella* toimintayksikköä, jossa voidaan toteuttaa kodin ulkopuolisia sijoituksia;
- 9) *perhehoidolla* perhekodissa toteutettavaa hoitoa ja kasvatusta kodin ulkopuolelle sijoitetuille lapsille tai nuorille;
- 10) *laitoshoidolla* lastensuojelulaitoksessa toteutettavaa hoitoa ja kasvatusta kodin ulkopuolelle sijoitetuille lapsille tai nuorille;
- 11) *jälkihuollolla* tukitoimia ja palveluja, joihin lapsella tai nuorella on oikeus siten kuin lain 110 §:ssä säädetään ja joita lapselle tai nuorelle järjestetään jälkihuoltona;
- 12) *sijoitushyvinvointialueella* hyvinvointialuetta, jonne lapsi tai nuori on sijoitettu kodin ulkopuolista sijoitusta koskevalla päätöksellä;

13) *sijoittajahyvinvointialueella* lapsen tai nuoren kodin ulkopuolisesta sijoituksesta tämän lain 11 §:n ja 18 §:n mukaan järjestämisvastuussa olevaa hyvinvointialuetta;

14) *lastensuojeluviranomaisella* tämän lain 11 ja 18 §:ssä tarkoitettua hyvinvointialuetta;

15) *johtavalla viranhaltijalla* hyvinvointialueen määräämää sosiaalihuollon toimivaltaista viranhaltijaa;

16) *lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä* sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain (817/2015) tarkoitettua sosiaalityöntekijää, joka on nimetty lastensuojelun asiakkuudessa olevalle lapselle;

17) *muulla lastensuojelun työntekijällä henkilöä*, joka työskentelee lastensuojelun asiakkuudessa olevan lapsen tai perheen kanssa lastensuojelussa ja toimii lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa tai työparina.

3 §

Lain soveltamisala ja suhde muuhun lainsäädäntöön

Tämän lain perusteella järjestetään tukea lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle ja hänen perheelleen sekä jälkihuoltona jälkihuoltoon oikeutetulle lapselle ja nuorelle. Ensisijaisesti tuen tarpeeseen tulee vastata sosiaalihuoltolaissa (1301/2014), terveydenhuoltolaissa (1326/2010), oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (1287/2013) varhaiskasvatuslaissa (540/2018), perusopetuslaissa (628/1998) tai muussa laissa säädetyillä toimilla. Vammaisille henkilöille järjestettävistä erityispalveluista säädetään vammaispalvelulaissa (675/2023).

Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden järjestämisvastuusta säädetään hyvinvointialueesta annetussa laissa (611/2021), sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetussa laissa (612/2021), jäljempänä *järjestämislaki*, ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetussa laissa (615/2021).

Tämän lain nojalla hyvinvointialueen järjestämään toimintaan sovelletaan hyvinvointialueiden rahoituksesta annettua lakia (617/2021) ja kunnan järjestämään toimintaan kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettua lakia, jollei lailla toisin säädetä.

4 §

Lain soveltaminen Ahvenanmaan maakunnassa

Mitä tässä laissa säädetään hyvinvointialueista, sovelletaan Ahvenanmaan maakunnan osalta Ahvenanmaan maakunnan kuntiin, jos kyseessä on Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 27 §:n:

1) 4 kohdassa tarkoitettu suhde ulkovaltoihin;

2) 7 kohdassa tarkoitettu lapsen oikeudellinen asema; tai

3) 24 kohdassa tarkoitettu hallinnollinen puuttuminen henkilökohtaiseen vapauteen.

Mitä 1 momentissa tarkoitetuissa asioissa säädetään lastensuojelutoimenpiteistä päättävästä viranhaltijasta ja muusta toimivaltaisesta virkasuhteessa olevasta henkilöstä, sovelletaan Ahvenanmaan maakunnan kunnan vastaavaan virkasuhteessa olevaan henkilöön.

5 §

Vastuu lapsen hyvinvoinnista

Lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista. Lapsen vanhemman ja muun huoltajan tulee turvata lapselle tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi siten kuin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa (361/1983) säädetään. Huostaanotetun lapsen huollosta säädetään 55 §:ssä.

Lastensuojelun on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa järjestämällä tarvittavia tukitoimia ja palveluja. Jäljempänä tässä laissa säädetyn edellytyksin lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle tai ryhtyä muihin toimenpiteisiin lapsen hoidon ja huollon järjestämiseksi.

6 §

Lastensuojelun keskeiset periaatteet

Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja lastensuojelua toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.

Lapsen etua arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, miten eri toimenpidevaihtoehdot ja ratkaisut turvaavat lapselle:

- 1) tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet;
- 2) mahdollisuuden saada ymmärtämystä ja hellyyttä sekä iän ja kehitystason mukaisen valvonnan ja huolenpidon;
- 3) taipumuksia ja toivomuksia vastaavan koulutuksen;
- 4) turvallisen kasvuympäristön ja ruumiillisen sekä henkisen koskemattomuuden;
- 5) itsenäistymisen ja kasvamisen vastuullisuuteen;
- 6) mahdollisuuden osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan; sekä
- 7) kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioimisen.

Lastensuojelun on edistettävä lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia ehkäisemällä lapsen ja perheen ongelmien syvenemistä. Lastensuojelussa on toimittava mahdollisimman hienovaraisesti ja käytettävä ensisijaisesti 7 luvussa tarkoitettuja avohuollon työskentelyä ja avohuollon tukitoimia, jollei lapsen etu muuta vaadi. Kun sijaishuolto on lapsen edun kannalta tarpeen, se on järjestettävä viivytyksettä. Sijaishuoltoa toteutettaessa on otettava lapsen edun mukaisella tavalla huomioon tavoite perheen jälleenyhdistämisestä.

2 Luku

Lastensuojelun asiakkuus

7 §

Lastensuojelun tarpeen selvittäminen

Kun asia on tullut vireille sosiaalihuoltolain 35 §:n tai 35 a §:n mukaisen ilmoituksen perusteella tai kun hyvinvointialueen sosiaalihuollon työntekijä on muutoin tehtävässään saanut tietää mahdollisesti lastensuojelun tarpeesta olevasta lapsesta, hyvinvointialueen toimivaltaisen sosiaalityöntekijän on arvioitava sosiaalihuoltolain 36 §:ssä säädetyn tuen tarpeen arvioinnin yhteydessä välittömästi myös lapsen mahdollinen kiireellinen lastensuojelupalvelujen tarve, ellei se ole ilmeisen tarpeetonta.

Lastensuojelutarvetta selvittäessään sosiaalityöntekijä arvioi lapsen kasvuolosuhteita sekä huoltajien tai muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden mahdollisuuksia huolehtia lapsen hoidosta ja kasvatuksesta. Arvioinnin tekemiseksi sosiaalityöntekijä voi tarvittaessa olla yhteydessä lapselle läheisiin henkilöihin sekä eri yhteistyötahoihin ja asiantuntijoihin siten kuin sosiaalihuoltolain 41 §:ssä säädetään.

8 §

Lastensuojeluasiakkuuden alkaminen ja päättyminen

Lastensuojeluasiakkuus alkaa, kun hyvinvointialueen toimivaltainen sosiaalityöntekijä toteaa, että lapsen kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä taikka lapsi vakavasti vaarantaa käyttäytymisellään terveyttään tai kehitystään ja lapsen suojelun tarve edellyttää tämän lain mukaisia toimenpiteitä.

Lisäksi lastensuojelun asiakkuus voi alkaa myös silloin, jos lapsi tai hänen huoltajansa tai vanhempansa ei ota vastaan sosiaalihuoltolain mukaista tukea tai palveluja lapsen ilmeisestä suojelun tarpeesta huolimatta ja lapsi tarvitsee tämän lain mukaisia toimenpiteitä.

Lastensuojelun asiakkuus alkaa myös silloin, kun ryhdytään kiireellisiin toimiin lapsen terveyden ja kehityksen turvaamiseksi lapsen asian tultua vireille sosiaalihuoltolain 35 §:ssä tai 35 a §:ssa tarkoitetulla tavalla.

Asiakkuus päättyy, kun hyvinvointialueen toimivaltainen sosiaalityöntekijä toteaa, että lastensuojelun järjestämiselle ei ole perustetta. Lastensuojelun asiakkuus päättyy viimeistään silloin, kun lapsi täyttää 18 vuotta.

Sosiaalityöntekijän on tehtävä lastensuojelun asiakkuuden alkamisesta ja päättymisestä merkintä lasta koskeviin lastensuojeluasiakirjoihin sekä ilmoitettava siitä välittömästi huoltajalle ja lapselle ottaen kuitenkin huomioon, mitä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain (703/2023) 51 §:ssä sekä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 11 §:n 2 momentissa säädetään.

9 §

Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä

Lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle on nimettävä lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä.

Yhdellä lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä saa olla enintään 30 lasta asiakkaana.

Poikkeustilanteissa 2 momentissa tarkoitettu asiakasmäärä voidaan tilapäisesti ylittää, jos se on välttämätöntä lapsen edun turvaamiseksi.

10 §

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijäntehtäväkokonaisuudet

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävänä on:

- 1) vastata lastensuojelun asiakkuudessa olevan lapsen tuen tarpeeseen ensisijaisesti sosiaalityöllä;
- 2) johtaa lapsen asiakasprosessia kokonaisuutena lapsen edun ensisijaisuus ja osallisuus huomioiden;
- 3) huolehtia siitä, että lapselle haetaan hänen tarvitsemansa muut kuin tässä laissa tarkoitetut tukitoimet ja palvelut;
- 4) tehdä monialaista yhteistyötä lapsen asiassa tarvittaessa yhdessä muun lastensuojelun työntekijän kanssa;
- 5) ohjata lapsen huoltajat tai vanhemmat taikka muut lapsen kasvatuksesta vastaavat henkilöt tarvittavien tuen ja palvelujen piiriin tarvittaessa yhdessä muun lastensuojelun työntekijän kanssa;
- 6) valvoa kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen sijoituksen toteutumista ja lainmukaisuutta; ja

7) pyrkiä luomaan edellytyksiä kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen perheen jälleenyhdistämiselle lapsen etu huomioon ottaen

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän päätösvallasta säädetään 25 §:ssä.

3 Luku

Lastensuojelun järjestäminen ja kustannusvastuu

11 §

Lastensuojelun ja jälkihuollon järjestämisestä vastuussa oleva hyvinvointialue

Lastensuojelun ja jälkihuoltoon oikeutetun lapsen tai nuoren tuen ja palveluiden järjestämisestä vastaa hyvinvointialue, jonka alueella lapsen tai nuoren kotikunta on. Jos se kunta, jossa lapsi tai nuori pääasiallisesti asuu, ei kotikuntalain (201/1994) mukaan ole hänen kotikuntansa, lastensuojelun järjestämisestä vastaa hyvinvointialue, jonka alueella lapsen tai nuoren asuin-kunta on.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, vastaa 46 §:n 1 momentissa tarkoitetun kiireellistä sijoitusta koskevan päätöksen tekemisestä hyvinvointialue, jonka alueella lapsen tilapäinen oleskelukunta on, jos hyvinvointialue, jonka alueella lapsen koti- tai asuinkunta on, ei ole päätöstä tehtäessä tiedossa tai päätöksen tekemistä ei voida viivyttää vaarantamatta kiireellisen sijoituksen tarkoituksen toteutumista. Kiireellisen sijoituksen tekemisen jälkeen järjestämisvastuu siirtyy hyvinvointialueelle, jonka alueella lapsen koti- tai asuinkunta on, jossa tehdään tarvittaessa 53 §:n 3 momentin mukainen sijoituspaikan muuttamista koskeva päätös ottaen huomioon, mitä 60 ja 65 §:ssä säädetään. Jos lapsi muuttaa kiireellisen sijoituksen aikana pois hyvinvointialueelta, jonka alueella hänen koti- tai asuinkuntansa on, ei järjestämisvastuu siirry uudelle hyvinvointialueelle, jonka alueella asuinkunta on, ennen kiireellisen sijoituksen lakkaamista.

Hyvinvointialueet voivat sopia lastensuojelun ja jälkihuollon järjestämisestä toisin kuin tässä pykälässä säädetään, jos se on lapsen tai nuoren edun mukaista.

12 §

Moniammatillisen asiantuntemuksen turvaaminen

Hyvinvointialueen on huolehdittava siitä, että 9 §:ssä tarkoitettulla lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä tai muulla hyvinvointialueen toimivaltaisella sosiaalihuollon viranhaltijalla on käytettävissään lapsen kasvun ja kehityksen, terveydenhuollon, oikeudellista sekä muuta lastensuojelutyössä tarvittavaa asiantuntemusta.

Hyvinvointialueen tulee asettaa sosiaali- ja terveydenhuollon edustajista, lapsen kasvun ja kehityksen asiantuntijoista sekä muista lastensuojelutyössä tarvittavista asiantuntijoista koostuva lastensuojelun asiantuntijaryhmä. Lastensuojelun asiantuntijaryhmä avustaa sosiaalityöntekijää lapsen huostaanottoa sekä sijaishuoltoa koskevien asioiden valmistelussa ja muussa lastensuojelun toteuttamisessa. Lisäksi asiantuntijaryhmä antaa lausuntoja lastensuojelutoimenpiteitä koskevan päätöksenteon tueksi.

13 §

Terveydenhuollon erityiset velvollisuudet

Hyvinvointialueen terveydenhuollon toimintayksikön on annettava lastensuojelulle asiantuntija-apua ja tarvittaessa järjestettävä lapsen tutkimus sekä hoito- ja terapiapalveluja lapselle.

Lasten tarvitsemat seksuaalisen hyväksikäytön tai pahoinpitelyn epäilyn selvittämiseen liittyvät palvelut on järjestettävä kiireellisinä.

14 §

Lastensuojelun ja jälkihuollon kustannuksista vastaava hyvinvointialue

Lastensuojelun ja jälkihuollon kustannuksista vastaa hyvinvointialue, jonka alueella lapsen tai nuoren kotikunta on, ellei muualla laissa toisin säädetä.

Jos se kunta, jossa lapsi tai nuori pääasiallisesti asuu, ei kotikuntalain mukaan ole hänen kotikuntansa, vastaa lastensuojelun avohuollon tukitoimena tai jälkihuollon tukitoimena järjestetyn laitoshoidon tai perhehoidon kustannuksista hyvinvointialue, jonka alueella lapsen tai nuoren asuinkunta on lukuun ottamatta yli 14 vuorokautta kestävää laitoshoidoa tai perhehoitoa, jonka kustannuksista vastaa hyvinvointialue, jonka alueella lapsen tai nuoren kotikunta on.

Lapsen sijaishuollon kustannuksista vastaa se hyvinvointialue, jossa lapsen sijaishuollon järjestämisen tarve on syntynyt. Jälkihuollon kustannuksista vastaa se hyvinvointialue, joka on vastannut sijaishuollon kustannuksista. Jos jälkihuolto järjestetään 111 §:n 1 momentissa tarkoitetun yli puoli vuotta kestäneen avohuollon tukitoimena tapahtuneen sijoituksen perusteella, vastaa jälkihuollon kustannuksista se hyvinvointialue, jonka alueella on lapsen kotikunta sijoituksen päättyessä.

15 §

Sijoitushyvinvointialueen järjestämisvastuu

Sijoitushyvinvointialueen on huolehdittava yhteistyössä sijoittajahyvinvointialueen sekä lapsen tai nuoren sijoituspaikan sijaintikunnan ja jälkihuollossa olevan lapsen tai nuoren asuinkunnan kanssa, että lapsi tai nuori saa hänen tarpeensa edellyttämät tukitoimet ja palvelut. Järjestetyistä tukitoimista ja palveluista aiheutuneet kustannukset sijoitushyvinvointialue on oikeutettu perimään sijoittajahyvinvointialueelta.

Sijoitushyvinvointialueen on palveluita järjestäessään huolehdittava, että palvelut yhteensovitetaan tarkoituksenmukaiseksi kokonaisuudeksi. Palveluiden yhteensovittamisesta säädetään järjestämislain 10 §:ssä. Sellaiset vaativimmat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, joissa sosiaalihuollon ja terveydenhuollon tehtävät yhdessä muodostavat palvelujen toteutumiseksi tarvittavan kokonaisuuden, on yhteensovitettava mainitun lain 36 §:n 3 momentin 6 kohdan sekä 36 §:n 5 momentin nojalla annettujen säännösten mukaisesti. Vaativimman lastensuojelun palvelun järjestänyt hyvinvointialue on oikeutettu perimään aiheutuneet kustannukset sijoittajahyvinvointialueelta.

Sijoitushyvinvointialueen velvollisuudesta järjestää 1 momentissa tarkoitettussa tilanteessa avohuollon tukitoimena tai sijaishuoltoon sijoitetun taikka jälkihuollossa olevan lapsen tai nuoren tarvitsemat terveydenhuollon palvelut sekä terveydenhuollon palveluista aiheutuvien kustannusten korvaamisesta säädetään terveydenhuoltolain (1326/2010) 69 §:ssä.

Lapsen sijoituspaikan sijaintikunnan ja jälkihuollossa olevan lapsen asuinkunnan velvollisuudesta järjestää avohuollon tukitoimena tai sijaishuoltoon sijoitetun taikka jälkihuollossa olevan lapsen esi- ja perusopetus säädetään perusopetuslaissa (628/1998) ja siitä aiheutuvien kustannusten korvaamisesta kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain (618/2021) 38 §:ssä. Avohuollon tukitoimena tai sijaishuoltoon sijoitetun taikka jälkihuollossa olevan lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisestä ja siitä aiheutuvien kustannusten korvaamisesta säädetään varhaiskasvatuslaissa (540/2018).

16 §

Lastensuojeluviranomaisen ilmoitusvelvollisuus

Jos lapsi muuttaa pois hyvinvointialueelta 7 §:ssä tarkoitetun lastensuojelun tarpeen selvittämisen aikana tai ollessaan lastensuojelun asiakkaana, hyvinvointialueen on salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoitettava muutosta sille hyvinvointialueelle, jonka alueella lapsen uusi kotikunta on tai 11 §:n 1 momentissa tarkoitetulle hyvinvointialueelle, jonka alueella lapsen uusi asuinkunta on. Uudelle hyvinvointialueelle on tarvittaessa toimitettava viipymättä myös ne asiaan liittyvät asiakirjat, jotka ovat välttämättömiä lastensuojelun tarpeen arvioimiseksi tai lastensuojelutoimenpiteiden järjestämiseksi. Lapsen uuden hyvinvointialueen on jatkettava selvityksen tekemistä tai muita lastensuojelutoimenpiteitä ottaen huomioon, mitä 11 §:ssä säädetään.

Kun kiireellistä sijoitusta tai sijoituspaikan muuttamista koskeva päätös tehdään lapsen huostaanottoa tai sijaishuoltoa koskevan asian ollessa vireillä hallinto-oikeudessa tai korkeimmassa hallinto-oikeudessa, on päätöksentekijän ilmoitettava tekemästään päätöksestä välittömästi hallinto-oikeudelle tai korkeimmalle hallinto-oikeudelle.

17 §

Suomen viranomaisten toimivalta eräissä kansainvälisissä tilanteissa

Sen estämättä, mitä 3 §:n 1 momentissa säädetään tämän lain perusteella järjestettävästä tuesta lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle, Suomen viranomaiset ovat toimivaltaisia sellaista lasta koskevassa asiassa, jolla ei ole asuinpaikkaa Suomessa tai joka ei oleskele Suomessa, kun seuraavat edellytykset täyttyvät:

1) puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet asuin- tai oleskeluvaltiossa uhkaavat välittömästi ja vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä sekä kehitystä; ja

2) lapsella on kiinteät siteet Suomeen erityisesti sen vuoksi, että:

a) lapsella on ollut asuinpaikka Suomessa; tai

b) lapsella tai ainakin toisella lapsen vanhemmista on Suomen kansalaisuus; ja

3) lastensuojelun järjestäminen Suomessa on lapsen edun mukaista.

Mitä 1 momentissa säädetään, sovelletaan ainoastaan, jos tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta annetusta neuvoston asetuksesta (EU) 2019/1111 tai Suomea sitovasta valtiosopimuksesta ei muuta johdu.

18 §

Lastensuojelun järjestämis- ja kustannusvastuu eräissä kansainvälisissä tilanteissa

Jos lastensuojeluviranomaiset ovat 17 §:n 1 momentin nojalla toimivaltaisia tai jos lapsen sijoittamista perhehoitoon tai laitoshoidon koskeva asia on ratkaistava Suomessa päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta annetussa neuvoston asetuksessa (EU) 2019/1111 tai Suomea sitovan valtiosopimuksen nojalla, eikä mikään hyvinvointialue ole 11 §:n nojalla velvollinen järjestämään lastensuojelua, vastaa lastensuojelun järjestämisestä ja päätöksenteosta sen hyvinvointialueen viranomaiset, jonka alueella lapsen asuin- tai oleskelukunta viimeksi on ollut. Jos lapsella ei ole ollut asuin- tai oleskelukuntaa Suomessa, järjestämisvastuu ja päätöksenteko kuuluu sille hyvinvointialueelle, jossa lapsen vanhemmat tai toinen heistä asuu tai oleskelee taikka, jos kumpikaan vanhemmista ei asu eikä oleskele Suomessa, sen hyvinvointialueen viranomaisille, jonka alueella vanhempien tai toisen heistä asuin- tai oleskelukunta viimeksi on ollut. Jos

kummallakaan vanhemmista ei ole ollut asuin- eikä oleskelukuntaa Suomessa, kuuluu järjestämisvastuu ja päätöksenteko Helsingin kaupungille.

Edellä 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa lastensuojelun järjestämisestä aiheutuvista kustannuksista vastaa järjestämisvastuussa oleva hyvinvointialue.

19 §

Virka-apu lastensuojelun tarpeen ja lapsen olosuhteiden selvittämiseksi ulkomailla

Toimivaltainen Suomen sosiaalihuollon viranomainen voi pyytää ulkoministeriön välityksellä virka-apua lastensuojelun tarpeen selvittämiseksi ulkomailla. Tämän lain nojalla järjestämisvastuussa oleva lastensuojeluviranomainen voi pyytää virka-apua lastensuojelun asiakkuudessa jo olevan lapsen olosuhteiden selvittämiseksi ulkomailla. Selvityksen voi ulkomailla tehdä myös sellainen henkilö, joka konsulipalvelulain (498/1999) 33 §:n mukaan voi antaa notaari-palveluja edustustossa.

Jos lapsi on muussa Euroopan unionin jäsenvaltiossa kuin Tanskassa tai valtiossa, joka on toimivallasta, sovellettavasta laista, toimenpiteiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä vanhempainvastuuseen ja lasten suojeluun liittyvissä asioissa Haagissa 19 päivänä lokakuuta 1996 tehdyn yleissopimuksen osapuoli, tai jos muutoin on aihetta otaksua, että tällaisen valtion viranomaisilla on lapsen suojelun kannalta merkityksellisiä tietoja, pyyntö lastensuojelun tarpeen selvittämisestä voidaan osoittaa oikeusministeriölle.

20 §

Hyvinvointialueen ilmoitus sijoitettavasta lapsesta

Edellä 11 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa, joissa lapsi on sijoitettu jonkin muun kuin sijoituksen tehneen hyvinvointialueen alueelle, sijoittajahyvinvointialueen tulee ilmoittaa tarvittavien lapsen palvelujen ja tukitoimien järjestämiseksi sekä sijoituspaikan valvonnan toteuttamiseksi lapsen sijoituksesta ja sen päättymisestä sijoitushyvinvointialueelle, jonka on pidettävä rekisteriä alueelleen sijoitetuista lapsista.

21 §

Hyvinvointialueiden keskinäiset korvaukset

Milloin hyvinvointialue on tämän lain nojalla antanut perhehoitoa tai laitoshoidtoa muulle kuin järjestämislain 2 §:n 2 kohdassa tarkoitettulle asukkaalleen, sovelletaan hyvinvointialueiden keskinäisiin korvauksiin mainitun lain 57 §:n 1 ja 3 momenttia.

22 §

Yksityisesti sijoitettujen lasten hoidon valvonta

Lapsesta, jonka muu kuin hyvinvointialue on sijoittanut pysyväisluonteisesti yksityiskotiin, on viipymättä ilmoitettava hyvinvointialueelle, jonka alueelle lapsi on sijoitettu. Ilmoituksen on velvollinen tekemään sekä lapsen huoltaja että henkilö, jonka hoitoon lapsi on sijoitettu.

Ilmoituksen saatuaan hyvinvointialueen on selvitettävä, sopiiko yksityiskoti olosuhteiltaan lapsen hoitoon ja kasvatukseen, kykeneekö lapsen luokseen ottanut henkilö huolehtimaan lapsesta sekä onko sijoitus lapsen edun mukainen. Sijoituksen hyväksymisestä on tehtävä päätös.

Hyvinvointialueen on selvitettävä lapsen hoitoonsa ottaneelle henkilölle hänen oikeutensa ja velvollisuutensa sekä tuettava tarvittaessa hoitajaa järjestämällä sosiaalihuoltolain 3 luvun mukaisia tukitoimia lapsen hoidon ja kasvatuksen edistämiseksi.

Edellä 2 momentissa tarkoitettuja edellytyksiä sijoituksen jatkumiselle ja 3 momentin mukaisen tukitoimien tarvetta on tarpeen mukaan seurattava. Hyvinvointialueen on pidettävä rekisteriä sen alueelle yksityisesti sijoitetuista lapsista.

Jos yksityiskoti tai siinä annettu hoito ja kasvatus todetaan sopimattomaksi tai puutteelliseksi, hyvinvointialueen on yritettävä saada aikaan korjaus. Jollei korjausta saada aikaan, hyvinvointialue voi antamallaan päätöksellä kieltää lapsen pitämisen tässä yksityiskodissa. Hyvinvointialueen on tällöin huolehdittava, että lapsen hoito ja kasvatus järjestetään hänen etunsa ja tarpeidensa mukaan.

23 §

Asiakasmaksut

Lastensuojelusta voidaan periä asiakasmaksuja siten kuin sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetussa laissa (734/1992) säädetään.

4 Luku

Päätöksentekoa koskeva toimivalta

24 §

Lastensuojelutoimenpiteistä päättävä viranhaltija

Hyvinvointialueen määräämä virkasuhteessa oleva sosiaalityöntekijä käyttää päätöksentekovaltaa asioissa, jotka koskevat 46 §:n 1 momentissa tarkoitettua kiireellistä sijoitusta ja 48 §:n 1 momentissa tarkoitettua kiireellisen sijoituksen lakkaamista.

Hyvinvointialueen määräämä sosiaalihuollon johtava viranhaltija, joka täyttää sosiaalihuoltolain (1301/2014) 46 a §:n 1 momentissa 1 momentissa säädetty vaatimukset tai johtavan viranhaltijan määräämä muu virkasuhteessa oleva sosiaalityöntekijä tekee päätöksen asioissa, jotka koskevat tämän lain 26 §:ssä tarkoitettua luvan myöntämistä, 47 §:n 3 momentissa tarkoitettua kiireellisen sijoituksen jatkamista, 53 §:n 1 momentissa tarkoitettua huostaanottoa ja siihen liittyvää sijaishuoltoa, 53 §:n 3 momentissa tarkoitettua huostaanoton tai kiireellisen sijoituksen aikana tehtävää sijoituspaikan muuttamista ja 57 §:ssä tarkoitettua huostassapidon lakkaamista. Johtava viranhaltija tai hänen määräämänsä viranhaltija tekee myös 53 §:n 2 momentissa tarkoitettua huostaanottoa ja siihen liittyvää sijaishuoltoa koskevan hakemuksen.

Edellä 2 momentissa tarkoitetuissa asioissa viranhaltijan tulee olla muu kuin 9 §:ssä tarkoitettu lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Viranhaltija, joka on tehnyt 46 §:n 1 momentin mukaisen kiireellistä sijoitusta koskevan päätöksen, ei voi tehdä kiireellisen sijoituksen jatkamista koskevaa päätöstä.

Päätöksen 80 §:ssä tarkoitettu erityisen huolenpidon jaksosta ja sen jatkamisesta tekee 2 ja 3 momentin mukaan määräytyvä viranhaltija. Edellä mainittu viranhaltija päättää myös 81 §:n 4 momentissa tarkoitettua sijoituspaikan irtisanomisesta.

Lapsen sijoittamisesta 83 §:ssä tarkoitettuun kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun päättää 1 momentissa tarkoitettu viranhaltija silloin, kun lapsi sijoitetaan palveluun 46 §:ssä tarkoitettua kiireellisen sijoituksen päätöksellä. Jos lapsi sijoitetaan palveluun 47 §:ssä tarkoitettua kiireellisen sijoituksen jatkamista koskevalla päätöksellä tai 53 §:ssä tarkoitettua huostaanottoa ja sijaishuoltoon sijoittamista tai huostaanoton tai kiireellisen sijoituksen aikana tehtävällä

sijoituspaikan muuttamista koskevalla päätöksellä, päätöksen tekee 2 ja 3 momentissa tarkoitettu viranhaltija.

Rajoituksista päättävästä viranhaltijasta säädetään 56 §:n 2 momentissa ja 12 luvussa.

25 §

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän päätösvalta

Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tai muu hyvinvointialueen toimivaltainen sosiaalityöntekijä tekee päätöksen:

- 1) 69 §:n 1 momentissa tarkoitetun aineen tai esineen poisottamisesta silloin, kun lapsi on sijoitettuna perhehoitoon;
- 2) 7 luvussa tarkoitetuista avohuollon tukitoimista;
- 3) 44 §:n 3 momentissa tarkoitetusta lapsen sijoittamisesta vankeusrangaistustaan suorittavan tai tutkintavankeudessa olevan vanhempansa luo vankilan perheosastolle Rikosseuraamuslaitosta kuultuaan;
- 4) 81 §:n 3 momentissa §:ssä tarkoitettua erityisen huolenpidon jakson lopettamisesta; ja
- 5) 95 §:n 4 momentissa tarkoitettua lähetyksen luovuttamatta jättämisestä.

26 §

Lupa lapsen tutkimiseen

Edellä 24 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettu viranhaltija voi lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tai muun hyvinvointialueen toimivaltaisen sosiaalityöntekijän valmisteltua asian, antaa luvan lasta koskevaan lääkärin tai muun asiantuntijan suorittamaan tutkimukseen, jos tutkimus on:

- 1) lastensuojelun tarpeen selvittämiseksi; tai
- 2) lastensuojelun asiakkuuden aikana tämän lain mukaisen tuen ja palveluiden selvittämiseksi välttämätön, mutta huoltaja kieltää tutkimuksen tekemisen.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu lupa annetaan määräajaksi. Ennen luvan antamista asiaa valmistelevalta 1 momentissa tarkoitetun viranhaltijan on selvitettävä lapsen mielipide, ellei se lapsen ikä, kehitystaso tai muut olosuhteet huomioon ottaen ole mahdotonta sekä kuultava lapsen huoltajaa ja 12 vuotta täyttäneitä lasta. Erityisen painavasta syystä lupa voidaan antaa, vaikka kuulemista ei ole voitu suorittaa.

Viranhaltija voi päättäessään luvan antamisesta samalla määrätä, että luvan mukainen tutkimus saadaan tehdä muutoksenhausta huolimatta.

27 §

Päätöksentekoa koskeva toimivalta lastensuojelulaitoksessa

Jäljempänä 69 §:n 1 momentissa tarkoitetun aineen ja esineen poisottamista koskevan päätöksen lastensuojelulaitoksessa olevan lapsen osalta tekee johtaja tai hänen määräämänsä hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö.

Rajoituksia koskevasta päätöstoimivallasta lastensuojelulaitoksessa säädetään 55 §:n 2 momentissa ja 12 luvussa.

5 Luku

Lapsen osallisuus

28 §

Lapsen mielipiteen selvittäminen ja kuuleminen

Lastensuojelua toteutettaessa on selvitettävä lapsen toivomukset ja mielipide sekä otettava ne huomioon lapsen iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla. Lapsen mielipide on selvitettävä hienovaraisesti sekä siten, että siitä ei aiheudu tarpeettomasti haittaa lapsen ja hänen vanhempiensa tai muiden läheisten ihmisten välisille suhteille. Lapsen mielipiteen selvittämisen tapa ja pääasiallinen sisältö on kirjattava lasta koskeviin asiakasasiakirjoihin.

Kaksitoista vuotta täyttäneelle lapselle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi hallintolain (434/2003) 34 §:n mukaisesti häntä itseään koskevassa lastensuojeluasiassa.

Lapsen mielipide voidaan jättää selvittämättä vain, jos selvittäminen vaarantaisi lapsen terveyttä tai kehitystä tai jos se on muutoin ilmeisen tarpeetonta.

Mielipiteen selvittämisen ja kuulemisen yhteydessä lapselle ei saa antaa sellaisia tietoja, jotka vaarantavat hänen kehitystään tai ovat vastoin lapsen muuta erittäin tärkeää yksityistä etua.

29 §

Lapsen puhevallan käyttö

Kaksitoista vuotta täyttäneellä lapsella on oikeus käyttää huoltajan tai muun laillisen edustajan ohella erikseen puhevaltaansa itseään koskevassa lastensuojeluasiassa.

30 §

Lastensuojelun edunvalvojan määrääminen huoltajan sijaiseksi

Hyvinvointialueen tulee tehdä hakemus edunvalvojan määräämiseksi käyttämään huoltajan sijaan lapsen puhevaltaa lastensuojeluasiassa, jos:

1) on perusteltu syy olettaa, ettei huoltaja voi puolueettomasti valvoa lapsen etua asiassa tai huoltaja ei tosiasiassa käytä lapsen puolesta puhevaltaa ja on syytä epäillä, että lapsen edun toteutuminen tästä syystä vaarantuu; ja

2) edunvalvojan määrääminen on tarpeen asian selvittämiseksi tai muutoin lapsen edun turvaamiseksi.

Hakemuksen edunvalvojan määräämiseksi voi tehdä myös holhoustoimesta annetussa laissa (442/1999) tarkoitettu holhousviranomainen tai huoltaja itse.

31 §

Edunvalvojan määrääminen

Tuomioistuimen tulee määrätä edunvalvoja käyttämään lapsen puolesta puhevaltaa lastensuojeluasiassa, jos 30 §:n 1 momentissa säädetty edellytykset täyttyvät. Myös holhousviranomainen voi edellä mainittujen edellytysten täytyessä määrätä edunvalvojan, jos huoltaja ja hyvinvointialue yhdessä sitä hakevat. Edunvalvojan määräämiseen sovelletaan, mitä holhoustoimesta annetussa laissa tai muussa laissa säädetään sijaisen määräämisestä edunvalvojalle.

Edunvalvojaksi määrätään tehtävään sopiva täysivaltainen henkilö, joka antaa siihen suostumuksensa ja joka kykenee hoitamaan tehtävänsä moitteettomasti. Edunvalvojaksi ei voida määrätä henkilöä, jolla on tai voisi olla eturistiriita lapsen kanssa.

Edunvalvojaksi määräämisen edellytyksenä on, että henkilö on toimittanut tuomioistuimen nähtäväksi rikosrekisterilain (770/1993) 6 §:n 2 momentissa tarkoitetun otteen rikosrekisteristä.

32 §

Edunvalvojan palkkio ja kustannukset

Edellä 31 §:ssä tarkoitetusta edunvalvojan määräämisestä aiheutuneista kustannuksista sekä edunvalvojan palkkiosta ja kuluista vastaa se hyvinvointialue, joka on 11 ja 18 §:n mukaisesti vastuussa lastensuojelun järjestämisestä.

Edunvalvojalla on oikeus saada tehtävään käyttämänsä aikaan ja suorittamiinsa toimenpiteisiin sekä tehtävän laatuun ja laajuuteen nähden kohtuullinen palkkio. Hänellä on lisäksi oikeus saada korvaus tarpeellisista matkakuluistaan ja muista suoranaisista kuluistaan. Edunvalvojan on annettava selvitys laskutuksensa perusteista. Palkkion määrästä, sen määräytymisestä ja korottamisesta sekä kulujen korvaamisesta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

33 §

Vastuu lapsen edun turvaamisesta

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on valvottava lapsen edun toteutumista ja avustettava virkansa puolesta lasta puhevallan käytössä sekä tarvittaessa ohjattava lapsi oikeusavun piiriin taikka huolehdittava siitä, että lapselle haetaan 31 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa edunvalvojaa.

Hyvinvointialueen tulee olla edustettuna lapsen tekemäksi ilmoitetun rangaistavan teon esitutkinnassa ja tuomioistuinkäsittelyssä sekä käsiteltäessä oppivelvollisen lapsen koulusta tai opilaitoksesta erottamista koskevaa asia opetustoimesta vastaavassa toimielimessä tai oppivelvollisuuslain (1214/2020) 4 §:ssä tarkoitetun koulutuksen järjestäjän toimielimessä, jollei hyvinvointialue arvioi läsnäolon olevan ilmeisen tarpeetonta. Hyvinvointialueen tulee tarvittaessa ohjata lapsi rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain (1015/2005) mukaiseen sovitteluun.

6 Luku

Menettelysäännökset

34 §

Lapsen tapaaminen

Lastensuojelua toteutettaessa lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän tulee tavata lapsi asiakassuunnitelmaan tarkemmin kirjattavalla tavalla ja lapsen tilanne huomioon ottaen riittävän usein henkilökohtaisesti.

Lapsen henkilökohtaisten tapaamisten järjestämisessä on pyrittävä yhteistoimintaan huoltajan tai muun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavan henkilön kanssa.

Sosiaalityöntekijällä tai muulla lastensuojelun työntekijällä on tarvittaessa oikeus tavata lapsi myös ilman huoltajan suostumusta, jos sen arvioidaan olevan lapsen ikä, kehitys tai olosuhteet muutoin huomioon ottaen lapsen edun mukaista. Lasta koskeviin asiakirjoihin on kirjattava

sytyt, jotka ovat edellyttäneet lapsen tapaamista vastoin huoltajan suostumusta. Huoltajalle on ilmoitettava tapaamisesta, jollei se ole selvästi vastoin lapsen etua.

35 §

Asiakassuunnitelma

Lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle on tehtävä asiakassuunnitelma. Lapsen asiakassuunnitelma on tarkistettava tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran vuodessa.

Huostaan otettua lasta koskevaan asiakassuunnitelmaan kirjataan sen lisäksi, mitä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain (703/2023) 43 §:ssä säädetään, sijaishuollon tarkoitus ja tavoitteet, tuen ja palvelujen järjestäminen lapselle, hänen vanhemmilleen, huoltajilleen tai muille lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaaville henkilöille sekä se, miten lapsen terveydenhuolto, varhaiskasvatus, esi- ja perusopetus sekä muu lapsen opetus järjestetään. Lisäksi suunnitelmaan kirjataan, miten toteutetaan lapsen yhteydenpito ja yhteistoiminta hänen vanhempiensa ja muiden hänelle läheisten henkilöiden kanssa ja miten samalla otetaan hänen etunsa mukaisella tavalla huomioon tavoite perheen jälleenyhdistämisestä.

Poiketen siitä, mitä edellä 1 momentissa säädetään, asiakassuunnitelma tulee tarkistaa vähintään neljän kuukauden välein, jos lapsi on sijoitettuna 83 §:ssä tarkoitettuun kuntouttavaan sulkettuun laitospalveluun.

Huostaan otetun lapsen vanhemmalle on laadittava vanhemmuuden tukemiseksi erillinen asiakassuunnitelma, jollei sen laatimista ole pidettävä tarpeettomana. Suunnitelmassa on arvioitava, millä tavoin vanhemmalle järjestettävän tuen avulla voidaan edistää perheen jälleenyhdistämistä.

Asiakassuunnitelmasta lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle ja huostaanotetun lapsen vanhemmalle säädetään muutoin sosiaalihuoltolain 39 §:ssä.

36 §

Hoito- ja kasvatussuunnitelma

Lastensuojelulaitoksen tulee täydentää lapsen asiakassuunnitelmaa erillisellä hoito- ja kasvatussuunnitelmalla, jollei se ole ilmeisen tarpeetonta. Jos lapselle ei ole aiemmin laadittu hoito- ja kasvatussuunnitelmaa, tulee se laatia viipymättä, jos lapseen on kohdistettu sijaishuollossa rajoituksia tai on todennäköistä, että lapseen tullaan kohdistamaan rajoituksia. Hoito- ja kasvatussuunnitelman tarkoituksena on havainnollistaa asiakassuunnitelmaan kirjatut tavoitteet ja kuvata yksityiskohtaisesti, miten lapsen tarpeisiin vastataan turvaten lapsen hyvä kohtelu.

Hoito- ja kasvatussuunnitelma on tehtävä yhdessä lapsen, lapsen vanhemman ja huoltajan kanssa, jollei se ole ilmeisen tarpeetonta tai mahdotonta. Hoito- ja kasvatussuunnitelma on liitettävä lapsen asiakirjoihin.

37 §

Lapsen asiassa pidettävä neuvottelu

Lastensuojelun järjestämiseksi tulee järjestää neuvotteluja, joihin voivat lastensuojelun viranhaltijan arvion perusteella tarvittaessa osallistua lapsi, vanhemmat ja huoltajat sekä lapsen muu laillinen edustaja, muut lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavat tai lapsen huolenpitoon keskeisesti osallistuvat henkilöt, muut lapselle tai perheelle läheiset henkilöt sekä viranomais- ja muut yhteistyötahot.

Lapsen asiakirjoihin on kirjattava, miksi edellä 1 momentissa tarkoitettu henkilö ei ole osallistunut neuvotteluihin.

38 §

Lapsen läheisverkoston kartoittaminen

Ennen lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle on selvitettävä ilman aiheetonta viivytystä lapsen vanhemman, jonka luona lapsi ei pääasiallisesti asu, sukulaisten tai muiden lapselle läheisten henkilöiden mahdollisuudet ottaa lapsi luokseen asumaan tai muutoin osallistua lapsen tukemiseen. Selvittäminen voidaan jättää tekemättä, jos sitä ei asian kiireellisyyden tai muun perustellun syyn vuoksi ole tarpeen tehdä. Lapsen asumista ja sijoituspaikkaa koskeva asia on ratkaistava aina lapsen edun mukaisella tavalla.

Hyvinvointialueen tulee ryhtyä toimenpiteisiin lapsen huollon järjestämiseksi vanhempien välisellä sopimuksella tai tuomioistuimen päätöksellä, jos tätä on lapsen edun kannalta pidettävä aiheellisenä.

Henkilölle, jolle on uskottu lapsen huolto lapsen vanhempien ohella tai sijasta ja jonka luona lapsi asuu, tulee turvata perhehoitolain 16 §:n 3 momentissa tarkoitetut edellytykset lapsen hoitamiseksi ja kasvattamiseksi.

39 §

Tieto käytettävissä olevista oikeussuojakeinoista

Lapselle ja hänen lailliselle edustajalleen ja huoltajalleen on viipymättä annettava tieto tämän lain mukaisten päätösten ja toimenpiteiden sisällöstä ja perusteista sekä käytettävissä olevista muutoksenhaku- ja oikeussuojakeinoista sekä mahdollisuuksista oikeusavun saamiseen. Lapsen vanhemmalle on annettava tieto 122 §:n 1 ja 2 momentin mukaisista muutoksenhakukelpoisista päätöksistä, vanhempaan kohdistuvasta yhteydenpidon rajoituksesta ja muusta päätöksestä, joka on tarpeellista saattaa vanhemman tietoon. Tiedot on annettava ymmärrettävässä muodossa ja saavutettavalla tavalla ottaen huomioon lapsen ikä ja kehitystaso sekä vastaanottajan kommunikaatiomenetelmä.

Jos lapseen on kohdistettu tämän lain mukainen rajoitus, kiireellinen sijoitus tai huostaanotto hänen ollessaan tilassa, jossa hän ei ole kyennyt ymmärtämään toimenpiteen merkitystä, hänelle on annettava 1 momentissa tarkoitetut tiedot heti, kun hän kykenee ymmärtämään asian merkityksen.

40 §

Asioiden kirjaaminen

Velvollisuudesta asiakastietojen kirjaamiseen säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain 17 §:ssä.

7 Luku

Lastensuojelun avohuolto

41 §

Velvollisuus ryhtyä avohuollon työskentelyyn ja tukitoimiin

Hyvinvointialueen on ryhdyttävä tämän luvun mukaiseen avohuollon työskentelyyn ja tukitoimiin viipymättä, kun lastensuojelun asiakkuus on alkanut.

Avohuollon tarkoituksena on vaikuttaa myönteisesti lapsen kasvuolosuhteisiin ja niihin tekijöihin, jotka uhkaavat vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä. Lisäksi tarkoituksena on vastata lapsen suojelun tarpeisiin tilanteissa, joissa sosiaalihuoltolain mukainen tuki ja palvelut tai muut palvelut eivät riitä turvaamaan lapsen edun toteutumista. Tarkoituksena on myös ehkäistä tarvetta sijaishuollolle.

Avohuollon työskentelyä ja tukitoimia toteutetaan lapsen asiakassuunnitelma huomioon ottaen ja mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä lapsen ja vanhempien, huoltajien tai muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kanssa.

42 §

Asumisen ja toimeentulon turvaaminen

Kun lastensuojelun tarve oleelliselta osin johtuu riittämättömästä toimeentulosta, puutteellisista asumisolastoista tai asunnon puuttumisesta tai kun mainitut seikat ovat oleellisena esteenä lapsen ja perheen kuntoutumiselle, hyvinvointialueen on viivytyksettä järjestettävä riittävä taloudellinen tuki sekä yhteistyössä kunnan kanssa korjattava asumisoloihin liittyvät puutteet tai järjestettävä tarpeen mukainen asunto.

43 §

Avohuollon työskentely ja tukitoimet

Avohuollon työskentelyn aikana lapsen ja häneen perheensä tuen tarpeisiin on vastattava sosiaalityön ja sosiaalihoitajien keinoin. Lastensuojelun asiakkuudessa olevalle lapselle on järjestettävä tarvittaessa avohuollon tukitoimena sosiaalihoitolain 3 luvussa tarkoitettuja sosiaalipalveluja. Avohuollon tukitoimena on järjestettävä tarvittaessa myös ympärivuorokautista perhekuntoutusta siten kuin jäljempänä 44 §:ssä säädetään.

Lapsen terveyden tai kehityksen kannalta välttämättömänä avohuollon tukitoimena on järjestettävä myös lapsen taloudellista ja muuta tukemista koulunkäynnissä, ammatin ja asunnon hankinnassa, työhön sijoittumisessa, harrastuksissa, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämisessä.

44 §

Sijoitus avohuollon tukitoimena

Lapselle voidaan järjestää avohuollon tukitoimena ympärivuorokautista perhekuntoutusta, tuen tarvetta arvioivaa tai kuntouttavaa perhehoitoa taikka laitoshoidtoa yhdessä hänen vanhempansa, huoltajansa tai muun hänen hoidostaan ja kasvatuksesta vastaavan henkilön kanssa.

Jos lasta ei voida sijoittaa lapsen edun mukaisesti yhdessä hänen vanhempansa, huoltajansa tai muun hänen hoidostaan ja kasvatuksesta vastaavan henkilön kanssa, voidaan lapsi sijoittaa avohuollon tukitoimena lyhytaikaisesti myös yksin. Sijoitukseen vaaditaan lapsen huoltajan ja 12 vuotta täyttäneen lapsen suostumus. Sijoituksen edellytyksenä on, että sijoitus on tarpeen:

- 1) lapsen tuen tarpeen arvioimiseksi;
- 2) lapsen kuntouttamiseksi; tai
- 3) lapsen huolenpidon järjestämiseksi väliaikaisesti huoltajan tai muun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta tällöin vastaavan henkilön sairauden tai muun vastaavan syyn vuoksi.

Alle kaksivuotias lapsi voidaan sijoittaa avohuollon tukitoimena vankeusrangaistustaan suorittavan tai tutkintavankeudessa olevan vanhempansa luo vankilan perheosastolle. Alle kolmi-vuotiaan lapsen sijoitus voi jatkua perheosastolla, jos lapsen etu sitä välttämättä vaatii.

45 §

Avohuollon sijoituksen käyttämisen yleiset edellytykset

Lasta ei saa sijoittaa toistuvasti avohuollon tukitoimena, ellei lapsen etu välttämättä vaadi uutta lyhytaikaista sijoitusta.

Jos lapsella on useampi kuin yksi huoltaja ja jotakin heistä ei voida matkan, sairauden tai muun syyn vuoksi kuulla tai jos huoltajat ovat sijoittamisesta erimielisiä, lapsi voidaan sijoittaa, jos huoltaja, jonka luona lapsi asuu tai jonka kanssa lapsi tulee sijoituksen aikana asumaan, siihen suostuu ja sijoituksen katsotaan olevan lapsen edun mukainen.

Sijoituksesta päätettäessä on määriteltävä sijoituksen tavoitteet ja arvioitu kesto. Kun lapsi on sijoitettu 44 §:n 2 tai 3 momentin mukaisesti, sijoituksen jatkamisen edellytykset ja sen vaihtoehdot on arvioitava viimeistään kolmen kuukauden kuluttua sijoituksen alkamisesta. Jos sijoitusta jatketaan, arviointi on tehtävä kolmen kuukauden välein. Arvioinnin yhteydessä on selvitettävä myös mahdollinen huostaanoton tarve.

8 Luku

Lapsen kiireellinen sijoitus

46 §

Lapsen kiireellinen sijoitus

Jos lapsi on välittömässä vaarassa, lapselle voidaan järjestää kiireellisesti sijaishuoltona hänen tarvitsemansa hoito ja huolto. Kiireellisellä sijoituksella turvataan lasta hänen hyvinvointiaan, henkeään, terveyttään tai turvallisuuttaan välittömästi uhkaavalta vaaralta. Kiireellistä sijoitusta ei saa tehdä takautuvasti eikä ennalta.

Kiireellisestä sijoituksesta päättää 24 §:n 1 momentin mukaan määräytyvä viranhaltija, jonka päätöksen perusteella kiireellinen sijoitus voi kestää korkeintaan 30 päivää. Määräaikaan luetaan se päivä, jona lapsi on tosiasiallisesti sijoitettu kiireellisesti. Jos päätös kiireellisestä sijoituksesta on tehty ennen sitä vuorokautta, jonka aikana lapsi on tosiasiallisesti sijoitettu, luetaan määräaikaan päätöksentekopäivä.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, kiireellinen sijoitus voi jatkua ilman eri päätöstä yli 30 päivää, jos:

1) 24 §:n 2 ja 3 momentin mukaan määräytyvä viranhaltija tekee 30 päivän kuluessa kiireellisen sijoituksen alkamisesta 53 §:n 2 momentissa tarkoitetun huostaanottoa koskevan hakemuksen hallinto-oikeudelle; tai

2) ennen päätöstä lapsen kiireellisestä sijoituksesta lapsen huostaanottoa koskeva asia on jo vireillä hallinto-oikeudessa tai korkeimmassa hallinto-oikeudessa.

Kiireellisen sijoituksen aikana hyvinvointialueella on oikeus päättää lapsen asioista kiireellisen sijoituksen tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa siten kuin 55 §:ssä säädetään.

47 §

Päätös kiireellisen sijoituksen jatkamisesta

Jos 30 päivää ei ole riittävä aika lapsen huostaanoton tarpeen selvittämiseksi tai riittävien tukitoimien kartoittamiseksi 24 §:n 2 ja 3 momentin mukaan määräytyvä viranhaltija voi tehdä päätöksen lapsen kiireellisen sijoituksen jatkamisesta enintään 30 päivällä edellyttäen, että:

1) tarvittavista lastensuojelutoimenpiteistä ei ole mahdollista päättää ilman lisäselvityksiä;

2) välttämättömiä lisäselvityksiä ei ole mahdollista saada 30 päivässä kiireellisen sijoituksen alkamisesta; ja

3) jatkopäätös on lapsen edun mukainen.

Määräajan laskemisessa noudatetaan, mitä 46 §:n 2 momentissa on säädetty.

48 §

Kiireellisen sijoituksen lakkaaminen

Kun peruste kiireelliselle sijoittamiselle on lakannut tai sijoitus on rauennut jäljempänä 2 momentissa tarkoitetussa tilanteessa, 24 §:n 1 momentin mukaan määräytyvän viranhaltijan on välittömästi tehtävä päätös kiireellisen sijoituksen lopettamisesta.

Kiireellinen sijoitus raukeaa, jos 30 päivässä kiireellisen sijoituksen alkamisesta tai ennen 47 §:n 3 momentin mukaisen kiireellisen sijoituksen jatkopäätöksen päättymistä ei ole tehty joko 53 §:n 1 momentissa tarkoitettua päätöstä huostaanotosta tai 53 §:n 2 momentissa tarkoitettua hakemusta huostaanotosta hallinto-oikeudelle.

Kun huostaanottoa tai sijaishuoltoa koskeva asia on vireillä hallintotuomioistuimessa, kiireellinen sijoitus raukeaa, jos:

1) hallinto-oikeus tai korkein hallinto-oikeus antaa asiassa 116 §:n mukaisen väliaikaista määräystä koskevan päätöksen; tai

2) hallinto-oikeus tai korkein hallinto-oikeus antaa huostaanottoa tai sijaishuoltoa koskevassa hakemus- tai valitusasiassa päätöksen.

49 §

Asiaan osallisten mielipiteen selvittäminen

Ennen 46 ja 47 §:ssä sekä 48 §:n 1 momentissa tarkoitettuja kiireellistä sijoitusta koskevia päätöksiä on selvitettävä lapsen, vanhemman, huoltajan sekä muun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta tällöin vastaavan henkilön mielipide ja käsitys asiasta. Selvittäminen voidaan jättää tekemättä, jos selvittämisestä aiheutuva asian käsittelyn viivästyminen aiheuttaa haittaa lapsen terveydelle, kehitykselle tai turvallisuudelle.

Jos 1 momentissa tarkoitetun henkilön mielipidettä ei ole selvitetty ennen kiireellistä sijoitusta, on henkilölle tiedotettava kiireellisestä sijoituksesta mahdollisimman pian tapahtuman jälkeen. Tiedottamisen yhteydessä henkilölle on varattava mahdollisuus esittää käsityksensä asiasta ja saada tietoa oikeudesta saada apua siten kuin tässä ja muussa laissa säädetään.

9 Luku

Huostaanotto

50 §

Velvollisuus huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen

Lapsi on otettava hyvinvointialueen huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto, jos:

1) puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä; tai

2) lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään

Huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen voidaan kuitenkin ryhtyä vain, jos:

1) lapsen ja huoltajan ensisijaisesti tarvitsemat sosiaali- tai terveydenhuollon palvelut ja 7 luvussa tarkoitetut avohuollon työskentely ja tukitoimet eivät olisi lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseksi sopivia tai mahdollisia taikka jos ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi;

2) lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 7 §:ssä tarkoitetun lapsen huoltoa koskevan sopimuksen vahvistamiselle ei ole edellytyksiä;

3) sijaishuollon arvioidaan olevan 6 §:n mukaisesti lapsen edun mukaista.

51 §

Huostaanoton ja sijaishuollon valmistelu

Lapsen huostaanottoa sekä sijaishuoltoa koskevat asiat valmistelee lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä yhteistyössä toisen sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojeluun perehtyneen työntekijän kanssa. Valmistelutyön tukena tulee olla käytettävissä oikeudellista asiantuntemusta ja muuta lastensuojelun toteuttamisessa tarvittavaa asiantuntemusta.

Edellä 1 momentissa tarkoitetulla sosiaalityöntekijällä on sen lisäksi, mitä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain 53, 55 ja 64 §:ssä säädetään sosiaalihuollon viranomaisen tietojensaantioikeudesta, oikeus saada mainituissa pykälissä tarkoitetuilta tahoilta lausunnot, jos niitä tarvitaan huostaanoton valmistelussa, huostaanotosta päätettäessä tai sijaishuoltoa järjestettäessä.

52 §

Asiaan osallisten kuuleminen

Ennen 53 §:n 1–3 momentissa tarkoitettuja päätöksiä lapsen huostaanotosta ja sijaishuollosta sekä 57 §:n 1 momentissa tarkoitettua päätöstä huostassapidon lakkaamista on selvitettävä lapsen oma mielipide ja varattava hänelle mahdollisuus tulla kuulluksi 28 §:n mukaisesti.

Lapsen vanhemmalle, huoltajalle ja henkilölle, jonka hoidossa ja kasvatuksessa lapsi on tai on välittömästi ennen asian valmistelua ollut, on varattava tilaisuus tulla kuulluksi 1 momentissa mainituissa asioissa siten kuin hallintolain 34 §:n 1 momentissa säädetään.

Kuuleminen voidaan jättää suorittamatta, jos:

1) kuulematta jättämistä voidaan pitää perusteltuna lapsen ja kuultavan puuttuvan yhteydenpidon vuoksi eikä kuulemisen voida olettaa olevan ehdottoman välttämätöntä asian selvittämiseksi;

2) kuultavan asuin- tai olinpaikkaa ei voida kohtuullisin toimenpitein selvittää; tai

3) kuulemisesta saattaa aiheutua vakavaa vaaraa lapsen kehitykselle tai turvallisuudelle ja kuulematta jättämistä on pidettävä lapsen edun toteutumisen kannalta välttämättömänä.

Henkilölle, joka on jätetty 3 momentissa tarkoitettusta syystä kuulematta, on kuitenkin annettava tiedoksi lapsen huostaanottoa, sijaishuoltoa tai huostassapidon lopettamista koskeva päätös siten kuin hallintolaissa säädetään todisteellisesta tiedoksiannosta. Lasta koskeviin asiakirjoihin on kirjattava syyt kuulemisen suorittamatta jättämiselle.

53 §

Huostaanottoa ja sijaishuoltoa koskeva päätöksenteko

Huostaanottoa ja siihen liittyvää sijaishuoltoa koskevan päätöksen tekee 24 §:n 2 ja 3 momentin mukaan määräytyvä viranhaltija lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän valmisteltua asiaa, jos huoltaja tai 12 vuotta täyttänyt lapsi ei vastusta huostaanottoa ja siihen liittyvää sijaishuoltoon sijoittamista.

Jos lapsen huoltaja tai 12 vuotta täyttänyt lapsi vastustaa huostaanottoa tai siihen liittyvää sijaishuoltoon sijoittamista, asian ratkaisee hallinto-oikeus 24 §:n 2 ja 3 momentin mukaan määräytyvän viranhaltijan hakemuksesta lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän valmisteltua asian.

Huostaanoton ja kiireellisen sijoituksen aikana sijoituspaikan muuttamista koskevan päätöksen tekee 24 §:n 2 ja 3 momentin mukaan määräytyvä viranhaltija lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän valmisteltua asian.

54 §

Hakemus hallinto-oikeudelle

Huostaanottoa ja siihen liittyvää sijaishuoltoon sijoittamista koskevan 53 §:n 2 momentissa mainitun viranhaltijan hakemuksen hallinto-oikeudelle tulee sisältää:

- 1) vaatimus lapsen huostaanotosta ja sijaishuoltoon sijoittamisesta sekä vaatimuksen perustelut;
- 2) lasta koskeva 35 §:n mukainen asiakassuunnitelma;
- 3) selvitys perheelle ja lapselle annetuista tai tarjotuista avohuollon tukitoimista;
- 4) selvitys 38 §:n 1 momentissa tarkoitettua lapsen läheisverkoston kartoittamisesta;
- 5) selvitys sijoituspaikasta;
- 6) suunnitelma lapsen ja hänen läheistensä yhteydenpidon toteuttamisesta;
- 7) suunnitelma tai selvitys lapsen 61 §:n mukaisesta terveydentilan tutkimisesta;
- 8) selvitys 52 §:n mukaisesta mielipiteen selvittämisestä ja kuulemisesta;
- 9) tarvittaessa asiantuntijoiden lausunnot; sekä
- 10) mahdolliset muut päätöksentekoon vaikuttavat selvitykset ja asiakirjat.

Asiakassuunnitelma ja muut 1 momentissa mainitut asiakirjat voidaan tarvittaessa toimittaa erikseen, jos niitä ei ole hakemuksen kiireellisyydestä johtuen vielä voitu laatia.

55 §

Huostaanotetun lapsen huolto

Kun lapsi on otettu huostaan, hyvinvointialueella on oikeus huostaanoton tarkoituksen toteuttamiseksi päättää lapsen olinpaikasta sekä hoidosta, kasvatuksesta, valvonnasta ja muusta huolenpidosta ja näiden toteuttamiseksi tarpeellisesta opetuksesta ja terveydenhuollosta.

Edellä 24 §:n 2 ja 3 momentin mukaan määräytyvä viranhaltija tai saman pykälän 1 momentissa tarkoitettu sosiaalityöntekijä taikka laitoksen johtaja päättää huostaanotetun lapsen ja tämän vanhempien sekä muiden lapselle läheisten henkilöiden taikka muiden hänen sosiaaliseen verkostoonsa kuuluvien henkilöiden välisestä yhteydenpidon rajoittamisesta siten kuin 91 ja 92 §:ssä säädetään.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa on pyrittävä yhteistoimintaan lapsen, vanhemman ja huoltajan kanssa ja ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.

56 §

Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta päättäminen huostassapidon aikana

Huostassapidon aikana vanhemmat voivat sopia lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. Sopimuksen vahvistamisesta säädetään lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa. Yleinen tuomioistuin voi huostassapidon aikana päättää lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta tai edunvalvonnasta noudattaen, mitä mainitussa laissa tai holhoustoimesta annetussa laissa säädetään.

Jos lapsen huolto on lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain nojalla uskottu vanhempien sijasta perhehoitolain mukaisen toimeksiantosopimuksen tehneille henkilöille, voi hyvinvointialue edelleen maksaa näille lapsen ylläpidosta ja hoidosta aiheutuvaa korvausta sekä tarvittaessa palkkiota ja tukea lapsen hoitoa ja kasvatusta muutoinkin. Hyvinvointialueen tulee, ennen kuin se tekee hakemuksen tai antaa tuomioistuimelle selvityksen lapsen huollon siirtämisestä toimeksiantosopimuksen tehneille henkilöille, sopia heidän kanssaan tässä momentissa tarkoitetuista tukitoimista sekä palkkiosta ja korvauksesta. Samalla tulee arvioida, onko lapselle tarpeen määrätä erillinen edunvalvoja.

57 §

Huostassapidon kesto ja lakkaaminen

Huostaanotto on voimassa toistaiseksi. Kun 50 §:n mukaista huostassapidon ja sijaishuollon tarvetta ei enää ole, 24 §:n 2 ja 3 momentin mukaan määräytyvän viranhaltijan tulee tehdä päätös huostassapidon lopettamisesta lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän valmisteltua asian. Huostaanoton edellytysten lakkaamisesta huolimatta huostassapitoa ei kuitenkaan saa lopettaa, jos lopettaminen on 3 momentissa tarkoitettulla tavalla selvästi vastoin lapsen etua.

Jos huostassapito ei enää edistä huostaanoton tarkoituksen toteutumista eikä ole lapsen edun mukainen, edellä 1 momentissa tarkoitettu viranhaltija voi tehdä päätöksen huostassapidon lopettamisesta lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän valmisteltua asian edellyttäen, että lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseen voidaan vastata riittävästi tämän lain mukaisella tuella tai muilla sosiaali- ja terveyspalveluilla.

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on arvioitava huostassapidon jatkamisen edellytykset asiakassuunnitelman tarkistamisen yhteydessä, lapsen tai huoltajan hakiessa huostassapidon lopettamista tai kun se muutoin osoittautuu tarpeelliseksi.

Harkittaessa lapsen etua huostassapidon lopettamista koskevassa asiassa on otettava 6 §:n 2 momentissa mainitun lisäksi huomioon sijaishuollon kesto aika, lapsen ja sijaishuoltoa antavan välillä vallitsevan kiintymyssuhteen laatu, lapsen ja hänen vanhempiansa välinen kanssakäyminen sekä lapsen mielipide.

Huostassapito lakkaa, kun lapsi täyttää 18 vuotta.

58 §

Huostaanottopäätöksen raukeaminen

Päätös huostaanotosta raukeaa, jollei sen täytäntöönpanoon ole ryhdytty kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun päätös on saanut lainvoiman.

10 Luku

Kodin ulkopuolinen sijoitus

Kodin ulkopuolista sijoitusta koskevat yleiset säännökset

59 §

Kodin ulkopuolinen sijoitus

Lapsen kodin ulkopuolinen sijoitus voidaan toteuttaa perhehoitona, laitoshoidona taikka muulla lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla.

Perhehoito on ensisijainen laitoshoidon nähdessä. Perhehoitoon sovelletaan, mitä perhehoito-laissa säädetään.

Lapsi voidaan sijoittaa väliaikaisesti enintään kuudeksi kuukaudeksi myös vanhempansa tai muun huoltajansa hoidettavaksi ja kasvatettavaksi silloin, kun valmistellaan lapsen kotiin palaamista kodin ulkopuolisen sijoituksen jälkeen tai kun se on lapsen edun kannalta muusta syystä perusteltua.

Sen estämättä, mitä 3 momentissa säädetään, lapsi voidaan sijoittaa avohuollon tukitoimena vankeusrangaistustaan suorittavan tai tutkintavankeudessa olevan vanhempansa hoidettavaksi ja kasvatettavaksi vankilan perheosastolle enintään siihen saakka, kun lapsi täyttää kaksi vuotta. Alle kolmivuotiaan lapsen sijoitus voi jatkua perheosastolla, jos lapsen etu sitä välttämättä vaatii.

60 §

Sijoituspaikan valinta

Sijoituspaikan valinnassa tulee kiinnittää erityistä huomiota sijoituksen perusteisiin ja lapsen tarpeisiin sekä lapsen sisarussuhteiden ja muiden läheisten ihmissuhteiden ylläpitämiseen ja hoidon jatkuvuuteen. Lisäksi tulee mahdollisuuksien mukaan ottaa huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen sekä uskonnollinen tausta. Laitoshoidon järjestetään, jos lapsen sijoitusta ei voida järjestää lapsen edun mukaisesti riittävien tukitoimien avulla perhehoidossa tai muualla.

61 §

Lapsen terveydentilan tutkiminen

Lapsen sijoittamisen yhteydessä lapsen terveydentila on tutkittava, ellei terveydentilaa ole ollut mahdollista tutkia aikaisemmin tai muusta syystä ei ole käytettävissä riittäviä tietoja lapsen hoidon järjestämiseksi sijoituksen aikana.

62 §

Yhteistyö kodin ulkopuolisen sijoituksen aikana

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän sekä lapsen hoidosta ja kasvatuksesta sijoituspaikassa vastaavan perhehoitajan tai työntekijän tulee olla yhteistyössä kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen ja hänen vanhempansa ja huoltajansa kanssa lapsen huollon jatkuvuuden turvaamiseksi.

63 §

Sivistykselliset oikeudet sijoituksen aikana

Lapsella on oikeus varhaiskasvatukseen ja opetukseen sijoituksen aikana siten kuin niistä säädetään varhaiskasvatuslaissa, perusopetuslaissa sekä oppivelvollisuuslaissa (1214/2020). Lapsen asiakassuunnitelmaan on kirjattava, miten hänen varhaiskasvatuksensa, esi- tai perusopetuksensa, oppivelvollisuuslaissa tarkoitettu koulutus taikka muu opetus järjestetään sijoituksen aikana.

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän tulee tehdä yhteistyötä varhaiskasvatuksen, esi- tai perusopetuksen taikka muun lapsen opetuksen tai koulutuksen järjestäjän kanssa lapsen kodin ulkopuolisen sijoituksen valmistelun ja sijoituksen aikana.

Lapsen hoidosta ja kasvatuksesta sijoituspaikassa vastaavan perhehoitajan tai työntekijän tulee toimia yhteistyössä varhaiskasvatuksen, esi- tai perusopetuksen taikka muun lapsen opetuksen tai koulutuksen järjestäjän kanssa.

Lapsen asema ja huolenpito sijoituspaikassa

64 §

Tietojen antaminen lapselle ja mahdollisuus keskusteluun

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tai muun hyvinvointialueen sosiaalihuollon toimivaltaisen viranhaltijan on huolehdittava siitä, että kodin ulkopuolelle sijoitetulle lapselle selvitetään hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisella tavalla, miksi hänet on sijoitettu sekä selostettava niitä toimia, joihin hänen asiassaan on ryhdytty tai joihin aiotaan ryhtyä.

Lapselle on järjestettävä asiakassuunnitelmaan tarkemmin kirjattavalla tavalla riittävä mahdollisuus tavata henkilökohtaisesti hänen asioistaan vastaavaa sosiaalityöntekijää tai muuta lastensuojelun työntekijää muiden läsnä olematta ja keskustella häntä itseään ja sijoituksen toteuttamista koskevista asioista.

65 §

Ihmissuhteet ja yhteydenpito

Kodin ulkopuolelle sijoitetulle lapselle on turvattava hänen kehityksensä kannalta tärkeät, jatkuvat ja turvalliset ihmissuhteet. Lapsella on oikeus tavata vanhempiaan, sisaruksiaan ja muita hänelle läheisiä henkilöitä vastaanottamalla vieraita tai vierailemalla sijoituspaikan ulkopuolella sekä pitää heihin muuten yhteyttä käyttämällä teknisiä laitteita tai lähettämällä ja vastaanottamalla kirjeitä tai niihin rinnastettavia muita luottamuksellisia viestejä taikka muita lähetyksiä.

Hyvinvointialueen ja lapsen sijoituspaikan on tuettava ja edistettävä lapsen ja hänen vanhempiensa sekä lapsen ja muiden hänelle läheisten henkilöiden yhteydenpitoa. Lapsen sijoitus on järjestettävä niin, että sijoituspaikan etäisyys ei ole este yhteydenpidolle lapselle läheisiin henkilöihin.

66 §

Käyttövarat

Kun lapsi tai nuori on sijoitettu kodin ulkopuolelle sijoitusta avohuollon tukitoimena, sijaishuoltoa tai jälkihuoltoa koskevien säännösten mukaisesti, hyvinvointialueen on huolehdittava, että hänen opintojaan ja harrastuksiaan tuetaan tarvittaessa taloudellisesti.

Edellä 1 momentissa mainitun taloudellisen tuen lisäksi lapselle tai nuorelle on hänen omaan käyttöönsä henkilökohtaisia tarpeita varten annettava kalenterikuukaudessa käyttövaroja iästä ja kasvuympäristöstä riippuen seuraavasti:

- 1) alle 15-vuotiaalle lapselle määrä, joka vastaa hänen yksilöllistä tarvettaan; ja
 - 2) 15 vuotta täyttäneelle lapselle tai nuorelle vähintään määrä, joka vastaa yhtä kolmasosaa elatustukilain (580/2008) 9 §:ssä säädetystä yhdelle lapselle suoritettavasta elatustuen määrästä.
- Alaikäisellä on oikeus itse päättää 2 momentin perusteella maksettujen varojen käytöstä sen estämättä, mitä holhoustoimesta annetussa laissa säädetään.

Lapsen tai nuoren sijoituspaikan on pidettävä kirjaa lapselle tai nuorelle annettujen käyttövarojen maksamisesta. Kirjaukset on lähetettävä tiedoksi 9 §:ssä tarkoitetulle lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle vuosittain. Nuoren kirjaukset on lähetettävä nuoren asioista vastaavalle omatyöntekijälle vuosittain.

Sijoitetun lapsen oikeus tasapainoiseen kehitykseen ja suojeluun

Tämän lain nojalla kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen hyvä hoito ja kasvatusta, lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito sekä lapsen oikeus tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin on turvattava siten, kuin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 1 §:ssä säädetään. Erityisesti on kiinnitettävä huomiota toimiin, joilla suojellaan lapsen psyykkistä ja fyysistä hyvinvointia sekä tuetaan sosiaalista kehitystä. Lapsen hoito ja kasvatusta on järjestettävä ja lasta kohdeltava siten, että hänen yksityisyyttään kunnioitetaan.

Lapsen tasapainoisen kehityksen ja suojelun toteuttamiseksi lapselle voidaan asettaa ikä- ja kehitystason mukaisia rajoja vastaavalla tavalla kuin vanhemmat voivat asettaa rajoja lapsen tavanomaisessa kasvatustarkoituksessa. Rajoista tulee ensisijaisesti keskustella lapsen kanssa ja lapsen mielipide tulee selvittää siten kuin 20 §:n 1 momentissa säädetään. Lapseen voidaan fyysisesti koskea tavanomaisessa suojelu- ja kasvatustarkoituksessa, jos se on lapsen edun turvaamiseksi välttämätöntä. Hoito, kasvatusta, valvonta ja huolenpito eivät saa olla lasta alistavia tai muulla tavoin hänen ihmisarvoaan loukkaavia. Lapsen hoito, kasvatusta, valvonta tai huolenpito eivät saa sisältää 12 luvussa tarkoitettuja rajoituksia. Rajoitusten käytön edellytyksistä ja päätöksentekovelvollisuudesta säädetään erikseen 12 luvussa.

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tulee sijoituksen aikana valvoa sijoituspaikan kasvatuskäytäntöjä osana lapsen edun toteutumista. Lisäksi sosiaalityöntekijän tulee 35 §:ssä tarkoitettua asiakassuunnitelmaa laatiessaan keskustella sosiaalihuoltolain 39 §:n 2 momentissa tarkoitettujen tahojen kanssa menettelytavoista ja kasvatuseriaa- teista sekä kasvatukseen liittyvistä säännöistä ja käytännöistä, joilla lapsen hoitoa, kasvatusta, valvontaa ja huolenpitoa toteutetaan.

Aineiden ja esineiden poisottaminen kodin ulkopuolelle sijoitetulta lapselta

Jos lapsella on hallussaan aineita tai esineitä, joita alle 18-vuotias ei muun lain nojalla saa pitää hallussaan, voi perhehoitaja, ammatillisen perhekodin työntekijä tai lastensuojelulaitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö ottaa ne pois lapselta. Jos lapsella on hallussaan päihtymistarkoituksessa käytettävää muuta kuin edellä tarkoitettua ainetta tai esinettä taikka tällaisen aineen käyttöön erityisesti soveltuvia välineitä, myös ne voidaan ottaa lapselta pois.

Lapselta voidaan ottaa pois myös muut kuin 1 momentissa tarkoitettut aineet ja esineet, jotka ominaisuuksiensa puolesta soveltuvat vaarantamaan lapsen omaa tai toisen henkilön henkeä, terveyttä, turvallisuutta taikka sijoituspaikan järjestystä tai soveltuvat vahingoittamaan omaisuutta, jos 1 momentissa tarkoitettulla henkilöllä on perusteltu syy epäillä, että lapsi käyttää aineita tai esineitä omaa tai muiden henkeä, terveyttä, turvallisuutta taikka sijoituspaikan järjestystä vaarantaen tai omaisuutta vahingoittaen.

Lisäksi lapselta voidaan ottaa pois rahavarat, maksuvälineet ja muut näihin verrattavat välineet, hyödykkeet tai omaisuus, jos niiden käyttö todennäköisesti vaarantaa lapsen omaa tai toisen henkilön henkeä, terveyttä, turvallisuutta, sijoituspaikan järjestystä, vahingoittaa omaisuutta tai vaarantaa lapsen oman tai toisen lapsen sijoituksen tarkoituksen toteutumista. Jos rahavarat, maksuvälineet tai muut näihin verrattavat välineet on otettu lapselta pois, tulee rahavarojen käyttö hyväksyttäviin tarkoituksiin mahdollistaa lapselle valvotusti.

Lisäksi lapselta voidaan ottaa pois lapsen hallussa olevat viestinnän mahdollistavat laitteet tai muut välineet kun niiden käytön tavanomainen rajaaminen ei ole riittävää ja, jos lapsi käyttää laitetta tai välinettä vaarantaen omaa kehitystä ja hyvinvointia. Lisäksi laitteet tai muut

välineet voidaan ottaa pois, jos lapsi käyttää viestinnän mahdollistavaa laitetta tai välinettä vaarantaen omaa tai toisten henkilöiden turvallisuutta tai sijoituspaikan järjestystä taikka vaarantaa lapsen omaa tai toisten lasten sijoituksen tarkoituksen toteutumista. Jos edellä mainitut laitteet tai muut välineet on otettu lapselta pois, on lapsen yhteydenpito turvattava muilla tavoin. Lapsen yhteydenpidon rajoittamisesta säädetään 91 ja 92 §:ssä.

Aineiden ja esineiden poisottamisesta on viivytyksettä ilmoitettava 9 §:ssä tarkoitetulle lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle tai muulle hyvinvointialueen toimivaltaiselle sosiaalihuollon viranhaltijalle.

Aineiden ja esineiden poisottamisesta rajoitustoimenpiteenä lastensuojelulaitoksessa säädetään erikseen 12 luvussa.

69 §

Päätöksenteko aineen ja esineen poisottamisessa

Poisottoa ei saa jatkaa pidempään kuin se 68 §:ssä tarkoitettu syystä ja lapsen hoidon ja kasvatuksen kannalta on välttämätöntä. Aineen tai esineen poisottamisen välttämättömyyttä on arvioitava määräajoin.

Aineen tai esineen poisottamisesta on tehtävä päätös, jos poisotettua ainetta tai esinettä ei palauteta lapselle heti tilanteen rauettua. Päätöksentekoa koskevasta toimivallasta säädetään 25 §:n 1 kohdassa ja 27 §:n 1 momentissa.

Poisotetun omaisuuden luovuttamiseen tai hävittämiseen sovelletaan, mitä muussa laissa säädetään. Alkoholiaisissa (1102/2017) tarkoitettujen alkoholijuomien ja tupakkalain (549/2016) 118 §:ssä tarkoitettujen tuotteiden, joita alaikäinen ei saa pitää hallussaan, voidaan hävittää päällyksineen, jos aineella tai tuotteella ei ole sanottavaa myynti- tai käyttöarvoa. Poisotettu omaisuus on palautettava lapselle viimeistään sijoituksen päättyessä, jollei omaisuuden palauttamisesta tai hävittämisestä muussa laissa toisin säädetä. Jos poisotettu omaisuus on tämän momentin tai muun lain nojalla hävitetty, hävittämisestä on mainittava 2 momentissa tarkoitettua päätöksessä.

Valvonta

70 §

Kodin ulkopuolisten sijoitusten ja sijoituspaikkojen valvonta

Sijoittajahyvinvointialueen tehtävänä on valvoa, että lapsen sijoitus perhehoitoon tai laitoshuoltoon toteutuu tämän lain mukaisesti ja lapsi saa sijoituksen aikana ne tarvitsemansa palvelut ja tukitoimet, jotka sijoitushyvinvointialueen on 15 §:n mukaisesti järjestettävä.

Lastensuojelulaitosten ja ammatillisten perhekotien toimintaa valvovat lisäksi sijoitushyvinvointialue ja Lupa- ja valvontavirasto. Ahvenanmaan maakunnassa Ahvenanmaan valtionvirasto valvoo sijoituspaikan toimintaa siltä osin, kun on kyse Ahvenanmaan itsehallintolain 27 §:n 24 kohdan mukaan valtakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvasta hallinnollisesta puuttumisesta henkilökohtaiseen vapauteen. Valvontaa toteuttaessaan sijoitushyvinvointialueen, Lupa- ja valvontaviraston sekä Ahvenanmaan valtionviraston tulee toimia yhteistyössä sijoittajahyvinvointialueen kanssa.

Sijoittajahyvinvointialueen on valvottava osana järjestämisvastuuseen kuuluvaa valvontaa sijoituspaikan henkilöstön määrää ja osaamista sekä tiloja.

Jos sijoittajahyvinvointialue havaitsee sijoituspaikan toiminnassa sellaisia epäkohtia tai puutteita, jotka voivat vaikuttaa sijoitettujen lasten hoitoon tai huolenpitoon, sen tulee salassapitovelvoitteiden estämättä ilmoittaa asiasta viipymättä sijoitushyvinvointialueelle, Lupa- ja valvontavirastolle, tiedossaan oleville muille lapsia samaan sijoituspaikkaan sijoittaneille hyvinvointialueille ja Ahvenanmaan maakunnassa Ahvenanmaan valtionvirastolle.

Sijoitushyvinvointialueeseen, joka hoitaa 2 momentissa tarkoitettua valvontatehtävää, sovelletaan sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain (741/2023) 24 §:ää ja hyvinvointialueesta annetun lain 10 §:ää.

71 §

Muu valvonta

Lupa- ja valvontaviraston ja Ahvenanmaan maakunnassa Ahvenanmaan valtionviraston on seurattava lastensuojelulaitosten toimintaa 70 §:ssä säädetyn lisäksi viraston omasta aloitteestaan tekemien tarkastuskäyntien avulla ja erityisesti valvottava 12 luvun nojalla tehtäviä rajoituksia lastensuojelulaitoksissa. Lupa- ja valvontaviraston ja Ahvenanmaan maakunnassa Ahvenanmaan valtionviraston on valvontaa toteuttaessaan varattava lapselle tilaisuus luottamukselliseen keskusteluun viraston edustajan kanssa.

11 luku

Laitushoito

72 §

Toimitilat lastensuojelulaitoksessa

Lastensuojelulaitoksen toimitiloista, toimintaympäristöstä, välineistä ja tietojärjestelmistä säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain 8 §:ssä.

Laitoksessa voi olla yksi tai useampi asuinyksikkö. Yksiköt voivat toimia myös toisistaan erillisinä.

73 §

Lasten ja nuorten määrä sekä henkilöstömitoitus lastensuojelulaitoksessa

Asuinyksikössä saa olla samanaikaisesti enintään 7 sijoitettua lasta tai nuorta. Samassa rakennuksessa saa olla samanaikaisesti enintään 24 sijoitettua lasta tai nuorta. Jos lapselle järjestetään laitushoitoa yhdessä vanhemman, huoltajan tai muun hänen hoidostaan ja kasvatuksestaan vastaavan henkilön kanssa, saa asuinyksikössä olla samanaikaisesti useampikin sijoitettu lapsi.

Asuinyksikössä tulee olla vähintään 1 hoito- ja kasvatustehtävissä toimiva työntekijä lasta tai nuorta kohti. Asuinyksikössä tulee olla vähintään 7 hoito- ja kasvatustehtävissä toimivaa työntekijää. Jos samassa rakennuksessa on useampi asuinyksikkö, asuinyksikköä kohden tulee olla vähintään 6 hoito- ja kasvatustehtävissä toimivaa työntekijää. Jos yhdestä asuinyksiköstä koostuvaan lastensuojelulaitokseen on muutoin kuin tilapäisesti sijoitettu vähemmän kuin 7 lasta tai nuorta, laitoksessa tulee olla vähintään 6,5 hoito- ja kasvatustehtävissä toimivaa työntekijää. Jos hoito- ja kasvatustehtävissä toimiva työntekijä asuu yhdessä hoidettavien lasten tai nuorten kanssa, voidaan mainituista henkilöstön määristä poiketa.

Kiireellisissä tilanteissa voidaan väliaikaisesti poiketa 1 momentissa tarkoitetuista lasten tai nuorten määristä, jos se on välttämätöntä lapsen tai nuoren sijoituksen järjestämiseksi.

Asuinyksikön ollessa tilapäisesti tyhjä, rinnakkaisen asuinyksikön henkilöstö voi hoitaa tyhjänä olevan asuinyksikön päivystämisen.

Edellä 1–4 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa henkilöstön määrä on suhteutettava sijoitettujen lasten tai nuorten lukumäärään, heidän tarvitsemaansa hoitoon ja kasvatukseen sekä toiminnan luonteeseen ottaen huomioon, mitä 74 §:ssä säädetään.

74 §

Lastensuojelulaitoksen henkilöstö

Sen lisäksi mitä henkilöstöä koskien sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain 9 §:ssä säädetään, lastensuojelulaitoksessa on oltava lasten ja nuorten tarvitsemaan hoitoon ja kasvatukseen nähden riittävä määrä sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 3 §:ssä tarkoitettuja sosiaalihuollon ammattihenkilöitä sekä muuta henkilöstöä.

Laitoksen hoito- ja kasvatustehtävistä vastaavan johtajan tulee täyttää sosiaalihuoltolain 46 a §:n 3 momentissa säädetyt edellytykset.

Hoito- ja kasvatustehtävissä olevan henkilöstön määrässä ja henkilöstörakenteessa on otettava huomioon toimintayksikön asiakaskunnan erityistarpeet ja toiminnan luonne. Henkilöstön riittävästä määrästä, osaamisesta ja perehdytyksestä on huolehdittava siten, etteivät niihin liittyvät puutteet aiheuta rajoitusten käyttämistä, lapsen turvallisuutta vaarantavia ja ihmisarvoa alentavia rajoitustoimenpiteiden toteuttamistapoja ja käytäntöjä.

75 §

Lastensuojelulaitoksen turvahenkilöt

Laitoksen henkilökuntaan voi hoito- ja kasvatushenkilöstön lisäksi kuulua turvahenkilöitä, jos se on laitokseen sijoitettujen lasten hoidon ja kasvatuksen toteuttamisen turvaamiseksi välttämätöntä. Turvahenkilön tulee olla palvelussuhteessa palveluntuottajaan. Laitoksen palveluksessa olevaan henkilöön sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä hänen suorittaessaan tässä laissa tarkoitettuja tehtäviä. Vahingonkorvausvastuusta säädetään vahingonkorvauslaissa (412/1974).

Turvahenkilön tehtävänä on laitokseen sijoitettuna olevien lasten, laitoksen henkilökunnan ja muiden laitoksessa olevien henkilöiden suojeleminen, laitoksen järjestyksen ylläpito sekä laitoksen omaisuuden suojaaminen. Turvahenkilö ei voi toimia lapsen hoito- ja kasvatustehtävissä eikä käyttää 12 luvun mukaisia rajoituksia.

Turvahenkilönä voi toimia henkilö, jolla on:

- 1) tehtävään soveltuva tutkinto;
- 2) tarpeellinen käytännön kokemusturvallisuusalan tehtävistä sekä koulutus voimakeinojen käyttämisen oikeutuksen perusteisiin sekä niiden noudattamiseen käytännön tilanteissa.

Turvahenkilön tulee olla rehelliseksi ja luotettavaksi tunnettu sekä henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan sopiva toimimaan turvahenkilönä. Palveluntuottajan on lisäksi varmistettava, ettei henkilöllä ole tehtävän asianmukaista hoitamista vaarantavia sidonnaisuuksia ja, että hänellä on edellytykset hoitaa tehtävänsä riippumattomasti ja luotettavasti. Menettelyistä alaikäisten kanssa työskentelemään valittavien henkilöiden rikostaustan selvittämisestä säädetään laissa lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä.

Palveluntuottajan tulee perehdyttää turvahenkilö lastensuojeluun ja lastensuojelulaitoksen erityisolosuhteisiin sekä väkivaltaa käyttävän lapsen kohtaamiseen. Palveluntuottajan tulee myös huolehtia, että turvahenkilölle järjestetään tarpeellinen voimakeinojen käyttöä koskeva täydennyskoulutus. Palveluntuottajan on lisäksi huolehdittava lasten ja koko henkilökunnan perehdyttämisestä turvahenkilön sekä hoito- ja kasvatushenkilökunnan tehtäviin ja toimivaltuuksiin.

Laitoksen johtajan tulee antaa turvahenkilölle tunnistekortti, josta käy ilmi henkilön toimiminen turvahenkilönä. Turvahenkilön on pidettävä tunnistekortti esillä tässä laissa tarkoitetuissa tehtävissä. Turvahenkilön on ilmaistava toimenpiteen kohteelle olevansa tässä laissa säädettyjä toimivaltuuksia käyttämään oikeutettu turvahenkilö sekä ilmoitettava toimenpiteen peruste sen kohteena olevalle henkilölle.

Palveluntuottajan on viipymättä lopetettava henkilön käyttö turvahenkilönä, jos tämä ei täytä tässä laissa säädettyjä edellytyksiä.

Palveluntuottajan on ilmoitettava hyvinvointialueelle ja Helsingin kaupungille, jos sen henkilökuntaan kuuluu turvahenkilöitä. Ilmoitus on myös tehtävä, jos turvahenkilön käyttö lopetetaan 7 momentissa säädetystä syystä.

76 §

Turvahenkilön tehtävissä noudatettavat periaatteet

Turvahenkilön tulee ensisijaisesti neuvoin, kehotuksin ja sovinnollisin keinoin ylläpitää lastensuojelulaitoksen järjestystä ja turvallisuutta.

Turvahenkilön on tehtäviä hoitaessaan kunnioitettava perus- ja ihmisoikeuksia sekä toimivaltuuksia käyttäessään valittava perusteltavissa olevista vaihtoehdoista se, joka parhaiten edistää näiden oikeuksien toteutumista. Turvahenkilö ei saa tehtäviä hoitaessaan puuttua kenenkään oikeuksiin enempää kuin tehtävien suorittamiseksi on välttämätöntä. Tehtäviin liittyvien toimenpiteiden on oltava perusteltuja suhteessa tehtävien tärkeyteen ja kiireellisyyteen sekä tilanteeseen kokonaisuutena. Jos toimenpiteen kohteena on alaikäinen, toimenpidettä suoritettaessa on otettava huomioon lapsen ikä ja kehitystaso.

77 §

Turvahenkilön toimivaltuudet

Turvahenkilöllä on 75 §:n 2 momentissa tarkoitetun tehtävänsä suorittamiseksi oikeus:

1) estää ulkopuolisen henkilön pääsy laitokseen ja sen alueelle, jos henkilöllä ei ole asiallista syytä saapumiselleen;

2) estää ulkopuolisen henkilön pääsy laitokseen ja sen alueelle myös silloin, kun henkilöllä on asiallinen syy saapumiselleen, jos on syytä epäillä, että;

a) henkilö päihtymyksen, käyttäytymisen tai aikaisemman käyttäytymisensä perusteella vaarantaa laitoksessa taikka sen alueella olevien henkilöiden turvallisuutta, laitoksen järjestystä taikka laitoksen omaisuutta tai;

b) henkilöllä on hallussaan ihmisen tai omaisuuden vahingoittamiseen soveltuvia aineita tai esineitä ja on syytä epäillä, että henkilö käyttää aineita taikka esineitä laitoksessa tai sen alueella olevien henkilöiden turvallisuutta, laitoksen järjestystä tai laitoksen omaisuutta vaarantaen;

3) poistaa laitoksesta ja sen alueelta siellä asiallisesta syystä oleva ulkopuolinen henkilö, jos hän päihtymyksen, käyttäytymisen taikka varustautumisen perusteella vaarantaa taikka uhkaa vaarantaa laitoksessa tai sen alueella olevien henkilöiden turvallisuutta, laitoksen järjestystä tai laitoksen omaisuutta;

4) laitoksessa tai sen alueella olevien henkilöiden turvallisuuden, laitoksen järjestyksen ja laitoksen omaisuuden suojelemiseksi tehdä henkilöntarkastus asiallisesta syystä laitokseen saapuvalle tai siellä olevalle ulkopuoliselle henkilölle ja ottaa tältä pois ihmisen tai omaisuuden vahingoittamiseen soveltuva aine taikka esine, jos on syytä epäillä, että henkilö käyttää ainetta taikka esinettä laitoksessa tai sen alueella olevien henkilöiden turvallisuutta, laitoksen järjestystä tai laitoksen omaisuutta vaarantaen taikka on syytä epäillä, että henkilö laitoksessa tai sen alueella edellä tarkoitettuihin välittää toiselle laitoksessa tai sen alueella olevalle henkilölle tällaista ainetta tai esinettä;

5) laitokseen sijoitettujen lasten ja laitoksen järjestyksen suojelemiseksi tehdä henkilöntarkastus 4-kohdassa tarkoitettulle henkilölle ja ottaa tältä pois päihtymistarkoitukseen soveltuva aine tai tällaisen aineen käyttöön erityisesti soveltuva väline, jos on syytä epäillä, että henkilö välittää ainetta tai välinettä laitoksessa tai sen alueella olevalle lapselle;

6) estää laitokseen sijoitettuna olevan lapsen, laitoksen henkilökunnan tai muun laitoksessa tai sen piha-alueella olevan henkilön turvallisuutta vaarantava teko tai tapahtuma.

Toimivaltuudet ovat voimassa laitoksessa ja sen yhteydessä olevalla alueella.

Edellä 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettu henkilöntarkastus voidaan toteuttaa vaatteita tunnustelemalla metallinilmaisinta tai muuta teknistä laitetta käyttäen. Henkilöntarkastus on suoritettava hienotunteisesti ja laitoksen henkilökuntaan kuuluvan toisen henkilön läsnä ollessa. Tarkastuksen tekijän ja siinä läsnä olevan henkilön on oltava samaa sukupuolta tarkastettavan henkilön kanssa, jollei kyseessä ole terveydenhuollon ammattihenkilö. Edellä mainitusta tarkastuksen suorittamistavasta voidaan kuitenkin poiketa, jos se on asian kiireellinen luonne huomioon ottaen turvallisuuden kannalta välttämätöntä.

Poisotetun omaisuuden luovuttamiseen tai hävittämiseen sovelletaan, mitä muussa laissa säädetään. Poisotettu omaisuus on palautettava tarkastetulle henkilölle viimeistään hänen poistuesaan laitoksesta ja sen alueelta, jollei omaisuuden palauttamisesta tai hävittämisestä muussa laissa toisin säädetä.

78 §

Turvahenkilön oikeus voimakeinojen käyttöön

Turvahenkilöllä on tehtävänsä suorittaessaan oikeus käyttää tehtävän toteuttamiseksi välttämättömiä voimakeinoja, jos henkilö koettaa vastarintaa tekemällä estää 77 §:n 1 momentin:

- 1) 1 tai 2 kohdan tarkoittaman laitokseen ja sen alueelle pääsyn estämisen;
- 2) 3 kohdan tarkoittaman laitoksesta ja sen alueelta poistamisen;
- 3) 4 tai 5 kohdan tarkoittaman henkilöntarkastuksen suorittamisen;
- 4) 6 kohdan tarkoittaman turvallisuutta vaarantavan teon tai tapahtuman estämisen.

Käytettävien voimakeinojen on oltava tilanteeseen ja suojeltavaan etuun nähden välttämättömiä, puolustettavia ja oikeasuhtaisia. Voimakeinojen käyttöä harkittaessa on otettava huomioon henkilön käyttäytyminen, tehtävän tärkeys ja kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus sekä muut seikat, joilla on merkitystä tilanteen kokonaisarviointin kannalta. Voimankäyttövälineiden käyttö ei ole sallittu. Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain 4 luvun 6 §:n 2 ja 3 momentissa.

Lapsen terveydentila on tutkittava voimakeinojen käytön jälkeen, jos voimankäytöstä aiheutuu lapselle vammoja tai fyysisiä jälkiä tai jos lapsi sitä pyytää.

79 §

Turvahenkilön velvollisuus laatia tapahtumailmoitus

Turvahenkilön velvollisuuteen laatia 77 §:n 1 momentissa tarkoitettujen toimivaltuuksien käytöstä tapahtumailmoitus sekä palveluntuottajan velvollisuuteen säilyttää ja hävittää tapahtumailmoitukset sovelletaan, mitä yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain (1085/2015) 8 §:ssä säädetään vartijan velvollisuudesta laatia tapahtumailmoitus sekä turvallisuusalan elinkeinolluvan haltijan velvollisuudesta säilyttää ja hävittää tapahtumailmoitukset.

Sijoitettua lasta koskeva tapahtumailmoitus on tehtävä yhdessä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökunnan kanssa siten, että tapahtumailmoituksen tiedot tulee kirjattua myös lapsen asiakasasiakirjoihin. Asiakasasiakirjoihin on kirjattava myös mahdolliset eriävät näkemykset tapahtumien kulusta. Turvahenkilön on annettava lasta koskeva tapahtumailmoitus laitoksen johtajalle. Laitoksen johtajan on annettava välittömästi tapahtumailmoitus lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle.

Erityisen huolenpidon jakso

80 §

Erityisen huolenpidon jakso

Erityisen huolenpidon jaksolla tarkoitetaan sijaishuollossa olevalle 12 vuotta täyttäneelle lapselle lastensuojelulaitoksessa toteutettavaa erityistä, moniammatillista hoitoa ja huolenpitoa. Erityisen huolenpidon jakson tavoitteena on katkaista lapsen häntä itseään vahingoittava käyttäytyminen ja mahdollistaa lapselle annettava kokonaisvaltainen huolenpito. Erityisen huolenpidon jakson aikana lapsen hoidon ja huolenpidon edellyttämässä laajuudessa lapseen kohdistetaan erityisiä rajoituksia siten kuin 108 §:ssä säädetään. Lapsen rajoittamisesta muutoin säädetään 12 luvussa.

Sijoituksen edellytyksenä on, että lapsen suojeleminen 108 §:ssä tarkoitetuilla rajoituksilla on välttämätöntä. Lapselle voidaan sijaishuollon aikana järjestää erityisen huolenpidon jakso, jos lapsen oma käyttäytyminen vakavasti vaarantaa hänen henkeään, terveyttään tai kehitystään. Sijoituksen edellytyksenä on lisäksi, että sijaishuoltoa ei ole lapsen hoidon ja huolenpidon tarve huomioon ottaen mahdollista järjestää muulla tavoin eivätkä terveydenhuollon palvelut sovellu käytettäväksi erityisen huolenpidon jakson sijaan.

81 §

Päätös erityisen huolenpidon jaksosta

Erityisen huolenpidon jaksosta on tehtävä päätös, jonka tulee olla määräaikainen. Päätös voidaan tehdä enintään 90 vuorokaudeksi kerrallaan. Määräaika lasketaan erityisen huolenpidon jakson tosiasiallisesta aloittamisesta. Päätös erityisen huolenpidon jaksosta raukeaa, jollei täytäntöönpanoa ole voitu aloittaa 90 vuorokauden kuluessa päätöksen tekemisestä. Päätöksen erityisen huolenpidon jaksosta on kirjattava jakson perusteet, tavoitteet, hoito- ja kuntoutusmuodot ja muut tukitoimet tavoitteiden saavuttamiseksi.

Erityisen huolenpidon jaksoa voidaan jatkaa erittäin painavilla syillä enintään 90 vuorokautta, jos jatkaminen on sen lisäksi, mitä 80 §:ssä säädetään erityisen huolenpidon jakson toteuttamisen edellytyksistä, lapsen hengen, terveyden tai turvallisuuden ja lapsen tarpeenmukaisten palvelujen järjestämisen kannalta välttämätöntä.

Päätöksen on perustuttava erityisen huolenpidon jakson järjestämistä varten tehtyyn lapsen tilanteen moniammatilliseen arvioon, joka perustuu ainakin kasvatukselliseen, sosiaalityön ja lääketieteelliseen asiantuntemukseen. Päätöksen erityisen huolenpidon jaksosta ja sen jatkamisesta tekee 24 §:n 2 ja 3 momentin mukaan määräytyvä viranhaltija lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän valmisteltua asian. Erityisen huolenpidon jakso on lopetettava välittömästi, jos se osoittautuu tehottomaksi sille asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi tai kun sen tarvetta ei enää ole. Lopettamisesta päättää 9 §:ssä tarkoitettu lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tai muu hyvinvointialueen toimivaltainen sosiaalihuollon viranhaltija.

Jos erityisen huolenpidon jakso järjestetään muualla kuin lapsen omassa sijoituspaikassa, hyvinvointialue voi lapsen tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen irtisanoa edellä tarkoitettun sijoituspaikan. Irtisanomisesta päättää 24 §:n 2 ja 3 momentin mukaan määräytyvä viranhaltija lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän valmisteltua asian.

Erityisen huolenpidon jakson toimeenpano

Erityisen huolenpidon jakso voidaan järjestää lastensuojelulaitoksessa, jonka käytettävissä on sen toteuttamiseksi riittävä kasvatuksellinen, sosiaalityön, psykologinen ja lääketieteellinen asiantuntemus. Laitoksessa tulee olla toiminnan edellyttämä tehtävään soveltuvan ammatillisen tutkinnon omaava henkilöstö ja erityisen huolenpidon jakson toteuttamiseksi terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan asianmukaiset tilat.

Erityisen huolenpidon jakson aikana on 1 momentissa tarkoitetun asiantuntemuksen omaavien henkilöiden tavattava säännöllisesti lasta sekä osallistuttava lapsen erityisen huolenpidon jakson suunnitteluun, toimeenpanoon ja arviointiin. Erityisen huolenpidon jakson aikana lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on suunniteltava lapsen sijaishuollon toteuttaminen erityisen huolenpidon jakson jälkeen. Suunnittelussa tulee ottaa huomioon palvelujen jatkuvuus lapsen sijaishuoltopaikkaa muutettaessa tai kun lapsi siirtyy erityisen huolenpidon jakson päätyttyä jälkihuoltoon. Erityisen huolenpidon jakson aikana lapselle on lisäksi tehtävä tarvittavat lääkärintarkastukset.

*Kuntouttava suljettu laitospalvelu**Lapsen sijoittaminen kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun ja palvelun tuottaminen*

Lapsi, joka on täyttänyt 12 vuotta ja aiheuttaa vakavaa vaaraa omalle tai muiden turvallisuudelle käyttämällä väkivaltaa tai tekemällä muita rikollisia tekoja, voidaan sijoittaa kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun, jos se on välttämätöntä hänen suojelemisekseen omaa tai muiden turvallisuutta vaarantavalta käyttäytymiseltä sekä hänen tarvitsemiensa kuntouttavien palvelujen ja pitkäjänteisen tuen järjestämiseksi.

Edellytyksenä on myös, että sijaishuoltoa ei ole lapsen omaa tai muiden turvallisuutta vaarantavan käyttäytymisen vuoksi mahdollista järjestää muulla tavoin eikä 80 §:ssä tarkoitetun erityisen huolenpidon jakso taikka muut sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut sovellu käytettäväksi suljetun laitospalvelun sijaan. Lisäksi sijoituksen edellytyksenä on, että lapsen suojeleminen 107 §:ssä tarkoitetuilla erityisillä rajoituksilla on välttämätöntä.

Alle 12-vuotias lapsi voidaan sijoittaa kuntouttavaan suljettuun palveluun vain erittäin poikkeuksellisista painavista syistä, jos lapsen sijaishuoltoa ei ole mahdollista muutoin lapsen edun edellyttävällä tavalla järjestää.

Valtion lastensuojelulaitoksen velvollisuudesta tuottaa 1 momentissa tarkoitettua palvelua säädetään Valtion lastensuojelulaitoksesta ja sen yhteydessä toimivasta koulusta annetussa laissa (526/2026). Hyvinvointialueen ja Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden järjestämisestä ja palveluiden tuottamista säädetään järjestämislaissa ja hyvinvointialueesta annetussa laissa.

Kuntouttavan suljetun laitospalvelun sisältö

Kuntouttavan suljetun laitospalvelun tehtävänä on vastata lapsen erityisestä suojelusta. Tämä edellyttää tehostettua sosiaali- ja terveydenhuollon ammatilliseen osaamiseen perustuvaa kuntoutusta, joka vastaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Palvelun tulee olla moniammatillista ja sen tulee perustua ammatillisesti koulutettujen aikuisten intensiiviseen läsnäoloon ja työskentelyyn. Palvelu voi sisältää kiireellistä vastaanotto- ja arviointitoimintaa.

Sijoituksen aikana lapselle on turvattava hänen tarvitsemansa terveyden- ja sairaanhoidon palvelut sekä tehtävä tarvittavat lääkärintarkastukset. Sijoituksen aikana on myös turvattava lapsen sivistyksellisten oikeuksien toteutuminen. Palvelun sisältö täsmennetään lapsikohtaisesti asiakassuunnitelman ja sitä täydentävän hoito- ja kasvatussuunnitelman mukaisesti. Sijoituksen aikaisten 108 §:ssä tarkoitettujen erityisten rajoitusten toimeenpano täsmennetään asiakassuunnitelmassa.

Palvelun aikana on huolehdittava lapsen vanhemmille annettavan tuen järjestämisestä siten kuin 35 §:n 4 momentissa säädetään.

85 §

Kuntouttavaa suljettua laitospalvelua koskeva päätöksenteko

Lapsi voidaan sijoittaa kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun 46 §:n 2 momentissa ja 53 §:ssä tarkoitetuilla päätöksillä. Kun lapsi on jo kiireellisesti sijoitettuna kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun, lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on valmistellessaan 53 §:n 1 tai 3 momentissa tarkoitettua päätöstä tai 54 §:ssä tarkoitettua hakemusta pyydettävä 86 §:n 2 momentissa tarkoitettujen asiantuntijoiden laatima 87 §:n 1 momentissa tarkoitettu arvio lapsen tilanteesta. Arvio on pyydettävä riippumatta siitä, avustaako 12 §:n 2 momentissa tarkoitettu lastensuojelun asiantuntijaryhmä lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää päätöksen valmistelussa tai antaa lausuntoja päätöksenteon tueksi.

Kuntouttavaa suljettua laitospalvelua koskevaan päätökseen on kirjattava sijoituksen perusteet ja tavoitteet. Lisäksi päätökseen on kirjattava hoito- ja kuntoutusmuodot ja muut tukitoimet tavoitteiden saavuttamiseksi. Viimeksi mainittu ei koske kiireellisen sijoituksen päätöksiä, eikä 116 §:n 1 momentissa tarkoitettua väliaikaista määräystä. Lapsen sijoitus kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun on voimassa siten kuin 46 §:ssä säädetään kiireellisen sijoituksen ja 47 §:ssä sen jatkamisen kestosta sekä 57 §:ssä huostaanoton kestosta.

Lapsen sijoituksen edellytyksenä olevat 107 §:ssä säädetyt rajoituspäätökset tulee tehdä yhdessä 1 momentissa tarkoitettujen päätöksen kanssa. Rajoituspäätökset tehdään enintään vuodeksi kerrallaan. Lapsen sijoitus kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun ja 107 §:ssä säädetty erityinen rajoitus tulee lopettaa, kun 83 §:n mukaista perustetta sijoitukselle ei enää ole.

86 §

Kuntouttavan suljetun laitospalvelun henkilöstö

Sen lisäksi, mitä 74 §:ssä säädetään henkilöstöstä, hoito- ja kasvatustehtävissä olevien henkilöiden kelpoisuusvaatimuksena on tehtävään soveltuva korkeakoulututkinto tai ammattikorkeakoulututkintoja edeltänyt opintoasteinen ammatillinen tutkinto. Muun henkilökunnan kelpoisuusvaatimuksista on voimassa, mitä niistä muualla laissa ja lain nojalla säädetään. Kuntouttavassa suljetussa palvelussa tulee työskennellä riittävä määrä terveydenhuollon ammattihenkilöitä. Lastensuojelulaitoksen henkilökunnalla tulee olla riittävä perehtyneisyys ja ammattitaito turvallisuuden varmistamiseen.

Kuntouttavan suljetun laitospalvelun tuottajalla on oltava käytettävissään erityisosaaminen päihde- ja riippuvuushoidon ja muun lääketieteen, psykologian, sosiaalityön, kasvatuksen ja opetuksen alalta lapsen suunnitelmallisen kuntoutumisen toteuttamiseksi. Edellä mainittujen muiden kuin opetuksen asiantuntijoiden tulee olla palvelussuhteessa hyvinvointialueeseen, Helsingin kaupunkiin, HUS-yhtymään tai valtion lastensuojelulaitokseen. Opetuksen asiantuntijan tulee olla virkasuhteessa Valtion lastensuojelulaitokseen tai opetuksen järjestämisestä vastuussa olevaan kuntaan.

Kuntouttavaa suljettua laitospalvelua tuottavan laitoksen henkilökuntaan voi kuulua turva-henkilöitä siten kuin 75–79 §:ssä säädetään.

Kuntouttavan suljetun laitospalvelun toimeenpano

Edellä 86 §:n 2 momentissa tarkoitettujen asiantuntijoiden on tavattava lasta henkilökohtaisesti ja osallistuttava lapsen sijaishuollon suunnitteluun ja toteuttamiseen lapsen tarpeita vastaavalla tavalla. Asiantuntijoiden on seurattava ja arvioitava lapsen kuntoutumisen edistymistä säännöllisesti yhteistyössä lastensuojelulaitoksen hoito- ja kasvatushenkilökunnan kanssa.

Asiantuntijoiden on arvioitava sijoitukselle annettujen tavoitteiden, moniammatillisen tuen, kuntoutuksen ja sivistyksellisten oikeuksien toteutuminen ja samalla arvioitava myös lapsen kohdistettujen 107 §:ssä tarkoitettujen erityisten rajoitusten tarpeellisuutta. Mikäli 83 §:n mukaiset perusteet 107 §:ssä tarkoitettujen erityisten rajoitusten jatkamiselle ovat edelleen olemassa, arviossa on otettava kantaa rajoituksen toteuttamisen sisältöön ja laajuuteen. Lapsen kuntoutumisen edistymisen arvioimiseksi ja lapsen tarpeisiin vastaamiseksi on tarvittaessa hankittava myös muun asiantuntijan arvio. Asiantuntijoiden on koottava arvio vähintään neljän kuukauden välein lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle asiakassuunnitelman tarkistamisen tueksi. Arvio on kirjattava sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain mukaisesti.

Kuntouttavan suljetun laitospalvelun aikana lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on suunniteltava lapsen sijaishuollon toteuttaminen sijoituksen päätyttyä kuntouttavassa suljetussa laitospalvelussa. Lisäksi suunnittelussa tulee ottaa huomioon palvelujen jatkuvuus lapsen sijaishuoltopaikkaa muutettaessa tai kun lapsi siirtyy sijoituksen päätyttyä jälkihuoltoon.

12 luku

Lapsen erityistä suojelua turvaavat rajoitukset sijaishuollon aikana*Rajoitukset sijaishuollossa*

88 §

Säännösten soveltamisala

Jäljempänä 91 ja 92 §:ssä tarkoitettuja rajoituksia voidaan käyttää sijaishuollon aikana. Jäljempänä 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100–102, 105 ja 106 tarkoitettuja rajoitustoimenpiteitä voidaan käyttää ainoastaan laitoshoidona järjestettävässä sijaishuollossa. Jäljempänä 103 §:ssä tarkoitettuja rajoitustoimenpiteitä voidaan käyttää perhehoitona järjestettävässä sijaishuollossa. Lain 109 § koskee ainoastaan laitoshoidona järjestettävää sijaishuoltoa. Lain 104 §:ää sovelletaan sekä laitoshoidona että perhehoitona järjestettävässä sijaishuollossa. Jäljempänä 107 §:ssä tarkoitettuja erityisiä rajoituksia voidaan käyttää ainoastaan 83 §:ssä tarkoitettua kuntouttavan suljetun laitospalvelun sijoituksen aikana ja 108 §:ssä tarkoitettuja erityisiä rajoituksia voidaan käyttää ainoastaan 80 §:ssä tarkoitettua erityisen huolenpidon jakson aikana.

Tämän luvun säännöksiä, jotka koskevat lastensuojelulaitoksen johtajalle tai muulle henkilöstölle annettua rajoitustoimivaltaa, sovelletaan kaikissa lastensuojelulaitoksissa riippumatta siitä, kuuluuko mainittu henkilöstö virkasuhteeseen tai muuhun henkilökuntaan, jollei erikseen lailla toisin säädetä. Laitoksen palveluksessa olevaan henkilöön sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä hänen suorittaessaan tässä laissa tarkoitettuja tehtäviä. Vahingonkorvausvastuusta säädetään vahingonkorvauslaissa.

Rajoitusten käytön yleiset edellytykset

Tämän luvun mukaisia rajoituksia saadaan käyttää vain, jos:

- 1) rajoitus on lapsen edun mukainen sekä oikeassa suhteessa lapsen ikään ja kehitystasoon nähden;
- 2) rajoitus on lapsen hoidon ja huolenpidon tai sijaishuoltoon johtaneen päätöksen tarkoituksen toteuttamisen kannalta perusteltu ja tarkoitukseen sopiva;
- 3) rajoituksen käyttäminen on välttämätöntä lapsen oman taikka muiden henkilöiden terveyden vakavan vaarantumisen vuoksi, ruumiillisen koskemattomuuden turvaamiseksi taikka merkittävän omaisuusvahingon ehkäisemiseksi;
- 4) rajoitus on oikeassa suhteessa suojeltavaan etuun nähden;
- 5) lapsen mielipide rajoituksesta on selvitetty 28 §:n mukaisesti, ellei se ole ilmeisen mahdollonta; ja
- 6) muut, lievemmat keinot eivät ole tilanteeseen soveltuvia.

Sen estämättä, mitä 1 momentin 3 kohdassa säädetään, yhteydenpitoa voidaan rajoittaa, jos lapsi vastustaa yhteydenpitoa.

Rajoitus on toteutettava turvallisesti lapsen ihmisarvoa kunnioittaen, hänen yksilöllinen tilanteensa, ikänsä, sukupuolensa ja kulttuuri- ja uskonnollinen taustansa huomioiden. Rajoituksen aikana on huolehdittava lapsen yksilöllisistä tarpeista ja perustarpeista. Rajoitus ei saa sisältää alistamista, kurittamista eikä muulla tavoin loukkaavaa kohtelua. Rajoituksen käyttö on lopetettava heti, kun rajoittaminen ei enää ole välttämätöntä. Rajoitusta ei saa käyttää rangaistuksena eikä sen käytöllä saa aiheuttaa lapselle vahinkoa tai haittaa.

Hyvää kohtelua koskeva suunnitelma

Palveluntuottaja vastaa siitä, että lastensuojelulaitoksessa, jossa tämän lain nojalla sijoitetun lapsen hoito ja kasvatus järjestetään, laaditaan yleinen hyvää kohtelua koskeva suunnitelma osana omavalvontasuunnitelmaa.

Hyvää kohtelua koskevan suunnitelman tulee sisältää tiedot:

- 1) toimenpiteistä lasten ikätasaisen itsemääräämisoikeuden vahvistamiseksi, tukemiseksi ja ylläpitämiseksi;
- 2) menettelytavoista ja 67 §:ssä tarkoitetuista hyvästä hoidosta, kasvatuksesta sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellisesta valvonnasta ja huolenpidosta, joiden avulla sijais- huolto toteutetaan ensisijaisesti ilman tässä laissa tarkoitettuja rajoituksia;
- 3) siitä, miten rajoitusten käytön yhteydessä huolehditaan kaikkien yksikössä olevien lasten turvallisuudesta;
- 4) siitä, miten palvelujen tai hoidon toteuttamiseen osallistuvien henkilöiden ja muiden toimintayksikössä työskentelevien tai oleskelevien turvallisuudesta huolehditaan rajoitusten käytön yhteydessä ja muissa tilanteissa, joissa heihin saattaa kohdistua väkivallan uhkaa;
- 5) siitä, kuinka palveluntuottaja huolehtii 75 §:n 5 momentissa tarkoitettua velvoitteesta perehdyttää lapset turvahenkilön sekä hoito- ja kasvatushenkilökunnan tehtäviin ja toimivaltuuksiin, jos lastensuojelulaitoksen henkilökuntaan kuuluu turvahenkilö;
- 6) siitä, miten tässä laissa tarkoitettut rajoitukset toteutetaan ja missä tilanteissa niitä voidaan käyttää;
- 7) yleisistä toimintatavoista rajoitusten käytön jälkeen;
- 8) siitä, kuinka lapsille kerrotaan heidän muutoksenhaku- ja kantelumahdollisuuksistaan.

Hyvää kohtelua koskevan suunnitelman laatimisessa ja sen tarkistamisessa on selvítettävä lastensuojelulaitokseen sijoitettujen lasten näkemyksiä edellä 2 momentissa tarkoitetuista toimista

ja heille on annettava mahdollisuus osallistua suunnitelman tekemiseen. Valmis suunnitelma tulee käydä yhdessä läpi lastensuojelulaitokseen sijoitettujen lasten kanssa ja suunnitelma tulee sijoittaa kaikkien nähtäville. Suunnitelma tulee lähettää tiedoksi lapsen sijoituksesta vastaavalle hyvinvointialueelle ja suunnitelma tulee arvioida ja tarkistaa vuosittain.

91 §

Yhteydenpidon rajoittaminen

Sijaishuollossa olevan lapsen oikeutta pitää yhteyttä vanhempiinsa tai muihin hänelle läheisiin taikka muihin hänen sosiaaliseen verkostoonsa kuuluviin henkilöihin saadaan 92 §:ssä tarkoitettulla päätöksellä rajoittaa, jos yhteydenpidosta ei ole voitu 35 §:ssä tarkoitettussa asiakassuunnitelmassa tai erityisestä syystä muutoin sopia edellä tarkoitettujen henkilöiden kanssa, ja jos:

1) yhteydenpito vaarantaa lapsen sijaishuollon tarkoituksen toteuttamisen ja rajoittaminen on lapsen hoidon ja kasvatuksen kannalta välttämätöntä; tai

2) yhteydenpidosta on vaaraa lapsen hengelle, terveydelle, kehitykselle tai turvallisuudelle; tai

3) rajoittaminen on välttämätöntä vanhempien tai perheen muiden lasten, perhekodin tai laitoksen muiden lasten tai henkilöstön turvallisuuden vuoksi; taikka

4) 12 vuotta täyttänyt lapsi vastustaa yhteydenpitoa; sama koskee myös 12 vuotta nuorempaa lasta, jos hän on niin kehittynyt, että hänen tahtoonsa voidaan kiinnittää huomiota.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu edellytyksin saadaan:

1) rajoittaa lapsen oikeutta tavata 1 momentissa tarkoitettuja henkilöitä;

2) rajoittaa lapsen oikeutta pitää yhteyttä 1 momentissa tarkoitettuihin henkilöihin puhelimitse tai muita yhteydenpitolaitteita tai -välineitä käyttäen;

3) lukea ja pidättää lapsen lähettämä tai hänelle osoitettu yksittäinen kirje tai siihen rinnastettava muu luottamuksellinen viesti tai tarkastaa ja pidättää muu lähetys; sekä

4) ottaa rajoituksen ajaksi sijoituspaikan haltuun lapsen hallussa olevat yhteydenpitolaitteet ja -välineet tai rajoittaa niiden käyttöä.

Sen lisäksi mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, voidaan lapsen vakavasti itseään vahingoittavan käyttäytymisen tai lapsen päihde- taikka rikoskierteen katkaisemiseksi rajoittaa lapsen oikeutta pitää yhteyttä perhekodin tai laitoksen ulkopuolella oleviin henkilöihin, joiden henkilöllisyyttä ei kyetä yksilöimään.

Edellä 1 momentissa mainituin edellytyksin voidaan lapsen olinpaikka jättää ilmaisematta vanhemmille tai huoltajille.

Edellä 1–4 momentissa tarkoitettua yhteydenpidon rajoittamista voidaan käyttää vain siinä määrin kuin kussakin tapauksessa on laissa säädetyn tarkoituksen saavuttamiseksi välttämätöntä. Pidätetyt kirjeet tai muut luottamukselliset viestit on säilytettävä erillään muista lasta koskevista asiakirjoista siten, että ne ovat vain 92 §:n 2 momentissa tarkoitettujen tahojen luettavissa.

92 §

Yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös

Edellä 91 §:n 1–4 momentissa tarkoitettua yhteydenpidon rajoittamisesta on tehtävä päätös, jonka tulee olla määräaikainen, enintään yhdeksi vuodeksi kerrallaan. Päätöksessä on mainittava rajoituksen syy, henkilöt, joihin rajoitus kohdistuu, millaista yhteydenpitoa rajoitus koskee ja missä laajuudessa rajoitus toteutetaan. Päätettäessä lapsen yhteydenpidon rajoittamisesta 91 §:n 3 momentin mukaisesti henkilöihin, joiden henkilöllisyyttä ei kyetä yksilöimään, päätöksessä on mainittava ne 91 §:n 1 momentissa tarkoitettut henkilöt, joita yhteydenpidon rajoitus ei koske.

Yhteydenpidon rajoittamisesta tekee päätöksen 24 §:n 2 ja 3 momentin mukaan määräytyvä viranhaltija lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän valmisteltua asian tai lapsen kiireelliseen sijoitukseen liittyvissä tapauksissa ja tarvittaessa muissa kiireellisissä tilanteissa 24 §:n 1 momentissa tarkoitettu sosiaalityöntekijä.

Lyhytaikaisesta, enintään 30 vuorokautta kestävästä, 91 §:n 1–4 momentissa tarkoitettu rajoittamisesta voi kuitenkin päättää myös lastensuojelulaitoksen johtaja tai hänen sijaisensa. Laitoksen johtajan tai hänen sijaisensa on toimitettava päätös välittömästi tiedoksi lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Jos rajoittamista on tarpeen jatkaa tai se on alun perin tarpeen määrätä 30 vuorokautta pidemmäksi, päättää asiasta 24 §:n 2 ja 3 momentin mukaan määräytyvä viranhaltija lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän valmisteltua asian. Yhteydenpidon rajoitus on lopetettava heti, kun se ei enää ole 91 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla tarpeellinen.

93 §

Aineiden ja esineiden poisottaminen lastensuojelulaitoksessa

Edellä 68 §:ssä tarkoitetun aineen tai esineen poisottamiseksi lapselta lastensuojelulaitoksen johtajalla tai laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvalla henkilöllä on oikeus poisottamisen toteuttamiseksi käyttää sellaisia välttämättömiä voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina lapsen ikä ja käyttäytyminen sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuun voimakeinoin toteutettavaan 68 §:ssä tarkoitetun aineen tai esineen poisottamiseen lapselta voidaan ryhtyä ainoastaan, jos poisottamisen toteuttamisesta ei ole mahdollista sopia lapsen kanssa, eikä poisottamista voi viivyttää. Poisottaminen on toteutettava mahdollisimman turvallisesti, eikä sillä saa puuttua lapsen henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja yksityisyyteen enempää kuin on välttämätöntä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuun voimakeinon turvautuneen henkilön on annettava laitoksen johtajalle voimankäytöstä kirjallinen selvitys. Laitoksen johtajan on annettava välittömästi laitoksessa tapahtuneesta voimankäytöstä selvitys 9 §:ssä tarkoitettulle lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Aineen ja esineen poisottoa koskevasta päätöksenteosta säädetään 69 §:ssä.

Edellä 2 momentissa tarkoitetussa poisotossa ei saa käyttää voimankäyttövälineitä. Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä.

94 §

Henkilöntarkastus

Jos on perusteltua syytä epäillä, että lapsella on vaatteissaan tai muutoin yllään 68 §:ssä tarkoitettuja aineita tai esineitä, rahavaroja, maksuvälineitä taikka muita näihin verrattavia välineitä tai hyödykkeitä taikka tupakkalain 118 §:ssä tarkoitettuja tuotteita, hänelle saadaan asian tutkimiseksi tehdä henkilöntarkastus. Henkilöntarkastus voi sisältää lapsen ja hänen mukanaan olevien tavaroiden tarkastamisen metallinilmaisinta tai muuta sellaista vastaavaa teknistä laitetta käyttäen.

Tarkastuksen tekee lastensuojelulaitoksen johtaja tai hänen määräämänsä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö. Jos lapsi koettaa vastarintaa tekemällä välttää henkilöntarkastuksen tekemisen, lastensuojelulaitoksen johtajalla tai hänen määräämällään laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvalla henkilöllä on oikeus käyttää sellaisia henkilöntarkastuksen toteuttamiseksi välttämättömiä voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina lapsen ikä ja käyttäytyminen sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen. Voimakeinojen käyttö on sallittu vain lapsen mukana olevia tavaroita sekä päällisin puolin lapsen vaatteita tarkastettaessa. Voimakeinojen käyttöön sovelletaan, mitä kiinnipitämisestä säädetään 97 §:n 2–6

momentissa. Tarkastus on tehtävä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvan toisen henkilön läsnä ollessa, jollei erityisestä syystä muuta johdu. Tarkastus tulee tehdä lasta kunnioittavasti, mahdollisimman hienotunteisesti ja lapsen yksityisyyttä mahdollisimman vähän loukaten.

Tarkastuksen tekijän ja siinä läsnä olevan henkilön on oltava lapsen kanssa samaa sukupuolta, jollei kyseessä ole terveydenhuollon ammattihenkilö. Henkilöntarkastuksen suorittava ja siinä läsnä oleva henkilö voi kuitenkin olla eri sukupuolta kuin lapsi, jos toimenpiteen suorittaminen välittömästi on välttämätöntä lapsen tai toisen henkilön turvallisuuden varmistamiseksi.

95 §

Henkilönkatsastus

Jos on perusteltua syytä epäillä, että lapsi on käyttänyt 68 §:n 1 momentissa tarkoitettuja aineita, häneen saadaan kohdistaa henkilönkatsastus, joka voi käsittää puhalluskokeen suorittamisen tai veri-, virtsa- tai sylkinäytteen ottamisen. Jos lapsi, jolle lastensuojelulaitoksen toimesta on tehty henkilönkatsastus, kiistää 68 §:n 1 momentissa tarkoitettujen päihteiden käytön, tai se on muuten henkilönkatsastuksen tuloksen luotettavuuden selvittämisen kannalta tarpeen, on näyte asianmukaisesti lähetettävä tarkistettavaksi.

Henkilönkatsastuksen toimittamisesta päättää laitoksen johtaja tai hänen määräämänsä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö.

Henkilönkatsastuksen toimittaa laitoksen johtaja tai hänen määräämänsä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö tai muu tehtävään soveltuvan ammatillisen tutkinnon suorittanut henkilö. Jos henkilönkatsastuksen toimittaa muu kuin terveydenhuollon ammattihenkilö, läsnä on oltava laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva toinen henkilö tai muu tehtävään soveltuvan ammatillisen tutkinnon suorittanut henkilö. Verinäytteen saa ottaa vain terveydenhuollon ammattihenkilö. Katsastus tulee tehdä niin, ettei siitä aiheudu tarpeetonta haittaa lapselle.

Henkilönkatsastuksen suorittavan ja siinä läsnä olevan henkilön on oltava lapsen kanssa samaa sukupuolta, jollei kyseessä ole terveydenhuollon ammattihenkilö. Katsastuksen suorittava ja siinä läsnä oleva henkilö saavat kuitenkin olla eri sukupuolta kuin lapsi, jos toimenpiteen suorittaminen välittömästi on välttämätöntä lapsen tai toisen henkilön turvallisuuden varmistamiseksi.

96 §

Omaisuuksien, lähetysten ja tilojen tarkastaminen ja lähetysten luovuttamatta jättäminen

Jos on perusteltua syytä epäillä, että lapsella on hallussaan 68 §:ssä tarkoitettuja aineita tai esineitä taikka lapsen olinpaikka on sijaishuollon tarkoituksen toteuttamiseksi kiireellisesti selvitettävä, saadaan hänen käytössään olevat tilat tai hallussaan oleva omaisuus tarkastaa.

Jos on perusteltua syytä epäillä, että lapselle osoitettu kirje tai siihen rinnastettava muu luottamuksellinen viesti taikka muu lähetys sisältää 68 §:ssä tarkoitettuja aineita tai esineitä, saadaan lähetysten sisältö tarkastaa kirjettä tai muuta luottamuksellista viestiä lukematta.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettua tarkastamisesta päättää ja tarkastamisen tekee laitoksen johtaja tai hänen määräämänsä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö. Jos lapsi koettaa vastarintaa tekemällä välttää tarkastuksen tekemisen, lastensuojelulaitoksen johtajalla tai hänen määräämällään laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvalla henkilöllä on oikeus käyttää sellaisia tarkastuksen toteuttamiseksi välttämättömiä voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina lapsen ikä ja käyttäytyminen sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen. Voimakeinojen käyttöön sovelletaan, mitä kiinnipitämisestä säädetään 97 §:n 2–6 momentissa. Tarkastaminen on tehtävä lapsen ja laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan

kuuluvan toisen henkilön läsnä ollessa. Lapsen käytössä olevat tilat tai hallussa oleva omaisuus voidaan kuitenkin erityisestä syystä tarkastaa myös lapsen tai toisen henkilön läsnä olematta. Lapselle tulee selvittää tarkastuksen syy.

Lisäksi 9 §:ssä tarkoitetulla lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä tai muulla hyvinvointialueen toimivaltaisella sosiaalihuollon viranhaltijalla on oikeus erityisestä syystä tehdä päätös siitä, että 2 momentissa tarkoitettu viesti on jätettävä kokonaan tai osaksi toimittamatta tai muu lähetys kokonaan tai osaksi luovuttamatta lapselle, jos viestin tai lähetysten sisällön voidaan olosuhteet kokonaisuutena huomioon ottaen perustellusti arvioida vakavasti vaarantavan lapsen tai toisen henkilön henkeä, terveyttä, turvallisuutta tai kehitystä. Lähetys on viipymättä toimitettava päätöksentekoon oikeutetulle viranhaltijalle. Päätöksen tekemistä varten viranhaltija saa lukea kirjeen tai muun luottamuksellisen viestin, jos yksittäistapauksessa on perusteltua syytä epäillä viestin sisällön voivan vaarantaa lapsen tai toisen henkilön henkeä, terveyttä, turvallisuutta tai kehitystä.

97 §

Kiinnipitäminen lastensuojelulaitoksessa

Lastensuojelulaitoksen johtaja tai laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö voi lapsen rauhoittamiseksi pitää kiinni lapsesta, jos lapsi sekavan tai uhkaavan käyttäytymisensä perusteella todennäköisesti vahingoittaisi itseään tai muita ja kiinnipitäminen on lapsen oman tai toisen henkilön hengen, terveyden tai turvallisuuden välittömän vaarantumisen vuoksi taikka omaisuuden merkittävän vahingoittamisen estämiseksi välttämätöntä.

Kiinnipitäminen voi pitää sisällään myös lapsen siirtämisen. Kiinnipitäminen tarkoittaa voimakeinon kohdistamista lapseen. Kiinnipitämiseen sisältyvän voimankäytön tulee olla puolustettavaa lapsen ikä ja käyttäytyminen sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen.

Kiinnipitäminen on oltava kokonaisuutena arvioiden välttämätöntä, kun otetaan huomioon lapsen käyttäytyminen ja tilanne muutoinkin. Kiinnipitäminen on toteutettava lapselle turvallisella, hänen ikänsä, sukupuolensa, kulttuuri- ja uskonnollinen taustansa sekä yksilöllinen tilanteensa huomioivalla tavalla. Kiinnipitäminen on lopetettava heti, kun se ei enää ole välttämätöntä.

Kiinnipitämiseen turvautuneen henkilön on annettava laitoksen johtajalle kiinnipitämisestä kirjallinen selvitys. Laitoksen johtajan on annettava välittömästi laitoksessa tapahtuneesta kiinnipitämisestä selvitys 9 §:ssä tarkoitetulle lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle.

Jos kiinnipitämiseen joudutaan turvautumaan toistuvasti, on sosiaalityöntekijän arvioitava osana 110 §:ssä tarkoitettua rajoituksen lapsikohtaista arviointia yhdessä lapsen ja sijoituspaikan sekä mahdollisuuksien mukaan huoltajan ja vanhempien kanssa, millä tavoin kiinnipitämiset olisivat vältettävissä lapsen edun huomioivalla tavalla. Lapsen terveydentila on tutkittava kiinnipitämisen jälkeen, jos kiinnipitämisestä aiheutuu lapselle vammoja tai fyysisiä jälkiä tai, jos lapsi sitä pyytää.

Lapsen kiinnipitämisessä ei saa käyttää voimankäyttövälineitä. Voimakeinojen liioittelusta säädetään rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä.

98 §

Kiinnipitäminen lapsen luvatta lastensuojelulaitoksesta poistumisen estämiseksi

Lastensuojelulaitoksen johtaja tai laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö voi pitää kiinni lapsesta estääkseen lasta poistumasta luvatta laitoksesta tai sen yhteydessä olevalta piha-alueelta, jos lapsi saattaisi poistumisellaan itsensä tai toisen henkilön alttiiksi terveyteen tai turvallisuuteen kohdistuvalle vaaralle. Kiinnipitäminen voi pitää sisällään myös lapsen siirtämisen. Kiinnipitämiseen sovelletaan muutoin, mitä 97 §:n 2–6 momentissa säädetään.

Liikkumisvapauden rajoittaminen

Lapselle saadaan, jos se on hänen huoltonsa kannalta välttämätöntä ja jos se on lapsen edun mukaista, asettaa määrääjäksi kielto poistua laitoksen alueelta, laitoksesta tai tietyn asuinyksikön tiloista, jos:

- 1) lapsen sijaishuoltoon johtanut päätös on tehty sillä perusteella, että hän on vaarantanut vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin verrattavalla käyttäytymisellään;
- 2) lapsi käyttäytyy laitoksessa 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla; tai
- 3) rajoitus on lapsen hoidon tai huollon kannalta muutoin tarpeen lapsen suojelemiseksi häntä itseään vakavasti vahingoittavalta käyttäytymiseltä.

Laitoksen johtaja tai hänen määräämänsä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö voi päättää yhteensä enintään seitsemän vuorokautta kestävästä liikkumisvapauden rajoittamisesta. Jos rajoittamista on tarpeen jatkaa tai jos rajoitus alun perin määrätään seitsemää vuorokautta pidemmäksi ajaksi, rajoittamisesta tekee päätöksen 9 §:ssä tarkoitettu lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Asiasta on viipymättä ilmoitettava lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle päätöksen tekemistä varten. Yhtäjaksoisesti rajoittaminen saa jatkua enintään 30 vuorokautta.

Liikkumisvapauden rajoittamista ei saa määrätä laajempaan eikä pidemmäksi ajaksi kuin lapsen hoito ja kasvatusta välttämättä edellyttävät. Toimenpide on myös lopetettava heti, kun se ei enää ole 1 momentissa tarkoitetulla tavalla välttämätön.

Luvatta lastensuojelulaitoksesta poissaolevan lapsen etsintä ja palauttaminen

Jos lapsi on poistunut luvattomasti lastensuojelulaitoksesta tai ei palaa sinne ennalta sovitusti luvallisen poistumisen jälkeen taikka lapsi on luvallisen laitoksesta poistumisen jälkeen matkalla paikkaan tai paikassa, josta ei ole ennalta sovittu, laitoksen on viipymättä ilmoitettava lapsen luvattomasta poissaolosta lapsen sijaishuollosta vastuussa olevalle viranomaiselle. Hyvinvointialueen ja laitoksen on lapsen huostaanottoa ja sijaishuoltoa sekä kiireellistä sijoitusta ja kiireellisen sijoituksen jatkamista koskevan päätöksen ja 116 §:ssä tarkoitetun väliaikaisen määräyksen täytäntöönpanon turvaamiseksi viipymättä ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin lapsen etsimiseksi ja palauttamiseksi. Lapsen palauttaminen pitää sisällään lapsen kiinnioton ja kiinniotetun lapsen kuljettamisen.

Sijoittajahyvinvointialueella ja Ahvenanmaan maakunnan vastaavalla viranomaisella on oikeus saada hätäkeskukselta 1 momentissa tarkoitetun lapsen käyttämän liittymän tai pääteliitteen sijaintitiedot ja tiedot liittymän tunnistesta, jos sijoittajahyvinvointialueen tai Ahvenanmaan vastaavan viranomaisen perustellun käsityksen mukaan 1 momentissa tarkoitetun lapsen päihteiden käyttö, muu kuin vähäisenä pidettävä rikollinen teko tai muu niihin rinnastettava käyttäytyminen taikka riski joutua rikoksen kohteeksi uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä. Hätäkeskuksen tiedonsaantioikeudesta edellä mainittuihin tietoihin säädetään viestinnän palveluista annetun lain (917/2014) 321 §:n 2 momentissa.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun lapsen palauttamisen ratkaisee 9 §:ssä tarkoitettu lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tai hänen ollessa estynyt muu toimivaltainen sosiaalihuollon viranhaltija. Kiireellisissä tilanteissa lapsen palauttamisen ratkaisee laitoksen johtaja tai hänen määräämänsä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö. Laitoksen johtajan tai hänen määräämänsä hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvan henkilön on viipymättä ilmoitettava ratkaisusta lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle.

Lapsen etsinnän ja palauttamisen saa toteuttaa vain laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö tai toimivaltainen sosiaalihuollon viranhaltija. Lapsen etsintää ja palauttamista ei saa toteuttaa ostopalveluna. Lapsen etsinnästä ja palauttamisesta on tehtävä kirjaukset lapsen asiakasasiakirjoihin 40 §:n ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain mukaisesti.

Laitoksen on annettava kirjallinen selvitys lapsen etsintään ja palauttamiseen liittyvistä toimenpiteistä 9 §:ssä tarkoitetulle lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle.

101 §

Lapsen kiinniotto

Toimivaltainen sosiaalihuollon viranhaltija saa ottaa 100 §:n 1 momentissa ja 103 §:n 1 momentissa tarkoitetun lapsen kiinni lastensuojelulaitokseen palauttamiseksi. Laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö saa ottaa 100 §:n 1 momentissa tarkoitetun lapsen kiinni lapsen palauttamiseksi.

Jos toimivaltaisen sosiaalihuollon viranhaltijan perustellun käsityksen mukaan lapsi on asunnossa tai muussa olinpaikassa ja lapsen terveys, kehitys tai turvallisuus on vakavasti vaarassa, toimivaltaisella sosiaalihuollon viranhaltijalla on oikeus päästä asuntoon tai muuhun olinpaikkaan, jos asuntoon tai muuhun olinpaikkaan pääsy on lapsen terveyden tai kehityksen suojelemiseksi taikka turvallisuuden vaarantumisen estämiseksi välttämätöntä.

Lapsen olinpaikan selvittyä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvalla henkilöllä ja toimivaltaisella sosiaalihuollon viranhaltijalla on oikeus lapsen kiinniottamiseksi pitää lapsesta kiinni, jotta lapsi voidaan siirtää kuljetukseen käytettävään autoon tai muuhun kulkuvälineeseen. Kiinnipitämiseen sovelletaan muutoin, mitä 97 §:n 2–6 momentissa säädetään.

Laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö ja toimivaltainen sosiaalihuollon viranhaltija voi kiinnioton turvallisuuden varmistamiseksi tehdä lapselle 94 §:ssä säädetyin edellytyksin ja tavoin henkilöntarkastuksen tehnyt henkilö saa ottaa lapselta pois lapsen hallussa olevat 68 §:ssä tarkoitetut aineet ja esineet. Henkilöntarkastuksen sekä aineiden ja esineiden poisottamiseksi laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvalla henkilöllä ja toimivaltaisella sosiaalihuollon viranhaltijalla on oikeus käyttää sellaisia henkilöntarkastuksen sekä aineiden ja esineiden poisottamisen toteuttamiseksi välttämättömiä voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina lapsen ikä ja käyttäytyminen sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen. Voimakeinojen käyttöön sovelletaan, mitä kiinnipitämisestä säädetään 97 §:n 2–6 momentissa. Ellei haltuun otettua ainetta tai esinettä palauteta lapselle, asiasta on tehtävä päätös siten kuin 69 §:n 2 momentissa säädetään.

102 §

Kiinniotetun lapsen kuljettaminen

Edellä 100 §:n 1 momentissa tarkoitetun lapsen olinpaikan selvittyä lastensuojelulaitoksen ja lapsen sijaishuollosta vastuussa olevan viranomaisen tulee yhteistyössä sopia lapsen kuljettamisesta takaisin laitokseen, ellei lapsi palaa sinne vapaaehtoisesti.

Laitoksen hoito ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö ja toimivaltainen sosiaalihuollon viranhaltija saa tehdä lapselle 94 §:ssä säädetyin edellytyksin ja tavoin henkilöntarkastuksen kuljetukseen käytettävässä kulkuvälineessä tai kulkuvälineen välittömässä läheisyydessä kuljetuksen turvallisuuden varmistamiseksi. Lisäksi lapsen hallussa olevat 68 §:ssä tarkoitetut aineet ja esineet saadaan kuljetuksen turvallisuuden varmistamiseksi ottaa lapselta pois.

Henkilöntarkastuksen sekä aineiden ja esineiden poisottamiseksi laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvalla henkilöllä ja toimivaltaisella sosiaalihuollon viranhaltijalla on oikeus käyttää sellaisia henkilöntarkastuksen sekä aineiden ja esineiden poisottamisen

toteuttamiseksi välttämättömiä voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina lapsen ikä ja käyttäytyminen sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen. Voimakeinojen käyttöön sovelletaan, mitä kiinnipitämisestä säädetään 97 §:n 2–6 momentissa. Jollei haltuun otettua ainetta tai esinettä palauteta lapselle kuljettamisen jälkeen, asiasta on tehtävä päätös siten kuin 68 §:n 1 ja 4 momentissa säädetään.

Lapsen kuljettamisen aikana 2 momentissa tarkoitettu henkilö saa kuljetuksen turvallisuuden varmistamiseksi pitää lapsesta kiinni kuljettamiseen käytettävässä kulkuvälineessä, jos lapsi sekavan tai uhkaavan käyttäytymisensä perusteella todennäköisesti vahingoittaisi itseään tai muita ja kiinnipitäminen on lapsen oman tai toisen henkilön hengen, terveyden tai turvallisuuden välittömän vaarantumisen vuoksi välttämätöntä. Kiinnipitämiseen sovelletaan muutoin, mitä 97 §:n 2–6 momentissa säädetään.

103 §

Perhekodista luvatta poissaolevan lapsen etsintä ja palauttaminen

Jos perhehoitoon sijoitettuna oleva lapsi on poistunut luvattomasti perhekodista tai ei palaa sinne ennalta sovitusti luvallisen poistumisen jälkeen taikka lapsi on luvallisen perhekodista poistumisen jälkeen matkalla paikkaan tai paikassa, josta ei ole ennalta sovittu, perhehoitajan on viipymättä ilmoitettava lapsen luvattomasta poissaolosta lapsen sijaishuollosta vastuussa olevalle viranomaiselle, jonka on lapsen huostaanottoa ja sijaishuoltoa sekä kiireellistä sijoitusta ja kiireellisen sijoituksen jatkamista koskevan päätöksen ja 116 §:ssä tarkoitetun väliaikaisen määräyksen täytäntöönpanon turvaamiseksi viipymättä ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin lapsen etsimiseksi ja palauttamiseksi. Lapsen palauttaminen pitää sisällään lapsen kiinniottamisen ja kiinniotetun lapsen kuljettamisen. Lapsen etsinnän ja palauttamisen saa toteuttaa vain toimivaltainen sosiaalihuollon viranhaltija. Lapsen palauttamiseen sovelletaan muutoin, mitä 100 §:n 4 momentissa säädetään.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun lapsen palauttamisen ratkaisee 9 §:ssä tarkoitettu lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tai hänen ollessa estynyt muu toimivaltainen sosiaalihuollon viranhaltija.

Mitä 100 §:n 2 momentissa säädetään lapsen käyttämän liittymän tai päätelaitteen sijaintitietojen pyytämisestä ja oikeudesta saada tiedot, sovelletaan myös, kun on kysymys 1 momentissa tarkoitetusta lapsesta. Mitä 101 §:ssä ja 102 §:n 2 ja 3 momentissa säädetään toimivaltaisen sosiaalihuollon viranhaltijan toimivallasta, sovelletaan myös, kun kysymys on 1 momentissa tarkoitetusta lapsesta. Mitä 101 §:ssä ja 102 §:n 2 ja 3 momentissa säädetään toimivaltuuksista, ei koske perhehoitajaa.

Rajoitustoimenpiteiden käytön, seurannan ja valvonnan turvaamiseksi toimivaltaisen sosiaalihuollon viranhaltijan on asianmukaisesti kirjattava käyttämänsä rajoitustoimenpiteet.

104 §

Poliisin virka-apu lastensuojelulaitoksesta ja perhekodista luvatta poissaolevan lapsen kiinniottamisessa ja kuljettamisessa

Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) 22 §:ssä säädetään sosiaalihuollon viranomaisen oikeudesta saada laissa säädettyjen tehtäviensä suorittamiseksi tarpeellista virka-apua muilta viranomaisilta. Toimivaltaisella sosiaalihuollon viranhaltijalla on oikeus mainitun pykälän nojalla saada poliisilta virka-apua myös 100 §:n 1 momentissa ja 103 §:n 1 momentissa tarkoitetun lapsen kiinniottossa ja kiinniotetun lapsen kuljettamisessa.

Sosiaalihuollon viranomaisen lukuun virka-apupyynnön 100 §:n 1 momentissa tarkoitetun lapsen kiinniottossa ja kiinniotetun lapsen kuljettamisessa voi tehdä myös lastensuojelulaitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö. Laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan

kuuluvalla henkilöllä on oikeus saada poliisilta virka-apua tehtäviensä suorittamiseksi seuraavissa tilanteissa:

- 1) 101 §:n 2 momentin tarkoitetussa asuntoon tai muuhun olinpaikkaan pääsemisessä;
- 2) 101 §:n 3 momentissa tarkoitetussa kiinniottilanteessa;
- 3) 101 §:n 4 momentissa tarkoitetun henkilöntarkastuksen toimittamisessa sekä aineiden ja esineiden poisottamisessa;
- 4) 102 §:n 2 momentissa tarkoitetun henkilöntarkastuksen toimittamisessa sekä aineiden ja esineiden poisottamisessa; sekä
- 5) 103 §:n 3 momentissa tarkoitetussa kiinniotetun lapsen kuljetuksessa.

Toimivaltaisella sosiaalihuollon viranhaltijalla ja laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvalla henkilöllä on oikeus saada virka-apua, jos virka-avun perusteena oleva toimenpide estyy. Toimenpide estyy, jos toimivaltainen sosiaalihuollon viranhaltija tai laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö 2 momentissa tarkoitettuja toimenpiteitä suorittaessaan arvioi, että lapsen käyttäytyminen tai olosuhteet muutoin aiheuttavat merkittävän riskin lapsen tai lapsen palauttamiseen osallistuvan taikka muun henkilön turvallisuuden vaarantumiselle.

Kun poliisi antaa virka-apua 2 momentin 5 kohdassa tarkoitetussa tilanteessa, poliisi on velvollinen avustamaan lapsen kuljettamisessa lapsen toimivaltaisen sosiaalihuollon viranhaltijan ja lapsen oleskelupaikan hyvinvointialueen toimivaltaisen viranhaltijan yhteistyössä sopimaan lähimpään mahdolliseen lastensuojelulaitokseen. Lähin mahdollinen lastensuojelulaitos voi olla väliaikainen lastensuojelulaitos tai lapsen oma sijoituspaikka.

105 §

Eristäminen

Lapsi saadaan eristää laitoksen muista lapsista, jos hän käyttäytymisensä perusteella on vaaraksi itselleen tai muille taikka jos eristäminen on muusta erityisen perustellusta syystä lapsen hengen, terveyden tai turvallisuuden kannalta välttämätöntä. Eristämistä ei saa määrätä laajempaan eikä pidemmäksi ajaksi kuin lapsen huolenpito ja hoito välttämättä edellyttävät. Eristämistä ei saa jatkaa yhtäjaksoisesti yli 12:tä tuntia tekemättä siitä uutta päätöstä. Eristäminen on lopetettava heti, kun se ei enää ole välttämätöntä.

Eristämisestä tekee päätöksen laitoksen johtaja tai hänen määräämänsä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö. Kun lapsi on määrätty eristettäväksi, on samalla määrättävä, kenen laitoksen hoito- tai kasvatushenkilöstöön kuuluvan tehtävänä on huolehtia lapsen turvallisuudesta. Lapsen turvallisuudesta vastaavan henkilön on valvottava lasta koko erillään pitämisen ajan olemalla hänen kanssaan samassa tilassa tai sen välittömässä läheisyydessä niin, että hänellä on mahdollisuus saada yhteys eristettyyn lapseen. Myös lapsella on oltava mahdollisuus saada yhteys hänen turvallisuudestaan vastaavaan henkilöön. Lapsen olosuhteet eristämisen aikana on järjestettävä niin, että lapsi saa riittävän huolenpidon ja hoidon sekä mahdollisuuden keskustella hänen turvallisuudestaan vastaavaan henkilön kanssa.

Eristämistä saadaan välittömästi 1 momentin nojalla määrätyn eristyksen jälkeen jatkaa vain, jos 1 momentissa säädetyt eristämisen edellytykset ovat edelleen olemassa. Edellytyksenä on lisäksi, ettei lapsen hoitoa ole edelleenkaan tarkoituksenmukaista tai mahdollista järjestää muulla tavalla. Tällöin eristämisaika ei saa ylittää yhteensä 24:ää tuntia.

Ennen eristämisen jatkamista koskevan päätöksen tekemistä lapselle on suoritettava lääkärintarkastus, jos se ei ole ilmeisen tarpeetonta. Tarvittaessa lääkärintarkastus tulee suorittaa myös eristämisen alkaessa, eristämisen aikana tai eristämisen päättyessä.

Laitoksen johtajan tai hänen määräämänsä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvan henkilön tulee viipymättä ilmoittaa eristämisestä ja sen jatkamisesta 9 §:ssä tarkoitettulle lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle tai muulle hyvinvointialueen sosiaalihuollon toimivaltaiselle viranhaltijalle.

106 §

Eristämisen yhteydessä toteutettava kameravalvonta

Toimeenpantaessa 105 §:ssä tarkoitettua eristämistä laitoksen yhteydessä olevassa eristystilassa, voidaan tilassa toteuttaa teknisenä valvontana kameravalvontaa, jos eristämisen turvallinen toimeenpano sitä edellyttää. Kameravalvontaa voidaan käyttää vain, kun se on välttämättöntä ja oikeasuhtaista tarkoitukseensa nähden. Kameravalvontaa ei saa kohdistaa siihen osaan eristyshuonetta, joka toimii WC- ja pesutilana. Eristämisen yhteydessä kameravalvonnasta tulee ilmoittaa lapselle.

Teknisen valvonnan yhteydessä tapahtuvaan asiakastietojen käsittelyyn sovelletaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annettua lakia.

Työntekijän kameravalvonnasta säädetään yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain (759/2004) 16 ja 17 §:ssä.

107 §

Erityiset rajoitukset erityisen huolenpidon jakson aikana

Sen lisäksi, mitä tässä luvussa säädetään, lapsen liikkumista rajoitetaan erityisen huolenpidon jakson ajaksi estämällä häntä poistumasta lastensuojelulaitoksen tiloista ilman lupaa tai valvontaa.

Lapselle voidaan tehdä erityisen huolenpidon jakson kestäessä suunnitelmallisesti henkilönkatsastuksia hänen päihteettömyytensä varmistamiseksi.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitetut rajoitukset sisältyvät 81 §:ssä tarkoitettuun päätökseen.

108 §

Erityiset rajoitukset kuntouttavan suljetun laitospalvelun aikana

Sen lisäksi, mitä tässä luvussa säädetään, lapsen liikkumisvapautta rajoitetaan kuntouttavan suljetun laitospalvelun sijoituksen ajaksi. Myös lapsen yhteydenpitoa rajoitetaan kuntouttavan suljetun laitospalvelun sijoituksen ajaksi 91 §:n 3 momentissa tarkoitettulla tavalla.

Lapselta voidaan lisäksi ottaa pois 68 §:n 4 momentissa säädetyin edellytyksin lainkohdan tarkoittamat hänen hallussaan olevat viestinnän mahdollistavat laitteet kuntouttavan suljetun laitospalvelun sijoituksen ajaksi. Kun lapselta on otettu pois viestinnän mahdollistava laite, on lapsen yhteydenpito kuntouttavan suljetun laitospalvelun ajan turvattava muilla tavoin.

Lapselle voidaan tehdä tehtävä myös suunnitelmallisesti henkilönkatsastuksia kuntouttavan suljetun laitospalvelun kestäessä lapsen päihteettömyyden varmistamiseksi.

Edellä 1–3 momentissa tarkoitetuista rajoituksista tehdään päätökset samalla, kun päätetään lapsen sijoittamisesta 83 §:ssä tarkoitettuun kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun. Päätökset ovat voimassa enintään yhden vuoden kerrallaan.

Lapsen kiireellisen sijoituksen yhteydessä tehtävät päätökset 1–3 momentissa tarkoitetuista rajoituksista tekee 24 §:n 1 momentissa tarkoitettu viranhaltija. Rajoituksia koskevat päätökset ovat kiireellisen sijoituksen raukeamisesta riippumatta voimassa, jos kiireellisen sijoituksen raukeaminen johtuu 53 §:n 1 momentissa tarkoitetusta lapsen huostaanottoa koskevasta päätöksestä tai hallintotuomioistuimen antamasta päätöksestä 53 §:n 2 momentin mukaiseen huostaanottoa ja sijaishuoltoon sijoittamista koskevaan hakemukseen tai 116 §:ssä tarkoitetusta hallintotuomioistuimen antamasta väliaikaisesta määräyksestä, kun huostaanottoa tai sijaishuoltoa koskeva asia on vireillä hallintotuomioistuimessa. Rajoituspäätökset voivat olla voimassa enintään yhden vuoden ajan kiireellistä sijoitusta koskevan päätöksen antamisesta.

Sijoituksen aikana 1–3 momentissa tarkoitettujen rajoitusten sisältöä ja laajuutta tulee arvioida vähintään neljän kuukauden välein tapahtuvan asiakassuunnitelman tarkistamisen yhteydessä ottaen huomioon, mitä 87 §:ssä säädetään. Edellä 1–3 momentissa tarkoitettuja rajoituksia voidaan käyttää ainoastaan siinä määrin ja siinä laajuudessa kuin se on välttämätöntä sijoituksen tavoitteiden toteutumiseksi.

109 §

Rajoitustoimenpiteiden kirjaaminen

Edellä 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 101, 102, 105, 106, 107 ja 108 §:ssä tarkoitettujen rajoitustoimenpiteiden käytön seurannan ja valvonnan turvaamiseksi lastensuojelulaitoksen on asianmukaisesti kirjattava käyttämänsä rajoitustoimenpiteet. Kirjaamisen tulee sisältää;

- 1) kuvaus rajoitustoimenpiteestä ja siitä, miten rajoitus on toteutettu;
- 2) minkälaisia muita kuin edellä mainittuja rajoituksia on mahdollisesti käytetty samaan aikaan;
- 3) toimenpiteen peruste ja kesto;
- 4) tieto toimenpiteestä päättäneen ja sen käytännössä toteuttaneen sekä siinä läsnä olleen henkilön nimistä;
- 5) tarvittaessa tieto 94 §:n 1 momentissa, 95 §:n 1 momentissa sekä 96 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettua perustellusta syystä ja 96 §:n 4 momentissa tarkoitettua erityisestä syystä;
- 6) kuvaus toimenpiteen mahdollisesta vaikutuksesta hoito- ja kasvatussuunnitelmaan;
- 7) kuvaus siitä, miten lasta on kuultu ennen rajoituksesta päättämistä tai sen toteuttamista;
- 8) lapsen mielipide asiasta.

Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, on 105 §:ssä tarkoitetun eristämisen aikana kirjattava lapsen eristämistä koskeviin asiakirjoihin eristämiseen johtanut tilanne, eristämisen toteuttamistapa sekä miten eristämisen jatkamisen perusteita on eristämisen aikana jatkuvasti arvioitu. Eristämistä koskeviin asiakirjoihin on lisäksi kirjattava eristämisen lopettamiseen johtaneet perusteet ja syy.

110 §

Rajoituksen lapsikohtainen arviointi

Jos lapseen on kohdistettu tässä laissa tarkoitettuja rajoituksia, sijoituspaikassa on arvioitava niiden käyttöä yhdessä lapsen kanssa heti, kun hän kykenee ymmärtämään asian merkityksen. Arvioinnissa on käytävä lapsen kanssa läpi rajoitukseen johtanut tilannetta, rajoituksen 89 §:n mukaista tarvetta ja perusteita 35 §:ssä tarkoitetun lapsen asiakassuunnitelman mukaisesti, rajoituksen toteuttamistapaa ja vaikuttavuutta sekä toimenpiteeseen osallistuneen henkilöstön toimintaa tilanteessa. Sijoituspaikan on käytävä lapseen kohdistettu rajoitus ja sen toteuttamistapa läpi yhdessä myös lapsen huoltajien kanssa, jollei se ole ilmeisen tarpeetonta tai mahdotonta.

Sijoituspaikan on kirjattava tiedot lapseen kohdistetuista rajoituksista sekä selvitys rajoitusten lapsikohtaisesta arvioinnista lapsen asiakasasiakirjoihin viipymättä.

Jos lapseen on kohdistettu useita, peräkkäisiä, yhtäaikaisia tai pitkäaikaisia rajoituksia, on lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän arvioitava lapsen kokonaistilanne, lapselle sopivan ja riittävän hoidon ja palvelujen tarve. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on keskusteltava lapsen ja lapsen huoltajien kanssa, jollei se ole ilmeisen tarpeetonta tai mahdotonta, lapseen kohdistetuista rajoituksista ja niiden perusteista.

13 Luku

Jälkihuolto

111 §

Oikeus jälkihuoltoon

Hyvinvointialueen on järjestettävä lapselle tai nuorelle tämän luvun mukainen jälkihuolto 50 §:ssä tarkoitetun sijaishuollon päättymisen jälkeen. Jälkihuolto on järjestettävä myös 44 §:ssä tarkoitetun avohuollon tukitoimena tapahtuneen sijoituksen päättymisen jälkeen, jos sijoitus on kestänyt yhtäjaksoisesti vähintään puoli vuotta ja kohdistunut lapseen yksin.

Hyvinvointialueen velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy viiden vuoden kuluttua siitä, kun lapsi tai nuori on ollut 1 momentissa tarkoitetun kodin ulkopuolisen sijoituksen päättymisen jälkeen viimeksi asiakkaana lastensuojelun tai sosiaalihuoltolain 5 a §:n 3 momentissa tarkoitetussa asiakkuudessa. Velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy viimeistään, kun nuori täyttää 23 vuotta.

112 §

Jälkihuollon tarkoitus ja sisältö

Jälkihuollon tarkoituksena on tukea lasta, nuorta, vanhempia, huoltajia tai muita lapsen kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kotiutuessa. Lisäksi jälkihuollon tarkoituksena on tukea lapsen ja nuoren itsenäistymistä ja arjessa selviytymistä.

Jälkihuollon työskentelyn aikana lapsen ja nuoren sekä hänen perheensä tuen tarpeisiin on vastattava sosiaalityön ja sosiaalihojauksen keinoin. Jälkihuoltona on tarvittaessa järjestettävä myös muita 7 luvussa tarkoitettuja tukitoimia ja sosiaalihuoltolain 3 luvun mukaisia sosiaalipalveluja. Jälkihuoltoa järjestettäessä on noudatettava mitä 56 §:n 2 momentissa säädetään perhehoitolainmukaisen toimeksiantosopimuksen tehneiden henkilöiden tukemisesta huollon siirron jälkeen, mitä 65 §:ssä säädetään ihmissuhteista ja yhteydenpidosta sekä mitä tässä luvussa säädetään.

Jälkihuollossa olevalle lapselle tai nuorelle on nimettävä omatyöntekijä noudattaen mitä sosiaalihuoltolain 42 §:ssä säädetään. Jälkihuollossa olevalle lapselle tai nuorelle on laadittava sosiaalihuoltolain 39 §:ssä tarkoitettu asiakassuunnitelma. Jälkihuollon päättyessä nuoren omatyöntekijän on tarvittaessa laadittava yhdessä nuoren kanssa suunnitelma, johon kirjataan jälkihuollon päättymisen jälkeen nuoren käytettävissä olevat tukitoimet ja palvelut.

113 §

Asumisen ja toimeentulon turvaaminen jälkihuollossa

Kun riittämätön toimeentulo, puutteelliset asumisolot tai asunnon puuttuminen ovat olennaisena esteenä jälkihuollossa olevan lapsen tai nuoren kuntoutumiselle, hyvinvointialueen on viivytyksettä järjestettävä riittävä taloudellinen tuki sekä yhteistyössä kunnan kanssa korjattava asumisoloihin liittyvät puutteet tai järjestettävä tarpeen mukainen asunto.

114 §

Itsenäistymisvarat

Kun lapsi tai nuori on sijoitettu kodin ulkopuolelle avohuollon tukitoimena, 50 §:ssä tarkoitettua sijaishuoltoa tai jälkihuoltoa koskevien säännösten mukaisesti, hänen itsenäistymistään varten on kalenterikuukausittain varattava määrä, joka vastaa vähintään 40 prosenttia hänen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 14 §:ssä tarkoitetuista tuloistaan, korvauksistaan tai saamisistaan. Määrää laskettaessa ei lapsilisää kuitenkaan oteta huomioon.

Jollei lapsella tai nuorella ole sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 14 §:ssä tarkoitettuja tuloja, korvauksia tai saamia taikka jos ne ovat riittämättömät, hyvinvointialueen on tuettava sijoituksen päättyessä itsenäistymässä olevaa nuorta asumiseen, koulutukseen ja muuhun itsenäistymiseen liittyvissä menoissa tarpeellisilla itsenäistymisvaroilla.

Hyvinvointialueella on oikeus päättää itsenäistymisvarojen maksamisen ajankohdasta. Lähikohtaisesti itsenäistymisvarat on annettava lapselle tai itsenäistymässä olevalle nuorelle jälkihuollon päättyessä taikka lapsen tai nuoren itsenäistymisen tukemiseen tai turvaamiseen liittyvästä erityisestä syystä viimeistään hänen täyttäessään 23 vuotta.

Hyvinvointialueen on annettava selvitys itsenäistymisvarojen kertymisestä ja maksamisesta sijoituksen päättyttyä ja huoltajan, edunvalvojan tai 15-vuotiaan lapsen sitä pyytäessä myös sijoituksen aikana.

14 Luku

Asian käsittely hallinto-oikeudessa

115 §

Asian käsittelyä koskevat yleiset säännökset

Tässä laissa tarkoitettujen asioiden käsittelystä hallinto-oikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa on voimassa, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään, jollei tässä laissa toisin säädetä.

116 §

Väliaikainen määräys

Kun lapsen huostaanottoa tai sijaishuoltoa koskeva asia on vireillä hallinto-oikeudessa tai korkeimmassa hallinto-oikeudessa, voi asiaa käsittelevä tuomioistuin omasta aloitteestaan tai lapsen taikka hänen vanhempansa tai huoltajansa vaatimuksesta antaa väliaikaisen määräyksen lapsen olinpaikasta ja siitä, miten lapsen hoito ja kasvatus on asian tuomioistuinkäsittelyn aikana järjestettävä. Määräys voidaan antaa asianosaisia kuulematta, jos asiaa ei voida viivyttää.

Väliaikainen määräys on voimassa, kunnes:

- 1) hallinto-oikeus tai korkein hallinto-oikeus antaa huostaanottoasiassa päätöksen;
- 2) hallinto-oikeus tai korkein hallinto-oikeus peruuttaa väliaikaisen määräyksen tai muuttaa sitä; tai
- 3) väliaikaisen määräyksen aikana tehdään 46 §:ssä tarkoitettu lapsen kiireellistä sijoitusta koskeva päätös.

117 §

Hallinto-oikeuden päätösvaltaisuus

Yksi hallinto-oikeuden lainoppinut jäsen voi tehdä hallinto-oikeuden päätöksen:

- 1) 26 §:ssä tarkoitetussa luvan antamista lapsen tutkimiseen koskevassa valitusasiassa;
- 2) 116 §:ssä tarkoitetussa väliaikaisen määräyksen antamista koskevassa asiassa.

Hallinto-oikeus voi 1 momentissa tarkoitetussa asiassa tehdä päätöksen myös kokoonpanossa, johon kuuluvat hallinto-oikeuden lainoppinut jäsen ja asiantuntijajäsen, jos he ovat ratkaisusta yksimielisiä.

Muutoin hallinto-oikeuden päätösvaltaisuudesta säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa.

118 §

Lapsen kuuleminen hallintotuomioistuimessa

Lasta voidaan kuulla henkilökohtaisesti hallinto-oikeudessa tai korkeimmassa hallinto-oikeudessa, jos lapsi sitä pyytää tai siihen suostuu. Kuulemisen yhteydessä lapselle ei saa antaa selaisista tietoja, jotka voisivat vakavasti vaarantaa hänen terveyttään tai kehitystään. Alle 12-vuotiaasta lasta voidaan kuulla henkilökohtaisesti vain, jos kuuleminen on välttämätöntä asian ratkaisemiseksi ja siitä ei arvioida aiheutuvan lapselle merkittävää haittaa.

Jos menettely on tarpeen lapsen suojaamiseksi tai hänen itsenäisen mielipiteensä varmistamiseksi, tuomioistuimen tulee ensisijaisesti toteuttaa lapsen henkilökohtainen kuuleminen siten, että ainoastaan yksi tai useampi tuomioistuimen jäsen ja lapsi ovat läsnä. Asianosaisille ja hakemuksen tai päätöksen tehneelle viranomaiselle on varattava tilaisuus tutustua kuulemisen sisällöstä laadittuun tai tallennettuun oikeudenkäyntiaineistoon ja lausua mielipiteensä sen sisällöstä. Asianosaisten oikeutta tietojen saamiseen voidaan rajoittaa, jos tiedon antamatta jättäminen on tarpeen lapsen suojaamiseksi tai hänen muun erittäin tärkeän etunsa turvaamiseksi.

Lapsen henkilökohtainen kuuleminen voi tapahtua suullisessa käsittelyssä tai muulla tuomioistuimen harkitseamalla tavalla.

119 §

Asiamies ja avustaja

Käsiteltäessä tässä laissa tarkoitettua asiaa hallinto-oikeudessa tai korkeimmassa hallinto-oikeudessa yksityisen asianosaisen asiamiehenä tai avustajana saa toimia asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetussa laissa (715/2011) tarkoitettu luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja.

120 §

Avustajan määrääminen lapselle

Hallinto-oikeus tai korkein hallinto-oikeus voi määrätä lapselle avustajan tässä laissa tarkoitetun asian tuomioistuinkäsittelyyn, jos lapsi tai hänen laillinen edustajansa sitä pyytää tai tuomioistuin harkitsee sen määräämisen muutoin tarpeelliseksi.

Jos hallinto-oikeus tai korkein hallinto-oikeus määrää avustajan, vaikka lapsi tai hänen laillinen edustajansa ei ole ilmoittanut sitä haluavansa, on avustajan määräämisestä soveltuvin osin ja avustajalle tulevasta palkkiosta ja korvauksesta voimassa, mitä oikeusapulaissa (257/2002)

säädetään, riippumatta siitä, onko lapselle myönnetty tai myönnetäänkö hänelle oikeusapulaissa tarkoitettua oikeusapua. Tältä osin oikeusapu annetaan korvauksetta.

121 §

Käsittelyn kiireellisyys

Tässä laissa tarkoitetut lastensuojelua koskevat asiat on käsiteltävä kiireellisinä.

15 Luku

Muutoksenhaku

122 §

Muutoksenhakuoikeus

Lapsen vanhempi, huoltaja sekä henkilö, jonka hoidossa ja kasvatuksessa lapsi on tai on välittömästi ennen asian valmistelua ollut, saavat hakea itsenäisesti muutosta asioissa, jotka koskevat:

- 1) 26 §:ssä tarkoitettua lupaa lapsen tutkimiseen;
- 2) 46 §:n 1 momentissa tarkoitettua kiireellistä sijoitusta;
- 3) 47 §:ssä tarkoitettua kiireellisen sijoituksen jatkamista;
- 4) 53 §:n 1 momentissa tarkoitettua huostaanottoa ja siihen liittyvää sijaishuoltoa;
- 5) 53 §:n 3 momentissa tarkoitettua huostaanoton tai kiireellisen sijoituksen aikana tehtävää sijoituspaikan muuttamista;
- 6) 57 §:ssä tarkoitettua huostassapidon lopettamista; ja
- 7) 80 §:ssä tarkoitettua erityistä huolenpidon jaksoa.

Muutosta 44 §:ssä tarkoitettua sijoitusta avohuollon tukitoimenä koskevassa asiassa saa hakea lapsen huoltaja sekä vanhempi, jonka kanssa yhdessä asumista päätös koskee.

Muutosta 92 §:ssä ja 108 §:n 1 momentissa tarkoitettua yhteydenpidon rajoittamista koskevassa asiassa saa hakea lapsen huoltaja sekä henkilö, jonka yhteydenpitoa lapseen päätöksellä on rajoitettu.

Muutosta 96 §:n 4 momentissa, 99, 105 ja 108 §:ssä tarkoitettuja rajoitustoimenpiteitä koskevissa sekä 69 §:ssä tarkoitetuissa asioissa saa hakea lapsen huoltaja. Lain 107 §:ssä säädetyt rajoitustoimenpiteet sisältyvät 81 §:ssä tarkoitettuun päätökseen, jota koskeva muutoksenhakuoikeus määräytyy 1 momentin nojalla.

Sen lisäksi, mitä tämän pykälän 1–4 momentissa säädetään, 12 vuotta täyttänyt lapsi saa hakea erikseen muutosta häntä itseään koskevissa lastensuojeluasioissa.

Muilta osin muutoksenhakuoikeudesta ja puhevallan käyttämisestä on voimassa, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään.

123 §

Muutoksenhaku hallinto-oikeuteen

Hyvinvointialueen alaisen viranhaltijan tekemään päätökseen saa hakea valittamalla muutosta suoraan hallinto-oikeudelta noudattaen oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain säännöksiä asioissa, jotka koskevat:

- 1) 69 §:ssä tarkoitettua aineiden ja esineiden poisottamista;
- 2) 26 §:ssä tarkoitettua lupaa lapsen tutkimiseen;
- 3) 46 §:n 1 momentissa tarkoitettua kiireellistä sijoitusta;

- 4) 47 §:ssä tarkoitettua kiireellisen sijoituksen jatkamista;
 - 5) 53 §:n 1 momentissa tarkoitettua huostaanottoa ja siihen liittyvää sijaishuoltoa;
 - 6) 53 §:n 3 momentissa tarkoitettua huostaanoton tai kiireellisen sijoituksen aikana tehtävää sijoituspaikan muuttamista;
 - 7) 57 §:ssä tarkoitettua huostassapidon lopettamista;
 - 8) 81 §:ssä tarkoitettua erityistä huolenpidon jaksoa;
 - 9) 91 §:ssä tarkoitettua yhteydenpidon rajoittamista;
 - 10) 96 §:n 4 momentissa tarkoitettua lähetyksen luovuttamatta jättämistä;
 - 11) 99 §:ssä tarkoitettua liikkumisvapauden rajoittamista;
 - 12) 105 §:ssä tarkoitettua eristämistä; sekä
 - 13) 108 §:n 1–3 momentissa tarkoitettua liikkumisvapauden ja yhteydenpidon rajoittamista, aineiden ja esineiden poisottamista sekä suunnitelmallista henkilönkatsastusta.
- Edellä 108 §:ssä säädetty erityiset rajoitustoimenpiteet sisältyvät 81 §:ssä säädettyyn päätöksen ja muutoksenhakuoikeus määräytyy 1 momentin nojalla.
- Muun henkilön kuin hyvinvointialueen alaisen viranhaltijan rajoituksia ja rajoitustoimenpiteitä koskeviin päätöksiin saa hakea muutosta siten kuin 1 momentissa säädetään.
- Ellei tässä laissa toisin säädetä, sovelletaan muutoksenhakuun muutoin, mitä sosiaalihuolto-laissa ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään.

124 §

Lainvoimaa vailla olevan päätöksen täytäntöönpano

Lapsen huostaanottoa ja huostassapidon lopettamista, sijaishuoltoa, kiireellistä sijoitusta, erityisen huolenpidon jaksoa ja siihen sisältyviä 108 §:ssä tarkoitettuja erityisiä rajoitustoimenpiteitä, yhteydenpidon rajoittamista sekä 122 §:n 4 momentissa tarkoitettuja rajoitustoimenpiteitä koskeva päätös voidaan muutoksenhausta huolimatta panna heti täytäntöön, jos täytäntöönpanoa ei voida lapsen terveyttä tai kehitystä vaarantamatta siirtää ja viranomaisen tai tuomioistuimen määrännyt päätöksen heti täytäntöönpantavaksi.

Lapselle suoritettavaa tutkimusta koskevan luvan täytäntöönpanosta säädetään 26 §:n 3 momentissa.

Kun muutosta on haettu, hallintotuomioistuin voi kieltää päätöksen täytäntöönpanon tai määrätä sen keskeytettäväksi.

125 §

Muutoksenhaku korkeimpaan hallinto-oikeuteen

Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea valittamalla muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta noudattaen oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain säännöksiä asioissa, jotka koskevat:

- 1) 11, 14 ja 15 §:ssä tarkoitettua hyvinvointialueiden välistä järjestämis- ja kustannusvastuuta;
- 2) 26 §:ssä tarkoitettua lupaa lapsen tutkimiseen;
- 3) 42 §:ssä tarkoitettua toimeentulon ja asumisen turvaamista;
- 4) 53 §:n 1 ja 3 momentissa tarkoitettua lapsen huostaanottoa ja sijaishuoltoa;
- 5) 57 §:ssä tarkoitettua huostassapidon lopettamista;
- 6) 92 §:ssä ja 108 §:n 1 momentissa tarkoitettua yhteydenpidon rajoittamista;
- 7) 111 ja 112 §:ssä tarkoitettua jälkihuoltoa; sekä
- 8) 22 §:n 5 momentissa tarkoitettua kieltoa.

Tämän lain 53 §:n 2 momentissa tarkoitettua lapsen huostaanottoa ja sijaishuoltoa koskevasta hallinto-oikeuden päätöksestä saa hakea valittamalla muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta ilman valituslupaa.

Hakemuksen tai päätöksen tehnyt viranomainen saa hakea muutosta hallinto-oikeuden päätökseen valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Valitusluvasta säädetään edellä 1 ja 2 momentissa ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa.

Hallinto-oikeuden antamaan muuhun kuin 1 ja 2 momentissa tarkoitettuun lastensuojelua koskevaan päätökseen ei saa valittamalla hakea muutosta.

Hallinto-oikeuden asian käsittelyn aikana tekemästä päätöksestä, jolla muutoksenhaun alaisen päätöksen täytäntöönpano on kielletty tai keskeytetty, ei kuitenkaan saa valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Hallinto-oikeuden antamasta 116 §:ssä tarkoitetusta väliaikaisesta määräyksestä ei saa hakea erikseen muutosta.

16 Luku

Voimaantulo

126 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan x päivänä kuuta 20 .

Tällä lailla kumotaan 1 päivänä tammikuuta 2008 annettu lastensuojelulaki (417/2007) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Jos hyvinvointialue on ennen tämän lain voimaantuloa antanut päätöksen 2 momentissa tarkoitetun lain 7 luvussa säädetystä tukitoimesta, hyvinvointialueen on järjestettävä lapsen tai nuoren tukitoimi päätöksen mukaisesti.

Jos muussa lainsäädännössä viitataan vuoden 2007 lastensuojelulakiin, on sen sijasta sovellettava tätä lakia.

127 §

Siirtymäsäännökset

Tätä lakia ei sovelleta valitukseen eikä hakemusasiain, joka tehdään ennen tämän lain voimaantuloa annetusta päätöksestä, eikä tällaisen asian käsittelyyn valituksen johdosta ylemmässä valitusviranomaisessa.

2.

Laki

opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain 29 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) 29 §:n 7 momentti sellaisena kuin se on laissa 1049/2023 seuraavasti:

29 §

Esi- ja perusopetuksen yksikköhinnat

Edellä 1 momentissa säädetystä poiketen perusopetuslain 7 §:n mukaisen luvan saaneeseen koulukotiin sijoitetuista tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa olevista opiskelijoista myönnettävän koulukotikorotuksen yksikköhinta lasketaan läsnäolopäivää kohden jaettulla yksikkö hinnalla. Edellä kuvatulla tavalla laskettu osamäärä kerrotaan luvulla 3,37. Läsnäolopäivää kohden jaettu yksikköhinta saadaan, kun 1 momentin mukaan määräytyvä koulukotikorotuksen yksikköhinta jaetaan perusopetuslain 23 §:n mukaisen lukuvuoden läsnäolopäivillä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 1 §:n 2 ja 3 momentti, sekä
lisätään lakiin uusi 6 a ja 7 a § seuraavasti:

1 §

Lain tarkoitus ja soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan hyvinvointialueesta annetussa laissa (611/2021) tarkoitetun hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiseen, kehittämiseen, ohjaukseen ja valvontaan, jollei muussa laissa toisin säädetä. Lain 6 §:ää sovelletaan hyvinvointin ja terveyden edistämiseen kunnassa ja 6 a §:ää lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan kunnassa.

Tässä laissa hyvinvointialueesta säädettyä sovelletaan Uudenmaan maakunnan hyvinvointialueisiin (*Uudenmaan hyvinvointialueet*) ja Helsingin kaupunkiin siltä osin kuin ne järjestävät sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetun lain (615/2021) mukaisesti sosiaali- ja terveydenhuoltoa. Lain 7 §:ää, 7 a §:ää, 25 §:n 2 momenttia ja 26 §:n 1 momenttia ei kuitenkaan sovelleta Helsingin kaupunkiin.

6 a §

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma kunnassa

Kunnan tai useamman kunnan yhdessä on osana 6 §:ssä tarkoitettua kunnan hyvinvointisuunnitelmaa laadittava kunnan tai kuntien toimintaa koskeva lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. Suunnitelman valmistelussa ja yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa noudatetaan mitä 6 §:ssä säädetään.

Suunnitelman tulee sisältää lapsia ja nuoria koskevat 6 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettut tiedot.

7 a §

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma hyvinvointialueella

Hyvinvointialueen on osana 7 §:ssä tarkoitettua hyvinvointialueen hyvinvointisuunnitelmaa laadittava hyvinvointialueen toimintaa koskeva alueellinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. Suunnitelman valmistelussa ja yhteistyössä kuntien kanssa noudatetaan mitä 7 §:ssä säädetään.

Suunnitelman tulee sisältää lapsia ja nuoria koskevat 7 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettut tiedot.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

oppilas- ja opiskelijahuoltolain 13 ja 13 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) 13 §:n 6 momentti ja 13 a §:n 4 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 377/2022 seuraavasti:

13 §

Koulutuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma

Kunnan alueella toimivien koulutuksen järjestäjien opiskeluhoitosuunnitelmat tulee liittää sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 6 a §:ssä tarkoitettuun kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan.

13 a §

Alueellinen opiskeluhoitosuunnitelma

Tässä pykälässä tarkoitettu opiskeluhoitosuunnitelma tulee liittää sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 7 a §:ssä tarkoitettuun alueelliseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

5.

Laki

terveydenhuoltolain 15 ja 69 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan terveydenhuoltolain (1326/2010) 15 §:n 4 momentti ja 69 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 581/2022, seuraavasti:

15 §

Neuvolapalvelut

Hyvinvointialueen tulee laatia alueellinen neuvolasuunnitelma valtuustokausittain hyvinvointialueen vastuulla olevien neuvolapalvelujen toteuttamiseksi. Suunnitelma hyväksytään hyvinvointialueen aluevaltuustossa tai Helsingin kaupungin osalta valtuustossa, ja se on tarkistettava tarvittaessa. Alueellinen neuvolasuunnitelma tulee liittää sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 7 a §:ssä tarkoitettuun alueelliseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan tai Helsingin kaupungin osalta sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 6 a §:ssä tarkoitettuun kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan.

69 §

Lastensuojelulain mukaiset velvoitteet

Jos lapsi tai nuori on sijoitettu lastensuojelulain (/) perusteella kotikuntansa ulkopuolelle, on mainitun lain 15 §:ssä tarkoitetun sijoitushyvinvointialueen järjestettävä lapselle tai nuorelle hänen tarvitsemansa terveydenhuollon palvelut. Palvelut on järjestettävä yhteistyössä mainitun lain 11 tai 18 §:n mukaan vastuussa olevan hyvinvointialueen (sijoittajahyvinvointialue) kanssa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

6.

Laki

lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain (504/2002) 2 §:n 2 momentti sellaisena kuin se on osaksi laeissa 547/2021, 422/2023 ja 723/2025, sekä *lisätään* lakiin uusi 5 c § seuraavasti:

2 §

Sovelttamisala

Lakia sovelletaan 1 momentissa säädetyin edellytyksin myös:

- 1) siviilipalveluslain (1446/2007) 1 §:ssä tarkoitetun siviilipalvelusvelvollisen työpalveluun;
- 2) työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain (380/2023) 54 §:ssä tarkoitettuun työkokeiluun osallistuvan henkilön työhön työpaikalla;
- 3) perhehoitolain (263/2015) 3 §:ssä tarkoitetun perhehoitajan antamaan perhehoitoon;
- 4) sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain (741/2023) 5 §:ssä tarkoitettuun sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajaan;
- 5) varhaiskasvatuslain (540/2018) 43 §:ssä tarkoitettuun yksityisen varhaiskasvatuksen palveluntuottajaan;
- 6) perusopetuslaissa (628/1998) tarkoitetun aamu- ja iltapäivätoiminnan palvelujen hankkimiseen; ja
- 7) lastensuojelulaissa (xxx/xxx) tarkoitettuun huoltajan sijaisena lapsen puhevaltaa käyttävään edunvalvojaan.

5 c §

Lastensuojeluasiassa lapsen puhevaltaa käyttävän edunvalvojan rikosrekisteriote

Lastensuojelulain 31 §:ssä tarkoitetun edunvalvojan tulee antaa tuomioistuimelle nähtäväksi rikosrekisterilain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu ote lastensuojelulain 31 §:n 3 momentissa säädetyin mukaisesti.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

7.

Laki

kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 1 ja 38 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain (618/2021) 1 §:n 1 momentin 17 kohta, sekä
muutetaan 1 §:n 1 momentin 15 kohta ja 38 §:n 2 ja 3 momentti, seuraavasti:

1 §

Sovelletamisala

Tätä lakia sovelletaan käyttökustannuksiin myönnettävään valtionosuuteen sellaisiin kuntien tehtäviin (valtionosuustehtävä), joista säädetään:

15) sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 6 ja 6 a §:ssä;

38 §

Erikoissairaanhoidossa olevan, konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua saavan sekä koulukotiopetuksen tai lastensuojelun vuoksi sijoitetun oppilaan korvaus

Lastensuojelulain 2 §:n 1 momentin 8 kohdassa tarkoitettussa, perusopetuslain 7 tai 8 §:n mukaisen luvan saaneessa koulukodissa perusopetusta saavan oppilaan kotikunta opetuksen aikana, on velvollinen maksamaan oppilaasta koulukotiopetuksen järjestäjälle osana lastensuojelutoimenpiteistä aiheutuvia kustannuksia korvauksen, joka lasketaan kertomalla niiden koulun työpäivien määrä, joina oppilaalle on annettu opetusta, opetuksesta koulun työpäivää kohden aiheutuvilla keskimääräisillä todellisilla vuosikustannuksilla.

Lastensuojelulain 15 §:n 4 momentissa tarkoitettulla tavalla sijoitetun esi- tai perusopetusta saavan oppilaan kotikunta opetuksen aikana on velvollinen maksamaan opetusta järjestävälle kunnalle tai muulle perusopetuslaissa tarkoitettulle opetuksen järjestäjälle oppilaan esi- tai perusopetuksesta aiheutuneita kustannuksia vastaavan korvauksen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

8.

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 7 b §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) 7 b §:n 1 momentin 3 kohta, sellaisena kuin se on laissa 678/2023, seuraavasti:

7 b §

Palvelun pitkäaikaisuus

Hyvinvointialue saa periä 7 c §:ssä tarkoitetun maksun:

3) terveydenhuoltolain 67 §:n 1 momentissa tarkoitetun laitoshoidon tai sosiaalihuoltolain 22 §:ssä tarkoitetun laitospalvelun toimintayksikössä annetusta ympärivuorokautisesta sosiaali- tai terveyspalvelusta, jos palvelun arvioidaan sen alkamisesta lukien kestävän tai jos palvelu on tosiasiallisesti kestänyt vähintään kolme kuukautta (*pitkäaikainen laitoshoido*); tämän lain 7 c §:ssä tarkoitettua maksua ei kuitenkaan saa periä terveydenhuoltolain 29 §:n 2 momentin 7 kohdassa tarkoitettua lääkinnällisestä kuntoutuksesta laitoksessa, kehitysvammaisten erityishuollossa annetun lain 2 §:n 1 kohdassa tarkoitettua vaativasta moniammatillisesta tuesta laitoksessa eikä lastensuojelulain 2 §:n 1 momentin 8 kohdassa tarkoitettua laitoshuollosta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

9.

Laki

kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain (746/2011) 17 §:n 1 ja 4 momentti seuraavasti:

17 §

Ilman huoltajaa olevan lapsen majoitus

Ilman huoltajaa oleva lapsi majoitetaan ryhmäkotiin. Ryhmäkotien toimintaan sovelletaan lastensuojelulain 73 §:n säännöksiä, jotka koskevat yhdessä asuinyksikössä enintään hoidettavien lasten ja nuorten määrää, samaan rakennukseen sijoitettavien lasten enimmäismäärää sekä hoito- ja kasvatustehtävissä työskentelevien henkilöiden vähimmäismäärää.

Ryhmäkodin, tukiasuntolan ja muun lapselle tarkoitetun majoituspaikan henkilöstön pätevyysvaatimuksista on voimassa, mitä lastensuojelulain 74 §:ssä säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

10.

Laki

vammaisetuuksista annetun lain 15 ja 27 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vammaisetuuksista annetun lain (570/2007) 15 §:n 2 momentti ja 27 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 736/2024, seuraavasti:

15 §

Vammaisetuuden hakeminen

Jos henkilö sairauden, vanhuuden tai muun sellaisen syyn takia ei pysty itse hakemaan vammaisetuutta tai muutoin huolehtimaan etuutta koskevista oikeuksistaan eikä hänellä ole edunvalvojaa, Kansaneläkelaitoksen hyväksymä henkilön lähiomainen tai muukin henkilö, joka pääasiallisesti on huolehtinut hänestä, voi hänen puolestaan käyttää puhevaltaa vammaisetuutta koskevassa asiassa. Lapsen vammaistukea voi hakea lapsen edunvalvoja, huoltaja, hyvinvointialue tai henkilö, jonka hoitoon lapsi on lastensuojelulain 22 §:ssä tarkoitettulla tavalla sijoitettu.

27 §

Lapsen vammaistuen maksamisen erityissäännökset

Jos lapsi ei asu edunvalvojansa kanssa samassa taloudessa, vammaistuki voidaan maksaa lapsen huoltajalle tai henkilölle, jonka hoitoon lapsi on lastensuojelulain 22 §:ssä tarkoitettulla tavalla sijoitettu. Kansaneläkelaitoksen on kuultava hyvinvointialuetta ja lapsen edunvalvojaa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

11.

Laki

perusopetuslain 36 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan perusopetuslain (628/1998) 36 a §:n 7 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1267/2013, seuraavasti:

36 a §

Menettely kurinpitoasiassa ja opetuksen epäämisessä sekä erottamisen täytäntöönpano

Määräaikaisesta erottamisesta päättää opetuksen järjestäjän asianomainen monijäseninen toimielin. Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen edustuksesta käsiteltäessä oppivelvollisen lapsen koulusta erottamista koskevaa asiaa säädetään lastensuojelulain 33 §:n 2 momentissa. Kirjallisen varoituksen antamisesta voi opetuksen järjestäjän niin päättäessä päättää myös koulun rehtori.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

12.

Laki

passilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan passilain (671/2006) 7 §:n 2 momentti, 11 §:n 3 momentti ja 21 §:n 2 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 7 §:n 2 momentti ja 21 §:n 2 momentti laissa 695/2021 sekä 11 §:n 3 momentti laissa 728/2023, seuraavasti:

7 §

Alaikäisen passihakemus

Jos alaikäinen on otettu hyvinvointialueen huostaan, antaa 1 momentissa tarkoitettun suostumuksen lastensuojelulain (/) 24 §:n 1 momentissa tarkoitettu sosiaalityöntekijä.

11 §

Passin myöntäminen alaikäiselle

Lastensuojelulain 55 §:n 1 momentissa tarkoitettu hyvinvointialue on velvollinen antamaan passin myöntävän viranomaisen pyynnöstä lausunnon siitä, onko passin epääminen selvästi vastoin lapsen etua. Viranomainen antaa lausuntonsa niissä tapauksissa, joissa viranomaisella on ennestään hallussaan alaikäistä tai hänen huoltajiaan koskevia tietoja. Lausunto voi sisältää myös sellaista tietoa, joka sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain (703/2023) nojalla on pidettävä salassa, jos tämä on lapsen edun kannalta välttämätöntä.

21 §

Passin peruuttamisen edellytykset

Vaikka huoltaja on peruuttanut 7 §:n 1 momentissa tarkoitettun suostumuksensa, passi voidaan jättää peruuttamatta, jos peruuttaminen olisi selvästi vastoin lapsen etua ja voidaan pitää ilmeisenä, ettei lasta vastoin huoltajan suostumusta viedä toiseen valtioon muuten kuin tilapäisesti. Lastensuojelulain 55 §:n 1 momentissa tarkoitettu hyvinvointialue on velvollinen antamaan lausunnon siitä, onko passin peruuttaminen selvästi vastoin lapsen etua. Lausuntoon sovelletaan muutoinkin, mitä 11 §:n 3 momentissa säädetään passin epäämisestä annettavasta lausunnosta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

13.

Laki

sairausvakuutuslain 9 luvun 8 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sairausvakuutuslain (1224/2004) 9 luvun 8 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 28/2022, seuraavasti:

9 luku

Sairauspäiväraha ja osasairauspäiväraha

8 §

Vanhempainrahopäivien käyttäminen

Vakuutetulle, joka adoptoi muun kuin aviopuolisonsa lapsen, voidaan maksaa vanhempainrahaa lapsen hoitoon ottamisesta lukien siihen saakka, kunnes lapsen hoitoon ottamisesta on kulunut kaksi vuotta. Jos kyseessä on lastensuojelulain (/) nojalla huostaanotetun ja sijaishuollon toimenä perhehoitoon jo aiemmin sijoitetun lapsen adoptio taikka yksityisesti sijoitetun lapsen adoptio, tarkoitetaan lapsen hoitoon ottamisen ajankohdalla sitä ajankohtaa, jolloin lapsi on sijoitettu adoptionhakijan luokse lastensuojelulain 22 tai 50 §:n nojalla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

14.

Laki

tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevista asioista ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta annetun neuvoston asetuksen soveltamisesta annetun lain 15 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevista asioista ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta annetun neuvoston asetuksen soveltamisesta annetun lain (454/2022) 15 §:n 1 momentti seuraavasti:

15 §

Lapsen sijoittamista koskeva asia

Jos oikeusministeriölle toimitetaan neuvoston asetuksen 82 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu pyyntö, joka koskee lapsen sijoittamista Suomeen, oikeusministeriön on siirrettävä pyyntö sille hyvinvointialueelle, jonka alueelle lapsen sijoittamista suunnitellaan, tai, jos sijoituspaikkaa ei ole pyynnössä yksilöity, sille hyvinvointialueelle, joka lastensuojelulain (/) 18 §:n mukaan päättää lapsen sijoittamisen järjestämisestä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

15.

Laki

yhdyshuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 45 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain (400/2015) 45 §:n 2 momentti seuraavasti:

45 §

Menettely rangaistusajan suunnitelmaa laadittaessa

Rangaistusajan suunnitelmaan on liitettävä valvontarangaistuksen suorittamiseen käytettäväksi suunnitellussa asunnossa vakituisesti asuvien täysi-ikäisten kirjallinen suostumus valvontarangaistuksen täytäntöönpanoon ja täytäntöönpanoon liittyviin valvontakäynteihin asunnossa. Suostumuksen tulee sisältää rikoslain 6 luvun 11 a §:n 2 momentissa tarkoitettu vakuutus siitä, että suostumus on annettu omasta vakaasta tahdosta. Alle 18-vuotiaan asunnossa vakituisesti asuvan mielipide on selvitettävä ja häntä on kuultava yhteistyössä lastensuojeluviranomaisten kanssa noudattaen, mitä lastensuojelulain (/) 28 §:ssä säädetään. Mielipide on kirjattava suunnitelmaan liitettävään asiakirjaan. Valvontarangaistuksen täytäntöönpanoon ei saa ryhtyä, jos alaikäinen perustellusta syystä vastustaa täytäntöönpanoa ja hän on ikänsä ja kehitystasonsa puolesta kypsä arvioimaan asiaa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

16.

Laki

yleisestä asumistuesta annetun lain 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yleisestä asumistuesta annetun lain (938/2014) 4 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 836/2024, seuraavasti:

4 §

Ruokakunta

Samaan ruokakuntaan kuuluvat aina samassa asunnossa asuvat aviopuolisot tai avopuolisot, heidän alaikäiset lapsensa sekä keskenään suoraan etenevässä tai takenevassa polvessa olevat sukulaiset, jollei 5 momentista muuta johdu. Tässä momentissa tarkoitettuihin sukulaisiin rinnastetaan myös ottolapset ja lastensuojelulain (/) 22 §:ssä tarkoitettut yksityisesti sijoitetut lapset.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

17.

Laki

kansaneläkelain 51 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kansaneläkelain (568/2007) 51 §:n 3 momentti seuraavasti:

51 §

Oikeus lapsikorotukseen

Eläkkeensaajan lapsena pidetään myös hänen luonaan asuvaa lastensuojelulain (/) 22 §:ssä tarkoitettua lasta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

18.

Laki

tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa annetun neuvoston asetuksen soveltamisesta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa annetun neuvoston asetuksen soveltamisesta annetun lain (1153/2004) 6 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 632/2022, seuraavasti:

6 §

Lapsen sijoittamista koskeva asia

Jos oikeusministeriölle toimitetaan asetuksen 56 artiklan 1 ja 2 kohdassa tarkoitettu pyyntö, joka koskee lapsen sijoittamista hoitolaitokseen tai sijaisperheeseen Suomessa, oikeusministeriön on siirrettävä pyyntö sille hyvinvointialueelle, jonka alueelle lapsen sijoittamista suunnitellaan, tai, jos sijoituspaikkaa ei ole pyynnössä yksilöity, sille hyvinvointialueelle, joka lastensuojelulain (/) 11 §:n mukaan päättää lapsen sijoittamisen järjestämisestä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

19.

Laki

henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain 9 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain (1301/2021)
9 §:n 2 momentin 2 kohta seuraavasti:

9 §

Sosiaalihuollon tietojen käsittely

Sosiaalihuollon tiedot voivat sisältyä sosiaaliviranomaiselta tämän lain 16 §:n 2 momentin
nojalla saatuihin seuraaviin asiakirjoihin:

2) lastensuojelulain (/) 35 §:ssä tarkoitettuun asiakassuunnitelmaan ja 36 §:ssä tarkoitettuun hoito- ja kasvatussuunnitelmaan sekä lastensuojelulain nojalla tehtyihin päätöksiin.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

20.

Laki

varhaiskasvatuslain 6 ja 60 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan varhaiskasvatuslain (540/2018) 6 §:n 1 momentti ja 60 §:n 4 momentti, sellaisina
kuin ne ovat laissa 1284/2023 seuraavasti:

6 §

Kunnan velvollisuus järjestää varhaiskasvatusta asumisen ja oleskelun perusteella

Kunnan on järjestettävä varhaiskasvatusta lapselle, jonka kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitettu kotikunta kyseinen kunta on. Lastensuojelulain (/) 15 §:n 4 momentissa tarkoitetun avohuollon tukitoimena tai sijaishuoltoon sijoitetun taikka jälkihuollossa olevan lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisvelvollisuus on lapsen sijoituspaikan sijaintikunnalla ja jälkihuollossa olevan lapsen osalta asuinkunnalla.

60 §

Rahoitus ja asiakasmaksut

Lastensuojelulain 15 §:n 4 momentissa tarkoitetun avohuollon tukitoimena tai sijaishuoltoon sijoitetun taikka jälkihuollossa olevan lapsen kotikunta on velvollinen maksamaan varhaiskasvatusta järjestävälle lapsen sijoituspaikan sijaintikunnalle ja jälkihuollossa olevan lapsen asuinkunnalle lapsen varhaiskasvatuksesta aiheutuneita kustannuksia vastaavan korvauksen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

21.

Laki

hallinto-oikeuslain 12 b §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan hallinto-oikeuslain (430/1999) 12 b §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa
648/2016, seuraavasti:

12 b §

Hallinto-oikeuden päätösvaltaisuus yksijäsenisenä

Hallinto-oikeuden päätösvaltaisuudesta yhden tuomarin kokoonpanossa säädetään myös oi-
keusapulain (257/2002) 27 §:n 2 momentissa, vankeuslain (767/2005) 20 luvun 5 §:ssä ja las-
tensuojelulain 118 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

22.

Laki

toimeentulotuesta annetun lain 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 11 §:n 2 momentin 7 kohta, sellaisena
kuin se on laissa 1172/2018, seuraavasti:

11 §

Huomioon otettavat tulot

Tuloina ei kuitenkaan oteta huomioon:

7) lastensuojelulain 42 §:ssä ja 43 §:n 2 momentissa tarkoitettua taloudellista tukea sekä 113 §:ssä tarkoitettua taloudellista tukea asumisen ja toimeentulon turvaamiseksi jälkihuollossa;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

23.

Laki

lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 11 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983) 11 a §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 626/2022, seuraavasti:

11 a §

Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta päättäminen huostassapidon aikana

Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan asian ratkaisemisesta huostassapidon aikana säädetään lastensuojelulain 56 §:ssä. Jos asian ratkaiseminen on huostassapidon takia lapsen edun kannalta tarpeetonta, hyvinvointialue voi jättää sopimuksen vahvistamatta tai tuomioistuim hylätä hakemuksen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

24.

Laki

rikoslain 6 luvun 9 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain (39/1889) 6 luvun 9 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 401/2015, seuraavasti:

6 luku

Rangaistuksen määräämisestä

9 §

Valinta ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välillä

Alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta ei kuitenkaan saa tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen, elleivät painavat syyt sitä vaadi. Painavan syyn merkitystä harkittaessa otetaan huomioon rikoksentekijän sijoitus lastensuojelulain (/) 2 §:n 1 momentin 8 kohdan mukaiseen lastensuojelulaitokseen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

25.

Laki

Euroopan unionin tilapäisestä matkustusasiakirjasta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Euroopan unionin tilapäisestä matkustusasiakirjasta annetun lain (2 v. 2024/2023)
6 §:n 3 momentti seuraavasti:

6 §

EU:n tilapäinen matkustusasiakirja alaikäiselle

Jos alaikäinen henkilö on otettu hyvinvointialueen huostaan, hakemukseen on liitettävä lastensuojelulain (/) 24 §:n 1 momentissa tarkoitetun sosiaalityöntekijän suostumus.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

26.

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain 49 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain (703/2023)
49 §:n 3 momentti seuraavasti:

49 §

Tietojen antaminen asiakkaan lailliselle edustajalle tai läheiselle erityistilanteessa

Sosiaalihuollon asiakkaan laillisella edustajalla taikka lähiomaisella tai muulla läheisellä on asiakaslain 7 §:n 2 momentissa ja lastensuojelulain 35 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa oikeus saada asiakas-, palvelu- tai hoitosuunnitelman tekemistä varten tarpeelliset tiedot sekä asiakaslain 9 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa oikeus saada asiakkaan tahdon selvittämistä varten tarpeelliset asiakasta koskevat tiedot.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

27.

Laki

kotoutumisen edistämisestä annetun lain 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan kotoutumisen edistämisestä annetun lain (681/2023) 4 §:n 1 momentti seuraavasti:

4 §

Lain soveltaminen lapseen

Sovellettaessa tätä lakia alle 18-vuotiaaseen, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Lapsen etua arvioitaessa sovelletaan, mitä siitä lastensuojelulain (/) 6 §:n 2 momentissa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

28.

Laki

valvotusta koevapaudesta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan valvotusta koevapaudesta annetun lain (629/2013) 3 §:n 2 momentti, sellaisena
kuin se on laissa 1305/2021, seuraavasti:

3 §

Valvottuun koevapauteen sijoittamisen edellytykset

Koevapauteen sijoittamisen edellytyksenä on lisäksi, että vangen kanssa samassa asunnossa asuvat täysi-ikäiset henkilöt ovat omasta vakaasta tahdostaan suostuneet koevapauden täytäntöönpanoon asunnossa. Suostumus annetaan kirjallisena. Vangen kanssa samassa asunnossa asuvan alle 18-vuotiaan mielipide valvotun koevapauden täytäntöönpanoon asunnossa on selvitettävä. Alaikäistä on kuultava yhteistyössä lastensuojeluviranomaisten kanssa noudattaen lastensuojelulain 28 §:ää. Valvotun koevapauden täytäntöönpanoon asunnossa ei saa ryhtyä, jos alaikäinen perustellusta syystä vastustaa täytäntöönpanoa ja hän on ikänsä ja kehitystasonsa puolesta kypsä arvioimaan asiaa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

29.

Laki

oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 75 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain (808/2019) 75 §:n 2 momentin
muuttamisesta seuraavasti:

75 §

Tallentaminen

Hallintotuomioistuimen on lisäksi tallennettava kuuleminen kuultaessa lasta lastensuojelulain
(/) 119 §:n mukaisesti muulla tavoin kuin suullisessa käsittelyssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

30.

Laki

yhdistelmärajoituksen täytäntöönpanosta annetun lain 10 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yhdistelmärajoituksen täytäntöönpanosta annetun lain (801/2017) 10 §:n 2 momentin, sellaisena kuin se on laissa 1306/2021, seuraavasti:

10 §

Muiden kuin vangin kuuleminen

Myös vangin kanssa samassa asunnossa asuvan alle 18-vuotiaan mielipide on selvitettävä. Alaikäistä on kuultava yhteistyössä lastensuojeluviranomaisten kanssa noudattaen lastensuojelulain (/) 28 §:ää. Valvonta-ajan täytäntöönpanoon asunnossa ei saa ryhtyä, jos alaikäinen perustellusta syystä vastustaa täytäntöönpanoa ja hän on ikänsä ja kehitystasonsa puolesta kypsä arvioimaan asiaa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

31.

Laki

henkilökorttilain 12 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan henkilökorttilain (663/2016) 12 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa
694/2021, seuraavasti:

12 §

Henkilökorttihakemuksen liitteet

Alaikäisen hakijan henkilökorttihakemukseen on liitettävä hänen huoltajiensa suostumus. Jos alaikäinen on otettu hyvinvointialueen huostaan, hakemukseen on liitettävä lastensuojelulain (/) 24 §:n 1 momentissa tarkoitetun sosiaalityöntekijän suostumus. Jos alaikäiselle ulkomaalaiselle hakijalle on määrätty kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain (746/2011) 39 §:ssä tarkoitettu edustaja, hakemukseen on liitettävä tämän suostumus. Haettaessa alaikäisen henkilökorttia hakemukseen ei tarvitse liittää tässä momentissa tarkoitettua suostumusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

32.

Laki

tuomioistuinmaksulain 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan tuomioistuinmaksulain (1455/2015) 5 §:n 1 momentin 3 kohta seuraavasti:

5 §

Maksuttomat suoritteet

Tämän lain mukaista maksua ei peritä:

3) lastensuojelulain (/) mukaisissa asioissa, lukuun ottamatta mainitun lain 21 §:ssä tarkoitettuja, hyvinvointialueiden keskinäisiä korvauksia koskevia asioita;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

33.

Laki

Valtion lastensuojelulaitoksesta ja sen yhteydessä toimivasta koulusta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Valtion lastensuojelulaitoksesta ja sen yhteydessä toimivasta koulusta annetun lain 4 §:n 2 momentti, 13 §:n 2 momentti ja 15 §:n 1 momentti, seuraavasti:

4 §

Valtion lastensuojelulaitoksen ja sen yhteydessä toimivan koulun tehtävät

Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, vähintään yhden lastensuojelun palveluyksikön tulee tuottaa lastensuojelulain 83 §:ssä tarkoitettua kuntouttavaa suljettua laitospalvelua.

13 §

Vankilan perheosaston omavalvonta

Sijoittajahyvinvointialueen tehtävänä on valvoa, että lapsen sijoitus vankilan perheosastolle toteutuu tämän lain ja lastensuojelulain mukaisesti ja lapsi saa sijoituksen aikana ne tarvitsemansa palvelut ja tukitoimet, jotka sijoittajahyvinvointialueen ja sijoitushyvinvointialueen on lastensuojelulain 15 §:n mukaisesti järjestettävä.

15 §

Yhteistyö Rikosseuraamuslaitoksen kanssa ja oikeus saada ja luovuttaa tietoa

Vankeuslain (767/2005) 5 luvun 8 §:ssä tarkoitetun päiväjärjestyksen valmistelee Rikosseuraamuslaitos yhteistyössä vankilan perheosaston henkilökunnan kanssa, ja sen vahvistaa vankilan yksikön päällikkö. Lastensuojelun toteuttamiseksi järjestetään neuvotteluja lastensuojelulain 37 §:n mukaisesti. Jos vanhemman tilanteessa tapahtuu muutoksia, jotka saattavat edellyttää lapsen asiakassuunnitelman tarkistamista, vankilan yksikön päällikön on viipymättä ilmoitettava asiasta lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

34.

Laki

sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 321 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sähköisen viestinnän palveluista annetun lain (917/2014) 321 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa (xx/xx), seuraavasti:

321 §

Hätäilmoituksia vastaanottavien viranomaisten tiedonsaantioikeus

Teleyritys on velvollinen luovuttamaan hätäkeskukselle sen pyynnöstä lastensuojelulain (/) 100 tai 103 §:ssä tarkoitetulla tavalla luvatta lastensuojelulaitoksesta tai perhekodista poissa-olevan lapsen käyttämän liittymän tai päätelaitteen sijaintitiedot ja tiedot liittymän tunnistuksesta. Edellytyksenä pyynnön tekemiselle on, että sijoittajahyvinvointialueen tai Ahvenanmaan maakunnan vastaavan viranomaisen perustellun käsityksen mukaan lapsen päihteiden käyttö, muu kuin vähäisenä pidettävä rikollinen teko tai muu niihin rinnastettava käyttäytyminen taikka riski joutua rikoksen kohteeksi uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä x.x.20xx

Pääministeri

Petteri Orpo

..ministeri Etunimi Sukunimi

2.

Laki

opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain 29 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) 29 §:n 7 momentti sellaisena kuin se on laissa 1049/2023 seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

29 §

29 §

Esi- ja perusopetuksen yksikköhinnat

Esi- ja perusopetuksen yksikköhinnat

Edellä 1 momentissa säädetystä poiketen perusopetuslain 7 §:n mukaisen luvan saaneeseen koulukotiin sijoitetuista tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa olevista opiskelijoista myönnettävän koulukotikorotuksen yksikköhinta lasketaan läsnäolopäivää kohden jaetulla yksikkö hinnalla. Läsnäolopäivää kohden jaettu yksikköhinta saadaan, kun 1 momentin mukaan määräytyvä koulukotikorotuksen yksikköhinta jaetaan perusopetuslain 23 §:n mukaisen lukuvuoden läsnäolopäivillä.

Edellä 1 momentissa säädetystä poiketen perusopetuslain 7 §:n mukaisen luvan saaneeseen koulukotiin sijoitetuista tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa olevista opiskelijoista myönnettävän koulukotikorotuksen yksikköhinta lasketaan läsnäolopäivää kohden jaetulla yksikkö hinnalla. *Edellä kuvattulla tavalla laskettu osamäärä kerrotaan luvulla 3,37.* Läsnäolopäivää kohden jaettu yksikköhinta saadaan, kun 1 momentin mukaan määräytyvä koulukotikorotuksen yksikköhinta jaetaan perusopetuslain 23 §:n mukaisen lukuvuoden läsnäolopäivillä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20____.

3.

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 1 §:n 2 ja 3 momentti, sekä
lisätään lakiin uusi 6 a ja 7 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

Lain tarkoitus ja soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan hyvinvointialueesta annetussa laissa (611/2021) tarkoitetun hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiseen, kehittämiseen, ohjaukseen ja valvontaan, jollei muussa laissa toisin säädetä. Lain 6 §:ää sovelletaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen kunnassa.

Tässä laissa hyvinvointialueesta säädettyä sovelletaan Uudenmaan maakunnan hyvinvointialueisiin (Uudenmaan hyvinvointialueet) ja Helsingin kaupunkiin siltä osin kuin ne järjestävät sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetun lain (615/2021) mukaisesti sosiaali- ja terveydenhuoltoa. Lain 7 §:ää, 25 §:n 2 momenttia ja 26 §:n 1 momenttia ei kuitenkaan sovelleta Helsingin kaupunkiin.

1 §

Lain tarkoitus ja soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan hyvinvointialueesta annetussa laissa (611/2021) tarkoitetun hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiseen, kehittämiseen, ohjaukseen ja valvontaan, jollei muussa laissa toisin säädetä. Lain 6 §:ää sovelletaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen kunnassa ja 6 a §:ää lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan kunnassa.

Tässä laissa hyvinvointialueesta säädettyä sovelletaan Uudenmaan maakunnan hyvinvointialueisiin (Uudenmaan hyvinvointialueet) ja Helsingin kaupunkiin siltä osin kuin ne järjestävät sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetun lain (615/2021) mukaisesti sosiaali- ja terveydenhuoltoa. Lain 7 §:ää, 7 a §:ää, 25 §:n 2 momenttia ja 26 §:n 1 momenttia ei kuitenkaan sovelleta Helsingin kaupunkiin.

6 a §

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma kunnassa

Kunnan tai useamman kunnan yhdessä on osana 6 §:ssä tarkoitettua kunnan hyvinvointisuunnitelmaa laadittava kunnan tai kuntien toimintaa koskeva lasten ja nuorten

Voimassa oleva laki

Ehdotus

hyvinvointisuunnitelma lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. Suunnitelman valmistelussa ja yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa noudatetaan mitä 6 §:ssä säädetään.

Suunnitelman tulee sisältää lapsia ja nuoria koskevat 6 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetut tiedot.

7 a §

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma hyvinvointialueella

Hyvinvointialueen on osana 7 §:ssä tarkoitettua hyvinvointialueen hyvinvointisuunnitelmaa laadittava hyvinvointialueen toimintaa koskeva alueellinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. Suunnitelman valmistelussa ja yhteistyössä kuntien kanssa noudatetaan mitä 7 §:ssä säädetään.

Suunnitelman tulee sisältää lapsia ja nuoria koskevat 7 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetut tiedot.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20____.

4.

Laki

oppilas- ja opiskelijahuoltolain 13 ja 13 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) 13 §:n 6 momentti ja 13 a §:n 4 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 377/2022 seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

13 §

13 §

Koulutuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelma

Koulutuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelma

Kunnan alueella toimivien koulutuksen järjestäjien opiskeluhuoltosuunnitelmat tulee liittää lastensuojelulain 12 §:n 1 momentissa tarkoitettuun kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan.

Kunnan alueella toimivien koulutuksen järjestäjien opiskeluhuoltosuunnitelmat tulee liittää sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 6 a §:ssä tarkoitettuun kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan.

13 a §

13 a §

Alueellinen opiskeluhuoltosuunnitelma

Alueellinen opiskeluhuoltosuunnitelma

Tässä pykälässä tarkoitettu opiskeluhuoltosuunnitelma tulee liittää lastensuojelulain 12 §:n 3 momentissa tarkoitettuun alueelliseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan.

Tässä pykälässä tarkoitettu opiskeluhuoltosuunnitelma tulee liittää sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 7 a §:ssä tarkoitettuun alueelliseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20.

5.

Laki

terveydenhuoltolain 15 ja 69 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan terveydenhuoltolain (1326/2010) 15 §:n 4 momentti ja 69 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 581/2022, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

15 §

15 §

Neurolapalvelut

Neurolapalvelut

Hyvinvointialueen tulee laatia alueellinen neuvolasuunnitelma valtuustokausittain hyvinvointialueen vastuulla olevien neurolapalvelujen toteuttamiseksi. Suunnitelma hyväksytään hyvinvointialueen aluevaltuustossa tai Helsingin kaupungin osalta valtuustossa, ja se on tarkistettava tarvittaessa. Alueellinen neuvolasuunnitelma tulee liittää lastensuojelulain 12 §:n 3 momentissa tarkoitettuun alueelliseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan tai Helsingin kaupungin osalta kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan.

Hyvinvointialueen tulee laatia alueellinen neuvolasuunnitelma valtuustokausittain hyvinvointialueen vastuulla olevien neurolapalvelujen toteuttamiseksi. Suunnitelma hyväksytään hyvinvointialueen aluevaltuustossa tai Helsingin kaupungin osalta valtuustossa, ja se on tarkistettava tarvittaessa. Alueellinen neuvolasuunnitelma tulee liittää *sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 7 a §:ssä* tarkoitettuun alueelliseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan tai Helsingin kaupungin osalta *sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 6 a §:ssä* tarkoitettuun kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan.

69 §

69 §

Lastensuojelulain mukaiset velvoitteet

Lastensuojelulain mukaiset velvoitteet

Jos lapsi tai nuori on sijoitettu lastensuojelulain (417/2007) perusteella kotikuntansa ulkopuolelle, on mainitun lain 16 b §:ssä tarkoitettun sijoitushyvinvointialueen järjestettävä lapselle tai nuorelle hänen tarvitsemansa terveydenhuollon palvelut. Palvelut on järjestettävä yhteistyössä mainitun lain 16 tai 17 §:n mukaan vastuussa olevan hyvinvointialueen (*sijoittajahyvinvointialue*) kanssa.

Jos lapsi tai nuori on sijoitettu lastensuojelulain (/) perusteella kotikuntansa ulkopuolelle, on mainitun lain 15 §:ssä tarkoitettun sijoitushyvinvointialueen järjestettävä lapselle tai nuorelle hänen tarvitsemansa terveydenhuollon palvelut. Palvelut on järjestettävä yhteistyössä mainitun lain 11 tai 18 §:n mukaan vastuussa olevan hyvinvointialueen (*sijoittajahyvinvointialue*) kanssa.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .*

6.

Laki

lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain 2 ja 5 c §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain (504/2002) 2 §:n 1 momentti sellaisena kuin se on osaksi laeissa 547/2021, 422/2023 ja 723/2025, sekä *lisätään* lakiin uusi 5 c § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Soveltamisala

Soveltamisala

Lakia sovelletaan 1 momentissa säädetyn edellytyksin myös:

1) siviilipalveluslain (1446/2007) 1 §:ssä tarkoitetun siviilipalvelusvelvollisen työpalveluun;

2) työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain (380/2023) 54 §:ssä tarkoitettuun työkokeiluun osallistuvan henkilön työhön työpaikalla;

3) perhehoitolain (263/2015) 3 §:ssä tarkoitettua perhehoitajan antamaan perhehoitoon;

4) sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain (741/2023) 5 §:ssä tarkoitettuun sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajaan;

5) varhaiskasvatuslain (540/2018) 43 §:ssä tarkoitettuun yksityisen varhaiskasvatuksen palveluntuottajaan; ja

6) perusopetuslaissa (628/1998) tarkoitetun aamu- ja iltapäivätoiminnan palvelujen hankkimiseen.

Lakia sovelletaan 1 momentissa säädetyn edellytyksin myös:

1) siviilipalveluslain (1446/2007) 1 §:ssä tarkoitetun siviilipalvelusvelvollisen työpalveluun;

2) työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain (380/2023) 54 §:ssä tarkoitettuun työkokeiluun osallistuvan henkilön työhön työpaikalla;

3) perhehoitolain (263/2015) 3 §:ssä tarkoitettua perhehoitajan antamaan perhehoitoon;

4) sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain (741/2023) 5 §:ssä tarkoitettuun sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajaan;

5) varhaiskasvatuslain (540/2018) 43 §:ssä tarkoitettuun yksityisen varhaiskasvatuksen palveluntuottajaan;

6) perusopetuslaissa (628/1998) tarkoitetun aamu- ja iltapäivätoiminnan palvelujen hankkimiseen; ja

7) lastensuojelulaissa (/) tarkoitettuun huoltajan sijaisena lapsen puhevaltaa käyttävään edunvalvojaan.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 c §

Lastensuojeluasiassa lapsen puhevaltaa käyttävän edunvalvojan rikosrekisteriote

Lastensuojelulain 31 §:ssä tarkoitetun edunvalvojan tulee antaa tuomioistuimelle nähtäväksi rikosrekisterilain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu ote lastensuojelulain 31 §:n 3 momentissa säädetyn mukaisesti.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

7.

Laki

kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 1 ja 38 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain (618/2021) 1 §:n 1 momentin 17 kohta, sekä
muutetaan 1 §:n 1 momentin 15 kohta ja 38 §:n 2 ja 3 momentti, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan käyttökustannuksiin myönnettävään valtionosuuteen sellaisiin kuntien tehtäviin (valtionosuustehtävä), joista säädetään:

15) sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 6 §:ssä;
16) sosiaalihuoltolain (1301/2014) 8 §:n 1 momentissa, 9 §:n 1 momentissa ja 10 §:ssä;
17) lastensuojelulain (417/2007) 3 ja 12 §:ssä;

38 §

Erikoissairaanhoidossa olevan, konsultativista sairaalaopetuspalvelua saavan sekä koulukotiopetuksen tai lastensuojelun vuoksi sijoitetun oppilaan korvaus

Lastensuojelulain 57 §:ssä tarkoitetussa, perusopetuslain 7 tai 8 §:n mukaisen luvan saaneessa koulukodissa perusopetusta saavan oppilaan kotikunta opetuksen aikana, on velvollinen maksamaan oppilaasta koulukotiopetuksen järjestäjälle osana lastensuojelutoimenpiteistä aiheutuvia kustannuksia korvauksen, joka lasketaan kertomalla niiden koulun työpäivien määrä, joina oppilaalle on annettu opetusta, opetuksesta koulun työpäivää

1 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan käyttökustannuksiin myönnettävään valtionosuuteen sellaisiin kuntien tehtäviin (valtionosuustehtävä), joista säädetään:

15) sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 6 ja 6 a §:ssä;
16) sosiaalihuoltolain (1301/2014) 8 §:n 1 momentissa, 9 §:n 1 momentissa ja 10 §:ssä;
(kumotaan)

38 §

Erikoissairaanhoidossa olevan, konsultativista sairaalaopetuspalvelua saavan sekä koulukotiopetuksen tai lastensuojelun vuoksi sijoitetun oppilaan korvaus

Lastensuojelulain 2 §:n 1 momentin 8 kohdassa tarkoitetussa, perusopetuslain 7 tai 8 §:n mukaisen luvan saaneessa koulukodissa perusopetusta saavan oppilaan kotikunta opetuksen aikana, on velvollinen maksamaan oppilaasta koulukotiopetuksen järjestäjälle osana lastensuojelutoimenpiteistä aiheutuvia kustannuksia korvauksen, joka lasketaan kertomalla niiden koulun työpäivien määrä, joina oppilaalle on annettu opetusta, opetuksesta

Voimassa oleva laki

kohden aiheutuvilla keskimääräisillä todellisilla vuosikustannuksilla.

Lastensuojelulain 16 b §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla sijoitetun esi- tai perusopetusta saavan oppilaan kotikunta opetuksen aikana on velvollinen maksamaan opetusta järjestävälle kunnalle tai muulle perusopetuslaissa tarkoitetulle opetuksen järjestäjälle oppilaan esi- tai perusopetuksesta aiheutuneita kustannuksia vastaavan korvauksen.

Ehdotus

koulun työpäivää kohden aiheutuvilla keskimääräisillä todellisilla vuosikustannuksilla.

Lastensuojelulain 15 §:n 4 momentissa tarkoitetulla tavalla sijoitetun esi- tai perusopetusta saavan oppilaan kotikunta opetuksen aikana on velvollinen maksamaan opetusta järjestävälle kunnalle tai muulle perusopetuslaissa tarkoitetulle opetuksen järjestäjälle oppilaan esi- tai perusopetuksesta aiheutuneita kustannuksia vastaavan korvauksen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

8.

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 7 b §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) 7 b §:n 1 momentin 3 kohta, sellaisena kuin se on laissa 678/2023, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

7 b §

7 b §

Palvelun pitkäaikaisuus

Palvelun pitkäaikaisuus

Hyvinvointialue saa periä 7 c §:ssä tarkoitettua maksun:

Hyvinvointialue saa periä 7 c §:ssä tarkoitettua maksun:

3) terveydenhuoltolain 67 §:n 1 momentissa tarkoitettua laitoshoidon tai sosiaalihoitoa 22 §:ssä tarkoitettua laitospalvelun toimintayksikössä annetusta ympärivuorokautisesta sosiaali- tai terveystaloudesta, jos palvelun arvioidaan sen alkamisesta lukien kestävä tai jos palvelu on tosiasiallisesti kestänyt vähintään kolme kuukautta (pitkäaikainen laitoshoito); tämän lain 7 c §:ssä tarkoitettua maksua ei kuitenkaan saa periä terveydenhuoltolain 29 §:n 2 momentin 7 kohdassa tarkoitettua lääkitämisestä kuntoutuksesta laitoksessa, kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 2 §:n 1 kohdassa tarkoitettua vaa-
tivasta moniammatillisesta tuesta laitoksessa eikä lastensuojelulain 57 §:ssä tarkoitettua laitoshuollosta.

3) terveydenhuoltolain 67 §:n 1 momentissa tarkoitettua laitoshoidon tai sosiaalihoitoa 22 §:ssä tarkoitettua laitospalvelun toimintayksikössä annetusta ympärivuorokautisesta sosiaali- tai terveystaloudesta, jos palvelun arvioidaan sen alkamisesta lukien kestävä tai jos palvelu on tosiasiallisesti kestänyt vähintään kolme kuukautta (pitkäaikainen laitoshoito); tämän lain 7 c §:ssä tarkoitettua maksua ei kuitenkaan saa periä terveydenhuoltolain 29 §:n 2 momentin 7 kohdassa tarkoitettua lääkitämisestä kuntoutuksesta laitoksessa, kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 2 §:n 1 kohdassa tarkoitettua vaa-
tivasta moniammatillisesta tuesta laitoksessa eikä lastensuojelulain 2 §:n 1 momentin 8 kohdassa tarkoitettua laitoshuollosta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

9.

Laki

kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain (746/2011) 17 §:n 1 ja 4 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

17 §

Ilman huoltajaa olevan lapsen majoitus

Ilman huoltajaa oleva lapsi majoitetaan ryhmäkotiin. Ryhmäkotien toimintaan sovelletaan lastensuojelulain 59 §:n säännöksiä, jotka koskevat yhdessä asuinyksikössä enintään hoidettavien lasten ja nuorten määrää, samaan rakennukseen sijoitettavien lasten enimmäismäärää sekä hoito- ja kasvatustehtävissä työskentelevien henkilöiden vähimmäismäärää.

Ryhmäkodin, tukiasuntolan ja muun lapselle tarkoitetun majoituspaikan henkilöstön pätevyysvaatimuksista on voimassa, mitä lastensuojelulain 60 §:ssä säädetään.

17 §

Ilman huoltajaa olevan lapsen majoitus

Ilman huoltajaa oleva lapsi majoitetaan ryhmäkotiin. Ryhmäkotien toimintaan sovelletaan lastensuojelulain 73 §:n säännöksiä, jotka koskevat yhdessä asuinyksikössä enintään hoidettavien lasten ja nuorten määrää, samaan rakennukseen sijoitettavien lasten enimmäismäärää sekä hoito- ja kasvatustehtävissä työskentelevien henkilöiden vähimmäismäärää.

Ryhmäkodin, tukiasuntolan ja muun lapselle tarkoitetun majoituspaikan henkilöstön pätevyysvaatimuksista on voimassa, mitä lastensuojelulain 74 §:ssä säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Laki

vammaisetuuksista annetun lain 15 ja 27 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vammaisetuuksista annetun lain (570/2007) 15 §:n 2 momentti ja 27 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 736/2024, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

15 § (vahvistettu laki)

15 §

Vammaisetuuden hakeminen

Vammaisetuuden hakeminen

Jos henkilö sairauden, vanhuuden tai muun sellaisen syyn takia ei pysty itse hakemaan vammaisetuutta tai muutoin huolehtimaan etuutta koskevista oikeuksistaan eikä hänellä ole edunvalvojaa, Kansaneläkelaitoksen hyväksymä henkilön lähiomainen tai muukin henkilö, joka pääasiallisesti on huolehtinut hänestä, voi hänen puolestaan käyttää puhevaltaa vammaisetuutta koskevassa asiassa. Lapsen vammaistukea voi hakea lapsen edunvalvoja, huoltaja, hyvinvointialue tai henkilö, jonka hoitoon lapsi on lastensuojelulain (417/2007) 81 §:ssä tarkoitetulla tavalla sijoitettu.

Jos henkilö sairauden, vanhuuden tai muun sellaisen syyn takia ei pysty itse hakemaan vammaisetuutta tai muutoin huolehtimaan etuutta koskevista oikeuksistaan eikä hänellä ole edunvalvojaa, Kansaneläkelaitoksen hyväksymä henkilön lähiomainen tai muukin henkilö, joka pääasiallisesti on huolehtinut hänestä, voi hänen puolestaan käyttää puhevaltaa vammaisetuutta koskevassa asiassa. Lapsen vammaistukea voi hakea lapsen edunvalvoja, huoltaja, hyvinvointialue tai henkilö, jonka hoitoon lapsi on lastensuojelulain 22 §:ssä tarkoitetulla tavalla sijoitettu.

27 § (vahvistettu laki)

27 §

Lapsen vammaistuen maksamisen erityissäännökset

Lapsen vammaistuen maksamisen erityissäännökset

Jos lapsi ei asu edunvalvojansa kanssa samassa taloudessa, vammaistuki voidaan maksaa lapsen huoltajalle tai henkilölle, jonka hoitoon lapsi on lastensuojelulain 81 §:ssä tarkoitettulla tavalla sijoitettu. Kansaneläkelaitoksen on kuultava hyvinvointialuetta ja lapsen edunvalvojaa.

Jos lapsi ei asu edunvalvojansa kanssa samassa taloudessa, vammaistuki voidaan maksaa lapsen huoltajalle tai henkilölle, jonka hoitoon lapsi on lastensuojelulain 22 §:ssä tarkoitettulla tavalla sijoitettu. Kansaneläkelaitoksen on kuultava hyvinvointialuetta ja lapsen edunvalvojaa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Voimassa oleva laki

Ehdotus

11.

Laki

perusopetuslain 36 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan perusopetuslain (628/1998) 36 a §:n 7 momentti, sellaisena kuin se on laissa
1267/2013, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

36 a §

36 a §

*Menettely kurinpitoasiassa ja opetuksen epä-
ämisessä sekä erottamisen täytäntöönpano*

*Menettely kurinpitoasiassa ja opetuksen epä-
ämisessä sekä erottamisen täytäntöönpano*

Määräaikaisesta erottamisesta päättää opetuksen järjestäjän asianomainen monijäseninen toimielin. Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen edustuksesta käsiteltäessä oppivelvollisen lapsen koulusta erottamista koskevaa asiaa säädetään lastensuojelulain 24 §:n 2 momentissa. Kirjallisen varoituksen antamisesta voi opetuksen järjestäjän niin päättäessä päättää myös koulun rehtori.

Määräaikaisesta erottamisesta päättää opetuksen järjestäjän asianomainen monijäseninen toimielin. Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen edustuksesta käsiteltäessä oppivelvollisen lapsen koulusta erottamista koskevaa asiaa säädetään lastensuojelulain 33 §:n 2 momentissa. Kirjallisen varoituksen antamisesta voi opetuksen järjestäjän niin päättäessä päättää myös koulun rehtori.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .*

12.

Laki

passilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan passilain (671/2006) 7 §:n 2 momentti, 11 §:n 3 momentti ja 21 §:n 2 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 7 §:n 2 momentti ja 21 §:n 2 momentti laissa 695/2021 sekä 11 §:n 3 momentti laissa 728/2023, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

7 §

7 §

Alaikäisen passihakemus

Alaikäisen passihakemus

Jos alaikäinen on otettu Suomessa sosiaali-
huollosta vastaavan toimielimen huostaan, an-
taa 1 momentissa tarkoitetun suostumuksen
lastensuojelulain (417/2007) 45 §:n 1 momen-
tissa tarkoitettu viranhaltija.

Jos alaikäinen on otettu hyvinvointialueen
huostaan, antaa 1 momentissa tarkoitetun
suostumuksen lastensuojelulain (/) 24 §:n
1 momentissa tarkoitettu sosiaalityöntekijä.

11 §

11 §

Passin myöntäminen alaikäiselle

Passin myöntäminen alaikäiselle

Lastensuojelulain 45 §:n 1 momentissa tar-
koitettu toimielin on velvollinen antamaan
passin myöntävän viranomaisen pyynnöstä
lausunnon siitä, onko passin epääminen sel-
västi vastoin lapsen etua. Viranomainen antaa
lausuntonsa niissä tapauksissa, joissa vi-
ranomaisella on ennestään hallussaan alaikäistä
tai hänen huoltajiaan koskevia tietoja. Lau-
sunto voi sisältää myös sellaista tietoa, joka
sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen
käsittelystä annetun lain (703/2023) nojalla on
pidettävä salassa, jos tämä on lapsen edun
kannalta välttämätöntä.

Lastensuojelulain 55 §:n 1 momentissa tar-
koitettu hyvinvointialue on velvollinen anta-
maan passin myöntävän viranomaisen pyyn-
nöstä lausunnon siitä, onko passin epääminen
selvästi vastoin lapsen etua. Viranomainen an-
taa lausuntonsa niissä tapauksissa, joissa vi-
ranomaisella on ennestään hallussaan ala-
ikäistä tai hänen huoltajiaan koskevia tietoja.
Lausunto voi sisältää myös sellaista tietoa,
joka sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastie-
tojen käsittelystä annetun lain (703/2023) no-
jalla on pidettävä salassa, jos tämä on lapsen
edun kannalta välttämätöntä.

21 §

Passin peruuttamisen edellytykset

Vaikka huoltaja on peruuttanut 7 §:n 1 momentissa tarkoitetun suostumuksensa, passi voidaan jättää peruuttamatta, jos peruuttaminen olisi selvästi vastoin lapsen etua ja voidaan pitää ilmeisenä, ettei lasta vastoin huoltajan suostumusta viedä toiseen valtioon muuten kuin tilapäisesti. Lastensuojelulain 45 §:n 1 momentissa tarkoitettu toimielin on velvollinen antamaan lausunnon siitä, onko passin peruuttaminen selvästi vastoin lapsen etua. Lausuntoon sovelletaan muutoinkin, mitä 11 §:n 3 momentissa säädetään passin epäämisestä annettavasta lausunnosta.

21 §

Passin peruuttamisen edellytykset

Vaikka huoltaja on peruuttanut 7 §:n 1 momentissa tarkoitetun suostumuksensa, passi voidaan jättää peruuttamatta, jos peruuttaminen olisi selvästi vastoin lapsen etua ja voidaan pitää ilmeisenä, ettei lasta vastoin huoltajan suostumusta viedä toiseen valtioon muuten kuin tilapäisesti. Lastensuojelulain 55 §:n 1 momentissa tarkoitettu hyvinvointialue on velvollinen antamaan lausunnon siitä, onko passin peruuttaminen selvästi vastoin lapsen etua. Lausuntoon sovelletaan muutoinkin, mitä 11 §:n 3 momentissa säädetään passin epäämisestä annettavasta lausunnosta.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .*

13.

Laki

sairausvakuutuslain 9 luvun 8 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sairausvakuutuslain (1224/2004) 9 luvun 8 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on
laissa 28/2022, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

9 luku

9 luku

Sairauspäiväraha ja osasairauspäiväraha

Sairauspäiväraha ja osasairauspäiväraha

8 §

8 §

Vanhempainrahopäivien käyttäminen

Vanhempainrahopäivien käyttäminen

Vakuutetulle, joka adoptoi muun kuin avio-
puolisonsa lapsen, voidaan maksaa vanhem-
painrahaa lapsen hoitoon ottamisesta lukien
siihen saakka, kunnes lapsen hoitoon ottami-
sesta on kulunut kaksi vuotta. Jos kyseessä on
lastensuojelulain (417/2007) nojalla huos-
taanotetun ja sijaishuollon toimenä perhehoi-
toon jo aiemmin sijoitetun lapsen adoptio
taikka yksityisesti sijoitetun lapsen adoptio,
tarkoitetaan lapsen hoitoon ottamisen ajan-
kohdalla sitä ajankohtaa, jolloin lapsi on sijoit-
tettu adoptionhakijan luokse lastensuojelulain
40 §:n tai 81 §:n nojalla.

Vakuutetulle, joka adoptoi muun kuin avio-
puolisonsa lapsen, voidaan maksaa vanhem-
painrahaa lapsen hoitoon ottamisesta lukien
siihen saakka, kunnes lapsen hoitoon ottami-
sesta on kulunut kaksi vuotta. Jos kyseessä on
lastensuojelulain (/) nojalla huostaanotetun
ja sijaishuollon toimenä perhehoitoon jo
aiemmin sijoitetun lapsen adoptio taikka yksi-
tyisesti sijoitetun lapsen adoptio, tarkoitetaan
lapsen hoitoon ottamisen ajankohdalla sitä
ajankohtaa, jolloin lapsi on sijoitettu adopti-
onhakijan luokse lastensuojelulain 50 tai 22
§:n nojalla.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .*

14.

Laki

tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevista asioista ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta annetun neuvoston asetuksen soveltamisesta annetun lain 15 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tuomioistuimen toimivallasta, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevista asioista ja kansainvälisestä lapsikaappauksesta annetun neuvoston asetuksen soveltamisesta annetun lain (454/2022) 15 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

15 §

15 §

Lapsen sijoittamista koskeva asia

Lapsen sijoittamista koskeva asia

Jos oikeusministeriölle toimitetaan neuvoston asetuksen 82 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu pyyntö, joka koskee lapsen sijoittamista Suomeen, oikeusministeriön on siirrettävä pyyntö sille hyvinvointialueelle, jonka alueelle lapsen sijoittamista suunnitellaan, tai, jos sijoituspaikkaa ei ole pyynnössä yksilöity, sille hyvinvointialueelle, joka lastensuojelulain (417/2007) 17 §:n mukaan päättää lapsen sijoittamisen järjestämisestä.

Jos oikeusministeriölle toimitetaan neuvoston asetuksen 82 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu pyyntö, joka koskee lapsen sijoittamista Suomeen, oikeusministeriön on siirrettävä pyyntö sille hyvinvointialueelle, jonka alueelle lapsen sijoittamista suunnitellaan, tai, jos sijoituspaikkaa ei ole pyynnössä yksilöity, sille hyvinvointialueelle, joka lastensuojelulain (/) 18 §:n mukaan päättää lapsen sijoittamisen järjestämisestä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

15.

Laki

yhdykskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 45 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain (400/2015) 45 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

45 §

45 §

Menettely rangaistusajan suunnitelmaa laadittaessa

Menettely rangaistusajan suunnitelmaa laadittaessa

Rangaistusajan suunnitelmaan on liitettävä valvontarangaistuksen suorittamiseen käytettäväksi suunnitellussa asunnossa vakituisesti asuvien täysi-ikäisten kirjallinen suostumus valvontarangaistuksen täytäntöönpanoon ja täytäntöönpanoon liittyviin valvontakäynteihin asunnossa. Suostumuksen tulee sisältää rikoslain 6 luvun 11 a §:n 2 momentissa tarkoitettu vakuutus siitä, että suostumus on annettu omasta vakaasta tahdosta. Alle 18-vuotiaan asunnossa vakituisesti asuvan mielipide on selvitettävä ja häntä on kuultava yhteistyössä lastensuojeluviranomaisten kanssa noudattaen, mitä lastensuojelulain (417/2007) 20 §:ssä säädetään. Mielipide on kirjattava suunnitelmaan liitettävään asiakirjaan. Valvontarangaistuksen täytäntöönpanoon ei saa ryhtyä, jos alaikäinen perustellusta syystä vastustaa täytäntöönpanoa ja hän on ikänsä ja kehitystasonsa puolesta kypsä arvioimaan asiaa.

Rangaistusajan suunnitelmaan on liitettävä valvontarangaistuksen suorittamiseen käytettäväksi suunnitellussa asunnossa vakituisesti asuvien täysi-ikäisten kirjallinen suostumus valvontarangaistuksen täytäntöönpanoon ja täytäntöönpanoon liittyviin valvontakäynteihin asunnossa. Suostumuksen tulee sisältää rikoslain 6 luvun 11 a §:n 2 momentissa tarkoitettu vakuutus siitä, että suostumus on annettu omasta vakaasta tahdosta. Alle 18-vuotiaan asunnossa vakituisesti asuvan mielipide on selvitettävä ja häntä on kuultava yhteistyössä lastensuojeluviranomaisten kanssa noudattaen, mitä lastensuojelulain (/) 28 §:ssä säädetään. Mielipide on kirjattava suunnitelmaan liitettävään asiakirjaan. Valvontarangaistuksen täytäntöönpanoon ei saa ryhtyä, jos alaikäinen perustellusta syystä vastustaa täytäntöönpanoa ja hän on ikänsä ja kehitystasonsa puolesta kypsä arvioimaan asiaa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

16.

Laki

yleisestä asumistuesta annetun lain 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yleisestä asumistuesta annetun lain (938/2014) 4 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 836/2024, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4 §

4 §

Ruokakunta

Ruokakunta

Samaan ruokakuntaan kuuluvat aina samassa asunnossa asuvat aviopuolisot tai avopuolisot, heidän alaikäiset lapsensa sekä keskenään suoraan etenevässä tai takenevassa polvessa olevat sukulaiset, jollei 5 momentista muuta johdu. Tässä momentissa tarkoitettuihin sukulaisiin rinnastetaan myös ottolapset ja lastensuojelulain (417/2007) 81 §:ssä tarkoitettut yksityisesti sijoitetut lapset.

Samaan ruokakuntaan kuuluvat aina samassa asunnossa asuvat aviopuolisot tai avopuolisot, heidän alaikäiset lapsensa sekä keskenään suoraan etenevässä tai takenevassa polvessa olevat sukulaiset, jollei 5 momentista muuta johdu. Tässä momentissa tarkoitettuihin sukulaisiin rinnastetaan myös ottolapset ja lastensuojelulain (/) 22 §:ssä tarkoitettut yksityisesti sijoitetut lapset.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

17.

Laki

kansaneläkelain 51 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kansaneläkelain (568/2007) 51 §:n 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

51 §

51 §

Oikeus lapsikorotukseen

Oikeus lapsikorotukseen

Eläkkeensaajan lapsena pidetään myös hänen luonaan asuvaa lastensuojelulain (417/2007) 81 §:ssä tarkoitettua lasta.

Eläkkeensaajan lapsena pidetään myös hänen luonaan asuvaa lastensuojelulain (/ 22 §:ssä tarkoitettua lasta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

18.

Laki

tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevista asioista annetun neuvoston asetuksen soveltamisesta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevista asioista annetun neuvoston asetuksen soveltamisesta annetun lain (1153/2004) 6 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 632/2022, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 §

6 §

Lapsen sijoittamista koskeva asia

Lapsen sijoittamista koskeva asia

Jos oikeusministeriölle toimitetaan asetuksen 56 artiklan 1 ja 2 kohdassa tarkoitettu pyyntö, joka koskee lapsen sijoittamista hoitolaitokseen tai sijaisperheeseen Suomessa, oikeusministeriön on siirrettävä pyyntö sille hyvinvointialueelle, jonka alueelle lapsen sijoittamista suunnitellaan, tai, jos sijoituspaikkaa ei ole pyynnössä yksilöity, sille hyvinvointialueelle, joka lastensuojelulain (417/2007) 16 §:n mukaan päättää lapsen sijoittamisen järjestämisestä.

Jos oikeusministeriölle toimitetaan asetuksen 56 artiklan 1 ja 2 kohdassa tarkoitettu pyyntö, joka koskee lapsen sijoittamista hoitolaitokseen tai sijaisperheeseen Suomessa, oikeusministeriön on siirrettävä pyyntö sille hyvinvointialueelle, jonka alueelle lapsen sijoittamista suunnitellaan, tai, jos sijoituspaikkaa ei ole pyynnössä yksilöity, sille hyvinvointialueelle, joka lastensuojelulain (/) 11 §:n mukaan päättää lapsen sijoittamisen järjestämisestä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

19.

Laki

henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain 9 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain (1301/2021)
9 §:n 2 momentin 2 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

9 §

9 §

Sosiaalihuollon tietojen käsittely

Sosiaalihuollon tietojen käsittely

Sosiaalihuollon tiedot voivat sisältyä sosiaaliviranomaiselta tämän lain 16 §:n 2 momentin nojalla saatuihin seuraaviin asiakirjoihin:

Sosiaalihuollon tiedot voivat sisältyä sosiaaliviranomaiselta tämän lain 16 §:n 2 momentin nojalla saatuihin seuraaviin asiakirjoihin:

2) lastensuojelulain (417/2007) 30 §:ssä tarkoitettuun asiakassuunnitelmaan ja 30 a §:ssä tarkoitettuun hoito- ja kasvatussuunnitelmaan sekä lastensuojelulain nojalla tehtyihin päätöksiin.

2) lastensuojelulain (/) 35 §:ssä tarkoitettuun asiakassuunnitelmaan ja 36 §:ssä tarkoitettuun hoito- ja kasvatussuunnitelmaan sekä lastensuojelulain nojalla tehtyihin päätöksiin.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

Laki

varhaiskasvatustalain 6 ja 60 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan varhaiskasvatustalain (540/2018) 6 §:n 1 momentti ja 60 §:n 4 momentti, sellaisina
 kuin ne ovat laissa 1284/2023 seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 §

Kunnan velvollisuus järjestää varhaiskasvatusta asumisen ja oleskelun perusteella

Kunnan on järjestettävä varhaiskasvatusta lapselle, jonka kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitettu kotikunta kyseinen kunta on. Lastensuojelulain (417/2007) 16 b §:n 1 momentissa tarkoitettun avohuollon tukitoimena tai sijaishuoltoon sijoitetun taikka jälkihuollossa olevan lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisvelvollisuus on lapsen sijoituspaikan sijaintikunnalla ja jälkihuollossa olevan lapsen osalta asuinkunnalla.

6 §

Kunnan velvollisuus järjestää varhaiskasvatusta asumisen ja oleskelun perusteella

Kunnan on järjestettävä varhaiskasvatusta lapselle, jonka kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitettu kotikunta kyseinen kunta on. Lastensuojelulain (/) 15 §:n 4 momentissa tarkoitettun avohuollon tukitoimena tai sijaishuoltoon sijoitetun taikka jälkihuollossa olevan lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisvelvollisuus on lapsen sijoituspaikan sijaintikunnalla ja jälkihuollossa olevan lapsen osalta asuinkunnalla.

60 §

Rahoitus ja asiakasmaksut

Lastensuojelulain 16 b §:n 1 momentissa tarkoitettun avohuollon tukitoimena tai sijaishuoltoon sijoitetun taikka jälkihuollossa olevan lapsen kotikunta on velvollinen maksamaan varhaiskasvatusta järjestävälle lapsen sijoituspaikan sijaintikunnalle ja jälkihuollossa olevan lapsen asuinkunnalle lapsen varhaiskasvatuksesta aiheutuneita kustannuksia vastaavan korvauksen.

60 §

Rahoitus ja asiakasmaksut

Lastensuojelulain 15 §:n 4 momentissa tarkoitettun avohuollon tukitoimena tai sijaishuoltoon sijoitetun taikka jälkihuollossa olevan lapsen kotikunta on velvollinen maksamaan varhaiskasvatusta järjestävälle lapsen sijoituspaikan sijaintikunnalle ja jälkihuollossa olevan lapsen asuinkunnalle lapsen varhaiskasvatuksesta aiheutuneita kustannuksia vastaavan korvauksen.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
 20 .*

21.

Laki

hallinto-oikeuslain 12 b §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan hallinto-oikeuslain (430/1999) 12 b §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa
648/2016, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

12 b §

12 b §

*Hallinto-oikeuden päätösvaltaisuus yksijäse-
nisenä*

*Hallinto-oikeuden päätösvaltaisuus yksijäse-
nisenä*

Hallinto-oikeuden päätösvaltaisuudesta yh-
den tuomarin kokoonpanossa säädetään myös
oikeusapulain (257/2002) 27 §:n 2 momen-
tissa, vankeuslain (767/2005) 20 luvun 5 §:ssä
ja lastensuojelulain 85 §:ssä.

Hallinto-oikeuden päätösvaltaisuudesta yh-
den tuomarin kokoonpanossa säädetään myös
oikeusapulain (257/2002) 27 §:n 2 momen-
tissa, vankeuslain (767/2005) 20 luvun 5 §:ssä
ja lastensuojelulain 118 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

22.

Laki

toimeentulotuesta annetun lain 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 11 §:n 2 momentin 7 kohta, sellaisena
kuin se on laissa 1172/2018, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

11 §

11 §

Huomioon otettavat tulot

Huomioon otettavat tulot

Tuloina ei kuitenkaan oteta huomioon:

Tuloina ei kuitenkaan oteta huomioon:

7) lastensuojelulain (417/2007) 35 §:ssä ja 36 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua taloudellista tukea sekä 76 a §:ssä tarkoitettua taloudellista tukea asumisen ja toimeentulon turvaamiseksi jälkihuollossa;

7) lastensuojelulain 42 §:ssä ja 43 §:n 2 momentissa tarkoitettua taloudellista tukea sekä 113 §:ssä tarkoitettua taloudellista tukea asumisen ja toimeentulon turvaamiseksi jälkihuollossa;

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20____.

23.

Laki

lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 11 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983) 11 a §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 626/2022, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

11 a §

11 a §

*Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta
päättäminen huostassapidon aikana*

*Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta
päättäminen huostassapidon aikana*

Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan asian ratkaisemisesta huostassapidon aikana säädetään lastensuojelulain (417/2007) 46 §:ssä. Jos asian ratkaiseminen on huostassapidon takia lapsen edun kannalta tarpeetonta, hyvinvointialue voi jättää sopimuksen vahvistamatta tai tuomioistuin hylätä hakemuksen.

Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan asian ratkaisemisesta huostassapidon aikana säädetään lastensuojelulain 56 §:ssä. Jos asian ratkaiseminen on huostassapidon takia lapsen edun kannalta tarpeetonta, hyvinvointialue voi jättää sopimuksen vahvistamatta tai tuomioistuin hylätä hakemuksen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

24.

Laki

rikoslain 6 luvun 9 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain (39/1889) 6 luvun 9 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa
401/2015, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 luku

6 luku

Rangaistuksen määräämisestä

Rangaistuksen määräämisestä

9 §

9 §

*Valinta ehdollisen ja ehdottoman vankeuden
välillä*

*Valinta ehdollisen ja ehdottoman vankeuden
välillä*

Alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta ei kuitenkaan saa tuomita ehdottomaan vankeus-rangaistukseen, elleivät painavat syyt sitä vaadi. Painavan syyn merkitystä harkittaessa otetaan huomioon rikoksentekijän sijoitus lastensuojelulain (417/2007) 57 §:n mukaiseen lastensuojelulaitokseen.

Alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta ei kuitenkaan saa tuomita ehdottomaan vankeus-rangaistukseen, elleivät painavat syyt sitä vaadi. Painavan syyn merkitystä harkittaessa otetaan huomioon rikoksentekijän sijoitus lastensuojelulain (/) 2 §:n 1 momentin 8 kohdan mukaiseen lastensuojelulaitokseen.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .*

25.

Laki

Euroopan unionin tilapäisestä matkustusasiakirjasta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Euroopan unionin tilapäisestä matkustusasiakirjasta annetun lain (2 v. 2024/2023)
6 §:n 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 §

6 §

EU:n tilapäinen matkustusasiakirja alaikäiselle

EU:n tilapäinen matkustusasiakirja alaikäiselle

Jos alaikäinen henkilö on otettu Suomessa sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen huostaan, hakemukseen on liitettävä lastensuojelulain (417/2007) 45 §:n 2 momentissa tarkoitettun viranhaltijan suostumus.

Jos alaikäinen henkilö on otettu hyvinvointialueen huostaan, hakemukseen on liitettävä lastensuojelulain (/)24 §:n 1 momentissa tarkoitettun sosiaalityöntekijän suostumus.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

26.

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain 49 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain (703/2023)
49 §:n 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

49 §

49 §

*Tietojen antaminen asiakkaan lailliselle
edustajalle tai läheiselle erityistilanteessa*

*Tietojen antaminen asiakkaan lailliselle
edustajalle tai läheiselle erityistilanteessa*

Sosiaalihuollon asiakkaan laillisella edustajalla taikka lähiomaisella tai muulla läheisellä on asiakaslain 7 §:n 2 momentissa ja lastensuojelulain (417/2007) 30 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa oikeus saada asiakas-, palvelu- tai hoitosuunnitelman tekemistä varten tarpeelliset tiedot sekä asiakaslain 9 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa oikeus saada asiakkaan tahdon selvittämistä varten tarpeelliset asiakasta koskevat tiedot.

Sosiaalihuollon asiakkaan laillisella edustajalla taikka lähiomaisella tai muulla läheisellä on asiakaslain 7 §:n 2 momentissa ja lastensuojelulain 35 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa oikeus saada asiakas-, palvelu- tai hoitosuunnitelman tekemistä varten tarpeelliset tiedot sekä asiakaslain 9 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa oikeus saada asiakkaan tahdon selvittämistä varten tarpeelliset asiakasta koskevat tiedot.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .*

27.

Laki

kotoutumisen edistämisestä annetun lain 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kotoutumisen edistämisestä annetun lain (681/2023) 4 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4 §

Lain soveltaminen lapseen

Sovellettaessa tätä lakia alle 18-vuotiaaseen, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Lapsen etua arvioitaessa sovelletaan, mitä siitä lastensuojelulain (417/2007) 4 §:n 2 momentissa säädetään.

4 §

Lain soveltaminen lapseen

Sovellettaessa tätä lakia alle 18-vuotiaaseen, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Lapsen etua arvioitaessa sovelletaan, mitä siitä lastensuojelulain (/) 6 §:n 2 momentissa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta
20 ____ .

28.

Laki

valvotusta koevapaudesta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan valvotusta koevapaudesta annetun lain (629/2013) 3 §:n 2 momentti, sellaisena
kuin se on laissa 1305/2021, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

3 §

Valvottuun koevapauteen sijoittamisen edellytykset

Valvottuun koevapauteen sijoittamisen edellytykset

Koevapauteen sijoittamisen edellytyksenä on lisäksi, että vangen kanssa samassa asunnossa asuvat täysi-ikäiset henkilöt ovat omasta vakaasta tahdostaan suostuneet koevapauden täytäntöönpanoon asunnossa. Suostumus annetaan kirjallisena. Vangen kanssa samassa asunnossa asuvan alle 18-vuotiaan mielipide valvotun koevapauden täytäntöönpanoon asunnossa on selvitettävä. Alaikäistä on kuultava yhteistyössä lastensuojeluviranomaisten kanssa noudattaen lastensuojelulain (417/2007) 20 §:ää. Valvotun koevapauden täytäntöönpanoon asunnossa ei saa ryhtyä, jos alaikäinen perustellusta syystä vastustaa täytäntöönpanoa ja hän on ikänsä ja kehitystasonsa puolesta kypsä arvioimaan asiaa.

Koevapauteen sijoittamisen edellytyksenä on lisäksi, että vangen kanssa samassa asunnossa asuvat täysi-ikäiset henkilöt ovat omasta vakaasta tahdostaan suostuneet koevapauden täytäntöönpanoon asunnossa. Suostumus annetaan kirjallisena. Vangen kanssa samassa asunnossa asuvan alle 18-vuotiaan mielipide valvotun koevapauden täytäntöönpanoon asunnossa on selvitettävä. Alaikäistä on kuultava yhteistyössä lastensuojeluviranomaisten kanssa noudattaen lastensuojelulain (/) 28 §:ää. Valvotun koevapauden täytäntöönpanoon asunnossa ei saa ryhtyä, jos alaikäinen perustellusta syystä vastustaa täytäntöönpanoa ja hän on ikänsä ja kehitystasonsa puolesta kypsä arvioimaan asiaa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

29.

Laki

oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 75 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain (808/2019) 75 §:n 2 momentin muuttamisesta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

75 §

75 §

Tallentaminen

Tallentaminen

Hallintotuomioistuimen on lisäksi tallennettava kuuleminen kuultaessa lasta lastensuojelulain (417/2007) 86 §:n mukaisesti muulla tavoin kuin suullisessa käsittelyssä.

Hallintotuomioistuimen on lisäksi tallennettava kuuleminen kuultaessa lasta lastensuojelulain (/) 119 §:n mukaisesti muulla tavoin kuin suullisessa käsittelyssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

30.

Laki

yhdistelmärankaistuksen täytäntöönpanosta annetun lain 10 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yhdistelmärankaistuksen täytäntöönpanosta annetun lain (801/2017) 10 §:n 2 momentin, sellaisena kuin se on laissa 1306/2021, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

10 §

10 §

Muiden kuin vangin kuuleminen

Muiden kuin vangin kuuleminen

Myös vangin kanssa samassa asunnossa asuvan alle 18-vuotiaan mielipide on selvitetävä. Alaikäistä on kuultava yhteistyössä lastensuojeluviranomaisten kanssa noudattaen lastensuojelulain (417/2007) 20 §:ää. Valvonta-ajan täytäntöönpanoon asunnossa ei saa ryhtyä, jos alaikäinen perustellusta syystä vastustaa täytäntöönpanoa ja hän on ikänsä ja kehitystasonsa puolesta kypsä arvioimaan asiaa.

Myös vangin kanssa samassa asunnossa asuvan alle 18-vuotiaan mielipide on selvitetävä. Alaikäistä on kuultava yhteistyössä lastensuojeluviranomaisten kanssa noudattaen lastensuojelulain (/) 28 §:ää. Valvonta-ajan täytäntöönpanoon asunnossa ei saa ryhtyä, jos alaikäinen perustellusta syystä vastustaa täytäntöönpanoa ja hän on ikänsä ja kehitystasonsa puolesta kypsä arvioimaan asiaa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

31.

Laki

henkilökorttilain 12 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan henkilökorttilain (663/2016) 12 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa
694/2021, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

12 §

12 §

Henkilökorttihakemuksen liitteet

Henkilökorttihakemuksen liitteet

Alaikäisen hakijan henkilökorttihakemukseen on liitettävä hänen huoltajiensa suostumus. Jos alaikäinen on otettu Suomessa sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen huostaan, hakemukseen on liitettävä lastensuojelulain (417/2007) 45 §:n 1 momentissa tarkoitetun viranhaltijan suostumus. Jos alaikäiselle ulkomaalaiselle hakijalle on määrätty kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain (746/2011) 39 §:ssä tarkoitettu edustaja, hakemukseen on liitettävä tämän suostumus. Haettaessa alaikäisen henkilökorttia hakemukseen ei tarvitse liittää tässä momentissa tarkoitettua suostumusta.

Alaikäisen hakijan henkilökorttihakemukseen on liitettävä hänen huoltajiensa suostumus. Jos alaikäinen on otettu hyvinvointialueen huostaan, hakemukseen on liitettävä lastensuojelulain (/) 24 §:n 1 momentissa tarkoitetun sosiaalityöntekijän suostumus. Jos alaikäiselle ulkomaalaiselle hakijalle on määrätty kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain (746/2011) 39 §:ssä tarkoitettu edustaja, hakemukseen on liitettävä tämän suostumus. Haettaessa alaikäisen henkilökorttia hakemukseen ei tarvitse liittää tässä momentissa tarkoitettua suostumusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

32.

Laki

tuomioistuinmaksulain 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tuomioistuinmaksulain (1455/2015) 5 §:n 1 momentin 3 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 §

5 §

Maksuttomat suoritteet

Maksuttomat suoritteet

Tämän lain mukaista maksua ei peritä:

Tämän lain mukaista maksua ei peritä:

3) lastensuojelulain (417/2007) mukaisissa asioissa, lukuun ottamatta mainitun lain 16 c §:ssä tarkoitettuja, kuntien keskinäisiä korvauksia koskevia asioita;

3) lastensuojelulain (/) mukaisissa asioissa, lukuun ottamatta mainitun lain 21 §:ssä tarkoitettuja, hyvinvointialueiden keskinäisiä korvauksia koskevia asioita;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

33.

Laki

Valtion lastensuojelulaitoksesta ja sen yhteydessä toimivasta koulusta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Valtion lastensuojelulaitoksesta ja sen yhteydessä toimivasta koulusta annetun lain 4 §:n 2 momentti, 13 §:n 2 momentti ja 15 §:n 1 momentti seuraavasti:

HE149/2025 vp. ehdotettu

Ehdotus

4 §

Valtion lastensuojelulaitoksen ja sen yhteydessä toimivan koulun tehtävät

Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, vähintään yhden lastensuojelun palveluyksikön tulee tuottaa lastensuojelulain 49 a §:ssä tarkoitettua kuntouttavaa suljettua laitospalvelua.

13 §

Vankilan perheosaston omavalvonta

Sijoittajahyvinvointialueen tehtävänä on valvoa, että lapsen sijoitus vankilan perheosastolle toteutuu tämän lain ja lastensuojelulain mukaisesti ja lapsi saa sijoituksen aikana ne tarvitsemansa palvelut ja tukitoimet, jotka sijoittajahyvinvointialueen sijoitushyvinvointialueen on lastensuojelulain 16 b §:n mukaisesti järjestettävä.

15 §

Yhteistyö Rikosseuraamuslaitoksen kanssa ja oikeus saada ja luovuttaa tietoa

Vankeuslain (767/2005) 5 luvun 8 §:ssä tarkoitetun päiväjärjestyksen valmistelee

4 §

Valtion lastensuojelulaitoksen ja sen yhteydessä toimivan koulun tehtävät

Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, vähintään yhden lastensuojelun palveluyksikön tulee tuottaa lastensuojelulain 83 §:ssä tarkoitettua kuntouttavaa suljettua laitospalvelua.

13 §

Vankilan perheosaston omavalvonta

Sijoittajahyvinvointialueen tehtävänä on valvoa, että lapsen sijoitus vankilan perheosastolle toteutuu tämän lain ja lapsen erityisestä suojelusta annetun lain mukaisesti ja lapsi saa sijoituksen aikana ne tarvitsemansa palvelut ja tukitoimet, jotka sijoittajahyvinvointialueen ja sijoitushyvinvointialueen on lastensuojelulain 15 §:n mukaisesti järjestettävä.

15 §

Yhteistyö Rikosseuraamuslaitoksen kanssa ja oikeus saada ja luovuttaa tietoa

Vankeuslain (767/2005) 5 luvun 8 §:ssä tarkoitetun päiväjärjestyksen valmistelee

Rikosseuraamuslaitos yhteistyössä vankilan perheosaston henkilökunnan kanssa, ja sen vahvistaa vankilan yksikön päällikkö. Lastensuojelun toteuttamiseksi järjestetään neuvotteluja lastensuojelulain 31 §:n mukaisesti. Jos vanhemman tilanteessa tapahtuu muutoksia, jotka saattavat edellyttää lapsen asiakassuunnitelman tarkistamista, vankilan yksikön päällikön on viipymättä ilmoitettava asiasta lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle.

Rikosseuraamuslaitos yhteistyössä vankilan perheosaston henkilökunnan kanssa, ja sen vahvistaa vankilan yksikön päällikkö. Lastensuojelun toteuttamiseksi järjestetään neuvotteluja lastensuojelulain 37 §:n mukaisesti. Jos vanhemman tilanteessa tapahtuu muutoksia, jotka saattavat edellyttää lapsen asiakassuunnitelman tarkistamista, vankilan yksikön päällikön on viipymättä ilmoitettava asiasta lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

Laki

sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 321 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sähköisen viestinnän palveluista annetun lain (917/2014) 321 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa (/), seuraavasti:

HE149/2025 vp. ehdotettu

Ehdotus

321 §

Hätäilmoituksia vastaanottavien viranomais- ten tiedonsaantioikeus

Teleyritys on velvollinen luovuttamaan hätäkeskukselle, meripelastuskeskukselle, meripelastuslohkokeskukselle ja poliisille käsiteltäväksi:

1) sen liittymän tai päätelaitteen, josta hätäilmoitus on tehty, sijaintitiedot ja tiedot liittymän tunnisteesta, tilaajasta, käyttäjästä ja asennusosoitteesta; sekä

2) hätäilmoituksen kohteena olevan henkilön käyttämän liittymän tai päätelaitteen sijaintitiedot sekä tiedot liittymän tunnisteesta, tilaajasta, käyttäjästä ja asennusosoitteesta, jos henkilö on hätäilmoituksen vastaanottaneen viranomaisen perustellun käsityksen mukaan ilmeisessä hädässä tai välittömässä vaarassa.

Teleyritys on velvollinen luovuttamaan hätäkeskukselle sen pyynnöstä lastensuojelulain (417/2007) 69 a tai 69 d §:ssä tarkoitetulla tavalla luvatta lastensuojelulaitoksesta tai perhekodista poissaolevan lapsen käyttämän liittymän tai päätelaitteen sijaintitiedot ja tiedot liittymän tunnisteesta. Edellytyksenä pyynnön tekemiselle on, että sijoittajahyvintialueen tai Ahvenanmaan maakunnan vastaavan viranomaisen perustellun käsityksen mukaan lapsen päihteiden käyttö, muu kuin vähäisenä pidettävä rikollinen teko tai muu niihin rinnastettava käyttäytyminen taikka riski joutua rikoksen kohteeksi uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä.

321 §

Hätäilmoituksia vastaanottavien viranomais- ten tiedonsaantioikeus

Teleyritys on velvollinen luovuttamaan hätäkeskukselle, meripelastuskeskukselle, meripelastuslohkokeskukselle ja poliisille käsiteltäväksi:

1) sen liittymän tai päätelaitteen, josta hätäilmoitus on tehty, sijaintitiedot ja tiedot liittymän tunnisteesta, tilaajasta, käyttäjästä ja asennusosoitteesta; sekä

2) hätäilmoituksen kohteena olevan henkilön käyttämän liittymän tai päätelaitteen sijaintitiedot sekä tiedot liittymän tunnisteesta, tilaajasta, käyttäjästä ja asennusosoitteesta, jos henkilö on hätäilmoituksen vastaanottaneen viranomaisen perustellun käsityksen mukaan ilmeisessä hädässä tai välittömässä vaarassa.

Teleyritys on velvollinen luovuttamaan hätäkeskukselle sen pyynnöstä lastensuojelulain (/) 100 tai 103 §:ssä tarkoitetulla tavalla luvatta lastensuojelulaitoksesta tai perhekodista poissaolevan lapsen käyttämän liittymän tai päätelaitteen sijaintitiedot ja tiedot liittymän tunnisteesta. Edellytyksenä pyynnön tekemiselle on, että sijoittajahyvintialueen tai Ahvenanmaan maakunnan vastaavan viranomaisen perustellun käsityksen mukaan lapsen päihteiden käyttö, muu kuin vähäisenä pidettävä rikollinen teko tai muu niihin rinnastettava käyttäytyminen taikka riski joutua rikoksen kohteeksi uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitetut tiedot on luovutettava 136 §:ssä tarkoitetun vaitiolovelvollisuuden sekä 160 ja 161 §:ssä tarkoitettujen sijaintitietojen käsittelyä koskevien edellytysten estämättä ja riippumatta siitä, mitä tilaaja tai käyttäjä on sopinut teleyrityksen kanssa tietojen pitämisestä salassa.

Lisäarvopalvelun tarjoajalla on oikeus luovuttaa 1 ja 2 momentissa tarkoitetut tiedot siinä mainitulle viranomaiselle.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitetut tiedot on luovutettava 136 §:ssä tarkoitetun vaitiolovelvollisuuden sekä 160 ja 161 §:ssä tarkoitettujen sijaintitietojen käsittelyä koskevien edellytysten estämättä ja riippumatta siitä, mitä tilaaja tai käyttäjä on sopinut teleyrityksen kanssa tietojen pitämisestä salassa.

Lisäarvopalvelun tarjoajalla on oikeus luovuttaa 1 ja 2 momentissa tarkoitetut tiedot siinä mainitulle viranomaiselle.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Valtioneuvoston asetus

lastensuojelun edunvalvojan palkkiosta ja kulujen korvaamisesta

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti säädetään lastensuojelulain (/) 32 §:n 2 momentin nojalla:

1 §

Soveltamisala

Tämän asetuksen mukaan määrätään palkkio ja kulukorvaus lastensuojelulain (/) 31 §:n nojalla määrätyle edunvalvojalle.

2 §

Tehtävään käytetty aika yleisenä palkkioperusteena

Edunvalvojalle maksetaan palkkio tehtävään käytetyn ajan perusteella. Palkkio maksetaan sen ajankäytön perusteella, jota voidaan pitää asian laatuun ja laajuuteen sekä suoritettuihin toimenpiteisiin nähden kohtuullisena.

Palkkion kokonaissummaa määrättäessä korvattava aika pyöristetään lähimpään puoleen tuntiin.

Palkkiota maksetaan myös matkustamisesta, jota tehtävän hoitaminen välttämättä edellyttää. Matka-ajasta ei suoriteta palkkiota, jos yhdensuuntaisen matkan pituus on alle 20 kilometriä. Palkkiota ei makseta lounas- eikä yöpymisajalta.

3 §

Palkkion määrä ja korottaminen

Tuntipalkkion määrä on enintään 120 euroa.

Palkkiota voidaan korottaa enintään 20 prosenttia, jos tehtävä on poikkeuksellisen vaikea ja sen hoitaminen edellyttää erityistä asiantuntemusta, kokemusta ja ammattitaitoa taikka jos palkkion korottamiseen on muu erityinen syy.

4 §

Kulujen korvaaminen

Korvattavia kuluja ovat matkakulut ja muut suoranaiset kulut. Korvausta matkakuluista maksetaan kuitenkin vain, jos edunvalvojalle maksetaan tämän asetuksen mukaan palkkiota matka-ajalta.

Matka- ja majoituskulut korvataan kulloinkin voimassa olevan matkakustannusten korvaamisesta tehdyn valtion virkaehtosopimuksen määräysten perusteella. Päivärahaa ei makseta. Jos edunvalvoja on saman matkan aikana hoitanut useita asioita, matkakustannukset on jaettava.

Edunvalvojalla on oikeus laskuttaa oman auton käytöstä, jos:

- 1) oman auton käyttö on edullisempi kuin yleisiä kulkuneuvoja käyttäen suoritettu matka; tai
- 2) julkisia kulkuvälineitä ei ole käytettävissä.

Korvaus edunvalvojan toiminnan yleiskuluista sisältyy palkkioon. Yleiskuluja ovat toimisto- henkilökunnan palkat, toimiston vuokra- ja hoitokulut, vakuutusmaksut, kulut toimistolaitteista ja muut kiinteät kuluerät. Edunvalvojalle voidaan kuitenkin maksaa kopiointi-, postitus- tai puhelinkulut, jos hän ei toimi työsuhteessa tai yrittäjänä.

5 §

Selvitys laskutuksen perusteista

Edunvalvojan on annettava laskutuksen perusteeksi selvitys asiassa suoritetuista toimenpiteistä ja niistä aiheutuneista kuluista. Selvitys ei saa sisältää lapsen nimeä ja muita henkilötietoja.

Selvityksessä on ilmoitettava:

- 1) määräyksen antanut tuomioistuin sekä määräyksen päiväys ja numero;
- 2) lapsen asioista vastaavan työntekijän nimi;
- 3) suoritettut toimenpiteet ja niihin käytetty aika;
- 4) mahdollinen palkkion 4 §:n mukainen korotusperuste;
- 5) matka-aika eriteltynä päivittäin; ja
- 6) vaaditut kulukorvaukset kululajeittain eriteltynä.

Palkkiot ja kuluvaatimukset ilmoitetaan ilman arvonlisäveroa.

6 §

Arvonlisävero

Tässä asetuksessa säädettyt palkkiot eivät sisällä arvonlisäveroa.

7 §

Voimaantulo

Tämä asetus tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tätä asetusta sovelletaan tämän asetuksen voimaan tulon jälkeen määrättyjen edunvalvojien palkkioiden ja kulukorvausten määräytymiseen.